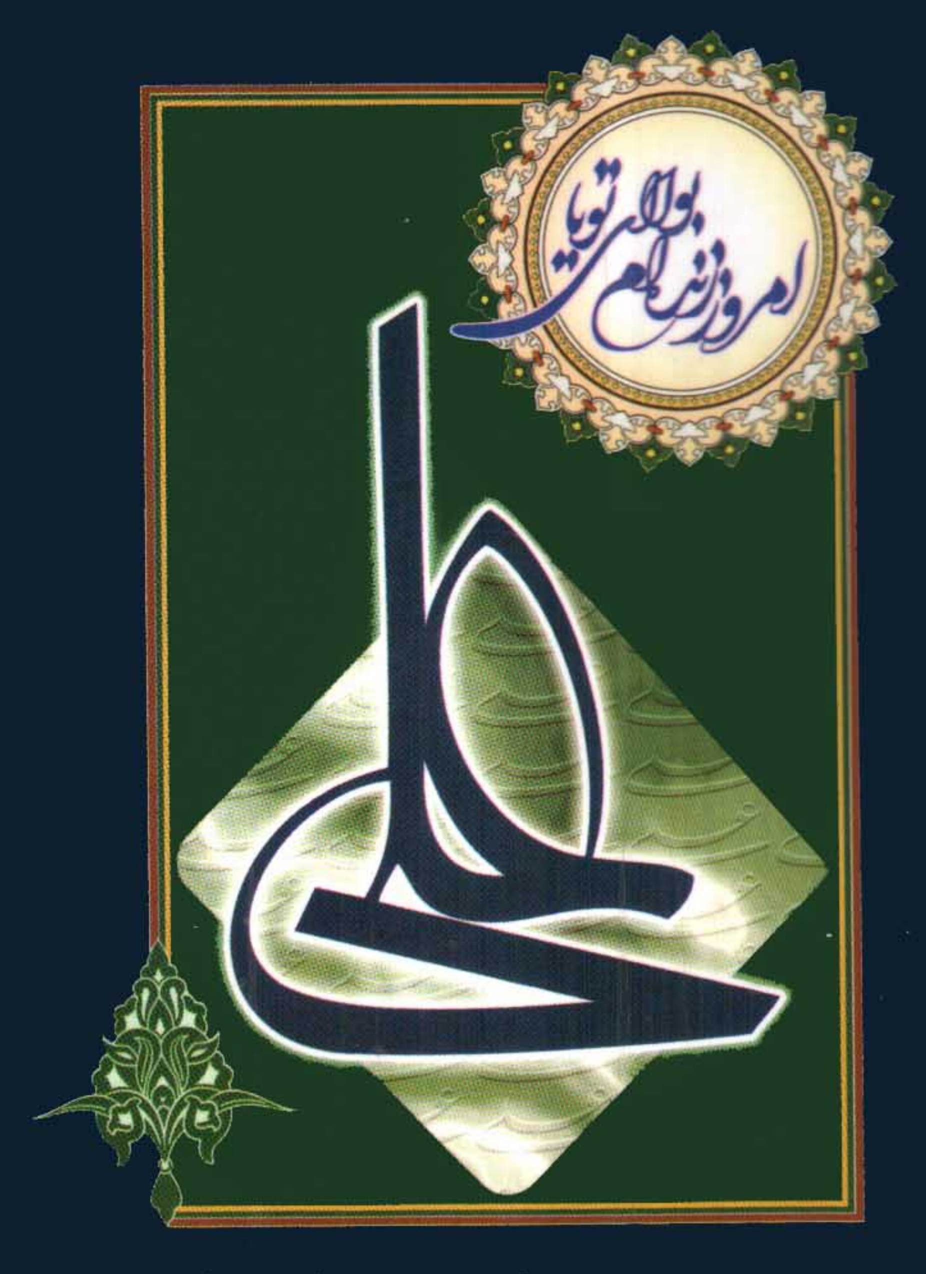
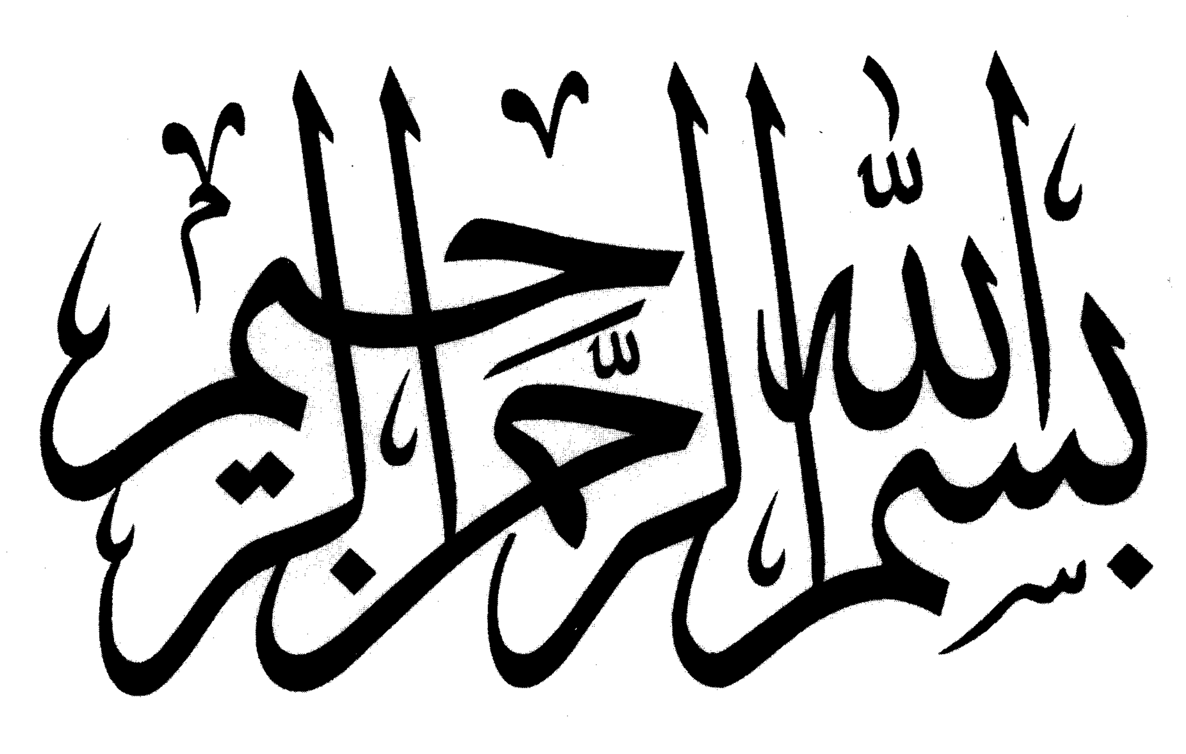
نهج البلاغه به زبان آذری

مترجم: محمد میرزا محمدزاده

بسم الله الرحمن الرحيم

ترجمه نهج البلاغه به زبان آذری/محمدمیرزا محمدزاده
دانش موسوی ، مشهد ۱۳۸۴
ISBN: 964-7848-64-1
۴۰۹صفحه /۴۰۰۰۰ریال
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.
۱-مذهبی – نهج البلاغه ترجمه آذری
کتابخانه ملی ایران
۸ف۳/۶۲ ۸۴-۳۴۳۲۴م

ترجمه نهج البلاغه به زبان آذری

مترجم: **محمد میرزا محمدزاده**

به سفارش جناب آقای نصرت ا... مختاری امیر مجدی

ناشر: **دانش موسوی**

شمارگان: **۳۰۰۰نسخه**

چاپخانه : **مهشید**

نوبت چاپ: **اول ۱۳۸٤**

قطع: **وزیری**

قیمت: **٤۰۰۰۰ریال**

شابک: **964-7848-64-1**

تلفن پخش در سراسر کشور ۰۹۱۵ ۱۱۳ ۱۱۳ ۲۷۷
۰۵۱۱ ۲۲۱۸۶۳۴

خداوندکریم را سپاسگذارم که با اطلاعیه منتشره در ((نشریه شهر سامان بازنشستگی کشوری)) با جناب آقای حاج محمد میرزا محمدزاده بازنشسته فرهیخته آموزش و پرورش شهرستان شبستر مترجم نهج البلاغه به زبان آذری آشنا شدم. حاصل این آشنایی انتشار کتاب حاضر است امید است زحمات بیش از ۱۴ سال مترجم محترم مورد استفاده و رهنمون کلیه مسلمانان آذری زبان در سراسر جهان خصوصا آذری زبانان در کشور اسلام دوست و ادیب پرور ، ایران عزیزمان باشد.

و تجلی بخش مجدد این پیام باشد که ایرانیان مسلمان در طول تاریخ متدین و فرهنگ دوست بوده و ارادت خاص به مولا امیرالمومنین حضرت علی(ع) داشته و دارند. و در دوران حکومت جمهوری اسلامی با هر زبان و هرگویش و در هر گوشه از این خاک پاک هنرپرور که باشند همه یکدل و یک زبانند و پیروان خاص اسلام ناب حضرت محمد ابن عبدالله(ص) می باشند.

مشهد مقدس

کانون بازنشستگان سازمان امور اقتصادی و دارائی خراسان رضوی

نصرت ا...مختاری امیرمجدی

فهرست مطالب

عنوان...صفحـــه

مقدمه

نکته روح فـزا از دهـن دوست بگو
نامه خوش خبر از عالم اسرار بیـار
تا معطر کنم از لطف نسیم تو مشام
شمـه‌ای از نفحـات نفس یار بیـار

حافظ

شکر بی‌پایان بر آن بی‌همتای بی‌مثال لم‌یلد و لم‌یولد که مرا توفیق داد تا در سـایه توجـهات خدا قدم در باغ عشقش نهاده دمی روح تشـنه خویـش را از چشـمه‌های زلالـش سـیراب سـازم سخن درباره کیست؟ درباره علی، آن دریای بی‌کران عدل و فتوت و اخلاص و عمل...

شاید گستاخی باشد در محضر بزرگان و علی‌شناسـان خـود را غـواص ایـن دریـای ایمـان و قداست بدانم. از که سخن می‌گویم؟ از شب‌زنده‌داری مخلص، از انسانی که مردانـگی او رفتـار و گفتارش اسوه و نشان.ایمانش بود. اما من کجا و سـخن از او کجـا؟ زیـرا غواصـی در آن دریـای عظمت و بزرگواری کار ناتوانی همچو من نیست که پشه‌ای ضعیـف در جولانـگاه عقـاب چگونـه عرض اندام کند؟ اما چرا مایوس باشم او ولی خداست او شاه مردان است و انسـانی فـوق زمـان خود، و این بار کلام او زینت‌افزای زبان آذری است تا تشنه کامان مکتبش در همه جـای ایـران زمین و در سایهٔ جمهوری اسلامی ایران، از آن بهره‌مند گردند.

در پایان این کمترین بنده خدا در ارائه این اثر از محبت‌ها و حمایت‌های بسیاری از سـروران عزیز از جمله اساتید محترم آقای دکترلک، معاونین محترم، مهندس پابخش، محمد صابر راثـی، اساتید، کارمندان دانشگاه آزاد شبستر و نورچشم عزیزم سعیده، بهره‌مند بوده‌ام و بدیـن وسـیله باتشکر و ارج نهادن به محبت‌هایشان، توفیق همه آنها را در راه اسلام و مکتب علـوی از خـدای بزرگ خواهانم و این کتاب را به مثابهٔ گل سرخی تقدیم حضور همـه علاقـه‌مندان می‌نمـایم تـا سرای وجودشان به عطر معنویت و زیبایی آراسته گردد.

محمد میرزامحمدزاده

حمد اولسون او پروردگاره کی اینسانلاری یوخدان یارادار. و دنیـانین پـرگاری اونـون ارادەسیله دولانار هر نه ارادەسینده اولسا همان اولاجاقدیر.

سالام او پیغمبرەکی اونون سئومەلی وجودی هدایت چراغیدیر و اوندان سـونرا مبـارک سؤلالەسی‌کی‌دنیا ساحەسینین سعادت ساحیلینه یول نشان وئرەنلردیلـر. سـالام و صلـوات اولسون او مبارک وجود لاراکی هدایت گو یلرینین، پارلا ق اولدوزلاریدیلار و هیچ زامـان دنیا اونلارسیز دگیل.

سالام اولسون مولی الموالی علی مرتضایه کی ایسلامین پارلا ق چراغلاریندان بـیری و معرفت دریاسـینین گوهـری دیـر. او،اللـهین ولی‌سـی و حضـرت پیغمـبرین وصی‌سـی، خیبرقالاسـین آلان، ایگیت‌لـر میدانینـدا شـجاعتلی پـهلوان، فصـاحت میدانینـدا تای‌سیز سؤزبیلندیر. دنیا تا دنیادیر اگر گوزەل سؤز سویلیین‌لر اونون حـاقفیندا سؤزوئرسـەلر گئنـه کفایت قەدر دانیشا بیلمه یوب و اونون رتبه و مقامینی و صفه چکه بیلمزلر. دنیانی سـئون‌لر و عناد ائدەنلر، چوخ زامان ایسته میشدیلر اونون آدینی و یادینی اورتـادان قالدیرسـین لار. اما، اللهسئون اینسانلار، هر زامان اللهین حمایه سینده دیلر.نئجه اولابیلرکی بـیر قـارابولوت، ابدی حالدا گونشین قاباغین آلسین؟ بو مولا علي دیر، پیغمبر بـاغینین چیچـگی، حسـنینین آتاسی.

حیف دیر او بویوران سؤزلر، دنیادا یاییلماسین. دیـن و سیاسـت عـارفلری هرئولکـەدە اولموش اولسالار، گرکدیر اونی ئوزلرینەاؤرنەک قرار وئرسینلر. اگر گئجـه قوشـی گونـش پارلامادان آجیغی گلسه، قوی گلسـین کـی ایـران ایسـلام جمـهوریتی علی‌نیـن یولونـی بوراخمیه جاقدیر و هر کیم او بویورانـلارا حـامی اولسـا، باشـدان و جـاندان آرخاسـیندا واردیر.

منده بواثری او مبارک نهج‌البلاغـەدن آذری دیلینـه کـوءچـوروب، حوءرمتلـی بـاجی وقارداش لاریما کی اوره کلری ایسلام اوچون تیترەییر، هدیه ائدیرەم. امیدتانریدان دیـر و اوندان یاردیم ایستیرەم. بوردا هر جوریانلیش و چاشمااولسا،بویورساز، منت‌دار اولارام.

بـو اثریـن نئچـه مختلـف زامـانلاردا یـاییلان و ترجمـه اولونـان نهج‌البلاغـه لـردن

فایدالانمیشام. او اثرلرین حوءرمتلی زحمت چکن لریندن تشکر ائدیرەم.

قرآن مجید و اونون نئچه جور فارسجا، تورک‌جه ترجمه‌لری و هابئله نئچه جور فارسی، تورکی، عربی سوزلوگوو چوخلی یار و یولداشلاریم و استادلاریم، منه فایدالی اولوبلار هاموسوندان منت دارام. اگر بو کتابدان، حتی آز آدام‌لار، درس گوتورسه‌لر، ینه من اجریمی آلمیشام.

الیزده اولان کتاب، بیر کتابین ترجمه‌سیدیرکی، مرحوم سیدرضی (۳۵۹ ـ ٤٠٦ هـ ق) حضرت علی علیه‌السلام بویوران سؤزلردن بیر دسته گل کیمی (امامت و ولایت گلستانیندان) تدارک گوروب، مؤسلمان قارداش لارین اختیاریندا قرار وئریبدیر.

بو کتاب، ئوزین و درین بیر دریادیرکی هر مسأله علم، ادب، اخلاق، دین، سیاست، جامعه‌لر علمی، حتی نظامی فن‌لر، هنر، حماسه‌لر، شجاعت‌لر، دنیا و آخرت اینسانی فضیلت‌لر، ایسته ییشلر، ایسلام و قرآن تفسیرلری، حکمت‌لی سؤزلر فایدالی شعر و مثل‌لر و آیری آیری علم‌لردن و موضوع‌لاردان، اوندا تاپیلار. دئمک اولورکی مولا علی(ع) بیر یئرده و بیر زاماندا یاشاردی کی علم و تمدندن هله خبر یوخ‌ایدی اما ایسلام دینی دنیایه عرضه اولونانداان سونرا، رسالت حامی‌لری، خصوصا حضرت علی(ع) ایسلاماآچیلیش وئریب مؤسلمانلاری و او زامانین عرب‌لرینی، مدنیت یولوندا نئچه یوزایل‌لیک قاباغاسالدی. نیه‌کی او حضرتین کلمه‌لری، حضرت محمد(ص)دن آلینمیشدیر. تا دنیا واردیر داها بیر بئله اینسانی وجوده گتیره بیلمز.

اونون ذاتی، نابغه‌لیگی، سایینلیقی، اولوساللیقی دویوشلرده، دانیشیقلاردا و حوکومت ایشلرینده و آیری آیری یئرلرده ثابت اولوبدور. او بیر کیمسه دیرکی زهد و تقوا ایله عمر بویی مؤسلمانلارا بیرایشیق‌لی چراغ کیمی اولوب، اونلاری هدایت یولونا چکردی. بیر أونم‌لی ایسلامی حکومتی اجرا ائتمکده، خصوصا عدالتده، اول سؤز اونوندور. اما عنادچی لار و دینی دنیایه ساتانلار هئچ زامان راحات اوتورمیوب، هوس‌لری شیطانین قورشاماسیله، اونلاری یولدان چکدی ان سونوندا او بویوک عارف و دین خادمی‌نی شهید ائتدیلر. نیه‌کی او حضرت ایستیردی، حضرت محمدین(ص) قورقوسی یئرینده قالسین.

بیت‌المال، دوزگون یولوندا ایشلن سین. امـــا اونـون عـدل ایلـه حکومـت ائتمه‌سـی، بـیر پارالارینا خوش گلمه‌دی و عدالتی شهادتینه سبب اولدی.

حیف اولسون کی بیر بئلـه اینسـانین یئرینـه معاویـه‌لردک أوزی قـارا آدامـلار حـاکم اولدورلار. چون گیزلینده ایسلام اهلی دگیل‌دیلر، یا منافق ایدیلر یا مؤسلمانلارین حـاقلی، باشچی‌سی اولماق، اونلارین ایشلری دگیلدی، خام خیاللارینده ایسته‌دیلر ایسـلام و قرآنـی سئودیک‌لری کیمی اویونچاغا دونده‌رسینلر. اما نئجه‌کی الله بویوروب و وعده وئریـب، هـم ایسلامی و هم قرآنی مغایات اولاجاقدیر. اگر عنادچیلار هر زاماندا، مولا علی یا امام حسـن یا امام حسین کیمی اینسانلاری اورتـادان قالدیرمـاق فیکرینـده اولسـالار، بونـی بیلمـه‌لی دیلرکی اونلارین صالح اولادی ایسلام بایداقین ابدیته‌دک اوجا ساخلییه‌جاق دیلار.

نهج‌البلاغه کتابینین حکمتلی سؤزلری، هر زامان و هر مکاندا اوخونسا، آییق وجدانـلاری سعادت یولونا گوسته‌رندیر. فاسد حکومت‌لر اگر بو امامین بویوردوقلارینـی اجـرا ائده‌لـر، همان مدینهٔ فاضله آدلیم شهره یول تاپارلار چونکی هم عـاغیل و هـم علـم و ایمـان، بـو کتابدا پارلاق اولدوز کیمی، جهالت چولونده ایتن‌لری، دوز یولا چاغیریر.

نهج‌البلاغـه کتـابی، مـولا علی‌نیـن بویوردوقلاری‌دیلارکـی مبـارک عمرونـون باشـا باشیندابیرپارامناسبت‌لره گوره دانیشیب‌دیر. چون او حضرت تانینمیش و بویوک بیر اینسـان ایدی، بوناگوره او کلمه‌لر جاماعاتین دیلینده ایل‌لربویی قالیب یا یازیچی‌لارین کتـابلاریندا داغینتی حالدا قالمیشدیر، «سیدرضی ره». زحمت چکیب اونلاری بیر یـئره ییغماقیلـه بـیر ابدی و پارلاق اثر ئوزوندن سونرا یاشییانلارا یادگار قویدی.

مین ایلدن آرتیقدیر بو اثر مؤسلمان ملت‌لر آراسیندا آدلیم بیر کتاب تانینیر.بوکتابدا ئیکـی یوز اوتوز دو ققوز (۲۳۹) و یئتمیـش دو ققـوز (۷۹) و دورد یـوز سکسـان (۴۸۰) قیسـا کلمه‌لی سؤزلر وار اما آیدیندیر بو سؤزلر و خطبه‌لر، او حضرتین تامام بویوردوقـلاری اولا بیلمز، نیه‌کی دوردیوز ایل حدودوندا بو سؤزلر دارماداغینیق حالدا قالاندان سـونرا مرحـوم سـیدرضی کیمـی عـالیم، اونـلاری بـیر یـئره ییغمیشـدیر نئجـه‌کی ئوزیـده بویـورور؛ آیری‌قایناقلارداوا حضرتین سؤزلریندن‌ده تاپیلار آنجاق کلمـه‌لرین فصـاحت و بلاغتینـدن

بللی‌دیر کی او حضرتدندیلر. نئجه‌کی دوشونولور، نهج‌البلاغه کتابی او کلمه‌لرین هاموسی اولا بیلمز. چونکی بو زامان فاصله‌سینده، اونلاردان بیر آزی اونودولار یا هاموقاینا‌قلارال چاتماز و بودا طبیعی امردیر.

چون فصیح و بلیغ اولدوغو حالدا، دینی موضوع‌لار، تاریخی علت‌لر و شیعه‌لرین حریمیندن دفاع ائتمک اوچون و او حضرتین حاقلی اولدوغو مسأله‌لرین بیر پاراسی بو کتابدا واردیر، اعتبارینی نئچه قات آرتیریر. حتی تاریخ یازیچی‌لارین و فصاحت عالیم‌لرینین اقرارینا گوره «قرآنین قارداشی». لقبی اونا یاراشیر.

بونلاردان علاوه چون مولا علی واسطه‌سیز حالدا پیغمبرین نظارتی آلتیندا تربیت گوروب و اول مؤسلماندیرکی اونون پیغمبرلیگینه اقرار ائدیب همده او حضرتین کوره‌کنی ساییلر و خلیفه و وصی‌سی‌دیر، شبهه‌سی یوخدورکی بویوران سؤزلرین قدری، ئوزیله بیرلیکده گون به گون آرتیرمالیدیر مؤسلمانلاردان علاوه، آیری دینده اولان آییق وجدانلی فیکیر ائده‌نلر و یازیچی‌لار، او حضرتین یولوندان و سؤزلریندن الهام آلیرلار و حاق اولدوغونا اقرار ائدیرلر. مؤسلمان قارداش لاریمدان دیله‌گیم بودورکی اسلامی اثرلری دوزگون حالدا دنیا اهلینه تانیش ائتسین‌لر تا انحرافی فیکرلرکی زهرلی قلم‌لر ایله اسلامین ضدینه یاییلار، نطفه‌ده بوغولسونلار. انشاءالله.

اما حیف اولسون کی آذری دیلینده بو کتابین ترجمه‌سی یوخدور تا ترکی آذری بیلن باجی و قارداشلار اوندان فایدا آپارسینلار.

اودورکی الله منه یاردیم اولدی بو ترجمه‌نی یازماغا همت ائتدیم تا سیز حوءرمتلی باجی و قارداشلاریما سؤقه ت وئره‌م. هر جور نقص بو کوچورمه‌ده اولسا منیم عهده‌مده‌دیر تذکر وئرمگینی سیزلردن انتظار چکیره‌م. دئمه‌لی‌یم کی بو کتاب فقط محض ترجمه‌دیر. اونون ایچینده اولان مطلب‌لرین انکشافینی آیری خبره عالیم‌لر اوچون لایق گوروره‌م چون منیم بضاعت علمی و توانیمدا دگیل و نهج‌البلاغه دنیاسینا تانیش اولماق بو راحاتلیقدا اله گلمز.

بو تاریخه دک، چوخلی شکیل‌لرده، بو کتابین حاققیندا تفسیرلر یازیلیب و من نئچه

سین آدآپارماغیله قضاوت و تحقیقی سیزلرین عهده سینه قویورام و بونی دئمه‌لی‌یم کی بو کتابلار هره‌سی ئوز یئرینده منه فایدالی اولوبلار مثلا: علامه محمدتقی جعفری، مرحوم فیض‌الاسلام ابن ابی الحدیددن نهج‌البلاغه‌ده نقل اولونان‌لار ـ احمد سپهر خراسانی ـ حسن عمادزاده ـ محمدعلی شرقی و ینی یازیچی‌لاردان جواد فاضل، شهید مفتح، محمدتقی شریعتی، استاد مرتضی مطهری، رهبریمیز آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای، مرحوم سیدمحمدحسین طباطبائی، سیدجعفر شهیدی ـ امامی ـ آشتیانی ـ دشتی و هابئله آیری بویوک علم صاحب‌لری کی اسکی زامان لاردا واریمیشلار یا ایندی واردیلار (سایلاری چوخ اولدوغونا گوره و آدلارین گتیرمه‌مک اوچون عذریمی قبول ائدین) هره‌سی بیر باخیشدان حضرت علی‌نین دیری‌لیگین و نهج‌البلاغه‌سی‌نی آیدینلادیبلار.

الله‌دان ایستیره‌م سیز مؤمن باجی وقارداش لاری منله بیرلیکده مولا علی‌نین و اصیل مؤسلمانلارین یولون گئدن‌لردن قرار وئرسین و مؤسلمانلاری هر هاردا اولموش اولسالار ظالیملر و دین‌سیزلرایله مبارزه لرینده گوجلند یرسین.

نهج‌البلاغه‌نین کولگه‌سینده

باغیشلییان مهربان تانرینین آدینا ـ حمددن سونرا شکر اوتانرییه کی حمدی، نعمت لرینین قیمتی و ئوزبلاسینین پناهی و بهشت‌لرینه چاتماغین وسیله‌سی قراروئریب و احسان آرتیمینه سبب اولدی.

سالام اولسون او رسولینه‌کی رحمت پیغمبری دیر.أونجوللرین‌باشچیسی و امتین چیراغی، کرامت وبؤیوکلوک خمیره سیندن، سئچیلمیش و قدیم بیر شرافتین نتیجه‌سی، افتخارلی ثبات شجره‌سینین اکینی وباشچی‌لارین یئمیش لی و یاپراقلی آغاجینین اوجاقولو دور؛ سالام رسول اکرمین سلاله سینه کی قارانلیقلارین چیراغی ویارانمیش لارین گؤزه‌تجی‌سی و فضیلت‌أورنه‌ک لریدیلر.

تانری اونلارین‌هاموسیناسالام یوللور، او سالام کی، اونلارین فضیلت‌لر و ایش لرینین جزاسی و اصل و فرع‌لرینین بیرلیکده‌برابری اولسون تا او زامانا دک کی گونش ایشیق وئریر و اولدوزلار پارلییر.

منده دیری لیگین اولینده و جوانلیغین تازا و طراوتلی چاغیندا بیر کتاب امام‌لارین(علیهم السلام) خصوصیاتی‌حاقیندایازیب وییغماقا باشلادیم. بو کتاب گؤزه‌ل کلمه‌لر گوهرینه شامل ایدی؛ هامان نیتی کی اولده بیان ائتدیم، منی او کتابین تألیفینه مجبور ائتدی اونی مقدمه قرار وئردیم. او زامان کی مؤمن‌لر آغاسی علی علیه‌السلامین مخصوص صفات سیندن لارنیدان فارغ اولدوم، روزگارین مانع‌لری سبب اولدی‌کی کتابین قالانینی بیتیرمییم. هر نه کی او کتابدان ییغمیشدیم، نئچه باب و بؤلوم ده مرتب ائتدیم. اما او باب و بؤلوم لرین آخیرینده بیر بؤلوم کی او بؤیوک حضرتین اویود و حیکمت‌لی مثل‌لرینه،آرتیق شامل اولموش اولا، بیر زاد ذکر اولونمامیشدی. قارداشلار و یولداشلاردان بیر پاراسی ذکر اولونموش بؤلومون یازی‌لارینی خوشلاییب آفرین دئدیلر. تای‌سیز پاکیزه سؤزلردن کی اوندایازیلمیشدی، ئوز تعجب‌لرینی گوستردیلر و آیری یولداشلاریدا بو سبب له سویندیردیلر او زامان مندن ایسته دیلر تا بیر کتابین یازماغینا باشلییام کی آغامیز

امیرالمومنین(ع) سؤزلرینین سئچیلمیشی تامام فن‌لرده، فصاحت، بلاغت خطبه‌لره وکاغیذلارا شامل اولا.

اونلار بیلیردیلر کی بو کتاب، فصاحت و بلاغت و عرب دیلینین گوهرلریندن، دینی و دونیائی پارلاق حالتده‌اولاجاقدیر. بئله‌کی هئچ سوءزده و بیر یئرده تاپیلماز و هئچ کتابدا یازیلمیوبدور. چون مولا امیرالمومنین(ع)، فصاحت و بلاغتین قایناری ودوغوم یئری دیر او بلاغت کی او حضرتدن آشکار اولموشدی، گیزلینده قالمیشدی.اونون قانونلاری، اوجنابدان آلینیب و اونون یولونی، هر خطیب و دانیشان گئدیب و اونون سؤزوندن هر بلیغ واعظ، چوخلو یاردیم آلیبدیر.بونولابئله، هئچ کیم باجارمییوب فصاحتده اونا‌چاتسین. چون‌کی اونون کلامی علم‌الهی‌دن نمونه‌دیر. اوندا‌پیغمبرکلامینین قوخوسی وار.

منده دوستلار و قارداشلارین ایسته‌دیگینی قبول ائتدیم و بوکتابین یازماغینا باشلادیم او حالتده‌کی یقین‌واریمیدی اونون یازماغیندا چوخلو بؤیوک فایداوار و اونون آدی یاییلیب و آخرت و امه گی ذخیره اولاجاقدیر. اراده ائتدیم کی امیرالمومنین علیه‌السلامین بؤیوک لوق و قدر و فضیلتینی بوردا بیان ائدیم، اوحضرتین چوخ‌یاخشیلیق و فضائلیندن علاوه او حضرت تک بیر کیمسه دیر کی سون درجهٔ فصاحت و بلاغته یتیشیب و هامی قاباقکی لاردان دا یوخاریلاندی. اوکسلردن کی فصاحت و بلاغت درجه سیندن آدلی سانلی دیلر، اما او حضرتین سؤزی بیرسونسوز دنیز دیر کی هئچ سؤز صرافی و فضیلت ییغیناقی اونولا بیرلیک ائدیب و بیرسیرادا قویولماز.

او حضرته یتیشمکده و اوساییِن اماما افتخارائتمه گیم ئیچون، فرزدق شاعرین شعری‌ایله دئدیگی سؤزی، مثل دن اوتری روابیلدیم:

«ای جریر او زامان کی ییغیناقلار بیزی بیریئره ییغدی، اونلار منیم بابالاریمدیلار اونلاراتای منیم اوچون نشان وئر». چون گوردوم او حضرتین سؤزی اوچ اصل و قطبده‌دیر؛ اول :خطبه لر، وبویوروقلار ایکی: بؤیوک و کیچیک کاغیذلار. اوچ: حیکمت‌لر و موعظه‌لر.

بوناگوره اللهین توفیقاتی ایله تصمیم توتدوم کی ازل ده خطبه‌لری، سونراگؤزه‌ل

كاغيذلارى و آخيرده حيكمت و آدابى آييريم بيرحالدا هره سينه بير باب قراروئرديم و آغ واراقلار آرتيرديم. اگر بير سوءز هله‌ليكده اله گلمه‌ييب سوندا تاپيلسا، اوردا ذكر اولسون و اگر او حضرت‌دن بير سؤز قاباغا گله‌كى او سؤزى دانيشيق آراسيندا يا بير سوروشماغين جاوابيندا يا آيرى بير غرض ايله گتيريب، دئديگيم منظوردان آيرى دير اونلارا قاعده قرار وئرديم، او سؤزى بير بابدا مناسب و يا اونا بنزه‌ريشى چوخ ايدى يازديم. اما اونلار كى اميرالمومنينين سؤزلريندن اختيار ائديره‌م، چوخ بؤلوم لر گليب كى مرتب دگيل و ياخشى سؤزلر يازيليب كى انتظامى يوخدور و منده نظريم بودوركى پارلاق سؤز و نكته‌لرى گتيره‌م نه كى اونلارين آراسينداكى نظم و رابطه‌لرى گؤزله ييم.

او حضرتين شاشغين لريندن كى تايى يوخدور، اودوركى، اونون سؤزلرى، زهد و ترک دونيا، اويودلار و قيامتى يادا سالماق و پيس ايشلردن كنار اولماغى يادا سالير. اگر بير نفر او سؤزلرده فيكر و تأمل ائده و تصور ائتميه كى او سؤزلر او حضرت كيمى بيرنفردن دير، كى بؤيوک قدر و منزلت صاحبى دير و حكومت و شاهليقدا هامى قوللارينا احاطه‌سى وار، شک ائتميه‌جاقديركى، بو سؤزى دين بير كيمسه دير زاهيد و پارسا و عبادتدن سواى بيرايشى يوخدور و يقين ائدر بو سؤز بير نفردن دير كى ائويين بوجاغيندا جماعتدن اوزاق و تک ليقدا و يا بوكى بير كهل ده دير. ئوزوندن سواى آيرى سس ائشيتمير. و ئوزوندن سواى بيركيمسه‌گورمور. هئچ زامان ايناناا بيلمزكى بو سؤز بيرنفردن دير كى ساواش زامانى دشمان دنيزينده قلينجى ايله پهلوان لارى و دلاورلرى بوينون ووروب يئره توكور بير حالدا كى زاهيدلردن بيريدير. و صالح و پاک دير كى اونا تاى تاپيلماز، بو، او حضرتين فضيلت لريندن دير، يالنيز اونا اختصاصى وار و اونى ضدلرين جمعى قرار وئريبدير. چوخ زامانلار اتفاق دوشردى كى من بير پاراقارداش يولداشلاريله، بوفضيلت‌لر حاققيندا دانيشارديم، اونلارى تعجب ده گؤره‌رديم. دوغروسى بوفضيلت‌لرده عيبرت و فيكر يئرى وار. اگر بوسئچيلميش سؤزلر ايچينده مردد و يائنچه دؤنومه بير سؤزگليب، بوردا منيم عذريم سببى بودوركى امامين سؤزلرينين روايت لرينده شدت له اختلاف وار. منده گاهى بير سؤزى نجوره‌سى تاپديم، اويله يازديم. سونرا آيرى بير روايت

الیمه چاتان حالدا قاباقداکی روایت ایله بیر دگیلدی اما چوخ مطلبی اولدوغونا گوره و یا ماراقلی اولدوغونا گوره اونودا گتیردیم. تکرار اولان سؤزلربیله بیله دگیل بلکه علتی نسیاندیر بونولا بئله ادعا یوخومدورکی امامین تامام سؤزلرینه احاطه‌موار بلکه بعید بیلمیرم کی، تاپمادیغیم سؤزلر تاپدیغیمدان چوخ اولموش اولا.

اما وظیفه‌م بوایتگین سؤزلری تاپماقدان سوای بیر آیری زاد دگیل تانری دان ایستیرم کی منی بو یولدا هدایت ائتسین انشاءالله.

کتاب تامام اولاندان سونرا لازم گوردوم کی اونون آدینی «نهج‌البلاغه» قویوم چون‌کی بو کتاب، بلاغت قاپوسینی اوخویانلار أوزونه آچیب و ایستک لرینه یاخینلادار.

بو کتاب هم استاد و هم شاگرد و هم هر زاهید و بلیغین احتیاجین، اورتادان قالدیریر.

بو کتابین ایچینده، توحید، عدل و اللهین تنزیهی حاقیندا سؤزلر وارکی اولوتانرینی جاماعاتابنزه ریشدن ایراق و سوسوزلاری دویورور. هر آلیزا شفا و اورتوکلری شبهه و شک لردن کنار ائدیر. الله‌دان توفیق اوچون یاردیم و عصمت دیله گی واریمدیر کونول و دیل خاطا سیندان اونائوزگتیریب و سؤزلرین چاشماسینین هدایتینی، قدم خاطاسیندان قاباق ایسته‌ییب ینه اونا سیغینیرام. او منه کفایت ائدن و یاخشی وکیل دیر.

بو بؤلومده

امیرالموءمنین علیه السلامین خطبه لریندن و بویورمالاریندان و بیرپارا سؤزلریندن کی خطبه منزله‌سینده‌و بیرپارا مناسبت لره گوره بویوروبدور، اختیار و نقل اولونور.

خطبه ۱ ـ دن

(او حضرتین خطبه لریندن دیرکی اوندا یئرین و گویون یارانماغیندان و آدامین خالق اولونماسیندان ذکر اولور) ستایش او تانرییه مخصوص دورکی ستایش ائدن‌لر اونون مدحیندن عاجز دیلر و حساب گئدنلر اونون نعمتلرینین حسابین گئده بیلمزلر و چالیشانلار اونون نعمت‌لر حاققینی‌ادااائده بیلمزلر. او بیر تانریدیرکی او جا فیکر لی کیمسه لرده حقیقت ذاتینین درکیندن عاجز دیلر و علم و بیلگی دنیزین ئوزگونچی لری‌ده کمال و جودینی تانیماقدا، ال‌لری قیسسادیر. او بیرکس دیر کی سینیرلی نئجه لیک اوندا یوخدور. نئجه لیک لرینین کمالینی تعریف له‌مک اولماز و ذاتی اوچون بللی زامان یوخدور. اونا سون زامان معلوم ائتمک اولماز. او یارانمیشلاری ئوز قدرتی ایله یاراتدی ویئل لری ئوز رحمتیله دولاندیریب و هابئله یئرین تیتره‌مه‌سینی‌ده، داغ داشلار وسیله‌سی ایله محکم لندیریب باغلادی.

دینین اساسی، اونی تانیماقدیر و کمال معرفت، اونون ذاتینی تصدیق ائتمکدیر. ذاتین کمال تصدیقی، اونون توحیدینه اقرار ائتمکدیر. توحید و شهادتین کمالی ده اونون بیراولدوغونا اخلاص نشان وئرمکدیر. اخلاصنین کمالی، اودورکی ذاتی نئجه لیک‌لر اونا خیال اولونماسین. چون‌کی هر نئجه لیک بونا شاهیددیر کی او، موصوفدان غیری بیر زاد دگیل. هر بیر نئجه لیک شاهیددیرکی موصوف نئجه لیکدن آیریدیر و هر موصوف شهادت وئریرکی‌اودا نئجه لیکلردن آیریدیر. او آدام‌کی تانرینی اولان نئجه لیکلر ایله بیان ائدیر، اونی بیر زادا یاووق بیلر و هر کیمسه اونی بیر زادا یاووق بیله، اونون ذاتینداچوخلوق بیلیر. هرکس اونون ذاتیندا چوخلوقا قائلدیر، اونی بؤلوشدورور و هر کیم اونی تجزیه ائده او

ناجاهل دیر و هر کس اونا جاهل اولا، اونا ساری اشاره ائدەر و هر کیم اونا اشاره ائده اونی محدود ائدیر و هر کیم اونی محدود بیله اونی سایيب و هر بیرکس که دئسه تانری هاردادیر؟ اوداتانرینی بیرزادین ضمیننده قرار وئریبدیر و هر کیم سورو شاکی او نیه اوسته قرار تاپیب؟ اودا بیرپارایئرلری، اونسوز بیلر. اما او هر زامان وارایمیش و هئچ زاد دان وجوده گلمییوبدور. او بیر وجود دورکی یوخ لوق سابقه‌سی اوندا یوخدور. هر زادایله‌اولدوغی حالدااونلار ایله بیر یئرده دگیل هر زاد دان آیری دیر اما نه‌او جورکی اونولا ئوزگه و آیری اولا.

ایش گوره‌ندیر اما نه او آنلاییشا کی حرکت یا وسیله سی اولموش اولا. گوره‌ندیر، حتی او زامان کی بیر گوره‌ن زادین وجودی اولماسین. تک دیر، چون بیرکس یوخدورکی اونولا انس توتایا اونون اولمادیغیندان آلیزلانا. جاماعاتی ایجاد ائتدی. فیکر و تأمل ائتمییوب یاراتماغی باشلادی و بویاراتماقدا ئوزونه حرکت وئرمه‌دی و اراده سینه نگران چیلیق یول تاپمادی. دونیانی یاراتدی و هر یارانمیشین یارانماغینی مناسب زامانینا تاپشیردی. بواختلافلی موجودلارین آراسیندا اتفاق و بیرلیک ایجاد ائتدی. اما هره‌سینده بیرمخصوص غریزه وجوده، گتیردی و او غریزه لری اونلار ایله بیرلشدیردی.

اولوتانری، موجودلاری یاراتمادان قاباق، اونلارین تامام جزئیات و جوانبینه آگاه ایدی و اونلارین‌سونون بیلیردی وگیزلین سرلرین ده، تانیردی. سونرا، اولوتانری گؤیلرین قاتلارینی آییردی، میدان وئردی، آچیق یئر، آرالاریندا ایجاد ائتدی و اوندا دالغالی سولارکی بیریرینین اوستونه داشیردیلار آخدیردی. او سویی شدت لی یئل و بوغاناق اؤستونده داشیردی. سونرا یئله اونلارین قایتارماق فرمانینی وئردی و ساخلاماقیناحؤکم ائتدی. بوش فضا، اونون آلتیندا قویدی سو، اونون اوستونده حرکت ده ایدی‌کی تانری بیر توفان شدت ایله اسدیردی. او، اوزاق یئردن باش توتوردی سونرا اوتوفانا امرائتدی کی بیر بیرینه سیخیلمیش سولار و بؤیوک دالغالاری چالخالاسین و بودنیزین سویونی هر طرفه یوللادی. سونرا اوسولاری تولوخ کیمی قاتدی و هامان شدت‌ایله کی گؤیده اسیردی، سویون دالغالاریندادا هجوم چکدی. بوباشدان گوتوروب او باشا آتیردی، سویون ساکن‌لری

تریشمه‌لر ایله قوووشوردی. سولار بیربیری اوسته ییخیلیردیلار.

سولارداغ کیمی او جالیب دالغالاری کف لندیلر، کف لرده بوش فضادا یوخاری آپاریلدی. اوندان یئددی گؤی ایجاد ائتدی. اشاغا دا کی گوئی بیخو اولونموش دالغاکیمی و یوخاریداکی گؤیه برکینمیش بیر تاوان قرار وئردی کی اونلارین اورتاسیندا تاوان یوخیدی و قازیق دا چالینمامیشدی تااونا باغلانسین‌لار. سونرا اشاغا دا کی گوئی پارلییان اولدوزلار ایله بزه‌دی و ایشیق وئره‌ن و نور سپن آیی دولاندیردی تا حرکت‌ائدن بیر مدار و صفحه‌ده دولانسینلار. سونرا اوجاگوی‌لرین اورتاسین آچدی و مختلف ملائکه لرایله دولدوردی، او ملائکه‌لردن کی بعضی‌لری سجده ائدیر ولی رکوع ائتمیر یا رکوع حالیندا دیلار و قیام ائتمیرلر یا بیر آلای کی صفه دوروبلار و یئرلریندن چیخمیرلار. بیرپاراسی‌دا اللهین ذکرین دئمکدن یورولمورلار. اوایله ملائکه‌لرکی گؤزلرینه یوخی و عاغیل لرینه‌آزالماق یول تاپماز، سست اولمایوب غفلتده قالمازلار بیر آیری آلای ملائکه لردنده، اللهین وحینین امانتدار لاری و اونولا پیغمبر لرینین دیلمانج لاری دیلار.و هرواخت اونون فرمانین یتیرمکدن اوتری گلیب گئتمکده دیلر.

بیرپاراسی دا اونون بنده لرینین گؤزه‌تجی‌سی و بهشتینین قراوولی دیلار. بیرپاراسی شدت تسلطدن آیاقلاری یئرین آشاغا طبقه لرینده و بویونلاری گویون یوخاری بؤلوم لرینده و وجود لارینین ارکانی دا دونیا بولگه لریندن ائشیکده و چیگین‌لری تانری عرشینی و اونون پایالارینی، گؤزله‌مگه حاضر دیلار.

او ملائکه‌لر تانری عرشی ئوزه رینده گؤزلری اشاغا تیکیلیب و قانادلارینی یوموبلار اونلار ایله آلچاق بوءلوک‌ده‌کیلر آراسیندا عزت و قدرت اورتوسی فاصله سالیبدیر. اونلار هئچ زامان رب العالمینی خیال گوجی ایله تصویره گتیرمیرلر ویارانمیش نئجه لیکلری، اوناقائیل دگیل‌لر. اونی بیر یئره محدود بیلمیوب گؤزیله اونا اشاره ائتمیرلر.

رب العالمین یئرین، برک، بوش، مناسب، شیرین، شور توپراقلاریندان ییغیب سوآرتیردی تا بیر خالص و حاضر پالچیق اولدی. او قاریشمیش توپراقدان بیر شکیل ایجاد ائتدی کی اونون اعضا و جوارح و آلچاق اوجاسی واریدی. اونی قوروتدی تا آیریلماسین،

صاف و محکم ائتدی و مناسب زاماندا، اوناجان باغیشلادی تا بیر اینسان شکیلینه دوشدی و چالیشماق و عاغیل قوه‌سی اوندا وجوده گلدی کی او عاغیل ایله یارانمیشلاردا تصرف ائتسین. اونا عضولر باغیشلادی تاخدمتینده اولسونلار و وسیله‌لر عنایت بویوردی کی اونی حرکته گتیرسین. فیکر قوه‌سی باغیشلادی تا پیس ایله یاخشی‌نی بیلسین. دادماق، أئیله مک و بویالاری بیلمک وسیله‌سین اونون اختیاریندا قویدی و بیر معجون قاییردی. هر رنگدن و هر زاددان کی بیر بیرینه تای یا بیربیرینین تای‌کشی دیلر او خلطلر کی بیر بیرینین ضدی: ایسی، سویوق، یاش، قوری و هابئله غصه ویاشن لیک ائدیلر. سونرا تانری فریشته لردن امانتی‌نی ایسته دی. تانری بویوردی: آداما سجده ائدین! اونلارین هاموسی ابلیس دن سوای، سجده ائتدیلر! نیه‌کی شئشه لیک اونی توتموشدی و داش أوره‌ک لیک و بختی قارالیق اونا غالب ایدی. چون ئوزی اوددان یارانمیشدی، اونا افتخار ائتدی و آدام کی پالچیق دان ایدی اونی اسگیک بیلدی. تانری دا اونا وول وئردی تا غضب و خشمی اونون حالینا شامل و سیناماقی کامل اولا. سونرا بویوردی: ای ابلیس سن قیامته دک وول ویریلنلردن سن.

اوندان سونرا تانری آدامی بیر گئچینه جاقلی و راحات یئرده ساکن ائدیب شیطانین و اونون دشمانچیلیق لاریندان قورخوتدی. اما دشمانی، اونی توغلادی چون‌کی اونا پاخیل لانیردی. بو خاطره‌کی قالارگی دونیادا یاخشیلارایله بیر یئرده ایدی. ایشین سونی آدام اینانیش لارین الدن وئریب یقینی شکه دوندی اراده‌سی سست و سئوین مک لر قورخویا چوندی. سونرا پشیمان اولوب یقین اظهار ائتدی. تانری ده توبه یولون اونا اویره‌تدی و رحمت کلمه‌سینی تلقین وموشتلوق وئردی کی اونی بیرده بهشته گتیرسین. اوندان سونرا ایدی کی آدامی قایدالی دونیایه کی اکیلیب و دوغولماق یئریدیر، یوللادی. آدم ائولادیندان پیغمبرلری سئچدی و اونلاردان وحی و رسالته ایلغار آلدی. او زامان کی یارانمیش لارین چوخی تانری نین عهد و پیمانین سیندیریب و اونون حاقینی داندیلار و اونون اوچون شریک قرار وئردیلر. شیطان لار دا اونلاری اللهین معرفتیندن چوندردیلر. بو علته گوره، تانری ئوز پیغمبرلرینی اونلارین ایچینه بیربیرینین دالیجا یوللوردی تا او ذاتی و

فطری ایلغارینی اونلاردان ایسته‌سین و یاددان چیخان نعمت‌لری اونلارین یادینـا سالسـین. تبلیغ یولی ایله دانشیب و گیزلین عاغیل‌لاری چیخاردیب ایشه چکسین‌لر و اولـو تـانرینینی قدرت نشانه‌لرینی اونلارا نشان وئرسینلر.

أوجا گؤیلری باشـلاری اوسـته و سـریلمیش یـئرلری اشـاغادا و گئچینـه‌جاقلاری، او زادلاری کی اونلاری دیری ساخلار، او اجل‌لری کی ئولدوره‌ر و قوجـالیق و آلـیزلیق‌لار و هابئله زامانین دال با دال قایدالارین بیلدیرسین‌لر.

تانری پیغمبرلردن یاائیلمیش کیتاب یـا آیدیـن دلیـل و دوزگون یولـلاردان بنده‌لرینـی پایسـیز ائتمییوبـدور. بـیرپارارسـوللارکی یـاردیملاری و تـابع‌لری آزاولدوغـو زامـان و دشمانلارین چوخلوقی حالدا، ینه ئوز وظیفه‌لریندن کنار قـالمییوبلار. بـیرپـارا پیغمـبرلرده واریمش لارکی قاباقدان، گله‌جک پیغمبرین آدی اونلارا دئیلمیش یا قاباق کی پیغمبر اونـی تانیتدیریب دیر.

بو ترتیب ایله حضرت پروردگار، رسول اکرمی(ﷺ) یوللادی تـا ئـوز وعده‌سـین باشـا وئرسین و همده پیغمبرلیگی اونولا تامام ائتسین. بو او حالداایدی کـی پیغمـبرلردن ایلغـار آلینمیشدی و علامت و نشانه‌لری معلـوم و دونیایـه گلـن زامـانی ده حؤرمتلـی و عزتلـی ایدی.جاماعات‌او زامانلار داغینیق و چوخلو بدعت‌لر و جوره به جوره گئدیشـلرده ایدیلـر. بیر پارا آداملاردان، تانری‌نی ئوز یارانمیشینا بـنزه‌دیردیلر و بـیر پاراسـی اونـون آدلارینـدا ده‌ییشیک‌لیک‌ائدیردیلر و ملحد ایدیلر.یابیر آیری تانرییه اشاره ائدیردیلر...

تانری او حضرتین وسیله‌سی ایله، او آداملاری‌آزقینلیقدان‌نجات وئردی و اونون دورومـو کولگه سینده قانمازلیقدان قورتالدی. سونرا حاق او سایین لییـه قـرب و رحمـت مقـامینی باغیشلادی هئچ کیمسه‌نین عاغیلینه گلمیین مقامی اونا سئودی و اونون میلینی دونیادان ئـوز طرفینه چؤیردی. قادا و اینجیک لردن قورتالیب و حوءرمتلی حالداقبض روح ائدیب، ئـوز طرفینه چاغیردی. اللهین سلام و صلواتی اوناولسون. اودا قاباقکی پیغمبرلرکیمی ئوز امتـی اوچون ایشیقلی یول و آیدین بیر نشانه قویدی نئجه‌کی قاباقداکی پیغمبر لرده ئؤز امت‌لرینـه قویموشدولار.

او حضرت قرآن کریمی سیزین اختیار یزدا قویدی، واجب، مستحب حالال و حارام، ناسخ و منسوخ رخصت‌لر، عزیمتلر، خاص و عام، عیبرتلر، مثال‌لار و هابئلـه مطلق مقید محکم، بنزه ریش‌لری معلوم بویوروب و دولاشیق لاری آیدینلادیب دیر. اوندا واجب‌لری بیلمک امراولوب و او زادلار که اونلاری بیلمه‌مک ایراد ائدر و او زادکی وجودی معلوم و ثابت اولوب و اونی قالدیرماق و نسخ ائتمک اولار و او زادی کی سنت ده واجب ایمیش و عمل ائتمه‌مک جایز دیر و او زادی کی بیر پارازامان واجب و بیر پارازامان واجب دگیل. او کتاب حارام ایش‌لر اوچون فرق قویوبدور. هر کیم آغیر گناه ایشلردن گوره، اونا عذاب و اود وعده‌سی وئریبدیر و هر کیم یونگول گناه ایشلردن گورسه اونا باغیشلانماق یولون وعده وئریر. گؤزه‌ل یاخشی ایشلرین آزین دا قبول و چوخ انجام وئرمه‌سین زور ایله ایسته میر.

تانری بیت‌الله‌الحرامین زیارتین سیزه واجب ائدیب و اونی جاماعاتین قبله‌سی قرار وئردی، حجه گلن‌لر سوسوز لار کیمی اورا وارد اولارلار وکوگرچین لرکیمی گلماغا علاقه نشان وئررلر. تانری اواِئوی آدام‌لار طرفیندن ئوزونی و عظمتینی تصدیق ائتمک اوچون علامت و نشانه قرار وئردی و هر کیم او بنده لردن کی اونی ائشیدیب و ایسته دیگینی اجابت ائتدی و فرمانینی تصدیق ائتدی، او کس‌لر پیغمبرلر یئرینده دوروب ئوزلرینی اولوتانری‌نین ملک لرینه‌کی اونی طواف ائدیرلر تشبیه و بنزه دیرلر.بویولدا چوخلو منفعت اله گتیریرلر چالیشیرلار و بیر بیرلریندن قاباقلاشیرلار تا باغیشلانماق وعده‌گاهینا یتیشسین‌لر.

خطبه ۲ ــ دن

(او حضرتین صفین ساواشیندان سونرابویوران خطبه لریندندیر. بو خطبه ده آداملارین بعثت‌دن قاباق احوالاتینی و اهل بیت پیغمبر و آیری‌لارین نئجه لیکلری گلیبدیر).

«اولوتانری‌یه، بیزه نعمت‌لرین تامام ائتمک و عزتینین قاباغیندا ایریملی و بیزی گناهلاردان قوروماق اوچون ستایش ائدیرم. اوندان منی احتیاج زامانی یاردیم ائتمک دن

اوتری یاردیمچی‌لیک ایستیرم. چون هر کسه، او، یول نشان وئرسه، ایت مزو هر کیم اونا دشمانچیلیق ائده، قورتولوش یولی یوخدور. وارلی ائتمگی هرزادان آرتیق و هر خزانه‌دن اوستون دور. شهادت وئریرم کی تانری دان سوای بیر معبود یوخدور، تک دیر و شریکی ده یوخدور. شهادت وئریرم او سیناق اولونموش شهادت کی، اونا گوره اخلاص واریمیزدیر و ئوزوموزی‌اونولا، گناه لاردان ساخلیریق. او وسیله‌ایله قیامت قورخوسوندان تا دیری ییک، ایمانیمیزی ساخلیریق. چون‌کی شهادت کلمه‌سی ایمانا لازم‌و احسان الهی‌نی چاغیران واللهی‌سؤیند یره ن و شیطانی أوزاق ائدندیر».

شهادت وئریرم کی محمد(ﷺ) اللهین بنده و رسولی‌دیر، اونی آدلی سانلی دین ایله يوللادی دوز نشانه‌لر یازیلی کتاب، پارلاق نور، یاییلان ایشیق، او فرمانیله کی حاققی باطلدن آییریر، شک‌لری کنارا وورور، و اینسانلاری آیدین دلیل‌لر ایله معجزه‌لرین بیلیندیریر. اونلاری قرآن آیه‌لری حؤکمی ایله آییلدیب قاباقکی امت لرین چکدیگی عذاب‌لاردان قورخودور.

پیغمبری او زامان یوللادی کی آداملار چوخلو فتنه‌لره بولاشمیشدیلار، دینین ایپی قریلیب یقین ایله ایمانین دستکلری تیتره میش و اساس دین اختلافلی و اونون امرلری قاتماقاریشیق و اوندان قاچماق محال، هدایت اوچون بیر وسیله یوخ ایدی. یول نشان وئرمک‌اونودولونوب و یولی ایتیرمک‌چوخالمیشدیر. تانری یه دیز میرلانیب شیطانایاردیم ایدیلر. ایمان ذلیل اولوب اونون دستکلری سینیق، اثر و نشانه‌لری چئوریلی، یول لاری خارابلانمیشدی. اونلارین گوجی‌ایله شیطانین حیله‌لری ایشه توتولوب، کافرلیق و آزقینلیق بایداغین قئوزاییب فیرتیناسالدی. آداملارین حاققی آیاق آلتیندا قالدی. هامی او فیرتینالارایچینده، حیران اولوب شاشمیشدیلار، دونیانین‌یاخشی‌یئرلرینده، پیس‌قونشولار آراسیندا ایدیلر. اویله‌کی یاتماقلاردی دا یوخو سیزلیق وگؤز سرمه‌سی اولموشدی. او یئرده یاشیر دیلارکی بیلن لرینین آغزی باغلی و ذلتده، قانمازلاردی دا، کرامت صاحبی ایدیلر.

پیغمبرین سلاله سی، تانری طرفیندن گلن فرمان و سرین گؤزه‌تجی سیدیلر. او

حوءرمتلی وجودین علم‌لر خزینه‌سی حؤکم لرینین مرجعی و کتابلارینی ساخلییان، اونون دینی اوچون داغ کیمی دایاقیدیلار. جناب پیغمبر اونلارین آرخاداشلیغیله آرخالاندی و بدن تیتره‌مه سینین قاباغین آلدی.

بیر پارالاری آزغینلیق تومون اکیب شئشه لیک سوئیله سوواردیلار. زاواللی لیق حاصلینی بیچدیلر، بونلارین هئچ بیرین آل‌پیغمبر ایله توتوشدورماق اولماز، او آداملارکی آل محمد دن فیض آپاریرلار، اونلار ایله بیرلیکده اولا بیلمزلر. اونلار، ایسلامین اساسی و یقینین دستکلری دیلر.

حاق یولوندان ایراق دوشن‌لر، دال قالانلار،گره‌ک اونلارا قوشولسونلار. ولایت حاققی‌نین نئجه لیکلری، اونلار دا یئکونلانیبدیر و وصیت و وارث اولماق اونلارا ثابت دیر. ایندی حاق ئوزگئتدیگی یئره، ینه، قائیدیبدیر.

خطبه ۳ ـ دن

شقشقیه خطبه‌سی آدینا شهرتی وار

آند اولسون تانرییه، ابی قحافه‌نین اوغلی خلافت کوینگین گئیدی او حالتده‌کی بیلیردی من خلافت اوچون دگیرمانین اورتالیقداکی محوری یئرینده‌یم علم و معرفت‌لر سئل کیمی مندن آخیر و علم وبیلگی فضاسیندا هئچ اوچان منه چاتابیلمز.

سونرا خلافتی بوراخیب کنارا چکیلدیم و بو فیکره گئتیدیم کی آیا بوش ال ایله قیام ائدیم یا کی قارانلیق و کورلیغا دؤزوم؟ چون قوجالاری یورور، گئنج لری ئولوشگه دیر مومن لری‌ده زحمته سالیر تا اللهین لقاسینا چاتسینلار.بوردا دوزمه‌گی عاغیلدان بیلدیم. دؤزدوم او حالداکی گؤزلرینده توز توپراق و بوغازیندا سوموک قالانلار کیمی‌ایدیم و میراثمین غارتینی گؤروردوم تا اولده‌کی یولونی باشا وئردی و خلافتی ابن خطابیه تاپشیردی.

«بوردا مولا علی(ع) اعشی شاعرین بیر بیت شعرینی مثال گتیریرکی دوشونجه سی بئله‌دیر» :

دونن سئوینیردیم اما بوگون‌ئوزونتولو وکدرلی‌یم.

شاشقین لیق بورداديركی او دير يليگينده، جاماعات‌دان ایستیردی کی اوندان ال گوتور سونلر، اما ئولن زامان خلافتی عمره تاپشیردی. ینه شاشقين ليق بودوركی بوایکی‌سی خلافتی دوه‌نین امجگین بؤلن کیمی اؤزآرالاریندا بؤلدولر.

خلافتی قولای يئرده قويدی او حالداکی عمرایتی آغیزو آجی‌دیل ایدی. ائله کی اونولا دانیشماق زحمتلی ایدی. یانلیش لاری و عذر ایسته مک لری چوخ ایدی. او بير دوه‌یه بنزيردی کی، اگر اونون‌نوختاسینی‌برک چکسه‌لر، دوه‌نین بورنی ییرتیلار و اگر ئوزهاواسینا بوراخسالار، گئدیب ئولومه دوشه جکدیر.

آندواولسون تانرییه جاماعات اونون زامانيندا گرفتار اولوب یانلیشادو شدولر و دوزیولدا قدم گوتورميوب حاقدان اوزاقلاشدیلار. منده بواوزون زاماندا، صبر ائدیب غم غصه ایله یاشیردیم تا عمرده ئوز يولونی گئتدی و خلافت ایشینی بیرشورایه کی منی ده اونلاردان خیال ائدیردی تاپشیردی.

ای تانری، سنه پناه گتیریرم بوشورادن کی قورولدی و بئله مشورت اولوندی. نجور جاماعات منی ابوبکرایله بير توتوب و منيم حاققيمدا شک ائتدیلر؟ تا او يئره دک کی بوگون بو آداملار ایله بیر سیرادا قرارتاپمیشام. اما ینه‌ده قیسساگلیب سس بیر اولدوم. اونلارین بیریسی حسادت، و کینه جهتیندن حاققی آیاقلیب قولای یولا دوشدی. بیریسی ده عثمان ایله طایفااولماق خاطرینه مندن‌اوزچؤيردی و هابئله او قالان ایکی نفرده کی آدین آپارماق یاخشی دگيل گری اوتوردولار.

ان سونوندا اونلارين اوچونجی نفری او حالدا کی يئل لنميشدی ایش اوسته گلدی، اودا قارین قولی دوه کیمی مال ییغماقدان و یئمکدن سوای بیرایش گورمه‌دی. طایفالاری اونولا بیرلشیب نئجه‌کی آج دوه اوتلوغادوشر و اوتلاری تله سیک یير، اللهين مالين بيرليكده بودادیلار. ان سونوندا ائشدیگی ایپ‌لرپانبیق اولدی و رفتار وکرداری قتلینه باعث اولوب اوزی‌قویلی دوشدی.

اما جماعت کافتاربوینی توکی کیمی هر طرفدن اوستومه يوگور دولر اوایله کی

جاماعاتین چوخلوقوندان حسنین آیاقلاندیلار. پالتاریم‌ایکی طرفدن ییرتیلدی. منــی قویــون سوریسی کیمی دوره‌له دیلر. ائله‌کی بیعت‌لرینـــی قبــول ائتدیــم و خلافتــه باشــلادیم، بــیر پارالاری بیعتیمی سیندیردیلار و بیر آزیدا بیعتیمدن چیخدیلار بعضی‌لری تانری اطــاعتیندن کنار اولدولار. دئمک اولورکی مخالف‌لر اولوتانرینین قرآنی‌نی ائشــیتمیوبلر کــه بویــورور: «بیر یوللوق دوشرگه نی او کس لره قرار وئردیم کی یـئرئوزونده فیرتینــاو فســاد نیت‌لــری یوخدور و یاخشی اجر، قؤرویانلارین دیر(سوره ۲۸آیه ۸۳)».

بلی، آنداولسون اللّهه‌کی بــو آیــه‌نی ائشــیدیب و حفــظ ائدیبلــر. امــا دونیــا اونلاریــن گؤزلرینده بزه کلی دیر و بزه‌ک‌لری اونلاری توغلییوبدور.

آییلین، آند اولسون او اللّهه‌کی چرده گی یاردی و اینسانلاری یاراتدی، اگر او چوخلــو جماعت ییغیشماسایدیلار و منه یاردیمچیلیق ائتمه‌سیدیلر کی حجت اونلارا تامام اولســون و بیلیجی‌لر وعالم‌لرایله اللّهین پیمانی اولما ســیدی کــی ظــالیمین توخلوقــی و مظلومــون آجلیغینا راضی اولماسونلار، منده خلافت دوه سینین نوختاسینی اوستونه آتاردیم وخلافتیــن آخیرینی اولده‌کی کاسه‌سیله سووارارديم. ســیز بــو ســؤزی دوشونوبســوزکی دونیــا منیــم گؤزومده بیر گئچی آسقیراغی سویوندان‌دا اسگیک دیر.

دئیب لرکی، بوردا بیرنفر عراقین کندلریندن، آیاغاقالخیب، حضرته بیر کــاغیذوئردی، او بزرگوار او خویوب قورتارلدی. ابن عباس دئدی: ای امیرالمومنین کاش خطبه‌نین قــالانینی داواملاشدیرا ایدین. بویوردی: ای ابن عباس‌هیهات‌دوه‌نین شقشقه سی ایــدی کــی سســله نیب ینه اؤزئیرینه‌قائیتدی. ابن‌عباس دئــدی: آنــد اولســون تانرییــه مــن هئــچ ســؤزدن بــو اندازاکدرلنمه میشدیم کی اونون‌سوءزی قیریلدی و او حضــرت أوره‌گینــده اولان ســؤزی باشاوئره‌بیلمه‌دی.

مرحوم سیدرضی بویورور: حضرتین منظوری(کَراکِبِ الصَّعْبَةِ ان اَشــنقَ لَــها خَــرَم و انْ اَسْلَسَ لَها تَقحَّمَ) کی بو خطبه‌ده گلیب، اودورکی اگر مینیجــی دوه‌نیــن نوختاســین محکــم توتا، و او حیوان سرکش اولا، ئوز بورنونی ییرتار و اگر بؤش توتا اونی شــدّت ایلــه اوزی قویلی سالیب و اختیاریندان چیخار.

خطبه ۴ ـ دن

بو خطبه‌نی طلحه و زبیر ئولندن سونرا بویوروب

او زامان کی یولسوز و بیلمیین ایدیز، بیزیم هدایتیمیزدن یولاگلدیز. و بیزیم سببیمیزدن قارانلیق لاردان ایشیقا چیخدیز، کار اولسون او قولاق کی یول نشان وئره‌نین اویودون ائشیتمز. او قولاق کی سس اونی کارائدیب، ملایم سسی نجور ائشیده بیلر؟ اما او اوره‌ک کی اللّهین قورخوسوندان چیرپینماق دادیر، آرخائین اولسون.

من هر زامان سیزین خیانت و بیوفا لیقیزین انتظارینده‌یم. و بونی دوشونمیشم کی توغلییان بزک‌لر، سیزی توغلیوبدور. تقوا گئیمی و دیندارلیق کوینگی منی سیزین گؤزوزدن گیزلتدی، منیده، باطنی صفا، سیزین حالیزا آییق ائتدی. او زامان کی یولی ایتیرمیشدیز و یول نشان وئرن یوخوزایدی، و آزقین لیق یوللاریندا ییغیشمیشدیز، او زامان سیزین هدایتیزه باشلادیم کی قویو قاز دیغیز حالدا سویا یئتیشمیردیز. بوگون بیان صاحبی‌نین باغلی دیلینی سیزلرده دئیجی ائتدیم.

اولماسین بیر نفر کی‌یولا گلمیه. او زاماندان کی حاققی تاپمیشام و اوندا شک ائتمه میشم. موسی(ﷺ) ئوزوندن قورخموردی، اوندان قورخوردی کی اولمیه بیر پاراقانمازلار غالب گله‌لر و ضلالت باشچی‌لاری ینه اونا قاباقدان گلن‌لیک ائده لر. بوگون بیزحاق ایله باطل آراسینداییق.اما هرکس سویا آرخایین اولسا، سوساماز.

خطبه ۵ ـ دن

جناب پیغمبر(ﷺ) وفات ائدندن سونرا، عمی سی عباس و ابوسفیان‌بن حرب امام علیه‌السلامابیعت اونه ری وئردیلر، اما امام کی ابوسفیانین‌پس نیتیندن خبری وارایدی، بویوردی: ای اینسانلار، فیرتیناشپه‌لرینی قورتولوش و رستگارلیق‌گمی سیله یاریب اوندان گئچین. مخالفت یولوندان کنارا چیخین تفاخر تاجینی کنارا آتین. هرکس قول قانادایله قیام ائتسه، رستگار اولار ولی خیالی راحات دیر. اوکس کی تسلیم اولوب و بیربوجاغا

سیخیلیب دیر، بو ایش قوخوموش سو و بوغازدا قالان تیکه کیمی دیر. هر کیم‌یئمیشی زامانیندان تئز درسه،او آدام کیمی دیرکی اؤزگه سینین یئرینده اکین اکیبدیر.

اگر دیللن‌سم، دییرلر خلافت و امارت‌ده تاماهی وار، اگر دیل‌له‌نیب دانیشماسام، دییرلر کی ئولومدن قورخور. هیهات بوقه‌ده‌ر قورخولی و دال با دال حادثه لردن سونرا منیم باره‌مده بئله خیال اولونسون. یوخسا آند اولسون تانرییه ابوطالب اوغلی علینین، اوشاقین آنا دؤشونه اولدوغی علاقه‌دن چوخ ئولومه میلی‌وار. اما منیم دینمه‌مگیم اوندان خاطره دیر کی بیرپاراعلم و اتفاِق لاردان خبریم‌وار. اگر سیز من بیلنی بیلسز، یوزولماقدان درین قویی ایپی کیمی تیتررسیز.

خطبه ۶ ــ او حضرتین کلامی (عليه السلام)

او زامان کی طلحه و زبیر بیعتی سیندیردیلار، او جنابدان ایسته‌نیلدی کی اونلاری بوراخسین و ساواشماسین، بویوردی:

آند اولسون اللّهه من یاتمیش کفتار کیمی دگیلم کی آغاجا چالماق ایله یوخلادیب سونراتوتسونلار. بلکه حاق یولوندا گئدن‌لرین‌یاردیمی‌ایله تا دیری‌یم یولدان چیخانلاریله ساواشاجاغام. آند اولسون تانرییه پیغمبرین وفاتیندان تا بوگونه‌دک من ئوز حاققیمدان الی بوش و یالقیز ایدیم.

خطبه ۷ ــ دن

اونلار ایشلرینده شیطانی ئوزلرنیه اورنه ک قرار وئردیلر. شیطان دا اونلاری ئوزنیه پای بیرو تله قرار وئریب سینه‌لرینه نفوذ ائدیب اونلار ایله بیرلشدی. اونلارین گؤزلری ایله گوروب و دیل‌لری ایله دانیشیردی. سونرا اونلاری آزقینلیق آتینا میندیردی و چوروک دانیشیق‌لاری اونلارین نظرینده بزه دی.اونلارین ایشلری او ایشه بنزیردی کی شیطانین یاردیم لیگی ایله شیطانین باطل و قولای سؤزلرینی دیل لرینه گتیریردیلر.

خطبه ۸ ـ او حضرتین کلامی (عليه السلام)

سؤزیئرینه دوشنده زبیرین حاققیندا، بیان ائتمیشدی. زبیر خیال ائدیرکی ئوزده بیعت ائدیب و گیزلینده بیعت ائت مییوبدور. هر حالدا او بیعتینه دیل وئریر. اماأؤزه گلیرکی اؤرکدن بیعت ائتمیبوبدور. بوناگوره یئری واردلیل گتیرسین، اگر دلیل گتیره بیلمه‌سه، اقرار ائتدیگی بیعته گره‌ک وفالی اولسون.

خطبه ۹ ـ اوحضرتین کلامی (عليه السلام)

جمل محاربه سینده اولان یوللاشمازلاری دانلیر: بولوت کیمی سسله‌نیب ایلدیریم کیمی شاخدیلار. بونولا بئله قورخوب بوشالدیلار.

خطبه ۱۰ ـ دان

آییلین، شیطان ئوز یولداشلارینی مینیک سیز و یاآتلی، حاضر لیب دیر اما منیم باخیشیم منله بیر لیکده دیرو آیریلماز. حقیقتی ئوزومه مشتبه ائتمه میشم و حقیقت ده منه گیزلین دگیل. آند اولسون آللّهه اونلار اوچون بیرگؤلجوک دوزه‌لدیم کی هر کس اونادوشه، چیخابیلمییه و ائشیگیه چیخان دا، بیرده اوناقائیتمیه.

خطبه ۱۱ ـ او حضرتین کلامی (عليه السلام)

ئوزامان کی بایداقی جمل ساواشیندا اوغلی محمّد حنفیّه یه وئردی بویوردی: «اگرداغلاریئریندن اوینا سا، سن یئریندن ترپشمه، دیشلرین قیس، باشین آللّهه بورج وئر، آیاقین قازیق کیمی یئره محکم لندیر. گؤزون دشمان دویوشچوسونون آخیرلرینه تیک و گؤزون ئورت. بونی دوشون کی اوستون گلمک تانری طرفیندندیر»

خطبه ۱۲ ـ او حضرتین کلامی

او زامان کی تانری جمل ساواشیندا، او حضرته غالب اولماغی نصیب ائتدی، بیر نفر یاردیملریندن اوجنابا دئدی: گونلوم ایستیردی‌کی قارداشیم فلان کس ده بیزایله بو محاربه ده حاضر اولایدی و گوره ایدی کی نئجه تانری سنی دشمانلارا غالب ائتدی. حضرت بویوردی: دئی گوروم قارداشین محبتی‌ده بیز ایله‌وار ایدی؟ دئدی: بلی بویوردی: اودا ساواشدا بیزایله وارایدی و حتی اونلاری کی آتالارینین صلبینده و آنالارینین رحمینده دیلر. زمانه بوتئزلیکده بوروندان قان آچیلان شکیلده اونلاری وجوده گتیریب و ایمان اونلار ایله گوجلنه جکدیر.

خطبه ۱۳ ـ او حضرتین کلامی

بصره و اونون اهالی‌سین دانلاماق

سیز بیرآروادین قؤشونی و بیر حیوانین تابع لریندن ایدیز کی دوه آنقرآندا قئوزانیر دیز و دوه پی لننده قاچیر دیز. سیزین اخلاقیز قولای و قول و قراریز کوکسوزدور، دیله گیز ایکی اؤزلی‌لیک شهریزین سویی شور و داد سیزدیر. سیزه قوشولان آدام ئوز گناهینین گروینده دیر. سیزین ایچیزدن چیخیب گئدن الله رحمتین درک ائده‌ر. سیزین مسجدیزی گمی سینه سی کیمی سودا گوروره‌م.

اؤلوتانری بو شهرین آلت اوستوندن عذاب یاغدیرار کی هر کیم اوردا اولسا، سودابوغولار.

بیر روایتده: (آند اولسون تانرییه شهریزی سو باسار و مسجدیزین اوجایئرلری گمی یا دوه قوشی کیمی کی اؤزی قویلی دوشر، گورسه‌نر).

بیر روایتده: (مسجدیزی اؤزی قویلی دوشموش تویوقون سینه‌سی کیمی سودا گوروره‌م).

بیر آیری روایتده: سیزین أولکه‌زین توپراقی اللّهین ائی لنمیش توپراقلاریندانديىر. هر

یئردن سویاياخين و گویدن ئوزاقسیز. پیس لیک لرين اوندا دوققوزی سیزین یئرده دیر. هرکس اوردا اولسا گناها باتار و هر کیم اور دان گئده الله‌هین رحمتینه شامل دیر. ائله بیل‌کی گوروره‌م شهریزی سوتوتوب، مسجدیزین اوجایئرلریندن سوای کی بیر قوشون سینه‌سی کیمی ائشیکده‌دیر بیرزاد گؤرسنمیر.

خطبه ۱۴ ــ او حضرتین کلامی
قاباقکی روایته بنزه ریشی وار

یئریز سویاياخين و گؤیدن اوزاق دیر. عاغیل‌لاریز آز و دؤزوموز یئرینده ایشلنمز. سیزلر اوچو لارا یاخشی نشانه‌وحمله ائدن‌لره یاغلی تیکه‌سیز.

خطبه ۱۵ ــ او حضرتین کلامی

(بو سؤزی او زامان بویوردی کی عثمان باغیشلییان حاقسیز باغیشلا مالاری بیت‌المالا قایتاردی). آند اولسون تانریه عثمان باغیشلییان حاقسیز باغیشلامالاری هارداتاپسام صاحبینه قایتاراجاغام.حتی او باغیشلامالار قادین حیشیلی اولسا، یاکنیز آلینسا. چون‌کی عدالت آچیشلیق گتیرر. هر کیمه عدالت آغیر گلسه، ظلمه دؤزمکده، اونا آغیر گله‌جکدیر.

خطبه ۱۶ ــ دان

(بو خطبه‌نی او زامان کی مدینه اهلی او جنابا بیعت ائتدیلر، بویوردی: بو خطبه‌ده اونلارین ایشلرینین، سونونی خبر وئریب اونلاری نئچه صینفه بؤلور).

منیم ذمه‌م دئدیگیم سؤزلرین گروینده‌دیر. و هاموسینی ضمانت ائدیره‌م. هر کیم گئچن لرین عمل و کردارلاریندان عیبرت آلا، تقواسی اونی بو زاواللی لیک لردن قورتولار. آییلین محنت و بلا پیغمبر زامانی کیمی سیزه ساری‌اوز چئویریبدیر. آند اولسون او کسه کی پیغمبری حاقدان یوللادی بیر بیریزه قاریشیب چالخالانیب قازقاناداکی زادلار

کیمی آلت أوست اولارسیز اسگیک لریز اوجامقامداو بؤیوکلریزآلچاق مقاما قائیداجاقلار.

اونلارکی ایسلامدا سبقت آلیب لار و قدر و قیمت‌لری یوخ اولوب، قاباغا دوشنلر دالی ورولاجاقلار. آند اولسون تانرییه ابدا یالان دئمیرم من بو مقاما و بوگونه، خبر وئریلمیش لردنم.

آییلین گناهلار قودروموش آتلار کیمی دیلر کی گناهکار مینلرینی اودا آتارلار. تقوا و پرهیزکارلیق دینج دوه کیمی دیرکی نوختاسی مینلرین الینده‌دیر و صاحبینی بهشته ساری چکیر. تقوا و پرهیزکارلیق حاق یولی و گناهکارلیق باطل یولودور و بو یوللارین ئوزونه گوره صاحبی وار. اگر باطل چوخالسا، کی قدیم زامانلاردا چوخ باطل ایشلر گوره‌ر میش‌لر و اگر حاق آزدا اولموش اولا، اومود یئری وار کی چوخالا. آزاراق زاد وارکی اگر الدن گئده بیر ده اله گلر.

رحمت‌لیک سیدرضی بویورور: بو سؤزلرکی فصاحته یاخیندیر، بیر پارا یاخشی لیق لاری وار کی فصاحتده هئچ کسین سؤزی اوناچاتماز. اویله کی بیزیم تعجبمیزدن چوخ، شاشماق، ئوزی حیرتده قالیر. بونولا بئله دئدیگیمیز کیمی اوجنابین سؤزونده چوخلو فصاحت وار کی هئچ دیل اونون تانیقینا گوجلو دگیل. و هئچ اینسان مطلب‌لرینین درینلیگینه ال آپارابیلمز. دئدیگیم نئجه لیکلری دوشونمز مگر او آدام کی بیر عمر بویولدا ایشلیب و اونون اساسینا اوسلودور. بوسؤزلری ده عالم آدام لاردان‌سوای‌بیرکیمسه باشادوشمز.

(بو خطبه نین بیر آزیئرینده اینسانلاری أوچ بوءلومه بؤلور).

بهشت و جهنم مشغول اولانین قاباقیندا دیر، حاق یولوندا چالیشان نجات تاپدی و آزچالیشانین اومود یئری وار. اماچالیشمیان، اودا، یانار. ساغ و سولدان گئتمک آزقین لیقدان دیر، اورتا یول دوزگوندورکی قرآن و پیغمبرین سنتی او یولدادیلار و هامودا او یولا قائیدا جاقلار. هر کیم آیری ادعا ائتسه هلاک اولور. هر کیم یالان دئسه، زییانین چکه‌جک و هر کیم قانمازلار یانیندا حاقدان دئسه پیس اولار.

هر کیم ئوز قدرینی بیلمه سه، جهالت اونا کفایت ائده‌ر. اما او کؤک کی تقوا و

پرهیزگارلیق اوسته قرار تاپیب، یوخاچیخماز. تقوا اکینی سو سوز اولماز. گئدین، ائولریـزده گیزلین اختلافلاریزی اصلاح ائدین کی توبه سیزه دایاقدیر. هئـچ کیـم تـانری دان سـوای بیرکسه شاکیر اولماسین و ئوزوندن سوای بیرکیمسه‌نی دانلاماسین.

خطبه ۱۷ ـ او حضرتین کلامی

تانری یانیندا ایکی نفر هامودان چوخ دشـمان دیـلار: بـیری او آدام کـی تـانری اونـی نافرمانلیق علتینه گوره بوراخیبدیر، چون او، دؤز یولدان چیخیـب و ضلالتـده اولان، یـول ایتیرنلرین سؤزلرینه قولاق وئریبدیر و او آداملارین فتنه‌لری اثرینده، فتنه‌لره سبب اولوبـدور و دؤزگون یول گئدنلرین یولوندان کناردا دیر. و هر کیمسه کی ایندی یا گله جکده، اونـون یولون گئدیرلر آزقین اولما قلارنین سببی دیر. بو آدام اؤزگه‌نین گناهین بوینونا آلان حـالدا، ینه اؤز گناهلارینین گروینده‌دیر.

او آداملاردان بیریسیده: قانمازلیق لاری بوینونا آلیب آیری قانمازلاریدا یولدان ائدیـر و فیرتیناو فسادلارین قارانلیق لاریندا یاشیر، اصلاح زامانی کوردی. قانمادیغی حـالدا عـاوام اونـی بیلیجـی تـانیرلار. سـحردن آخشـامادک او زادلاری آرتیرمـاق آردینداديـر. آزی چوخوندان یاخشیدیر ائله‌کی او قوخوموش سوکیمی یاراماز سوءزلردن دولـوب داشـدی، جماعت ایچینده قضاوته اوتوروب، اؤزگه لرینه مشـتبه اولان سـؤزلره ده ئوزینـی بیلیجـی تانیر، اگربیرچتین مسأله قاباغاگله، جاوابیندا اؤزوندن بیر پارااپچی بـوش آنلامسـیز سـؤزلر دئیر و دئدیگینه کی دؤز دئیب یاخلافیمیش آرخایین دیـر. امـا، اورومجـک کیمـی ایـش گوردوکده، حؤکم لرینده شبهه له نیر اگر دوزگون حؤکم ائتمیش اولسا، قورخـور دئسـینلر خاطـاگئدیـب و اگر ترسـه حؤکـم ائتمیـش اولسـا، انتظـاری وار دؤز اولا. قانمـاز و دوشونمه‌زاولدوغی حالدا، چوخلو یاهالیر. کوردی و کـور دوه لـره مینـیر وچـون بـیر زاد بیلمیر، جاوابدا وئره بیلمیر.

قوری و فایدا سیز اوت علفـلر کیمی روایت لـری یئلـه وئریـر. آنـد اولسـون تانرییـه کی‌سؤزلرین جاوابینداو هم ایشینده چـون لیـاقتی یوخـدور، و باجـارا بیلمـیر، بونـا گوره

فیکرینه ده چاتمیرکی داندیغی سوءزلری، آیریسی بیلر واینانمیرکی خلاف دئدیک لرینه بیر آیری دوشونن عالیم وار.

اگر بیر امره بیلیک سیز اولدوغونی بیلسه، أوستون أورتر، قویماز آچیلا. ظلمیله حؤکم ائتدیگی ایشلرده، حاقسیز توکولن قانلار، دیللنیب و حاق سیر اؤزگه لره وئریلن میراثلار اوجا سس ایله تانرییه ناله ائدەر.اوقانمازآدامالارین الیندن کی جهالت له یاشیرلار. تانرییه شکایت ائدیرم. شاکی‌یم او دسته آدام لاردان کی آزقینلیقدا دیلار. هئچ ماتاه اونلارین یانیندا تانری کتابنیدان اوجوز دگیل و اونی اولدوغی کیمی اوخومورلار. تحریفدن بؤل،اونلارین یانیندا بیرماتاه‌تاپیلماز. اونلارین گؤزونده معروفدان پیس‌ومنکردن یاخشی‌زادیوخدور.

خطبه ۱۸ ــ او حضرتین کلامی

« قاضی‌لرین حؤکم لرده اختلافلی فتوالارینی پیسلیب اونلاری دانلیر »

بیرزامان بیر مسأله طرح اولونور و قاضی ئؤز رأیی ایله حؤکم وئریر. سونرا هامان قضیه آیری سینین یانیندا طرح اولونور او حؤکمون ترسه سینه حؤکم وئریر. سونرا بونلار اختلافلی حؤکم لرایله، بیرلیکده، قاضی القضاتین حضورینه کی اونلاری بو مقاما قونداریب، یغیشیرلار. قاضی‌القضات دا هاموسینین حؤکمون دوزگون بیلر.بیر حالداکی تانری‌لاری، کتابلاری و پیغمبرلری بیردیر. گوره‌سن تانری حؤکم بویوروب کی بیربیرلرینین ترسه سینه حؤکم ویرسینلر؟ اونلاردا بوایشه باش اوسته دئیب‌لر؟ یا نهی اولونوبلار اما اونلار گناه ایش گوروبلر؟

یا بوکی تانری(العیاذبالله)، ناقص دین گوندریب و او دینی کماله چاتدیرماق اوچون بونلاردان یاردیمچیلیق ایسته‌ییب دیر؟ و یا تانری کامل دین گوندر دیگینده، پیغمبر اونی یتیرمکده دؤز ایشله میوبدرو؟

بیر حالدا کی او بویورور: قرآندا هئچ زادی یاددان چیخارتمامیشیق. بیرده بویورور: قرآندا هر زاد بیان اولوبدور. وآنلادیرکی: قرآنین بیر پاراآیه‌لری اوبیریسی آیه‌لرینی تصدیق

ائدیر وهئچ اختلاف اوندا یوخدور. بیرده بویورور: اگر بو قرآن غیرتـانری طرفینـدن اولسـا ایدی، اوندا چوخلو اختلاف تاپیلاردی.

قرآن کریمین گؤرونوشی حیرتلنمه لی ایچی‌درین وسونسوزدور. اونـون عجـایبی فـانی اولمییوب و غرایبی بیتمز. جهالت ظلمتی اونسوز آرادان گئتمز.

خطبه ۱۹ ــ او حضرتین کلامی

او زامان کی حضرت(ع) کوفه‌ده منبره گئتمیشدی و خطبه بویوروردی، قیـس اوغلـی اشعث اونادئدی: ای امیرالمومنین، بو سؤز سنین نـه ضـرر یـوه ن دیزهـه کـی خـیریوه‌ن. حضرت گؤزلرین بره‌لدیب بویـوردی: سـن هـاردان بیلرسـن نـه‌لرمنیم ضرریمـه و نـه‌لر خیریمه‌دیر؟ آللهین و قارقیش ائدن‌لرین قارقیشی سنه گلسین، ای جولاه، اوغلـی جـولاه و ای کافر اوغلی منافق. سن بیر یول کافر اولان زامان و بیر یولدا مؤسلمان اولانـدان سـونرا اسیر اولموسان، مال و مقام سنی بو اسارتدن قورتـولا بیلمـه دی!!. هـر کـس قبیلـه سـین شمشیره ساری آپارا و اونلاری ئولومه وئره، بونـا لیـاقتی وارکـی، تـانیش‌لاراونی دشـمان بیلیب و اؤزگه‌لر اونی امین بیلمه سینلر.

(مرحوم سیدرضی بویورور: امامین بو سؤزی‌کی: کفر سنی بیریول اسیر ائتدی و اسـلام بیر آیری یول... بودورکی:اشعث بیریول کـافر اولان زامـان و بـیر آیـری یـول مؤسـلمان اولاندان سونرا اسیر اولموشدی) و او حضرتین اشعثی دانلاماقدان منظوری کی بویـوردی: او آدام ئوز ائلین شمشیر طرفینه آپاریر...، اشاره دیـر اشـعث ایلـه خـالدین یمامـه ده‌کـی جریانلارنیاکی اشعث اوشهرده، ئوز طایفا تابعین توغلادی و خالد ده اونلارا ال تاپدی. بـو جریاندان سونرادیرکی اونا «عرف النار» دئیردیلر.بوسؤزاونلارین یانیندا مکرائدن آداما دئیلر.

خطبه ۲۰ ــ دن

اگر سیزلرئولن لرین گؤردوگونی یقینی گؤزوز ایله گؤر سه‌ایدیز سـیزلائیب دوءزوملـی

اولمیه راق قورخاردیز،یاائشیدیب اطاعت ائدردیز. اما ئولن‌لر گورن زاد، سیزین گؤزوزدن غایبدیر. آزقالیرکی پرده‌لر گوتورولسون. اگر گورن گؤزوز اولسا، سیزه گؤز وئریبلر. ائشیدن قولاق یارادیبلار، اگر ائشیده سیز. هدایت یولی آچیقدیر اگر هدایتی قبول ائده سیز.

دوغروسی سیزه دئیرم کی: عیبرت لر سیزه آشکاراولوب و نهی اولونان زاد لاردان نهی اولوندوز. اللهین ملائکه‌لریندن سونرا، هئچ کیم، مگر بشر، تبلیغ عهده‌داری اولا بیلمز.

خطبه ۲۱ ـ دن

امریزین قورتولوشی گؤزوزون قاباغیندا و ئولوم ایله قیامت، دالدا دیلار. یوکی، یونگول ائدین تاکروانا تئز چاتاسیز. قاباقدان گئدنلر، دالدا گلن‌لرین انتظاریندا دیلار.

(مرحوم سیدرضی بویورور: بو کلام، تانری کلامی و رسول اللهین کلامیندن سونرا، هانسی کلام ایله توتولوشا، اونا ترجیهی وار واوندان قاباقدیر. اما اوکی حضرت بویورب (تخففوا، تلحقوا)، بوقیسسالیقدا آنلاملی سؤز ائشیدیلمیوبدور. بوکلمه گؤزه‌ل حیکمتلی ودرین آنلاملیدیر! ائله گؤزه‌ل حیکمتلی و درین آنلاملیدیرکی علم و حیکمت آختارانلاری سیراب ائدیر. بو کلمه‌نین عظمت و شرافت و جوهرینی ئوزخصائص کتابیمدا سویله‌میشم).

خطبه ۲۲ ـ دن

آییلین شیطان ئوز حزبینی قالخیزیب ودویوشچی لرینی ییغیبدیر تا ظلم‌ینه ئوز یئرینه گلسین و باطل اصلینه قائیتسین. آند اولسون‌تانرییه کی بو منکری منه نسبت وئرمکده منیله ئوز آرالاریندا عدالت‌له دانیشمادیلار. اونلار ترک ائدن حاققی و توکدیگی قانی، ایستیرلر... اگر من اونلار ایله بو ایشده شریک اولسائیدیم، اونلاریندا بوایشده اللری وارایدی و اگر منسیز بو ایشی گوردولر، مجازات اونلاریندیر نه منیم. اونلارین بؤیوک دلیل‌لری ئوز زیبانلارینا تامامدیر...

اونلار او دؤشدن سود آختاریرلارکی چوخداندی قورویوبدور.او بدعتی دیریلدیرلرکی

چوخ زاماندیر آرادان گئدیبدیر... ای اومودی ئوزولموش منی چاغیران، چاغیران کیملردی؟ و نه اوچون اجابت اولور؟ من تانرینین حجتینه و اونون علمینه بونلارین حاققیندا راضیم.

اگر اونلار سرکش اولسالار، ایتی شمشیرکی اونلار را کفایت ائدیب و حاققا یاردیم دیر، اونلارا حواله ائده رم . تعجب بورداديرکی، اونلار منه پیغام وئریبلر، نیزه وورماق اوچون اونلارا ساری گئدیم ولی شمشیر چکماقدا، صبر ائدیب دایانماغیم اولسون!

آنالاری ماتم لرینده اگلش سین، هئچ زامان من ساواشا تهدید اولماز دیم و شمشیر ضربتیندن قورخمازدیم، من تانرینین وجودینه آرخائین ام و ئوز دینیمده شکیم یوخدور.

خطبه ۲۳ ـ دن

اولوتانرینین امری یاغیش دامجی‌لاری کیمی گویدن یئره نازل اولور و هر کسه آز یاچوخ، بهره یتیشیر. بوناگوره اگر بیرنفر سیزلردن ائولاددا، مالدا، ساییین لیقدابیرینده اوستونلوک گورسه، گره‌کمز فیرتیناو فساده سبب اولا. چون‌کی مؤسلمان آدام او زامانا دک کی آلچاق ایش گؤرمیوب تا دیللره دوشه واسگیک اولا، و آلچاق نئجه لیک آدام‌لار، اونا آیاق گوتورمیه‌لر، بیر اودوزان قماربازا بنزرکی، انتظاری‌وار هامان اول اویوندا، آپارسین و بیر غنیمت اله گتیرسین کی اونون ضررلرینی کفایت ائتسین. هابئله بیر مؤسلمان کی الی مکنتدن بوشدادیر، و خیانتدن کنار گزیر، تانریدان ایکی یاخشی زادین بیرینی‌ایستیر:

یا اولوتانرینین چاغریشین اجابت ائده کی اونون یانیندا اولان دونیا نعمتلریندن یاخشیدیر و یا بؤل روزی و اهل و ائولاد و مکنت صاحبی اولا، بیر حالداکی دینی و آیری یاراشیقلاری حفظ اولونوبدور.

حقیقت‌ده، مال و ائولاد دونیا ماتاهی و یاخشی صالح ایشلر آخیرت ماتاهی دیلر. گاه اولورکی، پروردگار هر ایکی‌سین بیر پاراسیناوئریر. اما تانری بویوران خطرلردن نفسیزی کنار ائدین. و قورخماغیز عذر و بهانیه باغلی اولماسین. عبادت ائدین اما بو ایشده تظاهر

وریادان ایراق گزین. چون‌کی هر کس بیر ایشی الله‌دان سوای آیری‌لارینا‌انجام وئره، الله‌دا اونون اجرینی اونلارا حواله ائده‌ر.

الله‌دان شهیدلر درجه‌سی، سعادتلی دیریلیگی، پیغمبرلر یولداشلیغی نی آریرام. ای جماعت؛ اینسان هر قه‌ده‌ر جاه و جلالی آرتیق اولسادا، ئوز یاخین وتانیش لارینا محتاجدیر. چون یاخین وتانیشلارهامی دان یاخشی اونون چتین لرینی آرادان آپارارلار.گرگینلرده و خوشاگلمیین ایشلرده اونا هامودان یوموشاقدیلار.

هر کسه گؤزه‌ل آدلی سانلی اولماغی، تانری باغیشلاسا، او مال و مکنتدن کی ئوزگه‌لره ارث قویاجاق یاخشی دیر.

(بو خطبه‌نین آیری بولومی بئله‌دیر): آییلین سیزلردن هئچ کس گره‌کمز ائل‌و قبیله‌سیندن ئوز چئویرسین. اگر اونلاری یوخسول حالیندا گورسه، گره‌کدیر اونلارا او مالدان کی وئرمه‌مکدن چوخالماز و وئرمک ایله آزالماز، احسان ائتسین.

هر کیم ئوز طایفاسیندان ال گوتوره، او طایفادان‌بیرنفر، دال اوتورور، اما هامان حالدا نئچه نفرین الین ئوزوندن قیسسالدیر. هرکیم بوردا آلچاق کونول و یوموشاق اولوب یولداشلیق ائده، دوستلوقلاری داوام تاپار.

مرحوم سیدرضی بویورور:«غفیرة» بو خطبه‌ده چوخلوق آنلامیندا دیر نئجه‌کی چوخ جماعته«جم غفیر و جماء غفیر» دییرلر. بیر روایتده«الغفیرة» یئرینه«عفوة» دئیلیب«عفوة» یاخشی زادا دییرلر نئجه‌کی«اکلت عفوة الطعام» یعنی یاخشی طعام یئدیم. حضرت نه گؤزه ل بویوروبدور:«و من یقبض یده عن عشیرته...» یعنی هرکس یاخشیلیقی و یولداشلیقی ائل‌وقبیله‌سیندن اسیرگییه، دئمک اولورکی بیر نفر یاردیم اونلاردان آزالیب، اما اگر اونلارا ایشی دوشه، و ایستیه‌کی اونا یاردیم لیق ائتسینلر، اونلاردا اونا یاردیم لیق ائتمکدن مضایقه ائده‌رلر و سؤزونه سؤز وئرمزلر... بوناگوره چوخ اللرین یاردیم لیگیندن و چوخ قدم‌لرین یولداشلیغیندان پایسیز اولار.

خطبه ۲۴ ـ دن

آند اولسون جانیما، حاق یولونون دشمان‌لاری ایله و هابئله یولدان چیخـان و ضلالتـده اولانلاریله، ساواشدا قیسسا گلمه‌رم. ای اللهین بنده‌لری: پرهیزکار اولون و اونون عذابینـدن، رحمتینه ساری گئدین، او آیدین یولدان کی قاباغیزا قویولـوب، گئدیـن و سـیزه تکلیـف اولونان ایشلره قیام ائدین. علی، سیزه ضامن دیر اگر بوگون یئتیشمه‌سز واوغورلی‌اولماسـاز، گله‌جکده اونا نایل اولا بیلمیه جک سیز.

خطبه ۲۵ ـ دن

دال با دال خبرلر اوجنابه یتیشیردی کی: معاویه‌نین‌یولداشلاری ودویوشـچیلری شـهرلره ال تاپیبلار. عباس اوغلی عبیداللهی و نمران اوغلی سعیدی کـی اوجنـابین طرفینـدن یمـن حاکیمی و والیسی ایدیلر، ابی ارطاۀ اوغلی بسر، اونلاراغـالب گلنـدن سـونرا، کوفـه‌ده او حضرتین یانینا گلدیلر. او حضرت بیر حالداکی اؤز اصحـابنین جـهاددا لـیرلیک و اونـون دوشونجه لرینده مخالفت لریندن تنگه گلمیشدی منبره گئدیب بئلـه بویـوردی: بئلـه اولسـا کوفه حکومتیندن سوای منیم الیمده بیرزاد قالمـاز. ای کوفـه! اگر سـندن سـوای بـیرزادیم اولماسا و سنده بوغاناقلی اولاسان، پس تانری سنی ئوزی قـارا ائتسـین... بـوردا شـاعرین دئدیگینه تمثل ائتدی:

«لعمرو ابیک الخیر یا عمرو اننی علی وضر من ذالانآء قلیل»

کی بئله دوشوندورور: (ای عمرو آند اولسون آتان گؤزه‌ل روحونـا کـی منـه بوقـابدان یالاماسی قالیبدیر).

سونرابویوردی: منه خبر یتیشیب کی«بسر» یمنه وارد اولوبدور. آند اولسون تانرییه فیکـر ائدیرم کی بو تزلیکده سیزه مسلط اولوب سیزین حاقلی اولماغیلـه داغینتی‌لیـق اثرینـده و اونلارین حاقسیز اولدوغی حالدابیرلیک‌اثرینده حکومت صاحبی اولاجکلر. چون‌کـی سـیز حاق یولوندا رهبریزدن اطاعت ائتمیرسیز و اونلار باطل یولدا رهبر لریندن اطاعت ائدیرلـر.

اونلار اونون امانتینی گؤزلورلر اما سیز خیانت ائدیرسیز. اونلار شهر لرینده اصلاحه و سیز شهرلریزده فساده مشغول‌سوز. اگر سیزلردن بیریزه بیراودون کاسا تاپشیرام، قورخورام کی اونون قولپینی اوغورلیا.

ای منیم تانریم، من بونلاردان بئزیک میشم وبونلاردامندن اوسانیبلار، بونلارین عوضینه منه یاخشیلارین مرحمت ائت و منیم یئریمه بیر شرارتلی آدام اونلارا نصیب ائت. ای منیم تانریم: اونلارین أوره‌کلرین، دوز سودا ارییـن کیمی‌اریت. آییلن: آنداولسون تانرییه، نقه‌ده‌رخوش اولاردی‌کی‌سیزین یئریزده «فراس بن غنم» ائولادیندان مین نفر منیله اولیدی. سونرا بو شعری اوخودی:

«هنا لک لو دعوت اتاک منهم فوارس مثل ارمیهٔ الحمیم».

اگراونلاری‌یاردیم‌لیگه‌چاغیراسان، یای بولوتلاری‌کیمی‌سنه‌ساری‌گلرلر».

سونرا اوحضرت منبردن اندی.

مرحوم سیدرضی بویورور: ارمیهٔ «رمی کلمه سینین جمعی و بولوت آنلامینداادیر. و حمیم‌دن منظور، بوردایای بولوتی‌دیر. چون یای بولوتلاری یاغیش سیزدیلار. یونگول اولوب یئگین حرکت ائده رلر اما او بولوت کی یاغیشی‌وار، وقیشداگلر، آرام گئدر. بورداشاعر بئله او جماعتین غیرتین تعریف‌لیب کی: اگر اونلاری یاردیم لیگه چاغیرالاراونلار تئزقبول ائدیب و یاردیم لیگه حاضر اولارلار. شاعرین دئدیگی، بو سؤزه اشاره دیر.

خطبه ۲۶ ـ دان

تانری حضرت محمدی(ﷺ) او حالداکی دونیا اهلینه عذابدان قورخووئره‌ن و هابئله نازل اولدوقلارینا‌آرخائین‌ایدی نبوته یوللادی.

سیز ای عربلر، او زامان هامیدان پیس، دینین امتی ایدیز. پیس و داشلی یئرلرده کی‌اونون آغیلی ایلانلاری وارایدی، یاشیردیز. ائی‌لنمیش قارا

سولاردان‌ایچیردیزوقولای‌یئمه‌لی‌لردن یئیردیز. بیربیریزین‌قانیزی‌توکوب، ائل لیگی

پاراچالیردیز. أورتازدابؤت لروارایدی و گناهلاردان قاچمیردیز.

(بیر پارچا بو خطبه‌دن بئله‌دیر): او زامان باخوب گوردوم کی اهل بیتیم دن سوای بیر کمکیم یوخدور. راضی اولمادیم کی اونلار ئولسونلر توپراقلی گؤزلریمی یومدوم. سوموک بوغازیندا قالانلارکیمی، ایدیم. نفسیمین توتولماغینا و علقم‌دن آجی زادلارا دؤزدوم.

(ینه بیرپارا بوخطبه‌دن بئله‌دیر): او معاویه اوچون، شرطسیز و قیمت سیز بیعت ائتمه‌دی. بو ایشده، ساتانین الی برکت تاپماز. و آلانین قول و قراری اونون رسوای لیقینا سبب اولار. سیزده محاربه اوچون حاضر لاشین واونون وسیله‌لرینی‌ییغین.چون‌کی محاربه نین اودی گورلانیب آلووی قالخیر. دؤزوملی اولون کی دوزمک ، اوستونلوگی سیزه ساری چاغیریر.

خطبه ۲۷ ـ دن

اما جهاد: بهشتین قاپولاریندان بیریدیر، کی تانری یالنیز ایستکلی لری اوچون آچیبدیر. جهاد تقوا پالتاری، آللهین محکم و آرخایین قالخانیدر. هر کیم اونی ترک ائده، آلله اونا ذلت گئیمی و بلا رداسی گئیندیریب ذلیل اولار. و چون آلله ئوز رحمتین اوندان کسیبدیر، عاغیل سیز لیقا توتولار. و چون جهادین حاقینی یئرینه یتیرمه‌دی، ذلیل اولوب و انصافدان قالار. آییلین؛ من سیزی گئجه، گوندوز، آیدین گیزلین حالدا، بو ائل ایله ساواشا چاغیردیم و دئدیم: اونلار ساواشا گلمه‌میشدن قاباق، سیزاونلارین چارپیشماسینا گئدین. آند اولسون اللهه: هئچ طایفانین‌ائوینده، ساواش اولموب مگر بوکی، اوءنه مدن دوشوب و سینیب لار. اما سیزلر جهاد وظیفه‌سین بیربیریزین بوینونا آتدیز. بیر بیریزی آلچاق لاندیردیز تا واریوخوز چاپیلیب، ئولکه‌ز الیزدن گئتدی. بو، سفیان‌ابن‌عوف‌بنی‌غامدلی‌قارداش دیرکی ئوز دویوشچیلریله «انبار» شهرینه‌گیردی و حسان‌ابن حسان بکرینی ئولدوروب، سیزین آتلی‌لاریزی او شهردن ئوزاقلاندیردی.

منه خبرئتیشیب کی اونلاردان بیرکیشی، بیرمؤسلمان آروادین و بیر ذمی کافر قادینین ائوینه گیریب خه ل خال، قولباغ، بویونباغ و سیلقالارینی سویوندوروبلار و او قادین

گؤجی چاتمییان حالدا اوجا سس ایله آغلییوب و یاردیم ایستیرمیش. اما دشمانلار چوخلو غنیمتلرایله قائیدیبلار او حالداکی هئچ بیرینین قانی توکولمیوب و یارالانمامیشدیلار. اگر بیر مؤسلمان بو ئوز وئرمه نی ائشیدیب غصه‌سیندن هلاک اولسا، اونی دانلاماق یئری یوخدور کی هئچ، بلکه ئولمک اونایاراشیر. عجب! عجب! آند اولسون پروردگاره، اونلارین قولای ایشلریله بیرلشمه‌لری، و سیزین حاق ایشلرده آیریلیغیز، کونولی ئولدوروب غصه‌نی آرتیر. ئوزی قارا اولاسیز، کونلوز غصه‌لنسین! او زامان کی سیزلره اوخ آتیردیلار و مالیزی چاپیردیلار، نیه سیز چاپمیردیز؟ ایندی سیزایله‌ساواشیرلارسیزنیه‌ساواش‌میرسیز؟ اونلار تانرییه‌معصیت ائدیرلر سیزلرده راضی اولورسوز. او زامان‌کی یای‌ایدی، سیزه‌دئدیم: اونلارین‌ساواشینا گئدین، دئدیز: ایندی هاوا ایستی دیر... قیشدا دئدیم گئدین، دئدیز بوگونلر هاوا شاختادی وول ایستیریک تا سویوق چکیلسین... سیزلرکی بو ایستی سویوق بهانه‌لرینی گتیریرسیز، آند اولسون تانرییه کی قلینج قاباغیندان قاچاجاق سیز.

ای نامردلر کی سیزلرده کیشی‌لیک اثری یوخدور... ای اونلاری کی عاغیل‌لاریز اوشاق عاغیلی کیمی دیر... ای تازه گلین‌لر، کاش سیزی گورمیه ایدیم و سیزلری تانی میه‌ایدیم...!!

آند اولسون تانرییه سیزلرایله تانیش اولماغین، یئکونو، پشیمانچیلیق و غصه‌لنمکدیر. آلله سیزی ئولدورسون کی منیم کونلومی بولاندیردیز و سینه‌می خشم ایله دولدوردوز. هر نفسیمده منه غصه یاراتدیز. سؤزومی اعتناسیزلیک ایله خارابلادیز. اوقه‌ده‌ر ائتددیز کی قریشی‌لرده دئدیلر ابی‌طالبین اوغلی قوچاق لیغی اولسادا ساواشماغا باجاریغی یوخدور، آلله دده‌لرینه رحمت ائتسین، گوره‌سن، اونلارین هانسی منیم کیمی دینده داواملی و ساواشلاردا چالیشان ایدیلار؟ هله ایگیرمی یاشیم یوخیدی کی ساواشا حاضرلاشدیم ایندی آتمیش ایلدن چوخ یاشیم‌وار... اما اوآدامین کی سؤزون ائشیتمیرلر، دوشونجه یه دالماق، ایش وئرمز.

خطبه ۲۸ ـ دن

دونیاسیزه دالین چئویریب آیریلماقی بیلیندیریر. آخیرتده، یاخینلیبدیر. آییلین: بوگون‌اویره‌نمگه حاظر لاشماق، صاباح قوشوشماگونی و بهشت بو قوشوشمانین امه‌گی و جهنم اودی دالدا قالانلاریندیر. آیا بیر نفر یوخدورکی ئولومی یتیشمه‌میشدن قاباق، ئوز قورتولوشونافیکر ائتسین؟ آییلین: سیز اومود و آرزی‌زامانیندا یاشیرسیز، کی اونون دالیسی ئولماقدیر. هر کس اومود ایله آرزی گونلرینده، اجلی چاتماقدان قاباق، بیر ایش گورسه، عملی اونا فایدالی اولار و ئولوم اونازییان وئرمز. اما هر کس ئولومدن قاباق یاخشی‌ایش گورمه سه، ایشی یاشدیر وئولمک اونون زییانینا تامام اولار.

آییلین، نئجه‌کی قورخاندا تانرییه یاخشی ایش گوروروسوز، بئله بیر زاماندادا اوجور ائدین. آییلین، من بهشت کیمی نعمت گورمه‌میشم، کی اونی ایستیین‌لر غفلت یوخی سینده اولسونلار و اود عذابی کیمی ده بیلمیرم کی اوندان قاچانلار، بئله یاتسینلار.

آییلین، هر کیم حاقدان خیر آپارماسا، باطلین زییانی اونی توتاجاقدیر و هر کیم دوز یولا هدایت تاپماسا، باطل یول اونی فنایه چه‌کر.

آییلین، سیز بوردان‌یول‌توشه‌سی‌گوتورمه‌گه وکوچماغامأمور اولموسوز.

سیزین حاققیزدا، ایکی قورخمالی زاددان قورخورام: بیری نفسیزین قولسی اولماق، بیریسیده ئوزین آرزی لاریز دیر. اودورکی، دونیادان زومار گوتورون تا صاباح قیامت اولاندا، ئوزوزی اونولا ساخلییاسیز.

مرحوم سیدرضی بویورور: اگر بیر کلمه اولموش اولا کی اینسانلاری زهد طرفینه چکه، و اونلاری مجبور ائده کی یاخشی ایشلر گورسونلر تا آخیرتده ایشه گلسین، یالنیز بوکلامدورکی اینسانی چوخ علاقه و آرزی لاریندان و پیس عمل لردن کنارائده‌ر و آییلماق آلوولارینی أوره‌گینده ایشیقلاندیرار. ماراقلی سوءزلردن بیری بودورکی، بویورور: بوگون‌حاضر لاشماق گونی صاباح قوشوشما و اونون امک لیگی بهشت. دالداقالانین جزاسی اود دور.

بو سؤزدیل و آنلامدا بؤیوک اولدوغی زامان، دوزگون مثال و بنزه تمه لری و ماراقلی

سر و اینجه آنلاملاری وار کی بویوروب: سبقت ائدن لره بهشت و دالداقالماغین جزاسی جهنم دیر. بوردا، آنلاملارین اختلافین بیان‌ائتمک اوچون، سبقه کلمه‌سین بهشته و الغایه کلمه‌سین ـ اودا ـ تعبیر ائدیبدیر و بویورمیوب والسبقهٔ النار نئجه‌کی بویوروبدور السبقهٔ الجنهٔ. چون‌کی استباق و قاباقلاماق لفظی، ایسته‌ملی بیرامر اوچوندورکی بهشتین نئجه لیکی دیر.

بوآنلام اود حاققیندا(کی اوندان تانرییه پناه آیاریرام) یوخدور. بوناگوره جائز دگیلمیش کی بویورسون: و السبقهٔ النار؛ بلکه بویوروبدور، والغایهٔ النار، چون‌کی غایت، او امره نایل‌اولانلارا گاهدان، سئوینمک گتیرمز و گاهدان سئویندیره‌ر. بوناگوره بولفظدن هر ایکی آنلاما تعبیر ائتمگین صلاحیتی‌وار.

غایت کلمه‌سی بوردا، میصیر و مآل کلمه‌سی کیمیدیر کی اولو تانری بویوروب: قل تمتعوافان مصیرکم الی‌النار «دئی یاراماز ایشلردن لذت آپارین، چون ایشیزین سونی اودیله اولاجاقدیر...(سوره۱٤ آیه ۳۰)» خوش‌دگیل بوردا فان سبقتکم الی النار دئیلسین.بوسؤزی دوشون کی‌اونون ایچه‌ریسی ماراقلی و درینلیگی‌چوخدور.

او حضرتین چوخ سؤزلری وارکی بئله‌دیر. بیرپارایازی لاردا، روایت‌لرین بیرینده، (سبقه) ضمه‌لی(س ایله) گلیبدیر و سبقه عربلر آراسیندا، قوشوشماداوئریلن باغیشا دییرلر. و سبقه کلمه‌سی ضمه یا فتحه‌لی اولدوغی حالدا، آنلامدا بیر بیرینه یاخیندیر. چون (سبق) ضمه‌لی(سین) ایله پیس ایشین جزاسی دگیل بلکه گؤزه‌ل ایشین امه‌گی دیر.

خطبه ۲۹ ـ دان

ای‌او آداملار کی بدنلریز بیرلیکده و آرزی لاریز آیری آیریدیلار! سؤزلریز، سه رت داشلاری پاتلادیر. اما عمل‌لریز دشمان‌لاری تاماهاگتیریر، بیغینا جاقلاردا، ائله وبئله دئیرسیز، اما دویوش زامانی اولاندا، دئیر سیزکی: «ای ساواش بیزدن کنار اول!!» هر کس سیزی چاغیرسا، اونا یاردیمچیلیق ائتمیرسیز. سیزلرده زحمت چکه‌نین أوره‌گی راحاتلیق تاپمادی.

دشمان ایله ساواش اوچون، عذر و بهانه‌لر آزقینلیق و بیر بورجی اولان آدام کیمیدیرکی، بورجینی یوبالدار. قورخان ذلیل آدام، ظلم و زور دئمکلردن مانع اولابیلمز. حاق اله گلمز مگر: چالیشماقیله. ئوز ائویزدن سوای هانسی أیوی گؤزلورسوز؟ مندن سونرا، هانسی امام و امیرایله جهادا گنده جک سیز؟

آند اولسون تانرییه اصلی توغلانان او کیمسه دیرکی، سیزین سؤزوزه توغلانار. اواوستونلوک کی سیزلر ایله اله گلر.اثر سیز بیز اوستونلوک دور. اوغلبه کی‌اثری اولمییان اوخ، اونا یتیشر. هر کیم سیزین یاردیم لیگیزایله اوخ آتا، ائله بیل کی پیکانی اولمییان اوخ آتیبدیر.

آند اولسون تانرییه گئجه‌نی سحرائتدیم او حالداکی دانیشماغیزی اینانمیوب، یولداشلیغیزا کونول وئرمه‌دیم.من‌دشمانی سیزین‌یاردیم لیگیز اولماغیله، قورخی وئرمیرم.

نه حالدا سیز؟ در دیزین درمانی ندیر؟ نه ایله توختارسیز؟ دشمان‌لاردا سیزین کیمی بیر کیشی لردیلر. آیا بیلمه مزلیک ایله دانشیرسیز؟ دانیشیغیزا اعتقادیز یوخدور؟ و آیا گناهلاردان کنارگزمگده ، غفلت ائدیرسیز؟ ینه باطل ایشلره میلیز وار؟

خطبه ۳۰ ــ او حضرتین کلامیندن
عثمانین ئولدورولمه‌سی حاققیندا

اگر اونون ئولومونه فرمان وئرسه‌ایدیم، کسی اونون قاتل‌لریندن اولاردیم. واگر ئولدورولماغینین قاباغین آلساایدیم‌کی اونون‌کمک‌لریندن ساییلاردیم. اما بونی‌بیلیره‌م‌کی اونایاردیم اولانلار،دییه‌بیلمزلرمن‌اونا یاردیم‌اولمیاندان یاخشیام و هر کیم اونا یاردیم اولمادی اودا دییه بیلمز بیزدن یاخشیلاری اونا یاردیم اولدی. ایندی من اونون ئولوم علتینی‌سیزلره‌سویلوره‌م.عثمان، خلیفه چی‌لیگی، ئوزی‌اوچون اختیارینا آلدی او ایشده،زور دئیب ئوزباشینالیق ائتدی. بواستبداد ائتمکده،چوخ‌پیس‌ایش‌گوردی. اماسیزلرکی‌اونون الیندن زارا گلدیز، چوخ‌پیس ایش‌گوردوزکی‌دؤزوملی اولمادیز.بوایشده‌استبدادائدیب ئوز باشینا اولانین و هابئله دؤزوملی اولمییانلارین حاققیندا اللاهین ثابت بیر حؤکمی وار.

خطبه ۳۱ ـ او حضرتین کلامی

(جمل ساواشیندان قاباق، کی عباس اوغلی عبداللهی، زبیرین یانینا یولـلادی تا بیرده اونی حضرتین اطاعتینه قایتارسین، بویورموشدی).

ـ طلحه ایله گوروشمه، چون اونی بیراوکوزکیمی کی بورنوز لارینـی بوروب و ایتی لندیریب، گؤررسن. او هؤلکن دوه‌یه مینر و دییرکی آرام‌دیر. اما زبیر ایلـه گوروش، و اونا دئی‌کی: دائین اوغلی دئییر: حجازدا منـی تـانیدین امـا عراقـدا داندیـن!! نـه اولـدی کـی گئیچه‌جکدن ئوز چئویردین؟

مرحوم سیدرضی بویورور: «بوسؤزکی بویوروب» فماعدا ممابدا، «اول دفعـه لیکـده او حضرتدن ائشیدیلیب».

خطبه ۳۲ ـ دن

زمانه اهلیندن شکایت ائدیر

ای جماعت بیزلربیر زمانه ده یاشیریق کی، اونـون اهلـی آزقیـن و شـکرائتمیین دیلـر. یاخشی آدام بوزامان پیس بولونور. ظالیم، ظلم و قاباریشینا، آرتیرار. بیلدیکلریمـزدن فـایدا گوره‌بیلمه‌ریک، بیلمیین‌لری سوروشماریق و بؤیوک بلائین گلمه‌سیندن قورخماریق تا بـیزه باش وئرسین. بو زاماندا جماعت دورد صینف دیلر:

اونلاردان بیر پاراسی خاراب ایشلردن چیخماز، بو خاطره کی عاجز دیر. یا شمشـیرلری کسمیر یا کی، مال و منالی آز دیر.

اونلارین بیر پاراسی‌دا: قلینجلاری ایله. شـرارتین نشـان وئریـر و ئوزدویوشـچولرین و پیاده‌لرین چاغیریب و ئوزینی فساد اوچون حاضر لیبدیر. دینین دونیا مالی اوچون ساتیر یـا بیر پارانی ئوزی اوچون ییغیر تا منبره قالخسین. نه قه‌ده‌ر پیس آلیش وئریش دیر کی اینسـان دونیانی ئوز نفسینین قیمتینه گوره و آللهین یانیندا اولان نعمت‌لری دونیا خاطرینه ساتا!!

اونلاردان بیریده او آدام دیرکی: دونیانی، آخیرت‌ایشلری سایه سینده آختاریر و آخـیرتی بودونیانین عملی ایله ایستیین دگیل، بلکه ئوزینی و قارلی ویوموشـاق نشـان وئریـر، قـدم

لرینی یئره یاواش قویوب. گئدنده اتک‌لرینی ییغیناقلی ائدیر. آدام‌لار اوندان آرخائین اولماق، اوچون ئوزین بزه‌ک‌لیر. و آلله پرده‌سینی گناهلارینین وسیله‌سی قرار وئریر.

بیری‌ده او آدام دیرکی: اسگیک و عاجزدیر و گوج سوزلیکدن او مقاما الی چاتمییارکن قناعت آدینین آلتیندا زاهیدلرپالتاریله ئوزین بزه ک لندیریر بیرحالدا کی عومور بویی زاهید دگیل. قالانلار اونلار دیلار کی: قیامتین یادی اونلارین گؤزلریندن قان یاش آخدیریر. لذتلری حاق خاطری اوچون کنارا قویوبلار. سینیق حالداساکیت دیلر.بیرپارالاری ،دوغرو دان چاغریش حالیندا دیلار. بیر آزلاریدا غصه‌لی و آغلار دیلار. تقیه و گیزلین قالماقلار، اونلاری ایتگین نشان وئریر. ائله بیل کی ذلتلی حالدا شور دنیزین‌ایچینده آغزی باغلی و أوره‌کلری یارالیدیر.

چوخ اویود وئریب امامغلوب اولماقدان غصه‌لنیب اونم دن دوشوب و ئولدورولمکدن آزالیبلار.

او دونیاکی گئدیشی بوجوره دیر، یئری وار سیزین نظریزده سلم آغاجینین قریق یاپراقیندان و قئیچی قیراتا سیندان اسگیک اولسون.اوتن بابالاریزین حالیندان عیبرت آلین، بو آلچاق دونیانی اوندان قاباق کی گلن‌لر سیزین حالیزدان عیبرته گلسین‌لر، بوراخین کی چوخ یامان دیر. چون‌کی سیزدن قاباقکی ایستکلی‌لرینه وفا ائتمه‌دی.

مرحوم سیدرضی بویورور: «بیردوشونمیین‌آدام بو خطبه‌نی معاویه‌یه یاپیشدیریب اما شکی یوخدورکی بو خطبه امیرالمؤمنین علیه‌السلامین کلامی دیر. نجور قیزیل ایله توپراق و شیرین سوایله شورسو بیرلیکده‌اولابیلر؟ بو سؤزون شاهیدی آییق‌و بصیرت‌لی وبیلیجی‌اویره‌دن»، عمربن بحر جا حظ دیر«کی بو خطبه‌نی» البیان و التبیین«کتابیندا بیان ائدیب و معاویه‌یه نسبت وئرن آدامین آدین دا اوندا گتیریبدیر. و اوندان سونرابئله بویوروب کی: بو خطبه مولا علی(ع) کلامینه بنزه ریشی وار و او حضرتین یولیله آداملاری نئچه صنفه بؤلماقدا و اونلارین حالیندان خبر وئرمکده، مغلوب اولماق، ذلت، تقیه، قورخی وئرمگه لیاقتی واردیر. سونرابویورور: «معاویه هانسی یئرده و هانسی کلامینده زاهیدلرین یولون گئدیب و یا آلله بنده لرینین یولی ایله رفتار ائدیبدیر؟»

خطبه ۳۳ ــ دن

عباس اوغلی عبدالله‌دئدی: «ذی قارده» امیرالمومنینین حضورینـه گئتدیـم، گوردوم کـی باشماقینین ییرتیقین تیکیر، منه بویوردی:

ــ بو باشماقین ده یه ری نئچه‌دیر؟

دئدیم: ده یه ر سیزدیر!!

بویوردی: والله بو باشماق منیم یانیمدا، سیزه حکومــت ائتمکـدن چـوخ یاخشـی دیـر، یوخسا بیر حاققی ثابت ائتمک و باطلی ایشدن سالماقدان اوتری دایانمیشام «سونرا ائشـیگه چیخیب، جاماعاتا خطاب بویوردی:

اولو تانری حضرت محمد صلی‌الله علیه و آله و سلمی یوللادی، اوندا عربلردن بـیر نفـر اوخویان یوخودی و پیغمبرلیک ادعاسیندا دگیلدی. بوناگوره او حضرت اونلارا یول نشـــان وئریب راحات لیق مقامینا چاتدیردی و زاواللی لیقدان قورتالدی. نیزه‌لرینی دوزگونلــه‌دیب بؤیوک وتیتربیه ن داشلاریندا دوروم باغیشلادی.

آییلین! آند اولسون تانرییه من قوشونون دالیندا اونلاری قاباغا گئتمه‌گه یـول گوســتردیم تا دشمان‌لار دال چئویریب قاچدیلار.

من عاجز دگیلدیم و قورخی خاطریمدن گئچمــیردی، اینـدی ده یولـوم هامـان زامـان کیمیدیر! باطلی یاریرام تا حاق اونون یانیندان چیخسین.

من قریش ایله نه ایشیم‌وار؟ آند اولسون تانرییه او زامــان کـی کـافر ایدیلـر اونلارایلـه ساواشدیم و ایندی ده کی توغلانیب لار، اونلار ایله ساواشیرام.

من دونن اونلار ایله یولداش ایدیم بوگون ینه‌ده یولدا شام!!

خطبه ۳۴ ــ دن

سیزه وای اولسون، أوره‌گیم سیزلردن سیخیلیب، نگرانام، دانلاماغیزدان اینجیدیــم. دئیـن گوروم. آخیرتین قورتولماز دیریلیک یئرینه، دونیانین هله‌لیک دیریلیگینه کونول وئرمیســـیز؟

آیا عزیزلیک و بؤیوکلوک یئرینه، آلچاق لیغا راضی اولموسوز؟

او زامان کی سیزلری دشمانلاریزایله جهادا چاغیریرام، گؤزلریزی دولاندیریرسیز. ائله بیل کی ئولوم قورخوسی و زحمتی، سیزلری هوشدن آپاریب و سیزلر ایله دئیب دانیشماق یولونی باغلیبدیر. منیم جاوابیمدا قالموسوز دییه‌سن کی عاغیلیز باشیزدان چیخیبدیر. ده‌لی اولوب، دوشونمورسوز. من هئچ زامان سیزلردن آرخائین دگیلم. چون‌کی دویوشچی دگیلسیز تا کونول‌لر سیزه ساری اولسون. نه ده کی گوجلی یولداش سیزکی سیزلره احتیاج اولسون. سیزلر او ییه سیز دوه‌لره بنزیر سیزکی، بیر طرفدن ییغیشاندا، او بیری طرفدن داغیلیر.

آند اولسون تانرییه کی سیزلر دشمانین ساواشیندا چوخ پیس وسیله‌سیز.

سیزلره فیریلداق گلیرلر، اما سیزلربیرسؤز دئمیرسیز، شهرلریزی آلیرلار، اما سیز دینمیرسیز، دشمان یاتمیر، اما سیزی غفلت یوخوسی توتوبدور.

آند اولسون تانرییه اگر ساواش قیزیشا ئولوم اودی وآلاوی قئوزانا، سیزلر باش بدندن آیریلان کیمی ابوطالب اوغلونون دوره‌سیندن‌آیریلاجاق سیز.

آند اولسون تانرییه هر کس دشمانی ئوز جانینا سالا، تا اتین یئیب سوموگون سیندیرسین، دریسین سویسون، اونون غیرتسیزلیگی‌و عاجزلیگی چوخ و أوره‌گی کیچیک وقورخاقدیر.

آند اولسون تانرییه، من دشمان فرصت و جرأت تاپمامیشدان قاباق مشرفی قلینج‌لاری اونا ائله ووراجگم کی، باشینین سوموکلری، آتیلسین و قول قیچی قیریلسین. اوندان سونرا آللهین ایسته دیگی هر نه اولسا، اولسون.

ای جماعت منیم سیزلرین بوینوزدا حاققیم وار و سیزین ده منیم بوینومدا حاققیز وار. اما سیزین حاققیز کی منیم بوینومدادیر، سیزلره اویودوئرمک و تامام حاق و حقوقیزی سیزه یتیرمک و بیلگی اویره‌تمکدیرکی، دوشونه جکلی اولاسیز.

اما منیم حاققیم کی سیزین بوینوزدادیر، بیعتیمده قالماق، اخلاص، گیزلین و آچیقلاردایولداشلیق و سیزلری چاغیرندا منی قبول ائتمک، امر ائدنده‌ده اطاعت ائتمک دیر.

خطبه ۳۵ ـ دن

بو خطبه‌نی حکمیت قضیه‌سیندن سونرا بویوروبدور

ستایش تانرییه مخصوص دور. هر قه‌دەر زمانه چتین‌لیک و آغیر ایشلر قاباغـا گتیرسـه‌ده ینه‌یئری وار. شهادت وئریرەم کی آلله بیر دیر و اونون شـریکی یوخـدور و آیـری تـانری اوندان سوای اولماز. شهادت وئریرەم کی محمد(ﷺ) اونون بنده‌سی و پیغمبری دیر. سونرا:

سئویم لی، بیلن، تجربه‌لی گؤستریش وئره‌نین امریندن کنار اولماغین نتیجه‌سی، حسـرت غصه و پشمانچیلیق دیر. من امر و فرمانیمی بو حکمیت ده سیزلره یتیردیم...

«ای کاش قصیرین سؤزی اطاعت اولونیدی»

«هر کیم سؤز ائشیتمه‌سه پشمان اولار»

اما سیزلر سؤزومله یوللاشماز جفاکارلار کیمی پیمان سیندیران اولوب عناد ائتدیـز. تـا مهربان ایستکلی اویود وئره‌نده، سیزلره اویود وئرمکده، شک لنیب دایـاندی «و ضـن الزنـد بقدحه» «چاخماق اودون اسیر گه دی» من له سیزین مثالی، هوازن قارداشین مثالینداداير کـی دئدی:

من «منعرج اللوی» ده امریمی سیزه یتیردیم، گوستریشیمی قبول ائتمه دیز، صاباح چشـته زامانی بللی اولدی.

خطبه ۳۶ ـ دان

بو خطبه ده، او حضرت نهروان اهلینی قورخودور ویانالماق‌لارینی دئیر.

من سیزه قورخی وئریرەم کی بو چای وشیریق و گه‌دیک آراسیندا ییخیلیب قالاسـیز. او حالدا کی تانریزین یانیندا دلیل و حجت یوخوزدور. دونیا سیزی هلاک ائده‌ر و الهی قضـا و قه‌ده‌ر سیزلری تورا سالار.

من سیزلری حکمیتدن نهی ائتدیم اما سیزلرایلغار سیندیران یوللاشـماز لارکیمـی قبـول ائتمه دیز. منده چاره سیزلیکدن سیزلرین هوای نفسی ایله، رفتار ائتدیم. سـیزلر عاغیلسـیز، فیکرسیز وآنلامازلاردان سیز. اما من ایسته میردیم سیزلر اوچون بیراولاجاق ئوز وئره.

خطبه ۳۷ ـ او حضرتین کلامی

بو کلام خطبه حؤکمینده دیر.

او زامان کی مؤسلمانلار ضعیف و گوجسوز ایدیلر و باشلاری یاخالاریندا ایدی، دیللندیم. اونلار دایاناندا آلله مددی ایله یولادوشدوم، اونلارین شاشمیش و حیرتلی اولدوغی زامان، سه‌سیم آز و عملده، قاباقدا ایدیم فضیلت‌لره ال تاپدیم. او داغلار کیمی کی طوفانلار قاباغیندا دایانار، دایاندیم. هئچ کس منده عیب تاپا بیلمیردی. ذلیل منیم یانیمدا عزیز و مظلوم‌لارین حاققینی ظالیملردن آلان زامان، ظالیملر یانیمدا، ذلیل دیلر. آللهین قضا سینه راضی و امرینین قاباغیندا تسلیم‌ام. آیا فیکر ائدیر سن کی من رسول اللهه (ﷺ) یالان دئیم؟ آند اولسون تانرییه من هامان کسم کی، بیعتده هامودان اولم. اما اول آدام اولمیه جاغام کی اونی تکذیب ائتسین.

ئوز ایشیمده فیکر ائتدیم، گؤردوم کی: حضرت محمدین(ﷺ) فرمانینی قبول ائتمک منه واجب دیر، هامان پیمانلارایله رفتار ائتدیم.

خطبه ۳۸ ـ دن

شبهه اوناگوره شبهه آدلانیب کی حاققا بنزیر. اودورکی آلله دوستلارینین، شبهه‌ده یول ایشیقلیغی ایمان و یقین، و اونلارین یولی هدایت یولیدیر. اما دشمانلارینی شبهه زامانی چاغیران ضلالت و آزقینلیق و اونلارایول نشان وئرن کورلو ق و ئوزونی ایتیرمکدیر.

اودورکی هر کس ئولومدن قورخا، قورخماقیله قورتولوشی‌ممکن دگیل. هابئله هر کیم دیری قالماغی آختارا، اوایستک، اونون قالماغینا سبب اولمیه جاقدیر.

خطبه ۳۹ ـ دان

او آداملار الینده قالمیشام کی سؤز دیینده ائشیتمیرلر و چاغیراندا جاواب وئرمیرلر... ای آتاسیزلار تانرییه یاردیمچیلیق اوچون نه‌یه گؤزله‌ییجی‌سیز؟ مگر دین یوخوزدورکی سیزی

ییغسین؟ یا غیرتیز یوخدورکی سیزی حرکته گتیرسین؟ اورتازدا دایانیب یـــاردیم ایســتیرم، سؤزومه باخمایب فرمانیمدن اطاعت ائتمیرسیز. پیس اولاجاقلار ئوز وئرنده، سیزلرله انتقـام آلماق اولماز و یولداش لیغیزلا مقصوده چاتماق اولماز. سیزلری قارداشـــلاریزین کؤمکینـه چاغیردیم آغری‌سی اولان دوه کیمی ناله ائدیب بئلی یـارالی حیـوان کیمـی یاواشـلاندیز. سیزلردن بیر آزی یانیما گلدی، اونلاردا گوجسوز و بـیر نفـری زور ایلـه ئولومـه یوللییـان کیمی نگران ایدیلر.

مرحوم سیدرضی بویورور: «متذائب» نگران‌لیق آنلامینادیر. تذائبت الریح» (یعنی نـــگران یئل‌لری اسدی» کلمه‌سیندن آلینیب دیر. اوناگوره قوردا ذئب دئیلیرکی، رفتاریندا نگراندیر.

خطبه ۴۰ ــ او حضرتین کلامی

او حضرت ائله کی خوارجدن «لا حؤکم الا للـــه» کلمه‌ســین ائشـیتدی، بویـوردی: بـو کلمه، حاق سؤزدور اما اوندان باطل اراده اولور. دوزدور آلله حؤکموندن سوای بـیرحؤکم یوخدور. اما خوارج دئیرلر: امیر و باشچی اولماق تانرییـــه مخصـوص دور. بـیر حـالداکی جاماعات اوچون، ایسترپیس ایسترياخشی، بـیر حـاکیم یـئری وار تـا مؤمـن آدام اونـون حکومتی آلتیندا عبادت و اطاعتینده و کافر ده ئوز بهره سین آپارسین.

تانری اونون حکومتی زامانیندا هر کیمین بهره‌سین وئـره‌ر و اونـون الی‌ایلـه وئـرگی‌لـر یغیشار، دشمان‌لا ساواش اولونار، یول‌لار آرخایین‌له‌شر، گوجســـوزلرین حـاققی، گوجلـی ظالیملردن آلینار تا یاخشی اینسانلار، ظالیملر الیندن راحاتلیقدا یاشاسینلار.

مرحوم سیدرضی بویورور: او زامان کی حضرت خوارجیـــن سـؤزلرین ائشـیتدی کـی دئیردیلر: حؤکم یالنیز آللهین کی دیر «بویوردی: منده سیزین حـــاققیزدا،اللـهین حؤکمونـه گوءزله ییجی یم» و بیرده بویوردی: دوزگون مؤسـلمان عدالتلـی امـیرین زامـانیندا تـانری بویوران ایشلره مشغول دور. اما زییان کار آدام پیس امیرین زامانیندا اوندان فایدالانار تــا او زمانه‌دک کی، یاشایشی باشا چاتیب ئولسون.

خطبه ۴۱ ـ دن

ایلغارا وفا ائتمک، دوزگون لیک ایله بیردیر. منده ایلغارا وفا ائتمکدن یاخشی بیرقالخان تانیمیرام. هرکیم بیلسه‌کی قاییتماغی نجور اولاجاق، حیله ائتمز.
بیز بیر زاماندا یاشیریق کی، آداملارین چوخلاری حیله‌ائتمگی چئویک لیک بیلرلر و دوشونمیین لرده، اونلاری چئویک تانیرلار... بو حیله‌ائدن‌لر فیریلداقلاریندان نه فایدا آپاریرلار؟ آلله اونلاری اؤلدورسون. چوخلاری وار کی فیریلداق ائتمگی بیلرلر اما آللهین امر و نهی اونلارا ماشات ائدیر. حیله‌نی گوروب و بیلدیکلری و قدرتلری اولدوغی حالدا، ئوزلرین ساخلیوب حیله‌نی ایشلتمزلر.اماگناهدان قورخمیانلار، بوردا فرصتی غنیمت بیلیب حیله ائدیرلر.

خطبه ۴۲ ـ دن

ای جماعت! سیزین حاققیزدا: ایکی قورخمالی زاددان قورخورام: هوای نفسدن و ئوزین آرزی لاردان. هوای نفسه‌قوللوق ائتمک اینسانی حاق یولوندان قویار و ئوزین آرزی لار آخیرتی یاددان چیخاردار. آییلین! دونیا اینساندان تئزلیک جه ئوز چئویره‌ر، قابین دیبینده قالان سو قه‌ده‌ری، اوندان قالمیوبدور.
آییلین آخیرت یاخیندیر. دونیا و آخیرتین ائولادی وار؛ سیز چالیشین کی، آخیرت ائولادی اولوب. دونیا ائولادی اولمیه‌سیز. چون کی قیامت گونی هر ائولاد آناسینا چاتاجاقدیر. بوگون ایش و عمل گونیدیر. حساب یوخدور اما صاباح قیامتده حساب وار، داها عمل ایشه گلمز.
مرحوم سیدرضی بویورور: حذاء، قاچیش و تله‌سیک آنلامیندا، بیر پاراوونی جزاء بیلیب، خیر و برکت سیزلیک معناسیندا ایشله‌دیبلر.

خطبه ۴۳ ـ او حضرتین کلامی

او زامان کی عبدالله اوغلی جریر بجلی‌نی، معاویه‌دن بیعت آلماق اوچون، شاما گوندردی؛ او حضرتین صحابه‌لری ائله‌کی بیلدیلر معاویه سؤز ائشیدن دگیل، دئدیلر: صلاح بئله دیرکی، ساواش اوچون حاضر اولاق. او حضرت بویوردی: منیم معاویه ایله ساواش اوچون حاضر لنمه‌گیم، او حالداکی جریر اونلارین یانیندادیر، اگر یاخشیلیق اراده ائتمیش اولسالار قاپونی اونلارین ئوزونه باغلاییب و یاخشیلیق لارینین قاباغینی آلماماقدیر.

اما من جریر اوچون زامان قرار وئرمیشم کی اوندان چوخ دایانماسین. مگر بوکی، توغلانا یا کی اطاعتیمدن چیخا. منده سیزلرین ساواشا حاضر لشماغیزدان آجیغیم گلمیر. اما منیم اراده‌م گئچینماقدیر، سیزلرده گئچینین.

من نئچه یوللار بوایشین حاققیندا، فیکر ائتمیشم و گیزلین و آشکاراونی آلت اوست ائتمیشم ساواشدان سوای بیر چاره بیلمیرم. داها بوردا یا ساواش یا کی کافر اولوب رسول اکرمین بویوردوقلاریندان کنار اولماقدان سوای، یول قالمیوبدور چون‌کی قاباقجا بیر نفر امته حکومت ائدیردی کی اونون ایشلری حادثه‌لر یاراتدی و آداملار آراسیندا، دئینتی قئوزائیب اونا مایل اولمیاراق پیس عذابیله اونی کنارا قویدولار.

خطبه ۴۴ ـ او حضرتین کلامی

او زامان کی مصقله، هبیرهٔ شیبانی‌نین اوغلی، بنی ناجیه اسیرلرینی حضرت علی‌نین والی‌سیندن آلیب آزادایله‌دی، و حضرت اونلارین قیمتینی اوندان ایسته‌دی؛ اودا خیانت ائدیب معاویه نین یانینا قاچدی، بئله بویوردی:

«تانری‌مصقله‌نین ئوزونی قارا ائتسین، بؤیوک آداملارکیمی ایش گوردی و قول آداملار کیمی قاچدی. اونی تعریف‌ائدن‌لرین تعریفی قورتالمامیشدان، اونلاری ساکت لندیردی. هله ستایشگرلر سؤزی باشاچاتمامیشدی کی، سؤزلرینی یاددان چیخاردیب اونی دانلادیلار اگر قالسایدی و گئتمه سه ایدی، امکانی قه‌ده‌ر اوندان آلاردیم و مالینین چوخالماغینی گؤزلردیم».

خطبه ۴۵ ـ دن

او آللهه حمد اولسون کی هئچ کیم اونون رحمتیندن اومودسوز دگیل و اونون نعمتی قورتالماز.

دونیا بیر ائو دیرکی، فنا اولماق و یوخلوق اونا و اهلینه یازیلیبدیر. او. ایستکلی لرینین چوخ گؤزه‌لیدیر. تله سیک ایستکلی سینین طرفینه گلیر. محبتین اونون اؤره گینده، یئرلشدیریر. بوناگوره، اوردان یاخشی‌نه‌سنه‌لردن گوتوروب، کوچون و کفایتیزدن آرتیق ایسته میبوب و نیازدان آرتیق آرامییون.

خطبه ۴۶ ـ او حضرتین کلامی
شاماساری یولا دوشنده، بویورموشدی

الاهی سفرین زحمتیندن، و قائیدان زامان اهل عیالی و مالی پیس حالدا گورمگین غصه سیندن سنه پناه آپاریرام.

الاهی سن سفرده بیزه یولداش، و ائوده اهل و عیالیمین گؤزه‌تجی سی سن. هئچ کیم سن‌کیمی اولا بیلمز. چون هر کس خلیفه‌م اولسا، یولداشیم دگیل و یولداشیم اولسا، خلیفه‌م دگیل.

مرحوم سیدرضی بویورور: بوسؤزون باشلانیشی، جناب پیغمبردن (ﷺ) روایت اولوب و مولا علی(ع) اونی «ولا یجمعهما غیرک» کلمه سیندن سونرا، گؤزه‌ل کلام و بلیغ سؤزلر ایله بیتیریبدیر.

خطبه ۴۷ ـ او حضرتین کلامی

ای‌کوفه! سنی بئله گورورم کی عکاظ‌گوه‌نلری‌کیمی چکیلیب، باسیریق لاریاشیوان‌گلر. حادثه‌لر اثرینده‌أزیله‌رسن. من‌بیلیرم‌کی هئچ ظالیم‌سنه‌ظلم ائتمز مگر بوکی؛ آلله اونی بلایه سالار و یا بیر نفر ئولدوره‌نی، اونا مسلط ائدر.

خطبه ۴۸ ـ دن

حمد اولسون او آللهه‌کی‌هر زامان‌گئجه اولـوب،قـاراپرده‌سی‌سـالینار. حمـد او وجـوده یاراشار کی، هامی گؤزه‌ل نئجه لیکلر اوندادیر. نعمـت باغیشـلا مـاقی، توکنمـز. هئـچ زاد اونون فضیلت و کرامتی ایله برابرلیک ائده بیلمز.

دویوشچیلریمین جلودار لارینی قاباقدان یوللادیـم و اونـلارا تـاپشـیردیم کـی فـرات کناریندا، دورسونلار تا فرمانیم اونلارا یتیشسین؛ و بئله مصلحـت گوردوم کـی: بوسـودان گئچیب بیر پارانی سیزلرین طرفینه، کی دجله کناریندا اگلشیب‌لر اونلاری سـلاحلاندیریب و دشمان لاریزین طرفینه گتیره‌م و سیزلره یاردیم قرار وئرم.

مرحوم سیدرضی بویـورور: بـوردا او حضرتیـن«ملطـاط» لفظینـدن ایسـته گی، فـرات کناریندا بیر یئردیر کی بویورموشدی دویوشچولرین جلودارلاری اوردا دایانسینلار.

دنیز کناری«ملطاط» آدلانار. بو لفـظ اصلینـده صـاف و دوزن گاه یـئر آنلامینـدا دیـر. حضرتین«نظم» کلمه سیندن ایسته گی، فرات سویو دور. وبو تعبیرده، مـاراقلی سـوءزلردن بیریدیر.

خطبه ۴۹ ـ دان

حمد اولسون او تانرییه کی، گیزلین لری بیلر و گؤرونوش ده بللی اولان نشانه‌لر اونـون وجودینه دلالت ائده‌ر. اونی دونیـا گؤزلـری ایلـه گؤرمـک محـالدیر. هـر کیمیـن گؤزی گؤرمه‌سه ده اونی دانابیلمز و هر کس أوره کدن اونی تانیسا، ینه اونون ذاتین تانیماز. اوجـا مقام‌لیقدا هامیدان اوجادیر. هئچ زاد اونون مقامیناچاتا بیلمز. یاخین لیقـدا هئـچ زاد اونـدان یاخین دگیل. بوناگوره اوجا مقاملیق، اونی یارانمیشلاریندان ئوزاقلاندیرمیـوب و جاماعاتـا یاخین لیقی‌دا، اونی بیر کیمسه‌ایله، بیرلشدیرمیوبدور.

عاغیل لره اصل ذاتینی تانیتدیرمیین حالدا، ینه‌ده تانیمـاق امکـانیندان اونـلاری محـروم ائتمییوبدور. او بیر وجود دورکی نشانه‌لری، وجودینی بللی لندیریر. اونی دانانلار .أوره‌کـدن اقرارینا مجبور اولورلار. اولوتانری جاماعاتابنزتمه دن ودانیلماقدان پاکدیر.

خطبه ٥٠ ـ دن

فیرتینـاو فسـادلارین باشلانیشـی، نفـس هَوَسـینین آردینجـاگئتمـک دندیـر. او حؤکملرکی شرعین ترسه سینه‌وئریلیر،آلّه‌کتابی اوحؤکملرایله‌قاجدیر. جماعتین بیر پاراسـی، دینین ترسه سینه اولان ایشلر طرفینه گئدیـب، آیری‌لرینـی‌ده او ایش‌لـره چـاغیریرلار. اگر باطل حاق ایله قاریشماساایدی؛ حاق یولی اونون ایستکلی لرینه ئورتولـی اولمـازیدی، و اگر حاِق باطل آراسیندا گیزلنمه سه ایدی دشمانلار باجارا بیلمزدیلر اونی پیسله سـینلر.امـا چـون بـیر آزحـاق بـیر آز بـاطل چولقاشـیب و قاریشـیب لار، اودورکـی شـیطان دوستلاریناوستون اولار. یالنیز او آداملارکی آلّه لطفی اونلاریـن حالینـا شـاملدی نجـات تاپارلار.

خطبه ٥١ ـ دن

معاویه نین اصحابی سیزلرایله ساواشـماق ایسـتیرلر. سـیزلرده یـا ذلّتـی قبـول ائدیـب شجاعت و شرافتیزی الدن وئرین، یاکی قلینج لریزی قانیله دویورون تا سـودان دویاسـوز. اگر شکست تاپاسیز، دیریلیگیزده ئولوم دور.او زامان کـی دشـمانا ال تـاپاسـیز، ئولمـوش حالدا دیریلیک سیزیندیر.

آییلین کی معاویه بیر پارا یولـدان چیخمیـش قانمـازی ساواشـا گتـیریبدیر و سـؤزون دوزونی، اونلاردان گیزله دیبدیر. اونـلاردا بوغـازلارینی ئولـوم اوخلاریـنـین هدفـی قـرار وئریبلر.

خطبه ٥٢ ـ دن

آییلین دونیا فنا اولماقدادیر. گئدمگین بللی ائدیب، یاخشی‌لیق‌لاری قـالمییوبدور. چـوخ تئز ئوز چئویریب اهلینی فنایه چکیر. قونشولاری ئولومه سـاری ایتـه‌لیر. شـیرینلیک لـری آجیلاشدی.دورولوِق لاری بولاندی.

مقله اودومی قه‌ده‌ر یا بیر آز مَشگین دیببنده قالان سوقه‌ده‌ری بو دونیـادان، بیرآزجاسـی

قالیبدیر. او قه‌ده‌ر آز سو اندازا سی کی اگر سوسوزلار ایچه‌لر، عطش‌لری قویماز.

بونا گوره ای آللّهین بنده‌لری، بو دونیادان داشینماغا؛ کی اهلینه ئولـوم و ایتمـک مقـدّر اولوبدور، حاضر لاشین. آرزی لار، سیزه اوستون‌گلمه‌سین‌لر.

نظریزه یاشاماِق، ئوزین گلمه سین. آند اولسون آللهه اگر بالاسی ئولمـوش دوه کیمـی، ناله ائده سیز، یا گؤیه‌رچین کیمی ناله یه گله سیز، یا بیر راهب کیمی آللّـه یولونـدا مـال و ائولادیزدان گئچه سیز، تا یازیلمیش گناهلاریز باغیشلانسین، بونلارین قابـاغیندا، هاموسـی، سیزلردن انتظاریم اولان اجر یا عذابدان کی اولاجاِق، و من اوندان قورخورام، آزدیر.

آند اولسون آللّهه اگر حاِق ماراقیندان أوره‌ک لریز، اریيه و گؤزلریـزدن قـان آخـا، وتـا دونیا وار دیری قالاسیز، ینه‌ده‌بو ایشلر وچالیشمالار،تانری نعمت لرینیـن خصوصـاً ایمـان نعمتینین قاباغیندا بیرزاد دگیل و اونولا بیراولا بیلمز.

قوربان بایرامی و قوربانلیق حیوانینین نئجه لیگی حاقیندا بویوروب.

قوربانلیق حیوانینین نئجه لیک لریندن بودورکی قولاغی کامل و گؤزی مانسـیز اولسـون اگر قولاق و گؤزی مانسیز اولا، قوربانلیق دوزگوندور.اگرچه بورنوزی سینیق اولمـوش اولا یاکی قوربانگاها گئدنده آخسیيا. مرحوم سـیدرضی بویـورور: (مَنسَـک) بـوردا قوربـانلیق کسیلن یئر آنلامیندادیر.

خطبه ۵۳ ـ دن

ان سونوندا جماعت سوسـوز دوه‌لـر کیمـی کـی نوختاسـی آچیلیـب بوراخیلیبدیـر و سوایچمه‌دن اوتری بیربیرلرینی سیخیب و تنه ووروا ووروا قاچارلار، دوره‌مه یغیشدیلار. بئلـه خیال ائتدیم کی ایستیرلر منی و یا منیم یانیمدا بیر عده‌سی بیر آیری‌لرین ئولدورسونلر. مـن بوایشین گیزلین و آچیغین دوشوندوم: او قه‌ده‌رکی منی یوخودان قویدی. داوام گتیره بیلمـه دیم مگر کی اونلاریله ساواشام یا حضرت محمد(ﷺ) گتـیره‌نی دانـام. اونـاگوره سـاواش علاجینی، الهی عذابدان و دونیا ئولمکلریندن راحات گوردوم.

خطبه ۵۴ ـ او حضرتین کلامی

اما بوکی دئیرسیز ساواشدا بیربئله یوبانماغیم ئولوم قورخوسوندان دیر، آند اولسون آللهه کی من ئولوم طرفینه گئدەم یا ئولوم منه ساری گله، قورخمورام. اما سؤزلریز بو بارده کی، من شام اهلی باره سینده شکیّم‌وار. آند اولسون آللهه ساواشانی بیرگون یوباتمادیم مگر بوکی ایستیرم اونلاردان بیر پاراسی بیزلره قوشولوب هدایت تاپسینلار. گؤزلری ایله ایشیغیمی گوروب، طرفیمه گلسین‌لر. بو ایش منیم اوچون اونلاری آزقینلیقدا ئولدورمکدن یاخشی دیر. حتی اونلار گناه‌لاریله قائیدارلار.

خطبه ۵۵ ـ او حضرتین کلامی

بیز رسول خدا(ﷺ) ایله وارایدیق(ایسلام یولوندا) آتالاریمزی، ئولادیمیزی قارداشلار و عمی لریمیزی ده ئولدوردوک. بئله ساواش، بیزیم ایمان و دؤز یولدا تسلیم اولماغیمزی آرتیراردی. آغری‌لارا دؤزمک بیزی دشمان‌لا جهاد دا چالیشماغیمیزی چالیشقان ائده‌ر دی. گاهدان بیر نفر بیزدن دشمانیله بیر قوچاق‌کیمی چیرپیشاردیق تاکیم کیمسه ئولوم جامینی ایچدیرسین.

بیر زامان بیز دشمانا ال تاپاردیق. بیر زاماندا دشمان بیزه غالب اولاردی. چون اللّه، بیزیم دوزگون لیگیمیزی گؤردی، دشمانیمیزی، ذلیل ائدیب، بیزلره اوستونلوک‌باغیشلادی‌تا ایسلام‌یئرینده قرارتاپیب ویاییلدی. آنداولسون جانیما، اگر بیزلرده، سیزلرکیمی اولسایدیق، دینین پایاسی‌قرار تاپمایب‌وایمان کؤکی گویه‌رمزایدی. آند اولسون تانرییه کی، قان ساغیب پشیمان اولاجاق سیز.

خطبه ۵۶ ـ او حضرتین کلامی

بیلین کی مندن سونرا، سیزلره بیر نفر بوغازی گن، قارنی یئکه آدام مسلط اولاجاقدیر. هر نه تاپسا ییبر، تاپمادیغین ایستر. اونی ئولدورون. اما اونی ئولدورمیه جاقسیز. بوناگوره

آییلین او سیزلری منه یامان دئمه گه و ئوز چئویرمه‌گه مجبور ائـدەر. اگر سیزلری مجبور ائتسه، منه یامان دئین؛ چون منیم مقامیم آرتیرماقا و سیزلرین قورتولوش تاپماقینا سبب دیر. اما مندن ئوز چئویرمیبون چون‌کی من، ایسلام فطرتینده دوغولموشام و ایمان گتیرمکده و هجرت ائتمکده، هامودان قاباقدایام.

خطبه ۵۷ ـ او حضرتین کلامی

سیزی بوغونتی توتسون، بیر نفر خبر گتیرن قالماسین. دئیرسیزکی من تانرییه ایمانیم اولاندان سونرا و هابئله رسول اکرمله(ﷺ) جهادا گئدندن سونرا، ینه‌ده ئوزنفسیمین، کافرلیگینه شهادت وئریم؟! بئله اولساکی، اوندا یولدان چیخمیش لاردانام.
گئتدیگیز پیس یوللاردان، بابالاریزین یولوناقائیدین.آییلین؛ مندن سونرا پیس گونه قالیب ایتی قلینج و استبدادا گرفتار اولاجاقسیز. ظالیملر واریزی آلیب ئوز آرالاریندا بو ایشی، رسم، قویاجاقلار.
مرحوم سیدرضی بویورور:
«وَ لا بَقِی مِنْکُم آبرٌ...» أوچ جوره دئیلیب.
بیری آبرٌ: کی خرما آغاجین آریدانا دییرلر.
ایکینجی آثرٌ: کی سؤز یا حدیث روایت ائدن آداما دییرلر و بو منیم نظریمه دوزگوندور.
نئجه‌کی او حضرت بویوروب :«سیزلردن بیر نفر سؤزوئرن قالماسین».
اوچونجی: آبئیر، دئیلیب کی«وائب یـا آتیلان» اوندان عبارتدیر و هلاک اولموش آنلامیندا دا ایشلنیب دیر.

خطبه ۵۸ ـ او حضرت بویوردی

«او زامان‌کی حضرت(ؑ) ایسته‌دی خوارج ایله ساواشسین، دئدیلرکی»: خوارج، نهروان کورپوسوندن گئچدیلر«بویوردی»: اونلارین ئولوم یئری نهرین قیراغیندا دیر. آند اولسون

آللهه اونلاردان حتی اون نفری قالماز و سیزلردن ده اون نفر ئولمیه جاقدیر. مرحوم سیدرضی بویورور: بو فصاحتلی سؤز، دوری سودان، (هر قه‌ده‌ر چوخ اولموش اولسادا) کنایه دیر. بوندان قاباِق(خطبه ٤٨ ده) بو سؤزه تای، اشاره ائتدیک.

خطبه ۵۹ ـ او حضرت بویوردی

ائله‌کی خوارج ئولدولر، اماما یتیردیلرکی خوارجین هاموسی ئولدولر، بئله بویوردی:

بئله دگیل، آند اولسون آللهه، اونلار آتالار بئلینده و آنالار رحمینده بیر نطفه دیلرکی هر زامان اونلاردان بیری آشکار اولسا قیریلار، تا بوکی سونلاری یول کسن و اوغری اولارلار.

خطبه ۶۰ ـ او حضرت بویوردی

مندن سونرا خوارج لرایله ساواش ائتمین. چون او آدام کی حاِق آختار ماقدا خاطاگئده، او آدام کیمی دگیل کی، باطل دالینجا گئدیب و اونی تاپیبدیر.

مرحوم سیدرضی بویورور: امامین بوسؤزدن ایستگی،معاویه واونون ایزله‌ییجی‌لری دیلر.

خطبه ۶۱ ـ او حضرت بویوردی
او زامان کی او حضرتی ئولدورمه‌گه قورخی وئردیلر بویوردی

تانری منه بیر محکم قالخان قرار وئریبدیر، هانسی زامان کی عمریم تامام اولسا، باشیمدان چکیلر و منی ئولومه تاپشیرار. او زاماندا اوخ خاطاگئتمز و یارالار شفا تاپماز.

خطبه ۶۲ ـ او حضرت بویوردی

آییلین، دونیا بیر منزل دیر کی اوردا تقوالی‌لردن سوای بیر آیریسی‌ساغلیم قالماز و هئچ کیم دونیا زادلاریندان نجات تاپماز. بو زامان، اینسانلار، آخیرت سیناقی اوچون دونیادا

گرفتار اولوبلار.

هر زادی دونیادا دونیادان اوتری اله گتیرسه‌لر، الدن گئدر. اما اوندان حسابینی ایسترلر. هر زادی دونیادا غیر دونیا اوچون توپلاسالار، اونلارا قالار و بؤتو چاغلار اونلارینا‌ندیر. بونا گوره دونیا، عاغیللی‌لر یانیندا، کولگه نین قاییتماغی‌کیمدیرکی‌یاییلماق هامان یغیشیر، تاایستیه سن‌چوخ‌گوره‌سن، آزالیر.

خطبه ۶۳ ـ دن

ای آللهین بنده‌لری تقوالی اولون ئولومدن قاباق، یاخشی کردارلار ایله اجلی قاباقلییون. الدن گئدن زادلارایله قالیجی زادلارا، تدارک گورون و حاضر لاشین کی سیزلری کؤچدورمگه تله‌سیرلر. ئولومه حاضر لاشین کی، کولگه‌سی، باشیز أوستونده دیر.

او آداملاردان اولون کی چاغیران زامان، آییلیب، بیلرلرکی دونیا قالمالی یئر دگیل. بوناگوره دونیانی آخیرت ایله دئیشدیلر. چون، تانری سیزی علت سیز یاراتمییوب، بوش بوشونادا بوراخمیوبدور. سیزلرین بهشت یا جهنم‌له، ئولمک قه‌ده‌ری فاصله یوخوزدور. او دیریلیک کی هر لحظه‌سی اوندان آزالیر و ئولوم اونی آرادان آپاریر، قیسااولماق حاقلی‌دیر. اوغایب کی گئجه و گوندوز گلدیکجه‌اونی قوغالیر، قائیتماغا، لیاقتی‌وار. هر کیمسه کی سعادت و آغ گونلولوک یا شقاوت وقاراگونلولوک لرایله یولداشدی، یئری وارکی یاخشی توشه ئوزی ایله گوتورسون. بوناگوره‌دونیادا، دونیادان توشه گوتورون تا صاباح ئوزیزی نجات وئره‌سیز.

بنده گره‌کدیر تانری عذابیندان کناراولسون و ئوزینی دانلاییب توبه ائتسین. هوسلرینه غالب اولسون. چون ئولوم اوندان گیزلیندی آرزی لاری اونی توغلییور و شیطان اونولا یولداشدی و گناه‌لاری اونا به‌زیر تا، مین‌سین. اونی توبه ائتمه‌گه اومودلی ائدیر تا او زامانادک کی، ئولوم اونی توتا، یوبالدیر. اما بیردن بیره ئولوم اونی توتور بیر حالدا کی غافلدی... وای و حسرت او غافل آداما اولسون کی بئله عمری اونا حجت‌دیر و دیریلیگی اونی قاراگونلوگه چکیر.

آللهدان ایستریک کی بیزی و سیزلری او آدام لاردان قرار وئرسین کی هئچ نعمت اونی یاغی و سرکش ائتمز. و هئچ هدف اونی تانری اطاعتیندن قویماز ئولندن سونراپئشمانچیلیق و غصه‌سی یوخدور.

خطبه ۶۴ــ دن

حمد و آلقیشلاماق او تانرییه‌یاراشارکی، نئجه لیکلرینین هئچ بیری، او بیریسیندن قاباغا گئچمز آخیر اولمامیش، اول‌دیر. گیزلین اولمامیش، بللی دیر. اوندان سوای هر نه«واحد» آدالانسا، آزدیر. هر حوءرمتلی اوندان سوای ذلیل و هر زوربا اوندان سوای عاجز دیر. هر مالک اوندان سوای، قوللوقچی‌وهربیلن اوندان سوای اویره‌نن و هر زوربا اوندان سوای گاه زورلی وگاه عاجزدیر.

اوندان سوای هر ائشیده‌ن، اوجاسسلرین درکیندن عاجز و آلچاق سسلری‌ده ائشیتمز. هر گوره‌ن‌اوندان سوای، بللی اولمییان بویالار وگؤرسنمیین زادلاری گوره بیلمز. هرگورونن‌اوندان سوای گیزلین و هر گیزلین، اوندان سوای بللی دیر. ئوز یارانمیش‌لارینی، نه سلطنتی اوچون یارادیب، نه ده‌زامان حادثه‌لرینین‌قورخوسوندان، نه آیری رقیب‌ایله قاباقلاشماق اوچون، نه ده شریک و رقیب لرینین گؤزونه گتیرمک اوچون، یارادیبدیر. بلکه هامی اونون یارانمیش‌لاری و اونون اسگیک قولی‌دیر. هئچ زادا حلول ائتمیوب‌کی دئیسن‌لر، اونداдیر. و هئچ زاددان آیریلمییوب کی دییه‌لر ایراقدادیر.

یارانمیشلاری یاراتماق اونی یورمییوب و یورقون دگیل. هرنه‌وار فرمان و تقدیرینده شک لنمییوبدور، بلکه اونون علم و فرمانی، محکم و داواملی و ایشی آرخائین و بیرکیمسه دیرکی هامی، بلا زامانی اونا اومود باغلار و نعمت زامانی اوندان چکینر.

خطبه ۶۵ــ او حضرتین کلامی

ای مؤسلمانلار؛ آلتداکی گئیم لریزی، تانری قورخوسی، اوسته‌کی گئیم لریزی، دوءزوم

قرار وئرین. دیشلریزی قیسین؛ چون بوایش، قلینجلاری باشلاردان ئوزاقلاندیراندیر. ساواش گئیمینی کامل لندیرین قلینج لریزی ایشلت‌مه میشدن قاباق، قنیندا اویناdین. دشمانا خشم‌له چپ چپ باخین. ساغ و سولدان شمشیر وورون و قلینجین کسگین طرفین ایشله‌دین. قاباغا یوگورماغیله قلینجی دشمانا ساری یتیرین، و بیلین کی سیزلر، آلله یولوندا و پیغمبرین عمی سی اوغلی رکابینداسیز. دال با دال یوگورون. قاچماقدان اوتانین کی گله‌جاقدا ائولادیز اوچون خجالت یئری و سیزلره جهنم اودی و قیامت حسابی وار. سوینین کی«جهاددا» روحیز بدنیزدن چیخار، ئولمک اوچون، راحات ئولوم طرفینه گئدین.

او بؤیوک قارالتیسی اولان جماعته و قئوزانمیش بایداقلارا یوگورون، اونلارین ایچینده چیرپیشین کی، شیطان اورداگیزلنیب‌دیر. بیر الی ایله یوگورور و بیر آیاقیله قاچیر. سیزلرده نیت ائدین تا حاق عمودی سیزلره بللی اولسون. سیزلر اونلاردان اوستون سوز چون، آلله سیزلرینن‌دیر، بوناگوره حاق امگیزی آزالدیب یا یئته‌رسیز ائتمز.

خطبه ۶۶ ـ او حضرتین کلامی

پیغمبر(ﷺ) وفات ائدندن سونرا،«سقیفهٔ بنی‌ساعده‌نین» ریانین او حضرته سوراق وئردیلر.
امام (ؑ) سوروشدی کی: انصار نه دئدیلر؟

جاواب وئردیلر: انصار دئدیلرکی بیزدن بیر نفر و سیزلردن ده بیر نفر خلیفه اولسون.

امام بویوردی«نیه اونلارا بو دلیل ایله دانیشمادیزکی اللهین رسولی(ﷺ) بئله وصیت ائدیب، اونلارین یاخشیلارینا یاخشیلیق ائدین و پیس لرینی ده باغیشلین...؟»

دئدیلر: بو سؤز اونلا را نئجه دلیل اولابیلر؟

بویوردی: اگر باشچیلیق اونلارین اولسایدی کی تاپشیرماغااحتیاج اولمازدی...

ینه بویوردی: قریش نه دئدیلر؟

جاواب وئردیلر: حجت ودلیل‌گتیردیلرکی بیزرسالت شجره سیندن ایک.

حضرت بویوردی: «شجریه احتجاج ائت دیلر اما یئمیشینی ضایع ائتدیلر»

خطبه ۶۷ ـ او حضرتین کلامی

میصیر ولایتینین فرمانینی ابوبکرین اوغلی محمــــده وئرنــده‌ن ســونرا، و او زامــان‌کی او جناب‌ئولدورولدی، بویوردی: من ایستیردیم‌میصیرحکومتینی عتبه نین اوغلی هاشمه وئریــم. اگر اونی او ولایته گوندرسه ایدیم، میدانی اونلارا وئرمزدی، و من بوردا عتبــه نیــن اوغلــی هاشمی تعریف له‌مدن، ابوبکرین اوغلی محمــدی دانلامــاق نظریــم دگیــل. چــون او منیــم دوستوم و اوغول لوغوم دور.

خطبه ۶۸ ـ او حضرتین کلامی

من نه قه‌ده‌ر، تازا یوکه گلن و چیگینی ازیلمیش دوه‌لرتک یا ال توتمیین یــیرتیق پالتــار کیمی کی بیرطرفدن بوزنده او بیری طرفدن آچیلر، سیزلر ایله گئچینیم؟

شام دویوشچیسی ســیزلره ســاری گلنــده: قــاپولاریــزی بــاغلیب کرتــن کــره کیمــی یوالاریزاگیریب یا کافتارکیمی گیزله‌نیرسیز... آند اولسون آلله‌ه سیز هر کیمه آرخــا دایــاق اولساز، ذلیل دیر. و هر کیم سیزلرایله دشمانا اوخ آتا، ائله بیل کی پیکانی اولمیــان اوخــی دشمانا ساری آتیر.

آند اولسون آلله‌ه‌کی ائولرده چوخ و بایداق آلتیندا آزسیز. من بیلیرم کی ســیزلری نــه‌لر اصلاحه گتیره‌ر؟ وبوکوک‌لریزی نه‌لر دوزه‌لدر؟ اما بو خاطره کی خــاراب اولارام، اوجــوره اصلاحی جایز بیلمیرم.

آلله‌سیزی ئوزی‌قارا ائتسین!تانری‌سیزلرین‌فایدالاریزی یوخاچیخارتسین، چــون بــاطل‌لره تانیش اولدوغوزکیمی، حاقفا تانیش دگیلســیز. باطلــه تــانیش اولان حــالدا،اونــی اصــلاح ائتمیرسیز. حاققی بیلدیگیز حالدا، اونی آیاقلیرسیز

خطبه ۶۹ ـ او حضرت بویوردی

اوتورموشدوم کی گؤزلریمه یوخی گلدی. رسول خدانــی رؤیــاده گوردوم. دئدیــم: ای

آللهین رسولی؛ سنین امتیندن چوخلو قاجلیق و دشمانلیق گوردوم. بویوردی: اونلارا قارقیش ائت. دئدیم: تانری اونلارین یئرینه منه اونلاردان یاخشی آدام‌لار و منیم یئریمه، اونلارا، مندن‌پیس آدام‌نصیب ائتسین.

مرحوم سیدرضی بویورور: او حضرتین الأود لفظیندن فیکیری قاجلیق و اللدد کلمه سیندن‌ده دشمان لیق آنلامینی اراده ائدیب دیر. بو کلمه فصاحتلی سؤزلر دندیر.

خطبه ۷۰ ـ او حضرتین کلامی

...و اما ای عراقین اهلی، سیزلر او بویلو قادین لار کیمی سیزکی، حمل زامانیندان سونرا، اوشاق سالار و اری ئولر و چوخ زامان دول قالار .ئوزاق تانیش لاری اونون میراثین آپارارلار.

آییلین، من ئوز کونلوم ایله سیزه ساری گلمه‌دیم. بلکه چاره سیز لیکدن ایدی... منه خبر یتیشیب‌کی دئیرسیز: علی یالان دانیشیر...

آلله سیزلری ئولدورسون، من کیمه یالان سویلیره‌م؟ اللهه؟ من کی اونا اول ایمان گتیرن‌لر دنم! یا اونون پیغمبرینه؟ کی اولجه من اونی دوءزگون سانمیشام! آنداولسون اللهه، بئله دگیل‌کی دئیرسیز. اما سؤزوم دوز گوندور. او زامان، سیزلر یوخ ایدیز واگر اولسائیدیز، سؤز ائشیتمگه لیاقتیز یوخ ایدی...

آناز وایا قالسین، دوشونه جگیز اولسا، امه ک سیز ئورگه دیره‌م. تئز زاماندا سؤزلریمین دوزلیگینی بیلرسیز.

خطبه ۷۱ ـ دن

الهی، ای یئرلری گنیش لندیره ن و ای گؤی‌لری ساخلییان، ای أوره‌کلری آغ گونلی و قاراگونلی فطرتینده یارادان؛ حوءرمتلی سلام و صلواتی و آرتیق برکتلری اؤزبنده‌ن محمد خاتمه(ﷺ) یوللا. هامان پیغمبر کی أوتن پیغمبرلرین، رسالت لرینه سون قویان، و باغلی

لاری آچاندیر. او حاققی حاق لانشان وئردی. قشقریق و باطل‌لرین قاباغین آلـدی. آز قیـن لیق لاری یوخ ائتدی. نئجه‌کی وار گوجی ایله رسالت آغیرلیقینا دؤزدی. وتـانری بویروقـی اثرینده، اوجالاندی. سنین رضایتیندن اوتری، دایانمییوب تلسدی. قورخمیـوب بـیرآددیمدا دال اوتورمادی. وحیین ساخلاماقینا چالیشـدی و عـهد و پیمـانین سـاخلادی. بویروقـون اجراسینا به رکیدی. حاققین آلیشقان آلووینی یاندیردی .أئیری یولـداگئدنلریـن یوللاریـنی ایشیقلاندیردی. بو وسیله ایله یولدان چیخمیش اؤره‌کلر، یولاگلدیلر.

او حضرت حاق نشانه لرینی، اوجـالاندیردی. شـرعین حؤکـم لرینـی ایشـه سـالدی. بوناگوره او، امین، دوزگون و الهی علمینین، صداقتلی خزینه‌داری دیر، قیامت گونوده سـنین طرفیندن شاهید، حاقدان سئچیلیب، و جاماعات اوچون رسولیندیر.

الاهی ئوز رحمت و احسانین سایه سینده، اونا گئنیش یئر آچ. و ئوز فضل و کرامتینـدن اونا یاخشی‌جزاوئر. ای منیم تانریم اونون بناسینی گئچمیش‌لریندن اوجا مقامدا قـرار وئـر و مقـامین ئـوز یـانیندا حوءرمتلـی سـاخلا و نورینـی کمالـه چـاتدیر. رسـالت امـه‌گینـی شهادتین(شفاعتین) قبول ائتمک و دئدیک لرینین قبـول ائتمـک قـرار وئـر... چـون اونـون دانیشیق لاری دوری ایدی. وحاققی باطلدن آییراردی...

ای الله، بـیزلری پیغمبرایلـه اویـئرده قـرار وئرکـی، یاخشـی نعمت‌لـــی و ئوزولمــز ایستک‌لری‌گؤزه‌ل، و آرزی لاری یئرینه‌یئتن، راحاتچیلیقی چوخ،وسـؤوقت لـری کریمانـه دیر.

خطبه ۷۲ ــ او حضرتین کلامی

(حـه‌کم اوغلـی مـروان، جمـل ساواشـیندا، اسـیر اولموشـدی. امـام حسـن و امـام حسینی(ع)، امیرالمؤمنین یانیندا شفیع ائتدی. اوایکی حضرتلر، عرض ائـت دیلرکـی: ای امیرالمؤمنین مروان سنه بیعت ائدیر. حضرت علی(ع) اونی بوراخدی و بئله بویوردی:)

مگر مروان عثمان قتلیندن سونرا منه بیعت ائت‌مدی؟ من اونون بیعتینـه محتـاج دگیلـم. چون‌کی اونون منه ال وئرمگی، یـهودی ال وئرمـگی کیمیدیـر. اگر الی‌ایلـه بیعـت ائتسـه،

دالیسی‌ایله بیعتی سیندیرار.

آییلین، او، آز زامان، یعنی بیرایت، بورنونی دیلی ایله یالییان زامان قه‌ده‌ر حکومت ائدر، او دورد قوچی آتاسیدیر. همین تئز لیکده؛ امت اونون و ائولادینین الیندن قانلی‌گونه قالاجاقلار.

خطبه ۷۳ ـ او حضرتین کلامی

...او زامان کی جاماعات عثمانا بیعت‌ائتمک اوچون اراده ائتدیلر، بویوردی: سیزبیلر سیزکی من خلافته هر کسدن لیاقتلی‌یم. آند اولسون آلله‌ه، خلافتی تا او زامانادک کی مؤسلمانلارین ایشلری ئوز قرارینده اولا و مندن سوای بیر نفره ظلم اولمییا: ئوز گه سینه بوراخیرام.

بو ایش اجر و ساوابدان اوتریدیر و دونیا مالینا و اونون به‌زک‌لرینه علاقه نشان وئرمه‌مک دندیر، سیزلر اونا چوخ مایل سیز.

خطبه ۷۴ ـ او حضرتین کلامی

...او زامان ائشیتدی بنی‌امیه اونی عثمانین‌ئولدورولمه‌سینده‌شریک بیلیرلر، بویوردی: مگر بنی‌امیه منیم احوالیمی، بیلدیگی حالدا مندن عیب توتمادی؟ مگر ایسلامدا سابقه‌م، اولا اولا، او قانمازلاری تهمتدن قویدی؟ اولوتانرینین گوستریشلری منیم دانیشیغیمدان یتگین دیر. من یولدان چیخمیش‌لارا دلیل گتیره‌رم و شک ائدن لرایله دشمان لیق ائده رم. حاققا مشتبه اولان ایشلر تانری کتابینا عرضه اولونور. بنده لره، أوره‌ک لرینده اولان نیت‌لره گوره جزا وئریله‌جکدیر.

خطبه ۷۵ ـ دن

...آلله او کیشی‌یه رحمت ائتسین کی حکیمانه سؤزائشیدنده قبول ائدر و دوزگون یولا

چاغیراندا گئدر. ال رهبر اتگینه و وروب نجات تاپـار و آلله بورویـانی قؤرویـار، گنـاهدان قورخوب خالص عمل‌لردن چیخار، ئوزونه یاراشان ذخیره اولونموش عمل‌لــری قازانـار و قاباغی آلینمیش ایشلرلردن ایراق گزەر؛ اوخی چاتینا وورار ودونیازوماری یئرینـه، آخـیرت ماتاهلارینی ییغار. ئوزهوسلریندن‌ایراق دولانماقیله آرزی لارینی یالان بیلر. دؤزمگی ئوزونه قورتولوش مینیگی سانیب و تقوا و قوءرولاماغی ئولمه‌گینین توشه‌سی قرار وئره ر. ایشـیق یولدان گئدیب و اوندان ئوزاق لانماز. بو نئچه گون فرصتی غنیمت بیلیـب الـدن وئرمـز و ئولومدن قاباق ئوزونی حاضرلیب و یاخشی ایش لریندن او دونیا زوماری گوتوره ر.

خطبه ۷۶ ـ او حضرتین کلامی

...عاص اوغلی سعید، او حضرتی بیت‌المال حاققیندن، اسیرگه‌ییب، بیرآزاراق سـئوقه ت و کاغیذ اونا یوللادی و بئله یازدی‌کی: من عثماندان سوای، بـیر نفـره بـو قه‌ده‌رسـئوقه‌ت یوللامامیشام. حضرت او کـاغیذی اوخویـاندان سـونرا، بئلـه بویـوردی: «امیـه ائـولادی، پیغمبر(ﷺ) میراثیندان، چوخ آز مقدار منه وئریرلر. آند اولســون آللهـه؛ اگر دیـری قالسـام اونلاری توپراغا بولانمیش آت آشغال ات کیمی ائشیگه توکه جاغام».

مرحوم سید رضی بویورور: بیر روایتده«الترابالوذمة» وبوکلمه«الوذام التربة» کلمه‌ســینین ترسه سیدیر. و لیفوقوننی. «دن منظور بودورکـــی بیت‌المـالدان ـ دوه‌نیـن فوآقـی کیمـی» (دوه‌نین سودین ساغاندان سونرا بیراز بالاسیناقالان اندازا) منه آزوئریرلر.(وذام و ذمـه نیـن جمعی و یئره توکولن آت آشغال اتدن عبارتدیر).

خطبه ۷۷ ـ او حضرتین دؤعا کلمه لریندن

«او کلمه‌لردن کی حضرت اونلاریله دؤعا ائدیب و دؤعا ائتمگی جماعته ئــورگه دیـر»: ایلاهی، منی مندن آرتیق بیلدیگین گناهکاردان باغیشلا. اگر بیرده قأییدسام، سـنده رحمتیـن قایتار. ایلاهی، هرنه کی وعده وئرمیشدیم و گورمه‌میشدیم، منه باغیشلا.

ای الله، هر نه دیلده دئیره م اما أوره‌کیم آیری جوردی، رحمتینده قرار وئـر. پـروردگارا، اشاره ایله باخماقلاری، فایداسیز سؤزلری، هوسلری و دیل توپو ق لارینی، منه باغیشلا.

خطبه ۷۸ ـ او حضرتین کلامی

...او زامان کی خوارجیـن ساواشـینا گئدیـردی،)بـیری او حضرتـه عـرض ائتـدی ای مؤمنلرین امیری، اگر بو زامان ساواشا حرکت ائتسن، قورخـورام کـی غـالب اولمییـوب و مطلبیوه‌ن چاتمییه سن، من بوخبری، نجوم علمیندن بیلمیشم). حضرت بویوردی: آیا خیـال ائدیرسن، بیر ساآت نشان وئریرسن کی هر کیم اوندا سفره گئدسه بلا و پیس لیـک اونـدان ئوزاقلانار؟ و او ساآتدان کی هر کیم اوندا سفر ائتسه ضرر و زییان گلر، منی اونـدان کنـار ائدیرسن؟

هر کیم سنین بو سؤزلرین اینانسا قرآنی، یالان بیلر و ایسته دیکی زادلاری اله گتیـرمکدن اوتری و پیس‌لری دفع ائتمکدن اوتری، ئوزین تانرییه محتاج بیلمـیری. سـنین دانیشـدیغین نتیجه‌سی اودورکی: هر کیم سنین فرمانیندا اولسا، یـئری وار سـنه شـوکر ائتسـین و اللهـه شوکر ائتمه‌سین، چون‌کی فیکر ائدیرسن، آداملاری ایسته‌دیگین ساآتدا قازانج لارینا سـاری آپاریب و ضررلرینین قاباغین آلیرسان.

سونرا امام(ع) أوزون جماعته ساری چئویریب بئله بویـوردی: «ای جمـاعت، نجـوم علمین ئورگنمکدن کنار اولون، مگر او اندازا کی سیزلری دنیز و قورولوقدا هدایت ائـده ر. چـون نجـوم علمـی، سـیزی کـاهن لیـگه چـاغیریر و منجم‌کـاهن لرکیمـی وکـاهن ساحرکیمی‌وساحرکافرکیمیدیر.کافرده اود اهلیدیر.

(اودورکی) آلله آدی‌نین یاردیم لیگی ایله، سفره گئدین».

خطبه ۷۹ ـ دان او حضرتین کلامی

...ای جماعت قادین لارین، ایمـان، ارث، عقلـدن بـهره‌لری آزدیـر. امـا ایمـانلارینین

آزلیقی، ناماز و اوروجون«قاعده» زامانی اولماماقیدیر. اما عـاغیلدان اسـکیک لیـک علتـی، ایکی قاد ین بیر کیشی عوضینده شهادتیدیر. و ارثین ناقص لیگی او دورکی ارثلری کیشـی ارثینین یاریسیدیر. پیس قادین لاردان قاچین یاخشیلاریندان دا کنارگزین، یاخشی ایشـلرده اونلاردان اطاعت ائتمین تا پیس ایشلرده سیزدن قوللوق تاماه لاری اولماسین.

خطبه ۸۰ ــ او حضرتین کلامی

...جماعت، پیس ایشدن ساکینماق، آرزی لارین قیسسالیغی، آللهین نعمت لرینـه شـوکر ائتمک و گناهلاردان. ایراق اولماقدیر. اگر بونلارا الیز چاتماسـا، حـارام ایشـلر دوءزوملـو اولماغیزا اوستون گلمه‌سین. بیرده نعمت‌لرین شوکرینی یاددان چیخارتمییون چـون تـانری آیدین دلیل‌لر و آشکار کتابلارایله، سیزلره بهانه یئری قویموبدور.

خطبه ۸۱ ــ او حضرتین کلامی

دونیانی سنه نجور تانیتدیریم؟ کی اولی زحمت و چتین لیک و آخـیری فنـادیر. اونـون حالال لاریندا حساب وئرمک و حارام لاریندا عذاب چکماق وار. هر کیم دونیـا دا وارلـی اولسا، گه رگین لیغادوچار اولار. باخسا، دونیا اونون گؤزلرینی آچـار. و هـر کیـم اونـون یاراشیقلارینا باخسا، بیلیجی لیک گؤزلری توتولار.

مرحوم سیدرضی بویورور: من ابصربها بصرته:هر کیم(دونیایه) عیبرت‌له باخسـا، دونیـا اونون(گوءرو جو لوک) گؤزلرینی آچار. کلمه‌سینده هر کیم دقت ائـده، اونـدان بؤیـوک و ماراقلی آنلام دوشونر کی سونی یوخدور. خصوصا«من ابصر الیهاٰ اعمته» هر کیم دونیایـه و اونون یاراشـیقلارینا، باخسـا، دونیـا اونـون گوءروج گؤزلرینـی کورائـدر، جملـه سـینی توتوشدورار، آیدین حالدااونلارین اوخشامازلیق لارینی بیلر.

خطبه ۸۲ ــ دن

بوخطبه غرا یعنی اوجاوپارلییان خطبه آدیله‌تانینیب‌وماراقلی‌خطبه‌لردندیر

حمد اولسون او آللهه کی ئوز قدرتیله هر زاددان یوخاری، و فضیلت و احسانی هر زاددان یاخیندیر. هر نعمت و فایدانی باغیشلییان، و هر بلا و زحمتی آرادان گوتورن دیر. اونون نعمت و بؤللی احسانینا گوره اوندان شاکرم و ایمانیم وار. چون، اولوش لارین اولیدیر، اوندان گوستریش ایستیرم چون‌کی، چوخ یاخین و یؤل نشان وئرن دیر. اوندان یاردیم چیلیگ ایستیرم، چون‌کی قدرتلی‌دیر. توکلیم‌وار چون‌کی یاردیم لیکده منیم بسیم دیر. و شهادت وئریره‌م کی محمد(ﷺ) اونون بنده‌سی و رسولیدیر. اونی یوللاییب کی فرمانینی یئرینه یتیرسین و اینسانلارا حجت و دلیل‌لر ایله، پس ایشلر حاقفیندا قورخی وئرسین.

ای آللهین‌بنده‌لری، سیزلری‌تقوایه و اوآلله‌دان قورخماغاکی، آییلماقدان اوتری مثل‌لر ووروب تاپشیریرام او تانرییه کی، اجل‌لریزی، بیلیندیریب و اینسانلیق پالتارل اریزی گئیندیریب و گئچه جگیزی گنیش لندیریبدیر و حسابیله ایشلریزه احاطه‌سی وار. و عمل لریزین جزاسینی قاباغیزدا قویوب و چوخلو نعمت‌لر باغیشلیوبدور.

دلیل‌لری ایله سیزلره قورخو وئریب سایزی دا بیلر. عمریزی، سیناماق اوچون بو عیبرتخانه‌ده معلوم ائدیبدیر. امتحان اولور سوز و حسابلاریزا یئتیشمک وار.

دونیانین سویی بولانمیش اما خوشا گلندیر. اما، سیناق زامانی، هلاک ائدر، توغلییاندیر اما داوامی یوخدور. ایتن ایشیق و یوخ اولان کولگه‌دیر. آرخاسیز و خاراب اولان دایاقدیر. اوندان کنار گزیب کونول وئرمین. هر او کیمسه‌لر کی اونا آرخایین اولدولار، بیر آت کیمی غافلدن آیاقلارین گویه قالخیزیب مینه‌نه تیپک وورار و اونی گرفتار ائدیب اوخلاریله ئولدوره‌ر.

ئولوم ایپینی اونون بوغازینا سالیب، دار و قورخولی یاتاجاق یئره کی اوردا، همیشه لیک دونیا ایشلری نین جزاسینی گوره‌جک، چه‌کر. و هابئله دیر دونیانین ایشلری، او آدام‌لارایله کی گلن زاماندا، دونیایه گله‌جاقلار و قاباقدان گئدنلرین یئرینده اوتوراجاقلار.

ئولوم، زاواللی ائتمکدن دورماز. قالانلاردا، گناه ائتمکدن ال چکیب قائیتمازلار. بوجـور، دالبادال، سورو کیمی گئچمیش لردن تقلید ائده رلر تا عمرلری فنادا باشا چاتسـین. ائلـه‌کی ایشلر بیتدی، و زامان باشا چاتدیو قیامت یاخینلاشدی، تـانری اونـلاری قویـلاق لاردان، قوشلار و یـیرتینجی حیوانلارین یواسـیندان و سـاواش میدانلاریندان. ائشیگه سالار. اونلارداچوخ یئگین تانرینین امرینه گوره اونون طرفینه، ئوز گتیررلر. سوسوق و سـس سیز صف چه‌کرلر.

اللهین اونلارا احاطه‌سی اولار، چـاغیریجی سـسینی هامویـا یتـیره‌ر. آلچـاقلیق گئیمـی اگینلرینده، توغلاماق قاپولاری باغلی، آرزی لار کسیلمیش، اؤره‌کلر غصـه‌لی و سـاکت و سسلر بوغازلاردان یاواش چیخیر، آغیزلار ترایله دولو، قورخی چوخ، و بیراوجا سس کـسی اونلاری عدالت قاپوسونا و خیر و شرلری آییرماق و جزا و امـه کلیـک وئرمکـدن اوتـری چاغیریر، اونلاری تیترتمییه سالار. او بنده لرکی اونون قدرت الی ایله یارانیب و اختیارسیز بسله نیب و ئولوبلر، و مزارلاردا اوفاق اولوبلار، ایندی یالقوز حالت ایله قالخیب ئوز جـزا و حسابلارینا گوره آیریلارلار.

بو نئچه گونی، وول وئریلیب‌لر تا آزقیـن لیقـدان، قورتولسـونلار، قورتولـوش یولـی و واقت اونلارا وئریلیب کی، تانری رضاسین اله گتیرسینلر و قـارانلیق و شـبهه‌لر اونـلاردان کنارا قویولوب تا، آرخایین لوق ایله قیامت قوشوشماسیندا ئوزفیکرلری ایله حاضرلاشـیب و بو ماجالدا چالیش سینلار.

ای عجب بویتگین و دوزگون مثل لردن و توخداداان اویود لاردان بو شرط له کی: پـاک اؤره‌کلره و ائشیدن قولاقلارا و دوز گون و پاک عاغیل لارا یتیشه.

تقوالی اولون، او کیمسه لر کیمی کی، ائشیدیب عمـل ائتـدی، گنـاهی اولانـدا بوینونـا آلدی. قورخوب یاخشی ایشلر گورنده(عذابدان) کنار اولـدی، چالیشـدی، قیامتـه اینـانیب گئدیشینی دوزگون ائتدی. اویود وئرنـــده قبـول ائتـدی. اونـی قورخوتـدولار، قورخـدی، قاباغین آلدیلار. ایراق گزدی آلله فرمانین ائشیدیب قائیتدی. توبه ائتدی و فرمانیندا اولـدی. دؤز یولی اونا نشان وئردیلر، گوردی اوردا چالیشیب حـاق آختـاران اولـدی. گنـاهلاردان

قاچدی و رستگار اولدی. آخیرت گونی اوچون زومار گوتوروب اورانی آباد ائتـدی. یـول زومارینی گئتمه گه و نیاز و سیخینتی زامانینا، حاضرلاییب و ئوزونه آرخـا قـرار وئـردی و ابدی یئرینه قاباقدان زومار گونده‌ردی.

ای آللهین بنده‌لری، تقوالی اولون او ایسته ک دن اوتری کی اونون اوچـون یارانمیسـیز. نهایت قورخولی زاد دان کی سیزلری قورخودار، قورخون، تـا سـیزلر وعـده وئریلـن زاد اوچون لایق اولاسیزکی اونون وعده‌سی دوز و قیامتی قورخولیدیر.

تانری سیزلره ایکی قولاق یارادیب تا لازم اولان زادلاری ساخلاسین. گؤزلری یـارادیب تا قارانلیق لاردا گورسونلر. هر عضو اوچون بـیر آیـری عضولـر یـاراتدی و او عضولـری بیربیرلری ایله یاراشدیردی تا بدنلر ئوز ترکیب لری ایله فایدالی اولسونلار و أوره‌کلر کـی، تدبیرلری ایله روزی لرینی آختاریرلار، بیر حـالداکی اونـون قورتالمییـان نعمـت لرینـدن چوخلی فایدا آپاریرلار. اونون منت لرینین علت لری، سیزلره بللی دیر. و هابئلـه وسـیله‌لر یارادیب کی آلیزلیقلارا مانع دیر و ساغلام لیق نعمتیندن فایدا آپاریرسیز. عمریزین زامـانینی سیزلردن گیزلدیب، و گئچمیش لردن عیبرت اثری سـیزلره قویوبـدور و هابئلـه او لـذت و فایدالار کی دونیادان آپـاریبلار، و نعمت‌لـری کـی ئولومـدن قابـاق اونـلاردان فـایدالی اولموشدولار اما آرزیلارینا چاتمامیشدان ئولوم اونلاری تاپدی.

اونلار سـاغلام‌اولان زامـان، توشـه آرتیرمـادیلار و اول فرصتـده، عیـبرت آلمـادیلار. آیااواینسان کی جوانلیغین‌اولینده دیر، قوجـالیقدان سـوای بـیر هـدف گؤزلـور؟ و آیـا او آدام‌کی ساغلامدیر، جوربه‌جور آلیز لاردان سوای بیر زاد انتظاری وار؟ و یا او آدام کی‌هلـه ساغ‌دیر، فنالیق دان سوای بیرآیری گؤزله مه‌سی وار؟

او حالدا کی آیری‌لیق و ئوزاقا کوچمـاق، یـاخیندیر، تیـتره‌مک و نگرانچیلیـق، آغـری، مصیبت، برکه دوشمک، غصه‌نین چوخلوغونـدان، اوتقونمـاق و یـاردیم ایسـته‌مک، بـرک اولماقلار اویان بویاناگؤزتیکمه‌لر، قـول‌لار اهـل و ائـولاد، یولـداش، عیـالی، چاغیرمـاق، ئولومون قاباغین آلابیلرلر؟ آیا اونلارین اولاشماقلاری، فایدالی دیر؟ اوحالدا کـی مزارلیغـا گرو وئریلیب و دارقویلاقدا قالیبدیر. سانجان قورداقلار دریسین ییرتارلار. بـرک اولمـاقلار

اونون لطافتین چورودوب آرادان آپارار. و ایتی بوغانالِقلار اونون اثرلرینی یوخ ائده رلر. زامان اونون اثرلرینی چورودَر، او طراوتلی جسملرین حالی ده‌ییشیلر. سوموک‌لر قدرت لریندن سونرا چوروک اولارلار. جانلار آغیر یوکلرین آلتینداقالار. او حالدا گیزلین سرّلره یقین ائده رلر. امّا، نه یاخشی عمل لرینه، بیر یاخشی عمل آرتیرار و نه ده توبه لرینین اثری اولار.

آیا سیز او اینسانلارین ائولادی دگیل سیزکی اونلارین قدم‌لرینین یئرینه قدم قویورسوز؟ هامان یولدان گئدیر سیزکی، اونلار گئدیبلر؟ او دورکی أوره‌کلر داشا دونوبلر و فایدالانماق و یولاگلمکدن غافلدیلر و آیری حاقسیز یولدا گئدیرلر... بئله بللی دیرکی هئچ کیم اونلار ایله دگیل و اونلارین رستگار اولماغی دونیانی توتماقدادیر. ایندی بیلین‌کی سیزین یولوز، صراط کورپوسوندن دیر، کی آیاق اوندان سوروشر و اینسان اوندان قورخار.

ای آللهین بنده‌لری قورخون، اوبیلیجی‌لرکیمی کی قیامت فیکری اونون اؤره گین مشغول ائدیب و آلله قورخوسی، جسمین آریق لادیب و گئجه عبادتلری آز یوخونی‌دا گؤزلریندن آلیبدیر. اولوتانرینین رحمتینه اومود باغلاماقدیرکی، او ئوزین و سیجاق گونلرین سوسوزلیغینا دُؤزور. دونیایه علاقه سیز لیکدیر کی اونی نفسانی ایستک لردن ساخلیر و تانری ذکری دیلینده دیر. او تانری قورخوسینی قیامت عمل لرینین امانیندا اولماقدان اوتری، قاباغا سالیب و حاق یولوندان سوای آیری دئیب دانیشماقلاری کنارا قویوب، دوزگون و ایشیق یولا اَل تاپماقدان اوتری کی یوللارین ایستکلی سیدیر، حرکت ائدیب و آلدانماق کی رستگار لیغا مانعدیر، اونی بنده‌لیکدن قویموبدور.

یاهالدان ایشلر او ناگیزلین دگیل. بهشت و راحات یئرده یاشاماق اونی سویندیریر. او سوینیرکی، دونیا ائویندن یاخشی گئچیب و آخیرت زومارینی قاباقدان یوللوبدور و قیامتین قورخوسوندان دونیادا تله‌سیبدیر. چون، دونیادا اونا وول وئریبلر اودا آللهین رضاسیندان اوتری، شانلیدیر. بوگوندن صاباحینی گؤزلور و عذابدان قاچیر. قاباقداکی دورومو ئولومدن قاباق دوشونور. او دورکی بهشت، باغیشلاماق اوچون و جهنّم عذابلار اوچون کفایت

ائدر. قرآن کافرلره دلیل گتیریب و اونلار کافرلره بسدیر.

سیزلری تقوایه وصیت ائدیرم او آللهین تقواسینا کی، قورخی وئرمک ایله عـذر یولونـی باغلییوب و آیدین دلیل‌لر ایله، حجتی‌نی سیزلره تامام ائدیبدیر. و سیزلری اودشماندان کـی أوره‌ک‌لریزده گیزله‌نر و قولاقلاریزا اوخویوب، یولدان قویار و فساده چه‌کر، وعـده وئـره‌ر، آرزی لریـزی حرکتـه گتـیره‌ر و گنـاه ایشـلری گؤزوز ده گؤزه‌ل بللـی لندیـرر، بؤیـوک گناهلاری کیچیک بیلیندیره‌ر و هابئله یاواش‌یاواش سـیزلری دالینـا سـالیب گرو سـاخلار، قورخی وئریرم.

ئوزاماندیرکی هر نه دئسه دانار. راحات بیلیندیرن ایشـلری بؤیـوک لندیـره‌ر. آرخـایین ائتدیگی زادلاردان قورخودار.

مگر بو هامان اینسان دگیل رحمین قارانلیغینداو پرده‌لرین ایچینبـده نطفه‌سـی بـاغلانیب علقه اولاندان سونرا، اوشاق، سودامر، و بالغ اولوبدور؟ تانری، اونا گؤزلیین فیکر، دانیشـان دیل، گورن گؤز وئریبدیر تا عیبرت ایله دوشونسون و گناه‌لاردان کنـار اولسـون. اینـدی‌ده کماله چاتماقیله شئشه لنه رک، قئوزانیب قاچیر. سیخینتیلی حـالدا ئـوز هوسـلرینی هـوای نفسیندن چکیر و دونیانین حسابا گلمییـن نیـاز و لذت‌لـری اوچـون سـیخینتیه دوشـور و دوشونمور کی مصیبته قالاچاقدیر. تقیه و تواضعی یوخـدور، فیرتینـاو چـوروک ایشـلرده یاشاییر. بیر حالداکی قاباقیندا آلله نعمـت لرینـدن فـایدا آپـارمییوب واجبلرینـی یئرینـه گتیرمه‌میشدن، دونیادان گئدیر. او دوره‌کی هوسلرینین سونوندا و سئوینجکلی حالدا، ئولـوم غصه‌سی اونی توتور، چتین آغری‌لار، چئشید لی حالدا آلیزلار کی اونلارین شدت زامـانی گئجه‌لرده دیر. گئجه‌نی سحره و سحری آخشاما دک آییق‌قالیر، بیر حالداکی آرخا قارداشـی و مهربان آتاسی یانینداد‌یلار، و آغلارقالان قادینی، و آناسی، دوشلرینه چالیرلار. اما او جـان وئرن حالدا، چوخ غصه‌لی، آغری‌لی، گئتمگین چتین لیگینه گرفتاردیر.

ان سونوندا، کفنلره چولقاشدیریب، اونی اومودسوزلوق ایله او حالداکی اختیار سـیزدیر؛ مزاره ساری، تابوت تخته‌لری اوسته سالیرلار. ائلـه بیـل کـی یورقـون دوه سـفردن آریـق وآلیزلی‌قائیدیبدیر. یولداشلاری، خدمتچی‌لری، قارداشلاری دوره‌سـینه گلیـب چیگین‌لـری

اوسته اونی غربت ائوی طرفینه کی داها اونی هئچ کیم گوره بیلمیه جکدیر، آپاریرلار. ائلـه کی آپارانلار قائیتدیلار، اونی قویلاقدا اوتور داللار. سوروشـماق و سیناماقدان دوشـمک قورخوسوندان یاواش دانیشار. اوردا بؤیوک بلا، جهنمین ایستی سویی و اودی، و جـهنم آلووینین گورولداماسیدیر. اوردا عـذاب چکمـک قورتالمـاز. دینجلمـک یوخـدور. کـی عذابلاریندان آزالدا. و بیر قدرت تاپولماز کی اونون عذاب اولونماق قاباغین آلسین. ئولـوم ده یوخدور کی اونی قورتالسین. یوخو دا یوخدور کی غصه سـیندن بـیر آز گوتورسـون. بوجور ئولوم و عذابلارین اورتاسیندا توتولوبدور.بوعذابلاردان تانرییه پناه آپاریریق.

هاردادیلار آللـهین او بندهلـری کـی دیریلیکـده نعمـت ایچیندهایدیلـر، ئـورگندیلـر، دوشوندولر واخت وئریلدی، اما اونلار اویـون اویونچـاقدا ماجـال لاری الـدن وئردیلـر... ساغلاماولان زامان یاددان چیخـارتدیلار. اونـلارا ئوزیـن زامـان وول وئریلیـب احسـان اولوندی. آغیر عذابلاردان قورخی وئریلدی و بؤیـوک نعمتلـره وعدهوئریلیـب و فسـادا چکن گناه لاردان و هابئله او پیسلیک لردن کی آللهی آجیقلاندیرار، کنار اولوندی.

ای گورهن گؤزلر و ای ائشیدن قولاقلار، ساغلام قائیتماغـایولوز وار یـا یـوخ؟... هـارا دونمیسیز؟ هانسی طرفه گئدیرسیز؟ و نه اوچون غرهلنیرسیز؟... بو دونیادان سیزلرین پـایی، بدنیزین انی و بویی قهدهر یئر، و بیر توپراغا باتمیش ئوزدور. اونا گوره بو فرصتده تا اجـل ایپی بوغازیزا دوشمییوب و روح بدنیزده راحاتدیر ،و یغینـاق چـوخ، زامـانیز بـول، توبـه قاپوسیدا آچیقدیر، ئولـن زامـان سـرت لیکـده قالمامیشـدان و انتظـار چکدیگیـز غـائب گلمهمیشدن، و دار یاتاقدا قالمامیشدان و آللهین قدرتی سیزی گرفتـار ائتمهمیشـدن قابـاق، واقتی بوش بوشونا الدن وئرمیيون.

مرحوم سیدرضی بویورور: خبرلرده وار، ائلهکی امام(ع) بـو خطبـهنی بیـان ائتدیلـر، بدنلر تیترهییب، گؤزلر آغلار و کونوللر قورخویا دوشـدولر. جاماعـاتین بـیرپاراسـی بـو خطبهیه «غرا» دییرلر.

خطبه ۸۳ ـ او حضرتین کلامی

عجب او نابغه‌نین اوغلوندان کی، شام اهلینه یالان ساتیر و دییر من شوخی اهلی‌یم و جماعتی شوخی ایله باشلارین قاتیرام. او، دوز دانیشمیر و گناهکاردیر. آییلین کی یالان دئمک سؤزلرین پیسی‌دیر، دییر اما تکذیب ائدیر، وعده‌وئریر، سونراسی خلاف ائدیر، اوندان جاواب ایستیینده، اسیرگه ییر اما ئوزی ایسته‌دیگینه اصرار ائدیر. یادلاردان کنار گزیر، ساواش میدانینداحاضر اولاندا، چوخ دانیشیر و قورشالیر. اما بو های سالماق او زمانادک دیرکی، ال قلینجا آپاریلمییوبدور. اما او زامان کی قلینج لار قینیندن چیخدی و ساواش باشلاندی، بؤیوک حیله‌سی او دورکی، بدنینین اوتانمالی یئرلرینی جاماعاتا نشان وئرسین.

بیلین آند اولسون تانرییه، ئولومی یادا سالماق، منی شوخی ائتمکدن ساخلیر. اما آخیرتی یاددان چیخارتماق، اونی حاق دانیشماقدان کنار قویور. او معاویه اوچون بیعت ائتمه دی مگر بو خاطره‌کی، دینی دونیایه ساتیب اوندان بیر آز امک آلسین.

خطبه ۸۴ ـ دن

شهادت وئریرم کی، الله‌دان سوای بیر معبود یوخدور، او تک و شریکسیزدیر. ازل بیر وجود دورکی اوندان قاباق بیر زاد یوخ ایمیش و آخیری ده تاپیلماز. اونون نئجه لیکلری خیال‌لارا گلمز. و عاغیل لار اونون نجور اولدوغونی دوشونه بیلمزلر. تجزیه و تبعیض اونا یول تاپماز و گؤزلرو أوره‌کلراوناااحاطه ائده بیلمزلر.(بو خطبه دن بیر آزی بئله دیر): ای آللهین بنده‌لری، فایدالی دانیشیق لاردان، اویودلاری قبول ائدین. پارلاق و آیدین علامتلردن و هر جورقورخی وئرن لردن کی(قرآن و حدیث لرده) گلیبدیر، عیبرت آلین و هر جورأویود و یادا سالماقلاردان فایدا آپارین. او جور فیکر ائدین کی، ئولوم دیرناقلارینی جانیزا ایلیشدیریب و ایستک‌لر سیزلردن آیریلیبدیر. چتین و رسوای ائدن ایشلر و گئتملی یئره گئتمک، باشلانیبدیر. هامان گون‌کی، هر کیمین یانیندا بیر شاهید، ایشلرینه شهادت وئریر.

خطبه‌نین بوراسی بهشتی سویلور: بهشتین درجه و مرتبه‌لری وارکی، بیربیریندن آرتیقدیر. و دوشرگه لری وارکی، بیربیرلریندن اوستون دیلر. راحاتچیلیق و خوشلوقلاری تامام اولماز. اوردا اوتوران کوچمیوب و ائشیگه چیخمییه‌جکدیر.اورانین ساکین‌لری‌همیشه‌لیک قوجالمیوب‌وبرکه‌دوشمیه‌جکلر.

خطبه ۸۵ ـ دن

الله، سرلری بیلیر و ایچریلردن ده خبری وار. اونون هر زادا احاطه‌سی وار و هر زادا غالب و اونلارا گوجلیدیر. او آدام‌لاردان کی عمل اهلی دیلر، وول وئریلن زامان و اجلدن قاباق و هابئله بوغاز و نفس یوللاری توتولما میشدان قاباق و ئوز راحاتچیلیق و داوام‌لاری اوچون گره‌کدیر چالیشسینلار.

گره‌کدیر بو دونیادان کوچورولسون، و گئتدیک لری یئره، توشه گوتورولسون. سیزی آلله، آللهی نظرده توتون. او زادکی کتابینداونون گؤزلمه سینه امر اولونوب و ئوز حاقیندان سیزلرین یانیزدا امانت دیر، مغایات اولون چون تانری سیزلری قولای یاراتمییوب و ئوزباشینابوراخمیه جاقدیر. او سیزلرین‌ایش‌لریزی بللی ائدیب و او، کردارلاری بیلن دیر.

کتاب و دلیل گونده‌ریبدیر. پیغمبرینی سیزلرین آرازدا بیر زامان ساخلییوب تا دین و کتابینی سیزه و پیغمبره ئوزی ایسته‌دیگی کیمی کامل لندیرسین. او دینی کی ئوزی ایستیری و اونلاری کی ایسته‌میر. پیس ایشلرین ائدیب و ائتمه ماقلارینی او حضرتین دیلیجه، سیزلره بیان ائدیب. بهانه و عذر یئری قویمویان حالدا حجتی تامام ائتدی. وعده‌نی وئریب وسرت عذابلاردان قورخوتدی اودورکی عمریزین قالانینی تاپین. دوزوم و دایانماغیز اولسون، چون‌کی قالان عمریز، گئچمیشلره گوره‌کی غفلتده گئچیب چوخ آزدیر. نفس‌لریزه چوخ ماجال ویرمییون کی سیزلری ظالیملر یولونا چه‌کر. چوخدا یونگول توتمون کی، بو یونگول توتماق سیزی گناهاساری آپارار.

ای آللهین بنده‌لری، هر کیم کی هامودان چوخ ئوزونه‌اویود وئرسه، آلله یانیندا هامودان‌سؤزه باخاندیر. و هر کیم ئوز نفسینی توغلاسا، آللهه گناه ائدیب و ضررلی دیر. او

آدام سئوینرکی دینی ساغلام قالیبدیر و او آدام بختیار دیرکی اویود وئرن لردن سؤز ائشیده‌ر. زاواللی او آدام دیرکی ایستک لری اونی توغلیار.

بیلین کی، بیر آز ریا وئوزیـن نشان وئرمک شرک سابیلار. هوسباز آدام لارینان اوتورماق ایمانی یاددان چیخاردیب، شیطانی ئوزونه‌ساری چه‌کر. یالان سویله مکدن قاچین کی ایماندان کنار بیرایشدیر. دؤزدانیشان، عذابدان قورتولار، اما یالانچی ذلت و فنا اوچورومی قیراغیندا دیر. بیربیریزه پاخیل اولمیون کی، اود، اودونی ییین کیمی، حسد ده ایمانی، ییه‌ر. بیربیریزه دشمان اولمیون‌کی خیر و برکتین آزالماغینا سبب‌دیر. بیلین‌کی ئوزیـن آرزی‌لار، عاغیلی یاهالدار و تانری ذکرینی یاددان چیخارتماغا سبب اولار. اودورکی آرزی لاری یالانچی بیلین چون‌کی توغلییاندیلار. و آرزی صاحبی، توغلانیبدیر.

خطبه ۸۶ ـ دان تانرینین بیلگی لری

ای آللهین بنده‌لری، آللهین ایستکلی بنده‌سی اوکیمسه دیرکی، اوئی نفسینه غالب اولماقدا یاردیمچلیق ائدیبدیر. او بنده‌کی قورخونی ئوزونه شعار قرار وئریبدیر و اونون أوست گئیملری ده، تانری قورخوسیدیر، اوناگوره هدایت چیراغی قلبینده یانیر. قوناقلیق پستایین گلـه‌جک گونلرینه حاضرائدیر. ئوزاقی یاخین و چتینی ده راحاتلا دیر. او فیکرائتدی تاگؤزی آچیق اولدی آللهی یا دا سالیب یاخشی ایشلرینی آرتیردی. ایچمه‌لی باش بولاقدان، کی اونا ال تاپماق، اونون اوچون راحات اولموشدی، ایچیب، دویدی. اول ایچیمده دویدی. دوز یولدا قدم گوتوردی. هوسلری باشدان آتدی و بیر غصه‌دن سوای تامام غصه‌لردن بوشالدی. کورلار و هوسبازلار حالتیندن چیخدی. هدایت قاپوسی و اسگیک‌لیک و آزقین لیق قفلی اولدی. دوز یولی و علامت‌لرینی تانیب و(شهوتلرین) بورولغانلی دالقالاریندان گئچیب محکم و ارخایین‌لی حالقالاردان یاپیشدی.

اونون آللهه ایناناماغی گونشین ایشیقی کیمیدیر. ئوزنفسینی تانری‌اختیاریندا قویوب، اوجوره‌کی حتی بؤیوک ایشلرده هرنه فرمان اونون طرفیندن وئریلسه، گوره ر و هرفرعی ئوز اصلینه قایتارار. او قارانلیقلارین چیراغی، یاهالدان ایشلرین یول تاپانی، دویون‌لرین

آچانی، چتین‌لیکلری قیراغاآتان و گئنیش چؤللرین آزان لارینا یول نشان وئرندیر.

دئییب دوشوندوره‌ر(حاقسیز) دئگی‌لردن ایراق اولار تـا سـاغلام قالسـین. آللـه‌اوچـون ایشلرینی تمیزائدر. تانری ده، اونی ئوزی اوچون قبول ائدر چون‌کی اونون دینینیـن معدنـی و یئرینین بینوره لریندن دیر.

او نفسینی عدالتله بیرلشدیریبدیر. اونون عدالتیندن اول پایابودورکی، هوسلری ئوزونـدن کناره آتیب حاق دانیشیر و حاقیله ایشلیر. هئچ خیرایش یوخدورکی، اونون اوچـون آیاغـا قالخماسین و هئچ یاخشی گمان یئری یوخدورکی اوندان اوتری قئوزانماسین. اواختیـارینی، قرآنا تاپشیریب و قرآندا اونون رهبریدیر. هر یئرده نازل اولسـا، یوکـون اوردا سـالار. هـر یئرده أوتورسا، اوردا اتوراق ائدر.

اما بیر آیری بنده کی ئوزین بیلیجی تانیتدیریر، بیرحالداکی بیلن دگیل. او قانمـازلاردان. قانمازلیغی و یول ایتیرن‌لردن یول ایتیرمگی ئورگه‌نیب و چوخ توغلاماقیله یالان سـؤزلردن تله قوروب و اینسانلارین یولی اوسته آچیبدیر. او قرآنی ئوز فیکری ایله ئولچـور و حـاق یولونی، کونلی ایسته دیگی کیمی گئدیر. و آداملاری بؤیوک خطرلـردن آرخـایین ائدیـر و بؤیوک گناه‌لاری اونلارین گؤزلرینده راحـات نشـان وئریـر. دئیـرکی: شـبهه‌لی ایشـلردن گورمه‌رهم اما ئوزی اونلارین ایچینـده بلشـیر. گؤرونوشـی اینسـانا بـنزیز، امـا کونولـده حیواندیر. هدایت یولونی تانیمیر، تااویولدان گئتسین. هابئله کورلوق وآزقینلیـق یولونـا دا تانیش دگیل تا اوندان ایراق گزسین. بو علته گوره، او بیر ئولیدیرکـی، دیری‌لریـن ایچینـده یاشیر.

هاراگئدیرسیز؟ سیزلری نجور یولدان چکـیرلر؟ حـاق بـایداقلاری قئوزانیـب و اونـون نشانه‌لری گورونور، هدایت چیراغلاری، یئرلرینه قونداریلیب، داها سیز هارا گئدیرسیز؟ ینـه شاشمیسیز؟ حال بوکی پیغمبر ائولادی ایچیزده دیلر، اونلار حاقدان رهبر، دیـن بـایداقی و دوزگون دانیشـاندیلار. اونـلاری هامـان یـئرلرده کـی قرآنـی ساخلارسـیز، سـاخلایین. سوسوزلارکیمی کی سوگورنده قاچارلار، اونلارین طرفینه هجوم گتیرین.

ای جماعت، بو حدیثی جناب پیغمبردن(ﷺ) ائشیدین کی: «هر کیم بـیزلردن ئولسـه ده

حقیقتده ئولمییوب و چورومییوبدور» بونا گوره تانیمادیغیز مطلبدن دانیشماپین. چون‌کی حاققین چوخی، اودورکی دانیرسیز و او آدامین کی. سیزلرین اونا حجت و دلیل یوخوزدور، عذرینی قبول ائدین... منده هامان او آدامام.

آیا من سیزلرین ایچیزده قرآنا عمل ائتمه‌دیم؟ و آیا سیزلرین ایچیزده «آل‌محمد» یادگار قویمادیم؟ ایمان بایداقین و نشانه‌سین آرازدا نصب ائت‌مدیم؟ سیزلره حالال و حارامین اندازاسین دوشوندورمه‌دیم؟ عدالتدن سیزلره سلامت گئیمی گیدیرمه‌دیم؟ یاخشی لیق‌لاری دیلده‌وایشلریمله سیزلره نشان وئرمه‌دیم؟ بوناگوره خیالیزی ئوزادین حاققینداکی اونون ذاتینی جسمانی گؤز، گوره‌بیلمز، و فیکریز اوردا سیخیشمیر، ایشه سالمین.

(بو خطبه دن بیر آزی): بیرپارا بئله خیال ائتدیلرکی، دونیا«بنی‌امیه» الینده‌دیر و فایدا سین اونلارا یتیریر و اونون دوری سویوندان اونلارا فایدا چاتیر و قلینج لاری، بو امتین باشیندان کناراولمییه جاقدیر. بو خیال‌لاری، فیکر ائدن یانلیشاگئدیر بلکه اونلارین بهره‌لری بو دونیادان، او سو قه‌ده‌ر دیرکی، آغیزا دولدوروب داداندان سونرا ائشیگه توکرلر.

خطبه ۸۷ ـ دن

و اما سونرا... تانری دونیانین بوینی یوغونلارینی ازمه‌دی مگر، اونلارا راحاتچیلیق وولی وئرندن سونرا. و هئیچ امتین سینیق سوموگون بیتیرمه‌دی، مگر او زامان کی زحمته دوشوب و او زحمت‌لره دؤزدولر.

او زحمت و چتین لیکلرده چوخلو عیبرت‌لر وارایدی. اما نه هر کیمین ئوره‌گی‌وار خوش‌ائدن ونه هرکیمین قولاغی‌وار ائشیدن ونه هرگؤزگوره‌ن دیر.

چوخ تعجب لیدیر. و نئجه تعجب ائتمه ییم کی بو، جور به جور فرقه‌لر ئوز حجت‌لرینده اختلافلاری‌وار. نه پیغمبر یولی گئدیرلر و نه ده اونون وصی سینه اقتدا ائدیرلر. نه غیبه ایمان‌لاری وار و نه ده عیب‌لردن کنار گزیرلر. شبهه‌لی ایشلردن گوروراـر و شهوت‌لر ایچینده سیر ائدیرلر. یاخشی ایشلر اونلارین نظرینده هامان ایشدیرکی اونی یاخشی بیلیرلر. و پیس ایش اودورکی اونلار پیس تانیرلار. چتین‌لیک لرده ئوزلرینه پناه

گتیریرلر. ئورتولی مسأله‌لرده ئوز رأی‌لرینه ارخایین دیلر. ائله‌بیل‌کی هره‌سی ئوزیئرینده ئـوز نفسینه رهبردیر و محکم و ارخائین ایپلره کی ئوزی دوشونور ال تاپیبدیر.

خطبه ۸۸ ـ دن

الله، پیغمبری او زامان رسالته سئچدی کی، قاباقکی پیغمبر لرین زامـانیندان چـوخ زامان گئچمیشدی و امت‌لرین هدایت یولوندا، قارانلیقدا قالمـاقلاری یوبانمیشـدی. فتنـه‌لر دونیانین باشاباشـین توتـوب، ایشـلر قـات قاریشـیق، سـاواش اودی آلیشـیب، ایشـیق‌لر گیزلنمیش و حیله‌لر ظاهر اولموشدولار. یاشایشین یاپراقلاری سارالیب، یئمیشی فایداسیز و سویی باتیب و چکیلمیش‌ایدی.

هدایت چیراغینین علامتلری ایتیب و فنالیق بایداقی قئوزانمیشدی. دونیـا پیـس بـاخیش ایله اهلینه باخیب و تورشات‌میش قاش قاباغین نشان وئریردی. یئمیشی فیرتینا، یئمک‌لـری موردار، آلتداکی گئیمی قورخی و ائشیکده قلینج وارایدی.

ای آللهین بنده‌لری، عیبرت آلین آتا بابالاریزی، قارداشلاریزی یادا سـالین کـی ایندی، ئوزایشلرینین گروینده دیلر و اونلاردان حساب آلینار.

آند اولسون ئوز جانیما، او زاماندان بویانا، ائله چـوخ زامـان گئچمییوبـدور و سـیزلرده اونلارین صلبینده اولان زاماندان ئوزاق دگیل‌سیز. آللهه آند اولسون، حضـرت پیغمـبر(ﷺ) سیزلرین گئچمیش‌لریزه هامان سؤزلری دئدی کی بوگون مـن او سـؤزلری سـیزلره دئـیرم. سیزین قولاقلاریزدا، اونلارین قولاقلاریندان دال دگیل. هامان گؤز و أوره‌کلرکـی او زامـان اونلا را وئریلمیشدی، بو زامان سیزلره‌ده وئریلیبدیر.

آند اولسون آللهه، اونلاردان سونرا، سیزلر بیرزادا گؤره‌ن و بیلیجی اولمادیز کـی اونـلار بیلمیش اولسونلار. بیر زادا سئچیلمه دیزکی، اونلار ئوزاددان محروم اولموش اولسونلار.

سیزلره بیربلا گلیبدیر کی اونــون نوختاسـی‌حرکت ائدیـر و اسـبابلاری گوجسـوزدور. اودورکی زمانه‌نین گناه‌کارلاری، اولدوغی نعمت‌لرایله، سـیزلری توغلاماسـین چون‌کـی او

حالت بیر کولگه کیمیدیر کی معلوم اولونموش زامانادک قالاجاقدیر.

خطبه ۸۹ ـ دان

او تانریبه آند اولسون کی گورونمه دیگی حالدا تانینیبدیر. فیکرسیز یاراداندیر. او تانری‌کی قالیجی دیر و قالاجاقدیر. او زامان کی گویلرده برج‌لر، منزل‌لر و بؤیوک قاپولی أورتولر یوخیدی و نه قارانلیق گئجه‌لر، نه آرام دنیز، نه گنیش یوللی داغلار، نه اءیری بورو ق یوللار نه ده سریلمیش یئر و نه ده قدرتلی یارانمیش واریدی. اونولا بئله ینه تانری وارایدی.

او دونیا یارانمیشلارینین یاراداني و اونلارین وارثی‌دیر. او تانری کی یارانمیش‌لارین روزی وئره‌نی‌دیر. گون، آی، اونون امری رضاسیندا دولانیرلار. هر تازانی اسکی‌و هر ئوزاقی یاخین ائدیرلر. یارانمیش‌لارین روزی‌لرینی بوءلوب، و اونلارین ایشلرینی و اثرلرینی سایير. نفس‌لرین سایی، گؤزلرین خیانتی أوره‌کده‌کی گیزلین‌لر و اونلارین یئرلرینی آنالار رحیمنیده و دوغولاندان سونرا تا آخیره‌دک بیلیر. او بیر آلله دیرکی، رحمتی گنیش اولدوغی حالدا، عذابی دشمانلارا چتیندیر و عذابی چتین اولدوغی حالدا، اونون رحمتی دوستلارین چولقالیبدیر. هر کیم ایسته‌سه اونولا بیرلیک ائتسین، اونا مسلط دیر. هر کیم اونولا یوللاشمازاولسا، هلاک ائدر. و هر کیم اوندان ئوزاق گزسه، ذلیل ائدر و هر کیم اونا دشمان اولسا، اونا اوستون گلر. هرکیم اوناتوکل‌ائتسه، بسیدیر. هرکیم اوندان بیر زادی ایسته‌سه، باغیشلار. هر کیم اونا بورج وئرسه، بورجون ادا ائدر. هابئله هر کیم اوندان ممنون اولسا، امه‌ک وئره‌جکدیر. ای آللهین بنده‌لری، ئوزحسابیزا قیامتده یتیشمه‌میشدن قاباق، ئوزوز یتیشین. بوغازیز توتولمامیشدان قاباق، راحات نفس چکین. سیزلری زور ایله آپارمامیشدان قاباق، ئوزوز فرمان آپارین. بیلین کی هر کیم ئوزونه نصیحت وئرمه‌سه، اونا بیر آیری مانع اولان واویود وئرن یوخدور.

خطبه ۹۰ ـ دان تانرینین نئجه لیگی

(بو خطبه «اشباح» خطبه‌سی آدیله، تانینیر و حضرتین پارلاق خطبه‌لریندندیر). «صدقه نین اوغلی مسعده» امام صادق علیه السلامدان نقل ائدیر کی امیرالمؤمنین(ع) کوفه شهرینین منبرینده بو دلیله گوره بویوردی کی بیر نفر او امامدان ایسته‌دی تانرینی‌اوجور تانیتدیرسین‌کی ائله بیل اینسان اونی گؤزلری ایله گورور، تا اونون معرفتی آرتیرسین. امام علیه‌السلام اونون بو سؤزوندن آجیقلانیب، سونرا ایسته‌دی‌کی هامی،جماعت نامازینا ییغیشسین‌لار. جاماعات مسجده ییغیشدیلار، اوقه‌ده‌رکی مسجد جماعت ایله دولدی. سونرا او جناب آجیقلی و رنگی عوض اولموش حالدا منبره گئدیب تانرییه شوکر و پیغمبر و ائولادینه صلوات گوندره ندن سونرا بئله بویوردی:

شوکر اولسون او تانرییه کی احسان ائتمه‌مک و امساک اونون وارینی آرتیرماز و الی آچیقلیق و باغیشلاماق، اونی واردان سالماز. الله‌دان سوای هر باغیشلییان آدامین واری، آزالار. اوندان سوای، هر کیم احسان ائتمه سه مذمت لنر. او چوخلو نعمت‌لر و منفعتلر، باغیشلییاندیر و یارانمیشلاراوندان روزی آپاراندیلار. تانری اونلارین روزیلرینه ضامندیر و روزی‌لرینی بللی ائدیبدیر. آیدین یول یولا جاغی ئوز ایستکلی‌لرینه نشان وئریبدیر. ایستیین زادلاردا، اونون باغیشلادیقی ایستنمه‌میش‌لردن آرتیق دگیل. تانری اوأول دیرکی اوندان قاباق یوخدور. بیر آخیر دیرکی اونا آیری آخیر خیال ائتمک اولماز. گؤزلرین ایشیقی اونا چاتماقدان و دوشونمک دن مانعدیر. و اجازه وئرمیرکی گؤزلرین گیله‌لری اونی گوروب و درک ائتسین‌لر.

چون زامان اونون اوچون دولانماز، بوناگوره اونون حالیدا ده ئیشیلمز. او بیریئرده دگیل‌کی دولانماق اونا ال وئرسین. اگر داغلارداکی معدنلری یا دوداغی آچیق صدفلرکی دنیزلردن چیخار، خالص گوموش و قیزیل، داغیلمیش در و جواهرلرین هاموسین باغیشلاسا، اونون الی آچیق لیگینده ذره‌جه اثر قویماز. نعمت‌لرینین، گنیش‌لیگینده اثری یوخدور. نعمت‌لری تامام اولماز. نعمت‌لری اوقه‌ده‌ر آرتیقدیرکی اینسانلار هراندازا داایسته‌سه‌لر، ینه تامام اولماز، چون او بیر سخاوتلی دیرکی آدام‌لارین ایسته دیگی اونون

مکنتین آز ائتمز و ایستیین‌لرین ده دیره‌نمگی اونی پاخیل‌ائتمز.
ای سؤز صاحبی دقت‌له قرآنا باخ، هر، نه اونون نئجه لیکلریندن سنه نشان وئریر قرآنین یول نشان وئرن ایشیقیله، ایشیق لیغا چیخ و او نئجه لیک لردن‌کی شیطان سنی اونلارین ئورگنماغینا مجبور ائدیب و آللهین کتابیندا اونلارین بیلمگی سنه واجب دگیل، و پیغمبر(ﷺ) و امام‌لار(ﻉ) یولیله‌اونلاردان آرتیق اثر یوخدور، اونلارین بیلمک لرینی‌تانرییه تاپشیر. چون تانرینین نهایت حاققی سنه بوندان عبارتدیر. بونی بیل کی علم لری ئور گنمکده دییشیلمز و دئوریلمز او آداملاردیلار کی تانری اونلاری پرده دکی وگیزلین علم لرین ئورگنماغینا و تفسیرینه محتاج ائتمیوبدورو بوعلملرین بیلمه مک اعتراف لارینی مدح ائدیب واو ایشلرده کی اونون تفسیرین امر ائتمییوبدور فیکیر ائتمه مگین ده ییشیلمگی و دئوریلمگی آدلانیبدیر. بونا گوره سنده بو اندازیه قانع اوءل و قرآنا باخ. اولو تانرینین عظمتینی ئوزعاغیلین له ئولچمه کی هلاک اولارسان. اوبیر قدرتلی تانری دیر کی اگر تامام فیکیرو خیال و عاغیل لارایسته سه لراونون نهایت قدرتینی بیلسین لرواگر بیر فیکیرلر کی شیطان یولی وهوسلره بولاشمیوب ایسته سه لر اونون نئجه لیکلرین ونجور اولدوغونی دوشونوب و نهایتینه ال تاپارلار و اگرعاغیل لار ایشه دوشه اونولا بئله ذاتی نئجه لیکلرینین حقیقتینی تاپا بیلمز لر وتانری او خیاللاری قایتارار بیر حالدا کی فنا اولماق و غیب عالملرینین قارانلیق لارینی گزیبلر و نجات تاپماق اوچون اخلاصیله اونا ساری ئوز گتیریبلر. ائله کی بو یولدان اومود سوز اولوب دال اوتوردولار قبول ائدر لر کی اونون ذات معرفتینی دوشونمک اولماز و اونون بویوک لیگی و جلالتی عاغیل صاحبلری فیکیرینه یتیشمز. او یارانمیشلاری یاراتدی و بو یارتماقدا مثال یا بیر زاددان یا(العیاذ بالله) ئوزوندن قاباقکی یاراداندان گوتورگه گوتورمه دی. قدرت و یاراتماق نشانه لریندن او قه در گورونور کی هاموسی(الله) وجودینین نشانه لریدیلر و بیز لری اختیار سیز حالدا اونی تانیماغا چاغیریر لار. اونون اثر و نشانه لری یاراتدیقی زاد لار دا گورونور اولدوغونا نشانه دیلر. اگر دیلسیز اولموش اولسالار ینه ده اونون وجودینه آیدین دلیل دیلر. شاهید توتورام هر او آدام کی سنی یاراتد یغین یارانمیشا بنزه ده کی اونون اعضاسیندا سنین

قدرت و حیکمتلریندن وار اوره کدن سنی تانیمییوب و بو نا یقین ائتمیوبدور کی سنه تای بیر زاد یوخدور. دئمک اولوراو بوتچو لرین قیامتده بوتلر دن بئزیکمه لرینی بیلمیر کی دئیرلرآند اولسون اللهه کی بیزلر آیدین آزقین لیقدا ایدیک و سیز لر ی تانری ایله بیرگه بیلیر دیک. هر کیم سنی یارانمیش لر ایله بیرگه بیلیر دی یالان دانیشیردی. یعنی او زامان کی سنی بوتلره بنزه دیب و خیال لاریندا سنی یارانمیشلار کیمی نشان وئریر دیلر ویا سنی خیال لاریندا جسملر کیمی پای پای ائدیر دیلر و یئتر سیز عاغیل و اویرنج ایله جور به جور قدرتی اولان یارانمیش لارا بنزه دیر دیلر. شهادت وئریره م هر کیم سنی یارانمیش لارا تای بیله سندن اءوز چئویریبدیر و سندن اءوز چئویره ن سینماز و آیدین دلیل لره گوره کافر دیر. شهادت وئریرهم کی هامان تانری سان کی عاغیل لاردا سنه اول و آخیر و حالت یوخدور تا اءوزه ل بیر نئجه لیک صاحبی اولموش اولاسان. نه عاغیل لاردا ونه آلچاق فیکیرلرده بیر یئرده ن آیری یئره گئدرسن یا اونلارین تصرفینه گلیب وسینیرلی اولانسان . یاراتدیق لارینین قاب و اولوشونی بیلیندیریب و اونلارا تدبیر ائتدی. یوموشاقلیق و نظم ایله هرزادی یولونا سالدی. هئچ بیری اندازادان چیخمیوب اءوز چئویرمه دیلر. نجور اءوز چئویرمک اولارکی ها موسی بیر فیکیر و اراده نین امرینده دیلر. او بیرتانری دیر کی یارانمیشلاری هئچ کیمسه نین یاردیمی ایله فیکیر سیز و اءورنک سیز و روز گار لاردان تجروبه گوتور مه میش و سیناقسیز یاراتدی. اونا بوماراقلی یاراتماقدا بیر نفر شریک و تای یوخوموش. سونرا امری ئوزه رینده یاراتماقی کامل اولدی. هامی اونون ایسته دیگین قبول ائدیب امرینده اولدولار. هئچ یارانمیش یوخ ایدی کی امرینی اطاعت ائتمه سین یا یوباتسین. او یارانمیش لاری دوزگون یاراتدی و هره سینین یول و ایشین بللی ائتدی. قدرتی ایله ضد لری بیر بیری ایله باریشدیریب بیر یئره ییغدی و یاپیشدیر دی تا آیریلماسینلار. یاراتدیقلارینی ئولچو و لوءیون نئجه لیک و اورتا گو ره لیک لره بوءلدی و اونلاری ئوز حیکمتی ایله ایسته دیگی کیمی یاراتدی. گوءیون گنیش یوللارینی بیر زادا آسیلیب یا دایاق اولمامیش حالدا نظاما سالدی و اونلارین آ رابوشلارینی دولدور دی اونلارا مخصوص شکیلده ایلگی لیک وئردی.او مامور لارکی یوخاری و اشاغا گئدیب و

بنده لرین کر دار لارینی یازیر لار چتین ایشلرینی راحات ائدیر لر .او زامان کی گوءی توستی و بوغ ایدی و ذره لر آیری آیری ایدیلر فر مان وئردی کی بیر بیر لرینه یاپیشسین لار. او رحمتین باغلی قاپو لارینی باغلاناندان سونرا آچدی. اونلارین یولی اوسته پارلاق اولدوز لاردان قوروقچی قویدی. قدرت الی ایله اونلاری هاوادا اویناقدان ساخلادی. فرمان وئردی تایئر لرینده دایانیب اونون امری و اراده سینه تسلیم اولسونلار. گونشی ایشیغانلیق نشانه سی قرار وئردی و آیی گئجه لرین قارانلیقینی آزالتماق اوچون یاراتدی او ایکی سینی اوءز یوللارینا سالدی و گئدن یوللارینی اونلارا بللی ائتدی تاگئجه و گوندوزون تفاوتی اولسون. و گلیب گئتمک لری ایله ایل و آیلارین حسابلاری بللی اولوب سایا گلسین.

سونرا گویلری آ سیلی حالدا ساخلادی. گیزلین ایشیقسیز و ایشیقلی اولدوز و آیلار ایله اونی بزه دی. اوخ آتان اولدوز لار ایله اوغورلوقجا قولاق وئره ن شیطانلاری اوخلادی. بیر یئرده دایانان و دولانان دوشوب قئوزانان اولدوزلاری و سعد ونحس اولدوقلارینی اراده سی آلتینا آلدی... پاک تانری گویلری یاراداندان سونراملائکه لری یاراتدی. ملائکه لر اونون ماراقلی یارانمیش لاریندانديلار. بونلارا گویلرین اورتاسیندا یئر وئردی کی آلقیشلاماق سس لری تانرینین ساییلی در گاهیندا آسلانجالار دالیندا اوجالیبدیر او آسلانجالار دالیندا تیتر ه مگه سالان و قولاقلاری کار ائدن سسلر و ها بئله ایشیقلار وار کی گوءزلری قاماشدیریب گور مکدن قویور. تانری اونلا ری جور به جور شکیل لر ده قانادلی یاراتدی کی اونون بوءیوک لیگینه ذکر دئیر لر. اونلار هئچ زامان تانرینین یاراتدیقلاری یارانمیش لاردا اولان دوروملاری ئوز لرینه یور میوبلار .اونلار تانری یارادان یارانمیشلارین یارانماقیندا ادعا لاری یوخدور بلکه اونلار حوءرمتلی قول دولارکی تانری بویوروقوندا گئدیب اوندان قاباغاگئچمیر لر. تانری اونلاری وحی مقامیندا ئوزونه امین قرار وئریب و امر و نهی لرینی پیغمبرلره یتیر مکده ماءمور ائدیبدیر. اونلار شک و شوبهه دن ایراقدیلار و تانری رضا سیندان کناراچیخمازلار. تانری اونلارا یاردیم اولدی اطاعت و آلچاق کونول لیگی اونلارین اوره گینه سالدی. شوکور و عبادتلرینه یوللار آچدی. آیدین

علامتلـری ئـوز بـیر لیـگی اوچـون قـرار وئـردی. گنـاهلارین آغـیر لیقــی اونــلار ی اومودسوزائتمیوب و گنجه گوندوزون گلیب گئد مگی حاللارینی دگیشـــمیوبدور. ایمـان و ایناناملارینداشک و شبهه یه دوشـــمیوبلر. یقینلـری خیالـه دونمیـوب آرالاریـنـدا کینـه و دشمانچیلیق اودی آلیشمیوبدور. حیرت و شاشماق یوخلاریدیر کی اولو تانرینین آنلاییشین اوره کلریندن سیلســین. اولـو تـانرینین مقـامی اوره ک لرینـده یـئر لـه شـیب و شـیطان توغلاماسی اونلارا یول تاپمیوبدور تا فیکیر لرینده اثر قویسون. بیر دســته او فرشـته لـردن یاغیشلا دولی اولان بولوتلارین و اوجا داغلارو قارانلیق یوللار ایچینــده ایشـلرینده دیلـر. اونلاردان بیر بوءلوموده آددیملاری یئر آلتیندا و بدنلری آغ بایداقلار کیمی هـاوادا اسـیرلر. اورتالاریندا پاک و ترپنیش سیز هاوا اونلاری ســاخلیوبدور. عبادتـه چالیشـماق اونـلاری آیری ایشلریندن قویوب و دینین حقیقتلری اونلاریله حاققین اورتاسیندا ایلگی لیک وجـوده گتیریبدیر. بو ایناناملار اونلاری آیری طرفه ئوز گتـیرمکدن سـاخلیوبدور. معرفـت شـیرین لیگین ادب جامیندان ایچیبلر. تانری قورخوسی اوره کلرینده یئر ائدیب اطـاعت و عبـادتین چوخلوقوندان بئل لری بوکولوب و اونا چوخ مایل اولمـاقلاری ینـه سـیزیلتی لارینـی آز ائتمیوبدور. مقاملارینین اوجا اولدوقی بنده لیک ایپینی بویونلاریندان گوتور میــوب شئشــه لیکلرینه سبب اولمیوبدور. بو عبادتلر سبب دگیل کــی یاخشــی ایشـلرینی بویـوک بیلیـب عبادت ایشلرینده لیر اولسونلار . اونلارین ایستکلری تانرییه آزالمیوب تا اونون درگاهینـدان اومود لارینی کسسینلر. ئوزون چاغریشلار اونلارین دیل لرینی یور میوب و آیری ایشــلرده باشلارینی قاتمیوبدورکی تانری عبادتیندن قالسینلار. آرخا بـا آرخـا دیــلار و راحـاتچیلیق آرامیوبلار تا اولمیه کی تانری نین فرمانیندا قیسـا گله لر. چالیشماقلاریندا غفلت و یـاددان چیخارتماق یوخدور. شهوت و هوای نفس لر اونلارین همـت لرینـی اوخلامیوبـدور. ینـه اونلار تانرییه ساری ئوز چئویریبلر اما اونــون نـهایت عبـادت و بنـده لیـک مقامینـا یـول تاپمیوبلار. اطاعتلری اوره کلرینده کی علاقه دندیر. اونون دایاناجــاغی رحمتینـه اومـود و عذابیندن قورخماقدیر هئــچ زامـان اونـلاردان آیریلمـاز. قورخـی و عذابـدان چکینمـاق اونلارین اوره کلریندن کنار اولمیوبدور تا چالیشـماقدان ال چکیب سســت اولسـونلار. تامـاهلار

اونلاری توغلامیوب تا دنیا چالیشماقلاری اونلاری آخرت چالیشما قلاریندان قویسون. اونلار اطاعت و ایشلرینی بویوک سانمیوبلار و اگر بویوک سانمیش اولسائیدیلر اومودلاری و قورخونی اونلاردان گوتوره ر دی. شیطان اونلاردا اثر قویمیوب تانری لارینین حاقیندا اختلاف ائتمیوبلر. آیری پیسلیک و دشمانچیلیق اونلاری بیری بیریندن آییر میوب آجیق و پاخیل اولماق اونلاردا یوخدور. شک لر اونلاری گروپ گروپ یا همت وایشه گیریشمه لر اونلاری داغیناقلی ائتمیوبدور. فریشته لر ایمانلاریندا به رک دوروبلار لیر اولماق و سست لشمک وشک لراونلاری ایمانلاریندان آییرمیوبدور. گوءیلرده حتی بیر ده ری اوءلچوسی قه ده ر یئر یوخدور کی او فریشته لردن سجده حالیندا یا تانری اطاعتینده چالیشان اولماسینلار اونلار تانری اطاعتینین چوخلوقی اثرینده یقین و اینانج لارین چوخالدیر لار و تانرینین عزت و جلالی اونلارین اوره ک لریندە آرتیریر.

(اوحضرتدن دیر یئرین نئجه لیکلری و اونون سو اوستونده قرار تاپماقی). اولو تانری یئری چیر پینان سو اوستونده یاراتدی. دالغا لارین اوستونی قرار سیز ائتدی. اونلار دا بیر بیر لریله توخوناندا ارکک له دیشی حیوانلار کیمی حوءوشنه لنیب و کوءپوک لنیر دیلر. سونرا بو سولار یئرین آغیر دایانماق اثرینده حوءوشنه دن دوشوب آلچاقلیق ائتدیلر. چون یئر سولار ایچینده سریلدی دالغالارین آلت اوست اولونماسی دایاندی. او زامان کی یئر سو اوستونده دیغیر لاندی سولار سینیب چوخلو های کویدن سونرا جیلو لانمیش حیوان کیمی اطاعته گلدی. یئر او دالغالی سویون ایچینده اونی کووه رلیکدن سالیب و گرگین لیگی نین قاباغین آلدی. سو اونه مدن دوشوب باغلانیب دایاندی ویئرین دوره سینه بیغیشدی. حوءوشنه دن دوشندن سونرااوجاداغلاری آرخاسینا آلدی. تانری بولاقلاری اونون گوءز لریندن آخدیردی و گئنیش چوللره آخدیردی. یئرین تیستره مه لرینی اوجاو بویوک داغ داشلاریله برکیتدی. داغلارین کوءکی یئره باتماقیله ترپشمه دن دوشدی. اولو تانری یئر ایله گویون اورتاسین گئنیش لندیردی و هاوانی اوردا نفس چکمک اوچون و یئر اهلینه لازم اولان زادلاری حاضر لادی. بیتگی سیز و سوسوز یئرلری ئوز باشینا بوراخمادی بلکه اراده ائتدی کی ئوله ن یئر لری دیریلدیب اوتلاری اوندا گویه ر تسین. سوایله

دولواولان وپارلیان آغ بولوتلاری بیر یئره ییغیب دولاندیر دی و یاغماق اوچون حاضر لادی. شمشکلر کنا لاریندا شاخدی اما یاغان بولوتلارین آغار ماسی آزالمیه راق دالبا دال چوخالدیلار. اونلارین یاغیش لار ی آغیرلیقدان یئره یاخین اولوب و بیر بیرینین دالیجا گلن یئللر او بولوتلاری ساغدیلار. بولوتلارین دوءشوندن سولار یئره توکولوب بیتگی سیز یئر لر ده و داغلار دوشونده بیتگی ایجاد ائتدیلر. یئر چائیر و چیمنلی اولدغونا سئوینیب گوزه ل چیچک لرینه گووه نیر. تانری او اوتلاری اینسان وحیوانلارین زوماری قرار وئردی. چوخورچوخور دره لر یاراتدی. دونیا یوللارین آچدی تا هاراکی ایسته سه لر اونون نیشانه لریله گنیش یوللارا قدم قویسونلار.

(حضرت آدمین اختیار اولونماسی) ائله کی اولو تانری یئر لری آچدیردی اینسانین یارانماسینا امری جاری اولدی. حضرت آدمی سئچدی و اونی یارانمیش لارین بیرینجیسی و یوخاری درورملوسی قرار وئریب و اونی جنتده ساکن ائتدی وبوللی زومار لار اونا وئرندن سونرا بیر پاراسینین یئمگین یاساقلاندیردی واویره تدی کی بو ایشی گورماق تانری فرمانیندان کنار اولماقدیر و اونون اوچون زیبانی واردیر و مقامینی آلچاقلاندیرار. آنجاق(آدم) قاداغان اولونموش بویروقدا حرکت ائتدی تا الله بویوران ایش گورولسون.

(آدم) توبه ائدندن سونرا جنت دن دونیایه انیجی اولدی تا اونون نسلی ایله دونیانی آباد ائتسین و بنده لر اوچون بوءلگه و یول گوسته رن اولسون. ئوزاما ن کی روحینی قبض ائتدی ینه ده اینسانلاری بوراخمیوب اوءز الله لیق وبیلگی لیگی اوچون پیغمبرلروسیله سی ایله گوستریش و حجت لرین تاءکید ائتدی و ئوزیله اینسانلار آراسیندا یوز ایل لر بویی حجت لرین پیغمبر لر دیلینده جاری ائدیب و پیمان آلدی تا پیغمبریمیز حضرت محمد (ﷺ)ده حجتینی با شا یتیردی تا بو قورخی وئر مک لر ایله بیر کیمسه ده بهانه یئری قالماسین. زومار لاری پایلیب آز و چوخ اولماقلارینی آلین یازیسی قه ده ر عدالتله بولدی تا اینسانلارین وارلی لاری شوکوربابتیندن و یوخسول لاری دوءز مگیله سیناقا چکسین. سونرا زوماری بوءل اولانلاری فاغیر و ساغلام اولانلاری بیر د ن بیره باتقی لارا توقفوشدوردی.

چوخ شنلیک لری کدره و بوغاز توتان غـم لـره چئویـردی. یاشـاماقین زامـانین بللـی لندیریب بیر پارایاشایشی ئوزون و بیر پاراسین قیسسا بیر آزین قاباق و یا دالدا سـاخلادی. ئولوم سبب لرینی حاضر لادی و اونی ئوزون یاشایش لارین ایپین چکن و قیسسا دویونلـی یاشایشلارین ایپینی قیران قرار وئردی. اولوتانری اینسانلارین گیزلیـن لریـندن و اونلاریـن یاواش سوءز لریندن اوره کلریندە خیال لاریـنـدان ایسـتک لریـندن گوءز آلتـی گیـز لیـن باخمالاریندان اوره ک لرینده گیز لین اولانلارو گوروشمیین آسلاقلار آلتیندا اولانـلار و او سوءز لر کی قولاقلارا یاواش گللیر و او یووالار کی یای و قیش دیریلیـک سـوره نلراونـا پناه آپارار لار و او قادینلارین ناله سس لرین کی بالالاریندان آیری دوشوبلر خـبری وار و بیلیر. او یاواش گوتورلن ادیملاردان و یئمیش لرین چولغانمیش و قـابیق لاریـن ایچینـده بوءیومه سی و جاناوار لارین ماغار لاردا دره و داغلاردا اولان یـئرلرین و میـغ میغـالارین آغاجلار دریسی آلتیندا گیزله نن یئر لری و یاپراقلار و بوداقلاریـن یـاپیشـان یـئر لـری و بالالیق لارداولان قانیله قاریشیق نطفه لر کی صلب لردن چیخیب ویا هاواداکی بولوتلاریـن ییغیناق یئرلری و بولوت لاردان یاغان یـاغیش دامجـی لاریـن و اءسـه ن بوغانـاقلی یئـل ایچینده اولانلار کی یئره سپیلیر سئل ایله فنا اولانـلاری وبوءجـک لریـن یـئره باتمـاقی و قومسال لاردا یئریمک لری اوچانلارین یووالاری اوجاداغلار باشیندا واوخویان قوشـلاریـن قارانلیق یووالاردا اوخوماقلاری وصدفـلر اورتاسیندا اولانلار کی دنیز دالغالاری اونـلاری بجه ریب و گئجه قارانلیقی و گوندوز ایشیقی اثر قویان زادلاری و هر نه لر کی قارانلیق یـا ایشیق آسلاقلارین دالیندا دیلار هر ادیمین نیشانه سی و هر یئریشین یاواش سسـی و هـر سوءزون دانیشیلماسی وهر دوداقین تر پنمه سی وهر جانی اولانین یئری وهر ذره نین آغـیر لیقی هر سس و نفسین یاواش سسی کی اراده و نظمی وار و یئر اوستونده یئمیش و یاپـراق کی آغاجدان آیریلار و اویئردن کی نطفه لرصلب لردن دبه ریلیب بالالیق لاردا بیر له شـرلر و یا قان اوندان لخته له نیب و اءت پارچاسی کیمیدیـر و اونـدان اینسـان هیکلـی یارانـار هاموسوندان خبری واردیر. بو ایشلرده اونا هئچ جور چتین لیک و دورار سیزلیق یوخـدور. بلکه بیلگیسی هر یئره ایلیشیب و احاطه سی وار. اونون عدالتـی هاموسـین توتـوب و اوءز

فضل و کرامتی ایله اونلاری چیخارلی مقامینا قیسسا گلماقدا ینه باغیشلیب دیر.
(دوءعا)

ائی اولو تانری سن گوزه ل تعریفلره چـوخ یـارارلی سـان. ائـی اولوتـانری اگر آرزی ایستیریک هامی آرزی لاردان آرتیق سان. اگر سنه اومود باغلیریق علت بودور کـی اومـود لاردان لاپ اوستون سن. ائی منیم تانریم سن منـه باجـاریق وئـر میسـن کـی اونـولا بـیر آیریسین گوروب و ستایش ائتمه ره م و اونولا شک و اومود سوزلوق قاپولارینا ئوز چئویـر مه ره م سن منه او باجاریقی وئرمیسن کی آداملارین و آیری یارانمیش لارین ستایشـیندن. اوءزومی ساخلییام. هر ستایش ائدن ستایش اولونموشدان اجرت ایسـتر منـده سـنه اومـود باغلامیشام کی رحمت و باغیشلاماق خزینه لرینه ساری منه یول نیشان وئره ن اولاسان ائـی منیم تانریم بورا اواینسانین یئریدیر کی سنی تاسیز تانیر او بیر لیکده کی سنه ئوزه ل دیـر و بو شوکور لره سندن آیری بیر کیمسـه حـاقلی دگیـل. منیـم نیـاز الیـم سـنه سـاری دیـر باغیشلاماق و یاخشی لیقیندان سوای بیرزاداونی یئرینه گتیره بیلمـز. ائـی منیـم تـانریم بـو مقامدا بیزدن راضی اوءل و اللریمیزی اوءز طرفیندن سوای بیر آیری قاپویـا محتـاج ائتمـه. چون سنسن کی هر زادا قدرت و باجاریق واریندیر.

خطبه ۹۱ ــ دن کلام

او سوءزلر دندیر کی عثمان ئولندن سونرا جاماعات اونولا بیعـت ائدنـده بویوروبـدور. منی بوراخین و آیریسین چاغیرین. چون بیز بیر ایشه باشلیریق کی نئچه رنگی و حـالتی وار و اوره کلر اونون اوستونده دایانمیر وعاغیل لار دا قبول ائتمیر. حقیقت لری قارا بولوتـلاری توتوب و دوز گون یول ده ییشیلیب دیر. آییلین اگر چاغیر دیغیزی قبول ائده م ئوزوم بیلـن کیمی رفتار ائدیب و دانلیانلارین سوءزونه قولاق وئر میه جگم امـا اگر منـدن اءل گوتـور سز سیزلرین بیری کیمی یم شاید سیزلرین سوءزوزه چوخ قـولاق آسـام. و سـئچدیگیزین سوءزونه سیز لر دن چوخ مطیع اولام اگر بو حـالدا سـیزلره قـوی گوتـورچـو اولام امیر اولماقدان چوخ یاخشیدیر.

خطبه ٩٢ ـ دن

تانرییه حمد و شوکور دن سونرا ائ جماعت من فیر تینا و فسادلارین گوز لریـــن کـــور ائتدیم مندن سوای بیر کیمسه نین جراءتی یوخیدی تا بو یـــاییلان و کورلانمـــاقلاری آرادان آپارسین. بونا گوره منی الدن وئر مه میشدن هر نه ایسته سز سوروشون. آنـــد اولســـون اونـــا کی منیم جانیم اونون قدرتی الینده دیر اینـــدی دن قیامتـــه دک اگر منـــدن یوزلرنفـــری یـــول گوسته رن دسته لردن ویا یوز لر نفری یولدان چیخاردان دسته لردن سوروشساز ویا ئو لـــن لریندن خبر وئره رم. اگر منی تاپا بیلمـــه ســـز و قابـــاغیزا چتیـــن و پیـــس ایشـــلر دن چیخـــا سوروشانلارین چوخی اوتانوب جاوابدان قالاجاقلار. بـــو بـــلا وقـــادالار او زامـــاندیر کـــی اورتازدا ووروشما باشلانیب برکییه ردونیا سیزلره او جور داریشلیق اولار کی بللی گونلریـــز ئوزانار. تانری سیز لرین قالان و یاخشی لارین ایشینی راست گتیر سین. فیر تینـــا لار بـــاش وئره نده حاقلار یانلیشا دوشر و آرادان گئدن زامان آییلدار. ائله کی فیرتینـــا بـــاش وئـــردی بللی اولماز اما آرادان گئدندیر کی تانینار. فیر تینالار بورولان یئل کیمی بیر پارا شـــهر لـــره دوشوب و بیر پار ا شهر لر دن گئچیب گئدر. آییلیـــن منیـــم نظریمـــه بنـــی امیـــه قورخولـــی فیرتینالار داندیلار. او بیر کورو قارانلیق فیرتینا دیر کی حوکومتی هر یـــانی توتـــارو اونـــون بلاسی یاخشیلارادا نازل اولار. هر کیم بوردا کور اولا بلا اونا توخونماز. آند اولسون تانریه مندن سونرا بنی امیه سیزلراوچون چوخ پیس امیر لردن اولا جاقلار. او قوجا و کـــووه ر دوه کیمی هم دیشلر وهم تپیک وورار و ساغماغا قویماز هر واخت سیز لره اوســـتوندولر. ســـیز لردن بیر نفر ساخلاماز لار مگر او آدام کی اونلارا فایدالی دیر یازییان وورمـــاز اونـــلار هـــر واخت بویروق سوروب بلالاری اولار. تربه نیش لری آغا ایله قـــول یـــا تـــابع ایلـــه متبـــوع کیمیدیر اونلارین فیر تینا و فساد لاری چوخ پیس و جاهلییت زامانی کیمیدیر. اوفیر تینالار دا قور تولوش و دوز یولون گوستریش نیشانه سی یوخـــدور. بـــیز اهـــل بیـــت او فـــیر تینـــا گناهلاریندان نجات تاپاریق. او زاماندا داها بیز لر چاغریش ائـــده بیلمـــه‌ریک. ان ســـونوندا تانر ی اوفیرتینالاری‌بیر نفرین اءلـــی ایلـــه‌درینی اتـــدن آیـــران‌کیمی ســـیزلردن‌کنا رائـــدر و اونلاری ذلته‌چکیب زور ایله داغیدار. بلا جامین اونلارا ایچدیـــره ر. قلینـــج یاراســـی و قـــو

رخی دان سوای اونلارا بیر زادی باغیشلاماز. او زاماندیر کی قریش طایفاسی ایستر دنیادا هر نه وار الدن وئر سین اما منی بیرده تاپسین حتی دوه نین باشینی کسن زامان قه در اولموش اولا حاضر دیلر او زادی منه وئر سینلر کی بو گون اونی آریرام.

خطبه ۹۳ ـ دن

(تانرینین نئجه لیک لری)

تانری هر زاددان اوستوندور. اوجا همت لی لر ده اونی دوشونه بیلمیب آییق لارین چئویک لریده اونا چاتابیلمز لر او بیر اول دیر کی آخیری یوخدور تا قور تالسین و آخیر دگیل کی باشا چاتسین.

تانری پیغمبر لر ی یاخشی امانت ائوینده امانت قویدی و یاخشی یئرده ساخلادی. اونلاری یاخشی بئل لردن یاخشی رحیم‌لره کوچدوردی. هر زامان کی اونلاردان بیری دونیادان گئدیر دی بیر آیریسی تانرینین دینینی یایماقا قئوزانیر دی تا بو بویوک مقام تانری طرفیندن حضرت محمده(ﷺ)یتیشدی. او حضرتی گوزه ل معدن لردن یاراتدی و اونون وجودینی حئورمتلی یئر ده اکدی و پاک سلاله دن کی پیغمبر روحلارینی اوندان ظاهر ائدیب یاراتدی. اوشرافتلی وجودین سلاله سی یاخشی سوءلاله لردن و کوءکلردن و اءوز وجودی یارانمیشلارین شرافتلی سی دیر. تانری حرمینده شرافت مکانیندا بوءیویوبدور او سلاله نین ئوزون بوداق لاری و یئمیش لری وار کی هر کیمسه نین الی اونا چاتماز اودور کی او حضرت قورویانلارین آقاسی و هدایت آختارانلارین چیراغی و پارلاق اولدوز لارین شاخانیدیر کی ایشیقی هر یانا سپیلیر. اونون یولی دایانماق و یول گوستر مکدیر. سوءزی حاق و باطلی آییران حوءکم و بویروقی دوز گونلوک دور. او زامان کی او حضرت پیغمبر لیگه سئچیلدی چوخدان ایدی کی بیر نفر پیغمبر لیگه گلمه میشدی و آداملار حاق یولوندان ایراق دوشموشدولر و قاباق پیغمبر لرین امت لر ی غفلت و آزقین لیقدا ایدیلر. تانری سیز لره رحمت ائتسین. آیدین یول و نشانه لره ایلگی لی اولون. یول آیدیندیر و گورونور کی سیز لری امن وامان ائوینه چاغیریر. سیز لر بیر ائو ده سیز کی

تانری رضاسین اوندا راحات اله گتیره بیلر سیز. بیر یئر ده سیز کی عمل دفتر لر ی هلـــه ده آچیقدیر. بدنلر ساغلام دیل لر دانیشاندیلار توبه و قائیتماق یولـــی آچیـق و عمـل لرقبـول اولار.

خطبه ۹۴ ــ دن

(پیغمبرین وصفینده ص)

اونی بیر زاماندا یوللادی کی اینسان لار یوللارین ایتیریب و شاشمیش دیـــلار فیرتینـا و کونول ایسته ییشینده باتمیش ایدیلار. کونول ایستک لری اونـــلاری یولـدان چیخـاردیب و قانماز لیقلار اونلاری یونگول و دوشونمین ائتمیش ایدی. حال لار ی قاریشمیش ایشـلرینده نگرانلیـق ودوشـونمه مـز لیـگه دوشموشـدولر. بـو زامـان پیغمـبر(ص) اونلاریـن یـــول گوستریشلرینده چالیشدی و دوز گون یولدا گتمگه و بیلمگه تر په نیـش ویاخشـی اویـود لارا چاغیر دی.

خطبه ۹۵ ــ دن

پیغمبر(ص) واونون سلاله سی

حمد وشوکور اوتانرییه کی اولدیر و اونداان قاباق بیریسی یوخیمیش و بـیر آخـیر دیـر کی اوندان سونرا بیریسی اولا بیلمز بیر ظاهر دیر کی اوندان آیدین بـــیر زاد اولمـاز و بـیر باطن دیر کی اوندان گیزلین تاپیلماز. اونون اوتور دوغی یئر هامو دان یاخشی و بوءیومـک یئری هامودان اونم لی دیر. او بوءیوک لوک معدنلرینده و ساغلیق بطـن لرینـده بوءیـودی. یاخشی آداملارین اوءره گی اونا مایل اولوب وگوءز لـر اونـا تیکیلـدی. اونـون وجـودی برکتیندن تانری اوءرک لرده اولان کینه اودون سوندوروب سئوگی لیک وجـوده گتـیر دی. سلاله سیندن بیر پارالارین بیر آیریلاریـنـدان ایراقلاندیـردی. موءمنلریـن ذلتلـری عـزت و بوءیوک لیگه و کافر لرین بوءیوک لیک لری ذلته دوندی. اونون بویروقـــی بیـان ائتمـک و سس سیز اولماقی دیلی دیر.

خطبه ۹۶ ـ دان

اوحضرتین کلامی(ظالیم لری و دوءیوشچی لرینی دانلیر). تانری ظالیم لره وول وئرسه ده ینه اونلاری اویاتماقدان اءل گوتور مز. ایشین اورتاسیندا اویئرده کی قویماز حتی توبورجک یئره دوشه اونلارین بوسقوسوندا دیر. آییلین آند اولسون اونا کی منیم جانیم اونون الینده دیر بو طایفا سیز لره اوستون گله جکلر اما نه اونا گوءره کی حاق اوچون سیز لر دن چیخارلی دیلار بلکه اونا گوره کی باطله اءل تاپماقدان اوتری اونلارین امیر لری تله سیر. اونلار چالیشیر لار اما سیز لر حاق منیله اولدوقدا ینه یوبانیر سیز. اوامت لر امیر لرینین قور خوسی و ظلمی آلتیندا یاشیر لار اما من اوءز امت لریمین ظلمیندن قور خورام. سیز لری جهادا و دوشمانلا ساواشدان اوتری چاغیر دیم گئتمه دیز. یادیزا سالدیم ائشیتمه دیز. گیزلین و آشکارا چاغیردیم قبول ائتمه دیز اویود وئردیم سوءزومه باخمادیز. مگر سیز حاضر اولان حالدا غایب سیز؟ آیا ره شبر و قول اولدوغوز حالدا اسیر توتولانلار و خواجه لر کیمی سیز ؟سیزلره حیکمت دن سویلورم اما هولکو سوز. یاخشی اویود وئریرم ایراق گزیر سیز. سیز لری چوروکلرین جهادینا علاقه لندیریرم اما سوءزوم آخیره چاتمامیشدان سباء ائلی کیمی داغیلیب واوتوراقلاریزا قائیدیر سیز. بیری بیریزی توغلور سوز. هر سحر سیزی حاضر له دیگیم حالدا آخشام چاغی بئلی بوکوک و ایکی قات قائیدیر سیز. سیز لری حاضر لیین یور غون دوشدی. و حاضر اولونان ایشی چتین بیلدی. ای بدنلری حاضر و عاغیل لاری گیزله نن و فیکیر لری قاتما قاریشیق اولانلار بیلین کی اونلارین امیر لری مبتلی دیر و سیزین امیریز تانریدان اطاعت ائدیر اما سیز لر اونون امرینده دگیلسیز. شام امیری تانری فرمانیندا دگیل اما اونلار اونون اطاعتینده دیلر آند اولسون تانرییه کونلوم ایستیر کی معاویه سیزین حاققیز دا منله آل وئری اولسون و من آلتون تانییانلار کیمی قیزیل وئریب درهم آلیم حاضیرام اون نفر سیز لر دن آلسین و بیر نفر دوءیوشچی لریندن منه وئر سین. ای کوفه لیلر سیز لردن اوچ ایکی لی زاددان کدر لی یم: قولاغیز وار کار سیز. دیلیز وار لال سیز. گوءزوز وار کور سوز. ساواش زامانی کیشی کیمی دایانمیر سیز. بلا وچتین لیک لرده موءمن قار داشلار سیز لره آرخایین دگیل لر. السیز

توپراغا بولانسین ای جماعت! سیز لر دوه لر کیمی بیر یاندان ییغیلاندا بیر آیری طرفدن داغیلیر سیز. آند اولسون تانرییه اگر ساواش باشلانا و اودی هر یانی بورویه ابوطالب اوغلونون یانیندان قادینلار قارنینداکی اوشاق آیریلان کیمی آیریلا جاقسیز. من تانریمدان دلیل و نیشانه لر واریمدیر و پیغمبرین(ﷺ) یولوندا آییق ساییق گئدیره م. پیغمبرین۱۰ هل ائو لادینا یاخین اولون و اونلارین یولوندان آیریلمیون. اونلارین دالیندا گئدین کی سیز لری دوز گون یولدان قیراغا چکمز لر و ئولوم و اسگیک لیگه ساری آپار ماز لار. اگر اونلار اوتوردولار سیز ده اوتورون واگر آیاغا دور دولار سیز ده قئوزانین اما اونلار دان قاباغا گئچمین کی یولدان چیخیب اوءزونو ایتیر میش لردن اولار سیز. دالدا قالمیون کی اوءلوب زاواللی اولار سیز. من پیغمبرین صحابه لرینی گور موشم اما بیریزی اونلار کیمی گورمورم اونلارسحر لر توکلری داغیلمیش و گئجه لر آییق و سجدیه مشغول ایدیلر. هردن بیر آلین لارین ویاخود اوءز لرین توپراغا داییر دیلار و قیامت قور خوسوندان آلاو کیمی تیتریر دیلر. اونلارین آلین لاری ئوزون سجده لر اثرینده گئچی دیزی کیمی کومجک باغلامیشدی.

اوزامان کی تانری ذکری دئیلیردی عذاب قور خوسوندان وتوبه اومودوندان گوز لریندن یاش توکولوردی. یاخالارین ایسلادیب یئل اسدیره ن آغاج کیمی تیتریر دیلر.

خطبه ۹۷ ــ دن

امیه ائولادینین ظلم لری

آند اولسون تانرییه اونلار ائله ظلمه باشلاسینلار کی هئچ حارامدان گئچمه ییب هر زادی حالال بیلسین لر حتی بیر ائو یا چادداق اولماز کی اونلارین ظلمی اوردا اولماسین و چوروک و پیس ایشلری جماعتی ائو لریندن قاچاق سالار. جماعت ایکی بوءلومده اولار. بیر آزی دین لری اوچون و بیر آزی دونیالار ی اوچون آغلیار لار. ایش او اندازا دو لاشیق اولار کی سیز لر اونلارا یار دیم ائتمکده چیخیش یولوز اولماز. قوللوقلارینداا فر مان آپاریب دالدا اونلارین پیس لریندن دانیشار سیز. ایش اوجور اولار کی هر کیم تانری ئوزه

رینده تسلیم اولسا چوخ چتین لیک لره دوشر اگر تانری سـیز لـره سـاغلام لیـق پالتـاری گئیندیره شوکور ائدین واگر بیر چتینلیگه دوشدوز دوءزه ن لردن اولون. چـون قورتولـوش قورویانلارین کیدیر.

خطبه ـ ۹۸ دن

دونیا آرادان گئدن دیر

تانرینین وئر دیـگی نعمت لرینـه شـوکور ائدیریـک و ایشـلریمیزده اونـدان یـاردیم ایستیریک. دین و اینانج ساغلیقینی او جوره کی بدن ساغلاملیقین اراریق اوندان ایسـتیریک. ای تانرینین بنده لری تاپشیریرام کی بو دونیانی بوراخین چونکی آخیر دا سیز لر ی کونلـوز اولماسادا آتاجاقدیر. کونلوز ایسـتیر کـی گه نـج قالاسـیز امـا او سـیز لـری قوجـالدیب یوراجاقدیر. سیز ایله دونیا او یول گئدن لره بنزیر سیز کی یولا قدم قویماق هامـان آخیـره چاتیر و دوشه رگه نی قصد ائتمک هامان اونا یتیشـیر. یـول گئـده نیـن اومـودی وار کـی میندیگین نه قه ده ر گئده بیلسه سور سون تا اوتراقا چاتسین. او آدام کی اونون دیریلیـگی بیر گوندور و هئچ زامان اونی بوراخمیه جاقدیر وبیر ایستیین وار کـی اونـی یئگیـن و تلـه سیک قوغالیر تا دونیادان گئدسین. بونا گوره دونیانین عزت و یاراشیقلارینا کونول وئر میـن و اونا گووه ن میون و بزه ک لرینه توغلانیب سئوینمیون و ها بئله اونون چتین لیک لرینـدن سیزیلدا میون چون اونلار بو تئز لیکده تامام اولاجاقدیر و هر قه ده ر ئوزون زامان اولسـادا سونا چاتاجاقدیر. هر دیری آرادان گئدندیر. آیا گئچمیش لردن عیبرت اثری قـالمیوب کـی سیز لرین قاباغین آلسین؟ آیا بالالاریزین ئولومی اگر عاغیل ایشله دیب و فیکیر ائـده سیز سیزلره اویود یئری دگیل؟ آیا گور مه دیز کی گئچمیش لریـز قاییتمـا دیـلار؟ و اونلاریـن یئرینده اوتورانلار قالمیه جاقلار؟ آیا دونیا اهلینی نئچه جور حالت لرده گور مـه دیـز کـی گئجه نی سحره و سحری آخشاما یتیریر لر؟ بیریسی ئولنده اونا آغلـیر لار وبـیر آیریسـینین اوره گین اله گتیریر لر. بیری خسته دوشـوب توتقونـدور و آیریسـی اونـون یولوخماغینـا گئدیر بیری جان وئریر بیری دونیا آختاریر اما ئولمک اونون دالیندادیر. بـیر آیریسـی یـادیر

قاماقدادیر اما تانری اوندان سوراقسیز دگیل. آییلین پیس ایشلر دادلی لیق لاری بیری بیرینه وورار و آرزی لاری قیرار. اونون واجب حاقفینی یئرینه یتیر مک اوچون و نعمت لر و یاخشی لیقلارینین شوکورینی سایماق اوچون تانریدان یاردیم ایستییون.

خطبه ـ ٩٩ دان

شهادت خبری ـ امام زامان(ع) گلمه‌سی

حمد او آللهه یاراشارکی، فضل و احسانی یارانمیشلار آراسیندا یاییلیب و هامونی ئوز احسانیندن دویوروبدور. اونا هامی ایشلرینده حمد ائده‌ریک و حاقلارینی یئرینه یتیرمکده اوندان یاردیم ایستیریک. شهادت وئریرم‌کی اوندان سوای بیرتانری یوخدور و محمد(ص) اونون بنده و رسولی‌دیر. اونی یوللیوبدور تا امرلرینی ئوزه گتیره و اونون ذکرینده اولا.

او رسالتی دوزگون لیک ایله یتیریب و ارشاد ائدن حالدا دونیادان گئتدی، و بیزیم اورتامیزدا حاق بایداقین قوردی. هر کیم او بایداقدان قاباقدا گئده دیندن چیخیب و هر کیم اونا قاجلیق ائدیب، آردیندا اولماسا هلاک اولور. و هر کیم اونا یولداشلیق ائتسه حاققا نایل اولار.

او بایداقی ساخلییان، دوءزوملو اولماقیله دانیشیب فیکرایله ایشلر. ائله‌کی بیر ایشی باشلادی‌چالیشقان‌اولار. حیف اولسون او زاماندان کی، سیزلر اونی بارماقیله اشاره ائدیب امیرلیگه قبول ائتدیز. ئولوم اونی قاپسار و اوسبب‌له دونیادان گئدر. اوندان سونرا، بیر زامان، انتظار چه‌کرسیز تا، اولوتانری، بیر نفری آشکار ائده و سیزلری داغیلماقدان نجات وئره. اوناگوره حضورداکی اماما، کی دونیایه میلی یوخدور تاماهیز اولماسین. و امام زاماندان کی غایبدیر، اومودوزی کسمین. چون امکانی‌وار، بیر آیاغی سوروشسه‌ده بیر آیاغی یئرینده اولا، و بیرگون اولارکی هر ایکی آیاغیله دوروب محکم اولار.

آییلین آل محمد(ص) مثلی او اولدوزلارین مثلی دیرکی، هر زامان بیر اولدوز باتسا،ینه بیر آیری الدوز چیخار. بوجوره تانری نعمت‌لری سیزلرده کامل اولوب دیلک لریزه ال تاپارسیز.

خطبه ۱۰۰ ــ دن

او حضرتین سونراکی گونلر

ستایش او تانرییه کی هر اولدن اول و هر آخیردن آخیرده دیر. اول اولدوغونا سبب بیر آیری اول یوخ و آخیر اولدوغوناگوره، اونا نهایت منظور اولا بیلمز.

شهادت وئریرم کی اوندان سوای، بیر تانری یوخدور. ائله بیر شهادت کی گیزلین و آشکاردا دیل و کونول، او شهادتده ال بیردیلر.

ای جماعت، منله دشمان چیلیق، سیزلری گناها سالماسین. فرمان آپارماماغیز، سیزلری حیرتده قویماسین. مندن بیر سؤزائشیدنده، بیر بیریزه گؤز وورمیون. آنداولسون اوناکی چرده گی یئرده گویه‌ردیب و اینسانی یاراتدی، سیزلره خبر وئریره م امی پیغمبردن(ﷺ)کی یالان سویله میب وقانماز ائشیدنلردن دگیلدی.

بئله گورورەم کی یولدان چیخمیش بیر آدام، شام اهلینه حیوانلار قیشقیران کیمی قیشقریر. بایداقلارین کوفه کنارینده اوجالدیر، آغزین آچاندا جوشوب آیاقلارین یئره برک وورار. و آزغین لیق اثرینده آدام‌لاری سانجیب ساواش باشلانار. جاماعات گوندوز توتقون و گئجه‌لر عذابلی دیلار. او زامانکی اکین‌لرین، بیچین زامانی چاتدی و بوداقلاری ئوزاندی، شقشقه‌لری سسله‌نر شمشیری پارلار، بو حالدافیرتینابایداقلاری، قئوزانیب و قارانلیق گئجه‌لر شپه‌لی دنیزکیمی حمله ائدر. بونلاردان علاوه، شدتلی بوغاناق لار کوفه شهرینی داغیدار. بوغاناق اسن ده‌ن سونرا، جماعت بیربیرلرینین جانینا دوشرلر. آیاق أوسته‌کیلری قیریب اوفاق ائده‌رلر.

خطبه ۱۰۱ ــ دن

غیبدن خبرلر

اوگون بیرگوندورکی اولوتانری، اینسانلاری حساب و جزا اوچون بیر یئره ییغار. اونلار او حالداکی، ته‌ر، آغیزلارینین قیراغیندان، سوزور، آلچاق کونوللی حالدا و آیاق أوسته

دایانارلار. یئرین تیترەمەسی، اونلاری تـرپـەدیر. اونلاریـن یاخشـی و سـئوینن‌لری او آدام دیرکی، آیاغین سینماز یئره قویوب و راحاتچیلیقی اوچون، گنیش یئرده قرار تاپار.

(بو خطبەنین بیر آزی بئله دیر): قارانلیق گئجەلر کیمی فتنەلر أوزه چیخارلار. هئـچ کیـم اونلارین قاباغینا چیخمییه جکدیر. و هئچ بایدا ق اونی اشاغا ســالا بیلمـز. بوفتنـەلر مـهار اولونموش دوەلرکیمی سیزلره ساری گلرلر. فتنەچیلر، اونــلار دیلارکـی، اینجیتمـک لـری سویقونچولو ق لاریندان چوخدور. بیر پارالاری، اونلاردیلارکی، بوینی یوغونلار، اونـلاری آلچاق بیلیرلر و یئرئوزونده دەیەرلری بللی دگیل. اما، گویلرده آدلی ســانلی دیـلار. بونـلار آلله رضاسی اوچون او فیرتیناچیلارایله، جهاد ائـده رلـر. بوزامـاندیرکی. ای بصـره: و ای اولسون سنه او دویوشچودن: کی تانرینین آجیقلانماق اثرینده تاپیــلارلار. اونلاریـن سـس یاتوزی اولماز، و بوتئزلیکده سنده اوتورانلار ـ قیرقین لی‌ئولومه دوچار اولوب آجلیـــق‌دان رنگ‌لری دونه ر.

خطبه ١٠٢ ـ دن

وفاسیز دونیادان ـ عیبرت گوتورون

دونیایه زاهیدلرکیمی باخین. آند اولسون تانرییه، بو تئزلیکده دونیا، ساکن‌لرینی ئوزونـدن قوغاجاق و ارخایین یونگول لوک ائدنلری غصەلندیرەجکدیر. گئچمیش‌لـر بـیرده قاییتمیـه جکدیلر و گلەجکده هله بللـی دگیـل تـا گؤز یولونـدا اولا. خـوش اولمـاقلار، غصـەلره قاریشیق دیر. قولی زوربالارین گوجی آزالیب‌ئوز قوجالیغا قویار. گؤزەل لیک‌لـر سـیزلری قوغالاماسین چون‌کی اوندان سیزلره چوخ آز فایدا وار. تـانری او آدامـاکی فیکـر ائـده و عیبرته گلیب، آییلا، رحمت ائتسین. دونیانین قـالانی فنـادیر و آخـیرتدن اوتـری اولانـلار همیشەلیک قالاندیلار. سایاگلن تامام اولار و انتظاریندا اولدوغوز بو تئزلیکده گلەجکدیر.

آییق او آدامدیرکی، ئوزقدرینی بیلر. و قانمازلیقا هامان بو کفـایتدیرکی، قانمـاز اینســان ئوزقدرینی بیلمز. تانرییه دشمان، او آدام‌دیرکی، تانری اونی ئوز اختیارینـا أوتوربـدور و او آدام دا دؤز یولدان چیخیب، ئوز باشینا قدم گوتورور. اگر اونی دونیایــه سـاری چاغیرسـا

لار، گئدر و اگر آخیرته ساری چاغیرسـالار، دال اوتـورار... او ائلـه بیـل کـی، گوردویـو ایشلری واجب بیلر اما دال اوتوردوغی ایشلری ئوزونه وظیفه بیلمیر.

بیر زامان اولارکـی، آدی سـانی اولمییـن مؤمن‌لـردن سـوای، هئـچ کیـم بوفتنـه‌لردن قورتولماز. اگر حاضر اولسالار تانینمازلار و اگر غایب اولموش اولسالار هئچ کیم اونـلاری آراشماز. اونلار قارانلیق گئجه‌لرده آیق قالانلارین، ایشـیقلی هدایـت چـیراغلاری دیـلار. اونلار فساد آختارمییوب، فیرتینادالیجا گزمیرلر، عیب‌لـری آختـارمییوب آنلامـاز وقـولای دانیشان دگیل‌لر. تانری رحمت قـاپولاریـن، بونلاریـن ئوزونـه آچـار و اونلاریـن چتیـن لیکلرینی آرادان آپارار.

ای جماعت: بیر زامان اولارکی، ایسلام أوزی قویلی اولان قاب کیمـی، هـر نـه‌یی وار، جالانیب ترسه اولار. ای اینسانلار: تانری سیزلره پناه وئریب و وعده‌سی وارکـی حـاققیزدا ظلم اولماسین. اما سیناق اولمادیغیز دا امان وئرمیبدور.

تانری بویورور:

«ان فی ذالک لایات و ان کنا لمبتلین» «سوره۲۳ آیهٔ ۳۰»

یعنی: «طوفان نوح ده» نشانه‌لر وار و بیز امتحان ائده‌ریک.

مرحوم سیدرضی بویورور:«او حضرتین کل و مومن نومـهٔ» دن منظـوری، او ایتگین‌دیـر کی شر و فسادی آز اولار.(مساییح، مسیاح) کلمه‌سینین جمعی‌دیر و او بـیر آدامـادئیلرکی، اینسانلار آراسیندا شر و چوروک لوگی باشلار و«المذاییع، مذیاع» کلمه‌سینین جمعی‌دیـر و او بیر آدامدیرکی، آنلاماز اما چوخ دانیشاندیر.

خطبه ۱۰۳ ـ دن

بصره‌ده جمل ساواشیناگئدنده بویورموشدی

...تانری حضرت محمدی(ﷺ) پیغمبرلیگه گوتوردی بیر زاماندا‌کی عرب‌لردن هئـچ کیـم حاق کتابینی اوخوموردی. و وحی و پیغمبرلیک ادعاسـی مقـامیندا دگیلـدی، او حضـرت کمک‌لری ایله بیرلیکده مخالف‌لر ایله ساواشیب ، اونلاری ئوزیئرلرینه هدایـت ائدیـردی و

جهالتدن قورتولماق اوچون چالیشیردی تا اولماسین کی، ئولوم وآزقینلیق اونلاری یاخالاسین. او حضرت، یوللاری اوسته چیخیب، یولی ایتیره نلری عاجز دوه‌لر کیمی منزله یتیریردی، مگر اونلارکی، اونلاردا اومود یولی یوخدور.

اوحضرت‌قورتولوش یولونی اونلارا نشان‌وئردی‌ویئرلرینده اوتوتدوردی وبو سبب‌له اونلارین ایشلری یولونا دوشوب و نیزه‌لری دوزه‌لدی. آند اولسون آلله‌ه من بو ایسلام دویوشچی لرینین قاباغیندا ایدیم و کافرلر عسگرینی قوغالیردیم تاهاموسی سیناندان سونرا، اعتقادلاریندان دوءنوب، ایسلاما ساری گلدیلر. بویولداگوجسوز و عاجز اولمییوب قورخمادیم، بوشالوب یا خیانت ائتمه دیم. آند اولسون تانرییه، باطلی یاریب حاققی اونون ایچیندن چکه‌ره‌م.

مرحوم سیدرضی بویورور: بو خطبه سؤزلرین، قاباقداکی خطبه‌لرده دئمیشدیم. یالنیز بوردا بیرآز تفاوت‌لی اولدوغوناگوره بیرده بیان ائتدیم.

خطبه ۱۰۴ ـ دن

بنی‌امیه‌نین گونی باتمالیدیر - یول بئله‌دیر

...او زامان تانری حضرت محمدی(ﷺ) رسالته گوتوردی کی، اونلارا شاهید و ناظر اولسون.یاخشی سورا ق وئریب یا قورخوتسون. او، أوشاقلیق زامانی یارانمیشلارین یاخشیسی و قوجالیق زامانی اونلارین کرامتلی‌سی و سئچیلمیش‌لریندن‌ایدی. اونون اخلاقی هامی پاک‌لاردان پاک و سخاوت یاغیشی هامیدان آرتیق ایدی. سیزلر، او زامان دونیانین شیرین لیگیندن فایدالاندیز و اونون دؤشوندن امدیزکی، نوختاسی باغلانیب و جهازلاری برکینمیشدی. حاراملاری، تیکانسیز سدر آغاجی کیمی و حالال‌لاری اوندان ئوزاقلانمیش ایدی.

آند اولسون آلله‌ه: دونیانی سئودیگیزکیمی تاپدیز، یئر سیزلر اوچون بوش و ییه سیزدیر. الیز آچیقدیر. رهبرلریزین الی باغلی و قلینج لاریز اونلارا اوستونلوگی وار و اونلارین قلینج لاری قنینده‌دیر. آییلین: هر قانین ییه سی و هر حاققین ایستییه‌نی وار. بیزلرین انتقام

آلانی، او حؤکم ائده‌ن کیمی‌دیرکی ئوزونه حؤکم ائدیر. و بیزلرین حاقمیزی آراشان او تانری دیرکی هر کیمی ایسته سه، اونی توتماقدان عاجز دگیل و هر کیم قاچسا اینه اونون الینده‌دیر.

ای بنی امیه! تانرییه آندایچیره‌م کی بوتئزلیکده حکومت الیزدن چیخیب، آیری‌لارین و دشمانلارین الینده اولاجاقدیر.

آییلین: آچیق گؤزلر، او گؤزلردیلرکی یاخشیلیق دا ایشله‌نر، ائشیدن قولاقلار اونلاردیلارکی اویودلاری ائشیده‌رلر.

ای جماعت: کونول چیراغین یاخشی ایشلرایله ایشیقلاندرین. سویی دوری بولاقلاردان گوتورن. ای آللهین بنده‌لری‌ئوز جهالتیزه ارخایین أولمون و کونول فرمانیندان سؤز ائشیتمین. چون‌کی هر کیم بئله منزله گیرسه، او آداما بنزه‌رکی، سوقیراغیندا اولان دیبی بوش یئرده، کی آزقالیر توکولسون، أوتوروبدور. ئولومی دالینا میندیریب دولاندیریر. آرخا با آرخا چالیشیر تاپاپیشمیان‌لاری، یاپیشدیرا و یاخین اولمیان‌لاری یاخین‌لا دا. اودورکی آلله‌دان قورخوب او آدام یانینداکی در دیزه درمان ائده بیلمز و اعتقادیزی سیندیرار شکایت آپارمین: چون او ئوزمیلینه سیزی اعتقاداداان سالار. امام(ع) تانری امریندن سوای بیر آیری امره مأمور دگیل. یعنی اویودلا تانری امرینی یتیرمک، اینسانلارین گؤستریشی یولوندا چالیشماق، سنت رسول اکرمی(ص) دیریتمک و حدود الاهی‌نی مستحقی‌نین حاقیندا جاری ائتمک و حاقلاری، اهلینه یتیرمکدیر. بوناگوره، ریشه‌سی قورومامیشدان و ئوزوزه مشغول اولمامیشدان قاباق، بیلگی اؤرگنمه‌یه چالیشین و جاماعاتی پیس ایشلردن قایتاریب و ئوزوزده اوایشلردن چیخمیون چون سیزلر مأمورسوز، آیری‌لاریندان قاباق، ئوزوزی قایتاراسیز.

خطبه ۱۰۵ ـ دن

ایسلام ـ پیغمبرین(ص) مدحی ـ صحابه‌لرینی دانلیر

...ستایش او تانرییه یاراشارکی، ایسلام شریعتینی مؤسلمانلارا آشکار ائدیب و او

یولـداگئدنلـره یولـی راحـاتلادی. بینورەلرینـی محکـم لندیـردی تـا بـیرنفر اونـا گوج سالابیلمەسین. هابئله هر کیم اونون آردیندا اولسا، اونا امان قرار وئـردی. و هـر کیـم اونـا باش اءیه ن اولسا، باریشیق و صفـا وجـوده گتـیردی و هـر کیـم اونـون وسیلەسـی ایلـه دانیشدی، اونی دفاع وسیلەسی ائتدی. اونا دشمان اولانلارین قاباغیندا مدافع‌لره شاهید قـرار وئردی. ایشیقلیق آختارانلارا ایشیقلیق وسیلەسی، اونون‌حـاققیندافیکرائدن‌لره دوشـونمک و عاغیل وسیلەسی بیلیندیردی. هر کیم حاق یولونی آختارسا، اونا نشـانه و اونـی آراشـانلارا گؤز آیدینلیق و سؤزلرینی ائشیدنلره ده، عیبرت و آییلماق یولـی و اونـا اقـرار ائـدن لـره قورتولوش و توکل صاحب‌لرینه ارخایین‌لیق و ایشلرینی اونا تاپشیرانلارا راحـاتلیق ودؤزوم صاحبلرینه حایل‌دیر. بو دلیل‌لره گوره، ایسلام یولی آیدین و گؤروکملی بیریولدور.

ایسلام چیراغی اوجا، یولی پـارلاق و چـیراغلاری ایشـیق و اوجـادادیر. قوشوشـمالار ساحەسینده قاباقدا گئدن، سونی اوجا و قوشوشما آتلارینی ییغیشدیراندیر. بو قوشوشـمانین هدیەسی ائله گؤزەل وباهالیدیر کی هامی اونا کونول وئره ن دیلـر و آت چـاپدیرانـلاری، شرافت صاحبی‌دیلر. بو قوشوشمادا حـاققی و دوزگون ایشـلری تصدیـق ائتمـک،واونـون سونی‌ئولومدور. دونیا أویره‌نمک میدانی و قیامت بو قوشوشما اوچـون ییغیناجـاق یـئری و اونون سوقەتی بهشت دیر.

(او حضرتدندیر پیغمبر(ﷺ) ذکرینده): هدایت چیراغین یاندیردی کی، ایستیین‌لر اونـدان فایدالانسین لار. پارلاق ا نشـانەنی ایتگین‌لیـک چولونـده قـرار وئـردی تـا، یولـدا قـالان ایتمەسین. بارایلاهی؛ او سنین امانتدارین و قیامت‌گونی شاهیدیندیر او حقیقتده بیر نعمـــت، هدیه و رحمتدیرکی سنین طرفیندن گلیبدیر. الاهی ئوز عدالتیندن اونا بهره یتیر ئوز فضـل و کرامتیندن چوخلو خیر و سایسیز نعمت‌لر باغیشلا. الاهی اونـــون قورقی‌سـین اوجـالاندیر. نعمت سفرەسین حوءرمتلی و منزلین ئوزدرگاهینداساییلی ائت. اونی اولو و بؤیـوک مقامـا چاتدیریب هامیدن آرتیق ائت و بیزلری اونون یاردیملریله، بیر یئرده قرار وئر. تـا خجـالت چکمییوب رسوای و پشیمان، یولدان چیخمیـش، آزقیـن و آزدیـران و توغلانمیـش‌لاردان اولمییاق.

مرحوم سیدرضی بویورور: بو بؤلوم بوندان قاباقکی خطبه‌لرین بیرینده سویلندی. اما ایکی اختلافلی روایت اولدوغونا گوره بیرده بوردا گتیردیم.

اصحابینا خطاب بویوروب:

...تانری لطفیندن، بیرمقاما چاتمیسیزکی، کنیزلرده حؤرمتیزی ساخلیرلار و قونشولاریزا محبت ائدیرلر. بیر پارا آداملارکی سیز اونلاردان آرتیق دگیل سیز و اونلار اوچون هئچ حکومت حاققیز یوخدور، سیزلردن قورخورلار. و سیزدن فرمان آپاریرلار بیر حالداکی حکومتیزدن قورخولاری یوخدور و اونلارا حاکیم دگیل سیز. بونولابئله تانری قورقولاری سینیر. اما سیز خشم ائتمیرسیز. بابالاریزین قورقولارینی پوزماغاحاضراولمییوب، اوتانج بیلیرسیز، تانری فرمانلاری سیزلره و سیزلردن جاماعاتا و جاماعاتدان ینه سیزه قائیدیر...

سونرامقامیزی ظالیملره تاپشیردیز و ایشلریزی اونلارین الینه وئریب فرمان آپاردیز. بوبیر حالدا دیرکی، اونلار شهوت‌لرده اؤزورلر. آنداولسون آلله‌ه. اگر سیزلری اؤلدوزلار آلتینندا داغیدالار، ینه آلله سیزلری اونلارین پیس گونلرینده بیر یئرده ییغاجاقدیر.

خطبه ۱۰۶ ـ او حضرتین کلامی

صفین ساواشیندان قاچانلار

...قاچیب صفلردن کنار اولدوغوزی، گوردوم. یارامازلار وشام عرب‌لری، سیزلری دال ووردولار. سیز عربلرین باشچیلاری و شرافت صاحبلری ایدیز. بورنون قاباقدا اولدوغی کیمی قاباقدا و دوه‌نین دونقاسی کیمی اوجادا ایدیز. او زامان کی گوردوم اونلار سیزلری قوغالیر، سیزلرده اونلاری قوغالیب سیغیناقلاریندا تالان ائتدیز و نئجه کی اونلار سیزلری داغیتمیشدیلار، سیزده قلینج لرایله اونلاری ئولدوروب، زاواللی ائتدیز. اوخ و نیزه چالیب، اولده کیلری آخیرده کیلره میندیریب، سوسوز دوه‌کیمی سودان کنار ائتدیز، اوندا اؤره‌گیمین یارالاری توختار.

خطبه ۱۰۷ ـ دن

امام زمان(عليه السلام)

شوکر او تانرییه یاراشارکی، یاراتدیقلاری علت‌لر ایله جاماعاتا بللی اولور و دلیل‌لرایله اونلارین اؤره‌ک‌لرینده اؤزه چیخار. او، فیکر ائتمه میشدن، یارانمیشلاری یاراتدی. چون فیکر ائتمک‌او کیمسه لره یاراشارکی، روح و باطنی دوشونمه‌لری اولار، بیرحالدا کی اولوتانری اوچون بئله زاد یوخدور. اونون علمی گورونمیین، سرلره آییق و هامیدان بالاجا فیکرلره و سِرلره احاطه‌سی وار.

تانری رسول اکرمی پیغمبرلر آغاجیندان، ایشیقلار بولاغیندان، یوخاری مقامدان، بطحانین دؤشوندن، قارانلیقدا، یانار چیراغلار ایچیندن و حیکمت بولاقلارینین گؤزوندن، پیغمبرلیگه گوتوردی.

او بیر طبیب دیرکی، طبابتی ایله بیرلیکده دولانیر، مرهم‌لرین حاضرلیب و داغ ایله(چرک یئرلری) داغلاماق اوچون اسبابلارینی قیزار دیبدیر تا لازم یئرلرده ایشلتسین. یارا یئرلره، گورمیین أورکلره و ائشیت میین قولاقلار و لال دیل‌لره و لازم اولان یئرلره و ایتگین دوشن غفلت خسته‌لرینه‌توخداقلارین یتیریر. او خسته‌لرکی حیکمت و عرفان نوریندن فایدا لانمییوب و علم و عرفان چاخماقیله اودیاندیرمییوبلار. اونلاربوناگوره‌چؤل حیوانلاری و داشلاری کیمی دیلر.

آییق و بصیرت اهلینه گیزلین‌لر گوروکملی و یاهالانلارا حاق یولی بللی اولور. قیامت‌گونی‌پرده‌دن‌چیخیب. واونون‌علامت‌لری‌فراست صاحب‌لرینه بللی‌دیر. ندندیرکی سیزلری روحسوز بدن، و بدنسیز روحلار گورورم؟ سیزلره نه اولوبدورکی دوشونمیین عابد، منفعت‌سیز تاجر، یوخی‌لیین آییق، غایب‌لر کیمی حاضر، و کار کیمی ائشیدن، و لال کیمی دانیشان اولموسوز؟

یولسوزلوق بایداقی یئرینده قورولوب، قول بوداقلاری هر یئره سه پیلیبدیر، او سیزلری ئوز ئولچی سیله ئولچور وئوز الی ایله داغیدیر. بونلارین باشچی‌لاری، ایسلامدان چیخیب، و ایتگین‌لیک یولوندا دوروبلار. او زاماندا سیزلردن تیلیف کیمی و یا قابین‌قیراغیندا قالان

یئگی کیمی‌کی بیر آزی قالار. سیزلری گؤن کیمی تاپدارلار و خرمن کیمی دویه‌رلر. مؤمن‌لری، قوش ده‌نی سئچن کیمی اورتازدان سئچرلر. بویول، سیزلری هاراآپارار؟ نه زامانادک قارانلیق لاردا حیران قالاجاقسیز؟ یالان سؤزلرایله سیزی توغلیورلار هاردان فیکرلریزه گئچیب و سیزلری آلدادیرلار؟

هر گله جگین بیر یازیسی‌وار، و هر غایب اولانین بیر ئوزه چیخماقی اولار. او دورکی ایلاهی باشچی‌دان سؤزائشیدین و اونا کونول وئرین. سیزلری چاغیراندا، آییلین چون او، سیزلرایله دوزگوندور. او فیکرلرین، بیر یئرده ییغیب و حقیقت‌لری، پاخلالارین اورتاسین آچان کیمی سیزلره آچیر.قابیغی آییریب شیره‌سین چکن کیمی امرلری بیلیندیریر. او زاماندیرکی آزقینلیق ئوزونه یئرسالیر و دوشونمه‌مزلیک أوسته چیخیر. قالخیشلار چوخالیب، حاققاساری چاغیرانلار، آزالار. زامان ییرتینجی حیوان کیمی یوگوره ر و باطل، بیرزامان ساکت اولاندان سونرا، سسله‌نیر. آداملار چوروک و پیس ایش اوچون بیرله شیب دیندن ئوزاق اولارلار. یالان سؤزاثرینده بیرلشیب، دؤز سؤز اثرینده دشمان اولارلار. او زاماندیرکی، ائولاد خشم سببی و یاغیش، ایستی اولماق علتی اولار. پیس آداملار چوخالیب، یاخشیلار آزالار. او زامانین آداملاری قوردلارکیمی، شاهلاری ییرتیجی، اورتاحاللی آداملار اونلار اوچون یئمک، یئری، یوخسول لار ئولی کیمیدیلر. دوزگون‌لوک آرادان گئدیب، یالان چوخالار. دیلده یولداش ،أوره‌کده دشمان اولارلار. چوروک و پیس ایشلر نسب علتی اولوب عصمت و تمیزلیک تعجب سببی اولار. ایسلام دینین ترسه پالتارکیمی گیه‌رلر.

خطبه ۱۰۸ ــ دن

اللهین نئجه لیکلری ـ فرشته‌لر ـ حشر و نشر...

...هر نه وار اونون قاباقیندا آلچاقلانیر. هر زاد اونولا آیا ق أوسته دیر. هر یوخسولی وارلی ائدر و هر ذلیلی عزیزلندیره‌ر. او هر ضعیفه گوج و هر ظلم گوره‌نین پناهیدیر. هر دانیشیلان سؤزی، ائشیدر. دینمه سه‌ده، ینه سرلرین بیلر. دیری اولسا، روزی آپارار و

ئولسه‌ده، اونا ساری گئدر.

گؤزلر سنی گورمییوبلر تا خبر وئرسینلر. سن، خبر وئرن یارانمیشلاردان قاباق واریدین. اینسانلاری، تک‌لیک قورخوسوندان یاراتمامیسان، منفعت‌دن اوتری ده یارانیلمییوبلار. هئچ کیم سنین ایسته دیگیندن قاباغا گئچمز. توتموش اولسان، الیندن قاچابیلمز. گناهکارلارین گناهی، سنی مقامیندان اسگیک ائتمز و اطاعتچیلرین اطاعتی، سنی مقاما چاتدیرماز. سندن راضی اولمیان، امرلرین قایتارابیلمز. فرمانیندان چیخانلار، ینه سنه نیازلاری وار. هر سر سنه آیدین و هر گیزلین سنین یانیندا آشکاردیر. سن همیشه‌لیک وارسان و نهایت یوخوندور. او نهایت کی امریندن قاچماق اولماز. هر زاد سنه قائیدار. بوناگوره‌سنین عذابیندان قاچیش یئری یوخدور مگر کی رحمتین اولا.

هر زادین اختیاری سنین الینده دیر و هر اینسان سنه قائیدار. الهی: سن هر عیب و یئتەر سیزلیکدن ایراق سان. بیزیم یانیمیزدا یارانمیشلارین بؤیوک و آیری قدرتلی لرین، آلچاقدیلار. سنین ملکوتیندن گورونن‌لر نه قەدەر قورخمالی دیلار و نه اندازابیزیم گوردوک لریمیز، گورمەدیگیمیزلرین قاباغیندا، آزدیلار!. دونیادا سندن چوخلو و بول نعمت‌لریتیشیب، اما بونلار آخیرت نعمت‌لرینین‌قاباغیندا نه اندازاکیچیک دیلر!.

بیر پارافریشته‌لرین گویلرده یئرله‌شدیردین. اونلاری یئریندن یوخاریدا قرار وئردین. اونلار، سنه یارانمیشلاردان آرتیق بیلیجی دیلر و هامودان آرتیق، سندن قورخورلار و هامودان آرتیق سنه یاخین دیلار. اونلار بئل لردن گلمییوب و رحیم‌لرده قرار تاپمییوب و اسگیک بیر سودلاندا یارانمییوبلار: زمانه اونلاری بیربیرلریندن آییرمییوبدور. هامان حالداکی سنین یانیندا مقام و مرتبه‌لری وار، ایستک‌لری سنده خلاصه اولور، سنین اوچون چوخلو اطاعت صاحبی‌دیلر و فرمانیندن غفلت ائتمییوبلر. اگر گیزلنمیش حقیقتین اونلارا بللی اولا، اوندا عمل‌لرین آزبیلیب، ئوزلرین دانلارلار. و بونی دوشونرلرکی سنه یارارلی بیر قوللوق ائتمییوبلر.

الهی سنی هر عیبدن پاک و کناردا بیلیرم. سن ئوزین یارادان و پرستش اولونان سان. گؤزەل حالدایارانمیش لارین اوچون، یاخشی نعمت‌لریندن بهشتی اونلارا باغیشلادین.

اوردا آچیق سفره‌لر، کی ایچمه‌لی، یه‌مه‌لی دیلر و هابئله جفت‌لر، خدمتچی‌لر، تیکینتی لر، سولار، اکین‌لر، یئمیشلر وار.

سونرا بیر نفر رسول یوللادین کی، اونلاری او یانا چاغیرسین کی سن ایسترسن. اما او چاغریلان لار، قبول ائتمیب و علاقه نشان وئرمه‌دیلر. بیر مردار طرفینه گئتدیلر و اونی یئمکدن رسوای اولدولار. او مورداری ایسته‌مکده بیرلشدیلر. هر کیم بیر زادا عاشق اولا، کور اولار. وأوره‌گی خسته‌لیب عیبلی گؤزایله باخار. ائشیدمیین قولاق ایله ائشیدر. چون‌کی کونول ایستک‌لری عاغیلینی آزدیریب‌دیر و دونیا أوره‌گینی ئولدوروب، ئوزونه علاقه لندیریبدیر. بوناگوره او دونیایه و او آداماکی دونیادان بیرزاداونون الینده‌دیر، قول اولوبدور. او، دونیا دولانان طرفه دولانیر. هر طرفه دونسه، او طرفه دونر. قورخی وئره‌ندن قورخمییوب، سؤز قبول ائتمز. بیر حالداکی، گورور اونلار گرفتار اولوب و گرفتار اولانلارا، قائیدماق یولی باغلیدیر.

نجور فیکریزه گلمیین باشیزا گ‌لدی؟ دونیانی کی امن بیلردیز، نئجه سیزدن آیریلدی؟ و وعده وئریلن آخیرته وارد اولدوز؟

باشلارینا گلن بلا تعریفه گلمز. جان وئرمگین چتین‌لیگی و الدن گئدن‌لرین ئوزونتوسی اونلاری توتدی. ال آیاقلاری سست اولوب رنگ‌لری دییشیلدی، سونرا ئولوم هجوم چکیب، اونلار ایله دیللری آراسیندا، آیریلیق سالدی. اینسان ائولادی آراسینداگؤزلری ایله گورور. قولاقی ایله ائشیدیر، عاغیل و هوشی ئوزیئرینده دیر. او بئله فیکرده دیرکی، عمرینی نجور هئچ ائدیبدیر؟ دونیاسین هانسی یولدا باشا آپاریبدیر؟ ییغدیگی مالا فیکر ائدیرکی نئجه اونی‌ییغماقدا، حالال و حارام و شبهه‌لی لردن دونمه دیگینده، ایندی اونلارین گناهلاری ایله یولداشدیر. هاموسی اوندان آیریلیب وارثلره قالار. وارثلراو مالدان فایدالانوب خوشلانارلار. او مالین راحاتچیلیقی ئوزگه‌لره و آغیرلیقی اونون بئلینده دیر. اودا بو مالّلارین گروینده‌دیر. ئولوم حالیندا گوردوگی عوالمه گوره پشیمانچیلیق‌دان الین دیشلیر. بوردادورکی دونیادا علاقه‌لی اولدوقلاریندان ئوزچئویریب آرزی ائدرکی ای کاش منه حسد ائدن‌لر بو مال‌لاری ییغمیش اولائیدیلر.

ئولوم اونا ساری گلر، قولاقلاری، دیلی‌کیمی، ایشدن دوشر. ئولادی آراسیندا، بیر حالدا قالار کی نه دانیشا بیلر، نه ده ائشیدر. گؤزلریله اونلارا باخار. آغیزلارینین ترپنمه‌سین گوره‌ر. امااائشیده‌بیلمز. ئولومون اثرلری اونا یاپیشیب، گؤزلری ده قولاقلاری کیمی ایشدن دوشر. ان سونوندا روح بدنیندن آیریلار. بو حالدا بیر موردار کیمی آرالیقدا دوشر و ئولادی دا اونون یانیندا اوتورماقدان قورخوب، ئوزاقلاشارلار. آغلیانلارا یاردیمچیلیق ائده بیلمه‌ییب چاغیرانلارا جاواب وئره‌بیلمز. سونرااونی یئر آلتیندا ابدی منزله آپاریب عمللری الینه تاپشیرارلار و اونی گورمکدن گؤزأورترلر. بئله‌لیک ایله بو حالت ئوزانار و تقدیر اولونموش امر، باشاچاتار. یارانمیشلارین آخیری اولده کیلره قووشوب، آللهین اراده ائتدیگی امر ظاهر اولار.

ینی یارانیش اوچون گویلری حرکته گتیریب، پاتلادار. یئری آلت أوست ائدیب سیلکه‌لر. داغلاری یئرلریندن گوتوروب سوغورار. آللهین جلال و عظمتی قورخوسوندان و داغلار بیربیرلرینه قوغوشاندان سونرا داغیلیب، توپراقیله بیرله شرلر.هرکیم‌کی یئرآلتینداالولموش‌اولسا. ائشیگه آتار.اسکی‌لری یئنی لندیره ر، داغیلان‌لاری بیغار. اونلاری گیزلین ایش لریندن سوروشماق اوچون، آییریب ایکی بؤلوم ائدر.

بیر پارالارینا نعمت وئریب بیر آیری لاریندان انتقام آلار. دوزگون بنده‌لری ئوز رحمتی آلتیندا ساخلیب همیشه‌لیک یئرده اوتوردار، او یئرده کی هئچ زامان اوندان کوچماق یا حالی دولانماسی‌یوخدور. قورخی اونلارا گلمز، خسته اولمیوب چتینلیک اونلارائوز وئرمز، قاباقدا، سفرلری یوخدور تامجبور حالدا بیر یئردن آیری یئره گئتسین‌لر.

اما گناه صاحبی اوچون پیس یئر وئریلر. اونلار اوردا اللری بوخوولی، بویون لاری اللرینه، ائله باغلانیرکی، آلین‌لاری آیاقلارینا تیکیلیر. گئیملری، قطرانلی و اود پارالاری ایله چولقاشیب، او عذابداکی اونون ایستی‌سی چوخ یاندیران و بیر یئرده دیلرکی قاپوسی باغلیدیر. بیر اود ایچینده دیلرکی گورولتوسی و آلووینین قئوزانماسی قورخولیدیر. اونلار هئچ زامان اوندان ائشیگه چیخمیه جکلر. اورانین اسیرلریندن أوده‌مک قبول اولونماز. بوخوولاری قیریلمیب، سونسوز زامانا دک اورداديلار. اونلارا زامان قرار وئریلمیب تا باشا

چاتسین.

او(حضرت)، دونیانی، اسگیک بیلیب، کیچیک سـاییردی و بیلردی‌کـی، تـانری اونـدان دونیا علاقه و اختیارینی ئوزاقلاندیریب، دونیانی آیری‌لرینه گنیش لندیریبدیر. بونا خـاطر او جناب دونیادان اعراض ائدیردی و اونی خاطرله‌مک ایسـته مـیردی. بئلـه سـئویردی کـی، اونون بزه‌گین روحی‌ایله گورمییوب، گئیم‌لرینی یا اوندا دایانماقی ایسته‌مه سـین. او آللـهین حؤکملرین یتیردی و اونلاری عذابدان قورخـی وئـردی، بهشـته چـاغیریب اوددان کنـارا چکیلماقلارین ایسته‌دی.

بیز رسالت آغاجیندان‌ایق، بیرائلدن‌ایک کی، رسالت و تانری بویوردوقلاری اوردا نـازل اولوب. فرشته‌لرین گلیب گئدمک مکـانیدیر. علـم کـانی و حیکمتلـر بولاغیدیـر. بـیزلری ایستیین‌لر ویـاردیمچی لاریمـیز، رحمـت ایچینـده و ایسـته‌میین‌لر دشـمانلاریمیز، تـانری غضبینین انتظاریندا دیلار.

خطبه ۱۰۹ ـ دان ایسلام ـ قرآن
کونول‌لرین‌یازی

...اولوتانرییه یاخین اولماقدان اوتری یاخشی وسیله‌لردن بیری، اونا و پیغمبرلرینه ایمـان گتیرمک و بیریده اونون یولونداجهاداتمکدیر. کی ایسـلامین بـاش اوجالیغینـا سـببدیر. و اخلاص کلمه‌سی کی، اینسانین فطرتینده دیر و نامازقیلمـاق، کـی ایسـلامین نشانه‌سـی، و زکات کی، آللهین پایی و واجب بیر فریضه سیدیر. اوروج توتمـاق کـی تـانری عذابینیـن قاباغیندا بیر قالخان کیمـی دیـر. تـانری ائوینیـن گوروشـی کـی یوخسـوللوغی آپـاریب گناهلاری یووار. صلهٔ رحم کی مالین آرتیمی و عمرین ئوزین لوغونـا سـببدیر. و گیزلیـن صدقه‌لر کی خاطالارکفاره سی و آشکار صدقه‌لرکی پیس ئولومدن، قورتالاندیر. یاخشـیلیق کی اینسانی اءل آچماقلاردان و ضلالته سالان سینقین‌لیق لاردان ساخلار.

آللهین ذکرینه چوخلو چالیشین کی تانری ذکری، ذکرلریـن گؤزه‌لیدیـر. پرهیزکـارلارا وئریلن وعده‌لره علاقه‌لی اولون کی او وعده‌لر، دوزگون وعده‌لردندیلر. و هابئله پیغمـبریزین

یولوناگئدین کی یوللارین یاخشی سیدیر. سنتینده اولون کی هامودان یاخشی یولدور.

قرآن ئورگه‌نین کی سؤزلرین‌یاخشی سیدیر. اونا فیکرائدین کی کونول‌لر یازیدیر. اونون ایشیقیندان شفا آختارین کی خسته کونول لره شفادیر. اونی گؤزه‌ل اوخویون کی فایدالی دئگی لردندیر. هر بیلیجی کی بیلگی سینین ترسه سینه ایشلییه، اوقانمازا بنزه‌ر کی، اوزباشینا بوراخیلیب و قانمامازلیقدان آییلماز بلکه اونا، عذاب دلیل‌لری عاوام لاردان آرتیقدیر. حسرت و غصه‌سی آرتیملی و تانری ئوزه‌رینده چوخلو دانلانار.

خطبه ۱۱۰ ـ دان

بئلنچی‌دونیایه بئل باغلاما

...اما سونرا، سیزلری، دونیادان ئوزاق گزماغا چاغیریرام. چون‌کی ئوزده دادلی ویئنی دیر. اما ایستک لره چولقانیب، آز، و آرادان گئتملی‌لریله، کونول لری ئوزونه ساری چکیر. آرزی لار صاحبلرینی توغلاماق اوچون بزه‌نیبدیر. اونون سئوینج‌لری، قالیجی دگیل‌لر. اونون ئوزونتولریندن راحات اولماق اولماز. چون، توغلییوب زییان وئرن و حالی دولانوب، ایتگین اولاندیر. هامونی یئیب ئولدورندیر. او زاماندیرکی دونیا چیلاری سئویندیرر. داها دونیا، بوندان آرتیق اولا بیلمز. «بیز گؤیدن سوویاغیش یاغدیریریق. او نولا هر جور بیتگی بیتر، صاباح چاغی هاموسی قورویوب توکولورلر. یئل اونلاری داغیدار. اللهین هر زادا کامل قدرتی‌وار» (الکهف آیه۴۵).

هئچ کیشی دونیا مالیندان سئوینمه ییب، مگر کی، دالدان غصه ئوز وئره. دونیا سئوینج‌لری اونا ئوزگتیرمه‌میشدن، اونون پیسلیک‌لرینه قالار. بوللوق یاغیشی دونیادا اونی ایسلاتمیب، بلا بولوتلاری دالبادال اونا یاغار. سحرچاغی اونا یاردیم اولسادا، آخشام چاغی اونی دانار. بیر طرفی شیرین دادلی اولسادا ینه بیرطرفی ئود آجی و، وبالی دیر. هئچ کیم اونون خوشلوقوندان آرزی سینا چاتماز مگر کی، زحمت‌لرینه دوچار اولا. بیر گئجه اونون قانادی آلتیندا ارخایین لیق‌ایله قالمیشدان سحر چاغی، قورخولی قانادی اوسته قرار تاپار. دونیا و هر نه اوندا اولسا توغلییان و فنادیر.

تقوادان سوای آیری توشه‌لر، فایدا سیزدیلار. هرکیم لازم اولان اندازا دونیادان گوتـوره، خیالی راحاتدیر و هر کیم آرتیق‌آختارسا، ئوزونی فنایه چکیر. تاپدیق‌لاری دا الینـدن گئـده جکدیلر. چوخ آدام‌لار واردیلارکی دونیایه ارخایین اولدوقلاری حالدا، دونیا اونلاری یـئره وورار. چوخلو حشمت صاحبلرینی ان سونوندا آلچاق لیغا چه‌کر. چوخ شهرت صـاحبلری وارکی، دونیا اونلاری ذلیل ائدر. دونیانین حکومت و بؤیوک لیـگی داوامسیز، یاشـاماغی قارانلیق، دادلی‌سی دادسیز، شیرین‌لری آجی، یئگی‌لری آغیلی، وسـیله ایپلـری چـوروک و قریقدیر. دیری‌لری ئولومه‌ساری و ساغلام اولانلاری خسته لیک طرفینه گئدیرلر. حکومتـی الدن گئدن عزیزی، ذلیل، وارلیسی یوخسول، و اونا قونشو اولانلار سویولارلار.

مگر سیزلر گئچمیش لریزین یئرینده اوتورماموسوز؟ اونلارین کـی عمرلـری سـیزلردن ئوزین ، اثرلری قالیجی، آرزی لاری ئوزین ، سایلاری آرتیـق، عسـگرلری چـوخ ایدیلـر. اونلار دونیانی ایسته دیلراما بیرذره‌ده دونیـادان دونیـا زومـاری یـا مرکـب گوتورمییـوب، کوچوب گئتدیلر. مگر سیزلره ایلغار وئریبلرکی، دونیا بوزییانلارین، تاوانین وئره‌جکدیـر؟ و یا اونلارین الیندن توتاجاق؟ یا اونلارا یاخشـی یولـداش اولاجـاقدیر؟ بلکـه بئلـه دگیـل، اونلارین دیریلیک اساسلارینی، چتین‌لیک و یازیق‌لیق‌لارایله ذلیل ائدیب وئوزلرین توپراقـدا ازیب و زمانه‌نین آیاقی آلتیندا، تاپدیب دیر. یـاردیمچیلیق ائتمـگی بوایمیش‌کـی زمانـه‌نین چتین‌لیک لرینی اونلارا نازل ائدیبدیر.

بوناگوره گوردوزکی دونیا، اهلینه و اوندا دایانانا ئوزین تورشادیب ئوزگه‌لیک ائدیـری. بوایش، او زاماندیرکی داها همیشه‌لیک اوندان کـوچورلـر. آیـا دونیـاچیلاریـن آجلیقـدان سوای، بیر توشه و قبر دارلیغیندان سوای یئریا ایشـیق، بـاپشـیمانچیلیقدان سـوای بـیر زاد اللرینه چاتدی؟ آیا بئله بیر دونیـانی قبـول ائدیرسـیز؟ بـو دونیـادا او آداملاراکـی بـوردا قورخمازباش ایدیلر، چوخ پیس بیر مکاندیر. بوناگوره بیلین و بیلیرسیز، کـی ان سـونوندا، دونیادان کؤچه جکسیز. او آداملاردان کی دئیردیلر بیزدن گوجلی سـی یوخـدور، عیـبرت آلین، اونلاری تخته آتامیندیریب قویلاقلار طرفینـه آپـاردیلار. اونـلارا آت مینـن دئمزلـر، اونلار قویلاقدا قوناق دگیل‌لر. اونلارین قونشولاری، یئرین توپراقلاری و کفن‌لر، چـوروک

سوموک‌لرین توپراقلاری دیلار. اونلار ائله بیر قونشودولارکی هر کیم اونلاری چاغیرسا، جاواب وئرمزلر. و ظلم‌لرین قاباغین، آلابیلمزلر. نوحه و یالوارماغا اعتنالاری یوخدور اگر یاغیش اونلارا یاغمیش اولسا، سئوینمه ییب، باهالیقدان نایمید اولمازلار. اونلار بیر یئرده اولدوقلاری و قونشواولدوقلاری حالدا، ینه یالقوزدیلار بیر بیرلرینه یاخین اولدوقلاری حالدا بیر بیرلرینین گوروشونه گئتمزلر. یاخین دیلار اما ایله بیل کی بیربیرلریندن ایراقدیلار. دؤزوملی‌دیلر، آجیقلی دگیللر، اونلارین غصه‌لریندن بیرکیمسه کدرلنمز. اونلارین یاردیم لیگینه بیرکیمسه نیین اومودی یوخدور. اونلار یئر آلتینی یئراوستینه و دار ائوی گنیش ائودن اونم لی بیلر لر. تانیش‌لار(یئرینه غربت ولایتی وایشیق یئرینه قارانلیقی گوتوردولر.توپراغا قائیتد یلار، نئجه‌کی اوندان لوت آیریلمشدیلار. عمل‌لر و کردارلاری ایله دونیادان آخیرت و همیشه‌لیک ائولرینه کوچدولر هامان جورکی تانری بویوروب).

...اونی اولکی خیلقتینه چئویره ریک و بو گره کلی ایشی و وعده میزی یقین انجام وئره جاووق. (انبیاء ـ ۱۰۲)

خطبه ۱۱۱ ـ دن

عزرائیل

...آیااونی بیرائوه گیرنده گوروب یا دوشونر سیز؟ آیااونی جان آلاندا، گوره‌رسیز؟ اوشاقین روحینی آناقارنیندا آلماغی گوره رسیز؟ آیا آنا پیکریندن داخل اولار یا کی او روح اولوتانرینین اجازه‌سی ایله اونون طرفینه گئدر یا کی ملک‌الموت روح ایله بیرلیکده آنا قارنیندادیر؟ او آدام‌کی ئوزی تک بیر یارانمیشین علامت‌لرین دوشونه بیلمیر، نجوریارادانین ذاتینی‌بیان ائده بیلر؟

خطبه ۱۱۲ ــ دن

آخیرت

...سیزلری دونیایه‌باغلی اولماقدان ساکیندیریرام.چون‌دونیا بیرمنزل‌کیمی دیرکی،هر زامان‌گره‌کدیر اوندان‌کوچورولسون.أورا،قالمالی‌یئردگیل.توغلامالی زادلارایله بزه‌نیب توغلییور.أورا بیرائودیرکی‌صاحبی یانیندا، ده‌یه‌ری یوخدور. اودروکی حالالین، حارام ایله و خیرین شرّ ایله و دیری‌لیگین ئولوم ایله و شیرین لیگین آجی ایله قاتیبدیر. بوناگوره تانری اونی دوستلارینا ایسته‌میب اما دشمانلارینا وئرمکده اسیرگه‌مییوبدور. یاخشیلیق لاری آز و پیس‌لیکلری آرتیق‌دیر.بیغینتی‌لاری‌داغیلان، واری الدن گئدن و آبادلیقلاری ویران اولاندیر.

او اوتراق کی سینیق وکوکدن خارابدیر. نه خیر وار اویاشایشداکی، یولون باشاچاتماسی کیمی، سونا چاتار؟ اللهین واجب ائتدیگی زادلاری ایسته‌یین. و بویولدا، اوندان یاردیم آلین. ئولومون چاغیرماسینی قولاقلاریزا آلین. دوغروسی، زاهیدلر اگر اؤزده گولموش اولسالار، اؤره‌کلری آغلیر. اگر سئوینمیش اولسالار، غصه‌لری چوخدور. اونلار، هر قه‌ده‌رده تانری باغیشلادیقی باره‌ده پاخیل لانسالار، ینه ئوزنفسلرینه خشم توتارلار.

ئولومی یادا سالماقی، یاددان چیخارتمین. یالانچی آرزی لار قلبیزی توتوب و دونیایه آخیرتدن چوخ میلیزوار. سونی اولمییان دونیا سیزلری، همیشه‌لیک آخیرتدن چوخ ئوزینه ساری چکیبدیر.

سیز آللّه دینی ئوزه رینده، بیربیریزیله قارداش سیز. ناپاک باطن‌لر و پیس فیکرلر آیریلیغیزا سببدیر. بو علّته گوره بیر بیریزه یاردیم دگیل سیز.وبیر بیریزی دانلامورسوز. بیربیریزه باغیشلاماق و حجت یوخوز دور. سیزه نه گلیب کی دونیادان بیر آزتاپماق هامان سئوینیرسیز؟ اما آخیرتدن قالماق یا اونون الیزدن گئدمگینه‌کدرلنمیرسیز؟ ائله‌کی بیر آز دونیانی الدن وئردیز، نگران اولوب ائله ئولوشگورسوز کی اثرلری اؤزوزده بللی اولور. ائله دوشونور سوزکی دونیا، همیشه‌لیک یئریزدیر یا اوندا اولانلار سیزه قالاجاق لار. هئچ بیریز قارداشیزین عیبین بیلن حالدا، دئمیرسیز. اولماسون‌کی اوداسیزین عیبیزی اؤزوزده دئسین.

حقیقتده دونیانی توتماقدا و آخیرتی الدن وئرمکده، بیربیریزیله یولداش اولموسـوز. دینیز. دیلیز، و عملیز او آداما بنزه‌رکی ایشـین قورتالماِق هامـان ئوزمولاسـینین رضـایتینی الـه گ‌تیریر.

خطبه ۱۱۳ ـ دن

تقوا ـ عیبرت سبب‌لری

حمد و شوکر او تانرییه اولسون کی حمدی نعمت‌لره و نعمت‌لری شوکر ایله بیربیرینـه یاپشدیردی. نعمت‌لرینه گوره اونی حمد ائدیریـک، نئجه‌کی اونـی بلالرینـه گوره شـوکر ائده‌ریک. و اونداﻥ ایستیریک، بیزی یاغی نفس‌لرین مبارزه سینده کی اونون بویوردوقلارینا یاغی‌لیک ائدیر و نهی اولونموشلاریندا یگین لشیر یاردیم لیگ ائتسین. او گنـاه لاردان کـی اونون علمی احاطه سینده دیر و او گناهلاردان کی کتابیندا یازیلیب و او علـم ایلـه‌کی هـر یئره یول تاپـار. و او کتـاب کـی هئچ زاد اونـدا قلمـدن دوشـموب، باغیشـلانماقیمیزی ایستیریک.اونا ایمان گتیریریک. او آدامین ایمانی کیمی کی گیزلین‌لری دوشـونور. واخـت وئریلن زادا آییق‌دیر. او ایمان کی، اخلاِ ق ایله شرک‌لری و ایناناماقلاری و هر جوره شـکی آرادان آپاریر. و شهادت وئریرم کی واحد اللّه‌دان سوای بـیر تـانری یوخـدور و شـهادت وئریرم که حضرت محمد(ﷺ) اونون بنده‌سی و پیغمبری‌دیر. بو ایکی شهادت دئمک عملـی اوجالدار. او شهادتی کـی هـر ئولچـوده یونـگول اولمـاز و هـر ئولچـودن گوتورولسـه، آغیرلاشماز.

ای اللّهین بنده‌لری، سـیزی تقوایـه وصیّـت ائدیـرم کـی هـم یـول زومـاریدیر و هـم دالدالانماِق یئریدیر. او زومار کی سیزلری منزله یتیره‌ر و اودالدالانمـاق یـئری کـی اونـی خطردن قورتالار. اونا ساری چاغیران، چاغیرانلارین و اونی‌گؤزلین، گؤزلین‌لریـن یاخشـی سیدیر. بوناگوره چاغیران ائشیتدی و اونی دوشونن، دوز یولا گلدی.

ای آللهین بنده‌لری: تانری قورخوسی، تانری دوسـتلارین حـارام ایشـلردن سـاخلیب و اؤرکلرینده قورخـی یـارادار. ائلـه‌قورخی‌کی، گئجـه زامـانی‌آییق و ایسـتی گونلـرده، آج

قالارلار. زحمتلی ایشلری راحاتچیلیق یئرینده و سوسـوزلوقی سـوایچمک یـئرینده قبـول ائدیرلر. ئولومی یاخین بیلیب یاخشی ایش گورما ق اوچون چالیشیرلار. اونـلار آرزی لاری یالان بیلیب، عمرین بیتمه‌سینی دوشونورلر. آییق اولون کی دونیا فانی اولماِق و زحمـت و حال‌لارین دگیشیلمه‌سی و عیبرت کانیدیر. فنا علت‌لریندن بیری بودور کـی اوخـی کمانـا قویوب و اوخلاری خاطاگئتمز و یـارالاری توختامـاز. دیری‌لـری ئولومـه و سـاغلام‌لاری خسته لیک اوخونا گرفتار ائدیب نجات تاپانلاریدا ئولدوره‌ر. او بیر آجدیرکی هئـچ زامـان دویماز. و بیر سوسوز دورکی عطشی قویماز. اونون زحمت لریندن بیری بودورکی، کیشـی ییغدیـق لارینـی یئمـز و بیرعمـارت‌تیکدیررکی اونـدا اتورمـاز،سونراسی‌مالسـیز وائوسیز،تانری‌یانینا گئدر.

ایشلرین ترسه دوشمه سیندن بیری بودورکی، رحم ائله‌دیگی آداملارا حسرت ائده رلـر. و حسرت ائله‌دیگی آداملارا رحم ائده رلر. بو ایش او نعمت‌لرین خاطرینـه دیرکـی، الـدن گئدیب وچتین لیک لر خاطرینه دیرکی‌غفلتدن نازل اولور.

و عیبرت سبب لریندن بیری بودورکی اینسان او زامان کی ایستیر آرزی سـینا چاتسـین، اجلی یتیشر و امودی کسیلر. نـه آرزی سـینا یتیشـیر و نـه آرزی ائتدیـگی زادلار قـالار. سبحان‌الله سئوینمگی نه اندازا آزدیراندیر. و سـوایچمگی نـه انـدازا سوسـوزلوق گتـیره‌ر. کولگه‌سی تئز آرادان گئدر، گله جگی ردّ گلمیب و گئچه‌جگی بـیرده قائیتمـاز. سـبحان‌الله دونیانین نه اندازا دیری‌لری ئولی‌لره یاخینلاشیبلار و نه اندازائولی‌لر دیری‌لردن ئوزاقدیلار؟

هئچ زاد شرّدن پیس دگیل مگر اونون عذابی و هئچ زاد یاخشـی لیقـدان گؤزه‌ل دگیـل مگر ساوابی. دونیاداهر زادین ائشیدمگی گورمگینـدن بؤیوکـدور امـا، آخـیرتین هـر زادی گورمگی، ائشیتمگیندن یاخشی دیر. بوناگوره ائشیتمک و گیزلیندن خـبر توتمـاِق سـیزلری گورمکدن یئته رلی ائدر. بونی ده بیلین، اگر دونیادان آزالدیـب آخیرتـه آرتیـلا، آخـیرتدن آزالدیب دونیایه آرتیلماقدان یاخشی دیر. چوخ آزاولماِق لار وارکـی خـیری‌وار و چـوخ آرتیملار وارکی زییان گتیره ر. او زادی کی اونا مأمور اولموسوز، قاباغی چـوخ آچیقدیـر اوندان کی، اونون قاباغی آلینیدیر. سیزلره حالال اولانـلار، حـارام اولانـلاردان چوخـدور.

بوناگوره آزی، بوللوقِلار خاطرینه بوراخین. روزی لریز واجبلر بـاـبتیندن سـیزلره ضمـانت اولوبدور. بئله‌لیکده گره‌کمز سیزلره ضمانت اولونان یِسئرده، چـوخ چالیشاسـیز اودورکـی، عمل ائدین و بیردن بیره ئولومدن قورخون. چون الدن گئده نه، اومود یئری وار اما عمریـن بیرده قائیتماغینا اومود یئری یوخدور. اگر بو دونیادا آزالیب، آخـیرتده چوخالماقـا اومـود یئری اولسا، یاشایشین گئچمیشینه قائیتماق اومودی، یوخدور. اومود گلـه‌جک اوچونـدور. اومودسوز اولماقِ گئچمیش‌لره باغلیدیر. بوناگوره‌تانریدان قورخون و اونـون پرهیزکـارلیق حاقینی یئرینه یتیرین و مؤسلمانچیلیقدا ئولون(آل‌عمران ـ ۱۲).

خطبه ۱۱۴ ـ دن

یاغیش ایسته‌مک

...الهی داغلاریمیز قورو لوقدان جیریلیب، کؤشـن‌لریمیزی تـوز آلـدی. حیوانلاریمیز سوسوزدولار. یئرلرینده آرادان گئدیرلر. آنالارین، بالالار مصیبتینـده اولان نالـه‌لری کیمـی، ناله‌ائدیرلر. اونلار سو و یئم دالینجا گزمکدن، یورولوبلار. الهی ناله ائدن‌لریـن نالـه سینه و آرزی صـاحبلرینین شـوقینه رحـم ائـت. الـهی، حیوانلاریـن یولـلاردا شاشـمیش اولدوغوناواونلارین یاتاجاق یئرلرینده ناله‌لرینه رحم ائت.

الهی، او زامان ائشیگه چیخدیق کی، یوخلوق و قوراقلیق ایلی آلیزلی دوه‌کیمـی بـیزلره ئوزگتیریبدیر. یاغیشی اولان بولوتلار، بیزه دال چئویریبلر، بوناگوره، غصـه‌لی‌لرین اومـودی و یالوارانلارین آرزی لرینی یئرینه یتیریرسن. بو زامان اینسـانلارین اومـودلاری کسـیلیب، بولوتلار یـاغمور، أوت ییین‌لـر تلـف اولوبـلار، سـندن ایسـتیریک کـی: بـیزلری پیـس ایش‌لریمیزین گناهینا توتمیه سن. رحمتین بـیزه چئویریـب، یاغیشـلی بولوتـلار، سـولی و گویه‌ره نتی لی یاز، ایری گیله‌لی یاغیشی کی قورویان‌لاری، گویه‌رتسین و آرادان گئدنلـری دیریتیسن، بیزه نازل ائت. الهی، سندن سو ایستیریک، دیریلدیب دویوران، کـامل، برکتلـی، ایچمـه‌لی، گویـه رده ن سـو، کـی آغـاجلار یئمیـش وئریـب تازه‌لنـه، بـیزلره نـازل‌ائت تاگوجسوزبنده‌لرین گوجله‌نه و ئولن یئرلرین دیریله.

الهی، سندن سو ایستیریک کی اوجالیقلار أوتا دولسون و آلچاقلاردا، سولار یئریسین. هریانیمیزبرکته چاتسین. یئمیش لریمیز بؤل اولسون. حیوانلاریمیز حالا گلسین‌لر. و بیزدن أوزاق یئرلرده کیلره‌ده یتیشسین تا دویسونلار. بوللی نعمت‌لریندن، محتاج بنده‌لریوه‌ن و کؤی حیوانلاراکی چؤللرده بوراخمیسان باغیشلا. بیزه او یاغیشی گوندرکی، یئری ایسلادیب دالبادال آخسین. او یاغیشلاردان کی بیربیرینه چیرپینسین، نه او یئکه بولوتلاردان کی شاقیلدیب یاغیشی اولماسین. و نه کیچیک بولوت یا آزیاغیشلاردان کی سرین اولا. بیزه او یاغیشدان یوللاکی، اونلار باهالیقدان، بوللوغا چیخسین لار و اونون برکتیندن راحاتلیق تاپسینلار، چون‌کی: «سن بنده‌لره اومودسوزلوقدان سونرا یاغیش گونده‌ریب، رحمته‌یتیررسن و ایشلری به‌یه‌نیلمیش باشچی سان»

مرحوم سیدرضی بویورور: بو خطبه ده دوشونولمز سوءزلرین ایضاحی‌وار: «انصاحت جبالنا» یعنی داغلار قوریلوق اثرینده جیریلدی نئجه‌کی دییرلر انصاح الثوب«یعنی پالتار جیریلدی و هابئله» انصاح النبت و صاح و صوح«اوتو ن قوریین زامانینا دییرلر بو نئچه کلمه بیر آنلامدا دیلار و او حضرتین بویوردوغی: و هامت دوابنا یعنی حیوانلاریمیز سوسوزدولار. بو کلمهٔ هیام، یعنی سوسوزلوق ریشه سیندندیر و حدابیرالسنین» جمله سینده حدابیر حدبار(ین) جمعیدیر و او بیردوه‌دیر کی چوخ ایش و یول گئتمگین‌اثرینده آریقلیبدیر. و امام(ع) قوری و سوسوزلوق ایلینی او جور ده وییه بنزه دیبدیر. عرب شاعری«ذوالرمه» دئییر:

حدابیر ما تنفک الا مناخهٔ علی الخف او ترمی بها بلدا قفرا.

ئوزولموش دوه‌لر بیربیرلریندن آیریلمازلار مگر یاتاجاق یئرلرینده. یا کی اونلاری سوسوزو اوت اولمییان یئرلره آپارالار«و او حضرتین بویوردوغی»: و لا قزع ربابها«یعنی داغیلمیش کیچیک بولوتلاردان اولماسون»و لا شفان ذهابها«شفان سویوق یئل دیر و ذهاب» آز یاغیشدیر. او حضرت«و ذات» کلمه‌سینی ائشیده‌نین بیلدیگینه گوره، جمله‌دن سالیبدیر.

خطبه ۱۱۵ ـ دن
پیغمبرین مدحینده (ﷺ)

...اولو تانری، او حضرتی یوللادی تا اینسانلاری حاققاساری چاغیرسین. و اینسانلارین ایشلرینه، شاهید اولسون. اودا، تانری حؤکملرینی فوری یتیردی. و تانری یولوندا دشمانلار ایله، عذرسیز و جرأت‌له جهاد ائتدی. او،قؤرویانلارین آقاسی وهدایت اولونان‌لارین گؤز آیدین لیغینا سببدیر.

بو خطبه دندیر: اگر سیزلر منیم کیمی گیزلین لردن خبریز اولسا ایدی، ائولردن ائشیگه چیخیب چؤلده ئوز ایش لریزه آغلاردیز. و بالاسی ئولموش قادین لار کیمی، داش باشیزا چالیب، واریزی ئوز باشینا بوراخاردیز. سیزلردن هر کیم، اوجور ئوزینه مشغول دورکی آیری سیندان خبری اولماز. اما سیزلره وئریلن اویودی اونودب: حذر ائتمه‌لی‌لره ارخایین اولدوز. عاغیل و فیکریز ایتگین اولوب، ایشلرده داغیلدیز. ایستیره‌م کی تانری من ایله سیزلرین اورتاسیندا آیریلیق سالیب و منی سیزلردن یاخشیسی ایله سالسین. آند اولسون تانرییه اونلار دوزگون فیکرلی، صبرلی، حاق دانیشان ایدیلر. ظلم ائتمز دیلر. اونلار دوزگون یولاگئدیب و آیدین یولدا چالیشدیلار. بوناگوره همیشه‌لیک آخیرتده، یاخشی و کرامتلی دیریلیگه ال تاپدیلار.

آییلین، آند اولسون آللهه بنی‌ثقیفدن بیر نفر سیزه ال تاپاجاقدیرکی، تکبرلی و هوسلیدیر. هر نه واریزی ییب یاغیزی اریده‌ر. ای«اباوذحه» باجاردیغین ایشی گؤر.

مرحوم سید رضی بویورور: بورداوذحه دن منظور«خنفاء» دیر و بو فرمایش حجاجین گلماغینا اشاره دیر و اونولا«و ذحه» نین بیر ماجراسی وارکی نقل ائتمک یئری بوردا دگیل.

خطبه ۱۱۶ ـ دان او حضرتین کلامی
صحابه‌لرینه خطاب

...هئچ زامان مالیزی، مال وئره‌نین یولوندا باغیشلامیرسیز و جانیزی جان وئره‌نین حاققیندا اخطره سالمورسوز. اللهین دینی سببینه، جماعت ایچینده حوءرمتلی سیز. اما تانرییه، قول لاری یانیندا حوءرمت قویمورسوز. گئچمیش‌لرین منزل لرینده اوتورماقدان ویاخین یولداش وقارداشلاردان، آیریلماقدان عیبرت آلین.

خطبه ۱۱۷ ـ او حضرتین کلامی

صحابه‌لرین مدحی

...سیزلر حاققایاردیم، دینده قارداش، چه‌تین گونده، قالخان و صحابه‌لرین خاص، سر صاحبلری ویاردیملاری سیز. سیزلردن ارخایین اولماق اثرینده، حاقدان دونن‌لری یولا چکه ره‌م. و سیزلرین یاردیمی اثرینده حاققاباش ایه‌نلره اومودوم‌وار. منه شک سیز و دوزگون‌اویودلارایله یاردیم اؤلون. آند اولسون تانرییه من بو جماعته هامودان لیاقتلی‌یم.

خطبه ۱۱۸ ـ او حضرتین کلامی

نهروان شیخ‌لری ـ حاققدان قاچانلار

...او حضرت جماعتی ییغیب جهادا چاغیریردی. او جماعت‌أوزون زامان ساکت اولوب دینمه دیلر. امام(ع) بویوردی: سیزه نه اولوبدور؟ نیه لال اولموسوز؟ اونلارین بیر آزی دئدیلر: ای امیرالمومنین اگر سن گئدسن، بیزده سن ایله گله‌ریک.

امام بویوردی: سیزه نه اولوبدورکی دوز یولا گلمیرسیز و حاق یولوندا قدم قویمورسوز؟ آیا بئله بیر زاماندا یئری وارکی منده گئدەم؟ ایندی گره‌ک سیزلردن قوچاق بیرکیشی کی اونا راضی و ارخایین اولموش اولام، میدانا گئده، بئله بیر زاماندا، منه یاراشمازکی قؤشونی، بیت‌المالی، مالیات ییغماقی و مؤسلمانلار آراسیندا قضاوتی و اونلارین حاققین بوشلایوب بیرقؤشون ایله چیخیب و بیر آیری قؤشون آردیندا گئده‌م. بو ایش بوش جعبه‌ده اوخا بنزه‌ر اما من دگیرمانین اورتانجی قطب و محوری کیمی‌یم. کی

دگیرمان منیم دوره‌مه فیرلانیر. یئری وارکـی مـن ئوزیـئریمده قـالام. اگرآیریلسـام، ایشـلر بیربیرینه ده‌ییب داغیلار. بوحالدا منیم سیزلر ایله گلمک فیکریم، یالنیش بـیر فیکردیـر. آنـد اولسون اللهه؛ اگر دشمانلا اؤز به اؤز اولماقدا، شهادت اومودی منده اولماسـائیدی، آتیمـا مینیب سیزلردن ئوزاقلاناردیم و او زامانا دک کی یوخاری و اشاقادان یئل اسـیر، سـیزلرین یاردیمیزی‌ایسته مزدیم. چون‌کی سیزلر سؤنگو ووران، عیب آختـاران، حـاقدان قـاچـان و حیله‌ائدن سیز. سایدا چوخ، اؤرکده آزاولماغیزین فایداسی یوخدور. سیزلری آیدین یـولا، کی یولی ایتیره‌ندن سـوای آیریسـی هـلاک اولمـاز، چـاغیردیم. دایانـان بهشـته گئـدر و سؤیروشن جهنم اودونا یانار.

خطبه١١٩ ــ دان او حضرتین کلامی

پیغمبرین(ﷺ) اهل بیتی

آند اولسون اللهه، رسالت‌لری یتیرمکده و وعده‌لره وفا ائتمگی پیغمبردن ئورگندیم. علـم و معرفت قاپولاری بیز اهل بیتین یانیندا دیر. آییلین کی دیـن یاسـالاری بـیر جوره‌دیـر و اونون یوللاری دوزگوندور. هر کیم اویولدان گئده، حاققاچاتار. و هر کیم اویولدا دایانسـا، آزیـب و پشـیمان اولار. بونـاگوره او گونـدن اوتـری کـی ذخـیره‌لر دال آتیـلار، و سرلربللی‌اولار، ایش گورون. او گون فیکرلر اؤزه چیخار و هـر کیـم فیکـر و عـاغیلیندان، فایدا آپارماسا، هامودان عاجزدیر. او اوددان کی ایستیسـی چـوخ و درین‌لیـگی آرتیقدیـر. اونون یاراشیق‌لاری دمیر و ایچمه‌لی‌سی ایرینچیک دیر.

آییلین، او یاخشی آدکی تانری جاماعات آراسیندا اینسانا وئرر، او ارثـدن یاخشـی دیـر کی اونا شوکر اولونماز.

خطبه ١٢٠ ــ دن

عمر و عاصین حیله‌لریندن سونرا...

...بیر کیشی آیاغا قالخیب دئدی: بیزی حکمیتدن مانع اولدون، اما سونرا اجازه‌وئردین،بیزدوشونمه‌دیک بونلارین هانکی‌سی‌مصلحت ایمیش؟ امام(ع) الین الینه چالیب بئله بویوردی: بو ایش او آدامین سزاسیدیرکی، پیمان لارینی یاددان چیخاردار. آییلین، آند اولسون تانریه او زامان سیزلره بیر ایش دئدیم کی خوشوزا گلمه‌دی، اما تانری او ایشده سیزلر اوچون، خیر قرار وئرمیشدی. اگر بو امره دؤزموش اولسائیدیز،سیزی یولا گتیره‌ردیم و اگر یولدان چیخمیش اولساایدیز، دوز یولا چه‌کردیم و اگر قبول ائتمه سه ایدیز مجبور ائدردیم.

او جوره سی منه ارخایین لیق اولاردی. اما ایندی کیمین یاردیمی و یولداشلیقی ایله ساواش ائدیم؟ بونولا بئله ایسته‌رم سیزلرین وجودی ایله، دردلره درمان ائدیم. اما، سیزلر، منیم دردیم سیز. من او آداما بنزه رم کی تیکان ایله تیکان چیخاردیر بیر حالدا کی بیلیر تیکان تیکاندیر...

الهی بویامان دردین طبیب‌لری یورقوندولار. ایپ‌له قویلاردان سو چه‌کن‌لر یورولوبلار. هانی او آداملارکی ایسلاما ساری چاغیراندا اونی قبول ائتدیلر؟ و قرآنی اوخویوب محکم لندیردیلر؟. جهادا چاغیراندا عشق ایله، دوه بالاسینا محبتی اولان کیمی یولادوشدولر؟ قلینج لارینی قیندان چیخاردیب میداندا، سیرا سیرا اولدولار؟ بیرپارائولوب بیر پارالاری نجات تاپدیلار. دیری قالانلارین قالماقینا سئوینمیب، ئولن‌لرین ئولوموندن اوغوندورماق ایسته‌میر دیلر. آغلارگؤزلرینه، تانری قورخوسوندان آغ گلیب و قارین‌لاری اوروج توتماقدان بیغیشیب و دوداقلاری دؤعادان قورویوبدور. اؤزلرینین رنگی گئجه‌لر آییق قالماقدان، سارالیب، تواضع توزی اؤزلرینه قونموشدور. اونلار منیم قارداشلاریم ایدیلرکی، گئتدیلر. بوناگوره یئری وارکی اونلارین گورماغینا علاقه‌لی اولوب، ئوزاقلیق لاریندان حیف سیله‌نک. شیطان یوللارین سیزه راحات نشان وئره‌ر و ایسترکی سیزلرده‌کی علاقه‌لری، داغیدیب بیرلیک یئرینه آیریلیق و آیریلیق اثرینه فیرتیناسالسین. اودورکی اونلارین فیرتینالاریندان اؤز چئویرین. او آدامدان کی سیزلره اویود باغیشلار، سؤزون قبول ائدیب، اوندان مغایات اولون.

خطبه ۱۲۱ ـ او حضرتین کلامی
نهروان ماجراسی شبهه‌لر و تأویل‌لر

او زامان کی نهروان شیخ‌لری، حکمیت، ماجراسیندا دئدیک‌لری اوسته دورموشدولار، امام(ع) اونلارین عسگراوردوسینا گئدیب بئله بویورموشدی:

...آیا سیز صفین ساواشیندا وارایدیز؟

دئیدیلر: بیرپاراحاضر و بیر پارامیز حاضر دگیلدیک.

بویوردوی: پس ایکی‌دسته اولون. بیردسته اونلارکی حاضر ایدیلر و بیر دسته اونلارکی حاضر دگیلدیلر تا هر کسه ئوز فیکرینین ئوزه رینده بیر سؤزلردئیم.سونراجماعتی هایلیب بئله‌بویوردی: دانیشمین وسؤزومه‌قولا آسین، اؤرکدن‌منه دقت ائدین... هرکیمی شهادت اوچون ایسته‌سم‌بیلدیگی‌جه جاواب وئرسین. سونرا امام اونلار ایله چوخلو دانیشیب کی بیر آزی بوسؤزلردیلر:

...مگر او زامان کی اونلار فیریلداق اوچون قرآنی نیزه‌لر باشینا تاخدیلار، دئمه دیزکی اونلار بیزیم قارداشلاریمیز دیلار؟ و بیزکیمی مؤسلماندیلار؟ اونلار بیزدن ساواشین قورتولوشون ایستیرلر. و قرآنا اؤزچئویریب وحدت آختاریرلار. صلاح بئله دیرکی سؤزلرینی‌ائشیدیب اونلاردان ال گوتوره‌ک. اما من سیزه دئدیم: بو ایشین گؤرونوشی، تانرییه ایمان گتیرمک ولی ایچه‌ریده عداوتدیر. اولده رحمت و سونی پشیمانچیلیق‌دیر. ائله ئوزحالیزدا قالین و گئتدیگیز یولدان چیخمیین. دیشلریزی قیسین و هر ؤز دانیشانا اعتنا ائتمین. اگر اونلارین دئدیگینی قبول ائتسه‌ز، آزقینلیغا دوشرسیز و اگر سؤزوئرمه‌سز ئوزی ذلیل اولاجاقدیر. حیف کی بو ایش اولوندی و سیزلری گوردوم کی او یولدا چالیشدیز...

آند اولسون تانرییه اگر حکم‌لرین حؤکموندن اؤزچئویرسه ایدیم، من اوچون گناهی اولمازدی و، تانری، اونون گناهین منه یازمازدی. آند اولسون تانریه، اگر او ایشی قبول ائتسه‌ایدیم ینه حاق منله ایدی، و گره‌کدیر مندن اطاعت اولونایدی چون تانری کتابی منله‌دیر، و او زاماندان کی اونولا اولموشام هئچ زامان اوندان آیریلمامیشام. بیز

پیغمبر(ﷺ)له ایدیک. ئولوم، قان توکمک، آتالار، اوغوللار و قارداشلار آراسیندا وارایسدی... چتین‌لیک و مصیبته آرتیرمیردیق مگر دین و تانرییه ایمان گتیرمک و یارالارین آجیشسیب و سیزیلتی سینه دؤزمک. اما بوگون مؤسلمان قارداشلاریله، شبهه‌لر و ایریملی فیکرلر و تأویل‌لر قاباغیندا ساواشاردیم اگر بیر وسیله اله گله کی اونولا بیزلرین داغینتی لاریمیز بیر یئره ییغیشا، هر نه آرامیزدا قالمیش اولا، او وسیله ایله بیر یئره ییغیشب، اونا علاقه‌لنریک و آیریسینی بوراخاریق.

خطبه ۱۲۲ ـ او حضرتین کلامی

دین قارداشیندان حیمایت ائت

«صفین ساواشسی اولان زامان صحابه‌لرینه بویورموشدی».

...هر کیم سیزلردن، دشمان قاباغیندا، اوره کلی‌دیر، او زامان کی قارداشلارینین بیرینده قورخی گوردی، یئری وارکی بوقوچاقلیق‌شوکرانه‌سینه، نئجه کسی ئوزیندن دفاع ائدیر، اوندان‌دا دفاع ائتسین. اگر تانری ایسته‌میش اولسا ایدی، اونودا سن جسارتده یارادادردی. ئولوم سیزی چاغیریر. دورانلار و قاچانلار ئولومی عاجزله‌ده بیلمزلر. ئولوملرین یاخشسی سی(تانری یولوندا) ئولمکدیر، آند اولسون اوناکی ابی‌طالب اوغلونون‌جانی اونون الینده‌دیر، تانری یولوندا منه قلینج ضربه‌سی او ئولومدن کی تانری اطاعتینده دگیل، راحاتدیر.

خطبه ۱۲۳ ـ او حضرتین کلامی

ساواشدان قاچانلار

...بئله گورورم کی کرتن کره‌نین دریسی یئره سورتولوب سس چیخان کیمی سسله‌نیرسیز اما نه حاق و نه ده، ظلم‌لرین قاباغین آلابیلرسیز. سیزلرین یولوز آچیقدیر و قورتولوش، او آدامیندیرکی میدانا گیره‌ر. و ئولوم او آدامیندیرکی یوبانیب دایانار.

خطبه ۱۲۴ ـ او حضرتین کلامی
جهاد ـ نظامی اویرتمکلر

«او حضرتین، سوءزلریندن دیر اصحابینی جهاداکونوللی ائتمک حاققیندا»

...اونلارین کی زره گئیم‌لری وار، قاباغا سالین. و اونلارکی زره‌لــی گئیم‌لـری یوخـدور دالداقراروئرین. دیشلریزی بیر بیرینه قیسین کـــی ســـاواش زامـانی بـو ایـش، شمشـیرلری باشلاردان ئوزاقلاندیرار.

نیزه‌لر قاباغیندا بوروخ وئرین کی بئله لیکده دشمان نیزه‌سینین اثری آزاولار. گؤزلریـــزی اشاغا دیرین کی أوره‌گیزه قوه وئریب، دینجلمک گتیره‌ر. سس لریزی آلچاقلاندیرین چـــون وقار وسس سیز لیک قورخونی ئوزاقلاندیرار. بایداقی یئریندن ترپـــه تمیــن و اونــون دوره سین، بوشلامین و هر کسین الینه تاپشیرمین مگر اونلارین الینه کی اونی گؤزلوب، سـیزلری هر پیس قادادان ساخلارلار. چون اونلار دیلارکــی چتیــن حادثـه‌لرده دایـانیب و بـایداقی حصار ایچینده ساخلاماقیله، ساغ، سول، دال، و قاباقدا، اونــدان مغایـات اولار لار. اونــدان دالداقالمازلار، کی دشمان الینه دوشسون. و قاباغا گئتمزلرکی یالقوز قالسین.

کیشی اودورکی اؤز به اؤز گلن دشمان برابرینده، دفاع ائتسین و ئـــوز قارداشـینا آرخـا اولوب دشمانی بوشلاماسین کی احتمالی وار، ایکی دشمان، ال بیراولوب، بـیرلیکده، اونـی و قارداشین آرادان آپارسینلار.

آند اولسون اللهه: اگر دونیا شمشیرلریندن قاچساز، ینـــه آخـیرت شمشـیرلریندن امـاندا قالمیه جاقسیز. سیزلرکی عربین بؤیوکلری و آدلی سانلی لاریندان سیز. ساواشدان قاچمـــاق اللهی خشمه گتیریب و ذلیل اولماق و یازیق‌لیق و سونسوز اوتانماق نتیجه‌لر وئره‌ر. هابئلـــه قاچماق اونی ئولومدن قورتالماز. حقیقتده تانری طرفینه گئدن، او سوسوزا بنزه‌رکی، ســـویا ال تاپار، بهشت بوردا، نیزه‌لر کولگه سینده اله گلر. بوگوندورکی، خبرلر، بللی اولار.

آند اولسون اللهه؛ منیم اونلار ایله ووروشماغا، اونلارین ائولرینـــه علاقــه‌لریندن چـــوخ،

علاقه‌لی‌یم. الهی: اگر اونلار حاققی قبول اتمیب و اونولا دوشمان دیلار، یغیناقلارینی داغیت. اورتالارینا آیریلیق سال. اونلاری ئوز گناه لاری ایله ئولدور، چون اونلارین دال با دال نیزه اثرینده دلیک دلیک اولوب جانلاری چیخمایین‌جا و باشی‌سینق، قوللاری قلم اولمایین‌جا، دایاندیق لاریندان ال گوتورمزلر. هئچ زامان یئرلریندن ترپش‌مزلر تااو زامان کی آیری بیر دسته قؤشون، اونلارایله ساواش ائده رلر و اونلاری بئش طرفدن اورتایا سالیب، یوردلارینا گیره‌رلر. اوندا آتلار دیرناقلاریله ائولرین ازیب، یاییم‌لارینی تاپدارلار.

مرحوم سیدرضی بویورور: «الدعق تاپداماق آنلامی وئریر. یعنی آتلار دیرناقلاری ایله اونلارین یئرلرینی تاپدارلار و نواحر الارض او اتوراقلاردیلارکی، بیربیرینین ئوزه رینده ایجاد اولوب، نئجه‌کی دئیلر» منازل بنی فلان تتناحر«یعنی فلان طایفانین ائولری بیربیرینین قاباغیندا دیلار»

خطبه ۱۲۵ ــ او حضرتین کلامی
خوارج‌لره خطاب

او زامان‌کی خوارج حکمیت ایشی‌نی داندیلار، ئوز صحابه‌لرینی دانلیر:

بیز، کیشیلری حه‌کم ائتمه‌دیک، بلکه قرآنی حه‌کم قراروئردیک. اما بو قرآن بیر پارا یازیلمیش سؤزلردیلرکی، جیلدلر ایچینده قرار تاپیبلار. بیر حالداکی، دیل ایله دانیشمیر، بلکه اونی آچیقلاندیران یئرلیدیر. و کیمسه‌لردیلرکی اوندان دانیشا بیلرلر.

او زامان کی او طایفا، بیزدن ایسته دیلر، قرآنـی اورتـامیزدا حـه‌کم قـرار وئـره‌ک بـیز اونلاردان دگیل‌دیک‌کی پاک پـروردگار کتـابیندان اؤزچئویـره‌ک ! بـیر حـالداکی تـانری بویوروب: «...فان تنازعتم فی شئی فردوه‌الی‌الله والرسول...»(سوره نساء آیه ۵۹).

«یعنی اگر بیر زاددا اختلافا دوشدوز، تانرییه و پیغمبره رجوع ائدین» بو ارجاع بوندان اوتری دیرکی او بویوران کیمی حؤکم ائده‌ک. اگر دوزلوگ ایله بو کتابدان حؤکم آلینا، بیز او حؤکمه هامودان آرتیق یاراشاریق. اگر پیغمبرین(ﷺ) سنتینه حؤکم اولونا، ینه بیز هامودان قاباق او حؤکمه لیاقتیمیز وار. اما بوکی دئیرسیز نه اوچون آرادا وول ویردین؟ بو

علته وول وئردیم تا: دوشونمیین‌لر آراماقیله دوشونسونلر و دوشوننلر، دایانسینلار تا تانری بو فاصله‌ده ملتین ایشین اصلاحه گتیرسین و نفسلرینین قاباغی باغلانماسین و حاق یولون آختارماقدا تلسمه سینلر و اولده کی آزقین لیقا بیرده دوچار اولماسینلار. فضیلت‌لی اینسانلار تانری یانیندا اونلار دیلارکی، حاققاعمل ائتمگی باطلدن چوخ ایسترلر. حتی‌اگر؛ حاق یولوناگئتمک اونی منفعت‌دن قویا و باطل یولی اونا خیر وئره.

نیه حیرتده قالموسوز؟ سیزلری هاردان گتیریبلر؟ او طایفالیله‌کی حاقدان ئوزاقلاشیبلار و اونی گؤرمورلر و ظلمی یاییرلار و عدالت ایسته میرلر، ساواش اوچون حاضرله‌شین. اونلار تانری کتابی یولوندان چیخیب و حاق یولوندان ئوزاقدیلار. حیف اولسون کی سیزلره آرخایین اولماق اولماز.ائله بیر یاردیملار دگیل سیز تا سیزدن یولداشلیق ایسته نیلسین... سیزلر ساواش اودلارین آلیشدیرماغا چوخ پیس قورسوز. سیزلره اف اولسون. چون سیزلرین الینده گرفتار چیلیغا قالدیم. بیر زامان سیزلر ایله آچیق دا و بیرگون آلچاق سس ایله دانیشیرام اما سیزی چاغیران زامان، ایگیدلرکیمی، دوزگون کیشی دگیل سیز. گیزلین سؤزدیه ن زامان سیزه آرخایین اولماق اولمور.

خطبه ۱۲۶ ــ او حضرتین کلامی

تانری مالیندا و هر یئرده عدالت گره‌کدیر

«او زامانکی بیت‌المالی بؤلنده هامویا بیراندازا وئریردی. بیر پاراآداملارین نظرینده یئرسیز اولوسالّلیق‌ائتدیگینه گوره، بو ایشه دیللن دیلر، جاوابلاریندا، بئله بویوردی»:

...آیا منه حؤکم ائدیر سیزکی حاکیم اولدوغوم آداملارا، ظلم‌دن یاردیم آلیب، اوستون اولوم؟ یوخ!! من تا او زامانا دک کی گنجه گوندوز اؤلدوزلار گویده دولانماقدادیلار، بئله بیرایش گورمه‌رم حتی اگر بیت‌المال منیم شخصی ملکیم اولموش اولسا ایدی، ینه اونی مؤسلمانلار آراسیندا بیرلیکدە بؤلردیم. بیر حالداکی بومالّلار تانرینین دیر.

آییلین! مالی ئوزگه یولدا خرج ائتمک، اسراف و اونی کورلاماقدیر.

مالی اسرافداپایلاماق، دوغروسی‌اونی وئره‌نین دونیادا باشی اوجالار، اما آخیرتده اونی

اشاغا گتیره‌ر. آداملار یانیندا عزتلی ولی تانری یانیندا، ذلتـه دوشـر. هئچ کیمسـه مـالینی، یارامازیئرده ایشلتمیب و مستحقیندن سوای آیری سینه پـایلامییبدور مـگر او آداملارکـی تانری اونلاری شکر ائتمک نعمتیندن پایسیزائتدی و محبت‌لرینـی آیـری سـینا سـالدی. او دورکی اگر بیرگون اایاغی بودورویـه، و اونلاریـن یاردیمینـه احتیـاجی اولا، اونـلار اونـا هامودان یامان و دانلییان یولداش اولارلار.

خطبه ۱۲۷ ـ او حضرتین کلامی

آشیری دوشمان،آشیری یولداش، سواد اعظم

...اگر فیکر ائدیرسیزکی من خاطاگئدیب یولـدان چیخمیشـام، پـس نـه اوچـون هـامیز محمد(ﷺ) امتی‌نی منیم یولدان چیخماقیم خاطرینه یولدان چیخمیش بیلیب و اونلاری منیـم گناهیما خاطر کافر بیلیرسیز؟ اویله کی شمشیرلریزی، اله آلیب مانلی ومانسیزا چالیرسـیز و گناهی اولوب و اولمیانـا تفـاوت قویمورسـوز؟. بـو بـیر حـالدادیرکی، بیلیرسـیز جنـاب پیغمبر(ﷺ) قادینی اولان زناائده‌نی، داش ووردوراردی. اما ئولـی سـینه نامـاز قیـلاردی و ارثی‌نی صاحبلرینه وئـرردی. آدام ئولدوره‌نـی، ئولدوره‌نـدن سـونرا، مـیراثینی ورثه‌سـینه وئره‌ردی. اوغرونون الین چاپدیریب، قادینی‌اولمییان زنا ائده‌نی قامچی ووردوراردی. سـونرا اونلارین پایین غنیمت‌لردن وئره‌ردی. اونلاردا مؤسلمان قادین لاردان آلاردیلار. اودورکـی حضرت رسول(ﷺ) اونلاری گناه‌لارینا گوره مجازات ائدیـب، تـانری حـاققین، اونلاریـن باره‌سینده جاری ائدردی و ایسلامی‌حاقلاری اونلاردان کسـمزایدی و آدلاریـن ایسـلامیت دفتریندن کنارا قویمازدی. بئله لیکله، سیز فیرتیناچی آداملارسیز. اونلاردان سیزکی، شـیطان دوز یولدان چکیب شاشغییا سالیبدیر.

بوتئزلیکده ایکی‌دسته منیم حاققیمدافنایـه قالاجـاقلار: بیریسـی منـی انـدازادان چـوخ ایستیین کی بو چوخلوق، اونی دوزیولدان‌اونـم سـیزلیگه چـه‌کر و بیریسـی‌ده او آشـیری دشمان‌کی قاجلیغین چوخلوقی، اونی یولدان کناراسالار.

بوناگوره یاخشی آدامـلار منیـم حـاققیمدا، اونلاردیلارکـی، اورتـانجی یولـدا دیـلار.

سیزلرده، اونلارا یولداش اولون و جماعتین چوخ اولان دسته سینه گئدین کی، آللهین الــی جاماعاتنان دیر. داغینتی‌اولماقدان‌ایراق گزین کی تک اولان اینسان شیطانا توتــولار. هامـان جورکی تک قالان قویون، قوردا توتولار.

آییلین! هر کیم سیزلری بئله بیر اؤزه‌ل چاغریشاآپارا، حتی بورکوم آلتیندا اولسادا، اونـی ئولدورون. اوایکی نفر، حه کم اولدولارکی‌یالنیز، قرآن دیری بیلن‌لری، دیریلدیــب و ئولـی بیلن‌لری یوخ ائتسینلر. و قرآنی دیری ساخلاماق بودورکی، اونــولا بیرله‌شه سـن و اونـی ئولدورمک، اوندان آیری دوشمک دیر. اودورکی اگر قرآن بــیزلری اونـلارا سـاری چکـه، اطاعت ائده‌ریک و اگر اونلاری بیزه ساری چاغیرا یئری وارکی. اطاعت ائتسینلر.

پس ای آتاسی اولمییانلار، من شر ایله سیزلری توغلامامیشام. هامولیقدا قرار بئله اولـدی کی، بو ایکی نفری، سئچدیز. بیزلرده اونـــلاردان سـؤز آلدیــق، قرآنیــن بویوردوقلاریـنـدان قیراغا چیخماسینلار.

اما اونلار آزقیـــن دوشـــوب، حـــاققی اونـوددولار بـیر حـالداکی هـر ایکسـی حـاققی دوشونوردولر. اما هوسلریندن اطاعت ائدیب، ظلم‌ائتدیلــر. قابــاق زامـانلاردادا، اونـلاردان ایلغار آلمیشدیق کی، عدالتله رفتار ائدیب، حـــاققی اونودماسـینلار. امـا اونلاریـــن قـولای حؤکم‌لری، بیزله اونلارین اورتاسیندا آیریلیق سالدی.

خطبه ١٢٨ ـ او حضرتین کلامی
غیبی خبرلر ـ مونگ‌ول‌لار

بوکلامدا، بؤیوک و چتین اولا جاقلاردان کی بصره ده اؤزوئره جاقدیر، خبر و ئریر.

...ای احنف، بئله گورورم کی‌او، بیر لشکرایله خروج ائدر. توز، هــارای، نوختاسســلری، قئوزانماز و دوه قوشی کیمی هر یانی‌آیاق آلتینا سالارلار.

مرحوم سیدرضی بویورور:

«بو سؤزلر زنگی‌لر باشچی سینین گلماغینا ایشاره‌دیر».

سونرا امام بئله بویورور: وای اولسون سیزلرین گؤزه‌ل گئچید و بزه کلی ائولریـــزه، کـی

قانادلاری قوزغون قانادی کیمی و شیر آتـانلاری فیـل خرطومـی کیمیدیـر. وای اولسـون اونلاراکی ئولی‌لرینه بیرکیمسه آغلاماز ایتگین‌لرین بیر کیمسه آختارماز. من دونیـانی اؤزی قویلی سالیب ئولچو سونه تانیشام و اولوشونا دا باخمیشام.

بو خطبه‌دن بیر آزی مونگول و تاتارلارین و صفینده دیر. دئمک اولـور مـن بـیر طایفـا گوروره‌م کی اؤزلری تاپدانمیش قالخان کیمیدیر. ایپک پالتار گییرلر، یاخشی آتـلار یـدک لرینده‌وار. هارا گیرسه‌لر، اورداقان توکولر اوجورکی یارالی‌لار ئولی‌لر أوسته یـول گئدرلـر. اونلارین الیندن قورتولان، اسیرلردن آزاولار.

او حضرتین صحابه‌لریندن بیری دئدی: «ای امیرالمومنین، غیـب‌دن دانشییرسـان! دئمـک تانری سنه علم غیب وئریبدیر؟»

امام گولوب او کیشیه کی بنی کلب‌دن ایدی، بویوردی: ای کلبی قارداش؛ بو علم غیـب دگیل بلکه علم صاحبیندن ئورگنیلیمیش بـیر سـؤزدور ولـی علم‌غیـب، قیـامتین واختینـی بیلمکدیر کی تانری(لقمان سوره سینده آیه ٣٤ ده) ساییبدیر.

قیامت زامانینی بیلمک، تانری یانینداdir و هابئله هانسی زامان یاغیش یوللار یا رحم‌لـرده اولاندان خبر وئره‌ر. هئچ کیم بیلمز، صاباح نه اولاجاق و هانسی یئرده ئوله‌جاقدیر.

بو آیه‌ده‌اولو تانری، رحم‌لرده اولاندان کی اوغلان یا قیز، گؤزه‌ل یا ایرینلـی، سـخاوتلی یا پاخیل، آغ گونلو یا قاراگونلودور، خبری وار و بیلرکـی کیـم جـهنم‌ده یانـار یـا بهشـته گئدیب پیغمبر لرایله قونشو یا بیر مرتبه‌ده‌دیر.

بودئیلن‌لر، علم غیب‌دیلر و تانری‌دان سوای بیر کیمسه اونـلاردان خـبری یوخـدور امـا بونلاردان سوای لاری بیر علم دیرکی، تانری ئـوز پیغمبرینـه(ﷺ) ئـورگه‌دیـب و اودا منـه ئورگه‌دیبدیر و دؤعا ائدیبدیرکی منیم أوره‌گیم اونلاری ساخلاسین و وجودیمـی اونـلاردان دولو ائتسین.

خطبه ١٢٩ ـ دان

یـاخشی آدام‌لار هانی؟...

...ای اللهین بنده‌لری، سیز و آرزی لاریز بو دونیادا بللی اولونموش زامـانین قونـاقلاری دیلار، بورجی اولان ایشلیین سیز. قوناق اولماغیز آزدیر، و بورج لاریز عمل‌لریزدیلر.

بیر پاراچوخ چالیشان وارکی، ایشینی کورلار و چـوخ زحمـت چکن‌لـر واردیلارکـی، زییان ائده رلر. سـیز بـیر زاماندایاشـیر سـیزکی، خـیر و یاخشـیلیق اونـادال چئویریـب و یامانلیق‌لار اونا ساری اؤز قویوبلار. شیطان آدام‌لارین ئورلدورمگینـــده تامـاهی‌وار. اینـدی بیرزاماندیرکی، اونون ایشی یولونا دوشوب و حیله‌لری چوخ و شکار ائتمـــگی، راحـاتدیر. هر یاناکی سئویرسن، باخ، آیا بیر یوخسولدان سوای کی الی دارلیق ایله، ال‌له شیر یا بـیرنفر وارلی کی تانری نعمتینه کفران ائدیر، یا بیر پاخیل کی مـالین آرتیرمـاقدان اوتـری، تـانری مالینا پاخیل دیر ویا بیر تانرییه یـاغی اولان کـی نصیحـت ائشـیتمک اوچـون قولاقـلاری آغیردیر، آیا بونلاردان سوای بیر کیمسه گورورسن؟ یاخشـی آدامـلار هـانی؟ کرامتلی‌لـر، صالح‌لریز، سربست لریز، و اونلارکی ایش لرینده، یوللارینـدا، دین‌لرینـده، یامـانلیقلاردان ایراق گزه‌ردیلر هاردادیلار؟ مگر اونلار بو آلچاق و زحمتلی دونیادان داشـینمادیلار؟ مـگر سیزلر او آداملارین وارثی دگیل‌سـیز؟ کـی هـامی اونـلاری مذمـت ائدیـر تـا اونلاریـن دورروملاری آلچاق اولسون و همیشه لیک یاددان چیخسین‌لار؟ «فاناللّه‌واناالیه راجعون».

فیرتینا و چوروک ایشلر اؤزه چیخیبدیر. بیر کیسمه یوخدورکی اونی چئویریـب و نـهی ائتسین. بئله‌لیکده ایستیر سیزکی اللهین بهشتی و رحمتی آلتیندا اولاسـیز؟ نقـه‌ده‌ر فیکریـز آزقیندیر؟! اللاهی بهشته گئتمک اوچون توغلاماق اولماز. اونون رضاسی بنده‌لیکدن سـوای بیر آیری زادایله اله گلمز. اللاهین قارقیشی او آداملارا گلسین‌کی، یاخشی ایشلره بویـروق وئررلر اما ئوزلری اونی اونودارلار.پیس ایشـلردن قورخـودارلار بـیر حـالداکی، ئوزلـری اوپیسی، گوره‌رلر.

خطبه ۱۳۰ ــ او حضرتین کلامی

ای ابیذر...

مرحوم ابی‌ذره او زامان کی ربذه‌یه سورگون اولوردی، بویورموشدی: ...ای ابی‌ذر، سـن

تانری‌دان اوتری قئوزانیب آجیقلاندین، بوناگوره اوکیمسه دن اوتری کی غضب لنمیسن، اومودون اولسون.

بو طایفا دونیالاری اوچون سندن قورخدولار و سنده، دینیندن اوتری، اونلاردان قورخدون. او زادکی اوندان قورخورلار ئوزلرینه تاپشیر و اونلارا قورخدوغون زاددان قاچ.

چون‌کی سن ماشات اولانا، چوخ محتاجدیلار. سنه احتیاج اولمییاندان مانع اولدولار و بوتئزلیک‌ده اونون فایداسی بللی اولاجاقدیر. بللی اولاجاقدیرکی، کیملر پاخیل لانا جاقلار.

اگر گویلر و یئرلر بیربنده‌نین ئوزونه باغلانا، و اوبنده،تانری‌دان قورخا، تانری‌اونابیر قورتولوش یولی آچار. حا ق سندن آیریلماز، باطل سندن ئوزاقدیر.

اودورکی‌اگر:

اونلارین دونیالارینی قبول ائتسه ایدین، سنی سئوردیلر و اگر اونلارین پایلارین آییرسه ایدین، سندن ال گوتوره‌ردیلر.

خطبه ۱۳۱ ــ او حضرتین کلامی

خلیفه بئله اولمالیدیر

...ای کونول لری بیر اولمییان و ای اؤره‌کلری داغینتی اولان، بدنلریز حاضر ولی عاغیل لاریز گیزلیندیلر. من سیزلری حاققاساری چکیرم، اما سیز، هولکن گئچی لرکیمی قاچیرسیز. چتین بیرایشدیرکی، سیزلرین یاردیمیزایله عدالتین قارانلیق و توتقون اؤزون، سیله بیلم یاقاتلاق اولان حاققی دوزه‌لدم.

بار پروردگارا، سن ئوزین بیلیرسن کی، بیزگوره‌ن ایشلر نه بو خاطره ایدی کی سلطنت صاحبی و یا دونیا مالیندان بیر زاد اله گتیره‌ک،! بلکه بو خاطره ایدی کی.

سنین دینین الدن گئتمیش نشانه‌لرینی قایتاراق و صلاحی، شهرلرینده ئوزه گتیره‌ک تا سنین مظلوم بنده‌لرین، اماندا یاشاسینلار و اونودولموش یاسالارا عمل اولونسون.

بار پروردگارا، من اول کیمسه‌یم کی سنه ساری قائیدیب و بویروقون ائشیدیب و قبول

ائتمیشم. پیغمبر(ﷺ)دن سوای هئچ کیم نامازدا مندن قاباغا دوشمییوبدور و سیزلر دوشوندوزکی یئری یوخدور خلیفه جاماعاتین ناموس، قان، غنیمت حؤکملرینده، پاخیل اولسون تا مال ییغماقدا طمعی چوخ اولا و هابئله قانماز اولمییه‌کی اونون جهلی اثرینده جاماعات یولدان چیخا. ظالیم اولمییه کی ظلمی اثرینده، جاماعاتی ئوزگون سالا. مالینا قورخاق اولمییه تا بیر پاراجاماعاتی بیر پاراسیندان یوخاری توتا، و حؤکم لرده رشوه آلمییه تا شرعده ترسه حؤکم وئره.

بئله‌لیکده جاماعاتین حاققین آرادان آپارمیش اولا. گره‌کمز پیغمبر(ﷺ) ین سنتینی تعطیله چکه و امتینی ئولومه وئره.

خطبه ١٣٢ ــ دن

تانرییه شوکر

...تانرییه آلدیغی وباغیشلادیغی نعمت وسیناقلارا گوره شوکر ائدیریک. او هر گیزلین و آیدینی‌آییق و گوره‌ن دیر. اؤره‌کلردن و خیانتچی گؤزلردن خبری وار. شهادت وئریرم‌کی محمد(ﷺ) اونون سئچیلمیش پیغمبریدیر، ائله بیر شهادت‌کی گیزلین‌لرآیدین ایله و اؤره‌کلر دیللر ایله بیردیر.

بو خطبه‌دن بیر پاراسی:(دونیا بئله دونیادیر)

...آند اولسون تانرییه دئدیگیم سؤز دوزگون بیر حقیقتدیر، اویونچاق، شوخی‌ویالان‌دگیل. ئولومدن‌دئیره‌م‌کی‌هرکیمه ایسته‌سه‌سسینی‌قولاغیناچاتدیرار. هرکیمی ایسته‌سه تله‌سیک قوغالار. اودورکی آداملارین‌قارالتیسی، سنی شئشه لندیرمه سین. سندن قاباق چوخ وارلی‌آداملار وارایدیلارکی یوخسول دگیلدیلرو ئوزین آرزی‌لارایله ایشلرینین‌سونوندان آرخایین‌ایدیلر و عمرلرینین باشاچاتماقین اینانمیردیلار اما ئولوم، اونلاری قاپسادی و ئولکه‌لریندن ائشیگه چکیب آرخایین اولدوغی‌یئردن چیخارتدی. سونراتابوتداجاماعات اونی اللری وبارماقلاری أوسته ساخلیردیلار. آیاگورمه دیزهامان ئوزین آرزی لی اولانلار داواملی عمارتلر قاییردیلار؟ و چوخلو مال ییغدیلار؟ اما ائولری

قویلاقلاری اولدی؟ ییغدیق لاری داغیلدی. ماللاری وارثلره قالدی؟ قادین لاری اؤزگه‌لره گئتدی؟ داها اونلارباجارابیلمزلر یاخشیلیق‌لارینه آرتیریب یا پیسلیک‌لریندن توبه ائتسینلراودورکی‌هرکیمین‌تقواسی‌اولسا،خیرلری‌ظاهراولاروایشلری‌اونی رستگار ائده‌ر. تقوانین فایدالارینی‌غنیمت بیلین‌وبهشت‌اوچون‌چالیشین، چون بودونیا یار انمیوبدورکی‌همیشه‌لیک اوردا قالاسیزبلکه‌بیریئردیرکی اوردان دوزگون ایشلرقازانجینی‌گوتوروب، تله‌سیک کوچماق اوچون‌مرکب‌لری‌حاضر ائده سیز.

خطبه ۱۳۳ ـ دن
اللهین قدرتی

...دونیاوآخیرت، اختیارلارینی اونون الینه وئریب و اونون قدرتی آلتینداد‌یلار، گویلر ویئرلرین آچاری، اونون قدرت الینده دیر. یاشیل آغاجلار هر سحر و آخشام اونا سجده ائدرلر، اونون امری‌ایله آغاجلارین قول بوداغی آلوولی اود اولور و یا اونون امرینه گوره یتگین یئمیشلر وئررلر.

بو خطبه دن ـ قرآن حاققیندا: ...تانری کتابی، اورتازدا بیر دانیشاندیرکی، دیلی حاق دئمکدن یورولماز و بیر ائودیرکی، کؤکی سوکولمز. گوجلی بیر کتابدیرکی اونون یولداشلاری، سینمازلار.

بو خطبه‌دندیر پیغمبرین وصفینده: تانری حضرت محمدی او زامان یوللادی کی داها پیغمبرلردن قالامیشدی چارپیشماق و دئیش‌مک چوخالمیشدی. اونی هامی پیغمبرلردن سونرا گوندردی و وحی ائتمگی او حضرتده قورتالدی. او حضرت، تانری یولوندا او آدام‌لاریله‌کی، اللهٔدان دونوب و اونا شرک قرار ویریردیلر، جهاد ائتدی.

بو خطبه دن ـ (دونیا حاققیندا): ...دونیا دوشونمز آداملارین گؤزلرینده قورتولماقدیر. اونلار اونون دالیندا بیر زاد گؤرمورلر. اما آییقلار گؤزلرین دوزگون آچیب اونی گوره‌رلر و دوشونرلرکی اونون دالیندا بیر آیری دونیاوار. بو علته گوره اوندان گؤز اورترلر. اما، بصیرتسیز اینسان اونا مایل اولار... بصیرتلی اوندان آخیرت توشه‌سی گوتوره‌ر و بصیرتسیز

بو دونیاسی اوچون توشه آرتیرار.

بو خطبه دن ـ (جاماعاتا گؤستریش): ...آییلین، دونیانی سئوه‌ن، دونیا مالیندان دویوب کدرله‌نر، مگر یاشایش دان. چون‌کی ئولومدن راحاتلیغا چاتماز. دوغروسی آییق اولماق حیکمت کیمیدیر یعنی ئولمیین‌اؤره‌کلرین روحی، گؤرمیین گؤزلره ایشیق و ائشیتمیین قولاقلارا ائشیتمک و سوسوزلارا ایچمه‌لی سودور. بو ایشده هامویا ساغلاملیق و الی دولولوق وار. تانری کتابیدیرکی اونولا گوروب، دئیب و ائشیدیرسیز. اونون بیرپاراسؤزلری بیرپاراسین بللی ائدیر. بیرآزی حاندا بیرینه شاهیددیر بوناگوره تانری بویوران حؤکملر حاقیندا اختلاف یوخدور. او، آللهه مؤمن اولان بنده‌نی تانری دان آییرماز. سیزلر اورتازدا کینه‌لی اولماغا بیرلشمیسیز.

حیوانلارین زیبیلی اوسته گؤیه‌ره‌ن بیتگی‌لر کیمی، اثری سیزه آیدین اولوب یولداشلیق و آرزی لارا علاقه‌لی‌اولماق اوچون ال بیر و دونیا مالی آراماقدا بیربیرلریز ایله، دشمان اولموسوز. ناپاک شیطان سیزلری حیرت و شاشقیدا قویوب توغلاماقیله یولدان چیخاردیبدیر. شئشه‌لیک سیزلری ئولومه آپاریر... سیزلره تانری دان یاردیم ایستیره‌م.

خطبه ۱۳۴ ــ او حضرتین کلامیندن
بیر مشورتین جاوابی

...تانری ضامن اولوبدورکی مؤسلمانلاراولان یان یؤوره‌نی گؤزلسین و گیزلین‌لرین اؤرتسون. او کیمسه کی، اونلاردان آزاولان زامان و ئوزلرین بیلمیین زامان، مغایات اولدی‌وسیناماقدان‌ساخلادی، دیری‌دیرو ئولمییه جکدیر.

...سن اگر بو دشمانا ساری گئدیب، ازیله سن، ئوزاق شهرلرده‌کی مؤسلمانلارا پناه یوخدور و سندن سونرا، بیرکیمسه تاپیلماز تا اونا رجوع ائت سینلر.اودورکی بیرنفر آیری‌سین اوساواشا یوللا، و بیرپارااینسانلاری کی ساواش گوروب، اویود ائشیده‌رلر، اوناقوش. اگر تانری سیزلری غالب ائتدی، ایسته دیگیندیر و اگر بیر آیری جور اولدی، اوندا مؤسلمانلارا آرخا اولابیلرسن.

خطبه ۱۳۵ ـ او حضرتین کلامیندن
بیر منافقه جاواب

...ای سونسوز اوغلی ملعون. ای کوءکی اولمییان آغاج، سن منیم قاباغیما چیخارسان؟
آند اولسون تانرییه سن هر کیمه یاردیم اولسان، تانری اونا یاردیم ائتمز، سن هر کیمین الیندن توتسان، آیاغا قالخابیلمز.
بوردان چیخ، تانری خیرلری سندن ایراقلاندیرسین، هرنه باجاریر سان‌اونی ائت. تانری سنی ساخلاماسین اگر بیلدیگین ائتمیه سن.

خطبه ۱۳۶ ـ دان او حضرتین کلامیندن
عدالتی اجرا ائده‌ره‌م

...منه بیعت ائتمگیز، فیکر سیزلیکدن دگیلمیش منله سیزلرین ایشی، بیر اولابیلمز. من سیزلری، تانری خاطرینه ایسته‌رم اما سیزلر منی ئوزوز اوچون ایستیرسیز.
ای جماعت! نفس‌لریزین اصلاحی اوچون منه آرخادورون. آند اولسون تانرییه، مظلوملار حاققین ظالیملردن آلماق اوچون، عدالتی اجرا ائده‌رم و ظالیمین نوختاسین چکیب اونی حاق بولاغینا حتی کونولی ایسته مه‌سه ده، چکیب آپارارام.

خطبه ۱۳۷ ـ او حضرتین کلامیندن
طلحه و زبیرین قارایاخماق لاری

...آند اولسون اللهه، با جاردیقی منکراتی منه، یاراشدیردیلار و منله ئوز آرالاریندا، انصاف ائتمه دیلر. اما ئوزلری منده آختاران حاققی، اونود دولار. ئوزلری توکن قانی مندن ایستیرلر. اگر من بو قانی توکماقدا اونلارایله اورتاق اولسایدیم، کی اونلاریندا بوقاندا

اللری وار، و اگر من‌سیز بوایشی گورموشدولر، یئری وارکی بو حؤکمی ئوزلری اوچون ائتسینلر. عدالتین اول دورومو اودورکی اول، ئوزلری اونی اجرا ائت سینلر.

من آییقام و هئچ بیر زادی بیر نفره شبهه لندیرمه میشم و هئچ زاد منه مشتبه اولموبدور. اونلار ظالیم بیر آدامدیلار. اونلاردا قاراپالچیق، عقرب آغیسی و فساده چکن قانمازلیق وار. بونولابئله حقیقت‌لر آیدین لیب و باطل‌لر کؤکوندن ئوزولوب، دیل شر دئمکدن قالیبدیر. آند اولسون تانرییه، اونلار اوچون بیر سو یاتاغی دولدوروم کی، یالنیز ئوزوم اونی بوشالدابیلیم کی اوندان سوسوز قائیدیب و آیری یئرلرده ده سوایچه بیلمه سینلر.

«بو سؤزلردن بیر آیری بوءلومی» ...ان سونوندا کؤرپه قوزولار کیمی یانیما گلیب بیعت، بیعت دئیردیلر. من اوندا الیمی یومدوم اما سیز آچدیز، دال آپاردیم، اما سیزلر ئوزوزه ساری چکدیز.

پروردگارا: او ایکی نفر مندن ال گوتوروب، ظلم ایله بیعتیمی سیندریب، جاماعاتی أوستومه قئوزادیلار. الهی اونلار باغلییانی آچ. و اونلار ائشه‌نی، داغیت،آرزی لارینایتیرمه. من، ساواشدان قاباق، اونلارین بیعت‌لرینه قائیتماغی، ایسته‌دیم و قائیتماقلارینین انتظارینده ایدیم اما، اونلار بو نعمتی اونودوب ساغلام لیقی دال آتدیلار.

خطبه ۱۳۸ ـ دن

گلن گونلرین فیرتینالاری ـ امام مهدی(؏)

...او زامان کی جاماعات چوروک هوسلرینی دوزیولاگلمکدن، قاباق بیلرلر. او چوروک هوسلری دوز یولاچه‌کر. او زامانکی جاماعات قرآنی، ئوز ایستک‌لری کیمی تفسیر ائده رلر،(او) رأی‌لری قرآنا ساری چئویره‌ر.

بو خطبه دندیر: ...ساواش وقان توکولمک سیزلره اؤزقویوب دیشلرین قیسار، دؤشلری سؤدایله دولی، اولده شیرین، اما آخیردا آجی دیر. آیلیین: گله‌جکده بیرایش قاباغا گلرکی، او ایشی تانیمیرسیز، بیر حؤکمدار گلرکی، شاهلاردان باشقادیر (او) اونلاری ایشلری خاطرینه مجازات ائدر. یئر، اؤره‌گینده کیلری اونون اختیاریندا قویار و آچارلارینی، اونا

تاپشیرار. او زامان(او) پیغمبر قویان عدالتی، گوستریب، کتاب و سـنتده اونودولموشـلاری دیریلده‌ر.

ینه بو خطبه دندیر: ...بئله گؤرورم کی اونون سسی شامدان اوجالیر.کوفه کنـار لارینـدا بایداقلاریله دولانیر، قیزقین دوه‌لر کیمی اونلارا اؤزگتیریر. یئرئوزین (کسیلمیش) باشـلاریله دولدورار.

آغزی آچیق. قدم‌لری آغیر، میدانی گنیش و قورخولیدیر. آند اولسون تانرییه او، سیزلری ائله هر یانا داغیدارکی، گؤز سؤرمه‌سی قده‌ر سیزلردن اثر قالماز. چتین‌لیـک و یـازیق‌لیقلار ئوزانار تا او زامانا قده‌رکی عرب‌لرین آزمیش عاغیل‌لاری باشـلارینا گلـه. او زامـان یـئری وارکی ایسلامین ابدی سنت‌لری و آیدین اثر لرینه و یاخین پیمانلارینا کی پیغمبردن قالیب، قائیدا سیز. آییلین شیطان یوللارینی سیزلره، راحات بیلدیریر. بـو خـاطره‌کی اونـون دالینـا دوشوب ایزله ییجی اولاسیز.

خطبه ۱۳۹ ـ او حضرتین کلامینده‌ن

ائله شورا بئله نتیجه وئره‌ر

...هئچ کیم تانری چاغیران ایشلرده ویاخینلاری یولوخماقدا و احسـان ائتمکـده، منـدن قاباغا‌گئچمیوبدور اودورکی‌سؤزومی‌ائشیدیب، یاددا ساخلیون.

بیر او قه‌ده‌ر زامان‌چکمزکی بوخلافت ایشـینده قلینـج لاری چکیلمیـش و ایلغـارلاری یوزولموش‌گؤررسیز. تـا اوراجـاق‌کی، سـیزلردن بـیرپـارالاری، یولـدان چیخمیشـلارین باشچیسی اولار. بیر پارالاری دا، آنلامازلارین دالیندا دورار.

خطبه ۱۴۰ ـ او حضرتین کلامیندن

غیبت اولونماسین

...یئری وارکی گناه لاردان کنار گزه‌ن اینسانلار، گناه ایشلردن چیخانلارا تانری و اونـون

رسـولی(ﷺ) یولونـدان کنـار اولانـلارا، بـو خاطره‌کی‌اولوتـانری، تقـوا نعمتیـن اونـلارا باغیشلیبدیر، شاکر، گناه صاحبلرینه رحم‌لی و غیبت‌لریندن مانع اولسونلار. نه اوچـون و نـه علت وارکی بیر اینسان، قارداشیندان عیـب آختـاریب و اونـی گرفتـار اولدوغـی فیرتینـا خاطرینه دانلیر؟ آیا تانری اونون گناهلارینا چکدیگی پرده‌نی یا دا سالمیر؟ یا خـود بیلمیر ئوزی ائتدیگی غیبت گناهیندان، بویوگینـه تـانری پـرده چکیبدیـر؟ نجـور اونـی او گنـاه، خاطرینه‌کی ئوزی اونون تایین گورور، دانلیر؟ اگر ئـوزی او گناهـا ال وورماسـادا. اونـدان آیری بیر گناهی وارکی قارداشی گناهیندان، بؤیوکـدور. آنـد اولسـون اللهـه: اگر بؤیـوک بیرگناهدا، اوندان باش وئرمه سه، بو کیچیک گناه، بو خاطره کی قارداشینا جرأت تـاپیـب، بؤیوک بیر گناه ساییلار.

ای تانری بنده‌سی: هئچ کیمین گناهی اثرینده عیب آختارماغینا تلسمه کی شـاید تـانری اونی باغیشلیبدیر. سنده کیچیک گناهیندان آرخایین اولماکی احتمالی‌وار مجازات اولاسـان. بوناگوره هر کیم بیر آیری‌سیندان، پیس عیب بیله، یئری وار ئوزونی ساخلاسین. چون ئـوز عیب‌لرینه آییقدیر و گره‌ک بو خاطره‌کی ئوزگه لـرده اولان عیـب اونـدا یوخـدور، شـاکر اولسون.

خطبه ۱۴۱ ـ او حضرتین کلامیندن

غیبته قولاق آسما

...ای جماعت: هر کیم قارداشین تانیدی و اونـون دینـده محکـم اولدوغـون بیلـدی، و دوشوندی کی او(قارداش) دوز یولدادیر، گره‌کمز ئوزگه‌لر سؤزونه قـولاق وئـره. آییلیـن بیرپارازامان اوخ آتانین اوخی، خاطاگئدر. سؤز چوخ دانیشـیلار ولـی بـاطل سـؤز آرادان گئدر. تانری ائشیدن و شاهیددیر. اما بیلین کـی حـاق لا بـاطلین اورتاسـیندا یـالنیز دؤرد بارماق بویی آراوار«بـو سـوءزون آنلامیـن امـام(ؑ) دان سوروشـدولار او بارمـاقلارین بیرلشدیریب قولاقلاری ایله گؤزلری آراسیندا یئرلشـدیریب بویـوردی»: بـاطل اودورکـی: دییه‌سن ائشیتدیم و حاق اودورکی دییه‌سن گؤردوم.

خطبه ۱۴۲ ـ او حضرتین کلامیندن

مالی هاردا باغیشلامالی‌سان

...هر کیم حاق یولوندان سوای. باشقا یولدا احسان ائده، باغیشلادیغیندان فایدا آپارماز مگر بوکی، آلچاق و شرارتلی آداملار اونی، أوه لر. بئله بیرآداملار، تا او زامان کی اونلارا احسان یتیشر، دییرلر: نه قه‌ده‌ر چوخ باغیشلییان و، الی آچیقدیر!!...

بئله باغیشلییان، مالینی تانری یولوندا وئرمیب وپاخیل اولوبدور. تانری هر کیمه مال باغیشلادی، یئری وار او مالدان ئوز طایفالارینا دا یتیرسین و یاخشی حالداقوناقلیق وئرسین. او مالدان اسیر آزاد ائدیب، یوخسول و بوشلی‌لارادا باغیشلاسین و یئری وار بو مال باغیشلاماقدا اللهین اجری اوچون صبری اولسون چون‌کی بونلار، انشاالله دونیادا شرافت و بؤیوکلوک و آخیرتده فضیلت سبب‌لری‌دیلر.

خطبه ۱۴۳ ـ دن

تانری دان یاغیش ایسته‌مک

...آییلین او یئرکی سیزی اؤستونده ساخلیب و او گؤی کی، کولگه سینده سیز، هر ایکی سی، تانریزا اطاعت‌لری وار. اونلارسیزلرین قورخوسوندان، یا سیزلره یاخین اولماق، یا أوره‌ک یانقی‌سی خاطرینه، باغیشلامازلار و سیزلردن اومودلاری یوخدور بلکه، اونلار سیزلره احسان مأمورلاری دیلار و تانری امرینی ائشیدیب، مصلحت‌لریز یولوندا دیلار...

...دوغروسی الله، پیس ایشلردن چیخان بنده‌لرینی، یئمیش لرین آزلیقی، روزیلرین قاباغی آلینماق و خیر قاپولارینین باغلانماقیله یوخلور تا توبه ائدیب گناهی ئوزلریندن کنار و یولا گلسین‌لر.اویودائشیدنلرده، گوستریشی قبول ائت سینلر، گناهدان قورخانلار، گناها ساری چکیلمه سینلر.

تانری توبه‌نی روزی‌لرین چوخلوق سببی و رحمت وسیله‌سی قرار وئریبدیر«نئجه کی

نوح سوره سینده آیه‌لر ۱۰ تا ۱۲ ده بویوروب» «تانریزدان توبه ایله باغیشلانماق، ایسته‌یین. دوغروسی او چوخ باغیشلیياندیر.او گؤیدن سیزلر اوچون یاغیش گونده‌ریر و سیزلری مال و ائولادیله، یاردیم ائدیر» اودورکی تانری توبه ایله‌گری اوتورانا ویانلیشلارین عذرینی ایستیه‌نه و ئولومدن قاباغا دوشه نه رحمت ائت‌سین.

الاهی، بیز ائو و أورتولریمیزدن کی حیوانلار و اوشاقلارین سسی اوردا اوجالمیشدی، سنه ساری ئوزگتیرمیشیک. سندن رحمت و آرتیق نعمت ایستیب خشم و عذابیندن قورخوروق.

الاهی بیزلره یاغیش یاغدیر و اومودسوز ائتمه. قتلیق و داریشلیق ایللره قایتارما. بیزلری، دوشونمیین‌لریمیز گوره‌ن ایشلرین گناهینا، مجازات ائتمه. ای سئویملی لرین سئویملیسی.

الاهی سنه ئوزچئویریب و سنه گیزلین اولمیان لاردان شکایتیمیزوار. او زامان کی چتین‌لیک و داریشلیق بیزلری زاواللی ائتدی، و قورولوقلار و زحمت‌لی ایل‌لر بیزلری توتوب و چتین و دولاشیق هوسلر قدرتیمیزی آلدی و فیرتینالار بیزه ئوز چئویردی، سندن ایستیریک کی: اومودسوز و غصه‌لی قایتارمییه سن و بیزی گناهلاریمیزا گوره، مجازات ائتمییه سن و ایشلریمیز ایله، توتوشدورمییه‌سن.

الاهی! یاغیش، برکت، روزی، رحمت یاغدیر. فایدالی، دویوران، بیتیره‌ن سو یتیر تا الدن گئتمیش اوتلار و ئولن یئرلر دیریلسین. بیزه بیر سو وئرکی عطشیمیز قویسون. بوللی یئمیشلر یتیرسین. او سوکی، دره تپه‌لر دویوب، چایلار آخسین آغاجلار برکتلی، ده‌یه‌رلر اوجوز لانسین چون «هر نه ایسته‌سن باجارا بیلرسن».

خطبه ۱۴۴ ــ دن

امام‌لارین فضیلتی

اولوتانری پیغمبرلرینی سئچیب، اونلارا وحی‌ائتدی و بنده‌لری اوچون یول گؤسته‌ره‌ن قرار وئردی تا عذریئری قالماسین. بئله لیکده بنده‌لری صدق دیل ایله، حاق یولونا چاغیردی.

آییلیـن، تـانری بنده‌لریـن سـرلریندن پرده‌نـی کنـار ائتـدی امـا نـه بـو خـاطره کـی گیزلتدیکلریندن خبرسیزدیر، بلکه بوخاطره کی اونـلاری سـیناقا چکسـین و بیلسـین کـی کیمین بیلگیسی یاخشیدیر تا عمل‌لرین ساواب و مجازاتی، یئرینـه دوشسـون. هـارداديلار اونلارکی، خیال ائدیر دیلر بیلگیده‌بیزلردن قاباقدیلار؟ اونلارین بو ادعالاری یالان و بـیزلره ظلم دیر.

چون تانری بیزلری اوجالدیب و سیزلری آلچاقلاندیردی، بـیزه وئـردی و سـیزلری دال وورِدی. بیز ایله هدایت و گؤز آچیق‌لیق، ایسته‌نیلر. امام‌لار وباشچیلار قریش دندیلـر، بنـی هاشم بطنینده اکیلیب لر و امامت و ولایت اونلاردان آیریسیندا، صلاحیت یوخیدیر.

(آزقین اینسانلار).

بو خطبه دندیر: دونیانی توتوب آخیرتی آتدیلار. دوری سـویی بوراخیـب، قوخومـوش سویی، ایچدیلر. ائله بیل کی، بونلارین بیر نفر یولدان چیخمیـش لاریـندان گوروره‌م پیـس ایشلردن چیخیر و او ایشلری ئوزونه باب میل بیلـیر و بونـلار ایلـه توکلریـن آغـاردیب و اخلاقی دا اورنگ‌دیر.

ان سونوندا بیر جوشقون سئل کیمی غرق ائدیر یا آلووکیمی یاندیریر و غـرق ائتدیگیـن و یاندیردیغین حسابا گتیرمیر. هانی او عاغیل لار کی هدایـت چیراغینـا مـایل اولارلار؟ و هانی او گؤزلرکی تقوا مناره‌لرینه باخسینلار؟ هانی او أوره‌کلرکـی تانرییـه باغیشـلانیبلار و تانری اطاعتیندن اوتری باغلی دیلار؟ اونلار دونیا مالی اوچـون هجـوم چکـیرلر و حـارام اوچون بیربیرلری ایله توخونورلار. بهشت و جهنم بایداقلاری، اونلاراوچون گؤرونـور. امـا اونلار بهشتدن قاچیب، ایشلری ایله اودایاناشیرلار. تانری اونلاری چاغیراندا، هولکورلر امـا شیطان چاغیراندا، قبول ائدیب، تله‌سیک اونا ساری گئدیرلر.

خطبه ۱۴۵ ـ دن

دونیانین وفاسی ـ بدعت‌لر ـ پیغمبرین یولی

...ای جماعت، سیزلر بو دونیـادا ئولـوم اوخلارینیـن، نشـانه‌لری سـیز. هـر ایچمـاقدا

بوغازاداشلانماق و هر تیکه ده، دویولمک احتمالی وار. هئچ زامان بیر نعمته یتیشه بیلمه سیز مگر بوکی بیر آیری نعمتی الدن وئره سیز.

عمر صاحبلرینه عمر وئریلمز مگر بوکی، بیرگون اونون عمریندن، گوتوروله. هر آرتیق یئگی لذت آرتیرماز اما، مقدور اولونموش اندازا اونون روزی سیندن آزالار. اونون اوچون بیر نشانه اله گلمز مگر بوکی بیر نشانه، اوندان محو اولا و هئچ زاد اونا یئنی‌لنمز مگر بوکی بیرزاد اوندان اسکی له‌شه.

هر زاد اونون اوچون گؤیه‌رمز مگر بوکی بیر زاد اوندان بیچیله. حقیقت بئله دیرکی اصل‌لریمیز گئچیبلر و بیزلر اونلارین فرعلری‌ییک. اصل گئدندن سونرا فرعه بقایوخدور.

بو خطبه دندیر: بیر بدعت وجوده گلمز مگر بوکی بیر سنت اونودولار. بوناگوره بدعتدن کنار اولون و آیدین یولدا قدم گوتورون.

چون، گئچمیشده کی اصالتلی ایشلر، یاخشی و سوندان ایجاد اولان بدعتلر پیس دیلر.

خطبه۱۴۶ ـ او حضرتین کلامیندن بیر مشورتین جاوابی

...حقیقتی بو ایشده سینماق یااوغورلی‌اولماق جاماعاتین آز و یاچوخلوقوندان دگیل. او، تانری دینی دیرکی اونی اوستون ائتدی و اونون دؤیوشچولریدیلرکی اونلاری حاضرلیب، یاردیم لاندیردی تا معلوم اولونان یئره دک چاتسین و او یئرده کی ظاهر اولونمالیدیر، ظاهر اولسون.

اولوتانریدان، اوستون اولماق وعده‌سی بیزلره وئریلیب و اودا وعده سینه وفالی و عسگرینه یاردیم دیر. رهبرین ایشی او ایپه بنزه‌رکی مؤهره‌لر اونا دوزولر و او ایپ، اونلاری نظاما چکه‌ر. اگر ایپ قیریلسا، مؤهره‌لر بیربیرلریندن، آیریلیب، سپیلرلر. اوندا هاموسی نی بیریئره ییغماق ممکن دگیل.

اگر بوگون عربلرین سایی آزدیر، اما بیرلیک اثرینده چوخالیب و یغیشمک اثرینده عزت تاپارلار. سنده اورتادا محور اولوب عربی دولاندیر. ساواش آلوولارینی، دشمانلاردا

آلیشدیر. یوخسا اگر بوردان چیخیب گئده‌سن، او ئولکـــه نیـن عربلـری سـنه اولان بیعتـی سیندیرارلار. اوندا دیرکی بیلرسن، دال سالان ایشـلرین، قاباغـا سـالان ایشـلردن یاخشـی ایمیش. صاباح عجم‌لر سنی گوروب دییرلر بو، اونلارین بؤیوکلری دیراگر اونـی اورتـادان قالدیراسیز، راحات اولار سیز، اوندا، سـنی یـوخ ائتمـک فیکـری اونلاریـن تامـاهلارینی چوخالدیب ایستک لرینی آرتیرار. اما بو سؤزکی دئدین: اونلار مؤسلمانلارین ساواشـلارینا گلیرلر، اولوتانرینین، سندن آرتیق، اونـلاردان کراهتـی وار و ایسـته‌مه دیـگی زادی، کنـار ائتمکده قدرتلیدیر. اما اونلارین چوخ اولدوقون دئدین، آییل کی بیزلر، گئچه‌جکده، چـوخ نفرلی لیک ایله، ساواش ائتمیردیک بلکه، تانری یاردیمی ایله ساواش ائدیردیک.

خطبه ۱۴۷ ـ دن

پیغمبرین مبعثی ـ گلن گونلر

...تانری محمد(ﷺ)ی، حاق اساسیندا، یوللادی تا بنده‌لرینی بؤت‌لر ستایشیندن سـاخلیب و ئوز عبادتینه ساری چاغیرسین و اونلاری شیطان اطاعتیندن آییریب ئـوز اطـاعتی طرفینـه یول وئرسین. او قرآنیله‌کی اوندا آیدین سـؤزلر وار محکـم لندیـردی، تـا بیلمییـن بنده‌لـر تانریلاری‌اوچون بیلیجی اولسونلار.

اونی دانانلار اونا اقرار ائدیب و ارلیقین اثبات ائتسینلر. اودورکی تانری گورونمـــه‌دیگی حالدا، کتابینداکی آیه‌لریله قدرتینی گوستردی و اونلارا بؤیوکلوگیندن قورخی وئریب آییـق ائتدی کی، نئجه ملت‌لری یوخ ائتدی و اونـلاری عـذاب و مکافـات اوراقیلـه بیچیلمگیـن دوشوندوردی؟

تئزاولارمندن سونرا بیر زامان گلرکی، حاقدان گیزلین و باطلدن آیدین بیر زاد گورونمـز. هابئله تانری و پیغمبره یالان باغلاماِق چوخ اولار جاماعات اورتاسیندا قرآندان آلیجی سـیز بیر ماتاه تاپیلماز. اگر اونون حاققی‌نی یئرینه یتیره‌لر، اوندان ده‌یه‌رلی بیر زاد یوخدور. عیـن حالدااگر اونی چاشقین یئره‌اوخویالار، ولایت‌لرده معروف لاردان اؤزگه و منکرلردن تـانیش بیر زاد اولماز. قرآنا تانیش اولانلار اونی قیراغاآتیب وقؤرویانلار اونی اونـودارلار. قـرآن و

اونون یولونی گئدنلر، کنار اولوب اورتادا دگیل‌لر. هر ایکسی بیر یولـدا اولان حـالدا، بـیر کیمسه اونلارا پناه وئرمز.

قرآن و اونون اهلی جاماعات اورتاسینداااولان حالدا، اونلارایله دگیل‌لر چـون آزقینلیـق هدایت‌له بیرلشه بیلمز. او زامان جاماعات آیری‌لیق‌لاردا بیر دیلر و بیرلیکلرده آیری لیقـلاری وار. اثله بیل کی بونلار قرآن یولون گوسترن دیلر امـا قـرآن اونلارایـول گوسـترن دگیـل. اونلارین اورتاسیندا قرآندان بیر آد قالار و اونذان یالنیز یازی لارینی تانییـارلار. بـو زامـان گلمه‌میشدن، دوزگون آداملاری ایذالاندیرارلار و اونلاریـن دئدیکلرینـی تـانری و اونـون پیغمبرینه بهتان بیلرلر. یاخشی ایشلرین امـه گینـه مجـازات قـایل اولارلار. او آداملارکـی سـیزلردن قابـاِق واریدیـلار، ئوزیـن آرزی لاری اولمـاِق اثرینـده و گلــه‌جک ئولوملری،گیزلین‌اولان حالدا ئولومه قالدیلار. ان سونوندا ئولوم اونلارا ال تاپدی. او ئولـوم کی عذر قبول ائمز و توبه اوچون ماجال یوخدور. آغری و چتین‌لیکلر، اونولا یولداشدیر.

ای جماعت هر کیم تانری‌دان اویود ایسته‌سه، اوغورلی‌اولار. هر کیـم اونـون دئدیگیـن ئوزونه یول قرار وئره، دوزگون بیر یولا ال تاپیبدیـر. چونکـی هـر کیـم اونـا پنـاه گتیره، امانداِدیر و اونون دشمانی، هر زامـان قورخودادیـر. یئری یوخدورکـی هـر کیـم اونـون بؤیوکلیگین، تانیدی، ئوزونی بؤیوک بیله. چـون الله‌دان قورخـانلارین، بؤیـوک مقـام‌لاری: بوندا دیرکی بیلیرلر اونون مقامینا اندازایوخدور و قابـاقیندا تواضع‌لـری وار و قورتـالمیین قدرتینه آییق و اونا تسلیم دیلر. هئچ زامان سـاغلام آدام، قوتورلـوِق توتـاندان و خسـته‌دن قاچان کیمی، الله‌دان قاچمیه‌جاقدیر.

بونی بیلین کی هئچ زامان، دوزگون یولی تاپابیلمه سیزمگر بوکی، اونی اونودانی، تانییـه سیز. وفالی‌اولمییه جاقسیز مگربوکی‌ایلغارسیندیرانی تانییه سـیز. تـانری کتابینـا ال آتمیـه جاقسیز مگر بوکی اونی کنارا وورانی، تانییه سیز. او دورکی اونی، اهلیندن آراشـین. چـون اونلار علمـی سـاخلیان و بیلمـه‌مزلیگی ئولدورندیلـر. اونلاریـن حؤکملـری علم‌لرینـدن، سوسماقلاری دانیشیق‌لاریندان و گؤرونوش لری‌ایچه‌ری‌لریندن‌خبر وئریر بونلار،نـه دین‌لـه قاچ‌دیلار ونه ده اوندا اختلافلاری وار. دین اونلارا بـیردوزگون‌شـاهیدوحؤپ توتـان بـیر

دانیشاندیر.

خطبه ۱۴۸ ـ دن

او طلحه‌دیر بودا زبیر...

...اونـلاردان هره‌سـی چالیشـیرکی حکومـت، اونـون الینـه دوشسـون امـا یولداشـینا چاتماسین... اونلار اللّهین محکم ایپینه ال آتمییوب و اونا یاخین دگیل‌لر. اونلارین هره‌سـی، یولداشی اوچون کینه‌لی دیلر. آز زامان چکمزکی، کینه‌لردن پرده‌لر کنار اولار. آند اولسـون اللهه، اگر ایستک‌لرینه یتیشسه‌لر، بیریسی او بیریسی‌نین جـانین آلار و او بیریسـی ده بونـی آرادان گوتوره‌ر...

بیر جوشقون و ظالیم طایفا، آیاغا قالخیب‌لار، هـانی او طایفـه‌کی حقیقت‌لـری، تـانری رضاسی اوچون، ئوزه گتیرسینلر؟ بیر حالداکی پیغمبرینین سنتی اونلارا دئیلیب و بوگونـون خبرلری أورگه نیلیبدیر.

هر آزقینلیقا بیر علت‌وار و هر ایلغار سیندیرانا بیر بهانه، اما آنداولسون اللهه، مـن او آدام دگیلم کی، آغلاماِق سه‌سین و ئولوم خبرین ائشیدندن سونرا عیبرته گلمییم.

خطبه ۱۴۹ ـ دان

ضربت وورولاندان سونرا ـ بویورمالار ـ آیریلماقِ

...ای جماعت، هر اینسان عین حالداکی ئولومدن قاچـیر، ینـه اونـی درک ائده‌جـاقدیر. اجل دیریلیگی قوغالیر، اما اونون قاباقیندان قاچماِق، اونا چاتماقدیر...

چوخ زامان، بوگئدیشده، دریندن فیکر ائتمیشم. اما تانری اونون گیزلین اولماغین ایسـتیر و بو بیلگی، گیزلینده قالمیش علم‌لردندیر. اما منیم سیزلره وصیّتیم بئلـه‌دیر: تانرییـه شـریک توتمییون، و محمد(صلّی‌الله علیه و آله) و اونون سنتینی فنایه چکمین، بـو ایکـی دیره‌کـدن یاخشی مغایات اولون و بو ایکی چـیراغی ایشـیقلی سـاخلین، تـا او واختـا قـه ده‌رکـی، بویولدان آزمامیسیز، سیزلره دانلاِق یئری یوخدور. هر کیمه، باجـاریقی قـه‌ده‌ر بـیر وظیفـه

وئریلیب اماجاهل‌لردن، بو وظیفه گوتورولوبدور.

سیزلرین سئویملی تانریزا، دینیز محکم و بیر آییق امامیزوار. دونن سیزلرین امامیز و بوگون سیزلره بیر اویود نمونه‌سی‌یم و صاباحدیرکی، سیزلردن آیریلاجاغام. تانری من ایله سیزلری، باغیشلاسین.

اگر من بوسوروشگن یئرده، توختوب قالیجی اولام، ایسته‌گیز دیر و اگر آیاق سوروشوب بودونیادان گئده‌م، آغاجلار کولگه‌سینده، یئل قاباغیندا، یئرایله گوی آراسینداکی، کیپلنمیش بولوتلار کیمی‌یوق کی اثرلری داها قالمیر.

من سیزلرایله نئچه گون قونشو ایدیم و تئز اولارکی مندن بیر روحسوزبدن قالار کی اوندا، ال آیاق ترپنمه‌لری و گؤزلر و هیکل ترنپمه‌سی یوخدور. منیم دینمه مزلیگیم و ساکت اولماغیم گره‌کدیر، سیزلره، اویود و عیبرت اولا. بو حالت‌لر عیبرت آلانلارا بیر اویود و هر منطق‌دن اثرلی‌دیر. من ایله سیزلرین آیریلماقی، اوکیشی‌نین آیریلماقینا بنزه‌رکی یولداشلاری اونون گوروشونه حاضرله‌نیبلر.

صاباح منیم بوگونلریمی یاد ائده‌جاقسیز و منیم ایچه‌ری سرّلریم، سیزلره بللی اولاجاقدیر. ائله‌کی منیم یئریم بوشالدی و آیری بیر نفر یئریمده اوتوردی، او زامان منی تانیه جاقسیز.

خطبه ۱۵۰ ــ دن

مندن سونرا فیرتینالار، بیر ایشیقلی چیراغ

...هابئله ساغ، سولدان، آزقین‌لیغادوشوب، دوزگون یولدان قیراغادوشدولر. هدایت یوللارینی اونوددولار. چوروک ایشلرین باشیزا گلماغینا تعله سمین و صاباح باشیزا گلن‌لری ده، ایراق بیلمین.

چوخ ایشلره تله‌سن‌لر، هرزامان بیرایشه ال تاپدیلار، آرزی ائده رلرکی «ای کاش، او ایشه ال تاپمییه ایدیلر...» او گله‌جاق چوخ یاخیندیر.

ای بو زامانین جماعتی، ایندی، وعده وئریلن فیرتینالارین و سیزلره گیزلین اولانلارین

یتیشن چاغیدیر.!! آییلین، بیزلردن بیرنفر باشچی او فیرتینـــالاری درک ائـدر، ایشـیقلی بـیر چیراغ ایله آیاق گوتوروب صـــالحلر یولونـدان گئـدر تـا، فیرتینـادوگونلریـن آچسـین و توتولانلاری نجات وئریب آزقین ییغیناقلاری، داغیتسین و دوزگون داغیلانلاری، ییغسـین. بو باشچی جاماعات آراسیندا، تانیلمیین بیرشکیلده دیریلیک‌ائـدر. ائلـه‌بیر شـکیلده‌کی‌اونی آراشانلار، هر قده‌ر چالیشالار، ینه اونون نشانه‌لرین گؤرمزلر.

بیردسته اینسانلاردان بو زامان، دمیرچی قلینجلاری ایتی‌له‌دن کیمی، ئوزلرینـی اصلاحـه چکیب و گؤزلرینی قرآن نوری ایله ایشیقلاندیرارلار و اونون‌تفسیری، قولاقلارینا یئرله‌شـر، هرآخشام‌وسحرحیکمت‌کاساسیله‌دویارلار.

بو خطبه‌نین بیر آیری بؤلگوسی: ...اونلاریندا دورانـلاری، ئوزانـار تـا گنـاه ایشـلرینی، بیتیرسـینلر و قورخولـی عذابـلارا چیخارلی‌اولسـونلار. بئلـه‌لیکده اونلاریـنـدا دورانـلاری باشاچاتار. بیر پارااینسانلار راحاتلیقی آریب، بـو فیرتینـالارین آردینـدا اولـدولار و حـاق یولوندا نفس لریندن گئچمه دیلر. بیر پـارالاریدا، تـانری یولونـدا دؤزوم و دایانماقلاریلـه، تانرییه منت قویمادیلار تا او زامـان اولـدی کـی، اللـهین بـلا مقدراتـی بیتـدی و اونـلار بصیرتلرینی شمشیرلری ایله بیلیندیردیلـر. ان سـونوندا، الله، پیغمـبرینی دونیـادان آپـاردی. بونلارین بیر پاراسی بویولدا دال قائیدیب هلاک اولدولار. چون ئوز بیلدیکلرینـه، آرخـائین اولوب ئوزگه‌لره تابع اولدولار و امر صاحبینین، دوستلوقوندان قاچیب و دینیـن کوتـوگون اصل یئریندن گوتوروب اساس سیز یـئرده قویـدولار. بونـلار گنـاه و خاطـا معدنلـری و گناهلارا قاریشانلارین، قاپولاری دیلار. اونلار حیرت و شاشیرتیدا دولانیب فرعون ائلی‌نیـن یولوندا اولدولار یعنی دونیایه مشغول اولدولار و یا آیدین شکیلده‌دیندن آیریلدیلار.

خطبه ۱۵۱ ـ دن

پیغمبرین مدحی ـ عربلره یول گوسته‌ریشی ـ فیرتینالار

...تانرییه شوکر ائدیره‌م کی شیطانی ئوزاقلاندیران ایشلرده منه یـاردیم اولـدی و اونـون توغلاماقلاریندان ایراق قالماق اوچون یاردیم ایستیرم. شـهادت وئریـره‌م کـی محمـد(ص)

اونون بنده و پیغمبری و فضیلت مقامیندا اونا تای یوخدور و اونون یئرین، بیرکیمسه دولدورابیلمز.

شهرلر ضلالتدن سونرا اونون نوری ایله ایشیقلاندیلار بیر حالداکی جاماعات حارام‌لاری، حالال بیلیب دوشونن بیلیجی‌لری آلچاق سانیردیلار، دین‌سیز یاشاییب یولسوزلوقدا ئولوردولر.

ایندی ای عربلر؛ سیز بو یاخینلیقدا گلن بلااوخلارینین نشانه‌لری سیز. اودورکی نعمت‌لرین مستانه‌لیک غفلتیندن و ایشلرین آغیر مکافات بلاسیندان ایراق اولون.

اولاجاقلار بورولغانیندا کی واقعیت‌لر بللی اولار و هابئله دولاشیق دوشموش فیرتینالار، کی فیرتینااوشاقی دونیایه گلنده، اونون ذاتی بللی اولار و زمانه دگیرمانینین قطبی ایجاد اولونان زامان، بصیرتلی اولون. او فیرتینالاردان کی گیزلیندن وجوده گلیب رسوای چلیق ائده رلر، قاچین.

اونون آرتیریب و بؤیومگی او گئنجین بؤیومگی کیمی و اونلارین داشلارا اثر سالماغی کیمیدیر. ظالیملر، بیر ایلغاراؤزرینده، اوفیرتینانی، بیربیرلریندن ارث آپارارلار. ائله کی، اونلارین اولنجی‌سی آخیرنجی کیمسه نین وآخیرنجی کیمسه اولنجی کیمسه‌نین آپاریجیسی‌دیر، بونلار آلچاق دونیایه کونول وئرمکده، ایتلرکیمی بیربیرلرینی قاباقلارلار وقوخوموش بیر مردار اوچون تاماهلانیب بیربیرلرینه‌دشمان اولارلار. بیر او قه‌ده‌ر زامان اولماز کی مرید مراددان و مراد مریددن بئزیکه‌ر. بیربیرلریندن کینه ایله آیریلیب، و گوروش زامانی، بیربیرلرینه قارقیش ائده رلر. بیر آز زامان سونرا قورخولی و سیندیران فیرتیناگلر. اوندا؛ محکم أوره‌کلر توتقون اولار و کیشی‌لر، ساغلاملیقدان سونرا، یولدان چیخارلار. بو فیرتینالار یارانان زامان، فیکرلر داغینیق و دوزگون اینامالار، شاشقین نظره گلرلر. هر کیم اونلارین قاباقینا چیخسا، سیندیرار و هر کیم اونی سوندورمگه چالیشا، یوخ ائدر. بو زامان جاماعات بیر بؤلوم أورکه‌ک اولاغ کیمی بیر بیرلرین قاپارلار. دین ایپی، ئوزولر و ایشین کوکی گیزلینده قالار.او فیرتینازامانی، علم و بیلیجی‌لیکلر، اسگیک اولار. ظالیم آدام‌لار دیل آچارلار. او فیرتینا، چؤل آداملارینی باسیب، دؤشونده ازه‌ر. اوفیرتینادا

یالقیز قالان‌لار آرادان گئدیب و قاباغیندا دایانانلار، ئولومه دوشـرلر. او فیرتینـاآجیلیق ایلـه گلیب، تازا قانلاری، ساغار و دین نشـانه‌لرینی کورلـوب، حـاق اینـانج‌لارین، سـیندیرار. ته‌مه‌للی ایش گوره‌نلر اوندان قاچارلار. پیس فیکر صاحب‌لری، فیکرلری ایله اویولـدا قـدم گوتوره‌رلر. اوفیرتینالار چوخ هارایلی و چوخ آغیر و تله‌سن دیلـر. یـاخینلار بـو فیرتینـادا بیربیرلریندن آیریلارلار. ایسلام اوندان ایراقلانار...

او فیرتینادان‌ایراق گزه‌ن، خسته دوشر و اوندان‌کوچوب گئدن دوشگون قالار...

بو خطبه دندیر : بیرپارائولوب قانی هدر اولار. بیرپاراسـیدا، قورخـودان پنـاه آختـارار. آندایچمک وئوزونی دینلی گوسترمکیله اونلاری توغلارلار. بئله زاماندا، چالیشین تا بدعـت و فیرتینابایداقی اولمیه سیز. جماعت ایپیندن و بنده‌لیک کؤکوندن ال گوتورمـون. تانری‌یـه مظلوم گئدین تا ظالیم. شیطان یولی و ظلم مکانلاریندان ایراق گزین.حارام تیکه‌لری قـارنیزا دولدورمون، چون‌کی؛ بیر اولوتانرینین نظرینده سیزکی، گناهی حارام بویوروب و بنده‌لیـک یولونی راحات ائدیبدیر.

خطبه ۱۵۲ ــ دن

توحید ـ اللهین نئجه لیکلری

...حمد او تانرییه یاراشارکی یارانمیشلارین وجوده گلمه‌سی، اونون اولماغینا دلیل‌دیـر و اونلارین حادث اولماغی، اونون ازلیت دلیلی و یارانمیشلارین بیربیرلرینه بنزه‌ریشـی، بونـا دلیل دیرکی، اونا تای یوخدور. عاغیل‌لار اونون ذاتین دوشونه بیلمزلر. هئچ أورتوک اونـی أورته بیلمز بوناگوره کی، یارانمیش ایله یارادانین و چئوره‌لنمیش ایله چئوره‌لیین، بسله نـن ایله بسلیین، آیریدیلار.

بیر دیر اما نه او بیرکی سایا گلر. یـاراداندیر امـا نـه او یـارادان کـی زحمـت چـه‌کر. ائشیدندیر اما نـه او ائشـیدن کـی قولاغـی وار. گوره‌ر امـا نـه گؤز آچیقلیـق و کیپریـک چالماقیله. اونون حضوری وار اما بیر زادا سورتولن‌دگیل. آیری‌دیر اما نـه ئـوزا قلیق‌ایلـه. گورونر اما نه گؤزلرایله. گیزلیندیر اما نه لطـافت سـببیندن. قدرتـی اولان زادلاردان غـالب

اولماق سببی ایله آیریدیر. هر زاد تواضع و اونا قائیتماق سببی ایله اوندان آیری دیر. هر کیم اونی یارانمیشلار بؤلومی ایله تانیسا، اونی محدود ائدیبدیر و هر کیم اونا حدود قایل اولسا، اونی سایاگتیریبدیر و هر کیم اونی سایاگتیرسه اونون اولدن اولدوغونی باطل بیلیر. و هر کیم دئسه او نجوردور؟ اونی تعریفه چکیبدیر و هر کیم دئسه هاردادیر؟ اونی بللی ائدیر...

او بیلن و قدرتلی تانریدیر او زاماندان کی، بللیاولونان وبسلەنن و آیری اولانلار یوخ ایدی.

بو خطبه دندیر: ... بیر گونش چیخدی و بیر ایشیقلاندیران پارلادی و ئوزه چیخمالی ئوزه چیخدی ایکی قات اولان دوزەلدی. تانری بیر طایفانی بیر طایفایا و بیرگونی آیری گونه چئویردی. بیز بیرنفر قوریلوق چکمیش یاغیش انتظاریندا اولان آدام کیمی، روزگارین دولانیش و دؤنمەگینین یولون گؤزلردیک. امامار تانری طرفیندن جاماعاتین قیمی و اونی بندەلره تانیتدیراندیلار. هئچ کیم اونلاری تانیمامیش و اونلار جماعتی تانیمامیش بهشته گئتمزلر. یالنیز اونلاری دانانلار جهنمه گئدرلر و اونلاردا دانانلاری ئوزلریندن بیلمزلر...

تانری ایسلامی سیزلر اوچون و سیزلریده اونون اوچون مخصوص ائتدی. بو ایش بوخاطره دیرکی اونون آدی، ساغلاملیق وبؤیوکلوق و افتخارلیدیر. تانری اونون یولونی بە یه نیلمیش قرار وئردی و اونون دلیل‌لرینی بئله بویوردی کی: ائشیگی بیلگی و ایچی حیکمتدیر و اونون معجزەلری فناسیزدیر. آرادان گئدن دگیل. یاز یاغیشلاری کیمی نعمت‌لری وار و قارانلیقلارین چیراغیدیر. یاخشی‌لیق‌لار اونون آچارلاری دیلار. خیر ایشلر او آچارلار ایله آچیلار. قارانلیقلار اونون چیراغی وجودیله آرادان گئدر. تانری حارام‌لارینی، اوندا بللی ائدیب و حالاللارینی نشان وئردی. بو کتابدا، تانری درمانی شفا آختارانلارا و محتاجسیزلیقی، محتاجسیزلیق آختارانلار قرار وئریبدیر.

او حضرتدندیر: ...او یولدان چیخمیشا، تانری وول وئریب، اما او، اویغودا اولانلارین یولوندا گئدیر و گناهی اولانلاریله، یاشاییر. بیر حالداکی حاق یولوندا دگیل. هابئله بیر یولدا دیرکی امامی یوخدور.

او حضرتدندیر: ...ان سونوندا، تانری ایستیر گناهلارینین سزاسین، اونلارا نشان وئریب و اونلاری غفلت پرده‌لرینین دالیندان چیخارتسین. اونلاردا دونیایه دال چئویریب تاپدیق لاریندان فایدا سیز، بو دونیادن گئدرلر. من ئوزومی و سیزلری بئله بیر اولاجاقدان کنار اولماغی ایستیره‌م. گره‌کدیر هر کیم ئوز ئوزیندن فایدا آپارسین چون آییق اینسان اودورکی، ائشیدیب فیکرائده. باخیب، تانیش اولا و عیبرتلردن فایدالانا. او زامان گره‌ک دوزگون یولدا گئده. بوروق، ترسه و یالنیش دوشن یوللاردان ایراق گزه.

ئوز زیبانینا اللشیب، سؤزی چئویرمیه یا دوز سؤزدن قورخماقیله، ظالیملری ئوزونه ساری قورشالامیه.

...ای ائشیدن کئفلی لوق دان و غفلتدن آییلیب هوشه‌گل. تلسمه‌او وظیفه‌لره‌کی امی پیغمبر(ﷺ) دیلینده سنه چاتیب و اونلاردان قاچماق اولماز، دقت‌له باخ. هر کیم او یولدا گئتمیر و آیری یولاً میلی وار، اوندان کنار أول و اونی ایسته دیگینه تاپشیر. تکبرلی اولماق و گووه‌نمگی ئوزوندن کنار ائت. قویلاقین یادا سال کی، یولون اورا دوشه‌جاقدیر و سنه‌ده ایشیوه ن گوره جزا وئره‌جاقلار. هر نه اکسن،اونی بیچه جاقسان. بوگون قاباقدان هر نه یوللاسان، صاباح گوره‌جاقسان، بوناگوره صاباحا یئر حاضیرلا و اورا زومار یوللا.

...ای ائشیدن؛ کناراؤل، کنار اؤل ای غفلتده اولان؛ چالیش، چالیش، بیل کی سنی آییق آدامدان سوای، بیر آیریسی آییلدا بیلمز.

...اللهین حؤکملریندن کی قرآندا دئیلیب و اونلارا جزا وئریلر، و تانری اونلار اوچون سندن راضی و سئوینر، یا خشم توتار. بودورکی، اینسان هر اندازا، ئوزین زحمته سالیب و عمل‌لرین خالص ائده حالینا فایداسی یوخدور مگر، تانرینی بو نئجه لیکلرین توبه‌سیله ملاقات ائده.

ـ تانرییه‌اورتاق سانمیه و واجب اطاعت‌لری یئرینه یتیره(س۱۸آیه ۱۰)

ـ یا بیر ئوزگه‌نی ئولدوروب، آجیقلانماغین ساکت لندیره. (س٤آیه۹۳)

ـ یا بیر آیری کیمسه نین ایشینه عیب توتا.(س٢٤ ـ آیه ۱۹)

ـ یادونیا ایستکلرین تاپماق اوچون‌دینده بدعت‌گتیره. (س۲۸ ـ آیه ۵۰)

ـ یا جاماعاتا ایکی ئوزلی و ایکی دیللی اولا.(س٤ ـ آیه ١٤٥)

بوردا عاغیلین ایشه سال کی بـو اوءرنـگ سـؤزلریمه دلیـل دیـر: «حیوانلاریـن تامـام فیکرلری قارینلاری دیـر و یـیرتیجی جانـاوارلارین فیکـری، آیری‌لارینـا زور دئمکدیـر. قادین‌لارین فیکری، دونیا زینت‌لری و اوندافیر تینا یارا تماقدیر. یوخسا مؤمن‌لریـن آلچـاق کونوللوک لری‌وار، سئویملی دیلر و الله‌دان قورخارلار.

خطبه ۱۵۳ ـ دن

جاماعاتا اویودلار ـ امام‌لارین مدحی(ع)

...عاغیلی اولان، بصیرت‌لـه ایشـی‌نین سـونونی دوشـونر و آلچـا ق اوجـالیغین قانـار. حاقفاچاغیران،(ص) چـاغیردی و گؤزلویـه‌ن(ع) ده مغایـات اولـدی. (حاقفـاچـاغیرانین سؤزونی ائشیدین و مغایات اولانین دالیندا اولون) بیرپارا جماعت فیرتینادنیزینده ئوزورلـر، بدعتلری گوتوروب سنت‌لری آلچاق سانیرلار. و مؤمنلـر کنـاردا قـالیب، یولـدان چیخـان یالانچی‌لار دیل آچیبلار... بیزلر اونون صحابه‌لری، خزانه‌سی و قاپولاری یـوق. هئـچ ائـوه گیرمک ممکن دگیل، مگر اونون قاپوسینداان، هر کیم قاپودان سوای آیری یـئردن ایچـه‌ری گیرسه، اوغری آدلانار.

او حضرتدندیر: ...اونلارین حاققینداقرآن آیه‌سی گلیب و اونلار باغیشلییان اللـهین علـم خزینه‌لری دیلر. دانیشاندا، دؤز دانیشارلار اگر دینمه‌سه‌لر، بیر نفر اونلاردان قابـاق دیللنمـز. گره‌کدیر هر طایفانین باشچیسی ئوز ارخاداشلارینا دوز و عقل‌له دانیشا و آخیرت ائـولادی اولا، چون‌کی اوردان گلیب و اورا گئده‌جکدیر. هر کیمین عاغیل و بصـیرتی‌وار، گره‌کدیـر هر ایشدن قاباق، دوشونه کی آیا بو ایش اونون خیرینه‌دیر یا زیبانینا؟ اگر خـیری اولسـا، او ایشی گؤرسون و اگر زیبانینا دیر، بوراخسین. چون هر کیم دوشونمه‌مزلیک ایلـه بـیر ایـش گورور. او آداما بنزه‌رکی آیری یولدان گئدیر. بئله بیر آدام هر اندازا بویولـدا گئـده، ایـراق دوشمگی اونا بیر زاد آرتیرماز مگر بوکی ایسته‌دیگیندن ئوزاقلاشار. هر کیم علم‌له بیر ایـش گوره، او یول گئده‌نه بنزه‌رکی ایشیق یولدا قدم گوتورور. بوناگوره، دوشونن گره‌کدیر بیلـه،

آیا دوزیولدادیر یاایری یولدا؟

بیل کی هر گؤرونوشون بیر ایچی وار. اگر او ظاهر پاک اولموش اولا ایچه‌ری‌ده پاکدیر اما اگر ظاهر قولای اولا، ایچه‌ری‌ده قولایدیر. حقیقتده دوز دانیشان پیغمبر(ﷺ)، بئله بویوروبدور: «بیر زامان تانری بنده‌سین سئوه‌ر اما اونون ایشین سئومز. گاهدان ایشی‌نی سئوه‌ر اما ایشچینی سئومز. سو هر قه‌ده‌ر ایچمه‌لی و تمیز اولسا، آغاج و گویه‌رنتی تمیز و یئمیشلری شیرین دیر و اگر سویی پیس اولموش اولا، اونون آغاجی خبیث و یئمیشی آجی اولار.

خطبه ۱۵۴ ـ دن

تانرینین نئجه لیک لری ـ گئجه قوشونون یارانماغی

...حمد او تانرییه یاراشارکی تعریف‌لر اونون ذاتین بیان ائتمکده عاجزدیلر. اونون بؤیوکلیگی، عاغیللاری حیران ائدیبدیر اوجورکی، نهایت ملکوتی عاغیللارین درکیندن ئوزاقدیر. او، حاق، آیدین، یاراشان تانری دیر. گؤروموندن‌ده آیدیندیر. عاغیلا چاتماز تا اونی ئولچوب، یا اونا بیر تای یاراشدیرماقیله محدود ائتسینلر. تامام یارانمیشلاری نقشه سیز، مشورتسیز و یاردیمسیز یاراتدی. دونیا یارانمیش‌لاری اونون اراده‌سیله کماله چاتیب و اونون حؤکمی آلتینا گلدیلر. او یارانمیش لاردا امرینی قبول ائدیب، ئوزچئویرمه‌دیلر، فرمانیندا اولوب قابارمادیلار.

اونون اینجه یاراتدیقلاریندان و شاشغین حیکمتلریندن بیری، گئجه قوشونی یاراتماقدان بللی‌دیر.چون‌ایشیق هرزادین‌گؤزلرینی آچار، اماّاونلارین گؤزلرینی یومار. گئجه‌نین قارانلیق آسلانجاسی هردیری‌نین گؤزونی أورتر. اما اونون گؤزلرینی آچار. نجور گؤزلری، گون ایشیقی گورمکدن عاجز اولدوغی حالدا، ایستک‌لرینه چاتیرلار؟ نجور تانری اونلاری ایشیق اولان یئرلرده اوچماقدان مانعدیر؟ و نجور اونلاری گیزلین یئرلرده گیزله‌دیبدیر؟ کیپریک‌لری، گوندوز، بیربیری اوسته دوشوب، اما گئجه قارانلیقی اونلارا چیراغدیرکی روزی دالیسی‌جا اوچسونلار. گئجه‌لرین شدتلی قارانلیقی، اونلاری ساخلییابیلمز، اما او

زامان کی گونش، ایشیغی‌نی هر یانا سپه‌له‌دی، و کرتن کره‌لرین یوواسینادک ساچیلدی، کیپریک‌لرین یوموب، گئجه ییغدیگی روزی‌لره، کفایتله‌نرلر. او، پاک تانریدیر کی گئجه‌نی اونلارا روزی وسیله‌سی و گوندوزی دینجلمک وسیله‌سی قرار وئردی. اونلارین قانادلارینی، قولاق لاله‌سی کیمی ات لریندن یاراتدی کی قانادتوکی یا سوموک اوندا یوخدور. اما سن اونلارین ایچه‌ریسین آیدین بیر شکیلده، گوره بیلرسن. اونلارین قانادلاری اؤیله‌اینجه‌دگیل‌کی ییرتیلسین و اؤیله قالین دگیل‌کی، آغیرلیق ائتسین. اوچارلار بیرحالداکی بالالاری اونلارین بدنلرینه یاپیشیبدیر. آنالاری ایله اوتوروب، آنالاری ایله اوچورلار و او زامانادک کی قول، قاناد و آیری عضولری برکیمییوب، و اوچوش اوچون حاضر دگیل‌لر، و گئچینه‌جک یولی و وجودلارینین صلاحینی، بیلمزلر، آنالاریندان آیریلمازلار. پاکدیر او تانری و اونون تای‌سیز یارانمیش‌لارینی اوندان قاباق یاردان یوخدور.

خطبه ۱۵۵ ـ او حضرتین کلامیندن

بصره اهلینه خطاب ـ بیر کینه‌نین اثرلری

...هر کیم باجارا بیله، ئوزین تانری اطاعتینده وقف ائده، گره کدیراوفیرتینا زامانی ائتسین. اگر مندن اطاعت ائت میش اولساز، اگر یوللاری چتین و آجی اولموش اولسا، ینه تانری اراده‌سیله سیزلری بهشته ساری چکه‌ره‌م. اما او قادینی، قادین لارین آلچاق فیکری توتوبدور و سینه‌سینده‌کی کینه، اوجاغی کیمی قایناغا گلیبدیر. اگر اونی مجبور ائتسه ایدیلر، بئله بیر ایش کی منیم حاققیمدا گورور آیری‌لارین حاققینداگورسون، هئچ زامان بئله بیرایش گورمزایدی. بونولابئله ـ ایندی‌ده احترامی یئرینده‌دیر اما تانری یانیندا حساب وئرملی‌دیر.

ایمان گتیرمک یولی بیر ایشیقلی یولدورکی هر چیراغدان ایشیقلی‌دیر. ایمان ایله یاخشی ایشلره یول تاپماق اولار. یاخشی ایشلرایمانا یول گوستره‌ر. بیلگی لر ایمان ایله آباد اولارلار. علم سببیندندیرکی ئولومون قورخوسی یادا دوشر. ئولمک ایله هر کسین

دونیاسی، باشاچاتار. دونیا سبب اولارکی آخیرت اله گلسین. قیامت سبب اولار تا ئوزلرین قؤرویانلار، بهشته و آزقینلار جهنمه گئتسین‌لر. هئچ کیم قیامتدن قاچابیلمز اما اونا ساری گئتملی‌دیر.

او حضرتدندیر: ...توپراق آلتیندان چیخیب، آخیرنجی یوردا ساری گئدرلر. هر یوردون بیر اوتورانی وار کی هئچ زامان، دییشیلمز و آیری یئره‌ده آپاریلماز. یاخشی ایشلره یول نشان وئرمک و پیس ایشلردن مانع اولماق، ایکی یاخشی و تانری سئوه‌ن نئجه لیکلردندیلر کی، نه ئولومی یاخینلادارلار و نه ده بیرنفرین روزی‌سین، آزالدارلار. تانری کتابیندان مغایات اولون، چون محکم، آیدین بیر ایشیق، فایدالی شفا، و عطش سوندوره‌ندیر. هر کیم اوندان یاپیشا، ساخلار و هر کیم اونا آسیلا نجات وئره‌ر.

اءیری‌لیگی یوخدور تا دوزه‌لسین سینماغی یوخدور تا، ال گوتورولسون. چوخلی قاتلیب اوخوماق و چوخلی قولاغا بیغماق، اونی اسکی‌لندیرمز. اوندان دانیشان دؤزدانیشیر و هر کیم اونون آردیندا اولسا، قاباقدا دیر.

مرحوم سیدرضی بویورور: ...بیر کیشی آیاغا قالخیب دئدی: ای امیرالمؤمنین، بیزه بیر فیرتینادان خبر وئر و دئی آیا او فیرتینانین نئجه اولدوغونی اللهین رسولیندن(ﷺ) سوروشموسان؟ او حضرت بویوردی:«ائله کی پاک تانری بو سؤزون نازل ائتدی»: الم، احسب الناس ان یترکوا ان یقولوا آمنا و هم لا یفتنون«س ۲۹ ـ آیه ۲ و ۱» یعنی جاماعات خیال ائدیرکی بیز ایمان گتیرمیشیک دئمگیله بوراخیلیب سیناقا چکیلمیه‌جاقلار؟ بیلیردیم تا او زامان کی اللهین رسولی(ﷺ) اورتامیزدادیر، او فیرتیناگلمییه‌جاقدیر. اونادئدیم: ای اللهین رسولی(ﷺ) او فیرتیناکی تانری خبرین سنه وئریب ندیر؟ بویوردی: ای علی مندن سونرا، امتیم فیرتیناو فساده چکیلرلر. دئدیم: ای اللهین رسولی(ﷺ): احد ساواشینداکی مؤسلمانلاردان چوخ شهید وئریلدی و شهادت منه قسمت اولمادی وئولمه‌مک منه چتین گلدی. منه بویوردون: سنه موشتولوق اولسون کی بوندان سونرا شهید اولارسان. ینه بویوردی: هر نه دئدین دؤز دور. شهید اولان زامان، سنین صبرین نجور اولاجاقدیر؟ من دئدیم: ای اللهین رسولی، بو ایشده ، یالنیز دؤزمک، بلکه‌یاخشی سوراق و شوکر ائتمک

یئری‌وار. ینه بویوردی:

ای علی، بو یاخینلیقدا، مؤسلمانلار مال سبب‌لریندن، سیناقا دوشرلر و دین‌لری سببینه تانرییه منت قویوب، رحمت اومودلاری‌وار. اونون قدرت و خشمیندن ئوزلرینی اماندا بیلرلر. اونون حاراملارینی، یالان شبهه‌لرایله حالال ائده‌رلر. چاخیری نبیذ ورشوه‌نی سوغات، و نزولی آلیش‌وئریش آدلاندیرارلار. دئدیم: ای اللهین رسولی(ﷺ) او زامان اونلارا هانسی منزلده یئر وئریم؟ آیا اونلاری دیندن چیخمیش بیلیم؟ بویوردی: فیرتینا و سیناماق مقامیندا بیل.

خطبه ۱۵۶ـ دان

اویودلار

حمد اولسون او تانرییه کی حمدی ئوز یادی اوچون آچار و فضیلت آرتیمینا وسیله و هابئله نعمت‌لری و بؤیوک لیگینه، باشچی قرار وئردی.

ای آللهین بنده‌لری، بوزامان دا اوتن زامانلار کیمی گئچه‌جکدیر، گئچمیشلر بیرده قائیدماز و ایندی کیده قالیجی دگیل. سون ایش هامان اول ایش کیمیدیر. ایشلری بیربیرلرینه بنزیر و نشانه‌لریده آیدیندیر. بئله دوشونون نئجه‌کی دوه‌چی قسیر دوه‌لری یگین قوغالار، سیزلریده اوجور قیامته حاضر ائدیرلر. هر کیم اؤیسا، قارانلیق و حیرتده قالیب ئولومه دوشر، شیطان‌لاردا اونی جوشماغا مجبور ائدیب، پیس ایشلرینی گؤزی قاباغیندا بزه‌رلر. عبادتده بهشت قاباغا دوشنلرین سونی، و جهنم، قیسسا گلن‌لریندیر.

ای آللهین بنده‌لری، بیلین کی قؤرولاماق داواملی و قیمتلی بیرحصاردیر اما پیس ایشلر بیر اسگیک حصاردیلار کی، اوندا او تورانی ساخلاماز و هر کیمده اونا پناه آپارا، مغایات اولماز.

آییلین تقواایله گناهلارین آغیسی ئوزاقلانار و ایمان ایله اوجامقام اله گلر. ای آللهین بنده‌لری اللهدان قورخون، اللهدان قورخون، حتی ئوزوزی یاخین لاریزدان قؤرویون، چون کی‌الله، حاق یولونی آیدین‌لیقجا بیان‌ائدیب،اونون یوللارینی‌ایشیقلاندیریبدیر. بوناگوره

ایشین‌سونی گرگین لیک، یابیریوللوق آغ گونه چاتماقدیر. ایندی بودونیانین ایتگین گونلریندن، او دونیانین قالیجی گونلرینه توشه گوتورون. چون سیزلره تانیتدیریبلار. کؤچوب گئتمه‌گه حؤکم اولمونموسوز و گئتماغیزا تله سیر لر. سیزلرده او یولی گئتمه‌لی سیز. مینیب یول گئتمه‌گه انتظار چکیرسیز.

آییلین؛ او اینسان کی آخیرت اوچون یارانیبدیر، بو دونیا ایله نه ایشی‌وار؟ و او مال کی الیندن آلاجاقلار، اما جاوابینی و زیبانینی، او چکه‌جکدیر نه ایشی وار؟

ای آللهین بنده‌لری، تانری وئرن یاخشی لیقلار و سزالار بوراخمالی و نهی اولونان پیس ایشلر، ایسته‌مه‌لی دگیل‌لر. ای اللهین بنده‌لری، او گونکی حسابلاریزا یتیشرلر و او گونون نگرانچی‌لیقی چوخدور، اوشاقلار او زامان قوجا اولارلار، فیکرینده اولون.

ای آللهین بنده‌لری، ئوزوزدن ئوزوزه گؤزه‌تچی و وجودیزدن گودوکچی، و دوز گون باخیجی‌لار وارکی، ایشلریزی و حتی نفس‌لریزی سایبرلار. گئجه‌لرین قارانلیقی، سیزلری اونلارین گؤزوندن گیزله‌ده بیلمز. دوغروسی صاباح بوگونه یاخیندیر. بوگونون هر نه اولدوغی گئدیب و صاباح اونا یاپیشا جاقدیر. سیزلردن هر کیم یئرآلتیندا، یالقیز یاتان ائوینه یاخین لاشیبدیر. وای او یالقیز یورددان کی قورخولی و غربت ائویدیر. و بئله گورونورکی قیامت شیپوری چالینیب و سیزلر تانری محکمه‌سینده، حق‌له باطلین حؤکمی اوچون ییغیشمیسیز و بوبیر زاماندیرکی عذریئری یوخ و حقیقت‌لر ئوزه چیخیبدیلار. بوناگوره عیبرت آلین و زمانه‌نین دولانماقیندان دوشونون و قورخوتمالاردان فایدالانین.

خطبه ١٥٧ ـ دن
پیغمبرین(ﷺ) و قرآنین حاققیندا

او حضرتی او زامان کی پیغمبرلر گلیشیندن چوخ زامان گئچمیشدی و ملت‌لر غفلت یوخوسونا گئدیب و حقیقت‌لر پوزولموشدی، یوللادی. اونلار اوچون قرآنی و اوندان قاباق دلیل و ایشیق‌لارین تصدیقنی یوللادی. دانیشا بیلمه‌سه‌ده ینه او کتابی سؤزه چکین. اما من سیزلره اونون دیلییندن خبر وئریرم: بیلین کی او کتابدا گله‌جاق بیلگی لردن و

گئچمیش‌لردن خبر وئریلیب وآغری لاریزین درمانی و ایشلریزین نظامی اونلادیـر.(بنی‌امیـه دولتی‌حاققیند ا)

او زامان بیر ائو یاآلاچیق قالمازکی اوناٶزونتولوک ودوشـگونلوک دولدورماسینلار. او زامان گؤیده عذر قبول ائدن و یئرده پناه وئرن تاپیلماز. بو آجیغاکی ایشلریزی کفایتسیزلره تاپشیردیز و اونی یئرینده، ایشلتمه‌دیز. بیر او قه‌ده‌ر زامان چکمزکی تانری ظـالیملردن اوءج آلار و ایشلرینین عوضینی آچار. یئمـه‌لی نـی یئمـه‌لی ایلـه ایچمـه لینـی ایچمـه‌لی ایلـه توتوشدوروب هر لذتلی ایچمه‌لی برابرینده آجـی دادلـی و شـیرین دادلـی‌لار ئوزه‌رینـده أوره‌ک بولاندیران آجیلیق‌لاردان فایدالانارلار. اونلار ایچه ری وائشیکدن قورخویا دوشـرلر. اونلار گناه‌لارین مینیش وئره‌نی و یوک آپاران دوه‌لری دیلر.

آند ایچیره‌م، ینه آندایچیره‌م کی امیه ائولادی مندن سونرا حکومتـی سـینه اخینتـی سـی کیمی توپوره جاقدیلار و زامان ئوزاندیقجاینه‌ده اوندان فایدا لانمیا جاقلار.

خطبه ١۵٨ ــ دن

جاماعات ایله گئچینمک

من سیزلره یاخشی قونشوایدیم کی چالیشماقیملا آرخازدادوردوم، ظلم اپیندن سـیزلری آچدیم. بو ایشده منـه شـوکر یـئری وارکـی آز یاخشـیلیق لاریـزی دوشـوندوم و پیـس لیکلریزدن گؤزأورتدوم.

خطبه ١۵٩ ــ دان

اولو تانرینین نئجه لیکلری

اونون فرمانی قضا و حیکمت و رضاسی، رحمت و اماندیر. علم ایلـه قضـاوت و حلـم ایله، باغیشلار. الاهی هر نه آلیرسان، هر نه وئریرسن، توختادیب یاتوتورسان، حمدی سـنین اوچوندور. او حمدلر کی سئویرسن و او شوکرکی سنین ایسته گیندیر. ائله بیر حمـد کـی

هامی یارانمیش‌لارین دولدورا و ایسته‌دیکلریوه‌ن یتیشه. سندن گیزلین اولماسین و یانیندا دا قیسسالانماسین. او حمد کی یاراتدیقین عالم‌لری دولدوروب سایی آزالماسین. هابئله یاردیمچی لیگی کسیلمه‌سین. بیزلر سنین بؤیوک مقامین دوشونمیریک آنجاق بیلیریک کی، دیری‌سن و ذاتیندا قایم و آیری‌لار سنه باغلیدیلار. سنی مورگوله‌مک یا یوخی، توتماز. هئچ فیکر سنه چاتماز و هئچ گؤز سنی گوره بیلمز. اما سن گوره بیلرسن. ایش لرین ساییین گئدیرسن(گناهی اولانلاریسن) توکلریندن و آیاقلاریندان توتارسان، هرنه یارانمیشین اولموش اولسا، قدرتیندن شاشغیداییق و اونلاری بؤیوک حکومتیندن سانیب تعریف لیریک. بیر حالداکی چوخلاری گیزلین و گؤزوموزودن غایب و فیکرلریمیز اونون قاباغینداقیسساگلیب غیبی آسلاقلار اورتامیزدا آسیلیبدیر. هر کیم أوره‌گینی سنه ساری چئویره، و فیکرینی ایشله‌ده، تا بیله‌کی قدرت‌له‌عرشین نئجه قورموسان؟ و نجوره یارانمیش‌لاری و گویلری یاراتمیسان؟ اونلاری آسیلی ساخلامیسان و یئرده سولاری سره‌له میسن؟ اوندا تامام عاغیلی و ائشیتمگی و دوشونمگیله شاشغیدا قالار.

بو خطبه دندیر: بیر پارالاری بئله دوشونور، تانرییه اومود باغلیوبلار، اما، او بؤیوک تانرییه آند اولسون کی؛ یالان دئیرلر. نجوراولابیلر؟ بیر حالدا کی ایشلری دئمک لری ایله بیر دگیل. چوخ اومودی اولان ایشیندن بللی اولار. یوخسا بوندان آیری‌سی قاریشیقدیر. هر قورخی تانریدان آیری‌سینا، دوزگون تانریدان چوخ کونول وئریر. نددیر بنده‌لره‌تانری‌دان چوخ کونول وئریر؟ نجوراولارکی تانری حاققینداقیسساگلیر اما بنده‌لره بئله‌دگیل؟ گوره‌سن تانرییه اومود باغلاماقدا، قورخوسان‌کی یالانچی اولموش اولاسان؟ یاخود اونی اومود باغلاماقا لایق بیلمیرسن؟ ادعالی دیرکی تانرییه اومودی‌وار اما، بیربنده‌دن قورخاندا، قورخودان ائله رفتار ائدیرکی تانرییه او رفتاری ائتمز.

بنده‌لردن قورخماقی نقدبیلیب، تانری قورخوسون نسیه وول سانیر.

دونیانین حؤندورلوگی اونون گؤزونده بئله دیرکی،اونی‌تانریدان اوستون توتور.تانریدان ئوز چئویریب دونیایه قائیدیبدیر.

پیغمبرین نئجه لیک لری(ﷺ) : یئری وار پیغمبرین(ﷺ) یولونی گئده‌سن. او یول سنه

الگو و کفایت ائدندیر و هابئله دونیا مذمت و عیب‌لرینده و پیس‌لیک و رسوای چیلیق‌لاریندا یول نشان وئره‌ندیر. چون بئله بیر نئجه لیکلر، او حضرتدن آلینیب اما آیری‌لارین اختیاریندا قویولوبدور او، دونیا سودوندن آیریلیب و بزه‌کلریندن ده ایراقدیر.

(موسی(ع)) : اگر ایسته‌سن ینه بیر آیری سینین دالیندا اولاسان، موسی کلیم‌الله دان، اطاعت ائت کی بویوراردی:«رب انی لما انزلت الی من خیر فقیر»: یعنی ای‌تانری، هر نه من اوچون باغیشلاسان، محتاجام. آند اولسون تانرییه اوگون موسی(ع) بیر پارچا چوره‌کدن سوای، بیر زاد ایسته‌مه‌میشدی، چون یئرین اوتلاریندان یئمک اثرینده آریق لیقدان قارنینین ایچره‌یسی بللی ایدی.

داود(ع) : و اگر اوچونجی سیندن اطاعت ائتسن، داود(ع) دان کی مزامیر صاحبی و بهشت اهل‌نین اوخوجیسی ایدی. او، ئوز الی ایله خرمالیفیندن زنبیل توخویاردی و یولداشلارینا بویوراردی: سیزلردن هانسی، بونلاری ساتماقدا منه یاردیم اولابیلر؟ بئله‌لیکله اویولدان آرپاچوره‌گی آلیب گئچینردی.

عیسی(ع) : اگر ایسته‌سن، عیسی‌ابن مریم‌دن سنه سئولیم کی، داشلاری ئوزونه یاسدیق ائدیب کاتی پالتارگئیب و قوری چوره‌ک ییردی، یاوانلیقی، آجلیغی ایدی اونون چیراغی آی ایشیغی و دالدالانما یئری قیشدا گونئی و یایدا قوزای ایدی، اونون یئگیسی، یئرده گویه‌ره‌ن اوتلاردان ایدی. قادینی یوخیدی کی اونی یولدان چکه و ائولادی یوخیدی کی اونی کدرلندیرسین. مالی دا یوخیدی تا اونی غفلته سالسین یا تاماه لاندیریب ذلیل ائتسین. اونون آتی‌آیاقلاری و خادمی ایکی اللری ایدی.

«بودا ایسلامین بؤیوک پیغمبری (ص) دیر» : پیغمبرین محمد(ص) دن اطاعت ائت، چون او اطاعت ائده‌نه بیر أولگی دیر و هر کیم اونا باغلی اولا، یئرلی‌دیر. بیرده یاخشی بنده او دورکی پیغمبریندن اطاعت ائده و اوگئدن یولدا اولا. او، دونیادان اندازاسی قه‌ده‌ر یئمک گوتوروب، اونا توغلانمادی، دونیادا هامودان آریق و آج ایدی. دونیانی اونا وئردیلر، قبول ائتمه‌دی، تانری ایسته‌میین‌لری، ایسته‌مه‌دی، اونلاری آلچاق بیلیب، ذلیل سایدی. اگر بیزلرده، تانری و اونون پیغمبری ایسته میین‌لری و اونلار دشمان بیلن‌لرین ایسته‌میش اولسا،

تانرییه قابارماق سائیلار.

پیغمبریمیز قوری یئرده اوتوروب، یئمک ییه ردی. اونون اوتوروشی قول لارکیمی ایدی او مبارک اللری‌ایله باشماغین تیکیب پالتارلارینا یاماق سالاردی. لوت و قولانسیز اولاغا منییب و بیر آیری سینی‌ده دالینا میندیرردی. ائوقاپوسوندا بیر ناخیش‌لی پرده آسیلمیشدی کی قادین لارینین بیرینه بویوردی:«آی آرواد او پرده‌نی گؤزومون قاباغیندان ایتیر. چونکی گؤزوم اونا ساتاشاندا، دونیا و اونون یاراشیقلاری گؤزومه گلیری».

او، أوره‌کدن دونیا و اونون یاراشیقلارینی آتدی. کونولی بئله ایستیردی کی دونیا یاراشیقلاری گؤزوندن ایتسین. اولمیه‌کی اوندان بیر پاراگئیم دوزه‌لده یا اونی بیر ابدی یئراولماماغی دوشونمییه و قالماق اومودی اونولا اولموش اولا. بوناگوره دونیانی کونول و گؤزوندن آتدی. بئله دیرکی هر کیم بیرزادی ایسته‌مه‌سه‌ده ینه اوندا یادا سالماق شوقی اولار. گؤزتیکمه‌سه ده ایسترکی گؤزوندن ایتیرسین.

حقیقتده، او حضرتین یولوندا بیر دوشونمک‌لر وار کی سنی دونیا عیب‌لریندن آییلدار. چون او حضرت و یاخین آداملاری، بیر حالداکی ده‌یه‌رلری وارایدی، ینه اوندا آج قالیب، زینت‌لریندن کنار اولدولار. بودورکی هر دوشونن گره‌کدیر ئوز عاغیلینا باخیب بیله‌کی تانری ، او مقام صاحبینی حوءرمتلندیریب یا اونا اهانت ائدیبدیر؟ اگر دییه کی اونا اهانت اولوب، تانرییه یالان سویلیر. اگر دییه‌کی تانری اونی حوءرمتلندیریب، یئری وار بیله‌کی او حضرتدن سوای آیری‌لارینی دونیا نعمت‌لری وئرمک ایله حوءرمتلندیر میوبدور بلکه ئوزونه یاخین آداملاردان ئوزاقلاندیریبدیر.

یئری وارکی پیغمبره آرخااولوب، اونون دالیندا و یولوندا اولسون یوخسا فنادان چاره‌سی یوخدور. چون تانری او جنابلاری(ﷺ) قیامت نشانه‌سی، یئی سوراق وئرن و عذابلاردان قورخودان قرار وئریبدیر.

او جناب آج قارین‌لا دونیادان کؤچوب، او دونیایه ساغلام گئتدی، داشی داش اوسته قویمادی و بئله لیکله آللهین امرینی قبول ائتدی. بوناگوره اللهین حاققی بوینوموزدا چوخدور کی او حضرت‌لری بیزلره بؤیوک و باشچی قرار وئردی. بیزلرده، اونون

یولوندایوق.

آند اوسون آللهه بو گئیمه او قه‌ده‌ر یاماق سالدیردیم کی اونی تیکنده‌ن اوتاندیم. بیریسی منه دئدی: دئی گوروم اونندان ال چکمییه جکسن؟ اونا دئدیم: مندن ایرا گزکی«گئجه یول گئدنلردن، سحر چاغی تعریف اولونور»

خطبه ١۶٠ ـ دان

پیغمبرین مدحی ـ اویودلار

تانری او جنابی ایشیقلی نور و آیدین دلیل و هدایت ائدن کتاب ایله یوللادی، اونون سلاله‌سی ان گوروکملی و یاخشی سلاله‌لردندیر. او سلاله‌نین بوداقلاری، دوزگون، یئمش‌لری هامویا چاتاندیر. آنادان اولان یئری مکه و هجرت مکانی مدینه دیر. هامان شهرکی اوردان ظهور ائدیب، سسی اوجالدی. تانری اونی کفایتلی دلیل‌لر و شفا وئرن اویود و اصلاحه گتیره‌ن چاغیریش‌لار ایله یوللادی. او جنابین وسیله‌سی ایله، بللی اولمییان شرعی حؤکملر ظهوره گلیب و دوزگون اولمییان بدعت‌لر پوزولوب و حؤکملر بیانه گلدیلر.

ایندی هر کیم ایسلامدان سوای بیرآیری دین قبول ائتسه، قارا گونه قالیب ایپی‌قریق و ئوزی قویلی اولماغی چتین اولاجاقدیر. بئله‌لیکده‌اونون ئوزونتوسوآرتیق و عذابی چوخدور.

تانرییه توکل و توبه ائدیره‌م، او توبه و توکل کی، هر زاد دان گؤز أورتوبدور. و اویولی ایستیره‌م‌کی اونون رضاسی و بهشتی اونادادیر.

ای اللهین بنده‌لری، سیزلری تقوایه و تانری اطاعتینه چاغیریرام. چون عبادت، قیامت قورتولوشونا سببدیر. تانری شدتله قورخووئریب و دونیا فناسین و اوندان آیریلماغی بیلیندیردی. اودورکی هر زاد سیزلری دونیادا، شاشغیا چکیر. اما اوندان کنار گزین و قیسسا اولدوغونا گوره اونا بئل باغلامییون.

دونیا، تانری خشمینه یاخین و رضاسیندان ایراق بیر ائودیر. ای تانری بنده‌لری؛ دونیانین

ایشلرینه چوخ گیریشمییون. چون‌کی اونـون آیریلیغـی و حـالینین دولانمـاغیندان خـبریز واردیر. بئله‌لیکده اوندان قورخوب، حئورمتلی و چالیشقان یولداش کیمی، اوندان آیریلیـن. اوتن زامان لاردا فنا اولانلارین حالیندان اویود آلیـن، هامـان اونـلاردان کـی سـوموکلری آیریلیب و گؤز و قولاقلاری فنایه گئدیبدیر، شرافت، حئورمت سـئوینجک‌لر و نعمت‌لـری کسیلیبدیر. ائولاد و قادینیندان ایراغا دوشوب، نسل ایجاد ائتمزلر. بیربـیرلرینی گؤرمییـوب فخرائده بیلمزلر.

ای آللهین بنده‌لری، نفس‌لریندن قورخان آدم‌لارکیمی، نفسـین قابـاغین آلیـن، چون‌کـی آیدین ایش بللی و قورتولوش یولی دوزگوندور.

خطبه ۱۶۱ ــ او حضرتین کلامیندن
خلافت ـ خلیفه‌لر

صحابه‌لریندن بیری سوروشــدی کـی: دوره‌نـده کیلـر سـنی نئجـه کنـارا قویـدولار؟ بیرحالداکی او مقاما لیاقتیز وارایدی. جاوابیندا بئله بویوردی:

ای بنی اسدلی‌قارداش سن أوره‌گی چیرپینان، ته‌له سن بیر آدام‌سان، و یئرسیز بیر واخـت سؤز سوروشورسان. اما ســنین حئورمتیـن و سوروشـماق حـاققین طایفام‌اولدوغونـاگوره یئرینده دیر. ایندی‌کی ایستیرسن بیله‌سن، بیل‌کی أوتن خلیفـه‌لرین، بـیزیم حـاققیمیزدا زور دانیشماغی، بیر حالداکی بیزلر سـبب و نسـبده اللـهین رسـولینه(ﷺ) هـامودان یـاخین‌ایق بودلیل‌لره گوره خلافته چیخارلاری یوخ ایدی. اما اونا ییه اولدولار و آیری‌لاری او مقـامی باغیشـلیب واز گئچدیلـر. اینـدی ده داور، اللهدیـر و هـامی قیـامت گونـی اونـا رجـــوع ائده‌جک‌لر.«سنده گئچه جکده‌ن دانیشما. بوگونکی ابوسفیان اوغلونون ماجراسیندان دانیـش» زمانه منی آغلادانداان سونرا، گولدوردی...

آند اولسون تانرییه بوردا تعجب یئری یوخدور. عجب بوردادیرکی بـو بؤیـوک ایشـده شاشماق یئری قالمییبدور. چوخ خلاف ایشلر یارانیبدیر. اونلار چالیشدیلار کی فـیریلداق ایله تانری ایشیقین سوندورسونلر و اونون آخارالدوغونی باش بولاقدان قوروتسونلار و مـن

ایله اؤز آرالارین، بولاندیر سینلار. اگر آرامیزداکی چتین‌لیکلر گوتورولسه، اونلاری حاق یولونا چکه‌رەم. آیری جور اولسا، قورخوسی یوخدورکی تانری قرآندابویوروبدور:«اونلارین آزقین اولدوقلارینا کدرلنمه چون‌کی تانری اونلارین ایشلرینی بیلن دیر» (سوره ٣٥ آیه ٨)

خطبه ١٦٢ ــ دن

اللهین نئجه لیکلری ـ اینسانین یارانماسی

بنده‌لری یارادان تانرییه شوکر اولسون. او تانری کی یئرلری یارادیب، سئل، سولاری چای یاتاقلاریندا و گویه‌رنتی‌لری داغ و گدیک‌لرده وجوده گتیریبدیر. اونون نه اولی ونه ده آخیری وار. او، بیر اولدیرکی هر زامان وجودی‌وار. او، بیر قالیجی دیرکی سونی یوخدور... آلین‌لار اونون سجده‌سی اوچون توپراغا دایانیب و دوداقلار اونون ذکرینه آچیلیبدیر. هر یارانمیشا، بیر سینیر و اندازاقویوبدور تا اونون پاک وجودینه تای اولماسین. هئچ فیکر و اندازا، اونی، ئولچه‌بیلمز. دئیلمزکی هاچاندان ایمیش یا نه قه‌دەر زامان قالاجاقدیر. بللی دیر اما نه‌دن اولماغی بیلینمز. گیزلیندیر، اما دئمک اولمازکی نه‌دە گیزله نیبدیر. جسم دگیل کی، سونونا ال چاتسین. أورتولی دگیل تا بیرزادین اونا احاطه‌سی اولسون. نه اوقه‌دەر یاخیندیرکی، یاپیشیق اولسون و نه او قه‌دەر ایراقدیرکی، آیری دئیلسین. گیزلین باخیش‌لار اوندان گیزلین دگیل و نئچه دونومه دئمکلر، تپه‌لردن یوخاری چیخماق و اونلارا یاخین اولماق، و قارانلیق گئجه‌لرده یئری‌مک و آی ایشیقلی گئجه‌لر و پارلاق گونش باتیب یاچیخماقی، طبیعتین دولانماغی و گئجه گوندوزون گلیب گئتمه سی، اوندان گیزلین دگیل. سای بیتمه‌میشدن سایی بیلر. بؤیوک تانرییه ئولچی، یئر حد قرار وئرمک اولماز. چون ئولچی یئر و حدود، یارانمیشلارا یاراشار. او، یارانمیشلاری ازلی و ابدی جوهردن یاراتمادی، بلکه اونلاری یوخدان وجوده گتیریب و حد قرار وئردی و گؤزه‌ل لندیردی. هئچ کیم اونون ئوزەرینده دایانا بیملز. هئچ کسین عبادتیندن فایدالانماز. اونون علمی، ئوتن اینسانلارا، علمی اولدوغی کیمیدیر. اونون علمی گؤیلرده کیلر کیمی،

یئرلرده کیلره واردیر.

ای یاراشیقلی یارانمیش و ای او قارانلیق و قـات قـات رحم‌لـرده یارانـان، یارانمـاغین پالچیق ایله باشلاندی و دینج و محکم یئرده قویولـدون و اوردا اولان حـالدا تـرپـه نیـب، حرکت ائدیردین. نه دانیشیردین و نه‌ده سـس ائشـیدیردین اونـدان سـونرا تانیمـادیغین و فایدالارین بیلمه‌دیگین یئره گلدین.او کیمدیرکی سنی آنادؤشونه هدایت ائتدی؟ کیم سـنی ایسته‌دیگین یئره تانیش ائتدی؟ نه قه‌ده‌ر ایراق اینساندیرکی، سنی نئجه لیکلـر و شـکیللر و یارانمیشلاراثریندن تانیمیر. اونی دوشونمک یارانمیشلار نئجه لیکلری ایله، ممکن دگیل.

خطبه ۱۶۳ ـ او حضرتین کلامی

او حضرت عثمانا،نه دئدی

او زامان کی جماعت اونون یانینا گلیب و عثماندان شاکی اولدولار و اوندان ایسـته‌دیلر عثمانیله ینی‌دن دانیشسین و اونـدان ایسته‌سین کـی یـانلیش ایشـلریندن ال گوتورسـون. امام(ع) اونون یانینا گئدیب بئله بویوردی:

جماعت منیم آرخامدا دیلار منی سن ایله ئـوز آرالاریـندا ائلچـی قـرار وئریبلـر. آنـد اولسون تانرییه بیلیرم سنه نه دئیم و دییه بیلمه‌ره‌م کی سنین هئچ زاددان خـبرین یوخـدور. بیزسنین بیلدیگیندن آرتیق، بیر زاد بیمیلریک و سنی بیلمه‌دیگین ایش اوچون یوللامـوروق. بیز بیلن‌لری بیلیرسن و بیز ائشیدنلری ده ائشیدیرسن. بـیز ایلـه بـیرلیکده پیغمـبر(ص) ایلـه واریدین. ابی قحافه‌نین و خطابین اوغلی، سندن آرتیق دگیل‌دیلـر. امـا سـن، قوهوملوقـدا، پیغمبره اونلاردان یاخین‌سان بیرده پیغمبرین کوره‌کنی اولورسان کی او ایکی‌سی دگیل‌دیلـر بوناگوره تانری‌دان قورخ تانریدان قورخ چون‌کی کور و بیلمیین دگیلسن. یوللار آیدیـن و نشانه‌لری بللی دیر... آییل‌کی یاخشی باشچی، تانری یانیندا عدالتلـی امـامدیر. یـولا گل و یول گوستر واجب سنتی توتوب بدعتلری ئولـدور. حقیقتـده سـنت‌لر و بدعتلـر آیدیـن و اونلارین نشانه‌لری وار. هامودان پیس امام، او کیمسه دیرکی ظالیم و آزقینـدیـر و آیـری‌لار اونی ایزله مکده یولدان چیخارلار.چون‌او واجب‌لری اودوزوب، بدعتلری دیریلده‌ر.

اللهین رسولیندن(ﷺ) ائشیتدیم:«ظالیم امامی، قیامت گونی بیرحالداکی عذرینی ائشیدن یوخدور، جهنم اودونا آتارلار. دگیرمان داشی فیرلانان کیمی فیرلادیب جهنمین دیب دره سینده دوستاقاچه‌کرلر. سنی آند وئریره‌م اللهه، او امام اولمییه‌سن کی ئولدورولـه سن!» بوندان قاباق پیغمبر(ﷺ) بویوراردی: بو امت ایچینده بیر امام ئولر و قان توکمک قاپوسی قیامته دک آچیلار، بئله کی، اونلار، ایشلری ترسه دوشونوب فیرتینالار یاییلار و حاق ایله باطل بللی اولماز. او فیرتینالارین ایچینده حاقدان ال گوتوره‌رلر. شدت‌له تیتره مگه دوشوب نگران اولارلار و سنده عمرین سون چاغیندا و ایللر بویوندان سونرا مروانا چاپقیندان اله گلن دوه‌کیمی اولما کی هر یانا، ایسته‌سه‌لر، قوغارلار».

عثمان اوحضرته‌دئدی: جاماعاتدان ایسته تامنه ماجال وئرسینلرتا اونلارا اولان ظلم‌لری، آرادان آپاریم. امام بویوردی: مدینه‌ده کیلره گوره وول لازم دگیل اما اوردان ائشیکده‌کیلره وول‌وئرمک، سنین‌فرمانین‌یتیشن زاماناقه‌ده‌ردی.

خطبه ۱۶۴ ـ دن

طاووس قوشونون یارانماسی

الله، تعجبلی یارانمیشلاردان بیر پارالارینی جانلی و بیر پاراسین جانسیزیاراتدی. اونلاردان بیر آزی سوسوق و حرکتی اولمییان و بیر آیری لری حرکت صاحبی دیلر. بونلار اونون یاراشیقلی یاراتمالارینا و بؤیوک و قدرتلی اولدوغونا دلیل دیلر. ائله بیرقدرتلی دیرکی عاغیل‌لار اونا حیراندیلار و اونا تسلیم اولان حالدافرمانیندا دیلار.

اونون بیرلیک نشانه‌لری قولاقلاریمیزدا سس سالیر و عاغیل لریمیز اونی ایستیر. او هر جور اوچان حیوانلاری، یئرین دلیک دئشیک‌لرینده، گنیش دره‌لرده و داغلارین اوجالیق لاریندا یارادیب، یئر و ئردی. بیر حالداکی اونلارین رنگ به رنگ قانادلاری و شکیللری واردیر، ینه اختیارلاری اوندادیر و اونلار نهایتسیز گؤیلرده اوچورلار. تانری اونلاری بو ماراقلی شکیللرده یوخدان یاراتدی و اونلارین بدنلرینی داواملی سوموکلر و بندلر ایله کی ائشیکدن بللی دگیل‌لر، وجوده گتیردی. اونلارین بیر پاراسی، دوه قوشی و لک‌لک قوشی کیمی، آغیر اوچان و یئر ئوزونده اوچانلاردان قرار وئردی. او چئشیدلی قوشلاری کی هر

بیری بیر مصلحت اوچون دیلر. بیر پارالاری تئیی بیر بویادا بیر آیـری دسـته لرینـی آیـری بویادا اما، بوینوندا بیر طوقه‌کی او بویادان آیریدیر، یاراتدی.

بوچئشیدلی یارانمیشلاردان بیری طاووسدور کی تانری اونی گؤزه‌ل شکیلده یـارادیب و قانادلارین یاخشی حالداسالیبدیر. او زامانکی دیشـی طاووسـا سـاری گئدیـر، قویروغـون یوخاری قالدیریب، چتر کیمی باشی اوسته توتار، ائله بیل کی گمی‌نین یئلکنی ویا دیـره‌گی کیمی‌دیرکی گمی چی هر طرفه چئویرر. بئله‌لیک له گؤزه‌ل لیگینه‌گووه نیب نازایله گئـده‌ر: خوروزلارکیمی جفت‌له شیب و شهوتی طغیانه گلن حیوانلارکیمی ئوزدیشی سـین بویلـو ائده‌ر. اگر اینانماسان، اونی گؤرماغا حواله ائدیرم. من اونلاردان دگیلم کی بیلمه‌میش یـئره، بیر سؤز دانیشام.

بو فیکر اولمییه‌کی دیشی طاووس ارکک طاووسین گؤزونـدن توکولـن یاشـی ایچیـب بویلی اولار و یومورتاقویار... بو خیال قارغانین دیمدیک دیمدیگه دایاماق ناغیلینا اوخشار.

بئله بللی دیرکی طاووسون قانادلاری گوموشدن اولان نی کیمیدیر و اونلارین اؤستونده بیتن عجیب دایره‌لر، خالص قـیزیل زبرجـده بـه‌زه‌نمیش کیمیدیـر. اگر اونـلاری بـیر زادا بنزه‌تمیش اولسان، یازدابیتمیش چیچک باغلی لارینـا اوخشـار و اگر اونـی گئیمـه‌لی لـره، اوخشاتسان، اونی بویاقلی پارچالارا و یمانی الوان پرده‌لـره بـنزه‌ده بیلرسـن کـی ئـوزوک قاشی دک جواهرلرایله زینت بزه نیلیبدیر. او حیوان یول گئدنده، عشوه‌لی نازلی یول گئـدر، قویروق و قانادلارینا باخیب اونلارین گؤزه‌ل لیگینه خاطر، اوجـادان گولـر. امـا آیاقلارینـا باخیب ناله ائده‌ر. اونلاریـن چیرکین اولدوغونـدان، کدرلنمـه سـینی، گوسـته‌رر. چـون آیاقلاری خوروز آیاغی کیمی دیرناقلی و آلابوزدور. اونون بوینی کؤکونده‌یاشیل توپیـوزو وار. بوینی دؤشونه دک بورولو سوقابینا بنزه‌ر. یاشیل لیقدا، یمانی وسمه تکیندیر. و یـا بـیر ایپک گیمه یا پارلییان کوزگی‌دیـر. بئلـه بللـی اولونورکـی طـاووس ئوزونـی قـارا قبایـه چولقاییب،گؤزه‌ل لیکده پارلاق یاشیلا بنزیر. قولاغی دیبینـده قلـم اوجونـابنزه‌ر بـیر خـط چکلیب بابانه‌ک چیچه‌یی دک آغدیر و او آغ خط قارا بویا ایچینده جلوه‌لنـیر بونـولا بئلـه آزاراق بویا وارکی‌طاووس اوندان فایدالانماسین، اونون بویالاری پارلاق اولدوغونـا گوره،

گؤزەل صورتده بولونور. دئمک اولارکی او قانادلار یاز زامانی بیتن چیچکلـــر دیلـر کـی یالنیز یاغیش و گونش اونـلاری بسـله میبـدور. بـیرپـارا زامـانلار قانـادلارین توکـوب آیری‌سین چیخاردار اویله کی قاباقکی رنگلردن آیری اولمـاز و بـیر رنـگ آیـری رنگیـن یئرینده بیتمز. اگر دقت‌له قانادلارا باخیلسا، بیر زامان قرمز، بیر زامان زبرجد یاشـیلی و بـیر آیری زامان ساری قیزیل کیمی گورونەر. درین عاغیلی اولانلار بـو سـرلری نجوردوشـونه بیلرلر؟ نئجه‌کی بو حیوانین کیچیک عضوی، تامام خیاللاری‌اونون درکیندن، دیل‌لری اونـون و صفیندن عاجزلندیریبدیر. او پاک تانریدیرکی عاغیل لاری ئوز یارادیلمیش لاریندان کـی گؤزقاباغیندا دیلار و طاووس کیمی عاجر و محدود بیر یارانمیش کی دیل‌لر اونـی و صفـه چکه بیلمز، نئجه اونون یارادانی نی وصفه چکه بیلر؟

قارینجانین وصفی: پاکدیر او تانری کی بالاجا قارینجا و میلچک لره آیاق وئریب و یـا بؤیوک یارادیلمیش بالیق و فیل کیمی‌لره روح وئردی تـا حرکتـه گلسـین‌لر و یـا ئولوملـه اونلارا سون قویولسون.

بهشتین وصفی: اگر عاغیل ایله بهشت‌دن دئیلن‌لره باخیلسا، سنین نفسین دونیـادا هـوای نفسلردن ایـراق گزەر. فیکریـن بهشـت آرخینیـن کنـاریداکی آغـاجلار کـی بیربیرلرینـه توقفشورلار و اونلارین کؤکلری سـوکنارلیندا مشـکدن اولان داغ جیـق لاریـن دؤشـونده قویلانوب، حیرتده قالار. فیکرین او تازااینجی لره‌کی آغـاجلارین قوللاریـندان آسیلیب و یئمیشلری هر رنگدن قابو لاریندا زحمتسیز دریلر. و دره‌نلرین آرزی سیله برابـر الـه گلـر، واله اولار...

بهشت اهلینه سارایلار قاباغیندا، دوری و ایچمەلی بال و سایره شربت‌لر پایلانار، بهشـت اهلی اونلاردیلارکی تانری باغیشلاماسی و عطاءلاری اونلارا شامل اولار. بیر یوللوق منزلـه نزول ائدیب و برزخین گلیب گئتمه زحمتیندن راحـات اولار. بودورکـی ای ائشـیدن، اگر اورداولان گؤزەل‌لیکلره فیکرائدەسن روحون راحات خیال ایله اونا ساری اوچار و منیم بـو قورولتاییمدان ترتله‌سیک قبرستان آلایینین قونشولوغونا گئدرسن. تانری منی و سیزلری ئـوز لطف و مرحمتی ایله اونلاردان قرار وئرسین‌کی أوره‌کـدن یاخشـیلار یوردونـا یتیشـمکده

چالیشیرلار.

خطبه ۱۶۵ـ دن

اویودلار

یئری وارکی کیچیک‌لریز بؤیــوک لریــزدن اطـاعت ائتســینلر و بؤیوکلریـز کیچیک‌لـره یوموشاق اولسونلار. جاهلیت زامانی‌نین آداملاری کیمی اولمیون کی نه دین آراردیــلار و نه ده تانری حاققیندا فکیرله شر دیلر ایلان یومورتاسـی کیمـی اولمییـون کـی دوه‌قوشـی یومورتاقویان یئرده تاپیلار و اونون سیندیرماغی گناه و قالماغی زیانلی دیر.

او حضرتدندیر ـ بنی امیه نین گله جاغی : بـیرلیکدن سـونرا داغیلیـب ئوزکؤک‌لرینـدن کنارا دوشرلر. بعضی‌لری بیر قولدان یاپشیب هر طرفه کی چکیلسه، گئدرلر. تانری اونـلاری بو یاخین گله‌جکده بنی امیه نین پیس گونه قالان زامانی و پاییز بولوتلاری بیر یئره ییغیشـان کیمی بیر یئره ییغار. تانری اونلاری بیربیرلرینه یوموشاق ائدیب، قات‌قـات، بولوتلارکیمـی چوخالدار. سونرا اونلارا بـیر قـاپـو آچـارکی ییغیناجـاق یـئرلریندن سئل‌کیمی ائشیگه توکولرلر«ایکی باغلارسئلی» کیمی یئرئوزونده سالم بیراوجالیق قاباقلاریندا قالمـاز. تـانری اونلاری یارادان چای یاتاغیندا آخان سولارکیمی داغیدار. حـاققی، اونلاریـن وسـیله‌لری ایله، بیرآیری لریندن آلار. اونلارین بیر پـارالاری، او بیریسـی لـردن مـیراث آپـارار، آنـد اولسون تانریه کی یاغ سو اؤستونده اریین کیمی اونلاریـن نـه‌کی وارلاری اریـب آرادان گئدر.

آخیرالزامـان جمـاعتی : ای جمـاعت اگر بیربـیریزی حاققایـاردیم ائتمکـدن مـانع اولماسایدیز، و باطل‌لری خاراب ائتمکده، قیسسا گلمه‌سه ایدیز، سیزدن اشاغالار سـیزلری خاراب ائتمه گه، تاماه ائتمزدی و جرأت تاپیب جسارتی اولمازیدی. اما سیزلر بنی‌اسـرائیل کیمی اولدوز. آنداولسون جانیما بو شاشماغیز منـدن سـونرا ئیچـه برابـر اولار. چون‌کـی حاققی اونودوب پیغمبره یاخین اولانی آتیب ایراقداکینی توتدوز. بیلین‌کـی اگرباشـچیزدان سؤزائشیدسـه ایدیـز، سـیزلری پیغمـبر یولونـا چـه‌کردی و آزقیـن لیغیـن آغریسـیندان قورتارارديز. چتین‌لیکلرین آغیریوکونی بوینوزدان آتاردیز.

خطبه ۱۶۶ ـ دان

خلافتی‌نین اول گونلری ـ والی‌لرینه خطاب

تانری یول گوسته ره ن کتابی هدایت اوچون نازل ائتدی. یاخشیلاری و پیس‌لری اونـدا بیلدیردی اودورکی دوزگون یولی قاباغا آلین و پیس یولدان ئوزاقلاشین تا یاخشی یولـدا اولا سیز.

واجبلری، یئرینه یتـیرین و اونـلاری تـانریدان اوتـری باشـاچـاتدیرین. او زادلارکـی خارابدیلار بیلدیریب و عیبی اولمیان لاری حالال بویوروبـدور و مؤسـلمانلارا حوءرمـت ائتمگی هر زاددان قاباق سائیب، اخلاص و توحیدلـه اونـی مقامـه چـاتدیربدیر. بونـاگوره مؤسلمان، بیر آدامدیرکی سایر مؤسـلمانلار اونـون الینـدن و دیلینـدن امـاندا یاشاسـینلار. مؤسلمانا اذیت وئرمک مگر او یئرده‌کی اللهین امری جاری اولا حالال دگیل. ئولومـه، کـی هامی اوچون بیر عمومی امردیر فیکر ائدین. بیر پاراسیزدن قاباق، گئدیبلر و قیـامت دالـدان سیزی‌هارایلیر بوکروانا چاتماغایونگول اولون کی قاباقداکیلاری سـاخلیوبلار و دالداکیـلار گؤز یولدا دیلار. تانریدان قورخون کی سیزلر اونون بنـده لرینیـن و شـهرلرینین مسـئوولی سیز. چون سیزلردن حتی ائولر، یئرلر وحیوانلار حاققیندا، سوروشاجاقدیلار. تانریدان فرمان آپارین و اطاعتینده اولون. هاردا یاخشیلیق گوردوز قبول ائدیـن و اگـر پیس‌لیـک گوردوز کنار گزین.

خطبه ۱۶۷ ـ دن

بیعت‌دن سونرا آیریلیق سالانلارا ـ بیر جاواب

او زامـان کـی خلافتـه چـاتدی، صحابـه‌لردن دئدیلـر یاخشـی اولاردی‌کـی عثمـانی ئولدورنلری، مجازات ائده‌ایدین، امام بئله جاواب وئردی:

«ای قارداشلار سیزبیلن‌لری منده بیلیرم اما نئجه گوجوم چاتسین؟ چـون اونـلار هلـه‌ده گوجلی دیلر و بیزلره اوستونلوک لری وار. اما بـیزیم اونـلارا اوسـتونلوک یوخومـوزدور.

اونلار بیرکیمسه دیلر کی قوللاریز و چؤلده اوتورانلاریز، اونلارینان دیلار وایندی سیزین ایچیزده دیلر ایسته‌سه‌لر، سیزلری‌ده سیخارلار...

دئین گورم. ایندی ده ایسته‌دیک لریزه گوجوز چاتیر؟ بو ایش بیلگی‌سیزلیکدیر. چون اونلارین یاردیملاری وار اگر بو ایشده حرکت ئوز وئره، جماعت ئنچه بؤلوم اولارلار. بیربوءلوم سیز گورنلری گوررلر، بیربوءلوم سیز گورمین‌لری گوررلر و بیر آیری بوءلوم، هئچ بیرین گورمزلر: بوناگوره، دؤزون تا جماعت آرام اولسونلار و أوره‌کلر، یئرینده قراره گلسین و حاقلار مناسب زامانیندا آلینسین.

ایندی منیم یانیمدا آرام اولون و گورون کی سیزلره نه حؤکم ائدیره‌م. بیر ایش گورمیون کی گوجومیزی آزاتسین و بوشالماق گتیرسین. او قه‌دەر زامان چکمز کی بو ایشی مدارا ایله باشا آپارارام. تا مدارا ممکن دور، یول بئله‌دیر و اگر چاره اولماسا، آخیرینجی درمانی، داغلاماقدیر.

خطبه ١٦٨ ــ دن

جمل ساواشین سالانلارا بویورور

او زامانکی «اصحاب جمل» بصریه گئدیردیلر، بویورموشدی.

تانری پیغمبری(ﷺ) اینسانلارا باشچی‌سئچدی. او یول نشان وئرن بیر کتاب ایله دینی گتیردی. بیر کتاب کی هئچ زامان آرادان گئتمز مگر اونون ایسته میین‌لری کی آرادان گئدندیلر. مشتبه و حاققابنزر بدعت‌لر، هلاک ائده‌ن دیلر مگر بوکی تانری بیزی ساخلاسین.

تانری حجتیندن، نفاقسیز و کراهتسیز و میل ایله اطاعت ائدین. آند اولسون اللهه، یئری وارکی اطاعت ائده‌سیز. یوخسا تانری الیزدن آلار و آیری لرینه وئرر. بونلار منیم حکومتیمدن کونولسوز اولماق دلیلینه، بیرلشیب‌لر. امامن دوءزه‌رەم تا او زامانادک‌کی سیزین طرفیزدن قورخمییام. چون‌کی اگر اونلار بو باطل فیکرلرینه عمل ائتسه‌لر، مؤسلمانلارین ایشلری بیربیرینه ده‌یەر. اونلار گوره نمه مزلیک دلیلینه کی تانری حکومتی اهلینه باغشلیوبدور، دونیا دالی‌سی‌جه گزیرلر و ایستیرلر حؤکملری ترسه سینه گورسونلر.

حاق بودورکی تانری کتابینا و رسول اللهین یولونـا و حاققاقیـام ائتمـک و اونـی یایمـاق یولوندا اولاسیز.

خطبه ۱۶۹ـ دان
بیر آیدین اثبات

او حضرتین سؤزلریندندیر ئوزامانکی بصره کنارینا چاتدی، او ئولکه‌نین بؤیوکلری، بـیر نفر عربی اونون یانینا یوللادیلار تا اونون اراده‌سینی اصحاب جمل حاققیندا بیلیب، شـبهه‌ده قالماسینلار. امام(ع) رفتارینی اونابویوردی و او کیشی دوشوندی کی امام حاقلی دیر...

سونرا امام بویوردی: بیعت ائت! او کیشی دئـدی: مـن بـیر طایفـانین، ائلچـی سـی‌یم. اؤزباشیما بیر ایش گورمه رم مگر کی اونلارایله گوروشم. امام(ع) بئله بویوردی:

«اگر اونلار سنی یولا سالا ایدیلرکی سولی و یاغیملی یئر اونلارا تـاپاسـان و قـائیدیب اونلارادییه‌سن، اما اونلار سنین سؤزووه‌ن باخمییوب، قوری چؤلـده اوتـراق ائتسـه‌لر، نـه ائده‌ر سن؟» او کیشی دئدی: اونلاری اوندا بوراخیب سـولی و اوتلـی یـئرده اوتوراردیـم. امام(ع) بویوردی: ال وئر و بیعت ائت! او کیشی دئدی:

«منه حجت تامام اولدی و سؤزیئریم قالمییوب بیعت ائتدیم».

سیدرضی: بوکیشی نین آدی(کلیب جرمی) ایدی.

خطبه ۱۷۰
ایسته ییش غیرتلی کیشی‌لره

(او زامان کی صفین ساواشینا گئدیردی، بویوردی): الهی، ای بیر یئره ییغیلیمیـش اوجـا گؤیلرین اللهی! ای کی اونی دولانان گونش و آی و أولدوزلارین مکـانی قـرار وئردیـن و اونون ساکن‌لرینی فرشته‌لریندن یاراتدین کی اونلار عبادت ائتمکدن یورولمازلار.

ای او تانری کی بو یئری آدام، جاناوار، بوجک‌لر و گورونمیین و سایاگلمزلرین مکـانی

قرار وئردین! و ای اوتانری کی اوجاداغلاری مسمارکیمی یاراتدین تا یارانمیش لارا دایاق اولسون: اگر بیزلری دشماناغالب ائتدین، تجئوزدن کنار ائت و دوزگون یولدا ساخلا. اگر اونلاری بیزه غالب ائتدین، شهادتی روزی وئر و فسادلاردان مغایات أول: هانی دشمان قاباغیندا دایانان او غیرتلی کیشی‌لر؟ کی یئرلریندن مغایات اولارلار؟ اوتانماقلار دالدا و جنت قاباغیزدادیر.

خطبه ۱۷۱

سعدابن ابی وقّاصه جاواب

ستایش او تانرییه اولسون کی هئچ یئروگوی، اونولا، یئروگویلر آراسیندا مانع اولابیلمز. بیریسی منه دئدی: ای ابی طالبین اوغلی! سنین خلافتده چوخ طاماهین‌وار. دئدیم: آند اولسون تانرییه او سیزلر سیزکی پیغمبره ده هامودان ئوزاقسیز! اما من سیزدن لیاقتلی و حاقلی‌یام. من حاققیمی ایستیره‌م؛ اما سیزلر مانع اولورسوز.

ائله‌کی دلیل‌له سؤزومی یتیردیم، آییلدی و حیرتده قالیب بیلمه‌دی کی نه جاواب وئرسین. الهی، من قریش‌لردن و او آداملارکی اونلاریله دیل بیر دیلر، سندن یاردیمچی لیک ایستیره‌م، چون اونلار قطع رحم ائتدیلر و منیم مقامی‌می کیچیک‌لندیردیلر و خلافت حاققمی دانیب، دشمانلا بیرلشدیلر و دئدیلر: بیرپاراحاق اودورکی آلاسان و بیرپاراحاق اودورکی أوتوره‌سن.

«او حضرتدندیر جمل ساواشینی سالانلار حاققیندا»

اونلار خروج ائتدیلر بیرحالداکی، رسول اکرمین آروادینی، کنیزی ساتماغا آپاران کیمی ئوزلری ایله بیرلیکده، دولاندیریردیلار. اونولا بئله، بصره طرفینه گئدیردیلر...

ئوز آروادلارین‌ائوده قویدولار بیر حالداکی پیغمبرین آروادینی، ئوزلری و ئوزگه‌لرین گؤزلرینین قاباغیندا ساخلادیلار. اونلارین دوءیوشچیلری، هاموسی(علی ؈) زورلا یوخ بلکه ئوز کونول‌لری ایله تابع اولموشدولار.

بو حال ایله بصریه گیریب منیم عامل و خزانه‌داریمه حمله آپاریب اذیت و فیریلداق

ایله، ئولدوردولر.

آند اولسون تانرییه حتی مؤسلمانلارین بیرینه ال تاپیب گناه‌سیز یئره ئولدورسه ایدیلر، او عسگرین ئولدورمه‌سی منه حالال ایدی چون، اونلار گوره گوره، منکرین قارشینا چیخمادیلار و اونون ئولومونه دیل یا ال ایله مانع اولمادیلار کی هئچ، هره‌سی بیر مؤسلمانی ئولدوروبلر.

خطبه ۱۷۲

پیغمبرین(ﷺ) مدحی ـ امام ـ دونیادا بقا یوخدور

او اللهین وحینه امین، پیغمبرلرین سونی رحمتینه مژده وئرن و عذابیندن قورخوداندیر. ای جماعت! بو ایشده او هامودان لایق و قدرتلی و تانری امرینه بیلیجی بیر آدامدیر. اگر بیر نفر فساده چکیلدی، گره‌کدیر اوندان، حاققاساری گئتمک، ایسته نیلسین. اگر قبول ائتمه‌سه، ئولدورولسون. آند اولسون جانیما، اگر امامت ایشینده، هامی حاضر اولماسالار، او ایشه یول یوخدور، بئله دگیل. اما بیر پارالاری واردیلارکی بو ایشین اهلی‌دیلر و حاضر اولمیانلارا حؤکم ائده‌رلر. بوناگوره، گره‌کمز بیعتینی سیندیرا. غایب اولان کیشی‌ده ئوزگه سینه بیعت ائتمیه. آیلیین من ایکی آدام‌لا ساواشارام:

بیریسی حاقسیز یئره ادعاسی اولا و او بیریسی عهده‌سینه آلان زاددان ئوز چئویره. ای آللهین بنده‌لری‌سیزی تقوایه و الله‌دان قورخماقا چاغیریرام چون تقوا، هامودان یاخشی بیر زاد دیرکی بنده‌لر، بیربیرلرینی اونا ساری چاغیرارلار و تانری یانینداداا اوغوری خیردیر. ایندی ساواش آلوولاری، سیزله قبله اهلینین اورتاسیندا آلیشیبدیر.بوبایداقی، بیلن، دایانان، حاققاعارف آداملار گوتوره بیلرلر. اودورکی فرمان وئریلسه، قبول ائدین وحادیراولونان لاردان ایراق گزین، هئچ ایشه، تلسمین تادوشونه سیز. چون بیز، سیزلر سئومیه‌نی ده‌ییشماغا حاقلی ییک.

آیلین، بو آرزی سین چکدیگیر دونیا، گاه سیزلری آجیقلاندیرار و گاهدان سئویندیرر. بورا بیر ائو دگیل کی سیزی اورداقالماغا چاغیریبلار. آیلین دونیاسیزه قالماز و سیزده

دونیادا قالمییه جک سیز. اگر بو دونیا سیزی توغلامیش اولسا، پیس اولدوغوندان، ئوزاقلاندیریر. اودروکی آییتماقلاری سببینه اوندان گؤزأورتون و قورخوتماقی اثرینده اونا تاماه سالمییون. او منزله‌کی چاغیریلمیسوز، بیربیریزدن قاباقلاشین. اونا کونول وئرمیون. سیزلردن هئچ بیریز دونیا الیزدن آلان زادا کنیزلرکیمی سیزلامییون. صبر ایله تانری نعمتینین کمالین ایسته‌یین و او زادکی الله، کتابیندا، سیزین بوینوزا قویوبدور و اوندان مغایات اولماغی امر بویوروبدور. آیلیین! دونیا مالینین، قولای اولوب آرادان گئدمگی، سیزلره زیبانی اولابیلمز و بو بیرحالدادیرکی دونیانین بینوره‌سی دورارلی اولا...

آیلین کی دینی خاراب ائدندن سونرا، دونیادان گوتوره‌نلر، فایدا سیزدیر. تانری منله سیزلرین کونول لریمیزی، حاققاساری چکسین و دوزوب دایانماق باغیشلاسین.

خطبه ۱۷۳

طلحه و زبیرین بهانه‌لری

«او زامان کی ائشیتدی طلحه و زبیر اونولا محاربه اوچون خروج ائدیبلر، بویوردی»: من ساواشماغا، تهدید اولونمازدیم و بیرکیمسه منی شمشیر ضربه سیله قورخودا بیلمزدی. اما من تانری وئرن حمایته آرخایینام. اما آند اولسون تانرییه او، عثمانین قانینا خاطر قیام ائتمیوبدور، بلکه قورخوردی عثمانین قانین اوندان ایسته‌سینلر. چون‌کی، ئوزی عثمانین ئولومونه متّهم دیر و عثمانین ئولدورمگینه، اوندان آرتیق هئچ کیم شایق دگیلدی. قؤشون چکماقیله ایستیر جماعتی یانلیش لاندیرسین... آند اولسون تانرییه او عثمان باره‌سینده اوچ ایش گوره بیلردی، اما گورمه‌دی. چون‌کی عفّانین اوغلی بیلدیگی کیمی، ظالیم اولموش اولسایدی، لازم ایدی اونی ئولدورن‌لره یاردیم اولیدی و اونا یاردیم اولانلارا دشمان اولیدی، و اگر مظلوم ایدی، ینه یئری واریدی اونون ئولمه‌گینین قاباقین آلایدی و اونی معذور بیله‌ایدی. اگر شبهه‌سی اولسایدی، یئری واریدی کی کناردا قالیب، جماعت‌له اونی بیربیرلرینه اختیارلی ائده‌ایدی. اما او، بو اوچ ایشدن بیرینی گورمه‌دی و بیرایش باشلادی‌کی اونون یولونی تانیمادی و عذرلری ده دوزگون دگیلدی.

خطبه ۱۷۴

اویودلار

ای جماعت کی غفلتده سیز، اما سیزدن غافل دگیل‌لر. ای او کیمسه‌لرکی تانری بویورانلاری اونودورسوز. اما سیزلری بیرکیمسه اونودمیوبدور. گوروره‌م کی تانریدان ئوز چئویریب اونداد ئوزگه‌سینه مایل اولموسوز؛ سیزلر او حیوانلارا بنزیرسیزکی، چوبان، اونلاری، چرکین و خسته‌لیک گتیره‌ن اوتلاقاسورور. بیرقویونا بنزیرسیزکی پیچاق اوچون کوکلدیرلر و او حیوان، یاشایشی هامان یئیب دویماقدا بیلیر.

آند اولسون تانرییه اگر ایسته‌سم، سیزلرین هاردان گلیب هاراگئتماغیزی و حال و احوالیزی دییه بیله‌رم ولی قورخوم بودورکی بو ایشده آللهین رسولینه کافر اولاسیز. من بو سرّلری آرخایین اولدوغوم آداملارا تاپشیرا جاغام. آنداولسون او تانرییه کی پیغمبرلری یوللادی و اونی اینسانلار ایچینده، سئچیلمیش‌لردن قرار وئردی، بیر سؤز دانیشمارام مگرکی دوزگون اولا.

او حضرت بوخبرلری منه وئریبدیر. ئولنین هلاک اولان یئری و نجات تاپانین نجات، یئری و خلافتین آخیر ایشلرینی، منه خبر وئریبدیر. هئچ بیر ایش قالمیوبدورکی اونی‌منه اویره‌تمه‌سین. ای‌جماعت آند اولسون آللها، من سیزی بیر ایشه مجبور ائتمه‌رم مگرکی ئوزوم، قاباقدان اونا عمل ائتمیش اولام. و هئچ بیرگناهدان مانع اولمارام مگرکی ئوزوم سیزدن قاباق اونداد کنار گزه‌م.

خطبه ۱۷۵

اویودلار

اللهین بویوردوقلاریندان فایدالانین. اونون دانیشیق واویودلارینی قبول ائدین چون‌کی‌تانری، دلیل‌لری ایله، عذریئری قویمیوب و حجّتینی یتیرماقیله سؤدیگی و سؤمه‌دیگی ایش و گوروشلری، بویوروبدور تا سیزلر، او سؤه‌نلری

سؤیب‌وسؤمین‌لری کناراقویاسیز. چون کی رسول اکرم(ﷺ) حضرتلری بویوراردی: «جنت چتین‌لیکلر آراسیندا و جهنم شهوتلره چولقانیبدیر».

آییق اولون هئچ اطاعت آغیر گلمکدن کنار دگیل و هئچ شهوت، گناه موجباتیندن کنار اولماز. تانری او کیشی‌نی باغیشلاسین‌کی هوای نفسدن کنار گزیب و هولکن نفسی کؤکوندن قازار. چون بوچاموش نفسین قاباغین‌آلماق، چتین ایشلردن بیری دیر. بو دلیله کی؛ گناها ساری میلی اولار.

ای اللهین بنده‌لری، مؤمن گئجه‌نی سحره و سحری آخشاما یتیرمز مگرکی، ئوز نفسینه ظنین اولار. ئوزیندن عیب توتوب و یاخشی ایشلرین کماله چاتدیرماسین اوندان ایستر. اودورکی گئدنلریز کیمی اولون. اونلار بیریولچویا بنزردیلرکی خیمه‌نین دیره‌کلرینی ییغیشدیریب گئدرگی‌لرکیمی، عمرلرین باشاچاتدیراردیلار.

بیلین‌کی بو قرآن، اویود وئرندیر، خیانت ائتمز، یول‌گوسترندیر، ایتیره‌ن دگیل، بیر دانیشاندیرکی یالان دئمز... هرکیم قرآنیله اوتوروب دورسا، هدایت یولونا دوشوب کوراولماغی آزالار.

آییلین کی هر کیم قرآنیله اولسا، چاره‌سیز قالماز، قرآندان افضل یوخدور کی اونولا، قرآندن احتیاجسیز اولالار.اودورکی دردلریزین درمانین، اوندان ایسته‌یین. چتین‌لیکه دوشنده، اوندان یاردیمچی لیک آلین. همده اونون وسیله‌سیله، اللهدان ایسته‌یین... قرآنی سئومگیله تانرییه ئوز چئویرین و اونی بنده‌لردن ایسته‌مک وسیله‌سی قرار وئرمین. چون بنده‌لر سئوه‌ن، قرآندان سئوملی اولا بیلمز.

آییلین قرآن بیر شفاعت ائدندیرکی، شفاعتی قبول اولونار و بیر دانیشاندیرکی سؤزلری دوزگون سانیلار. هر کیمه قرآن شفاعت ائده، قبول اولونار و هر کیمدن شکایت ائده، شهادتی ئوز ضدینه ایشله‌نر. قیامت گونی، بیری بئله هارایلار:«بیلین، بوگون هر کیم اکدیگی تاخیل نتیجه‌سینه توتولان دیر مگر اونلارکی، قرآنا باغلی دیلار». سیزده قرآن دالیندا گئدنلردن اولوب و اونی تانری طرفینه گئتمک اوچون رهبر قرار وئرین. «اوندان اویود آلین و اونون ضدینه اولان فیکرلری متهم ائدین، هوسله اولان ایستک‌لری، خائین

بیلین یاخشی ایش، یاخشی ایش، اونی سوناچاتدرین، سونا چاتدرین، دایانین، دایانین، دؤزون، دؤزون، ساکینین، ساکنین، سیزلره نهایت و قورتولوش واردیر. ئوزوزی اونرایا یتیرین، سیزلره بایداق و علامت گوستریلیب، او علامته ساری گئدین تا قورتالیب دینج‌اولاسیز. ایسلامین فایدالاری وار، اونا ال تاپین. تانرییه ساری گئدین و اونون بویورموش حاقیقنی و حؤکملرینی یئرینه یتیرین. من قیامت گونی سیزه شاهد و سیزلر طرفیندن، دلیل و حجت گتیره‌رم. آییلین گئچمیش تقدیرلر، یئرینه چاتدی...

آللهین اراده‌سی، دال با دال، قاباغا گله‌جکدیر. منده تانری وعده‌سی و اونون حجتی دیلیندن دانیشیرام. تانری بویورور: اونلارکی دئدیلر بیزیم تانریمیز الله‌دیر، سونرادایاندیلار، فرشته‌لر اونلارا نازل اولوب، دییرلر:«قورخوب یا غصه‌لنمیيون بلکه وعده وئریلمیش جنت، سیزلره موشتلوق اولسون»(سوره ٤١ آیه ٣٠).

چون دئدیزکی بیزیم تانریمیز الله‌دیر، بوناگوره، اونون کتابینا عمل ائتمکده آیدین یولی و دوزگون فرمانی و عبادتی یولوندا، دایانین. هئچ زامان یولدان چیخمیوب، اونـدا بدعت یاراتمییون. آیری اولمییون کی یولدان چیخانلار تانری رحمتیندن ئوزاقدادیلار... اخلاقی ترپه‌نیشلری،ده‌ییشمیون. کنارگزین و بیر دیللی اولون. کیشی گره‌کدیر دیلین ساخلاسین چون‌کی صاحبینه طغیان ائده‌ر.

آند اولسون آللهه ایناننا بیلمیره‌م بیریسی دیلین ساخلامیه، اما تقواسی اونا فایدالی اولا. حقیقتده مؤمن آدامین دیلی، أوره‌گینین دالیندا، اما ایکی ئوزلی آدامین دیلی و أوره‌گی، دیلی دالینداد‌یر. چون‌کی مؤمن آدام، دانیشاندا فیکر ائده‌ر. اگر مصلحت لی و یاخشی اولسا، دییر، یوخسا أوستون أورتر. اما ایکی ئوزلی، دیلینه گله‌نی دییر و پیس یاخشی سین قانماز...

حضرت رسول(ﷺ) بئله بویوردی: (دوزگون بنده‌نین أوره‌گی دوز اولماسا، ایمانی دوز دگیل، أوره‌گی دوزه‌لمز، مگر دیلی دوزه‌له). هر کیم باجاراکی الی مؤسلمانلارین مالیندان و قانیندان تمیز اولا، و تانری اونی سئوه، گره‌کدیر اوجور ائتسین.

ای آللهین بنده‌لری، آییلین، مؤمن اینسان او آدامدیرکی، بیلدیر حالال بیلنی بو ایلده

حالال بیله و بیلدیر حارام بیله‌نی بو ایلده حارام بیله. او زادلارکی سیزه حارام ایمیش، بدعت ایله سیزه حالال اولا بیلمز. بلکه حالال اودورکی تانری حالال بویوروب و حارام اودورکی تانری حارام بویوروبدور.

بو ایشلری تجربه‌لر اثرینده اویره‌نمیسیز و آتا بابالاریزین ماجرالاری ایله، گؤستریش وئریلمیسیز. سیزلری مثل‌لر ایله، آیدین بیریولا چاغیریبلار، بوفرمانی،کار وکوردان سوای هامو ائشیدیبدیر. او آدام‌کی تانری‌وئرن تجربه و سیناق‌لاردان‌فایدالانماسا، هئچ اویوددان‌فایدالانمیه‌جکدیر.اونداديرکی بوقیسسا فیکیرلیک اونون اته گین توتار، پیس‌لری یاخشی و یاخشیلاری پیس بیلر. آداملار، ایکی طایفادیلار: شریعته تابع اولانلار و بدعت قویانلارکی تانری طرفیندن گلن پیغمبرلر سنتی و یا ایشیقلی و آیدین دلیل‌لر، اونلاردا یوخدور.

تانری هئچ کیمی قرآنداکی کیمی اویود وئرمییوبدور. چون قرآن آللهین داواملی سیجیمی‌دیر. اونون یولی خیانت ائتمز. کونول‌لر یازی، بیلگی‌لر بولاغی قرآنداديـر، کونول اونولا پارلار. بیر حالداکی قرآنا عمل ائده‌نلر گئدیبلر. و غفلتده اولانلار قالیبلار. ایندی هاردا یاخشی و خیر بیر ایش گوردوز، اونا یاردیم اولون. و هانسی زامان شر و پیسلیک گوردوز، اوندان کنار گزین. جناب پیغمبر بئله بویوراردی:«ای آدام ائولادی یاخشیلیق ائت: اما پیسلیگی أوتور. بئله‌لیکده سن دوز یولدا اولا بیلرسن».

بیلین کی ظلم أوچ جوردور: بیری، باغیشلانماز، بیری جزاسیزقالماز، بیریده اوندان گؤز أورتولر. ظلم، تانرییه شریک قرار وئرمکدیر. تانری قرآندا بئله بویوروبدور:

«تانری، اوآداملاری‌کی اوناشریک‌قراروئریرلر، باغیشلاماز» (س٤ایه٤٨)

اما او ظلم‌کی باغیشلانار، او ظلم دورکی بنده‌سی کیچیک گناهلاریله، ئوز ئوزینه ظلم ائده‌ر. اما او ظلم کی اوندان گئچیریلمز، بیر بنده‌نین او بیریسی بندیه ظلم ائتمگیدیر. او دونیادا چوخ چتین‌دیر. اونرانین قصاصی، پیچاق یاراسی یاقامچی ایله وورماق دگیل، بلکه پیچاق یاراسی و قامچی اونون یانیندا چوخ یونگولدور. اولماسین کی دینیزده، ایکی اؤزلی اولاسیز. چون دین یولوندا بیرلیک حتی خوشوزا گلمه‌سه ده، ینه خوشوزا گلن

داغینتی‌لیقدان یاخشی دیر. اودورکی‌اولوتانری، گئچه جکده‌کی آداملارا و یا ایندی یاشیان آداملارا، داغینتی‌لیق جزاسی وئرمییوبدور.

ای جماعت خوش او آدامین حالیناکی، ئوز عیبینه باخماقیله ئوزگه‌لرین عیبینه مانع اولار. خوش او آداماکی ائوینده اوتوروب ئوز روزی‌سین ییه و تانری‌یه اطاعت ائدیب و ئوز گناهینا آغلیا. ایشینده اولماغیله آیری‌لار اونون الیندن راحات اولالار.

خطبه ۱۷۶

حه‌کم اولانلار نه‌لر ائتدیلر؟

بؤیوک باشلاریزین نظری بئله اولدی‌کی، ایکی نفری سئچدیلر و او ایکی سیندن سوءز آلیندی، تا قرآنا تابع اولوب اوندان کنارا چیخماسینلار. دیللری قرآنیله و کونوللری اونا مطیع اولسون، اما ایکی‌سیده آزیب، قرآندان کنار اولماغیله، حاققی بیله‌بیله اونود دولار. اونلارین ایسته‌دیکلری ظلم‌ائتمگیدی، فیکیرلرینده ظلم، عادتلری آزقینلیق‌ایدی. بیریم قراریمیز، دوز حؤکم ائتمک و قرآنه عمل ائتمگیدی. اما ظلم‌ایله، اولان حؤکم، عدالتدن قاباغا گئچدی. بو دلیله گوره، دانیشدیغیمز قرارین ترسه‌سینه عمل ائتدیلر.

خطبه ۱۷۷

اللهین وصفی

تانری‌نی هئچ ایش او بیری ایشدن، قویماز، زامان اونی چئویره بیلمز و هئچ یئرده یئرلشمز و هئچ دیل اونی تعریفه چکه بیلمز. سولارین دامجی‌لاری. گویون أولدوزلاری، گویده داغینتی اولان توزلار، قارینجانین، برک داشلار اؤسته یئریشی، اونلارین یاتاق یئرلری قارانلیق گئجه‌لرده، اوندان گیزلین دگیل او یاپراقلارین دوشن یئرین بیلر. گؤز آلتی و گیزلین باخیشلاردان خبری‌وار.

شهادت وئریره‌م کی تانری دان سوای بیرآیری تانری یوخدور. هئچ زاد اونا تای اولا

بیلمز. اونون اولماغیندا شک یوخدور. دین و یاراتماقینی دانماق اولماز. او شهادتی وئریره‌م کی نیتی دوزگون، باطنی تمیز اولان، ایناماقی خالص و صالح ایشلری آرتیق اولانلار شهادتینه بنزه‌ر.

شهادت وئریره‌م‌کی محمد(ﷺ) اونون قولی و پیغمبریدیر. اونی یارانمیش‌لار ایچیندن سئچیب و حؤکملرینی یتیرمکدن اؤتری گؤزه‌ل اخلاقیله یوللادی اونون وجودی اثرینده، هدایت نشانه‌لری ظاهر اولوب قارانلیق، کورلوق و آزقینلیق لارایشیقلانیبلار.

ای جماعت: دونیا، آرزی سین چکنلری و اونا آرخائین اولانلاری توغلار، هر کیم اونا کونول وئرسه، پاخیل لانماز. هر کیم اونا مسلط اولا، سیندیرا جاقدیر.

آند اولسون آللهه: هئچ زامان بیر طایفا ناز و نعمتدن آیریلماز مگرکی گناهی اولا.

«تانری سوره ٢ آیه ١٥٥ده، بئله بویورور: تانری بنده‌لرینه ظالیم دگیل».

هر زامان کی بلاگلیر و نعمت‌لر آلینیر، جماعت دوزگون و محبت‌لی نیت ایله، تانرییه پناه آپارسالار، الدن گئدنلری اونلارا قایتارار و هر جور فسادی اصلاحه گتیره‌ر. من اوندان قورخورام کی سیز بیلمزلیکده قالاسیز. چون گئچه جکده بیر ایشلر گورولدی کی حاقدان ال گوتوردوز و منیم یانیمدا پیس اولدوز اگر یولوزی، چئویره‌سیز سعادته چاتارسیز. منیم بویولدا، چالیشماقدان سوای وظیفه‌م یوخدور اگر ایسته سه ایدیم دئیم دیبه بیلردیم. تانری گئچه جکلری بیزدن باغیشلاسین.

خطبه ١٧٨

تانرینین نئجه لیک لری

ذعلب یمانی سوروشدی: ای امیرالمؤمنین آیا تانرینی، گوره رسن؟ امام(عليه السلام) بئله بویوردی: بیر زاد کی گورمه‌ره‌م، نئجه ستایش ائدیم؟

دئدی: نئجه اونی گوروسن؟ بویوردی: گؤزلر اونی آیدینلیقدا گوره‌بیلمز بونولابئله، أوره‌کلر حقیقت ایمانیله اونی دوشونه بیلرلر. هر زادا یاخین‌دیر اما اونا یا پیشیق دگیل. هر زاددان ایراق حالدا، ینه اونلاردان آیری دگیل. دانیشاندیر اما اونا فیکر ائتمک لازم دگیل.

اراده ائدندیر اما فیکر و تصمیمه نیازی یوخدور. وجوده گتیره‌ر اما نه عضو و وسیله‌لر ایلـه، لطیف‌دیر، اما گیزلینجه توصیفه گلمز. بؤیوکدور اما جفاسیله تانینماز. گوره‌ندیر اما گورمـک حس وسیله‌سی اونا لازم دگیـل. مـهرباندیر امـا، مـهربانلیقی أوره‌گی اینجـه‌لیکدن دگیـل. جمـاعت اونـون بؤیوکلیـگی ئوزه‌رینـده آلچـاقلیق نشـان وئریرلـر و أوره‌کلـرده، اونـون بؤیوکلیگی ئوزه‌رینده‌قورخودادیلار.

خطبه ۱۷۹

اویود، دانلاماق

اولوتانری‌نی وئردیگی واجب امره و منی سیناقا چکمک اوچون مقدر بویوردوغی فرمانـا و بیر پارالارینین وئردیگیم فرمانی قبول ائتمه‌دیکلرینده، توتولدوغوما گوره ستایش ائدیـره‌م. اگر سیزلره ماجال وئره‌لر فایدا سـیز دانیشارسـیز و اگر بـیر سـاواش قاباغـا گلـه، بویـون قاچیردارسیز. باشچیزین کنارینا ییغشانلاری، کنایـه ایلـه دانلارسـیز. برکـه دوشـنده، دال اوتورورسوز. دشمانیز یتیم قالسین، چالیشیب حاققیزی آلمـاق اوچـون نـه گؤزلورسـوز؟ ئولوم یا ذلت؟ آند اولسون تانرییه اگر منیم اجلیم یتیشه، کی یتیشه جکدیـر، منلـه سـیزین اورتازدا آیریلیق دوشه‌جکدیر. من ئوله‌ره‌م بیر حالدا کی سیزلر ایله اولمـاغیمدا اینجیـب و یالقیز قالمیشدیم. تانری امه‌گیزی وئرسین. دئمک اولار بیردین یوخدورکی سیزلری بیر یـئره ییغسین، یا غیرت یوخدورکی سیزلری دشماناسـاری حاضرلاسـین؟ بـو عجـب دگیل‌کـی معاویه ظلمه و خولیقانلاری چاغیرماق هامان اونلار حاقسیز و امه ک سیز قبول ائدیرلر. مـن سیزلری چاغیریرام کی«ای ایسلامدا قالانلار، گلین، تا بیرلیکده یاردیم و احسانیم اولسـون، اما باشیمدان داغیلیب اختلاف ائدیرسیز. حؤکم‌لریمه رضا یوخوزدور نه سئوینیرسیز و نـه اونلاردان آجیقلانیر سیز، تا بیریئره ییغیشاسیز. ایندی منه هامودان سئومه‌لی زاد ئولومدور[تـا الیزدن قورتالام] حقیقتده، قرآنی سـیزلره أویره‌تدیـم، دلیـل و حجـت یولـون بیلدیردیـم، تانیمادیقلاریزی تانیتدیردیم آغزیزی دادلاندیردیـم. امـا کـاش کـور، گوره‌ایـدی و یاتـان اویانایدی».

معاویه‌نین دالیندا اولانلار نه‌قه‌ده‌ر قانمازلیغا یاخین و تانریدان ایراقدا دیلار؟ و اونلارین أویره‌دنی نابغه‌نین اوغلودور!!

خطبه ۱۸۰

حاقدان آیری دوشن‌لر

صحابه‌لریندن بیرینی یوللادی تا بیر پاراکوفه دویوشچولردن کی او حضرتدن قورخوب و ایستیردیلر خوارجه قوشولسونلار، خبر گتیرسین.

او صحابه قائیداندان سونرا، سوروشدی: دئی گوروم اونلار مندن آرخائین اولوب قالدیلار یا کوچوب گئتدیلر؟ او کیشی دئدی: یا امیر اونلار قورخوب کوچدولر.

امام(ؑ) بئله بویوردی: ثمود طایفاسی تانری رحمتیندن ایراق اولان کیمی. رحمت اونلاردان ایراق اولسون.

آییل او زامان کی نیزه‌لر و شمشیرلر اونلارین باشلارینا اه‌نه‌ر، پشیمان اولارلار. بوگون شیطان بئله ایستیرکی، اونلار آیریلیب داغیلسین‌لار، اما قیامت گونی، اونلاردان قیراقدا گزه جکدیر.

اونلارین هدایت یولوندان چیخیب، آزقینلیق و کورلوق عذابیندا قالماقلاری، و حاقدان آیری دوشماقلاری اونلارابسدیر.

خطبه ۱۸۱

آخیرینجی خطبه‌سیندن

نوف بکالی‌دن روایت اولوب حضرت علی کوفه‌ده بیر داش اؤسته کی جعدهٔبن هبیره مخزومی، تیکمیشدی، بیر حالداکی یوندان اولان بیر ئوزین گئیمه گیمیشدی و شمشیرینین و آیاق قابی‌لاری نین باغی، خرمالیفیندن ایدی، و آلنی دوه‌دیزی کیمی پینه باغلامیشدی، بویوردی:

شکر اولسون او آللهه کی یارانمیشلارین هاموسی ان سونوندا اونا ساری قائیدا جاقلار. اونون بؤیوک یاخشی لیق لارینا و آیدین دلیل‌لرینه و وئردیگی باغیشلارین آرتیق اولدوغونا گوره شوکر ائدیریک. او شکرلردن کی اونون حاققینی یئرینه یتیرسین. او ستایش‌کی بیزلری ساوابینا آرتیقجا یاخین لاتسین و احسانی آرتسین. اوندان یاردیم ایستریک، او آدام کیمی کی، آللهین فضلینه اومودی وار و احسانی آرزی سینددادیر، زیبان یتیرمگینه، آرخائین‌دیر، اونون قدرتینه اعتراف‌ائده‌ر. اونون ایشینه و بویورماغینا باخار. اینانوب و کامل ایمانی اولانلار کیمی اونا ایمانی وار. اونا خالص و پاک ایمان اولماغیله قاباغیندا ئوزین آلچاق بیلیب بیرلیگینه اعتقادی‌وار. شوقیله چالیشیب اونی تعریف و حوءرمتلندیریر. اونی بیر نفر دوغمییوب تا بؤیوک مقامیندا اونا شریک اولسون. دوغمییوبدور تا آرادان گئدنده اوندان میراث قالسین. زامان اوندان قاباغا گئچه‌بیلمز آرتیق و اسگیک اولان دگیل. او نشانه‌لر و تظلم‌لر و محکم نظام‌لارکی اوندا واردیر، ئوز بؤیوکلیگین بیزلره بیلیندیریبدیر.

اللهین یاراتماق دلیلی بودورکی دستکی اولمیاراق گؤیلری محکم یارادیب، اطاعتینه چاغیردی .اونلار دایانمیب، قبول‌ائتدیلر. اگرتانری لیغینا اقرار ائتمه سه ایدیلر، تانری اونلاری عرشی اوچون و ملائکه‌لر یئری لیاقتلی بنده‌لرین ایشلری و سؤزلری یئری قرار وئرمزایدی. گؤیده أولدوزلارینی، نشانه قرار وئردی تا آزان ویول ایتیره‌ن‌یولچولار ئوز یوللارینی تاپسینلار. او أولدوزلار ایشیقینی گئجه قارانلیقی ئورته بیلمز. قارانلیق گئجه‌لرین قارا آسلاقلاری، گویده پارلیان آی ایشیقی‌نی محو ائده بیلمز.

پاکدیر او تانری کی گئجه‌نین قارانلیقی و یئرین آلچاق اوجالاریندااولانلار اوناگیزلین دگیل‌لر. ئوزاقدان گلن، بولوت سسلری، شاخیب محو اولان ایلدیریملاری، او یاپراقلارکی یاغیش اثرینده بوداقلاردان آیریلیر، یاغیش دامجی‌لارینین دوشن یئرلری، بیر قارینجانین هاردان گلیب هارا گئتمه‌سی، میلچه‌ک‌لره هانسی روزی کفایت ائده‌ر، دیشی یارانمیش‌لارین قارینندا اولانلارین وجودیندن خبری‌وار. حمد او اللهین دیرکی اونون تختی یا عرشی، گوی، یئر، جن، انس، یارانمیشدان قاباق واریدی. خیال و دوشونجک‌له

بللی اولماز. هئچ بیر سوروشان اونون باشـــینی قاتـابیلمز. احســان و باغیشـلاماقی اونـدان بیرزاد، اسگیلده بیلمز. گؤزلریله گورونمز و دئمک اولمـــاز هـاردادیر. اوناتـای تـاپیلمـاز، یاراتماق اوچون اونا وسیله لازم دگیل. جسمانی حسلر اونی دوشـوندوره بیلمزلـر و اونـی بشریله توتوشدورمق اولماز. او بیر تانری دیرکـــی موسـی(ع) ایلـه دیلسـیز و آغیرسـیز دانیشدی و عظمتلی نشانه‌لرینی اونا بیلیندیردی.

ای او آدم‌کی تانری تعریفینـده ئوزیـن اوچـون زحمـت وئریرسـن، اگر دوزدیئرسـن، تعریف ائت: جبرائیلی، میکائیلی و سایره یاخین فرشـته‌لری کـی، اونـون پـاک درگاهینـدا عبادت ائدیرلر و اونی تعریف ائتمکده، حیرتدن باشلاری اشاغا و عاغیللاری حیراندیر.

چون، اونی تعریفه گتیرمک اولارکی، شکیل ونـه سـنه‌لری وار و عمرلـری قورتولـوب باشاچاتار... اما الله‌دان سوای آیریسی یوخدور، اودورکی هر قـارانلیقی ئـوز ایشـیقی ایلـه، ایشیقلاندیریر و هر ایشیقی، قارانلیق ائتماقیله سوندورور. ای آللهین بنده‌لری، سیزی تقوایـه وصیت ائدیره‌م هامان تانری کی وجودیزه گؤزه‌ل پالتار گیئندیریب و بؤل روزی وئردی.

اگر قرار اولسایدی، دونیادا قالماق اوچون، یول تـاپیلسـین، داود اوغلـی سـلیمان(ع) تاپابیلردی. چون جن و انس، اختیاریندا ایدیلـر: شـاهلیقی پیغمـبرلیک مقـامی، حوءرمتـی واریدی. اما او زامان کی روزی کاساسی دولدی، فنا کمـانلاری، ئولـوم اوخلاریلـه اونـی هدف توتدولار. ائو ائشیک‌لری بوش قالدی و ئوزگه‌لر اونلاردان میراث آپاردیلار...

بودورگی اوتن‌زامانلاردان سیزلره عیبرت درسی وار... هـانی عمالقـه؟ هـانی اونلاریـن ائولادی؟ هانی فرعونلار و ائولادلاری؟ هـانی رس شـهرینین آدامـلاری کـی پیغمـبرلری ئولدوردولر و اونلارین هدایت چیراغلارین سوندوروب یاغی‌لار یولون توتدولار؟ هـانی او آداملارکی دوءیوشچیلریله هر طرفده چال چـاپ ائدیـب مینلـر آدامـی شکسـت وئریـب قؤشون ییغدیلار؟ شهرلر تیکدیردیلر؟

او، حیکمت پالتارین کئیب بوتوولوکده علم‌لرین یـول یولاجـاق و درک ائـت ماقیلـه، حاضرلانیب و ایتگین حیکمت دالینجا گزیر، و بیر آرزی کی اونی ایستیری. او زامـان کـی ایسلام دینی، غریب اولوب، یورقون دوه‌کیمی یـئره یایلانـار، او گیزلینده‌یاشـار. او تـانری

حجت‌لرینین آخیرده گلنی و پیغمبرلر خلیفه‌لرینین خلیفه سیدیر.

ای جماعت: گئچن پیغمبرلر امت‌لرینه وئریلن اویـــودلاردان ســیزه دئدیـم و ســیزلره او وظیفه‌لردن کی، وصی‌لرین، پیغمــبرلردن ســونرا عــهده‌لرینده‌وار، یتــیردیم تعلیـم آغاجیلـه سیزلری اویاتدیم، قورخوتمالی‌لارایله یولا چکدیم اما یغیشمادیز، تانری اجریزی وئرســین. آیا مندن سوای بیر باشچی‌آختاریرسیز تا سیزلری یـولا گتیرســین؟ و حــاق یولونــی نشــان وئرسین؟ آییلین، دونیا گتیردیکلرینه دال چئویریب و دال چئویردیکلرینه ئوزگتیریبدیر.

اللهین یاخشی بنده‌لری کوچماغا باشلادیلار.

دونیانین آزاولدوغونی کی قالمالی دگیل، آخیرتین قالیجی و چوخ اولدوغونا ســاتدیلار دوغروسی نه‌قه‌ده‌ر زییــانلی اولــدولار او قارداشــلاریمیزکی صفیــن ساواشــیندا، قــانلاری توکولدی ایندی دیری دگیل‌لر تا بوغازداقالان تیکه‌لر و آجی سولاردان ایچسین‌لر.

آند اولسون اللهه، اونلار اللهی درک و آلله اونلارین سزاسینه، بو دونیــا قورخوســوندان ســونرا، بهشــتده یـئر وئـردی. هــانی منیـم قارداشــلاریم کــی حــاق یولونــدا، مینیـــب، دوزگونلوک‌ایله عمر سوردولر؟ هانی عمار؟ هانی ابن تیــهان؟ هــانی ذوالشــهادتین؟ هــانی اونلارین تایلاری؟ هانی او قارداشلارکی ئولمک اوچــون بیربیرلریلــه پیمــان بــاغلادیلار و باشلاری ظالیملره یوللاندی؟

سونرا، اللرین مبارک ساققالینا چکیب چــوخ آغلامــاقدان ســونرا بویــوردی: «حیــف او قارداشلاریما کی قــرآن اوخیــوب واجب‌عمل‌لــره دقــت ائدیــب، اونــلاری قیلاردیــلار. سنت‌لری دیری ساخلیب بدعتلری آتاردیلار. جهادا چاغیرماق هامــان قبــول ائدیــب، یــول گوسته‌ره‌نه آرخایین اولماغیله اونون آردیندا اولدولار.

سونرا اوجا سس‌له بئله بویوردی: ای آللهین بنده‌لری جــهاد ائدیــن، جــهاد ائدیـن مـن بوگون دوءیوشچی ایله اردوگاها ساری گئده‌جاغام، هر کیم ایســتیر تــانری طرفینــه گئــده، بویورسون.

نوف دئدی: اوغلی حسینه اون مین نفر بیر بایداق، سعدبن قیسه اون مین نفر بیر بــایداق، ابو ایوب انصارییه اون مین نفر بیر بایداق و آیری‌لرینی بیر چوخ نفرلره امیر ائتدی و صفینــه

گ‌لمک اوچون اراده‌لندی. جمعه‌گونی اولمامیشدی‌کی ملعون ابن ملجم اونا بیر ضربه ووردی. داهاقؤشون قائیتدی و بیزلرده چوبانین ایتیره‌ن داوار کیمی قالدیق کی قوردلار هر طرفدن اونلارا یوگوره‌ر لر.

خطبه ۱۸۲

اللهین حمدی ـ قرآن ـ اویود

شکر او تانرییه کی گورسنمه میشدن، تانینیبدیر، زحمت چکمه‌میشدن یاراداندیر. او قدرت الی‌ایله موجودلاری یاراتدی. بؤیوکلیگی‌ایله، یاغی‌لاری ئوزونه قول ائتدی. باغیشلاماقیله، بؤیوکلردن یوخاری مقامدا دیر. او بیر الله‌دیرکی، یارانمیش‌لارینا دونیادایئر وئردی و پیغمبرلرینی جن و انس طرفینه یوللادی تا، دونیا پرده‌لرینی گؤزلر قاباغیندان کنار ائتسینلر و پیسلیکلردن، اونلاری قورخوتسونلار واونلار اوچون مثل چکیب، دونیا دالینجاقاچماق زیبانلارینی بیان ائتسینلر و غفلتده اولان زامان اونلارا عیبرتلی سؤزلر دئسینلر. ساغلیق، خسته‌لیک، آیری توتقونلوقلار و اونون حالال و حارامین دئسین‌لر. بهشتی و اونون حوءرمت‌لری، یاخشی آداملارا وجهنمی پیسلره حاضرلـه‌مگی، اونلارین یادینا سالسین‌لار.

تانرییه شکر ائده ره‌م تا اونا یاخین اولوم. هامان شکرکی ئوزی بنده‌لریندن ایسته‌ییبدیر. او هر بیر زادا اندازاو ئولچی و هر ئولچی‌یه بیرسون قویولماق و هر زامانا بیریازی، یازیبدیر. قرآن امرائدن و پیس‌لرین قاباغین آلان بیرکتابدیر. دوزدورکی دیلی یوخدور، اما آللهین یارانمیش لارینا دانیشان بیر حجتدیر. تانری بنده‌لردن پیمان آلیب و بنده‌لری قرآنین درکینده بیلدی. اونون ایشیقین، هر یانا سپدیردی و دینین اونولا کامل لندیردی و پیغمبرینی، او زامان بودونیادان آپاردی‌کی؛ قرآن حؤکملرینی جاماعاتا یتیرمکدن باشی آیدین اولموشدی. ایندی یئری‌وار. اللهی بؤیوک سایماقیله، یادائده سیز. چون، بؤیوک مقامنی قرآندا بیلدیریب و حؤکملرینی گیزلتمیبدور. هئچ بیر سؤزکی رضاسی اولایا آجیقلانا، گیزلین ساخلامادی مگرکی بیر علامت اوندان قالمیش اولا تاپیسلردن

ساخلییوب یاخشیلره امر ائتسین.دئمک اولارکی اونون رضاسی یا آجیقلانماسی، گئچمیش زاماندا و گله‌جکده بیر هاوادیر.

بیلین اللـهین سیزلره او ایشده رضاسی اولمییه‌جک کی گئچه جکده‌کیلره، آجیقلانمیشدی و آجیقلانماز او زادا کی گئچه‌جکده‌کیلره راضی اولموشدی. سیز هامان یولدا گئدیب یا دانیشرسیز کی سیزدن ایره لیلر، او یولدا ایدیلر. حقیقتده، اللـه روزی‌لریزه ضامندیر. سیزلری شوکر ائتمگه چاغیریر. بو ایشی رضاسینین آخیر درجه سی بیلر.

تانریدان قورخون کی هرواخت اونون ئوزه‌رینده و اختیاریندا سیز، دوروب اوتوروشوز اونون الینده دیر. گیزلتسزده بیلر، آیدینا چیخارتساز، یازار، سیزلره گؤزتجی‌سی وار، اونلار بیرحاقفی قلمدن سالمییوب گورولمه‌میش بیرایشی‌ده یازمازلار. بیلین هر کیمین تقواسی اولسا، اولوتانری، هر فیرتیناو قارانلیق یولدان قاچماغی اونا بیلیندیریب آرزی سینی ابدی ائده‌ر.ئوز یوردوندا حوءرمتلی حالدااوتراق وئرر. او مأوانین نهایتی عرش، ایشیقی تانری رضاسی، زایرلری ملائکه‌لر، یولداشلاری پیغمبرلردیلر، اودورکی ئولومدن قاباق، آخیرت اوچون چالشین. او قه‌ده‌ر زامان چکمزکی آرزی لار کسیلیب و ئولوم، جاماعاتی قاپسار و توبه قاپولاری ئوزلرینه باغلانار. نئجه‌کی سیزلردن قاباق ئولنلر، دونیایه گلماقلارین ایسترلر...

سیزلرده بئله بیر سفرده سیز. سیزی کوچماغا و توشه گوتورماغا امر ائدیبلر. آیلین بونازک دری، جهنم اودونا دؤزه بیلمز ئوزوزه رحم ائدین، کی دونیادا ئوزوزی چتین‌لیک و مصیبت‌لر ایله سیناماقا چکمیسیز. آیا گورموسوزکی سیزلردن بیریسی ایاغینا تیکان باتاندا نئجه هارای چکیر؟ یا بیر بودوره‌مک اونی قانا بویور؟ یا بیر سیجاق قوم اونی یاندیریر؟ نه حالا قالاجاق او زامان کی ایکی تایاکوز اؤد آراسیندا یاندیران داش و شیطان اونا یولداشدیر؟ آیا بونی بیلرسیز او زامان کی جهنم مالکی او ناحیر صله‌نر و اؤد اونون هاراییندان اؤست اوسته، دیغیرلانار. او زامان کی اونا ایشکنجه وئرر، داها دوزموب اینلیه اینلیه جهنم قاپولارینین اؤرتاسیندا آتیلیب دوشر.

ای سنی گئچمیش قوجاکیشی؛ کی گوجدن دوشوب قوجالیق اتگین‌دن یاپیشیبدیر،

اوندا نئجه اولاجکسن کی اود حلقه‌لری بوینون سوموکلرینه یاپیشار، بویونلوق و زنجیرلر بیلک‌لرین اتینی سورتر؟

ای مؤسلمانلار: اللهدان قورخون، آللهدان قورخون خسته‌لن‌مه‌میشدن قاباق چاغ اولان زاماندان، راحات لیقدا داریشلیغا دوشمه‌میشدن، بویونلاریزی قاپولار باغلانمامیشدان نجات وئرین. گؤزلریزی آییق، قارنیزی آریق، آیاقلاریزی ایشلک و مالیزی باغیشلین. بدنلریزی روحوزا قربان ائدین. بو ایشده پاخیل اولمیون کی تانری بویورور:«اگر تانرییه یاردیم اولساز، اودا سیزلره یاردیم اولار و آددیم‌لاریزی محکم لندیره‌ر. س ٤٧. ی ٧» بیرده بئله بویوروب: کیمدیر تانرییه یاخشی بورج وئره تا تانری نئچه قات چوخون اونا باغیشلییا؟(سوره ٥٧ آیه ١١).

بیلین کی تانری ایسته‌مگی، احتیاجدان دگیل و فقیرلیکدن، بورج ایسته‌میر. سیزدن یاردیمچی لیق ایستیر اما اونون یاردیملاری، یئرلر و گویلر دیلر، بیر حالدا کی عزیز و حکیم‌دیر بورج ایستیر، بیر حالداکی یئر و گویلر خزینه‌لری اونوندور، احتیاجی اولمیه راق او ایستیرسیزلری یوخلاییب، گورسون هانسیز، یاخشی ایش گوره‌ن سیز.؟ اودورکی چالیشین یاخشی ایش گوره‌ن اولون بهشتده آللهین قونشوسو و یاخشی آدام‌لارا ائله اولا سیزکی، پیغمبرلرین یولداشلاری دیلار. فرشته‌لر اونلارین گوروشلرینه گلرلر.

تانری اونلارین قولاقلارین حفظ ائدیب، تا اولماسون کی آلوو سه‌سی، قولاقلارینا چاتسین بئله‌لیکده اونلارین بدنلرینی هر زحمتدن نجات وئردی.

«بو اللهین عنایت و رحمتی‌دیر، اونی هر کیمه ایسته‌سه، وئرر چون، او بؤیوک احسان صاحبی دیر. من دئیره‌م و سیزلرده ائشیدیرسیز. ایندی اللهدان ئوزومه و سیزلره یاردیمچی لیق‌ایستیره‌م. او بیزه بسدیر و یاخشی وکیل‌دیر.

خطبه ۱۸۳

بیر اودوملی جاواب

خوارجدن، برج ابن مسهر طاعی‌یه او زامان کی دئیردی: یالنیز حؤکم اللهین کیدیر» و

او حضرت ده ائشیدیردی، بویوردی:

«ای او آدام کی قاباق دیشلرین دوشوب! لال أول. اءوزون قارا اولسون آند اولسون آللهه کی حاق بللی اولدی اما سن آریق‌کن، گوجون اولمیه راق سه‌سین آراداایتمیشدی. ائله‌کی باطل سسین بوغازیندان گلدی، گئچی بورنوزی کیمی اورتالیقا آتیلدین».

خطبه ۱۸۴ـ دن

تقوالی اینسان بئله اولار

مؤمن‌لر آغاسی علی علیه‌السلامین صحابه‌لریندن بیری کی اونا«همام» دییردیلر، بیر عبادت ائدن کیشی ایدی دئدی: ای امیرالمومنین، تقوالی آداملاری منه تانیتدیر، ائله بیل کی اونلاری گوروره‌م. امام اونون جاوابیندا، بیر آز دایاندی، اوندان سونرا بئله بویوردی: ای همام، سن ئوزین آلله‌دان قورخ و یاخشیلیق ائت کی«تانری او آداملارینان دیرکی تقوالاری‌وار و یاخشی ایش گوره‌ن لردن‌دیلر» س ۱٦ ی ۱۲۱. اما همام، بو سؤزه قانیق اولمییوب، اماما آند وئردیردی. داها او حضرت آللهین شوکرینی یئرینه گتیره‌ندن سونرا پیغمبره صلوات چئویریب بئله بویوردی:

اولو تانری، اینسانلاری یاراتماقدا، اونلارین اطاعتلرینه نیازی یوخدور و گناهلاریندان اماندادیر. نیه‌کی گناهکارلارین مطیع اولماقلاری، اونازییان یتیره بیلمز و اطاعتلری ده اونا فایدالی دگیل. تانری روزی تاپماق وسیله‌لرینی بنده‌لر اختیاریندا قویدی و هره‌نی ئوز مقامیندا ساخلادی. تقوالی اولانلار بو فضیلتین صاحبی دیلرکی دانیشیق لاری دوزگونلوک گیئیم‌لری اورتانجیل اوتورب دورماقلاری آلچاق کونول‌اولماقدیر. اونلار حارامدان گؤز ئورتوبلر و فایدالی علم‌لره قولاق وئریرلر، هر بلا، یا راحاتچیلیقدا، اونلارین حالی دولانماز. اگر آللهین وعده وئرن ئولومی اورتادا اولماسایدی، ساواب سئوینجگی و عذاب قورخوسی بدنلرینده قالمازدی. تانری اونلارین گؤزونده، بؤیوک و اوندان آیری‌لاری، کیچیک‌دیر.

بهشته ایناناماللاری، او آدامین اینانماسینا بنزه‌رکی، ائله بیل اونی گوروبدورکی نئجه

اورداخوشجا یاشاییرلار. اینانمالاری جهنمه او اندازادیرکی، ائله بیل اونـی گوروبـدوراوردا اولانلارنئجه عذابدا دیـلار. کونول‌لـری غصـه‌لی(هـامی) اونلاریـن ایذالاریـندان امـاندا، وجودلاری آریق، ایسته مک‌لری آز، روحـلاری تمـیزدیر. نئچـه‌گون بودونیـادا دؤزسـه‌لر، اوندان سونرا هرواخت راحاتچیلیق تاپارلار. بو ایش، بیر فـایدالی آلیـش وئریـش دیرکـی تانری اونلارا حاضر لاییبدیر.

دونیا اونلارا ئوز گتیردی اما، اونلاردونیادان ،ئوزچئویردیلـر. اسـیر توتـدی امـا اونـلار جانلارین فدا ائتماقیله ئوزلرینی اونون الیندن قورتاردیلار. گئجـه‌لر آیاغـا قـالخیب، قـرآن آیه‌لرینی اوخوماقیله فیکره گئدیـب غصـه لـنرلر و أوره‌ک دردلرینیـن چاره‌سـینی اونـدان ایسترلر. هر زامان بیر شوقه گتیره‌ن آیه اوخوسالار، شوقیله اونا میل ائدیب، سزالارینی اونـی اوخوماقیله، گؤزلرینین قاباغیندا بیلرلر و اگر قورخو آیه‌سی اولسـا، أوره‌کـدن اونـا قـولاق آسارلار ائله بیل‌کی، جهنم‌ده کیلرین آغلاماق و سـیزیلتی‌لری قولاقـلاری دیبینده‌دیـر. بـو احساسیله سجدیه گئدیب ئوز، ال و آیاقلارینی توپراغا دایـارلار و تـانری‌دان قورتولـوش یولون ایسترلر. گوندوزلـر. صـبرلی بیلـن و یاخشـی تقوالـی اولارلار. قورخـو اونلاریـن بدنلرینی اوخ آغاجی کیمی آریق لاندیریب اویله کی، ئوزاقدان باخـانلار اونـلاری خسـته بیلرلر. اما هئچ بئله دگیل. دییرلر عاغیل سیزیا ده‌لی دیلر، اما یـوخ ینه بئلـه دگیـل بلکـه، وجودلاریندا بیر بؤیوک دوشونمک وار. آز عمل لریندن سؤینمه‌ییب، آرتیـق عمل‌لرینـی‌ده چوخ بیلمزلر. ئوزلرینی گناهلی بیلیب عمل‌لرینـدن قورخودادیـلار. اگر اونلاریـن بـیرینی تعریف ائده‌لر، او، دئیش‌دن قورخوب دیـیر: مـن ئوزومـی یاخشـی تـانیرام و آلله‌دا. منـی ئوزومدن یاخشی تانیر. الهی بونلاری منه گناه یازما و منی، بونلارین فیکریندن آرتیق ائـت. و بیلمیین گناهلاریمی ده باغیشلا.

اونلارین علامت‌لری بئله‌دیر: بیر تقوالی، دین ایشـلرینده گوجلـی، اخلاقـدا یوموشـاق، گله‌جاغا فیکر ائدن، ایمانی یقین ایله دولو، علم اؤیرنماغا علاقه‌لی، علمینده حلم‌لی، وارلـی اولدوغو حالدااسرافسیز، عبادتینده آلچاق کونول، فقـیر اولدوغـو حـالدابزه‌ک‌لی دولانـان، چتین ایشلرده دؤزوملی، حالال آختاران، هدایت یولوندا سؤینه جک‌لـی، تامـاه کـارلیق‌دان

ئوزاق، یاخشی ایشلری گوردوگی حالدا، ینه قورخور. گئجه‌لری شوکر ائتماقیله سحر ائده‌ر بیر حالداکی، غفلتیندن قورخور. گوندوزلر تانری احسانیندان، سؤینر، اگر نفسی وظیفه سیندن آرتیق ایسته‌سه، اونی ایسته دیگی زاددان ایراقلاندیرار. اونون گؤز ایشیقی قالیجی زادلاردیلارو قالمین‌لره کونول نشان وئرن دگیل. علمی و حلمی بیربیرلرینه قاریشیب دیلی و ایشی بیردیر.

گوروسن کی قیسسا آرزی لاریله، خاطاسی یوخ، کونولی آلچاق، نفسی قناعتلی، یه‌مگی‌آز، ایشینی راحات بیلن، دینی یئرینده، شهوتی آرادان گئدمیش، اینسانلار اونون خیرینه اومودلاری وار و شریندن راحات دیلار. اگر اویغوداولانلار آراسیندا اولسا، آلله ذکری دیین‌لردن و اگر آلله ذکری دیین‌لر آراسیندا اولسا غافل‌لردن ساییلماز.

ئوزونه ظلم ائده‌نی باغیشلار، احسانلارینی احسانین کسندن، کسمز. هر کیم اوندان قطع رحم ائتسه، ینه اونا ساری یاخینلاشار. پیس دانیشماز. سؤزلری یوموشاقدیر. پیس ایشلر اوندان گؤرسنمز و یاخشی ایشلری بللی دیر. یاخشی لیقلار اونا ساری گلیب پیسلیک لر اوندان ایراقدیلار. چتین لیکلره دؤزوملی، اینجیکلی ایشلرده داواملی و نعمت زامانی شوکر ائدن دیر. دشمانینا ظلم ائتمز، یولداشلاری حاققینداگناه ائتمز. حاق ایشه شاهدگتیرمه‌میشدن اعتراف ائدر، اونا تاپشیرانی کورلاماز. ئویرندیگین یاددان چیخارتماز و هئچ کیمی پیس شهرتیله چاغیرماز. قونشو لارینا ضرر وورماز. جماعتین پیس گونلرینه گولمز. خاطا یولا گئتمز، حاقدان چیخماز اگر دانیشماسا، دینمه مزلیگی اونی کدرلندیرمز. گولوش سسی اوجاچیخماز. اونا ظلم اولونسا، دؤزه‌ر تا تانری انتقامین آلسین. هوای نفس اونون الیندن زحمتده‌دیر.

جاماعات اونون الیندن دینج دیلر. او دونیا اوچون، ئوزونی زحمته سالار تا اینسانلار دینج اولسونلار اینسانلاردان کنار گزمگی بو دلیله دیرکی، پاک قالسین و یاخین‌لار ایله گزمگی مهربانچیلیق داندیر و ئوزاق گزمگی، ئوزین ایسته‌مک یا یئکه‌لیک ساتماقدان دگیل و یاخین اولماغی، فیریلداق بابتیندن اولماز.

سؤز بوراچاتاندا، همام دویغودان گئدیب، او حالداروحی بدنیندن چیخدی. امام

بویوردی: آند اولسون اللهه، من بوندان قورخوردوم. سونرا بویوردی: «دوزگون اویودلار اهلی اوچون بئله دیر»

حاضر اولانلارین بیری دئدی: ای امیرالمومنین سن ئوزین نه حالا قالارسان؟

امام بویوردی: وای اولسون سنه، هر اجلین بیر زامانی وارکی، گئچمز و بیر سببی وارکی اوندان داشماز. بئله سؤزلردن کی شیطان دیلیوه‌ن قویدی، بیرده دانیشما.

خطبه ۱۸۵

منافق‌لر کیم‌لر دیلر؟

تانرییه شوکر ائدیره‌م کی بیزلره اطاعت و فرمان آپارماق توفیقی وئردی و بیزلری گناه ائتمه‌دن و گری قاییتماقدان ساخلادی. اوندان ایسته‌ریک کی نعمت‌لرینی بیزلره کامل ائتسین و الیمیزی محکم ایپه یتیرسین. شهادت وئریره‌م کی محمد(ﷺ) اونون بنده‌سی و پیغمبریدیر. او، تانری رضاسی اوچون هر چتین‌لیکی ئوزونه قبول ائتدی و اونون یولوندا، هر غم و غصّه‌یه دؤزدی. اونون یاخین‌لاری نئچه جور ایدیلر و ئوزاقداکیلار و ئوزگه‌لر، اونولا ساواش اوچون دوه‌لرینی یه‌گین سور دولر و ئوزاق ئولکه‌لردن او حضرتین اوتراق یئرینده دشمانلیغا باشلادیلار...

ای آللهین بنده‌لری سیزلری تقوایه و الله‌دان قورخماغا و ایکی ئوزلی آداملاردن قاچماغا چاغیریرام. چون اونلار آزقین دیلار و آزدیرارلار. یانلیش گئدیب، آدامی یانلیش لیغا چه‌کرلر، اونلار ئوزلرینی، هر دونا سالیب سیزلری گوده‌رلر. هر نه ایله اولسا، توغلارلار. اونلارین أوره‌کلری خسته‌دیر. ائشیک‌لری خوش‌اولسادا،ایچه‌ری لری پیسدیر. گیزلین توغلاماق نیّت‌لری وار هابئله گیزلین یول گئدیب خوش نیت‌لی بیلینرلر. اما عمل‌لری چاره‌سی اولمیان بیر خسته لیکدیر.

اینسانلارین راحات اولماغینا پاخیل‌له‌نرلر، اونلارا بلا ایستیب اومودلارین کسرلر، هر آددیمدا اونلارین الیندن، بیر نفر یئره یخیلان وار. هر کونولـه یـول تاپماقی بیلرلر. هر غصه‌لی امره، آغلارلار... بیربیرلرینه تشکر ائتمگی بورج وئررلر. بوایشدن أوتری اجرت

آلماغا گؤزتیکرلر. اگر بیرزاد ایسته‌سه لر، اصرار ائده‌رلر. اما اگر اونلاری، دانلاسالار و وئرمه‌سه‌لر، کاتی‌سؤزلردن دییرلر. اگر اونلارا بیرزاد تاپشیرسالار، اسراف ائده‌ر لر. هر باطل قاباغیندا، بیرحاقلی و هر دوزگون ایشین قاباغیندا بیر دولاشیق ایش، و هر دیرییه بیر ئولدوره‌ن، و هر قاپویا بیر کلید، و هر گئجه‌یه بیر چیراغ حاضرلیب‌لار. اومودسوز اولماق و ئوزونی وارلی بیلمگی، ئوزلرینه تاماه‌کارلیق وسیله‌سی قرار وئررلر تا، بازار قیزیشدیرسینلار و جنس‌لرینی ساتابیلسین‌لر. سؤزدانیشارلار اما ئوز باطل سؤزلرینی حاق بیلیندیره‌رلر. بزه‌کلی سؤزلردن دانیشارلار. اونی یاخشی بیلیندیره‌رلر. ئوزلری گئدن یولی راحات، و اوندان چیخماق یولونی، چتین‌له درلر. اونلار شیطانین دالیندا اولانلاردان دیلار. اونلار، شیطان امتی و جهنم آلوولاری دیلار. تانری بئله بویوروب (اونلار شیطان طایفا سیدیلار و شیطان طایفاسی زییانلی چیخار).

خطبه ۱۸۶ دان

اللهین شوکری ـ پیغمبرین وصفی ـ تقوا

شوکر او آللهین دیرکی قدرت الی ایله بؤیوک و قدرتلی مقامین نشان وئردی، اویله‌کی گؤزلر اونون قدرتیندن حیرتده قالیب و درین فیکرلر اونی تانیماقدان عاجزدیر ایمانیله شهادت وئریره‌م کی اوندان سوای بیر تانری یوخدور و شهادت وئریره‌م کی محمد(ﷺ) آللهین بنده‌سی و اونون رسولی‌دیر. او جنابی بیر زامان گونده‌ردی کی هدایت علامتلری اسکی لن‌میشدی و دینین یوللاری آرادان گئتمیشدی. او حاق یولونی بیلیندیردی و اینسانلارااویود وئردی و دؤزگونلوک ایله یول گوستریب، اورتاباب اولماغا امرائتدی. اللهین سلام و صلواتی اونا و اونون سؤلاله سینه اولسون.

ای آللهین بنده‌لری: آییلین کی، آلله سیزلری بوش بوشونا یاراتمادی و ئوز باشینادا أوتورمه‌دی احسان و نعمت‌لرین اندازه‌سینی بیلر و احسانینین سایی‌وار. اودروکی دشماناغالب اولماغی و احتیاجلاریزی، اوندان ایسته‌یین. هر نه ایسته‌سز و هر خاطا و باغیشلاماغی، یالنیز اوندان، ایسته‌یین. چون اونولاسیزلرین اورتاسیندا، بیر حایل، یا بیر

باغلی قاپو یوخدور. او هر یئرده و هر زامان و هر انس و جن‌له واردیر. اونون باغیشلاماسیله، نعمت‌لری آزالیب یا ناقص اولماز. ایسته‌مگیله نعمتی قورتالماز. نعمتینه چاتانلار، خزانه‌سینین نهایتینه، ال آپارابیلمزلر. بیرینه مشغول اولاندا، آیری لاریندان غفلتده قالماز. بیر سس او بیری سسه مانع اولماز. بیرینه وئرمگی او بیرسینین قاباغین آلماز. غضب ائتمگی و رحمتینین قاباغیندا دورماز. و رحمتی، اونی عذابدان غافل ائتمز. گیزلین اولدوغی بللی اولدوغونا ماشات دگیل. یاخین اولدوغو حالدا ئوزاقدادیر.هم‌یوخاریدا وهم اشاغادا،گیزلین وهم بللی‌دیروبللی‌یئرده گیزلیندیر.

او هامودان حساب چه‌کر اما بیر کیمسه اوندان حساب چکه بیلمز. یارانمیش‌لاری(بشری) فیکرایله یاراتمادی و هئچ ایشده بیرکیمسه دن یاردیم آلمادی.

ای آللهین بنده‌لری، سیزلری تقوایه و تانری اطاعتینه چاغیریرام، چون ایشلرین کوکی تقوا و تقوا بیر بیخو یا دیرک یئرینده سایبلار. سیزلرده تقوانین داواملی ایپیندن یاپیشین تا دینج، گئنیش و حوءرمتلی منزل‌لره یتیرسین.

اوگون کی گؤزلر حیرتدن آچیق قالیب و هر یئر قارانلیق، دوه سورولری صاحب سیز اولار، صور چالینار روحلار بدندن چیخار، دیل‌لر لال اولار. اوجا داواملی داغلار توکولر. یئرلر دوزه‌نگاه اولوب سارابا بنزه‌ر. بئله بیرگونده شفاعت ائدن تاپیلماز. بیر تانیش یوخدور تا اونا آرخادورسون و اءوزونتولری قایتارسین و فایدا وئرن عذره یئر یوخدور.

خطبه ۱۸۷

تقوا ـ دونیانین سونی

او زامان پیغمبری، پیغمبرلیگه، سئچدی‌کی(دیندن) بیر ایز قالمیشدی. دین ایشیقی و دوزگون یول، یوخیدی. ای اللهین بنده‌لری: سیزی تقوایه و آلله قوللوغونا چاغیریرام و دونیادان چکینماغی ایستیره‌م. چون‌کی دونیا، کوچملی و چتین لیکلر و خوش گورولمیین بیریئردیر. اوندا اولان گئتملی و اوندا قالان، آیریلمالیدیر. اؤز اهلینی سیلکه‌لیب، بورولغانا سالار. اویله بیل کی، بیرگمی، یئل گوجونه تیتره‌مه‌ده دیر و اونداکی لاری أوره‌ک

چیرپینماسینا دوچار ائدەر. بیر پارالاری سویا دوشوب ئولرلر و بیر پارالاری، بوراخیلارلار.بیر پارالاری‌دا دالقالار اؤسته، ال آیاق وورماقدا، یئل اونلاری اویان بویانا آپاریب قورخویا سالار. ئولن‌لر تاپیلماز و قالانلاردا ئولوم آیاغینا گئدرلر.

ای آللهین بنده‌لری: ایندی‌دن آییق اولون، ایندی‌کی، دیل‌لر آچیق، بدنلر ساغلام و اعضالر فرمانا حاضر دیلار، تا فرصت‌وار ئولوم یتیشه‌نه‌دک، ایشله‌یین و اونون گلمگین، یقین و حاقلی بیلین و انتظاریندا اؤلون.

خطبه ۱۸۸

کیم خلافته حاقلی دیر

پیغمبر صحابه‌لریندن بؤیوکلری، اونون سنتی و قرآنیندن مغایات اولانلار بیلرلرکی من، حتی بیرآز زامان، اونون اطاعت و فرمانیندن گری قالمامیشام. حتی اونون یولوندا. جانیمدان گئچدیم.

او زامانکی ایگیت‌لر گری اؤتوروب آددیم‌لار یئری میردی، او حضرت‌له دایاندیم و بو ایگیت‌لیک سببینه، تانری منی حوءرمتلندیردی. بیر حالداکی، اللهین رسولی دؤشوم و الیم‌اوسته ایدی، روحی بدنیندن آیریلدی. اللریمی اؤزینه چکیب او حضرتین غسل وئرمگینه مسؤول اولدوم. ملائکه‌لر یاردیم ائتدیلر. ائوین قاپو و دیوارلاری، نالـه‌ائدیر دیلر. ملائکه‌لردن بیر پارالاری، یئره نازل اولوب، بیر پارالاری گویلره گئدیردیلر. قولاقلاریم اونلارین ناماز اوخوماق سسلریندن دولی ایدی. تا او زامان کی اونی، مزارینا قویدوم کیمدیرکی او جنابه دیری و ئولندن سونرا، مندن یاخین اولسون؟

آییق اولماغیله چالیشین، دوزگون نیت ایله جهادا گئدین. آند اولسون اوتانرییه‌کی اوندان سوای بیر تانری‌یوخدور من‌حاق یولونداایام‌اما اونلار باطل بولدادیلار. من‌دئیره‌م ائشیدین: تانریدان ئوزومه‌وسیزلره باغیشلانماق ایستیره‌م.

خطبه ۱۸۹ ـ دان

اللهین علمی ـ تقوا، ایسلام، قرآن

تانری چؤلده‌کی سسله‌نن یابانلارین و قوشلارین سسی‌نی و بنده‌لرین گیزلین گناهلارینی و بؤیوک دنیزلرده بالیق‌لارین‌گلیب گئتمه‌سینی و یئل‌اثرینده دوغرولان دالقالارا آییق‌دیر. شهادت وئریره‌م کی محمد(ﷺ) اللهین سئچیلمیش وحی گتیره‌نی دیر.

تانرییه ستایش و محمد(ﷺ) مدحیندن سونرا، سیزلری او تقوایه چاغیریرام کی یاراتماقین اساسی اونون الینده دیر. سیزلرده، اونا ساری قائیداجاقسیز.

آرزی لارین یئرینه چاتماغی، اومود سوزلارین اومودی، و دوزگون یوللار اونا ختم اولور. قورخو زامانی پناه یئری اودور. چون‌کی تقوا و الله‌دان قورخماق آغریلارا توخداق، أوره‌کلره گوستریش و بدنلر آلیزینین توخداقی. روحی یارالارین مرهمی و شفا وئره‌نی، گؤزلری ایشیقلاندیران، أوره‌کلره آرخائین اولماق سببی و قارانلیق لارا ایشیقدیر.

او دورکی الله‌دان اطاعت ائتمگی، ترکوینگی کیمی بیلین حتی اونی، دری آلتیندا یئرلشدیرین. ایشلرده اونی حاکیم و هابئله قیامتده سوایچن یئر، آرزی لارا وارماق اوچون شفاعت ائدن، بلاگونی قالخان، قبر ائوینده چیراغ، قورخی زامانی یاردیم و غملره دوشسنده آچار بیلین. بوناگوره کی تانری اطاعتی، أولدوره‌ن مهلکه‌لردن و قورخولی حادثه‌لردن، یانار اودلارین ایستی سیندن ساخلییان بیر وسیله‌دیر. هر کیم تقوایه ساری گئده، چوخلو چتین‌لیک و دارلیق‌لار،اوندان گوتورولر وآجیلیق‌لار شیرینه دونر.اؤزگون سالان دالقالار یوموشانیب و هر چتین‌لیک، ایذاسیندن سونرا، اونا راحات گلر. الدن چیخان تانری کرامت‌لری ایری یاغیش دامجی‌لاری کیمی، اونا ساری توکولر.

او تانری دان کی سیزلری نعمته میندیردی و پیغمبرلری ایله سیزلره اوید وئریب و نعمت‌لری ایله منت قویدی، قورخون. ئوزوزی اونا قوللوق اوچون آلچاقلاندرین و حاقینی یئرینه گتیرین. بو ایسلام دینی دیرکی تانری ئوزی اوچون سئچیبدیر و ئوز عنایت‌لری ایله، حاضر لیبدیر بو دینی‌یتیرمک اوچون هامودان یاخشی بنده‌سینی انتخاب ائدیبدیر. او(حضرت) دین دستکلرینی محبت پایه‌لری اوسته تیکیب، عزت و حوءرمتی

خاطرینه او بیری دینلری، ذلیل ائتدی و اونون بؤیوک مقـامی خاطرینـه اوبـیری ملت‌لـری آلچاقلاندیردی. اونون اوستونلوک اثرینده دشمانلار کیچیلدی. اونا یاردیم اولماغیلـه قـاج لاری سیندیریب اونون بیناسین تیکماغیله، آزقین دین بینـالارینی ییخـدی و سوسـوزلاری، باش بولاقدان سووئریب دویوردی.

الله، ایسـلامی بویلـه قـرار وئـردی کـی، اونـــدا آیریلمـاق و داغیلمـاق امکـانی اولماسین.(ایسلام) آغاجی قورومـاز نـهایت سـیزدیر. حؤکملـری کوهنـه‌لیب بوداقـلاری قریلماز.

یوللاریندا داریشلیق یوخ، هئچ زامان راحاتلاری چتین، آغلاری قارا، دوزلری بـوروق ، اودونی دوگون، دؤز یولی قومسال، چیراغلاری سؤنموش، شیرینی آجی اولماز.

ایسلامین دستکلرینی،اولو تانری، حاق أوستونده تیکیـب و اونلاریـن کؤکونـی محکـم لندیربیدیر.ایسلام بیربولاقدیرکی سویی بؤل دور و بیر چیراغدیرکی ایشـیقی کسیلمز بـیر نشانه دیرکی، یولچولار یوللارینی اونولا تاپارلار. بیر علامت‌لری وارکی،یولی بللی‌ائده‌ر.بیر سوقایناغی‌دیرکی هامی اوندان ایچیب دویار.

تانری، رضا و سوینجه گی گؤزه‌ل حؤکملرینی و یاخشی عبادتلرینی، ایسلامدان اطـاعت ائتمکده بیلیر. اودورکی بودینین کوکی، تانری یانیندا داواملی و بناسی اوجا، یولـی آیدیـن، ایشیقی پارلاق، حکومتی حوءرمتلی و نشانه‌سی اوجادیر. اونی آرادان آپارماق اولماز.

گلین،بودینه‌حوءرمت‌قویوب اوناآرخااولون. حاقینی‌وئریب یئرینه‌سالین.

تانری حضرت محمدی حاقلی یئرده، او زامانکی دونیا، سون قویولماغا، یاخینلاشـیردی، یوللادی. او زامان آخیرته دوشونمک باشـلانیب، دونیـانین خـوش یاشایشـی پارلامـاقدان سونرا قارانلیق اولدی. بو دونیا اهلینی دینجلمه‌میش آیاق اوسته ساخلیب، یـوردی. دوزگون اولمیه راق، اختیارینی ئولدوره‌نه تاپشیرمیشدی. بو ایش او زاماندیرکی آخـیرت نشـانه‌لری ئوزلرینی بیلیندیر دیلر. اونون اهلی آرادان گئدیب حالقـا سـنیب، ایـپ قریلیـب، نشـانه‌لر کهنه‌له شیب، عیب‌لر بللی و زامان قیسسالانمیشدی.

تـانری او جنـابین پیغمـبرلیگینده، امتـه بـاش اوجـالیق، زمانـه اهلینـه یـازبؤلومی، و

یاردیملارینا افتخار قرار وئردی، قرآنی اونولا یوللادی... او قرآن کی پارلیر و قندیل‌لری سؤنمز بیر چیراغا بنزه‌رکی سؤنماغی یوخدور... بیر دنیز دیرکی درین لیگی بللی دگیل. بیر یولدورکی ایتگین لیک اوندا یوخدور. بیر پارلاق ایشیقدیرکی، ایشیقی آزالماز. بیر(حاققی باطلدن) آییراندیرکی دلیل‌لری بیتمز و بیر عمارته بنزه‌رکی اونون اساسی ییخیلماز. بیر توخداداندیرکی او اولان یئرده خسته‌لیکلردن قورخی یوخدور. بیر حوءرمتلی کتابدیرکی اونون یاردیم‌لاری، سنیب یا زییان گورمزلر. اودورکی قرآن، ایمان قایناقیدیر. بیلگی بولاقلاری اونون دنیزلری و عدالت بوستانلاری اونون حوضلاری، ایمان ریشه‌لری و اساسلاری، حاققین دوری سولاریدیلار. اونون آرخایین‌یئرلری او دنیزلره بنزه‌رکی سوسوزلار ایچسه ده ینه قورتولماز. او بیر منزل‌لردن دیرکی یولچولاری اوندا آزمازلار. بیر یولدورکی گؤزلردن ایتگین دگیل بیر اوجالیقدیرکی گؤزدن بری قالماز.

الله، بو قرآنی عالم‌لرین عطش سوندوره‌نی، فقیه‌لر کونلونون یاشایش یازی یاخشی آداملارین نظرگاهی و بیر توخداقدیرکی اوندان سونرا آغری قالماز. بیر ایشیقدیرکی، قارانلیقی یوخدور. بیر ایپه بنزه‌رکی ال توتاقی داواملی دیر. بیر قلاچه‌یه اوخشارکی حورگولری اوجادیر. هر کیم اونولا اولسا، حوءرمت تاپار اونولا اولان باریشیقدایاشار اونون دالینجا گزه‌نلر هدایت تاپارلار اگر بیر کیمسه اونا منتسب اولا عذری قبولدور. هر کیم اونولا دانیشا، یول نشان وئره‌ر. دشمانلار ایله مجادله اوچون یول گوستره‌ن و هر کیم اوندان دلیل گتیرسه، غالب اولار. اونا عمل ائدن‌لری، گؤزلر. و عمل ائده‌نلره بیر چاپار آت کیمیدیر. آختارانا نشانه، گوتوره‌نه قالخان، سؤزائشیده‌نه بیلیجی، دانیشانا خبر کانیدیر. حاکیملره‌ده حؤکم یئرینده‌دیر.

خطبه ۱۹۰

ناماز ـ زکات ـ امانت

نامازقیلین و اونی قؤرویون. چوخلو نامازقیلین و اونولا تانرییه یاخینلاشین. چون ناماز بیر واجب عملدیرکی مؤمنلره گئجه و گوندوز واجب اولوبدور. عالم معناده جهنم اهلیندن

سوروشارلار: نه اوچون جهنمه دوشدوز؟ دییرلرکی بیزناماز قیلانلاردان دگیلدیک.

ناماز گناهلاری یاپراقلارکیمی توکر و گناه زنجیرلرینی بویونلاردان آچار. پیغمبر(ﷺ) نامازی بیر ایستی سویا بنزه‌دیر کی مؤمن آدامین ائوینده دیر و گونده بئش یول اوندا تمیزله‌نر. شبهه‌سیز دیر، بئله بیر آدامدا چرک قالمییه جکدیر. ناماز حقوقینی او آدام تانییارکی زینت و مال و ائولاد، اونی نامازدان غافل ائتمز، تانری بئله بویورور«اویله کیشی‌لر واردیلارکی، آلیش وئریش‌لر اونلاری تانری یادیندان و نامازدان غافل ائتمز.

اللهین رسولی، بهشت وعده سیندن سونرا، ئوزینی ناماز اوچون چوخ زحمته سالاردی. چون تانری اونا بویورموشدی: دودمانین نامازا چاغیر و ئوزونده نامازدا دؤزوملی اؤل. بو دلیله گوره، هر زامان اهل ایولادین نامازا امر ائدیب ئوزوده نامازلاریندا صبر ائده‌ر دی.

ناماز ایله زکات تانرییه تانیش اولماق سببی اولدی. هر کیم اونی خوشلوق ایله ادا ائده، گناهلارینا کفاره ساییلیب، اونی اوددان ساخلار. گره‌کمز گؤزوز اونون دالیندا قالسین و گره‌کمز اونی ادا ائتمگیله اینسان زحمته دوشه. یا غصه‌لنه چون‌کی هر کیم اونی رضاسیز ادا ائده و چوخلو ساوابه گؤزتیکه، بئله بیر اینسان، پیغمبرین قورقی‌لارینا تانیش دگیل. ساواب آپارماقدا زیبانلی و عمل‌لرینده آزقین و پشیمانچیلیق لاری چوخدور.

بیرده امانتی گؤزله مکدیر. هر کیم امانت اهلی اولماسا، مرامینا چاتماز حقیقتده امانت، نهایتسیز گویلره، سریلمیش یئرلره و اوجاداغلارا عرضه اولوندی اما، چکیندیلر. هئچ زاد اونلاردان بؤیوک، گنیش و اوجادگیل. اگر بنا بو اولسایدی کی بؤیوکلوک، گنیش‌لیک و اوجالیق اوندان قاچماق دلیلی اولسونلار،یئر وگؤی‌وداغلار امتناع ائده‌ر دیلر اما، بیلدیلرکی‌بو ایشه‌عاجزدیلر.

اما اونلاردان عاجز بیر اینسان کی ظالیم و جاهل ایدی، بو ایشه ال ووردی هر عمل کی اللهین بنده‌لری گئجه و گوندوز، گوررلر، الله‌دان گیزلین دگیل. تانری اونلارین کیچیک ایشلریندن ده خبری‌وار. عضولر اونون شاهدلری، وجودلار اونون دوءیوشچیلری و فیکرلر اونون گؤزه‌تجیسی دیلر. هر نه گیزلین ایشیز اولسا، اونا بللی دیر.

خطبه ۱۹۱

هر فیریلداق گناهدیر

آند اولسون تانرییه، معاویه مندن چئویک دگیل. اما او فیریلداق ائدیــر و گنـاه ایشــلردن چیخیر... اگر فیریلداق ائتمک گناه اولماسایدی، من هامودان چئویک ایدیم. اما هر فــیریلدق گناهدیر و کفر سایيلار. قیامت گونی هر فیریلداق ائدن بیر بایدا ایله، تانینـار. آنـد اولسـون اللهه، من توغلانمارام کی منه فیریلدق ائده‌لر و مشکله دوشنده عاجزله مه‌ره‌م.

خطبه ۱۹۲

تانری یولوندا اولسان، قورخما

ای جماعت: هدایت یولوندا یاردیملارین، آزاولماغیندان قورخمیيون. چون بو جمــاعت بیر سفره‌نین باشینا ییغیشیب لارکی، توخلوغی آز و آجیلغی‌چوخدور.

ای جماعت، بیر ایشده رضا و یا رضاسیز اولمــاق ، اینســانلاردا ســزا و یـا عذابـلار و حدتینه سبب اولار(نئجه کی) ثمودین دوه‌سینی بیرنفر دالدان چاپدی اما، تــانری، اونلاریــن هاموسینی عذابا سالدی، چون او دوه‌نین ئولماغینا راضی اولموشدولار.

تانری بئله بویورور: «ئولدوردولر اما صاباحی پشیمان اولدولار»

اونلارین عذابلری بئله ایدی کی؛ یئر سســلندی و اونــلار قــیزارمیش پولادکیمـی یـئره باتدیلار ای جماعت، هر کیم دؤز یولدان گئده، شار بیر ئولکه‌یه چاتار و هــر کیـم ترسـه یولدا گئده سوسوز بیر چؤله چیخار.

خطبه ۱۹۳

زهرانین(س) وفاتیندا

ای آللهین رسولی، مندن و قیزیندن سنه سلام اولسون کی تئزلیکجــه کنـاریندافویلانیب سنه ملحق اولدی. ای اللهین رسولی؛ منیم صبریم سنین پاک قیزین آیری لیقینــدا، آزالـدی

ودایانیشیم اونون وفاتیله الدن گئتدی. اما سندن سونراکی مصیبت‌لردن آرتیق دگیل. سنی اللریم اؤسته مزاره تاپشیردیم، سینه‌م اؤسته‌جان وئردین... «انالله‌وانااالیه راجعون» منه تاپشیردیغین امانتی، ئوزیوه‌ن قایتاردیم. اما بوندان سونرا کونلوم آچیلماز گئجه‌لر یوخی گؤزلریمه گلمیه جکدیر تا سنه ملحق اولام. تئز اولارکی قیزین سنه خبر وئرر: نئجه امتین اونا ظلم‌له قابیرقاسین ازیب جوجوغون سالدیردیلار!. هر نه اولسا اوندان سوروش، بسیزیم حاققمیزدااائدن ظلم‌لرینی، سوروش. بو بیزیم حالیمز دیر. بو بیرحالدادیرکی وفاتیندان بیر آز زامان گئچمییوبدور و یادلاردان هله چیخمامیسان. منیم تئیی سلامیم هر ایکیزه اولسون، او سلام کی آغری یا قیزقین‌لیقدان دگیل. اگر حضوریندن گئدیره‌م، اینجیک‌دن دگیل. اگر قالسام کاتی فیکیردن دگیل کی تانری صبر ائده‌ن‌لره یاخشی وعده‌لر وئریبدیر.

خطبه ١٩۴

آخیرته فیکر ائدین

ای جماعت، دونیا قوناق‌لار ائویدیر اما آخیرت قالمالی یئردیر. او دورکی بو گئتملی یولاقدان آخیرته زومار گوتورون. گیز لریزی بیلن‌لر یانیندا آچمییون. دونیادان گئتمه میشدن‌قاباق، کونلوزی دونیادان چیخاردین. بو دونیادا سیناق اولورسوز، سیزلر او دونیا اوچون یارانیب‌سیز. بیری ئولندن سونرا، جماعت سوروشارلار، بودونیادا نه اثری قویوب گئتدی؟ فرشته‌لر، دییرلرکی قاباقدان نه‌لر یوللادی؟ آلله آتالاریزی باغیشلاسین. مکنتیزدن بیر آزینی ئولمه‌میشدن قاباق اوتایا یوللایین:

چون‌کی خیریز اوندادير. هاموسین ساخلامییون کی زیانلی اولارسیز.

خطبه ١٩۵

آییق اولون ـ توشه گ‌وتورون

تانری سیزه رحمت ائتسین آخیرت سفری‌نین سورساتینی حاضر ائدین. کوچماق

چاغریشی سیزلره سویله نیبدیر. دونیادا قالماغی آزبیلین. اللریزه چاتان یاخشی زومارلاریله تانرییه ساری قائیدین.

چون‌کی قاباغیزدا دوزگون اولمییان و قورخولی بیرگدیک وار و بوگدیکی آشماقدان چاره یوخوزدور. یئری وار اوردا بیر آزدوشوب قالاسیز اما آییق اولون کی ئولوم گؤز کناریندان سیزلره باخیر. بئله بللی دیرکی دیرناقلارینی بدنیزه باسیپ اسیر ائده جکدیر.

باتیق و چتین ایشلر ئولومی سیزلردن، گیزلدیبدیر بوناگوره دونیادان کنار گزین و زهد سورساتیله ئوزیزی قدرته میندیرین.

«نجی خطبه ده بو سؤزلرین بیر آزی دئیلمیشدی، اما بونلارایله بیر آز آیری دیلار»

خطبه ۱۹۶

طلحه و زبیرین جاوابیندا

طلحه و زبیر، او حضرت خلافته یتیشندن سونرا، دئدیلر: کی، نیه اونلاردان مشورت ائتمگی کنارا قویوب و اونلاردان یاردیم آلمور؟ بئله بویوردی: بیر اؤنم سیز ایشده سوءزلی اولدوز آنجاق ان اؤنم لیه اعتناائتمه‌دیز. نه اوچون دئمیرسیز هانسی حاققیزی الیزدن آلدیم؟ یا هانسی پایدیرکی ئوزوم گوتوردوم اما سیزلره وئرمه‌دیم؟ و یا هانسی ادعا دیرکی مؤسلمانلاردان منه رجوع ائدنده، او امره یتیشمکده عاجزلـه دیم؟ یا بیلمه‌دیم و حؤکمونده کیریخدیم؟

آند اولسون اللهه، من خلافته کونلوم یوخودی و سیزلره ولایت ائتمگه علاقه‌دار دگیلدیم. بو سیزلر ایدیزکی منی چاغیریب بو ایشه مجبور ائت‌دیز.

او زامان کی خلافت منه چاتدی، آللهین کتابینا و اونون بویوردوقلاری و پیغمبرین یولونا عمل ائتدیم. بو باره ده سیزلره و سیزلردن آیری‌لارینا احتیاج گورمه‌دیم و یا بیر حؤکم قاباغیما گلمه‌دی کی بیلمه‌میش اولام و او ایشده سیزلردن و یا سایر مؤسلمان قارداشلاردان مشورت ائدیم. اگر بئله بیر ایش اولسایدی، سیزلردن ئوز چئویرمزدیم...

اما دئدیگیز کیمی کی نیه برابر رفتاریم اولدی؟ بیلین کی بو ایشده ئوزباشیماو هوس‌لـه

حؤکم ائتمه دیم. چون من و سیزلر اللهین رسولی‌نین حؤکملری الیمیزده واردیـر و تـانری بویوران حؤکملره و بؤلوش لرده سیزلره احتیاجیم یوخ ایدی.

آند اولسون تانرییه سیزلره و سیزلردن آیری‌لرین، منیم یانیمدا شـکایته یـئریز یوخـدور تانری بیزیم أوره‌کلریمیزی حاققاساری آپارسین و بیزه و سیزلره دوءزوم باغیشلاسین.

سونرا بویوردی: تانری حاققی گؤره‌نی و اونا یاردیم اولانی، باغیشلاسین. یا بـیر ظلمـی گورنده اونون قاباغین آلانی و ظـالیملر قارشـی سیندا دایـانیب مظلومـا یـاردیم اولانـی باغیشلاسین.

خطبه ۱۹۷

توخونان سؤز یاخشی دگیل

سئومیره‌م‌کی یامان دییه‌سیز. اما اگر اونلارین ایشلرینی و دوروم‌لارینی دئسه ایدیـز، هـم دانیشیق دایاخشی و همده عذر یئرینده گؤزه‌ل اولاردی. یاخشیسی بو ایمیش کـی اونـلارا دییه ایدیز: پروردگارا بیزیم و اونلارین قانلارینی توکولمکدن سـاخلا، بـیز ایلـه اونلاریـن اورتادا اولان کدرلرینی اصلاحه چک و اونلاری آزقینلیقدان نجات وئر تا بیلمیین‌لـر حاققـا تانیش اولسونلار و بیله‌بیله عناد ائدنلر عناد لاریندان ال گوتورسونلر.

خطبه ۱۹۸

بو جواندان مغایات اولون

منیم عوضیمه بوایکی جواندان مغایات اولون کی بونلارین ئولومـی منـی داغیـدار مـن بونلارین ئولومینه پاخیل‌له‌نیره‌م؛ چون‌کی بوئولمگ ایله، پیغمبرین نسلی قیریلار...

سیدرضی بویورور:«اَمِلکوا عنّی هذا الغُلامَ» یعنی منیم عوضیمـه بـو جوانـدان مغایـات اولون بیر فصاحتلی کلامدیر.

کلام ۱۹۹

خوارجه بویورور

ای جماعت ایندییه‌دک ایشلر من دیین ایدی اما ایندی ووروشمالار سیزی آیاقدان سالدی. آند اولسون تانرییه کی ساواش سیزین طرفدن باشلاندی... و بو بیر حالداایدی کی دشمانلاری زاواللی ائتدی.

دونن سیزلره امیرایدیم اما بوگون مأمور اولموشام. دونن سیزی نهی ائدیردیم اما بوگون ایشیمین قاباغین آلیب سیز... سیزلر دونیا بقاسین سئویرسیز، منده سیزلری سئومه دیگیزایشلره مجبور ائتمیره‌م.

خطبه ۲۰۰

افراط و تفریط، یوخ

بصرده اولان زامان، صحابه‌لریندن«علاء ابن زیاد حارثی‌نین» یولوخونا گئدنده، ائوینین گنیش‌لیگین گؤروب بئله بویوردی: بو ائوین گنیش اولدوغو یئرده، دونیادا نه ایش گوردون؟ بیر حالداکی آخیرتده گنیش ائوه‌احتیاجین وار. اگر سئویرسن کی بو ائوین گنیش‌لیگی کیمی آخیرتده‌ده یوردون گنیش اولسون، اوندا قوناقلیق وئر و قوهوملارایله صلهٔ رحم‌ائت و لازم حاقلاری یئرینه یتیر.

اوندا دیرکی آخیرتین گئنیش ائوینه نایل اولا بیلرسن» علاء دئدی: «یا امیرالمؤمنین قارداشیم عاصم‌ابن زیاددن سنه شکایتیم‌وار».

بویوردی: نه شکایت؟

دئدی: بیر خرقه گئیب و دونیادان ئوزچئویریبدیر.

جاوابیندا بئله بویوردی: «اونی منیم یانیما گتیرین. گلندن سونرا اونا خطاب بئله بویوردی: ای ئوز جانینین دشمانی، شیطان ایستیر، سن دیده‌رگین قالاسان، نه اوچون قادین اوشاغیوه‌ن رحم ائتیمرسن؟ آیا بئله دوشونورسن کی تانری حالال ائتدیگی زادلاری سندن

اسیرگه ییر؟ و ایسته میر اونلاردان فایدالاناسان؟ سن تانری یانیندا او قه‌ده‌ر آلچاقسان کی بئله فیکرلری سنین حاققیندالایق بیلمیر.

عاصم دئدی:«یا امیرالمؤمنین منده سن کیمی قالین پالتارگئیب قارت یئمک لردن فایدالانیرام...

حضرت بئله بویوردی: وای اولسون سنه من سن کیمی دگیلم. تانری حاقدان اولان باشچی لارا واجب ائدیب ئوزلری یوخسوللارکیمی گئچین سینلر تا یوخسول‌لوق، یوخسول‌لاری نگران و داغاناق ائتمه‌سین.

خطبه ۲۰۱

جاماعاتین اورتاسیندا یاییلان حدیث‌لر

بیر نفر جماعت اورتاسیندا یاییلان، اویدورولموش خبرلرین حاققینداسوروشان زامان، بئله بویورموشدی:

بیل کی جماعت اورتاسیندا یاییلان خبرلر، حاقلی، اؤنم‌سیز، دوزگون، یالانچی، قالدیران، قالدیریلان، عمومی خصوصی، محکم بنزه‌ریشلی، قؤرونموش‌و خیالی خبرلردن عبارتدیلر. حقیقت بودورکی جناب پیغمبره، دیری‌لیک زامانی، چوخلو یالانلار باغلادیلار. بئله اولدوکی، آیاغا قالخیب بویوردی: هر کیم بیله‌بیله منیم دیلیمدن، یالانچی سؤزلر یاراشدیرا، اوتوران یئرینی اوتدا بیلمه‌لیدیر. جناب پیغمبرین حدیثلرینی بودوردنفردن ائشیدرسن‌کی بشینجی‌سی یوخدور: بیری او کیمسه دیرکی، ایکی ئوزلی‌لیک ایله ئوزونی مؤسلمان بیلدیریب اما گناه ائتمه‌دن چکینمیر بئله‌لیکده آللّهین رسولینه یالان باغلیر. اگر جماعت اونی ایکی ئوزلی و یالانچی بیلسه ایدیلر، او روایت ائدن حدیثلری قبول ائتمییوب دانیشیق‌لارینی اینانمازدیلار. اما سؤز بورداديرکی دئیرلر، او آدام، پیغمبرین صحابه‌لریندندیر. چون اونی گوروب و حدیثلری اوندان ائشیدیبدیر. بو دلیله سؤزلرینی قبول ائدیردیلر. اما حقیقتده تانری، منافق‌لری سنه تانیتدیریبدیر و اونلاردان خبر وئریب، سنی آییلدیبدیر.

بو ایکی ئوزلی‌لر، پیغمبردن سونرا، دیری قالیب بئله‌لیکده آزقین باشچی لاراکی یالان و بهتان ایله اونلاری جهنمه ساری چکیردیلر، یاخینلاشدیلار. حدیثلری جعل ائتمگیله اونلاری اینسانلارین مال و جانینا حاکیم ائتدیلر و اونلارین الی ایله دونیانی یئدیلر...

جماعتده عملده آزقین باشچیلارایله بیرلیکده‌دیلر مگراونلارکی، تانری اونلاری یانلیشدان ساخلار.

ایکینچی‌سی او آدامدیرکی جناب پیغمبردن بیر حدیث ائشیدیب اما اونی یادیندا یاخشی ساخلامییوبدور. کیریخیب، یانلیش گئدیر. او بیله‌بیله یالان دئمز بیلدیگین دئیر و اونا عمل ائدیر و دئیرمن بونلاری آللهین رسولوندان، ائشیدمیشم.

اگر مؤسلمانلار بیلسه ایدیلرکی او یانیلیش دوشونوبدور، اوندان قبول ائتمزدیلر و اگر ئوزیده دوشونسه ایدی کی یاهالیر، او حدیثلری آتیب داها دئمزدی...

اوچونجوسی: او آدام دیرکی، رسول اکرمدن(ﷺ) بیرحدیث ائشیدیبدیر کی بیر ایشه امرائیمیشدیر اما سونرا او امره اجازه وئریلمه‌میشدی و بو آدامین خبری یوخدور. یعنی نهی اولونماغینی بیلمیر اما اونون امریندن خبرلی‌دیر بوناگوره اگر بیلسه ایدی او حدیث باطل اولوبدور، اونی دئمزدی.اگر مؤسلمانلاردا بیلسه ایدیلر کی باطل اولوبدور عمل ائتمزدیلر.

دوردونجی، او آدامدیرکی تانرییه و اونون پیغمبرینه یالان گمانی وئرمز و اونلارین حوءرمتینه یالان ساتماغی دشمان بیلسر هئچ زامان کیریخماز بلکه ائشیدیگین یاددا ساخلییوب، هامان جور دییر. یعنی اونا بیر زادی آرتریب یا اسگیتمز. ناسخ‌لری بیلر و منسوخلاردان کنار گزه‌ر یا عمومی و خصوصی‌لری قانیب هره‌سین ئوزیئرینده ساخلار. محکم و متشابه‌لره آییقدیر».

بیرپارازامانلار حضرت پیغمبردن بیر سؤز دئیلنده، گاهدان ایکی آنلام الـه گلردی. بیر آنلامی مخصوص زامانا و بیر آنلامی بوتوولوکده‌زامانلارا شامل اولاردی.

بو دلیله گوره بیری اگر بیلمه‌سه ایدی کی، تانری و اونون پیغمبری دییه ن کلامدان نه منظورلاری وار؟ او سؤزی ائشیدرکن، بیلمه مزلیکدن ترسه‌سینه آنلاشدیراردی و قرارئله دگیلدی کی هامی صحابه‌لر جناب پیغمبردن ائشیدن سؤزلردن، بیرده آچیقلانماق ایسته

سینلر. بلکه ایستردیلرکی، بیر چؤلـده اوتـوران گلیـب بـیر سـؤز سوروشسـون، اونـدا او سؤزلردن ائشیدسینلر. امـا مـن هـر نـه اولسـا ایـدی، او جنـابدان سوروشـوب یـادیمدا ساخلاردیم. بو علت‌لریدی‌کی روایت‌لر قاریشماغینا، سبب اولوردی.

خطبه ۲۰۲

اللهین قدرتی و اثرلری

اللـهین، قـدرت، حشـمت و گؤزه‌ل یاراتمـاقلارینداان بودورکـی شـپه‌لی و درین‌دنـیز وبیربیری اؤسته قاتلانان‌سولاردان‌قوری بیرموجود یاراشیغا چکدی...

سونرا اونون بوغیله گویلری قات باقات یاراتدی. اونلار بیرله شندن سونرا، ینه آیـسیریب یئددی گویلری وجوده گتیردی. تانری امرینه گوره او گویلر قـراره گلیـب ئـوز یـئرلرینده قالدیلار. یئر هر گنیش دنیز ایچینده تانری فرمانینی سایین توتـدی. اونـلار ئـوز یـئرلرینده قالدیلار و قورخوسوندان یئریمکدن دوشدولر...

سونراداغ، داش و دیکلـری یـارادیب یـئرلرینده سیخیشـدیردی. او داغلاریـن باشـینی اوجالیق لاردا و کوک‌لرینی سودا قرار وئردی. او داغلاری کنـار یـئرلردن اوجـالاندیریب، کؤکلرینی یئرآلتیندا قـازیق کیمـی چـالدی. داهـا یـئر، اوسـتونده اولان یـارانمیش‌لاری، تیتره‌تمه‌دی. یوکی‌ایله، سویاباتمادی، یئریندن قیراغا چکیلمه‌دی.

بوپاک تانری دیرکی یئرلری بیر بئله شپه‌لردن سونرا ساکن ائدیب زیغلارینی قوروتـدی و یارانمیش‌لارینا اوتورماق یئری قرار وئردی. او یئرلری، سـاکن، دریـن دنـیزلر ایچینـده، گنیش لندیردی.

یئل اسن زامـان، او دنـیزی آلـت أوسـت ائدیـر، بویـان او یانـا چـیرپـیر، یـاغیش‌لی بولوتلار،اودنیزی تیتره‌دیر .بو اثرلرده تانریدان قورخانلارا، عیبرت آلماق یئری وار.

خطبه ۲۰۳

حال سیز صحابه‌لرینه خطاب

ای الله، سنین هر بنده‌ن، بیزیم عدالتلـی، دوزگون سـؤزلریمزی کـی دونیـانین فسـق و فجوریندن اصلاحه گوره دئیریک، ائشـیده و قبـول ائتمییـه و سـنله یوللاشـمیه ، بودینـده تنبل‌لیکدن سوای بیر سببی یوخدور.

ای یئرلرده و گویلرده یئرله شنلرین بؤیوک شاهدی!! اونون خلافلارینا، سـنی و هـامونی شاهد توتورام. یوخساسن، اونلاریـن یاردیمینـا نیـازین یوخـدور،بلکـه اونـی گنـاهلاری خاطرینه یاخالیه جکسن.

خطبه ۲۰۴

پیغمبرین(ﷺ) وصفینده

او آللهه شکر اولسون کی قوللارینا بنزه ریشدن یوخاری و اونلارین سؤزلرینه غـالب و اونلاردان آرتیق‌دیر. حیرتلی یاراشدیرماسی آییـق وجدانـلارا بللـی و خیـال صاحبلارینـه گیزلیندیر. او، بیلن‌دیر اما بیلمه‌گی بیرکیمسه‌دن اویره نمییوب و فیکـر ائتمـه‌دن قابـاق هـر زادی یـارادیبدیر. او بـیرالله‌دیرکی قـارانلیق اونـا پـرده اولابیلمـز. او، گورمـک اوچـون ایشیغانیازی یوخدور گئجه یا گوندوزون اونا غلبه‌سی اولماز. علم‌لری اؤیره‌نمه‌دن دگیل.

پیغمبرین ذکرینده(ﷺ): تانری پیغمبرینی نوریله گونـدردی و اونـی هـامودان قاباقجـا و سئچیلمیش‌لردن قرار وئردی بوتوولوکده داغینتی‌لاری اونولا بیر یئره ییغـدی. زورلـولاری اونولا سیندیردی. اونون الی‌ایله چتین‌لر راحات اولوب، ساغ، سول آزقین لیـق لاری یـوخ ائتدی.

خطبه ۲۰۵

اللهین حمدی ـ اویودلار

شهادت وئریره‌م کی تانری عدالتلی‌دیر و عدل‌له رفتارائدر.او بیرحاکیمدیرکی‌حاقّی باطلدن آییرار. شهادت وئریره‌م کی محمد(ﷺ) اونون بنده‌سی، پیغمبری و قوللارآغاسیدیر. او زامان کی تانری، یارانمیشلاری یاراتدی. اونلاری ایکی بولگی‌ده آییردی. پیغمبری خیر طرفینده یاراتدی. او حضرتین سؤلاله‌سینده فساد ائدنلره یئریوخدور و سوچلولار، او سؤلاله‌ده شریک دگیل‌لر.

آییلین؛ تانری خیرلی ایشلره و خیر صاحبلرینه و حاققا، دستک و اونون اطاعتینده اولوب فرمان آپارانلارا، قوروقچو یوللاییبدیر.

آییلین هر اطاعت اوچون پاک تانری طرفیندن، یاردیم‌لار وارکی دیل‌لری دانیشان و کونول‌لری آرخایین دیلار. و حاجت ایستین‌لرین حاجتینی و ساغلیق ایستین‌لره ساغلیق باغیشلار. بیلین اللهین علم‌لرینی ساخلیان بنده‌لر، ساخلامالی علم‌لردن مغایات اولوب بولاقلارینی آخدیرارلار. بیربیرلرینه یاردیم و ایسته‌مک اوچون قووشارلار، محبت‌له گوروشوب، علم کاساسینی دویونجا ایچدیره‌رلر. شک اونلارا یول تاپابیلمز. غیبت اونلارین یانیندا یئرسالابیلمز...

بوگؤزه‌ل نئجه لیکلر ایله تانری اونلاری یارادیبدیر، تانری یولوندا بیربیرلری ایله دوروب یا اوتورارلار. اونلار یاخشی توم لارا بنزه‌رلرکی اکین اوچون قاتقی سیزلاری سئچیلیبدیلر و قالانلاری آتیلیب دیلار بو، اونلارین تئیی اولماقیندان دیر.

گره‌کدیر کیشی بو اویودی قبول ائده و حساب گونی چاتمامیشدان اوندان حساب آپارا... گره‌کدیر هر کیم یاشایشین قیسسالیغینا و عمل‌لرینین آزلیغینا باخیب، اونلاری آخیرت اوچون یاخشی لاندیرا. خوش او کمال صاحبینه کی، حاق یولونا چاغیراندان، اطاعت ائدر و اونی فساده چکن‌لردن، ایراق دولانار. خوش او کمال صاحبینه‌کی، اونون گؤزلری‌آچیق و دوزگون یول ایله ساغ‌سلامت ساحله چاتیر. قاپولار باغلانمامیش و علت‌لر الدن گئتمه‌میش‌دن قاباق، توبه قاپوسون چالیب، قائیتماغیله، گناهلاری ئوزوندن،

ایراقلاندیرار. بئله‌لیکله حاق یولی، اونا بللی اولوب، اویولدا گئدر.

خطبه ۲۰۶

اللهین نعمت‌لرینه شوکر

شوکر او تانرییه کی گئجه‌لریمی ئولمه‌میشدن سحره چیخارتدیم و وجودیمده خسته‌لیک و آغری یوخدور. پیس خسته‌لیکلره یا پیس ایشلریمین جزاسینا توتولمامیشام، سونسوز قالمامیشام. دیندن قیراغا چکیلمه‌میشم. تانرینی دانمامیشام. ایمانیمدن نگران دگیلم، ده‌لی اولمامیشام گئچن زامانین امت‌لری‌نین عذابینا دوچار دگیلم، گئجه‌لریمی سحر ائده‌ره‌م بیر حالداکی اللهین اختیارسیز قول و ئوز نفسیمین ستمکاره‌سی‌یم.

ای منیم اللهیم، سنین حجت‌لرین منه تامام دیر،دیللنمک یئری یوخومدور اگر سندن باغیش اولماسا، باجاریق ائده بیلمه‌ره‌م.

ای تانری سنه پناه گتیریره‌م بوندان کی یوخسول لوغا و دارماداغین اولماغادوشم یا دوزگون یولوندان ایتگین اولام یا سن اولان حکومتده مظلوم و ذلیل اولام. هر حالدااختیاریم سنین الینده دیر. ای تانری!! منیم جانیمی ده‌یه رلی و سئومه‌لی عضولریمدن قاباق آل و جانیمی او امانت‌لردن قرار وئرکی هامودان قاباقجا ایسترسن.

ای تانری!! سنه پناه گتیریره‌م، بوندان کی سن بویوراندان ائشیگه چیخام و یا دینیندن آزقین‌اولوب آزغین لیقا دوشم یا هوسلریم هدایتیندن قاباقجا منه غالب اولا.

خطبه ۲۰۷

دین و دونیا اوچون اویودلار

تانری منی سیزلره امیر قرار وئرمگیله، منیم اوچون بیرحاق یارادیبدیر. نئجه کی منیم سیزلرین بوینوندا حاققیم وار، سیزلرینده منیم بوینومدا حاققیز واردیر. بئله دئملی دیرکی، حاق میدانی، دانیشان زامان، هامودان گنیش، اما ایش زامانی هامودان دار و سیخینتی

اولاندیر. هئچ حاق، بیر طرفلی اولا بیلمز اگر اولموش اولسا، او حاق یالنیز اللـهین دیرکـی یاراتدیقلارینین بئله بیر حاقلاریندان یوخلاریدیر. چون‌کی اللهین الینده عدالت و قدرت واردیر. هر زاد داکی اونون حؤکمی جاری اولا، عدالتدندیر. اما باغشلییان و احتیاجی اولمیان تانری، ئوزحاققینی بنده‌لرینه بئله قرار وئریبدیرکی اونا ستایش ائتسین‌لر و او ستایش برابرینده نئچه برابر آرتیقلاشا اجرت آلسینلار.

تانری او لازم حؤکملردن بعضی‌لرینی بیرپاراسینین قارشی سیندا قرار وئریبدیر. اما هر حالدااو حاقلار، برابرلیکده دیلر. او حاقلارین بعضی‌سی بعضی‌لرین قارشیندا، واجبدیر.

بیرپاراحاقلار آردینجا حاق وجوده گتیره‌ر. بؤیوک و واجب حاقلاردان بیری کی تانری، اونی واجب بیلیبدیر، ولی امرین حاققی جاماعاتا و جاماعاتین حاققی ولی امر اوچوندور. بو بیر حؤکم دورکی تانری اونلارین هره سینه واجب قرار وئریبدیر. بو حاق اونلارین بیربیرلرینه محبتلی اولماق و دین‌لرینه حوءرمت قازانماق وسیله‌سیدیر.

اودورکی جاماعات، ولی امرلرین خوش رفتاریله یاخشی اولار. و بیریده ولی امرلرین حالی خوش اولا بیلمز مگرکی، جاماعات اونلارین آردیندا دایانالار... اگر بونلار اونلارین و اونلار بونلارین حقوقیندن حیمایت ائده‌لر، اوندا، حاق اورتالیقداحاکیم اولار. دین قورقولاری محکم‌لشیب، عدالت یوللاری دوزگون و حضرت پیغمبرین حؤکملری، یئرینده قرار تاپار... بئله لیکده زمانه اصلاحه گلر. حکومت داوامینا اومود یولی آچیلار و دشمانلارین تاماه لاری آزالار. اگر جاماعات حکومت والی سینه غالب اولالار و یا حاکیم جاماعاتین حقوقینه ال ئوزالدا، حؤکمدارلیق نظامی بیربیرینه ده‌یه‌ر. دینده ظلم و چورومک نشانه‌لری بللی اولوب و دینین سنت‌لری اونودولار. اوندا هر کیم کونلی سئودیگی کیمی عمل ائدیب، شرعین حؤکملری ده تعطیله چکیلر. اینسانلارین دردی آرتار، بؤیوک حاقلارین ادا اولونماماسیندان بیر کیمسه کدر لنمز. یاخشی اینسانلار ذلته دوشوب یامان آداملار، عزته چاتارلار. اللهین مکافات وئرمه‌لری، چوخالار.

اودورکی سیزلره واجبدیر بیربیریزی، بو حاققین اداسیندا اویود وئره‌سیز... چون هر قه‌ده‌ر چالیشیلسا، ینه هئچ کیم اللهین لیاقتلی قوللار مقامینا چاتابیلمز. اما اللـهین ئوز

بنده‌لرینه واجب حاقلاردان بیری بودورکی، چنته‌لرینده اولان قه‌ده‌ر. بیربیرلرینی یاردیملاسینلار و حاققی ئوز اورتالیقلاریندا اجرا ائتسینلر. حتی اوجا مقام صاحبلریندن هئچ کیم یوخدورکی، بوینوندا اولان حاققی اجرا ائتمکده ئوزگه‌لرین یاردیمینا نیازی اولماسین. اینسانلار هر قه‌ده‌ر آلچاق مقاملی اولموش اولسالار ینه‌ده حاق یولوندا اونلارا نیاز واردیر.

بو سؤزده بیر نفر صحابه‌لریندن بیرئوزین دانیشیق ایله اونی مدح ائدیب اطاعتینی بیلیندیردی. امام اونا بئله بویوردی: اللهین بؤیوک مقامی هر کیمین نظرینده بؤیوک بیلینیب ویئرسالسا، یئری وارکی الله‌دان سوای هر نه اولورسا، اونون یانیندا کیچیک اولسون، بئله لیاقتلی اینسان، او اینسان دیرکی اللهین نعمت و احسانلاری اونا چوخ شاملدیر. چون هر کیمه تانری نعمتی آرتیق اولا، هامان اندازا، حاققی آرتیریبدیر.

حاکیملرین چوخ آلچاق دورومو یاخشی اینسانلار یانیندا بودورکی. اوه‌نیب و کبرلی اولماق خیالی اونلارین حاققینداوئریلسین و یا گوره‌ن ایشلری اوه‌نمیه بنزه‌ریشی اولا. منیم بوندان آجیغیم گلرکی، سیزلر طرفیندن مدح اولونام. تانرییه شوکر اولسون من بئله دگیلم. اگر سیزلر طرفیندن مدحی خوشلا سائیدیم، او مدحی تانری خاطرینه، کی هامودان آرتیق ستایشه حاقلی دیر، ترک ائدیب ئوزومدن ئوزاقلاندیراردیم.

چوخلاری وارکی بیر چالیشمادان سونرا مدح اولونماغی شیرین بیلرلر، اما سیزلر منی تانری اطاعتینه گوره و هابئله سیزلرایله خوشلوقلا رفتاریمه گوره‌مدح ائتمییون. چون بوینومدا اولان حاقلاردان قورتارمامیشام و واجب ایشلریم‌کی اجراسینا مجبورام، هله‌قالیر. اودورکی منی ظالیم حاکیملر کیمی مدح ائتمییون و خشم‌لی حاکیملردن گیزله ده‌نی مندن گیزلتمییون. ظالیملر یانیندا دانیشان کیمی منله دانیشمییون و بو فیکر خاطریزه گلمه‌سین کی اگر بیر حاقلی سؤز دئیلسه، منه چتین گله یا ئوزیمی بؤیوک سانماق فیکرینده‌یم. چون هر کیم حاق سؤزلری چتین قبول ائده، عدالتله عمل ائتمگی ده چتین بیلر. سیزلرده حاق دانیشماقدان و عدالتله مشورت و رفتار ائتمه‌دن ئوز چئومییون. منده ئوزوم یانلیش لاردان کونلوم راحات دگیل. آنجاق تانری منی قؤرویان و آرتیق، ساخلیاندیر.

منله سیزلر، اللهین قولی یو و اوندان سوای اجرت وئره‌ن یوخدور. هـامونون آغاسـی و باشینین صاحبی‌دیر. بیزلرده اختیار یوخدور. اودورکی بیزلری قانمامازلیقدان نجات وئره‌ر و مصلحت اولان بیلگیلره ساری یول گوستره‌ر. آزقین اولمـاغیمیزی هدایـت و دوزگونلـوک طرفینه آپارار. بیر پارا دار دوشونجه لیکدن سونرا بیزلره، گورمک و آنلاییش وئره‌ر.

خطبه ۲۰۸

قریش‌دن شکایت

ای آلله! من، قریش واونلارا یاردیم اولانلارین قارشیندا، سندن یاردیم ایسـتیره‌م، چـون اونلار منله پیغمبرین اورتاسیندا اولان رابطه‌نی قیردیلار و حاق کاسـه‌می یـئره توکدولـر و حقوقیمی چارپیشماق ایله الیمدن آلماق اوچون، بیر لشدیلر و بئله دئدیلر: آییل! حـاقلاردان بیری اودورکی آلابیله‌سن و بیری ده اودورکی سندن آلسین‌لار.

ایندی یـا غصـه لنیـب صبر ائـت یـا حسـرتلی أول«او زامـان کـی گوردوم یـاخین آداملاریم‌دان سوای آرخاچی یوخومدور. داها ایسته مه‌دیم ائولادیمی‌ده ئولومه وئریم...

بوناگوره توز چولقامیش گؤزلریمی یومدوم و بوغازیندا سـوموک قـالان کیمسـه‌لر دک اوتقوندوم، قیزقین‌لیغیمی اونودمـاق اوچـون حنظـل‌دن آجـی وایتـی قمـه‌لر یاراسیندان، آغریملی دردلره، دؤزدوم.

سیدرضی بئلـه بویـورور: بـو سـؤز قابـاقداکی خطبـه‌لرین اؤرتاسـیندا (خطبـه ۱۷۱) گلمیشدی اما بو ایکی روایتین تفاوتلی اولدوغوناگوره ینه بوردا گتیردیم».

ـ (ینه بوسؤزلری او آداملارین حاققینداکی اونولا محاربه اوچـون بصریـه گلمیشـدیلر، بویورموشدی) منیم طرفیمدن تیکیلن والی‌لره و خزانـه‌دارلارا و منـه بیعـت ائـدن شـهرین اهالی سینه هجوم چکدیلر، اونلارین بیرلیک لرینی دیده رگین سالماغیله داغیتدیـلار. منیـم شیعه‌لریمه ال آچیب بیرآزین فیریلداق ایله ئولدوردولـر. امـا اونلاریـن بـیر آزی شمشـیر چکیب دایاندیلار تا صداقتله، تانری زیارتینه نایل اولدولار.

خطبه ۲۰۹ ـ دان

جمل ساواشیندا، طلحه‌نین جنازه‌سین گوره‌نده

جمل محاربه‌سی گونی او زامان کی«طلحه و عبدالرحمن بن عتا بین» جنازه‌لری کناریندان گئچیردی، بویوردی: ابومحمد(طلحه) بو یئرده غریب دوشوبدور. آند اولسون تانرییه من راضی دگیلدیم کی قریش طایفاسی بوردا ئولسونلر. من عبدمناف طایفا سیندان انتقام آلدیم اما بنی‌جمح باشچی‌لاری الیمدن قاچدیلار. اونلار او ایشه‌کی لیاقت‌لری یوخ ایدی، بویون ئوزاتدیلار... اما نایل اولمامیشدان بویونلاری سیندی.

خطبه ۲۱۰

دوزگون ایمان گتیره‌ن

عاغیلینی ایشله دیب نفسینی ئولدوره‌ر تا جسمی آریق‌لیب أوره‌گی یوموشانسین. وجودی نوریله پارلاسین و بو پارلاق هدایت یولونی اونا ایشیقلاندیریب، حاق یولوندا گئده بیلسین. تانری یولی اونی ساغلیقلا منزله یتیرسین تا او اوتراقدا امان تاپیب راحات خیال ایله اوتورسون. چون او عاغیلینی و أوره گینی تانری یولوندا ایشله دیبدیر.

خطبه ۲۱۱

تانری یولونداااولان ساواشدا چالیشین

تانری سیزلردن تشکر اومور چون سیزلری ئوز ایشلرینه خلیفه قرار وئریبدیر. بوبؤیوک ایشین ساحه‌سینده سیزلره ماجال وئریب تا بیربیریزدن قاباغادوشه سیز. اودورکی چالیشین و بئلیزی باغلییوب اته گیزی چیرمالییون نیه‌کی ایش ایله راحات چیلیق، بیر یئرده اولا بیلمز واویقولار اراده‌لری سیندیرار. قارانلیقلار دا ایشیقلاری محو ائدر.

خطبه ۲۱۲

عیبرت آلین ای اینسانلار، عیبرت...

بو سؤزلری الهیکم‌التکاثر حتی[1] زرتم‌المقابر آیه‌لرینی‌اوخویاندان سونرا بویورموشدی: ای عجب! نئجه ئوزاق هدفدیر؟ و نه قه‌دەر غفلتده قالان زیارتچی لردیلر و نئجه بؤیوک رسوای چیلیق‌دیرکی هر یانی گئدنلردن بوش گورورلر؟ خاطرله مه‌لی یئر بورادیر. اما نئجه خاطرله‌مک؟...

اونلار ئولن لرینی ئوزق یئرلردن هارای لیردیلار. گوره‌سن بونلار توپراق آلتینده قالان بابالارینا أووه‌نیرلر؟ یا ئولن لرینین ساییناا ئن لنیرلر؟ جانسیز، ترپشمیین چوروموش ئولی‌لردن بیر ده قائیتماق ایستیرلر.اما او ئولن‌لر، عیبرت آلماق اوچون لایقدیلر. چون‌کی داها شیش مگه لیاقتلری یوخدور. اونلارا باخماقیله آلچاق کونول اولون کی آنلاییشا یاخیندیر... اونلارباشی اوجالیق سببی اولابیلمزلر. حقیقت بودورکی، اونلار گؤزلرین آچمادیلار و بویولدا جهالته دوشدولر اگر، گئنیش و بوش قالان یورد و یووالاردان سوروشموش اولسالار جاواب آلارلارکی، توپراقدا ایتیب و داغیلیبدیلار. اما سیزلر اونلارین آردیندا غفلت ایله باش بدنلرینی آیاقلیرسیز و اونلارائشیگه آتانی چئنیرسیزو اونلاردان قالمیش خارابالاردا یاشاییرسیز. گئجه و گوندوزلر بواورتالیقدا حالیزا اوخشوب آغلیور. اونلارکی سیزلردن قاباق، ئولوب و یوردلارینا چاتیبلار، بؤیوک مقامی‌اولانلار، شانلی آدلیم سلطانلار، ایشچیلر برزخین قوینوندا یئرلشدیلر. توپراق اونلارا ال تاپدی، أت‌لرینی یئیب قانلارینی ایچدی، یئرین دلیک‌لرینده دونوب حالسیزلارا قوشولدولار. اونلار ائله گیزلین وایتگین اولارلارکی داها تاپیلمازلار. قورخولی زادلاراونلاری قورخودابیلمز. پوزقونلو هاواسی اونلاری کدرلندیرمز. یئرین تیترتمه‌سی اونلاری نگران ائتمز. اوجا اوجاسسلره قولاق آسمازلار، اونلار گیزلینده دیلر. بیر حالداکی، ئوزه چیخابیلمزلر، بیر کیمسه اونلارین قائیتماغینا گؤز تیکمییوبدور. گؤرونوش ده حاضردیلر اما مجلسلره گله بیلمزلر. ییغیشانلار داغیلب بیرله شنلر آیریلیبلار. بو علت ئوزین سفرلردن دگیل کی بیر بیرلریندن خبر سیزدیلر یا شهرلری سس سیزدیر، بلکه اونلار بیر جامدان ایچیب‌لرکی،

دیل‌لری لال، قولاقلاری کار، حرکت و قیمیلداشمالاری، سـکوته چئوریلیبدیـر. اونلاریـن دوروملاری او ئوزی قویلولارا بنزه‌رکی توپراق اؤسته یاتیبلار. اونلار بـیر قونشـودولارکی بیربیرلرینـه، مونـس اولمـازلار. بـیر یولداشـدیلارکی بیربـیرلرینین گوروشـونه گئتمزلـر. تـانیش‌لیق‌لار اؤرتـالاریندا هنه‌لشـیب و قارداشـلیق لار قـیریلیبدیر. بـیر یئرده اولدوغـو حالدا،تکجه قالیبلار. یولـداش اولسـائیدیلر، اینـدی آیـری دیـلار. گئجـه‌لری گونـدوز و گوندوزلری گئجه اولماز گئجه یا گوندوز چاغی کی ئولوبلر، داهـا زامـان اونـلار اوچـون داواملی قالیبدیر. او دونیانین عذابلارینی، بیلدیکلریندن ده آرتیـق گوره‌رلـر و سـزالارینی، ایناندیقلاریندان بؤیوک گوره‌رلر. بو ایکی اثر، اونلار اوچون حساب گونونـه دک قالمـالی دیلار. او زاماندا، اونلار قورخو و اومود آراسیندا دولانارلار. اگر ئولندن سونرا دیلـه گلسـه ایدیلر ینه گوردوکلرینی، دیلده بیان ائده بیلمزدیلر. اگر اونلارین ایزی ایتیـب و اونـلاردان خبرگلمیر، ینه عیبرت آلان گؤزلری باخیر. عاغیل قولاقلاری ائشیـدیر. کونـول دیلـی ایلـه دانیشارلار و دییرلرکی نئجـه او گولـر ئوزلـر، توتقونلاشـدی؟ او یوموشـاق بدنلـر نئجـه داغیلدیلار؟ گئیم‌لریمیز چورومـوش، یاتـاقلاریمیز داردیـر. قورخونـی بیربیریمـیزدن ارث آپاریریق سس سیزاولان ائولریمیز داغیلدی، گؤزه‌للیک لریمیز پوزولدی ئوزوموز ایگره‌نچی اولدی قورخولی ائوده قالماغیمیز ئوزاندی. غصه‌دن نجات تاپابیلمه‌ییب، داریشـیلیق لاردان دا قورتالمادیق.

اگر عاغیلیوه‌ن رجوع ائدیب حال لارینی گوره‌سن یا جهالت پرده‌سـی گؤزونـدن کنـارا گئده، اوندا بیلرسن کی اونلارین قولاقلارینی بوجک‌لر و قورداقلار یئیـب، کـار اولوبـلار. گؤزلرینه توپراقلاردان سورمه چکیب، درینه دوشوبلر. دیللری اویله کسگین لیکلردن سـونرا پارچا پارچا اولوب أوره‌کلری دوشلرینده بیر چالیشمادان سونرا سونوب و عضولرینده بـیر تازا چورومک، اونلاری اپریده ر. خـاراب اولمـاق یولـو، جسـدلرینه راحاتلاشـیبدیر. بـو بیرحالدادیرکی، جسدلری چورومک قارشیندا داوام گتیره بیلمیر. داها ال‌لری یوخـدور کـی دفاع ائتسین‌لر، أوره‌کلری یوخدورکی نالـه ائتسـین. کونـول کدرلـی توزلـی، گؤزلرینـده یازیق‌لیق و توتقونلو واردیر کی دونرگی دگیل‌لر و چتین‌لیکلر باشاچاتمازلار.

چوخلــو حوءرمتلــی و گۆزەل ســیمالی‌لارکی یاخشــی نعمت‌لــر و خــوش گونلرایلــه یاشامیشدیلار، کامینا چکیب و او کیمســه‌لرکی ایســتیردیلر لذت‌لــر ایلــه غصــه‌لری آرادان آپارسینلار و مصیبت چاغیندا ئوزلرینی اویونچاقلاریله مشــغول ائدیردیلــر. او زامــان کــی اونلار دونیایه و دونیا اونلارا گولوردی، خوشجا گونلر سایه‌سینده غفلتده یاشیردیلار. بــیردن بیره، زمانه اونلاری ازیب، بئل‌لرینی بوکدی. ئولوم، یاخیندان اونلارا بــاخیردی. اونــلار بــیر غصه‌یه چولقاندیلارکی اوندان گورمه میشدیلر... گیزلین غصه‌لرکی عاغیل‌لرینه گلمز ایــدی باشلارینا گلدی... بونلار بیر حالدا ایدیلرکی ئوز ساغلیق‌لارینا آرخائین ایدیلر. خسته لیکلــر وجودلارینا هجوم چکدی و... بئله بیر زاماندا‌کی ئوز توختاماقلارینــا انــس توتموشــدولار، قورخولــی حــالداطبیب‌لر اونــا بیلدیــره‌ن زادلارا نئجــه‌کی ایســتی‌لیگی ســرینلیک ایلــه و سرینلیگی ایستی‌لیک ایله علاج ائده‌ر دی، هجوم چکدی. اما سرین‌لیکلر ایستی‌لیگی عــلاج ائتمه‌ییب بیرآزدا اونا آرتیردی و ایستی‌لیکلر سرین لیکلری قایتارمیوب خسته لیــگی داهــادا آرتیردی. مزاجلارینی هئچ داوا ایله اعتداله گتیره بیلمه دیلر. بلکه اونلاری بیر آیری خســته لیــگه ســالدی. بئلــه بــیر حــالدا، اونــا أوره‌ک یــاندیرانلار اومودســوز اولــوب ال‌لــری ئوزولر.قوللوقچوسو، اونی اونودار، آروادو اوشاقلاری اونــون خســته لیگینــدن یورولــوب، سوروشانلارین جاوابیندا دینمزلر، یــانیندا، او غصــه‌لی خــبردن کــی دییــه بیلمــز ایدیلــر، دانیشارلار...

بیری دییر: حالی بئله دیرکی گورورسن. او بیریسی دیــیر، انشــاءالله ســاغلیقا ال تــاپــار. آیری‌لری اونی دؤزماغا چاغیرار و گئچه جکده کیلری خاطرلیه‌ر...

او اثناده‌کی ایستر دونیادان و یولداشلاریندان، آیریلسین، بیردن بیره اونا توتقونلو ق ئــوز وئره‌ر. هوشی باشیندان چیخار آغزی قورویار، بیلدیکلرینی دییه بیلمز...

چوخلو أوره‌ک‌یاندیران‌سؤزلر ائشیتسه‌ده، ئوزینی ائشیتمه‌مزلیگه‌وورار...

بو سؤزلر بیر بؤیوک باشدان کی اونا حوءرمت ائده‌ردی و یا بیرکیچیک باش کیمســه‌دن کی اونا رحم ائده‌ردی، ائشیدیلر.

حقیقتده ئولماغین بیر پاراقورخولی چتین‌لیکلری وار کــی دونیــادا یاشــیان‌لار اونــلاری

چوخ چتین دوشونرلر.

خطبه ۲۱۳

تانری سئوه‌ن اینسانلار

«ایگیرمی دوردونجی سوره‌نین آیه اوتوزیددی سینی او خویاندا بئله بویورموشدی»:
تانری أوره‌کلرین ایشیقلی اولماغینی، ئوزونه ذکر ائتمکده قرار وئریبدیر اودورکی آغیر اولموش قولاقلار ائشیدرلر. گوره‌نمیین گؤزلر گوره‌رلر. و عناد ائده‌ندن سونرا یولا گلرلر. تانری اوچون کی نعمت‌لری یئی دیر. ایتگین اولان شرع‌لر چاغی، بیر پارا بنده‌لری وار کی اونلارین خیال لارینا الهام ائدر، عاغیل و فیکرلری عالمینده اونلارایله دانیشار. اونلارین گؤز، قولاق و کونول‌لری نی، آیدینلیق چیراغیله ایشیقلاندیرار. اونلار اللهین گونلرینی اینسانلارین یادینا سالارلار و اللهین بؤیوک مقامینا ساری اونلاری قورخودارلار...
اونلار چؤل لرده اولان یول گوستره‌ن لرکیمی دیلر. هر کیم اورتا یولدان گئتسه، یولونی سئورلر. اما ساغ یا سولا چیخانلاری دانلیب یانلیش گئدمکلرینین قاباغین آلارلار.
بو پاک بنده‌لر بئله بیر یوللارین چیراغلاری و شبهه‌ده اولانلارین یول گوستره‌ن لریدیلر... اللهی یادلاندیرماغا بیر پارا شایسته‌لر واردیلار کی اونون اوچون دونیانی آتیبلار، هئچ زامان اونلارین باشلارینی، آلیش وئریش قاتابیلمز، عمرلرینی تانری یادیله سوره‌رلر. اؤز چاغیرماقلاریله تانری طرفیندن نهی اولونانلاری اونودوجولارین قولاغینا چاتدیرارلار. عدالته ساری چاغیریب، اؤزلری‌ده اونا عمل ائده‌ر لر. پیس یوللاردان مانع اولوب، اویوللارا گئتمزلر...
دئمک اولورکی بونلار دونیانی آتیب، آخیره تدن یاپیشیبلار ائله بیل بو دونیانین آردینندا اولان لاری گؤزلری ایله گوروب‌لر. برزخ عالمینده آییق‌دیلار، قیامت عالمی، آیدینلیق‌جا اونلارا بللی دیر. وعده‌لرینی اونلار اوچون آشکار ائدیبدیر. اونلار قیامت احوالینین پرده‌لرینی، گؤزلری قاباغیندان کنارا چکیب‌لر اویله کی. اونلار گوره‌نلری بیر کیمسه گوره بیلمز و ائشیده‌نلری، بیر آیری‌سی ائشیتمیر.

اگر اونلاری عاغیل ئـوزه رینـده توتوشـدوروب و اوتـوروب دورماقلارینـا باخسـان، گوره‌رسن‌کی حساب‌لارینا یتیشماغا حـاضردیلر. کیچیـک یـا بؤیـوک ایشـلره‌کی مـأمور اولموشدولار و یا گؤز أورتولوب یا نهی اولونوبلار. یئکه گنـاهلاری بئـل لرینـه آغـیرلیق سالیب گوتـور مـاغیندان عـاجزدیلر. آغلامـاقلاری بوغـازلارین توتـوب، دوشـگونلی و آغلارسسیله دانیشیرلار. پشیمان اولاراق سیزلاییب تانری قاباغیندا گنـاه‌لارینی دیلـه گتـیره رلر. بئله‌لیک له دوشونور سوزکی بو هدایت چـیراغلارینین دوره‌سـینده فرشـته‌لر دایـانیب راحاتچیلیق و برکت قاپولاری گؤی سمتیندن ئوزلرینه آچیلیبدیر آللهین ایسته دیگی کیمـی حوءرمتلـی مقـاملاردا اوتـورارلار. چـون تـانری اونلاریـن چالیشـمالارینداان و دوزگون یوللاریندان رضایتی‌وار. مناجات ائدرکن رحمت قوخوسونی آلیرلار. اونلار اللهین فضیلـت و کرامتلری رهنینده اولاراق اونون عظمتلی مقامی قارشیندا، آلچاق کونوللولـوک ائدیرلـر. غصه‌لرین چوخلوغی أوره‌ک لرین کدرلندیریب و آغیر آغلامـاقلار گؤزلرینـی یـاراليبدير. اونلار تانرییه یاخین اولماق اوچون هر قاپونی چالیرلار و او کیمسـه‌دن‌یاردیم ایسـتیرلرکی الی بوش دگیل وهئچ کیمی الی بوش قایتارماز.ایسته ییجیلراونـدان اومـود سـوز دگیللـر. ایندی سن ئوز حسابلاریوان قال کی ئوزگه لرین حسابی آیریدیر.

خطبه ۲۱۴

ای اینسان نه‌لر سنی گناه ائتمگه جرأت وئردی؟

«یـا ایهاالانسـان مـا غـرک بربـک الکریـم» آیـه سـینی اوخویـاندا بویورموشـدی: توغلانمیش‌لارین گناهکارلیق عذری، بوش بیر ادعادیر. او بیر توغلانان دیرکی عذری قبـول اولونان دگیل. نیه؟ چون ئوزقانمامازلیغینا اصرار ائدیبدیر. ای اینسان، نه‌لر سنی گناه ائتمـگه جرأت وئردی؟ هانسی زادلار سنی تانری قاباغیندا شئشه لیگه سالدی؟ هانسی زادلار سـنی فنا اولماغا هوسلندیریر؟

گوره‌سن آغری‌لارین توختامیه جکدیر؟ یا یوخودان او یانمییه‌جکسن؟ ندیر ئـوزگه‌لـره

رحم ائدیرسن اما ئوزین اوچون رحم ائتمیرسن؟ چوخلارینا کولگه سالیرسان و هر زامان گورنده‌کی آغری‌لار، بیرینی سیخیب اینجیدیر، أوره‌کدن و محبتله اونا آغلیرسان اماندندیرکی ئوز آغری‌لریوه‌ن دؤزورسن؟ و گناهلاریوه‌ن اصرار ائدیرسن؟ او ندیرکی سنی ئوزیوه‌ن آغلاماقدان تسلی وئریر؟ بیر حالداکی هئچ زاد سنه جانیندان آرتیق اولابیلمز، ینه اللهین باسقین قورخوسی سنی اویاتمیر؟ بیر حالداکی اونون یولوندان چیخیب قولای یولا دوشموسن.

گناه ایچینده اولان کونولی، اراده و چالیشماغیله علاج ائت. غفلت یوخوسوندان آییل. آلله فرمانیندا اؤل. اوناذکرائت. نیه‌کی؟ سن اوندان ئوز چئویریرسن امااوسنه محبت ائدیر. اونون بؤیوکلیگی و احسانی آلتینداسان، بؤیوکلیگین ینه سندن کسمیر و گناه لارین ئوزه گتیرمیر. حتی بیر گؤزیوموم ساآت عنایتیندن کنار دگیلسن. داها خیالین‌ندیر؟ اگر اونون اطاعتینده اولسایدین نه اولاردی؟

آند اولسون تانرییه اگر بو نئجه لیک ایکی نفرده اولسایدی و هر ایکی سی مال و قدرتده، بیر اولسایدیلار، اول آدام کی بو پیس نئجه لیکلری محکوم ائده‌ردی، ئوزین اولاردین. حاق بئله دیرکی دئیره‌م.

دونیا، سنی توغلامییوب بلکه سن اونا توغلانمیسان. دونیا اویودلارین بیلیندیریب و سنی عدالت وانصافا ساری چاغیریر. اونون سؤزلری، قرار قویدوغی کیمی آغری، پشیمانچلیق یا عاجزله‌مک حاققیندادوغرودور. یالان سئوله‌میر، سنی توغلامور بلکه اویود وئریر اما سن، چوخ اویود وئره‌نلری متهم ائدیرسن و چوخلو دوزگون خبرلری یالان سانیرسان.

اگر دونیانین شهرلرینده ییخیلمیش بوش ائولرینه باخسان، اونی یاخشی اویود وئره‌ن گوره‌رسن. یاخشی یولداش کیمی سنه پیسلیک یتیشمکده‌ن مانعدیر. اگر دونیایه کونول وئرمه‌سن یاخشی دونیادیر. گؤزه‌ل یئردیراگر، اونی وطن سانمیه‌سن. گله‌جکده کی خوشبخت اودورکی بوگون دونیادان کنار گزیر.

او زامانکی یئر تیتره‌ر و قورخولی علامتلرایله قیامت اولماق بللی اولار، هر

عبادتخانه‌نین عبادتچی‌لری هر بنده ئوز تانری سینه و هر قـول ئـوز آغاسـینا قاووشـار. او زاماندا، گویلره باخماق یئرده قدم گوتورمک عدالتله تانری قاباغیندا دوزگون شـکیلده جـزا وئریلر. او زاماندا، چوخلو دلیل‌لر باطل اولور و چوخلو عذرلر قبول اولماز.

بیر ایش گـورولمزکی عذریئری قالسین و اونا حجـت ائده‌بیلـه سـیز. اودورکـی سـیزه قالمیین دن، سیزه قالانلاری گوتورون. سفر اوچون حاضرلاشین و نجات وئره‌ن ایشـیغا گؤز تیکین. یوکوزی مینیک بئلینه یاخشی باغلییون.

خطبه ۲۱۵

علی(ع)نین ظلم ائتمگک ایله ایشی یوخدور

آند اولسون تانرییه اگر گئجه‌لر چالی تیکانی اوسته یاتسام و یـا منـی زنجـیره چکـه‌لر، بوندان یاخشی دیرکی قیامت گونی تـانری و پیغمبرایلـه گوروش ائـده‌م بـیر حـالدا کـی بیرپارابنده‌لرینه ظلم ائدیب یا دونیا مالیندان بیر زادی زورلامیـش اولام. نجـور اولابیلرکـی ظلم ائده‌م؟ نیه‌کی؟ وجودیم ترتله‌سیک چورومگه ساری گئدیر و چوخلو زامـان تـوپـراق آلتیندا قالاجکدیر.

آند اولســون تانرییــه عقیلـی گوردوم کـی نـهایت یوخسـول لامیشـدی. بـیر باتمـان بوغدالاریزدان مندن ایسته‌دی. اوشاقلارینی گوردوم کی ئولوشگه میش، توکلـری توزلـو، ائله بیل کی ماوی بویاقیله ئوزلرینی بویامیشدیلار. او چوخ دیره‌ندی. منده سؤزلرینه قـولاق آسدیم. او خیال ائدیردی من دینی‌می اونا ساتارام و اونون ایسته‌دیگی‌ایله گئده‌ره‌م. اما بـیر دمیر پارچاسینی اوددا قیزاردیب اونا ساری توتدوم تا عیبرت آلسین. او آغری سـیندان بـیر خسته کیمی قیشقیردی آزقالمیشدی کی قاباراولا. اونـا دئدیـم: ای عقیـل!!بالاسـی ئولـن آنالارکیمی، ماتمینده آغلاسینلار بیر دمیردن کی اینسان الی ایله قیزاریب، قیشقیریرسان امـا منی تانری یاندیران اودا ساری چکیرسن؟ سن بو آز اوددان ناله ائدیرسـن امـا مـن جـهنم اودوندان ناله ائتمیم؟

بوندان حیرت ائدیجی ماجرا، بیر کیمسه‌نین ماجرا سیدیرکی بیر ئورتولی قابدا بـیردادلی

حلوا ایله قاپوموزا گلدی. اما من بوحلوادان کی معجونا بنزه‌ریشی واریدی نفرتیم گلدی، خیال ائتدیم اونی ایلان آغزینین سویوندان یاقوسونتوسوندان حاضر لامیشدی. اونادئدیم: بو بیر هدیه دیر یا زکات یا صدقه؟ کی زکات و صدقه بیزلره حارامدیر. دئدی نه زکات و نه صدقه‌دیر بلکه هدیه دیر... دئدیم: آنان ماتمینده آغلاسین! گلمیسن دین یولی ایله منی توغلیباسان؟ هله قانامیسان. دلی‌سن یا سرسم دانیشیرسان! آند اولسون تانرییه اگر یددی یئرده کیلری و گوگ آلتیندا اولانلاری منه وئرسه‌لر، تا بیرقارینجانین آغزیندان آرپاقابیغین آلماغیله تانرییه عاصی اولام، بو ایشی ائتمه‌رم. دونیا منه چگیرجه یبین یاپراقدان دا اسگیک‌دیر. علی‌نین دونیا و اونون لذت‌لری ایله ایشی یوخدور... غفلت یوخوسوندان و سویروشمه‌دن تانرییه پناه گتیریرم و اوندان یاردیم ایستیره‌م.

خطبه۲۱۶

ایسته ییش

ای الله، منیم آبئیرمی زینگین‌لیک‌ایله ساخلا. یوخسول لوق ایله شرافتیمی آرادان گوتورمه تا سنین بنده‌لریندن رزق تمناسی ائده‌م و سنین چوروک اولان یارانمیش لاریندان مهربانچیلیق آراشام یا منه بیر زادی باغیشلاماق اوچون بنده‌لرین تعریفینه مجبور اولمییام و بیر زاد وئرمییه‌نین پیسینی دئمییم. ان سونوندا اختیار صاحبی سن، وئریب یا وئرمیه‌سن. کی هر زادین اختیار و قدرتی سنین الینده دیر.

خطبه ۲۱۷

ئولن‌لر

بو آدلیم آلدادان و فیریلداق ائده‌ن دونیا، بیر حالدا قالان دگیل. اوندا یاشیان‌لار ساغلام قورتالا بیلمزلر. ده‌ییشیلن دیر و هئچ زامان بیرحالدا قالماز. بو دونیادا آرخایین‌لیق وخوشلوق ایله یاشاماق دانلانیبدیر. اوندا امان تاپماق و راحات لیق ممکن دگیل. اوندا

یاشیان‌لار دونیا الی ایله آتیلان بلا اوخلارینا مبتلا و بئله‌لیک له ئولندیلر.

ای تانری بنده‌لری کی دونیا دالینجا گزیرسیز!! اوتن زامانلاردا، بابالاریزین یاشی سیزلردن آرتیق و شهرلری سیزین‌کی لردن آبادایمیش...

اما اونلار داها دانیشمیرلار، گوجلری قورتالیب حرکت ائتمیرلر، دوروملاری چوروک، شهرلری بوش، اونلاردان داها اثر یوخدور. اوجا سالدیرمانلار، داواملی ائولر، یوموشاق یاسدیقلار ایندی داواملی قویلاق داشی و لحدلره دونوبدور. هامان قویلاقلارکی خاراب اولماقدادیلار، هامان قویلاقلارکی توپراقدان دوزه‌لیب و بیربیرلرینه یاخین دیلار... اما اونلارداکیلار بیربیرلرینه غریب دیلر.

بیر دؤشرگه ده ساکن دیلرکی، هر زامان قورخودادیلار. آچیق حالداراحات گورونسه‌لر، ایچه ریده مبتلادیلار. اولدوغی یوردلارا،انس توتمازلار... قونشولارکیمی بیربیرلرینه گلیب گئتمزلر... نئجه بیربیرلرینین گوروشونه گئده بیلرلر؟ ... چون‌کی چورومک اونلارین باغرین ازیب، داش توپراقلاردا اونلاری یئیبدیر.

بو فیکری ائدین کی سیزلرده اونلارکیمی قویلاقلارین رهنینده اولاجاق سیز و او قویلاق سیزلری باغرینا باساجاقدیر. ایشیزین سونی بوردان سونرا هارا چاتار؟

او زامان هر کیم هر نه قاباقدان یوللوبدور حساب اولونار و تانریه ساری کی حاقلی و دوغرو مالکدیر، قایتاریلار. داها اونلارا باغلییان افترالار ایشه گلمز.

خطبه ۲۱۸ ـ دن او حضرتین ایسته ییشی

ای منیم‌تانریم هر کیم سنی سئوسه،اوناهامودان یاخشی و یوموشاق یولداشسان. هر کیم سنه توکل ائده، اونون دولاشیق ایشلرینی یاخشی اصلاحا چه‌کرسن، اونلارین گیزلین فیکرلرینی بیلیب و دوشونرسن. نظر و عاغیل‌لری سنه بللی دیر. سرلرینه بیلیجی سن. دوستلارین کونول‌لری سنه ساری دیر. اگر یالقوز قالماقدان قورخویا دوشسه‌لر، سنی یادا سالماق اونلارا یاخشی یولداشدیر. اگر هر غصه اونلارا ئوزگتیرسه، سنه پناه گتیره‌رلر. نیه‌کی؟ بیلرلر ایشلرین اختیاری و تقدیری سنین الینده دیر.

ای الله! اگر ایسته دیگیمی بیلمه سم، منی صلاحیمه ساری یول گوستر و کونلومی خیر و صلاحیمه هدایت ائت. چون‌کی سندن سوای آیری‌لارین قدرتینده دگیل و حاجت‌لری روا ائتمک، سنین اوچون تازا بیرایش دگیل... ای الله! منه نه تکجه انصاف و عدالت بلکه پای وئرمک نظریله باخ.

خطبه ۲۱۹

عمرین حاققیندا

الله، فلان کسه خیر و برکت وئرسین چون‌کی اءیری‌لری دوزگون خسته‌لیکلری علاج و سنت‌لری ساخلادی. فیرتینالاری گری آتدی، اته‌گی‌تمیز، عیب سیز بو دونیادان گئتدی. یاخشیلیقلاری توتوب شرلریندن کنار گه‌زدی اللهین اطاعتینی یئرینه یتیردی و حاققینی وئردی. دونیادان گئتدی بیر حالداکی جماعتی نئچه یولون اورتاسیندا قویدی. اویله کی ایتن یولون تاپابیلمز و آختاران لار تاپدیق لارینا ایناتمازلار.

خطبه ۲۲۰

بیعت

«جاماعاتین اونولا بیعتی: اوتن خطبه‌لرده بونا بنزه‌ر سوءزلرایله دئیلمیشدیر»

بیعت اوچون الیمی آچدیز امامن یومدوم اته‌گیمی چکدیر، اما من ییغیشدیردیم... سوسوز دوه‌لرکیمی کی سوباشینا ییغیشارلار، منی دوره‌له‌دیز اویله کی باشماغیمین باغی قیریلدی، عبا چیگنیمدن یئره دوشدی. عاجزلر آیاقلاندیلار...

جاماعات بیعت ائدندن سونرا، سئویندیلر قوجالار زحمتلی حال ایله و باکره تازاقیزلار یاشماقسیز، بو ییغیناغی گؤرمگه گلدیلر.

خطبه ۲۲۱

بو دونیایه توغلانمییون

نفسی قؤرویوب، تانری دان قورخماق، دوغری یولون آچاری و قیامت گونونون ذخیره سیدیر. همده قول اولماماق و هر جور خارابلیغین قورتولوش یولودور...

تقوا ایله ایسته‌ییجی‌لرین نیازی اله گلر و عذابدان نجات تاپارلار. تقوا، چوخلو باغیشلانماق سببی دیر...(آخیرته) ایشله‌یین چون‌کی ایش الله قاپوسونا گئدر و توبه ایستک لری، اثرلی‌اولار. او زامان ایستک لر ائشیدیلر... دینجلمک زامانی چاتیبدیر، قلم‌لر ایشلیر... اودورکی قاباغیزا خسته‌لیک چیخمامیشدان و ئولوم سیزلره ال تاپمامیشدان و عمریز قورتالمامیشدان قاباق، اطاعته چالیشسین... چون ئولوم، لذت و خوشلوقلاری و نفسین ایستک‌لرینی الدن آلار. فیکرلری باشدان گوتوره‌ر. اونی هئچ کیم سئومز. او، بیر حریفدیرکی سینماز. بیر انتقامچی دیرکی، سوروشولماز. ایندی اونون دولاشان ایپی و غم و غصه‌لری سیزلری محاصره‌یه سالیبدیر، اوخلاری نشانه گئدیر، اونون اوستون اولماسی بؤیوکدور. دالبادال یوگوره‌ر، هئچ زامان اونون وورماغی خاطا گئتمز. اجلین کولگه‌سی یاخینلیب و ئولومون آغری‌لاری و هوشون گئتمگی قارانلیق، جان وئرماغین آجی عذابی آزقالیرسنی چولقاسین. ائله‌بیل کی، بیردن بیره یانیوه‌ن گلیب، محرم‌لرین و مشورتچی‌لرین، سسدن سالار. حتی سنی آلچاقدان دانیشماغا مانع اولار. شهرلریزی صاحب‌سیز قویار. ورثه‌لر و سنه مخصوص یاخین آداملاردان فایدا گلمز... سنه غصه‌له‌نن‌لر ئولومون قاباغین آلابیلمزلر سئوینن لریده مجبور ائده‌ر میراثی بولسونلر. اودورکی چالیشین و بو یولا، تدارک گؤرون. اما تدارک گوره‌ن یئر، سیزلری توغلاماسین نیه‌کی؟ سیزلردن قاباقکی‌لاری توغلادی... هامانلارکی اونون دؤشوندن سود امه ردیلر، اونا توغلاندیلار. گونلرین سایین ایتیریب، تازا لارینی کهنه لندیردیلر...

ائولری مزاره دونوب، وارلاری ئوزگه‌لرین میراثی اولدی. هر کیم اونلارین قویلاقی أوسته گلسه، داها تانیمازلار. هر کیم اونلارا آغلاسا، اعتنا ائتمزلر و چاغیراندا جاواب وئرمزلر...

اودورکی دونیادان ئوز چئویر... چونکی چوخلو فیریلداق ائدەن، توغلییان و اویناداندیر. باغیشلاسادا، سونرادان آلار. گئیندیرسه ده، ینه سویوندورار...

دینجلمک اوندا ابدی دگیل، زحمتی باشاچاتماز،ئوزونتولری قورتالماز...

زاهیدلرین وصفینده: زاهیدلر بیر طایفا دیلارکی دونیادا یاشایان حالدادونیاچی دگیل‌لر. اونا باغلی اولمازلار. اونلارین ایشلری هاماندیرکی دوشونورلر، قورخولی عذابلاردان قاچماغا تله‌سیرلر. آخیرت آداملاریله اوتوروب دورارلار و دونیانی توتانلاری، گورەرلرکی ئولولرینی بؤیوک سانیرلار. اما دونیاچیلار نفسانی ایستک و آرزی لارا، کونوللری وار.

خطبه ۲۲۲

مؤسلمانلارین بیرلشمەسی

«بو خطبەنی او زامان کی بصرییه گئدیردی»، ذی قار«دا بویورموشدی و واقدی جمل کتابیندا یازیبدیر» حضرت پیغمبر(ﷺ) مأمور اولدوغی امر و تانری تاپشیریقین جماعته یتیردی. او، داغینتی‌لاری ییغیشدیردی و نظمه سالدی أورەکلرده آلیشان کینه اودلارینی سوندوروب، یاخین آداملاریله ایراقداکی‌لار اورتاسیندا، باریشیق و بیرلیک قراره چکدی.

خطبه ۲۲۳

بومال زحمت چکن‌لرین دیر

عبدالله، زمعەنین اوغلی کی اونون شیعەلریندن ایدی خلیفه اولان چاغی، اونون یانینا گئدیب بیر قەدەر مال ایستەدی. او حضرت بئله بویوردی: «بومال نه منیمدیر و نەسنیندیر بلکه هامی مؤسلمانلاریندیرکی شمشیر گوجیله غنیمت آلینیبدیر. اگر«سن» اونلار ایله ساواشدا وارایدین، او مالدا حاققین وار. اگر یوخ ایدین«اوناگوره اونلارین ال امەگینده آیری‌لار اوچون حاق یوخدور»

خطبه ۲۲۴

دیل نه سنه‌دیر ـ بو زامانین آداملاری

بیلین کی دیل، اینسانلار وجودوندا، بیردوروشـوقدور. اگر اینسـان اونـدان عـاجز اولا، دانیشابیلمز. اگر بیریسی دانیشماقدا گوجی اولا، سؤزلر دیله وول وئرمز. واما بیزلر سؤز ییه سی یوق اونون کوکی وجودیمیزده دیر. بوداق لاری دا بیزه کولگه سالیبدیر.
تانری سیزه رحم ائتسین بونی بیلین، بیر زاماندا یاشیر سـیزکی، حـاق دانیشـان، آز، دؤز دانیشان ساکت، و حاق آراشان ذلیل‌دیر. جاماعات گناها حاضر لاشیب لار جوانلاری پیـس اخلاقلی، قوجالاری گناهکار، بیلیجی‌لری ایکی ئوزلی، دانیشانلاری یالتاقلانان و کیچک‌لـر بؤیوکلره حوءرمت قویمورلار. وارلی‌لار یوخسول لارین الیندن یاپیشمیرلار.

خطبه ۲۲۵

جاماعاتین اوخشا مازلیق لاری

ذعلب یمانی، احمد، قتیبه اوغلوندان اودا عبـدالله، یزیـد اوغلونـدان اودا مـالک دحیـه اوغلوندان بئله سویلورکی: او حضرتین حضوروندا ایدیک، جاماعاتین بیربیری‌ایلـه تفـاوتی اولماق سؤزی أورتایا گلدی. اوحضـرت بئلـه بویـوردی: اونلاریـن بیربـیریندن تفـاوتلی اولماقلاری، اونلارین ذاتیندان دیر. دلیل بودورکی اونلار بـیر شـؤر، شـیرین، تـوپراقلـی، چانقیرلی یئرین پارچا سیندان ایدیلر... گویه‌ره‌ن یئرلری بیربیرینه یاخین اولمـادان، بونـلاردا بیربیرلرینه یاخین دیلار و او یئرلرین اختلافی دلیلینه، بونلاردا اختلافلی‌دیلار.
اودورکی گاهدان خوش گورونوشلی‌لر عاغیلدان آز، او جا بویلولار آزچالیشان، خـوش عمل‌لی‌لر گؤزه‌ل بیلینمین، آلچاق بویلولار درین فیکر ائده‌ن یا یئی‌لیکلری اولانلار، ایشـلری دوزگون و عاغیلی قاریشیق اولانلارین ایشلریده قات قاریشق، گؤزه‌ل دانیشـانلار آییـق و جسارتلی‌دیلر.

خطبه ۲۲۶

پیغمبری(ﷺ) غسل و کفن ائده‌ن زامان بویورموشدی

او زامانکی حضرت پیغمبری، غسل ائدیب دفن اوچون حاضر ائدیردی، بویورموشدی: آتا آنام سنه قربان اولا، ای اللهین پیغمبری، او ایلگی لر کی سایر پیغمبرلر ایله امت آراسیندا واریدی و قیریلمامیشدی، سنین و فاتین اثرینده الاهی حؤکملر، وحی‌لر کی سنه مخصوص ایدی ایندی کسیلدی. بوأوونماق بیزه بسدیرکی آیری اؤزونتولرین داها اهمیتی یوخدور بو ماتم هامی اوچوندور.

اگر دؤزمگه و ناله ائتمه‌مگه امر ائتمه سه‌ایدین، آغلاماقلاریله گؤزلریمیزین یاشلی بولاق لارینی قورودارديق. غم‌لر و آغری‌لار بیریوللوق بیزایله قالاردی. گؤزلریمزین یاشی آخماق اثرینده و سنین فراقیندا قوروسا، ینه آزدیر. اما نه ائتمک اولور؟ ئولومی قایتارماق اولماز.

آتا آنام سنه فدا اولسون بیزی اللهین قاپوسونداياد ائت و هئچ زامان اونودما.

خطبه ۲۲۷ ـ دن

اللهین نئجه لیک و حیکمتلی ایشلری

شوکر او تانرییه یاراشارکی عاغیل و آنلایشا سیخیشماز و هئچ یئرده یئرلشمز. گؤزلراونی گوره بیلمزلر و أورتوک‌لر اونی أورتماغا قادر دگیل‌لر. یارانمیش‌لاری یاراتماغیله ازلی اولدوغونی بللی ائدیب، وجودینی گوستریر. یارانمیش‌لارین بیربیرینه بنزه ریشی بونی نشان وئریرکی هئچ کیم اونا تای اولا بیلمز. او وعده‌لرینده دوزگوندور و بنده‌لرینه ظلم ائتمکدن پاکدیر. او، بنده لرینین حاققینداعدالت‌له گئچینر و وئردیگی حؤکملری، عدالت‌له اجرا ائده ر. هر زادین ایجاد اولونماسی اونون ازلی اولماق دلیلی و یارانمیش‌لارین عاجز اولدوغی اونون قدرتیندن و چاره‌سیز حالدا فنا اولونماقلاری، اونون بقاسینداان بیر علامتدیر.

اونون تک بیر جه اولدوغی سایماق ئوزوندن دگیل. ابدی دیر اما زامان اونا شامل اولماز. آرخاسیز دایانیبدیر. آنلاماقلار اونی دوشونرلر اما حس‌لرین اوندا دخالتی یوخدور. گؤزلر اونی گوره‌رلر اما بوگوروش حضور بابتیندن دگیل. فیکرلر اونا چاتمازلار. بلکه فیکر ائتمک یولی ایله، فیکرلره گلر. عاغیل بئله بللی ائدیرکی اونون ذاتی ادراکه گلمز. آییق و درین دوشونه جک‌لی‌لر، اونون فیکری قاباغیندا محاکمه اولونورلار. اونون بؤیوک لیگی بئله دگیل‌کی ئولچویه کلسین یا جسمانی اولسون، بلکه اونون منزلت و سلطه‌سی بؤیوکدور...

و شهادت وئریره‌م‌کی محمد(ﷺ) اونون دوزگون، سئچیلمیش پیغمبری و بنده‌سیدیر. ای الله! اونا و اونون سؤلاله سینه سلام گونده‌ر.

او حضرتی آیدین دلیل‌لر ایله، کافرلره غالب اولماسی اوچون و ایشیقلی یول گوسترماقیله یوللادی. او حضرتده، تانری کلامین یتیردی. حق‌له باطلی آییردی و اینسانلاری، باشچی اولدوغی کیمی دوز یولا چکدی و هدایت بایداقین دوز یوللاردا آیدین نشانه‌لر ایله اوجالاندیردی. ایسلام قورقولارینی و دین و اینام‌لارین ال توتاقلارینی محکم لندیردی.

اگر اینسانلار اللهین بؤیوکلوق و قدرت و نعمت‌لری حاقیندافیکر ائتسه ایدیلر، دوز یولا گلردیلر و قیامتین چتین عذابی و یانار اودوندان قورخار دیلار.

اما نه ائتمک اولور؟ کی کونول‌لر خسته، گؤزلر مانلی دیلار. نیه او کیچیک حیوانلارا دقت ائتمیرسیزکی نئجه اونلاری یاراتدی؟ نئجه اونلارا شکیل و یاراشیق وئردی؟ اونلارا قولاق، گؤزلر، سوموک، دری، هره سینی ئوزونه گوره یاراشدیردی؟

قارینجایا باخین، کیچیک اولدوغو حالدا، نئجه خوش شکیلده یارانیب‌کی گؤزه گلمه‌سی و یئریشی بیلینمیر. او رزق اوچون چالیشیر، توم لاری یوواسینا داشیر و آنبارلاریندا حاضرلاییر. یایداقیش اوچون یا ائشیگه چیخمیان گونلرینه، روزی ییغیر. تانری اونون روزی سینه ضامندیر و اوناگوره روزی وئریبدیر. مهربان، نعمت وئره‌ن تانری، اوندان خبر سیز دگیل. حتی قوری و یئکه داشلار آلتیندا اولسالار، محروم بیراقماز. اگر یئمک

یوللارینا، سیندیرما جهازینا، باشیندا گؤز و قولاغا دقت ائتسن، اونون یارانماغیندان تعجب ائدیب وصفیندن عاجز قالارسان. بو بؤیوک تانری دیرکی قارینجانی آیاق أوسته قئوزیسب، وجودینی آیاقلاری اوسته یاراشیغا گتیریبدیر...

بو دلیله اونون یاراتماغیندا، بیر کیمسه تانرییه شریک اولمییوب و قادر دگیل. اگر کوکدن نهایته‌دک دقت اولونا، بو دلیل‌لر بللی ائدر کی هره‌سین بیر فرقلی شکیلده، ایشینه گوره، دقت‌له یارادیبدیر هر حالدابؤیوک، کیچیک، آغیر، یونگول، باجاران، عاجز قالان، هاموسی اونون قدرتی آلتیندا و بیر گؤزده‌دیلر. حتی گؤی، هاوا، سو، یئر و... یارانماقدا بیر قدرتدن فیض آپاریرلار. گونش، آی، بیتگی‌لر، آغاج، سو، داش، یئرین فیرلانماسی و گئجه گوندوزون گلیب گئتمه‌سی بودنیزلر، بوداغلار اوجا اوجا زیروه‌لری ایله و آیری آیری دیل و دانیشیق‌لارا باخین.

وای اولسون او آداماکی بونلارین نظاما چکه‌نی‌نی دانا و قبول ائتمییه. بشرین فیکرینه بئله گلیرکی، چولده‌کی بیتگی‌لرکیمی، بونلاردا ئوز ئوزلرینه وجوده گلیب‌لر. اما بو سؤزلره دلیل‌لری یوخدور. ایناندیقلاری یولدا فیکر ائتمیوبلر. نئجه اولا بیلرکی بیر عمارت سالدیر مانچی سیز و یا بیر جنایت، جنایت کارسیز اولا؟

اگر ایستیرسن، چکیرتگه‌دن دانیش کی تانری اونی ایکی قیرمیز بویالی گؤزلر ایله یاراتدی کی او گؤزلر آی‌کیمی، پارلیرلار. قولاق گیزلین، آغیز ئوزونه یاراشیقلی، گوجلی‌دوشونجه سی، بیرجوت دیش کی یئدیگینی قیرتیب آییرار و ایکی اوراق کیمی زاد کی بیچر. اکینچی‌لر، اکین‌لری اوچون اوندان قورخارلار و اونا چاره ائده بیلمزلر. اگر بیر یئره ییغیشیب اوچوش لاریندا بیر اکینه یوگورسه‌لر، ایسته دیک‌لرینی ییه‌رلر. بو بیر حالدادیرکی بوتوولوکده هیکل‌لری بیر چیلیک بارماق قه‌ده‌ر دگیل. اودورکی هر کیم یئرده و گویده وار، او پاک تانرییه سجده ائدیب و اونون برابرینده ئوزونی توپراغا قویار، اطاعت ائده‌ر، اختیاری اولمییه‌راق تابع اولار. قوشلارداقورخودان اونون اطاعتینده دیلر. اودورکی حتی قانادلارینین ونفس چکماقلارینین ساییتی بیلیر. اونلاری قورولوقدا و سودا قرار وئردی، روزی‌لرینین ساییتی‌دا بیلیر.

بوقارغا، بوداقارتال دیر. او گویه رچین و بو دوه قوشو دور. هر قوشی آدیله تـانیتدیریب و روزی‌لرین یوللور. یاغیشلی بولوتلار یارادیب نارین یاغیشلار یاغدیردی... هر دامجی‌نیـن یئرینی بللی ائتدی. بو ایش ایله قوراقلیقدان سونرا، سووئریب گویه‌رنتی‌لری بیتیردی.

خطبه ۲۲۸ ـ دن

اللهین نئجه لیکلری

هر کیم اونا نئجه لیک قایل اولا، اونی(واحد) بیلمیر. اگر بیریسی اونا تای بیلسه، اونـــون ذاتینی دوشونمییوبدور. اگر بیرذادی اونا بنزتسه، اونون نیّتینده دگیل. هــر کیـم اونـا اشـاره ائدیب خیالینا گتیره، اونی چاغیران دگیل، اگر بیر زاد ئوز ذاتـــی ایلـه تانینسـا یـارانمیش و اویدورولموشلاردان‌دیر. اگر بیر زادین قالماغی آیری‌لارا باغلی اولا، علت لیدیر و یـــاراداني وار. اما او، وسیله‌سیز ایش گوره‌ر. فیکر ائتمه میشدن، بیلیندیره‌ر. آیـری‌لاردان فایدالانماغـا احتیاجی یوخدور. زامان اونا گلمییوبدور. هئچ وسیله اونا یاردیم دگیـل. موجـود اولمـاغی زامانلاردان قاباق، اولماغی یوخلوقدان قاباق و زاماندان ایره‌لیدیر. دوشونجه لری یاراتمـاق بونا دلیل دیرکی بللی اولان حس‌لره احتیاجی یوخدور. قاچ زادلارین یاراتماغی بونا دلیـــل دیرکی ئوزی اوچون ضدّ تاپیلماز. قرینه‌لری یاراتماق اونون تـای سـیز لیگینـدن حکـایت ائدیر.

ایشیقلار قارانلیقلارایله، آیدین‌لار گیزلین‌لرایله، قـوری یـاش ایلـه، ایسـتی سـویوقیله، بیربیرلرینه ضد اولدولار. هر عنصری ئوز ضدی ایله قاتیشدیردی آیری اولانلاری، بیر یـئرده قوووشدوردی. ایراقلاری، یاخین و یاخین‌لاری آییردی. او، محدود دگیل، سایا گلمز.

سبب‌لر محدود اولماق علت‌لریندن دیلر و هر وسیله، ئوزونه تای ایله اشـاره اولونـار. و اگر فلان زامان دئیلسه، داها قدیم اولا بیلمز و اگر قطعاً دئیلسه ازلی اولا بیلمز. اگر دئیلســه کی بئله اولسون، اوندا، اونی کامل اولماقدان مانع اولموشوق. او، وســیله‌لر ایلـه یـاراداني عقل‌لر اوچون بللی ائتدی. بو دلیله ظاهری گؤزلره گؤرسنمیر.

ترپشمک اونا گلمییوبدور نجور اولا بیلرکی ئوزی یارادان حرکت، یا حرکت سـیزلیک،

ئوزینه شامل اولا؟ یا ئوزی یارادان ئوزونده وجوده گله؟ اگر بئله اولسایدی، اونون ذاتی، دەییشیلردی و اساس وجودی، خیردالاشاری و ازلی اولماقداندا چکینردی...

اونا ئون و آرخا یوخدور. چون، اونا آزلیقدیر و آز قورتالاندیر. نیەکی یارانمیشلار علامتی اوندا تاپیلار. یارانمیشا، یارادان لازمدیر. بو علته هر زاد اللهین اولماغینا دلیلدیر. بئلەلیکله هئچ زاد اونا اثر قویماز و اوندان ایراقدیر. او بیر تانری دیرکی، هر زامان بیر حالدا قالار. هئچ زامان، آرادان گئتمز. غایب اولوب گیزلنمک اونا، یاراشماز. دوغمییوب، دوغولماز. دوغولمییوب تا حدودی اولسون، ائولادی اولماقدان و قادین لاری لمس ائتمکدەن پاکدیر. اوجا اوجا فیکرلر، اونون درگاهینا چاتماز تا اونا حدود قرار وئرسین. حسّلر اونی درک ائده بیلمزلر تا اونی بیر موجود بیلسینلر. اللرده اونی لمس ائده بیلمز تا توتابیلسینلر. اونون دورومی، دەییشیلمز و دەییشیلنلر شکیلینه دوشمز. گئجه گوندوزلرین گلیب گئتمەسی اونی قوجالاتماز. ایشیق و قارانلیق اونی چئویرمز. هئچ زادا، هئچ عضوه، ائن یابویا گلمز. اوندان بیر آیریسی داها یوخدور، بیرینه بنزەمز، اونا اول و آخیر قایل اولماق اولماز. قیریلماز. سونی تاپیلماز. زادلارین اونا احاطەلری یوخدور تا اونی قئوزیب یا یئره وورسونلار. بیر زاد یوخدور تا اونی گوتوروب بیر طرفدن او بیریسی طرفه آپارسین یا بیر یئرده ساخلاسین. بیر زاد اونی دولاندیرماز و هئچ زاددان کنار دگیل. خبر وئرەر اما دیل و دیلچک ایشلتمز. قولاقسینر ائشیدر. وسیلەسیز دانیشار. هر زادی خاطره گتیرەر لاکن حافظه اوندا دخالتی یوخدور. اراده سینه فیکر لازم اولماز.

ایستەییب سئومەگی یوموشاق لیق و مهربانچیلیق دان دگیل. او، دشمان سانار، خشمه گلر. اما دشمانچیلیق و اینجیکدن دگیل. هر نه یه اراده ائدیب دئسه اؤل، اولار. بونودا دیل ایله یا ائشیدیلن سس ایله بیان ائتمز. یالنیز بو تانری کلامی، هامان ایشی دیر. اونا تای یوخ ایمیش و اوندان ایرەلی بیرتانری یوخدور. اگر اولسایدی، کی ایکنیجیسیده، اولاردی. یئرلی دوشمزکی دئیلسین بیر زامان یوخ ایمیش، سوندان ایجاد اولوب. بلکه او قدیم و ازلی دیر. یوخسا، اونا بیریئنی نئجه لیکلر تاپیلار و بو حالدا اونولا تازا تاپیلمیشلارین فرقی اولماز. یاخود یارادان و یارانمیشلار بیرمقامدا اولارلار.

هر زادی نمونه‌سیز ایجاد ائتدی و بو یاراتماقدا، بیر کیمسه‌دن یاردیم ایسته‌مه دی... سونرایئری یارادیب، اونی قدرتله ساخلادی. سیلکه‌له‌نن مکاندا اونی اویله ساخلادی کی دایاق لازم اولمادی. آیری دوشمکدن و جیریلمکدن ساخلادی. اونی قازیقلارایله ساخلیب حایل اولدی. بولاقلارینی آخدیردی، دره‌لری یاردی، ایشلرینده باجاری سیزلیق نشان وئرمه‌ییب، قدرت وئره‌ن زادلاری قدرتدن دوشمییبدور. او حؤکمدار اولدوغوندا یئره غالبدیر واونون نجوره‌سی اولدوغونی بیلر...

عزّت و جلالی ایله، هامی یارانمیشلاردان، آرتیقدیر، هئچ بیری اونون ایسته گیندن قیراغا چیخماییب، تا فرمانیندا اولارلار. هئچ قاچان قدرتی آلتیندان قاچیب یا اونی قاباقلییه بیلمز. وارلی‌لارا احتیاجی یوخدور تا اونلاردان فایدالانسین. هر زاد اونون قاباغیندا آلچاقلیق ائدیب و بؤیوک لیگی ئوزه رینده ذلیل‌دیلر. باجارا بیلمزلر اونون قدرتی آلتیندان قاچسین‌لار یا اونون فایدا یا باتقی لاریندان کنار اولسونلار. تایی تاپیلماز تا اونارقیب اولسون. اودورکی هر زادی وجوده گتیره‌ندن سونرا، اویله فنایه چکه بیلرکی دئمک اولسور یوخیمیش‌لار. دونیانین فناسی، اونی یاراتماقدان حیرتلی دیر. نئجه حیرتلی اولماسین کی اگر بوتوولوکده دونیادا جانی اولانلار، قوش‌لار، دؤردآیاقلی‌لار هر نه کی گئجه یاتاقینا قائیدار، چولده یئم ییین‌لر، اونلارین هر جوره‌سی، کیچیک، هوشلی، عاغیل‌سیزلاری بیر یئره ییغیشالار، ینه‌بیر میلچه گی یاراتماغا قادردگیل‌لر و اونون یارانماق یولون بیلمزلر. عاغیل‌لاری حیرتده قالیب گوجدن دوشرلر. ان سونوندا سینیب قائیدارلار. اوندادورکی عاجز اولدوقلارینا حتی«محو ائتمکده» اعتراف ائده‌رلر..

او پاک بیر تانری دیرکی دونیانین فناسیندان سونرادا، قالاندیر. اونولا بیرزاد قالمییه جاقدیر اویله کی اولدن بیر زاد یوخ ایمیش. او فنادن سونرا، زامان و مکان معناوئرمز. دونیانین فناسیله زامانلار، ایل، آی هاموسی معنالارین الدن وئره‌رلر. داها تانریدان سوای هئچ زاد قالماز چون او اوستون گلن تانری دیر. هر کیم اونا ساری قائیداجاقدیر. نئجه‌کی ازل گونلرده یارانمیشلارین اختیاری یوخیدی، فنا اولماقدادا اختیارسیز اولاجکلر. اگر باجارسا ایدیلار، قالاردیلار یارانمیشلاری یاراتماق، اونون اوچون چتین دگیل و اونی

یورماز.

وجوده گتیره‌نلری حکومتی بقاسینداان اوتری یا فنا اولماق قورخوسوندان یا ،تابینا غالب اولماق اوچون یا هجوم چکن دشمانی ئوزاقلاندیرماق اوچون یا حکومتی آرتیرماق اوچون و یا ایشداشینا اوستون اولوب ئوزینی اؤی‌مک اوچون و نه قورخوسونون قاباغین آلماقدان اوتری یاراتمییوبدور.

اودورکی هر زادی یاراداندان سونرایوخ ائده‌ر. اما یئرین داریشلیغی و اونلاری اداره ائتمک چتین لیگیندن قورتالماق و اونلارین زحمت و آغیرلیغی و عمرلرینین ئوزانماغی اونی جانا گتیرمزکی زورادوشوب، تئزلیک‌له اونلاری یوخ ائتسین... او پاک بیر تانری؛ هر زادین یولوندا اولماغینی محبت باخیشی ایله ترتیب وئریبدیر و امری ایله اونلاری ساخلییوبدور. قدرتی ایله محکم لشدیریب یا فنا ائده‌ندن سونرا احتیاجی اولمامیشدان ینه دیریلده‌ر. هئچ کیمسه‌دن یاردیم ایسته‌مز تا اونا آرخالانسین‌لار یا قورخوسینی آرادان گوتورمک دن أوتری اونلارایله انس توتسونلار. یا تجربه‌سی آرتیرسین یا یوخسول‌لو قورخی سیندن وارلی‌لار طرفینه گئتمک و زاواللی لیقدان حوءرمت باجاریق یولی تاپماق دا اوندا یوخدور.

خطبه ۲۲۹

گله‌جک گونلر

آییلین، آتا آنام او جماعته قربان اولسون کی آدلاری گویلرده آدلیم ویئرلرده تانینمین دیر. بیلین، گؤز یولاتیکین، بوندان سونرا ایشلریز قلیقداان چیخیب و علاقه‌لریز، کسیله جکدیر و کیچیک‌لر بؤیوکلره حکومت ائده‌جکدیر. بئله بیرزاماندا، بیر مؤمنین شمشیر آلتیندا ئولومی، بیردرهم حالال پول اله گتیرمه‌دن راحات اولار. بو ایش‌لر او زامان اولارکی اجرت آلان اجرت وئره‌ندن چوخ‌دور.بیر زامان اولارکی چاخیر ایچمه‌میش نعمت‌لرین بؤل اولدوغوندان کئفلی اولارسیز. چاره‌سیز اولمییه‌راق، آندایچیرسیز. زحمته دوشمه‌میشدن یالان سویلورسوز.

بیر زامان اولار بلا سیزلری‌چولقوب و پالان دوه‌نین بئلین سورتن کیمی سانجار. بو زحمت، چوخ ئوزونا چه‌کر و قورتولوش اومودی، ئوزاقدا قالار.

ای جماعت: بو آغیر یوکلی نوختانی کی آغیرلیق سالیر، الیزدن یئره قویون و باشچیزدان کنار دوشمون چون‌کی، ئوز ئوزیزی دانلییه جک سیز. بیله بیله یاندیردیغیز اودون ایچینه گیرمییون. قیراغا چکیلین تا فیرتینااورتادان قالدیریلسین. آند اولسون جانیما! بو فیرتینالارین اودوندا، مؤمن اولان یانار اما مؤمن اولمییان ساغ قالار.

من اورتادا بیر ایشیقا بنزه‌رم کی هر کیم قارانلیقدا اونون کنارینا گلسه، آیدین‌لیغا چیخار. ای جماعت! ائشیدین و یادیزدا ساخلییون عاغیل قولاغیزی آچین، دئدیکلریمی دوشونون

خطبه ۲۳۰

تقوا ـ دونیانین ایشلری

ای جماعت! من سیزلری، تقوا و تانریدان قورخماغا، وئردیگی نعمت‌لریندن شوکر ائتمگه و سیزلره تدارک گوردوگی نعمت و احسانلار حاققیندا، ینه چوخ تشکره چاغیریرام.

گناهلاریزی ئوزه چکدیز اما او، ئورتدی. بیر ایشلردن چیخدیزکی اینجیمک حاققیزیدی اما، او سیزلره وول وئردی. وصیّت ائدیره‌م‌کی ئولمگی یادا سالیب، اوندان غفلت ائتمیه سیز. او، سیزلردن غافل اولمین یئرده، سیزلر نئجه اوندان غافل سیز؟ او شئی‌ده تاماه ائدیرسیزکی وول وئرمیه‌جکدیر. بو اویود سیزه بسدیرکی، گوردوز ئولولریزی، چیین‌لر اوسته قویلاقا ساری آپاردیز. بیر حالداکی چییینه مینمک یا قویلاقا دوشمک اختیارلاریندا دگیل. دئمک اولورکی بو دونیانین اهلی دگیلدیلر و بوردا یاشامامیشدیلار یا یئرلری او دونیا ایمیش. اونلار بو دونیادان ال چکیب ابدی دونیانی ئوزلرینه گوتوردولر. قورخدوغی مزارلاردا یاتیب، بولاشدیغی دونیادان اللرینی ئوزدولر. ان سونوندا او دونیالارینی خاراب ائتدیلر. ایندی پیس ایشلریندن قائیده بیلمزلر. نئجه‌کی یاخشی ایشلری گوره بیلمزلر.

دونیایه انس توتدولار اما دونیا اونلاری توغلادی. اونا آرخایین اولدولار اما دونیا اونلاری یئره ییخدی... تانری سیزی باغیشلاسین، او ائولره کی اونلارین آبادلیغینا مأمور اولموسوز، سیزلری چاغیریر، تله‌سیک قاچین. تانری اطاعتینه، صبر و گناه لاردان کنار اولماغیله، اونون نعمت لرینی ئوز حاققیزدا کامل ائدین چون‌کی گله‌جک گون، بوگونه یاخیندیر. ساآت لار گونلردن تئز قورتالیرلار. گونلرده آیلاردان یئگین گئچیرلر. آیلار ایللر ایچینده و ایللر عمرلر ایچینده تله‌سیک قورتالیرلار.

خطبه ۲۳۱

ایمان‌ندیر

بیرجور ایمان واردیرکی، کونول لرده قالیجی‌دیر. بیر جوره‌سی واردیرکی أوره‌ک و سینه‌لر ایچینده ائی‌ره‌تی اولور و بو احتمالی وارکی آرادان گئتسین. اگر سیزلردن بیرینه ایستک سیزلیک ئوز وئرسه، اونون حؤکمی حاققیندادؤزون تا ئولومی چاتسین. ئولومدن سونرادیرکی او کیمسه‌دن چکینین.

اما کوچماق، اولدن واجبدیر. اللهین نیازی یوخدورکی یئرئوزونده اولانلار، ایمانلارین گیزله دیب یا ئوزه چکسین‌لر. بیر کیمسه‌یه کؤچن دئمزلر مگر کی یئرئوزونده، اللهین حجتینی، تانیسین. اگر تانیه و اونا اقرار ائده، کوچگن ساییلار.

هر کیمه حجت یتیشه، قولاغی ائشیده، أوره‌گینده یئرسالا، مستضعف کلمه‌سی اونا صدق ائتمز.

بیزلره، مأمور اولان وظیفه‌نی تانیماق چوخ چتیندیر. یالنیز مؤمن بنده کی تانری اونون أوره‌گینی ایمانیله سیناقا چکیبدیر، اونی تانییر. بیزیم سؤزلریمیزی و حدیث‌لریمیزی امانت ساخلیان سینه‌لر و سلامت عاغیلی اولانلاردان سوای، بیر آیریسی ساخلییا بیلمز.

ای جماعت! منی الدن وئرمه‌میشدن قاباق هر نه سوروشورسوز، سوروشون چون‌کی من گؤیلرین یوللارینی یئر یوللاری کیمی تانیرام. فیرتینالار یئرئوزین توتوب و عاغیل‌لاری باشدان چیخارتمامیشدان قاباق، سوروشون.

خطبه ۲۳۲

تقوا ـ دونیانین وفاسی ـ صبر

اللهی باغیشلادیغی نعمت‌لره گوره ستایش ائدیرەم اوندان ایستیرەم‌کی حاقفینی ادا ائتمک اوچون منه یاردیم اولسون. او تانری کی عسگری گوجلی، قدرتی بؤیوک و آرتیقدیر.

شهادت وئریرەم‌کی محمد(ﷺ) اونون بندەسی و پیغمبری دیر. او بیزلری اللهین اطاعت و فرمانیندا اولماغا چاغیردی. جهاد ائتمگیله، دین دشمانلاریناغالب اولدی... دشمانلاری، او حضرتی یالانچی بیلدیرمکدن اؤتری و اونون ایشیقینی سوندورمکدن خاطره، چالیشیردیلار. اما بو ایشلر اونون جهاد ائتمگینه مانع اولمادی.

اودورکی تقوا ائدیب، اللهدان قورخون. چون تقوا نهایتده داواملی، قالیجی و ال توتاغی دیر. ئوزیزی، ئولومه و اونون چتین لیگینه گلمه‌میشدن، حاضرلایین حاضراولون چون، ئولوم ایشلرین سونی‌دیر کی قیامت اوناسون وئره جکدیر.

بو، عاغیلی اولانلارا بیر اویود، عاغیلی اولمییانلارادا بیر عیبرتدیر. یاشایش باشا چاتمیشسان قویلاق داریشلیغی، غصه‌لرین آرتیمی، قیامت قورخوسی، قورخولارین دال بادال گلمەسی، قابیرغالارین اوغولوب داغیلماسی، قولاقلارین ائشیتمه مه سی، قویلاقین قارانلیغی، تانری عذابینین قورخوسی کی خبر وئریبدیر، قویلاقین اوستونی توپراقلا باسدیرماق و یئکه داش اوستونه قویماغی، بیربه بیر یادیزا سالیب حاضرلاشین.

ای اللهین بنده‌لری، قورخون، قورخون، دونیا، سیزی ئوزی بیلن یولدان آپاراجکدیر. سیزلرده بیر ایپ ایله قیامته باغلانیب سیز. بئله فیکر ائدین کی قیامت یاخین‌لاشیب و بایداقلارینی سیزلره بیلیندیریر. سیزلری‌ده یولوندا ساخلییبدور. تیترەمه‌لری باشلانیب دؤشونی یئره داییبدیر. دونیا، ایستەمیین لریندن ال گوتوروب دوشونمیەراق، اونلاری باغرینا باسمیر. دونیا یاشایشی بیر گئدن گون یا باشاچاتان بیر آیا بنزەر. گناهی اولانلارا دونیانین تازالاری اسکی لنر وکوک‌لری آریقلار. دار یئرده، چتین و قاریشیق ایشلر، اینجیده‌ن کؤز اودلارین الولاری کی گویه قئوزانیب سس‌سالیر، یاندیریب قابارائدیر،

قورتالماغی یوخدور، أودونی آلولی، قورخوتماسی قورخولی، دیبی نهایت سـیز، قـارانلیق یئرلی، قاینار قازقان لاری چوخ سیجاق و عذابلاری رسوای ائده‌ندیر.

«اما تانریدان قورخانلار دسته دسته بهشته گئدرلر» (زمر ـ آیه ۷۰)

بیر حالداکی عذابدان راحاتلاشیب، دانلانمـاقدان قورتـالیب و اودلاردان ئوزاقلانیبدیـر. بهشت اونلارین گیریشیندن، قراره گلیب و اونلاردا یئرلرینده قـرار تـاپمـاقدان سئوینرلر. بونلار بیر کیمسه‌لر دیلرکی دونیادا ایشلری پـاک گؤزلـری آغـلار و گئجـه‌لری گونـدوز. گوندوزلری قورخماق اثرینده گئجه کیمیدیر. اودورکـی تـانری، بهشـتی اونلاریـن ابـدی راحاتلیق یئری قرار وئردی. نیه‌کی اونلار بهشت اهلی و اونا یاراشارلار. هر زامان بو ابـدی ملک‌ده فناسیز و نعمت‌لر ایچینده قالاجکلر.

ای تانری بنده‌لری، او شی‌دن مغایات اولون‌کی سون چاغی بهشـت نصیـب اولار و اگر فسادا چکیله، زیبانی واردیر. یاخشی ایشلریله ئوزوزی گئتمـه‌گه حـاضر ائدیـن. چون‌کـی قاباقدان یوللادیغیز ایشلرین، رهنینده سیز و ایشلریزه گوره اجر آلاجاق سـیز... فیکرائدیـن، ئولوم سیزلری یاخالیبدیر. داهادؤنمک یوخدورکی، ینه‌ده جبران ائدیب گنـاهلاردان نجـات تاپاسیز. تانری بیزلره و سیزلره ئوز یولونی و پیغمبر بویوردوغی یوللاری گئتماقدا، یـاردیم اولسون و رحمتینی بیزلره نصیـب ائتسـین. یـئریزده اوتـوروون، بـلالاردا دؤزوون. الـیزی و گوجوزی دیلیزدن قورتولان نفسانی هوسلر یولونـدا ایشـلتمیوون. تـانری تکلیـف ائتمییـن ایشلردالیجا قاچمییون. نیه‌کی؟: هر کیم الله، پیغمبر و اونـون سؤلاله‌سـی حـاققین تانیـه، و ائوینده ئوله، شهید کیمی ئولوبدور و اونون اجرتـی تـانری یـانیندا دیـر و فیکرینـده اولان یاخشی ایشین اجرینی آلاجکدیر. بئله فیکر، اونا جهاد سـاوابی وئـره‌ر. چـون هـر زادیـن عمری و زامانی واردیر.

خطبه ۲۳۳

تقوا ائدین، اویود آلین

شوکر او تانرییه کی اونا شوکر ائتمک سـبب‌لری یـارانمیش‌لار اورتاسـیندا یـاییلیبدیر.

اونون دوءیوشچیلری، اوستونگلن و اوجامقاملی‌دیلار. اونـون دال بـادال نعمت‌لرینـه گوره شکر ائدیره‌م. شکر ائدیره‌م او اللهه‌کی صبری آرتیق و باغیشلییاندیر. وئردیـگی حؤکملـرده عدالت و انصافی الدن قویماز. ایندییه و گئچه‌جگه بیلیجی دیر. بیلگی سیله، یـارانمیش‌لاری وجوده گتیردی. امری ایله وجوده گتیرماقدا، بیر کیمسه‌نی ایزلـه‌مدی. بـیر کیمسـه‌دن علـم اویره‌نیب یا نمونه گوتورمه‌دی، کیریخمادی، یارادان زامان، ییغینتی یه نیازی اولمادی.

شهادت وئریره‌م‌کی حضرت محمد(ﷺ) اونـون بنـده و پیغمـبری دیـر. او زامـان کـی اینسانلار دین یولونی آزمیشدیلار و حیرت و اضطرابـدا ایدیلـر، فسـاد و قـاراگونلولـوک زنجیرلری اونلاری هر یانا چکیردی و آزقینلیق قفلی کونول‌لرینه وورولموشدی، او شـرفلی پیغمبری یوللادی. ای اللهین بنده‌لری، سیزی تقوا وتانری دان قورخماغا چـاغیریرام. چـون تقوا تانری حاققیدیر، سیزلری تانری یانینداحاقلی ائدر. سیزدن ایستیره‌م کـی تقـوا اوچـون تانریدان یاردیم آلاسیز و تقوادن تانرییه یاخین اولماغا، یولداشلیق آلاسـیز. چون‌کـی تقـوا بوگون پناه یئری و گله‌جک گونده بهشـت یولـودور. اونـون یولـی آیدیـن، اونـدا گئـدن فایدالانان و اوندان مغایات اولاندیر. تقوا، هر زامـان ئوزونـی اوتـن زامـانین آداملارینـا و ایندی کیلره نشان وئره‌ر چون‌کی قیامت گونی اونا احتیاج واردیر نیه‌کی؟ تانری گئده‌نلـری قایتارار و باغیشـلادیغین آلار، وئردیگینـدن، سوروشـار. بئلـه بـیر آدامـلار کـی تقوانـی ساخلییوبلار و اونی دوزگون حالدا یولونا سـالیرلار و سـایدان آزدیـلار، اللـهین مدحینـه لیاقت‌لری‌وار.

اما«بنده‌لردن آزی منه‌شاکیردیلر» (سبا، آیه۱۳)

ایندی تقوانین وصفین ائشیتمگه چالیشین و بو چالیشماقدان مغایات اؤلون. تقوانی، الـدن وئره‌نلر یئرینه و اویوشماز ایشلر یئرینه قبول ائدین. تقوا سببی ایله آییلین. گونلریزی اونـولا باشا آپارین و کونلوزی اونولا بیرلشـدیرین و گنـاهلاریزی اونـولا یویـون، خسـته‌لیکلری اونولا علاج ائدین، اونولا ئولومین قاباغینا چیخین. تقوانی الدن وئره‌نلـردن عیـبرت آلیـن. تقواسیزلردن اولمییون کی عیبرته قالاسیز.

آییلین، تقوادن مغایات اولون، ئوزیـزی اونـولا ساخلاشـدیرین. دونیـادان کنـارگزیـن،

آخیرته مایل اولون. تقوالی‌لری اسگیک بیلمه یین. دونیانی توتـانلاری بؤیـوک تـانیمییون و دونیا پارلیانلارینا گؤز تیکمییون. دئسـه ائشـیتمییون، چاغیرسـاگئتمییـون، اونـدان ایشـیق آختارمییون. اونون جیفه‌لری سیزی آلداتماسین نیـه‌کی؟ پارلاماسـی توغلییـان و سـؤزلری یالاندیر. دونیانین مالی تالان، یاخشیلاری تالان‌اولوبدور.

آییلین دونیا بیر زنائدن قادینا بنزه‌رکی ئوزینی نشان وئره‌ندن سونرا، ئوزچئویره‌ر. دونیـا بیر هولکه‌ین آتا بنزه‌رکی، یول گئدرکن دوروب داها فرمان آپارماز. او یـالانچی خیـانتچی، ساواشان، شوکر ائتمیین، ظـالیم، کنـارگزه‌ن، یولـدان چیخـاردان، دال چئویـره‌ن بیرحـالدا قالمیـان، بـیر یـئرده دورمیـان، عزیزلیـگی ذلـت گتـیره‌ن چالیشـماقلاری شـوخلوق، اوجالاندیرماسی آلچاقلاندیرماغا سببدیر. دونیا چاپقین‌لیق، فساد و ئولـوم یـئریدیر. اونـون اهلی هر زامان قرارسیز، قاچان و بابالارینا قووشاندیلار. اونلار آیری دوشه جکلر. یولـلاری حیران ائدر قاچاق یولی تاپیلماز. منزل‌لرین ان سونی اونلارا اومودیولـی اولا بیلمـز. حتـی ائولریندن ائشیگه سالینارلار.نیه کی دونیـا سـئون‌لری تسـلیم ائدیـب سـاخلاماز. چئویـک اولماقلار اونلاری یورار. اونلاردان بیر آزی یارالی نجات تـاپـار. بـیر آزی آیریلمیـش ات کیمی، بیر پاراسی باشسینر بدنلرکیمی، بعضی‌لری قـانی توکولموشـلرکیمی، بعضی‌لـری‌ده غصه‌دن اللرینی دیشلیین، بعضی‌لری ال بیربیرینـه ووران، بـیر آیـری‌لاری زاواللـی لیقـدان اللری ایله باشلارینی قوجاقلیب فیکرله‌شـن و ئوزئوزلرینـی دانلییـان، بـیرآزی دوشـونوب قائیدارلار. اما بو ایشلر داها فایدا وئرمز. اولان اولدی گئچن گئچدی.

غفلتدن گلن بلا، ئوزینی نشان وئره‌ر، داها بیر یانا قاچماغایول یوخدور.

«اونلاردان قاباق چوخلارینی‌یوخ ائتدیک. یاردیم ایسته دیلرکی قاچسینلار اما قـاچـاق یولی یوخدور»

بیرده بویورور: «گوی و یئر اهلی، دونیا سئون‌لر حالینـا آغلامـادیلار. اهـا اونـلارا وول وئریلمه‌دی»

خطبه ۲۳۴

شیطانی، ایش‌لری اوچون دانلیر

بو خطبه‌نین آدی قاصعه‌دیر. بو خطبه‌ده کی‌قارقیشاتوتولموش شیطان بؤیوکلوک ساتدی و آدمه سجده ائتمه‌دی، دانلانیبدیر. او اول کیمسه دیرکی دایانیب حاققاباش ائیمه‌دی. بو دلیله، شیطان یولون گئدنلری، قورخودور.

شوکر او آللهه اولسون کی حوءرمت و بؤیوکلوک پالتارین گیدی و بو ایکی نئجه لیک یالنیز ئوزونه اختصاص وئریب یارانمیش‌لارینا حارام ائتدی. عزت و جلالی ئوز بؤیوک مقامی اوچون لایق بیلدی. هر کیم بو ایکی نئجه لیکده، اونولا بیرلیک ایسته‌سه اونا لعنت ائده‌ر.

تانری بو ایکی نئجه لیک ایله، فرشته لرینی سیناقا چکدی. نیه کی؟ تکبر ائده‌نلری، آلچاق کونول‌لوک ائده‌نلردن، آییرسین. دوز دورکی، گیزلین فیکرلره احاطه‌سی وار، ینه اونلارا بئله بویوردی:

«من آدمی پالچیق‌دان یاراداجاغام. اونی یارادیب، روح وئره‌ندن سونرا، ئوزی قویلی اولوب اونا سجده ائتمه‌لی سیز. هامی ملک‌لر سجده ائتدیلر اما ابلیس سجده ائتمه‌دی» (سوره ۳۸ آیه ۳ ـ ۷۱)

چون کبر اونی چولقامیشدی و اوددان یارانماغی خاطرینه، آدمه فخر ائتدی، ئوز اصلینی آدمدن آرتیق بیلیب، تانری بویوردوغون، دوشونمه‌دی.

اودورکی اللهین دشمانی وتعصب ائده‌نلرین بؤیوگی و بوینی یوغونلوق ائده‌نلرین باشچیسی‌اولوب تعصب گوسترمگین بناسینی قویدی. تانری ایله کی اوجا و بؤیوک مقامی وار، ساواشجیل اولوب دیره‌ندی. او بؤیوک مقاملی‌لارین پالتارین گئیب، آلچاقلیق پالتارین سویوندی. مگر گورموسوزکی تانری اونی کبر ائتمک خاطرینه نه قه‌ده‌ر کیچیک لندیردی؟ و نه اندازا یئره سورتدی؟ بوناگوره بو دونیادا قووالانیب، سورگون اولونموشلاردان و او دونیادا جهنم اودوندا یانانلاردان اولدی. اگر تانری ایسته سه‌ایدی آدمی بیر پارلاق ایشیقدان یاراتسین کی گؤزلری قاماشدیریب عقل‌لری حیران ائدن، بیرخوش قوخولی

شئی‌دن کی قوخوسی هر یانا یاییلار، یارادابیلردی. اگر بئله اولسایدی‌کی هامی اونا آلچاقلیق ائتمزدی و ملائکه‌لره، بو امتحان راحات اولاردی. اما اللّه، بنده‌لرینی، علّتی بیلینمین شئی‌لر ایله امتحان ائده‌ر تا مقام وئریب، کبرائتمکلری اونلاردان گوتورسون. اودورکی اللهین ایشلریندن عیبرت آلین. چون اونون چوخلو عبادتلرینی کبر ائتماق، آرادان آپاردی. بو بیر حالداایدی کی شیطان، آلتی مین ایل، تانرییه عبادت ائتمیشدی، آنجاق بیلینمیر دونیا یا آخیرت ایل‌لریندن ایدیر. اما بیر ساآت کبر ائتمک اونی فنائتدی. ایندی نئجه اولا بیلر شیطاندان سونرا بیریسی اونون کیمی گناه ائده اما عذاب اولونمییه؟ یوخ بئله دگیل. اولا بیلمزکی تانری بیرینی بهشته آپارا بیر حالداکی شیطان کیمی فرشته‌نین دالیجا گندیبدیر. اونون حؤکملری یئر اهلینه و گؤی اهلینه بیر شکیلده‌دیر. آدم ایله آیری یارانمیش‌لارین، تانری برابرینده فرقلری یوخدور تا ئوزینه مخصوص اولانلاری بیرینه حالال و بیرینه حارام ایتسین.

ای اللهین بنده‌لری، بو تانری دشمانیندن کنار گزین کی، سیزی‌ده مبتلا ائدیب ئوزینه ساری چکماغیله عسگرینی باشیزا ییغار. آند اولسون جانیمه، شیطان، شرّ اوخونی کمانه قویوب، هر نه گوجی‌وار سیزه ساری یاخیندان هدف توتوبدور. شیطان دئدی:

«ای‌تانری منی‌یولومدان‌آزدیردین، اما منده،دونیاگناه‌لارینی‌اونلارا گؤزه‌ل لندیره‌جکم، تا اونلاردا توغلانیب یولدان چیخیسینلار»(سوره ۱۵ آیه ۳۹)

اما، قارانلیقدا، بیلینمین ئوزاقلارا، اوخ آتدی، اونون خیالی، دوزگون چیخمادی. یالنیز کبری اولان تعصب صاحبلری و آت اویناداِنلار، اونا ساری گئتدیلر. عاصی‌لر اونا تابع اولدولار. اونون تاماهی سیزلرین حاقیندائیرینه دوشدی. گیزلین‌لر آیدین اولوب سیزه اوستون گلدی. او قؤشونونی یاخینلادیب سیزلری آلچاقلیق مغاره‌لرینه سوخدی. ئولوم یاللاغانینا ایته‌لیب، یارالی، ازگین آیاقلادی. اونلار گؤزلره نیزه سوخوب بوغازلاری بیچیرلر. بورونلاری یئره سورتوب آرتیق خشم‌له ئولدورن یئرلره سالماقدان اؤتری، بیر حالداکی اؤدلاری حاضر ائدیب‌لر قوغالارلار. بو دلیله، ابلیس دینه بؤیوک دشمان و دونیایه زیبان وئره‌ندیر. ابلیس دشمانلارین لاب قورخولوسی دیر. سیزده خشم اودیله اونی

ئوزاقلاندیرماغا چالیشین. آند اولسون تانرییه کی اصل کؤکوزه بؤیوکلـوک سـاتیب، اونـی پیسله‌دی و آلچاق بیلدی. آتلی‌لارین ییغیب یولوزی کسر. هر هاردا توتسا، تـورا سـالار و بارماقلاریزی چاپار...

هئچ فیرلداق ایله الیندن قورتالابیلمه‌سیز. بئله بیر زاماندا آلچاقلیق دایـره سینده بلایـه دوچار اولارسیز. اینْدی اوره‌گیزده اولان جاهلیت زامانی نین اؤد و کینـه‌لرینی سـوندورون چون بوتکبر و خاراب ائتمکلر شیطان فیکری‌دیر. آلچاق کونول اولون و کبری آیـاق آلتینـا سالین. کبری کنارا قویون و آلچـاق کونـول اولمـاغی، سـلاح کیمـی شـیطانین و اونـون یاردیم‌لاری قاباغیندا ایشله‌دین. نیه‌کی؟ اونون پیاده، آتلی، هر بیچیم یـاردیمی وار. سـیز او آدام کیمی اولمییون کی بیر آنادان اولدوغی حالدا، کبر ائتدی و آرتیق‌لیغی اولمییـن یـئرده غصب، و کبر اونا ئوزوئره‌ندن سونرا، شیطاندا اونی توغلادی... اما سوندان پشیمان اولـدی و قیامته دک، اینسان ئولدوره‌نلرین گناهی اونون بوینونا دوشدی. آییلین سیزلر ظلم ائتمکـده چوخ چالیشدیز، یئرئوزونده تانری دشمانی اولدوز، فساد یارادیب مؤمن‌لر ایله ساواشدیز.

اماندیر، اماندیر، سیزی تانرییه آند وئریره‌م کی جاهلیّت زامانی‌کیمی جسـارت ائـده‌ن و ئوزینی سـئوه‌ن و کـبرلی اولمـاقدان، ایـراق گزیـن کـی شـیطانین ایشـی، دشـمانچیلیق یاراتماقدیر... او، اؤتن زامانین آدام‌لارینی، توغلوبدور و اونلاردا، بیلمه مزلیـک و آزقینلیـق جله‌لرینه دوشدولر اونون قاباغیندا راحاتچیلیقلا هر یانا سورولدولر. او طرفه سـوروندولرکی أوره‌کلر اوردا، بیرلشمیش دیلر و اوتن یوزایل لر اونون آردینـدا گئتمیشـدیلر.کـبرائتمک و ئوزونه گوءوه نمه ک أوره‌کلری، داریخدیردی.

آییلین، قورخون، قورخون، او بؤیوک باشلاردان قورخون کی مقام و جلال‌لارینـا گـوره کبر ائدیب، ئوزلرینی شأن‌لریندن آرتیق بیلرلر. و دوزگون اولمیین ایشلری تانرییه تاپشـیرار لار. تانری وئرن احسانلاری دانیب قضا و قه‌ده‌ر ایله ساواش اوچون حـاضر لاشیرلار. بـو آداملار کؤکی اولمییان تعصب‌لر و جاهل‌لیک فیرتینالارینین قلینج‌لاری دیلار.

الله‌دان قورخـون اونـون نعمت‌لـری ایلـه ئـوز ئوزیـزه دشـمان اولمییـون واونـون یاخشیلیق‌لارینا گوره اونا پاخیل لانمییون. پیس آداملاری یاخشی بیلیب اونلاریـن آردینجـا

گئتمین نیه کی؟ اونلار سیزین پاک أوره گیزدن ئوزفاسد ایشلرینی قاباغا آپارماق اوچون فایدا لانیرلار. ئوز چوروک خسته لیکلرینی سیزلرین ساغلام اولماغیزا قاریشدیریرلار. ایچ لرینده اولان قولای فیکرلرینی پاک أوره‌گیزه یؤل وئرمین. اونلار کوکدن تانری یولوندان چیخان، گناهیله یولداش و(پیغمبره) دشماندیلار. شیطان اونلاری یوک آپاران آزقین دوه‌کیمی ایشه توتوبدور تا اونلارین گوجیله، آدام‌لارا اوستون اولسون. اونلاری ئوز یئرینده سؤزسؤیلیین تیکیبدیر تا عقل‌لریزی باشیزدان چیخارتسین. گؤزلریزه گیریب قولاغیزا اوخوسون. نیت‌لرینی اجراائتمک اوچون سیزی سئچیبدیر. ایندی ده گئچمیش زامانلارین طاغوت لارینا یتیشن عذاب‌لاردان عیبرت آلین، ئوزلری توپراغا بلشمیش طاغوت‌لار و اونلارین یاتاقلاردا بؤیری أوسته قالماقلاریندان گؤسته‌ریش دوشونون. نئجه‌کی زمانه‌نین چتین‌لیک لریندن اونا پناه آپاریرسیز، شئشه سی اولان‌لاردان داتانرییه پناه‌آپارین. اگرالله، شئشه لیگه بوراخیش وئرسه ایدی، قاباقجا پیغمبرلرینه وئره‌ردی. اما اونلاری بو ایشدن مانع اولوب اونلاردان آلچاق کونول اولماق ایسته‌دی. اونلاردا ئوز توپراغا قویوب قول قانادلارینی مؤمن‌لر اوچون آچدیلار. پیغمبرلر و اللهی ایستین‌لر«عاوام گؤزونده» گوجسوز سانیلاردیلار. اونلار گوجسوز لوکده سیناقا چکیلیب خالص اولدولار. دئمک اولورکی، اولوب اولماماق، ائولاد، آزیا چوخلوق، آللهین رضاسی یا آجیقی بئله أورنه ک دیرکی، تانری اونلاری یوخلور. بیر حالدا کی نیازی یوخدور. او بیزلریک کی سیناماق سببین بیلمیریک. (مؤمن سوره‌سینده آیه ۵۶ ـ ۵۵)

تانری بویورور:«بئله فیکر ائدیرلرکی مال و ائولاد وئرمگیله، اونلارا یاخشیلیق ائتمگی یئگین‌له دیریک؟ یوخ بئله دگیل. اونلار دوشونمورلر» تانری کبر و غروری اولان بنده‌لرینی، اونلارین گؤزونده گوجسوز گورونن بنده‌لر ایله یوخلور.

موسی‌ابن عمران قارداشیله بیرلیکده فرعونون یانینا گلدیلر. اونلارین گیمه‌لری، یوندن توخونان پارچادان و ال‌لرینده اودوندان دگنک واریدی. اونولا بئله دیل لشدیلرکی‌او مؤسلمان اولسون و حکومت، عزت، حوءرمتی یئرینده قالسین. فرعون دئدی: باخین! بو ایکی نفردن شاشغین اولمورسوز کی چولومبورگیمه‌لرایله گلیب منله حکومتیمین قالیب

قالماماسینا شرط ائدیرلر!! ندندیرکی بیلک‌لرینده قیزیل بیله‌زیک لری یوخدور؟ بو سؤزلرایله، قیزیل و اونی ایشله دنلری بؤیوک بیلیب یون گیمه‌سی و اونی ایشله‌دنلری آلچاق ساندی. اما اگر تانری ایسته‌سه ایدی پیغمبر لرینین ئوزونه قیزیل معدن‌لری، صفالی باغلار قاپوسین آچسین، آچاردی. اما بئله ائتمه‌دی. اگر ایسته‌سه ایدی گویلرین و یئرین قوشلارینی، اونا یاردیم وئرسین، وئره‌ردی... اما اوندا سیناماق سؤزو، آرادان گئدردی و اجر وئرمک اثر سیز اولاردی. هابئله گلن خبرلر ووئریلن وعده‌لر فایداسیز اولاردیلار و بئله چاغریلمالاری قبول ائده‌نین اجری واجب اولمازدی. مؤمن‌لر و یاخشی ایش گوره‌نلرین ساوابا چاتماق لیاقتلری اولمازدی. دئیلن کلمه‌لر آنلاملاریله بیرلشمزدیلر.

اما الله، پیغمبرلری، اراده وگیریشمه‌لرینده باجاران و قدرتلی اما گورونوش اعتباریله گوجسوزائتدی. اونلارین قناعتدن، ایسته‌مک‌لری، أوره‌ک و گؤزلری دولی اولدوقدا» یوخسول یاشاییب و ائشیدیب گوره‌نلری کدرلندیریردی.

اگر پیغمبرلرده، قدرت اولسایدی، داها قارشی‌لارینا چیخان اولمازدی. ئوزلریده هامویا غالب اولاردیلار و هئچ زامان ظلم چکمزدیلر. اویله بیر شاهلیق ائده‌ردیلرکی هامو اونلارا باش أوسته دییردی. و دوه‌چی‌لر، ئوزاق یوللاردان اونلارا ساری سیراچه‌کردیلر. اما اعتبارلاری، گوجسوزلر یانیندا، آز، لاکن وارلی‌لار یانیندا شوکت‌لری اولاردی. هامی قورخودان یا دونیا مالی اوچون اونا مؤمن اولاردیلار. آنجاق نیت‌لری خالص اولمازدی. یاخشی ایشلر الله‌دان سوای لارا بؤلونردی. ایندی تانری بئله ایستیرکی پیغمبرلردن اطاعت و اونلارا اقرار ائتمک‌لر و اونا آلچاق کونول اولماقلار و اونون بویوردوقلارینا اطاعت ائتمه‌لر و قوللوقچی اولماقلار اونا مخصوص اولوب آیری زادلارا قاریشماسین. چون هر قه‌دەر سیناماق بؤیوک اولسا، ساوابی چوخ اولار.

مگر گورموسوز، الله، حضرت آدم زامانیندان تا دونیانین سون نفرینه دک هامونی دیل سیز، فایداسیز یا ضررسیز داشلاریله کی گوروب یا ائشیدمزلر، سیناماقا چکیر؟ یعنی او داشلاریله، ئوزینه بیر حوءرمتلی ائو قرار وئریر و اینسانلار اوچون ییغیناجاق یئری بللی ائده‌ندن سونرا، داش چانقیرلی، آزتوپراقلی، داریشلیق دره‌لرین ایچینده و دوزگون اولمیین

یئرده، داغلارین اورتاسیندا، شووه قومسالللار ایچینده سوسوز بولاقسیز، بیربیرلریندن ئـوزاق کندلر کی اونلاردا دوه، آت، أوکوز، قویون، راحات یاشـــایابیلمزلر، اوتــراق یـئری ایجــاد ائدیر.

حضرت آدمه و اونون ائولادینا امر ائتدی اورا گئدسین‌لر. اورانی خیر ســفرلی، کــاروان دوشوب دینجه‌لن و بیغیناق یئری قرار وئردی. کونول‌یئمیشلری، سوسوز، بیتگی سیز چــؤل لردن، ئوزاق ئولکــه‌لردن، اوجــاو آلچــاق یــئرلردن، دنــیزلردکی آدالاردان، اورایــه گلیــب چیین‌لرین حرکت وئره‌رلر. او ائوین کنارینداا (لااله‌الاالله) دییب دینگیلدنه دینگیلدنه گئدرلــر. تانری رضاسی اوچون توکلرینـــی ئولوشـکتمیش، توزلــی، گیمــه‌لرینی ده‌ییشــمه‌مگیله یــا توکلرینی قیخدیرمه مگیله ظــاهری گؤزه‌ل‌لیک‌لــری چرکیــن ائدیب‌لــر. بــو، بــیر بؤیــوک سیناقدیر. بیر گوسته‌ریش‌کی، تانری اونی بهشته چاتماق سببی قــرار وئریبدیــر. اگر تــانری ایسته‌سه ایدی بو حوءرمتلی ائوی، و بؤیوک بؤیــوک عبــادت یــئرلرینی، بــاغلار ایچینــده، سوقیراغیندا، یوموشاق توپراقلی یئرلرده، چوخلو یئمیش آغاجلاری کنـــاریندا، بیربــیری‌نین یانیندا اولان تیکینتی لر، یاخین کندلر، بوغدا اکیــن لرینیــن اورتاســیندا، یاشـیل اوتلوقــلار ایچینده فرح وئرن یاشیل گوللوک لر، تازا گویه رمیش اکین‌لــر، آبــاد یولــلار کنــاریندا و... وجوده گتیره‌ردی. اما هر سیناماق تئیی اولسا، هامان قه‌ده‌ر جزاسی یونگول اولار.

اگر بو ایجاد اولونان ائوین(مکه) کوکی یاشیل زمرد، قیرمیزی یاقوت یا نور و ایشـیقدان اولسایدی، أوره‌کلرده شک ایجــاد ائــده‌ردی. شـیطانین چالیشــماغی اثــر ســیز اولاردی و أوره‌کلــر تیترتمییــه دوشــمز دیلــر. امــا تــانری بنده‌لرینــی ســیناماقیله یوخــلار. چوخلــو چالیشماقلاریله اوندان قوللوق ایسته‌ر. اونلاری سئومه دیگی شئی‌لرایله امتحان ائده‌ر تا کــبر و غروری أوره‌کلریندن آتیب آلچاق کونول اولماغی اونون یئرینه قویســونلار تــا آغــالیق و احسان قاپولارین ئوزلرینه آچیب اونلاری باغیشلاسین.

اماندیر، الله‌دان قورخون، دونیادا پیس ایشلردن چیخمــاقلارین و ظلم‌لریــن، بوتــئزلیکده جزاسیندن قورخون. شئشه لیک گوسترمک و یئکه‌لیک‌لرین سونوندان چکینین چــون زیــان یتیرمک ظلم و یاغی اولماق شــیطانین بؤیــوک و ئولــدوره‌ن حیلــه‌لریندن بــیریدیر. اویلــه

توغلاماق و حیله‌کی أوره‌کلری ئولدوره‌ر. اونون آغیسی هر یانی بورویه‌ر. اودورکی شیطان یورولوب عاجزله‌مز و هر کسین ئولدورمک یئرینی تاپار...

هئچ کیم حتی، بیلیجی‌لری بیلمک خاطرینه، یوخسول‌لاری چولومبور پالتارینا گوره، اونون حیله‌لریندن اماندا دگیل‌لر. تانری، قوللارینی قولای ایشلردن ظلم‌دن شیطان یولوندان ساخلار. نامازقیلان، زکات وئره‌ن، واجب اوروج یولوندا چالیشانلاری مغایات اولار تا ال آیاقلاری و باشقا عضولری، هابئله گؤز ی اشاغی اولماق و آلچاقلیق گوسترمگیله کبردن کنار قالسین لار. نیه‌کی؟ نامازدا گؤزه‌ل ئوزلرین توپراغا سورتولمگی، ال آیاقلارین یئره دایانماسی، بنده‌لر ئوزلرینی کیچیک بیلمکدن اؤتری دیر. اوروج آداملارین قارنی کوره‌گینه یاپیشماق، آلچاق کونول اولماق نشانه‌سی، زکات ایله یئردن عمله گلن یئمیشلری یا آیری زادلاری، یوخسول‌لارا وئرمک ، هاموسی عبادتدن دیلر. بو عبادتلرین فایدالاری شئشه لیگی سیندیرماق و آیدینلیق جا، کبرلرین فنا سبب‌لری دیلر.

من، دونیا جماعتینین ایشلرینه دقت ائدیردیم، بیرینی گورمه‌دیم کی علت سیز تعصبی اولسون. بوحادیر اولماقلار بیلمیین‌لرین یاهالمالاریندان ایجاد اولور یا بیر فیکر دیرکی بیلمیین‌لرین عاغیل‌لرینه گئچیبدیر، اما سیزلرین بیر ایشدن أوتری تعصب‌لریز، عاغیلی آز اولانلارا بللی اولونمور

ابلیس آدمه گؤوه‌ندی و یارانماقدا اونی دانلیب بئله دئدی: من اؤددان یارانمیشام، اما سن توپراقدان یارانمیسان. آنجاق امتین کئف چکن وارلی لاری، واریـن چوخلوقوندان، اطاعت سیزلیک ائتدیلر و دئدیلر: بیزیم وار دولتیمیز و ائولادیمیزین چوخ اولدوغوندا، عذابا دوشمیه‌جه‌ییک. اگر تعصب ائدیرسیز یاخشی اخلاق، یاخشی ایشلرین حاققینداالون. او ایشلردن کی عربلرین بؤیوک باشلاری، ئوزلرین أووه‌ردیلر؛ یعنی یاخشی اخلاق، بؤیوک عاغیللار، مدح اولونموش نئجه لیکلر اوچون تعصب ائدین...

قونشولارین حاققین ساخلاماقدا، ایلغار باغلامالاریندا وفاائتمک، یاخشی آداملاردان فرمان آپارماقدا، پیس آداملاردان ئوزچئویرماقدا، یاخشیلیق‌ائدیب پیس لیکدن ال گوتورمه‌دن، آدام ئولدورمه‌دن قورخماق، عدالته چالیشماق، قیزقین اولماماق فیرتینادان

کنارگزمکلرده تعصب ائدین.

اؤتن ملت‌لره پیس ایش‌لر اثرینده یتیشن عذابلاردان قورخون. اونلارین باشینا گلن پیس یا یاخشی ایشلری دوشونون و اونلاردان اولمییون چون، اونلارین پیس یا یاخشی اولدوقلارینا فیکر ائتدیز، او ایشین دالینجا گئدین کی اونلارا سایین لیق آرتیریبدیر و دشمانلاری اونلاردان ئوزاقلاندیریب، ساغلام قالدیلار. اونلارین نعمت و راحاتلیق‌لاری بؤل اولدی. سایین لیق لار اونلاری بیربیرینه یاخینلاشدیردی، داغیتی اولماقدان کنار گزیب یوموشاق اولدولار و بیربیرلرینی بو یولدا اولماغا ماراقلاندیردیلار.

اوتن امت‌لرین بئلین بوکن‌لردن و او ایشلرکی ضعیف ائدر کنار اولون بیربیریزه پاخیل اولمیون. کوسمییون. یاردیم لاشین. اوتن زامانین مؤمن‌لرینه دقت ائدین! سیناماق زامانی نه حالداایمش‌لر؟ هامودان چوخ چتین‌لیکلری یوخیدی؟ هامودان چوخ زحمت‌ده دگیل‌دیلر؟ دونیادا داریشلیغا دوشمه‌میشدیلر؟ فرعونلار اونلاری قول ائتمه میشدیلر؟ اونلارا، ایشکنجه وئریب اینجیدیردیلر، آجی‌لیق لاری اونلارا دادیز دیریر دیلار. هر زامان بو حالداایدیلر، قورتولوش اوچون چاره تاپابیلمیردیلر. تا او زامان کی، تانری اونلارین چالیشماقلارین و دؤزوم‌لرین قبول ائدیب بلالاردان چیخماغا، بیرقورتولوش یولی آچدی. ذلیل اولماق یئرینه راحاتلیق، قورخویئرینه امان، وئردی. اویله کی فرمان وئره‌ن شاهلارا باشچی اولدورلار. تانری اونلاری، آرزی لاریندان آرتیق لاشا حوءرمتلندیردی.

اونلار، او زامان بیرلشمیشدیلر، سؤزلری بیر، أوره‌کلری بیر، فیکرلری بیر، اللری بیر، قلینجلار بیربیرلرینه یاردیم ایدیلر. باخیش لاردریندن، نیت‌لری بیر ایدی. گوره‌سن، اونلار دونیایه سلطان اولمادیلار؟

اما ان سونوندا توتولدولار. نیه‌کی؟ چون داغیلدیلار، قات قاریشیق اولدولار یوموشاقلیق قورتولدی، دیل‌لری ایله أوره‌کلری بیر اولمادی، بیربیرینین جانینا دوشدولر داغیلیب چیرپیشدیلار. بئله‌لیکده، تانری اونلارین حوءرمت و عزت پالتارینی سویوندوردی. نعمت‌لرین بول لوغونی اونلاردان کسدی. عیبرت اوچون، اونلاردان بیر قوری آد قالدی.

اسماعیل، اسحاق، یعقوب(ع) ائولادیندن عیبرت آلین چون بونلارین باشـینا گلن لـر عیبرت آلمالی و بیر بیرینه بنزه‌ریشی وار. اونلارین سرگذشتینده اولان آیری لیق‌لارا بـاخین. او زامانلارکی کسرالار، قیصرلر، اونلارا صاحیبدیلر، اکین یئرلریندن، عراق دنیزیندن، آباد و گویه‌رنتی اولان یئرلردن سوپورگه اوتی گویه‌رەن، آغـیریئل اسـن أولکـه‌لره قوغـالادیلار. کئچینمه‌لری چتین اولدی... اونلاری یوخسول، زاواللی دوه اوتاران ائتدیلر. یـئر یـوردلاری یوخیـدی، هـامودان ذلیـل و قـارابخت ملـت لـردن اولموشـدولار. بـیر بؤیـوک بـاش یوخلاری‌ایدی تا اونون دوره‌سینه ییغیشیب، محبت و حمایه‌سی آلتیندا یاشاسـینلار. اونـلار قاتما قاریشیق، اختلافلی، دارماداغین، باشی بلالی، دوشونمیین جاهل لرایدیلرکی قـیزلارین دیری‌دیری قویلوب، بوت‌لره ستایش و بیرلیک‌دن کنـار گزیردیلـر. هـر یولـدان اولمـوش اولسایدی چاپقین چلیق ائدیردیلر.

ایندی تانری اونلارا بؤیوک نعمت وئردی یعنی حضـرت محمـدی(ص) اونـلارا سـاری یولـلادی. و اونـلار مؤسـلمان اولـدولار. بـیر یـئره ییغیشـیب مهربانلاشـدیلار. نعمـت و راحاتچیلیق باشلاریندان یاغدی، محبت و خوش گونلولوک چایی اونـلارا سـاری آخـدی. ایسلام اونلاری برکتلی نعمت‌لرینده شریک ائتدی. نعمت‌لر ایچینده غرق اولوب سئویندیلر. اونلارین دیری‌لیکلری ایسلام سایه‌سینده قراره گلدی، حال لاری یاخشیلاشـیب، بؤیوکلـو ایله، ایشلری راحات و دونیایه حاکیم اولدولار. اونلارا حاکیم اولدورلارکی قارشی چیخـان یوخودور.

اما بونی دوشونون کی ایندی اطاعت ائتمه‌دن ال گوتوردوز، گئچمیش جاهل‌لیک زمانـه سینین یوللاریله، تانری حؤکملرینه قارشی چیخدیز.

تانری بو امته منت قویدی‌کی اورتالاریندا بیر لیک ایجاد ائتدی تـا اونـون کولگه‌سـینده یاشاسینلار. بو، نعمت دیرکی اونا قیمـت قویولمـاز. چـون انـس توتمـاغین و یوموشـاق اولماغین قیمتی هر ده‌یه‌ردن یوخاری و هـر بؤیوکـدن بؤیوکـدور. بیلیـن کـی پیغمـبرین کوچوشوندن سونرا، ینه چولده یاشایان عرب‌لرکیمی أولدوز. بیرلشمه‌دن سونرا، آیریلدیـز. ایسلام ایله ئوزگه‌کیمی علاقه سیزاولوب، یالنیز آدینی قبـول ائتدیـز. دینـدن یـالنیز اونـون

نشانه‌سینی بیلیرسیز. دئیرسیز: یاناریق اما اونم‌سیز لیگی قبول ائتمه‌ریک. بئله گورونورکی، ایستیرسیز ایسلام یولونی ترسه چئویره‌سیز. اگر پرده‌سینی ییرتیب آرادا اولان عهدی پوزاسیز، هامان عهدکی اونولا یئرده پناه و یارانمیشلار ایچینده راحاتلیقدا واریزدیر، آیری یولدا گنده‌سیز، کافرلر سیزایله ساواشاجاقلار. جبرائیل، میکائیل، مهاجر یا انصار داها یوخدولار کی یاردیم اولسونلار. داها، قلینج ایله ساواشدان سوای چاره یوخوزدور تا الله، اورتازدا حؤکم ائتسین.

اللهین عذاب و اجر وئرمه مثل‌لرینی و اوتن زامانین آداملارینین حکایه‌لرینی بیلرسیز. اودورکی اونون عذابلارینی، یوبانان بیلمین. فیکر ائتمین کی بیلمیه جکدیر، یایوموشالیق ائدیب، عذاب وئرمیه جکدیر.

تانری، ئولوب گئدن آداملاری ئوز رحمتیندن قیراغاسالمییبدور. یالنیز یاخشی ایشلره امرائتمک و پیس ایشلردن چکیندیرمکلری هر کیم اونودسا ایضاحا چه‌کر. جاهل‌لری گناهلاری اوچون و عاغیلی اولانلاری جاماعاتی پیس ایشدن چکیندیرمه‌مک اوچون قارقیش ائده ر.

آییلین، سیز ایسلامین قول قانادین سیندیردیز، اونون ایسته‌دیک لرینی بوراخدیز، حؤکملرینی آرادان آپاردیز. بونی بیلین، تانری منی یئرئوزونده ظالیملری و عهدلرینه وفا ائتمیین‌لری و فیرتینایارادانلاری آرادان گوتورمک اوچون امر ائدیبدیر. منده‌ایلغارلارینی پوزانلاریله چیرپیشدیم جیزیغیندان چیخانلارایله ساواشدیم. دین یولوندان چیخان لاریله ووروشدوم هاموسون ذلیل ائتدیم. اما، ردهه شیطانین بیر قورخولی اوجا سسدن کی أوره‌کی دؤیونتییه دوشوب و باغری چاتلامیش گوره‌ندن سونرا، داها محاربه‌نی گره‌کلی گورمه‌دیم. اونلارین بیر آزی قالدی کی اگر تانری ایسته‌سه، ینه اونلارا ساری گئدیب ایشلرینی قورتولاجه‌گم و حاق حکومتین ینه یئرینه قایتاراجه گم مگرکی اونلاردا داغیلیب آرادان چیخالار.

من جوان ایکن عربلرین آرخاسینی یئره گتیردیم، ربیعه و مضر سولاله‌سین بوداقدان سیندیردیم. منیم حضرت پیغمبره یاخین اولماغیمی و اونون یانیندا حوءرمتیمی بیلرسیز. او

منی اوشاقلیق دان بویودوب باغرینا باساردی اونون خوش عطرینی آلاردیم. ئوزی یین یمک‌لردن آغزیما قویاردی، او مندن یالان ائشیتمه‌دی ایشلریمده یاهالماق تاپمادی.

او زاماندان کی حضرت پیغمبر سوددن آچیلدی، بؤیوک فرشته لریندن بیرینی اوندان مغایات اولماق اوچون اختیار ائتدی تا گئجه، گوندوز یاخشی یوللاردا اونی دولاندیرسین. من او حضرتین دالیندا، دوه بالاسی، آناسینین دالیندا قاچان کیمی گئدیردیم.

هر زامان نئجه لیک لریندن منه گوستریب اطاعته امر بویوراردی... هر ایل«حراده دایاناردی. مندن سوای هئچ کیم اونولا گوروش ائتمزدی. او زامان ایسلام دینی پیغمبر و خدیجه ائویندن سوای بیر آیری ائوه گله‌میشدی. من اوچونجی ایدیم. من وحی ایشیقین گوروردوم. پیغمبرلیک قوخوسونی ئی‌لیردیم. تانری کلامی پیغمبره گلن زامان، قولاغیما بیر ناله سسی گلدی، دئدیم: ای آللهین پیغمبری بونه سسدیر؟بویوردی: بو شیطانین سسی‌دیرکی اومود سیزلیکدن ناله ائدیر. من ائشیده‌نی سنده ائشیدیرسن. من گوره‌نلری سنده گوروروسن. اما آیریمی بودورکی پیغمبر دگیلسن بلکه منه وزیر و خیر ایشلر یولونداسان.

من او حضرتین یانیندا ایدیم کی، قریشین بؤیوک باشلاریندان نئچه‌سی اونون یانینا گلیب دئدیلر: یا محمد! سن بیر بؤیوک ادعا ائدیرسن کی، بابالارین یا دودمانین او ادعانی ائتمییوبلر. بیز سندن بیر ایش ایستیریک، اگر اونی باجارا بیلدین، بیزه یقین اولور دوغرو پیغمبرسن. اما باجارا بیلمه‌سن، یالانچی و جادو ائده‌نلردن‌سن. پیغمبر(ﷺ) سوروشدی: او ندیر؟ دئدیلر: بو آغاجی چاغیر کوکدن چیخیب یانیوه‌ن گلسین. پیغمبر(ﷺ) بویوردی:

اللهین هر ایشه قدرتی وار اگر بو ایش تانری قدرتی ایله گورولسه مؤسلمان اولارسیز؟ ایمان گتیره‌رسیز؟ دئدیلر: قبولدور.

بویوردی: من ایسته گیزی سیزه گوستره جگم، اما بیلیره‌م سیزلر حاققاساری گلن دگیل سیز. سیزین ایچیزده بیری وارکی بدر قویوسونا سالیناجاقدیر، بیری‌ده وارکی احزاب ساواشینی، ایشه سالاجاقدیر. اوندان سونرا پیغمبر بویوردی: ای آغاج اگر سن تانرییه و قیامت گونونه اینانیبسان و بیلرسن کی من اللهین پیغمبری‌یم، اونون اذنیله کوکدن چیخیب

منیم قاباغیمدا، دایان!

آند اولسون او تانرییه کی پیغمبری، حاقدان بیزه یوللادی! آغاج کوکدن چیخیب، قوش قانادلارینین اوچوش سسی کیمی، بیر سس ایله پیغمبرین قاباغینا گلدی و قانادچالان قوش کیمی اوردا دایاندی و اوجادا سریلمیش بوداقلارین، پیغمبرین اؤستونه، و بیر پاراسیندا منیم چیینیمه آچدی. من اونون ساغ طرفینده دایانمیشدیم. اونلار بو حالی گورمکده، شئشه لیک ایله دئدیلر: امر ائت آغاجین یاریسی یئرینده قالیب، یاریسی یانیوه گلسین. پیغمبر(ﷺ) ینه آغاجدان بو ایشی ایستردی. آغاجین یاریسی اولدن آرتیق اوجا سس‌ایله پیغمبره یاخینلاشیب، آزقالدی اونا توخونسون.

ینه کبر ایله دئدیلر: امر ائت بو یاریسی ینه قائیدیب اولکی یاریسینا یاپیشسین. پیغمبرین امریله آغاج یئرینه قاییتدی. من دئدیم: لااله‌الاالله، ای اللهین پیغمبری! من اول اینسانام کی سنه ایمان گتیرمیشم و شهادت وئریره‌م. آغاج تانری امری‌ایله سنی تصدیق ائتمک اوچون امرینی قبول ائتدی. اونلار هاموسی دئدیلر: بو افسون ائدن و بؤیوک یالانچی و حیران ائده‌ن پیتیکلرده اوستادیر. آیا سنی بوندان سوای(علی) بیر آیریسی قبول ائدیر؟

اما من اونلاردانام کی، تانری یولوندا هئچ زاددان قورخوم یوخدور. اونلاردانام کی، ئوزلری و سؤزلری دوز دانیشانلارین ئوزی و سؤزیدیر. اونلارین گئجه‌لری(عبادتدن) آباد و گوندوزلری ده یول گوسترەندیر. قرآندان آسیلی. پیغمبرین یولونی گئده‌ن، تانری قورقولارین دیریلده‌ن دیلر، کبر ائتمییوب یئکه‌لیک ساتمازلار. خیانت و اءیری‌لیک و فیرتینایوخلاریدیر. أوره‌کلری بهشت‌ده، جسم‌لری دونیادا، تانری قوللوغونداديلار.

خطبه ۲۳۵

عثمانین دیله‌گی

او زامانکی عثمان، مؤسلمانلار طرفیندن محاصره اولونموشدی، عثمان اونا یتیردی‌کی مدینه‌دن چیخسین و ینبع‌ده اولان باغچاسینا گئتسین تااونا خلافت شعاری وئریلمه‌سین.

بو ایکینجی قات ایدی‌کی بئله بیر سؤز اونا دئیلیردی. بوردا امام(ع) ابن عباسه بئله

بویوردی: ای ابن عباس! عثمان سئویر منی سوچه‌کن دوه‌کیمی اویان بویانا یوللاسین. بیر یول دئدی: مدینه‌دن چیخ! چیخدیم. دئدی: قاییت! قائیتدیم. ایندی ینه دئیر: مدینه‌دن چیخ! آند اولسون تانرییه من اوندان او قه‌ده‌ر دفاع ائتدیم کی ایندی قورخورام داها گناهلی لاردان اولام».

خطبه ۲۳۶

پیغمبر(ﷺ) گئدن یولدان کنارا چیخمیردیم

بو کلامی پیغمبرین کؤچوشوندن و اونا قووشاندان سونرا بویورموشدی: ان سونوندا او گئدن یولدا، اونی ایزلیب آختاریردیم تا عرجده حضورینه چاتدیم.«بو ئوزین سؤزلریندن بیر کلمه دیر».

او حضرت کی بویوروب«فأما ذکره» نهایت دوزگون و یاتقین بیر کلمه دیر یعنی من مکه‌دن چیخاندان عرجه دک او حضرتین یولوندا گئدیردیم».

کنایه‌لی و تعجب‌لی بیر سؤز دور.

خطبه ۲۳۷

عبادت ائدین ـ نفسیزه غالب اولون

دونیادا ساغ‌ایکن، یاخشی ایشلردن گورون. تا عمل مکتوبی بوکولمیوب دور، توبه و قائیتماق قبولدور. اما ئوز چئویره‌ندن حساب چکه‌جکلر. یعنی ایش چیراغی سونوب فرصت الدن گئتمه‌میشدن و ملائکه‌لر یازماقدان ال چکیب گویلره گئتمه‌میشدن قاباق، توبه ائدین. کیشی اودورکی، ئوزی، ئوزیندن و دیریلیگینده ئولومینه، فناداں بقایه گئچن‌لردن، گله‌جگه عیبرت گوتوره.

او کیمسه کی تانریدان قورخار و ئوله‌نه‌دک فرصت و زامانی واردیر، او کیشی دیرکسی، ئوز نفسینی مهار ائدیب و اونون اختیاری الینده‌دیر و او مهار ایله ئوزینی تانری طرفینه چکیر.

خطبه ۲۳۸

ایکی نفر حکم‌لرین حاققیندا و شام اهلی‌نین دانلاماغی

شام اهلی داش أوره‌ک، قلدر، ده‌یه‌ر سیز قول دولار. هر یاندان و هر قاریشیق دان بیر ییغینتی‌دیلار. او بولوم آداملاردان دیلارکی گره‌ک ئویره دیلسین‌لر. تربیت گوتورسونلر. پیس، یاخشینی گره‌کدیر اؤیره‌نه‌لر تا ایشلرینده پیشکین اولسونلار، گره‌کدیر اونلارا باشچی اولوب و اللریندن توتولسون. اونلار مهاجر و انصارلاردان دگیل‌لر. مدینه‌لی ده دگیل‌لر کسی ایمانلاریندا دایانمیشدیلار. بونی بیلین، شام اهلی، ئوزلرینه یاخین آداملاری، ایستک‌لری اوچون سئچدیلر. اما سیز، ئوزوزدن اوتری، یاخین آدامیزی، ایسته‌مه‌دیک لریزدن خاطره سئچدیز...

دونن قیس اوغلی عبدالله‌ایله (ابوموسی) ئوز ئوزه اولموشدوز، او دئیردی‌کی: بوساواش، فیرتیناو خارابچیلیق دیر. داها اوخلاری گیزله‌دیب قلینج لاری قینینا قویون...

اگر او دوز دئیردی، ایندی مجبور اولمامیشدان بورا گلمه‌سی معنا وئرمیر. اما اگر یالان دانیشیر، داها تهمت وورولمالیدیر.

ایندی عمروعاصین خیالیندا اولانلاری عباس اوغلی عبدالله، الی ایله آرادان‌گوتورون. بو بیر فرصتدیرکی چالیشین الیزدن گئتمه‌سین. تا ایسلامین ئوزاقلاردا اولان ئولکه‌لرینی ساخلیا بیله‌سیز.

آیا شهرلریزه باخمورسوزکی اونلاردا ساواش ائدیرلر؟ بؤیوک داش وقایالاریزا باخمورسوزکی اونلارا اوخ آتیرلار؟

خطبه ۲۳۹

بو خطبه‌ده حضرت محمد(ﷺ) ائولادینین،آغالیقیندان دانیشیر: حضرت محمدین سؤلاله‌سی، علم و بیلیجی لیکلری دیریلده‌ن و جاهل‌لیگی آرادان قالدیراندیلار. دؤزمک و بیلیجی‌لیکلری، سیزی آییلدار. ائیشیک‌لری ایچری‌لریندن خبر وئریر. آزدانیشماقلاری

سؤزلرینین دوزگون اولماغینداندیر. حاق اولان یئرده، یوللاشماز دگیل‌لر و اختلافلاری یوخدور. اونلار، ایسلامین دیرک و سیخیناقلاری دیلار. اونلارین الی ایله، حاق، یئرینه قائیدار. حاقسیزلیگی یئریندن قالدیرارلار. نیه‌کی؟ حاق اولان یئرده باطلین دیلی قیسادیر. اونلار، دینی دوشونمک ایله تانیدیلار. اونی ائشیدیب دئمک یولی ایله تانیمییوبلار. چون‌کی دیندن روایت ائده‌نلر چوخ، اما اونا عمل ائده‌نلر آزدیلار.

والسلام علیٰ من اتبع الهدیٰ

مولام علی‌نین نور ساچان

خطبه و کلام‌لاری بوردا باشاچاتدی.

ایکینجی بوءلوم

نامه‌لر

بوبؤلومده مولا علی‌نین یازدیغی نامه‌لردن بیر پاراسی کی دشمانلارینا یا والی‌لرینه یازمیشدیر. بو یازی‌لار ایچینده اونون عهد و پیمان‌لاری والی‌لرینه، تانیش و ائولادینا گوره تاپشیرمالاری دا، بللی اولور.

نامه ۱ ـ دن

کوفه‌لی‌لره

اونون یازی لاریندان بیریدیرکی طلحه و زبیر و اونلارین قولچماقلاری علیهینه، مدینه شهریندن بصریه گئدنده کوفه‌لی‌لره یازمیشدیر

ائله‌کی ماءالعذیب کنارینا چاتدی، بو نامه‌نی کوفه اهلینه یازیب و اونلاری عثمانین ئولوم سببیندن دوشوندوردی. اوغلی حسن(ع) و عمار جنابلاری وسیله‌سیله اونلارا گوندردی. تانری بنده‌سی علی امیرالمؤمنین‌دن کوفه‌لی لره کی بؤیوک یاردیمچی و عرب باشچی‌لاریدیلار.

تانریه حمد و پیغمبره سلام ائدندن سونرا... من سیزلری عثمانین‌ئولوم سببیندن دوشوندوروره‌م. ائله‌کی ائشیتمگیز گورمگیزکیمی اولسون.

جاماعات عثمانی پیس ایشلری سببیندن یامانلادیلار. من کی هجرت ائدن‌لردن ایدیم سئویردیم‌کی جماعت اوندان خوش کونول‌لی اولسونلار. بو علته اونی دانلامازدیم بلکه اویود وئره‌ردیم. اما طلحه و زبیرین راحات ایشلری بو ایدی کی اونون حاققینداقیزقین اولوب اونی دانلاردیلار. بیردن بیره‌سی عایشه فیکر ائتمه‌میشدن اونا قیشقیردی آی جماعت بوقوجاعاغیل سیزی ئولدورون... بیر پارالاری دا اونی ئولدورماغا حاضرلاشیب ئولدوردولر. جماعتدن چوخی ئوز ایستک‌لریندن و میل و اراده‌ایله منه بیعت ائتدیلر. داهابیلین مدینه اهلی اوندان بوشالیب و ئوزاقلانیبلار. اوردا قانلار قازقان کیمی قایناغا

گلیب فیرتینالارا ئوز چئویریبلر. ایندی سیزلر اونی یاردیم‌لایین همده دشـــمانلاریله قارشـــی لاشین.

نامه ۲ ــ دن
کوفه‌لی‌لره

او حضرتین نامه‌لریندندیر کی بصره‌نی آلاندان سونرا یازمیشدیر. تانری سیز کوفـــه‌لی‌لره پیغمبر و اونون ائولادی طرفیندن ئوز بنده‌لرینه سئودیگی اجرلردن وئرسین. چون‌کی ســـؤزه باخیب اطاعت ائتدیز، چاغیراندادا گئتدیز.

نامه ۳ ــ دن
شریح قاضی‌یه یازدیغی نامه‌دن

شریح‌بن حارث کی او حضرتین طرفیندن قاضی ایمیش، بئلـــه روایـــت اولـــوب: بـــیرائو سکسان دینارا آلدی. چون بو خبر امامـــا(ع) چـــاتدی اونـــی چـــاغیریب بئلـــه بویـــوردی: ائشیتمیشم سکسان دینارا بیرائو آلمیسان و اونـــا بونجـــاق یـــازدریب نئچـــه نفـــری‌ده شـــاهد توتموسان؟ شریح دئدی: بلی سن دییـــن کیمی‌دیـــر. بئلـــه روایـــت ائدیبلرکـــی او حضـــرت غضب‌لی حالیله شریحه باخوب بویوردی: ای شریح بونی بیل‌کی بو تئزلیکده بیریسی یانیوا گله‌جکدیرکی نه بونجاغا باخار نه ده شاهددن سوروشـــار. آنجـــاق ســـنی باخاباخـــا اوردان قالدیریب هامودان آییراندان سونرا قویلاقا سوخاجاقدیر.

ای شریح دقتین اولسون کی بو ائوی ئوزگه مالدان آلمیه سن یا اونون پولونی حـــارامدان وئرمیه سن نیه‌کی دونیا و آخیرتین زیبانینی بوینووا چکیرسن. بونودادوشـــون اگر او زامـــان منیم یانیما گلسه ایدین، سنه بیر بونجاق یازاردیم کی بیر دیناردان آرتیق اونا وئرمزدیـــن. او بونجاق بئله‌دیر:

بو بیر ائودیرکی بیر آلچاق و ئولوب ایتن بیرقول، ائویندن قالدیریلمیش توغلییان دونیـــادا

آلیبدیر. بو ائوین دورد حد و نشانه‌سی وار:

ـ بیر طرفی گؤزه گلمیین آفت و بلالارا ختم اولار.

ـ ایکنیجی طرفی مصیبت‌لر یولونا آچیلار.

ـ اوچونجی حدی ائوییخان تمنا و آرزی لارا قورتولار.

ـ دوردونجی طرفی شیطان کیمی آزدیراندیر. ائوین قاپوسیدا بوردان آچیلار.

بو کیشی هوای نفسینه توغلانوب بئله بیر ائوی ئولوب ایتن و ئولومه چیخان کیشی‌دن آلدی. اونون قیمتی، عزت، قناعت و آلچاقلیق گتیره‌ن دیرکی ساتیجی‌دان آلانا یتیشر. بو دلیله شاهلاری ئولومه چکن، قولدورلارین جانینی آلان، فرعون، کسری، قیصر، تبع‌لر، حمیرلر و اونلارکی وارلارین بیری بیری اوسته آرتیراردیلار، اونلارکی سارایلاری اوجالدیب بزه‌ردیلر، بیغاردیلار، یا ائو، باغ و آیری زادلار ئوز خیال‌لاریندا، ائولادلاری اوچون ساخلاردیلار، هاموسین بیرلیکده حساب آلینان یئره گتیره‌رلر. اورداسونونجی حؤکم صادر اولونار. نئجه‌کی قرآندا بویوروب: «تانرینین(جل جلاله)حاق فرمانی گلر و باطل‌لر زیبانا دوشرلر». بو بونجاغین شاهدی او عاغیل دیرکی ئوزونی گرفتار نفس ائتمز و دونیا مالینادا گؤزی‌یوخدور.

نامه ۴ ـ دن

او حضرتین نامه‌لریندیرکی بیرپارااردو باشچی‌لارینا یازمیشدی

...اگر اونلار اطاعت ائدیب فرمان آپاردیلار، هاماندیرکی بیزده اونی ایستیریک، اما اگر یولا گلمه‌سه‌لر، ئوز یاردیمچی‌لریله بیرلیکده قاباغا چیخ‌و یاردیم‌ائتمین لردن قورخما. چون هر کیم بیر ایشه مایل اولماسا. اولماماغی اولماغیندان، اورتوماغی دورماغیندان یاخشیدیر.

نامه ۵ ـ دن

آذربایجان والی سی اشعث‌ابن قیسه یازیلان نامه دندیر

حکومت ائتمک سنه روزی دگیل. بو بیر امانتدیر بوینوندا، کی ایستیوبلر ئوزوندن یوخاری لاردااندا مغایات اولاسان. سنه وظیفه دگیل کی ئوز باشینا رعیت ایشینه قاریشاسان. هئچ بیر بؤیوک ایش گورمه مگر سنه فرمان وئریلسین. اللهین مالی سنین الینده‌دیر و سنده اومالّلارا خزانه‌دار سان تا منیم الیمه چاتدیراسان. اومود بودورکی من سنه پیس و شریر باشچی اولمییام. سلام اولسون سلاما لایق اولانلارا.

نامه ۶ ـ دان

او حضرتین معاویه‌یه یازان نامه‌لریندندیر

او آدم‌لارکی ابوبکر و عمر و عثمانیله بیعت ائتدیلر، منله‌ده بیعت ائدیب پیمان باغلادیلار. بوناگوره حاضر اولان یئرده غایبه اختیار قالماز. بوشورا مهاجر و انصارلارین حاققی‌دیر. او زامانکی اونلار بیغیشیب بیرینی خلیفه قرار وئردیلر نئجه‌کی تانری رضاسی‌ده بوندادیر. اگر عیب آختارماق و بدعت‌لر اثرینده فرماندان کنار اولدی، اونی اطاعته مجبور ائده‌رلر. اگر قبول ائتمه‌سه اونولا ساواشارلار. چون‌کی مؤمنلر یولوندا، گئتمسیر. الله‌دا اونی گئتدیگی یولدا ئوزباشینا أوتوره‌ر.

آنداولسون جانیمااِی معاویه، اگر عاغیلیوه‌ن باخیب، هوای نفس‌دن گؤز أورته‌سن، اوندا بللی اولارکی من بو ایشده کناردا ایدیم و بیلرسن کی عثمانین قانی توکولماقدا هامودان آرتیق نفرتیم واریدی. مگر بوکی بهتان ووروب اونون ئولومونی منیم بوینوما سالاسان و ئوزین بیلن‌لریده گیزله‌ده سن. سلام اولسون سلاما لایق اولانلارا.

نامه ۷ ـ دن

او حضرتین نامه‌لریندندیر معاویه‌یه

حمد اولسون تانرییه و سلام اولسون رسول اکرمه...

سندن منه بیر نصیحت اولونوبدور. اوندا جور به جور سؤزلری بیربیرینه توخوب آزقینلیق اثرینده پیس فیکر و خياللار ایله منه يوللامیسان.

بو نامه بیر کیمسه‌دندیرکی بصیرتی یوخدور تا گوره بیلسین. باشچی سی‌ده یوخدور تا اونی يولاگتیرسین. هوای نفس اونی مجبور ائدیب اودا نفسین دالیندا گئدیر یا سرسام دانیشماغیله یولدان چیخب دیر.

بو بیر بیعت دیرکی اوندا ایکی جور فیکر یا آیری اختیارلار اولا بیلمز. هر کیم ایلغاریندان دونسه، و اوندان ال گوتورسه، طعنه ووراندیر. هر کیم فیکرده قالسا منافقدیر.

نامه ۸ ـ دن

(او حضرتین نامه‌لریندندیر جریرابن عبدالله بجلی یه‌کی اونی معاویه‌نین یانینا گوندرمیشدی) تانرییه ستایش و پیغمبره سلامدان سونرا...

ائله‌کی منیم نامه‌م سنه چاتدی، معاویه‌نی مجبور ائت ایشی بیتیرسین و بیرطرفلیک ائتسین. اوندان سونرا اونا اختیار وئر او محاربه‌یه کی، اینسانلاری یوردلاریندان داغیدار یا بیر باریشیق‌کی ذلت گتیره‌ر. اگر ساواش اختیار ائتسه، امان نامه‌نی اوستونه آت. اما اگر باریشیق یولوندا اولسا، اوندان بیعت آل. سلام اولسون سلاما لایق اولانلارا.

نامه ۹ ـ دان

او حضرتین نامه‌لریندندیر معاویه‌یه

او زامان بیزیم ائل، ایسته دیلر پیغمبری ئولدورسونلر.بئله ایش ایله ریشه‌زی قازسینلار. بیزلره، چوخلو چتین‌لیک و غصه‌لر یاراتدیلار. بیزلرین حاققیندا‌پیس‌لیک ائتدیلر و راحات

یاشایشدا قویمادیلار. قورخوتدولار سوسوز سوسوز داغلار دؤشونه کوچدوروب، ساواشـا چکدیلر... اما تانری اراده سیله دشـمانین پیـس لیگیـن، پیغمـبرین باشـیندان و حوءرمتـی حریمینـدن ئوزاقلاندیردیـق. ایمـان گتیـره‌ن لریمـیز پیغمـبردن حمایـه اجرینـی تـانری رضاسیندابیلیردیلر. ایمان گتیرمین لریمز ائل و عشیره اولدوقلاری دلیله، بـیزلردن حیمـایت ائدیردیلر. بنی‌هاشم‌دن سوای قریشین آیری مؤسلمانلاری کافرلرایله پیمانلاری اولان دلیلـه یا قومیت علت‌لری خاطرینه بیزلرکیمی قورخمورولار، ئولومـدن و ئولدورولمکـدن امـاندا ایدیلر.

او زامان کی ایـش برکـه دوشـردی و مؤسـلمانلار دایانـاردیلار، پیغمـبر ئـوز ائـولاد وقوهوملارینی قاباغا چکیب بو وسیله ایله یولداشـلارینی و دوءیوشـچیلرینی شمشـیرلردن قؤرویاردی. عبیده‌ابن حارث کی بدر محاربه سینده، حمزه احـد محاربه‌سـینده، جعفرموتـه محاربه سینده ئولدولر، هابئله بیریده‌کی ایسته سیدیم آدینی دییردیم، اونلار کیمـی شـهادت آرزی سیندا ایدی اما اونلارین عمری باشاچاتدی لاکن آدینی سؤله‌میین یوباندی.

زامانه‌دن بو عجبدیرکی من بیر زاماندا قرار تاپمیشام‌کی منیله دیـن یولونـدا چالیشـمیان کیمسه‌لر برابر اولور. او آدام‌کی نئجه ایسلامده سابقه‌سی یوخـدور، امـا ادعـالار ائدیـر. او ادعالاردان کی اونلاردا گورمه‌میشم و خیال ائتمیره‌م و گمـانیم گلمـیر اللـه‌دا او ادعـالاری قبول ائتسین... هر حالدا حمد و شکر تانرییه مخصوصدور.

اما او کی ایستیرسن عثمانی ئولدوره‌نلری سنه ساری یوللویام، بو ایشـده فیکرلشـدیم و بونی دوشوندم‌کی اونلاری سنه ساری یوللاماق منیم عهده‌مدن کناردیر.

آند اولسون جانیما اگر یولا گلمییه‌سـن و دشـمانچیلیقدان ال گوتورمییه‌سـن او قـه‌ده‌ر زامان چکمزکی اونلاری تانیرسان بیر حالداکی سنیده آختاریرلار. بو آختارماقلاری چؤلـده دنیزده، داغدا اولسادا گلیب سنی زحمته دوچـار ائـده جکلـر. سـنده اونـلاری گورمـاقدا سئوینمیه جکسن. سلام اولسون اونلاراکی سلاما لیاقتلری‌وار.

نامه ۱۰ ــ دان

او حضرتین معاویه‌یه گوندردیگی نامه‌لردندیلر

او زامانکی پرده‌لر گؤزون قاباغیندان گوتوروله جکدیر، نه ائده بیلرسن؟ دونیا پرده‌سی کی اوندا ظاهری خوشلوق سنی توغلیوب و ئوزونه ساری چکیبدیر. سنده اونی قبول ائدیب آردینجا گئدیبسن. او حؤکم ائتدی سنده تسلیم اولدون، او قه‌ده‌ر چکمزکی یاخالیب قاباغین آلار.

بیرکیمسه‌ده نجات وئره بیلمز یوخسابوایشدن ال گوتور.ئوزین حساب گونونه حاضیرلا. تانری امرینه گؤزتیک. یولدان چیخانلارین سؤزونه باخما. یوخسا بئله ائده‌سن، بوگون سنی غفلت‌دن آییلدیرام. سن بیر ناز و نعمته چولقانمیسان کی شیطان توغلاماسیدیر. ئوز آرزی لاریوه‌ن چاتمیسان و آرزی لاریندا، قان کیمی جسم و جانیندا آخیر. سن ای معاویه نه زاماندان مؤسلمانلارین حؤکمدارلیگینه لیاقت وارینیدی؟ سابقه‌سی اولمامیشدان بؤیوکلوک ادعاسینا دوشدون؟ تانرییه پناه آپاریرام پیس سابقه‌لردن و سنی قورخودورام بوندان کی هرواخت آرزی لارین سنی توغلوب ایچه‌رین و ائشیگین ایکی جوردور.

منی محاربه‌یه چاغیریرسان؟ دئی آداملار کنارا گئتسین‌لر، سن ئوزین تک‌لیکده منه ساری گل. داها دوءیوشچیلری محاربه‌یه چکمه تا بیلینسین هانکی‌میزین أوره‌گینه گناه یول تاپیبدیر؟ غفلت پرده‌سی گؤز قاباغیندا آسیلیدیر؟ من سنین جدین ئولدوره‌ن ابوالحسن‌ام سنین داییـن، قارداشین بدر محاربه‌سینده هلاک ائتدیم ایندی‌ده او شمشیر یانیمدا دیر.

هامان جسارت‌له دشمان ایله قارشیلانا بیله‌رم. آیری‌دین توتمامیشام و آیری پیغمبریم یوخدور. من هامان یولدایام کی سیزلر ئوزکونولوز ایله اوندان چیخدیز. نیه‌کی گوج ایله اونو قبول ائتمیشدیز.

ئوز خیالیندا عثمانین دییه‌سین ایستیرسن اما بیلرسن کی عثمان هاردا ئولوبدور. اگر دییه ایستیرسن گئت اوردا ئولدوره‌ن‌لردن ایسته. اما گوروره‌م آغیر یوک آلتیندا قالان دوه‌کیمی یالنیزهای سالیرسان، بوندان قورخورسان کی محاربه سنه ساری ئوز چئویره. بئله گوره‌رم کی دوءیوشچیلرین آغیر حادثه‌لر ضربتی اثرینده ییخیلیرلار... او زامان چاره سیزلیکدن منی

آللهین کتابی حؤکمونه چاغیریرلار لاکن حاققاکافر و اونی دانان لارداندیلار. یا کی بیعت‌دن سونرا اوندان ال چکمیوبلر.

نامه ۱۱ ـ دن

او حضرتین وصیت نامه سیندن

بیردؤیوشچونی دشمانا ساری یوللویاندا اونلارا بئله تاپشیریر: اگر دشمان سیزه قارشی چیخدی یا اونی گوردوز، یئری وار دؤیوشچونی بیر اوجا یئرده یا داغ دؤشونده یا چای کنارینندا دایاندیرین تا سیزه یاردیم اولسون. همده اونلارین قاباغین آلسین. یئری وار دؤیوش، بیرطرفدن یا ایکی طرفدن اولسون. ئوزوز اوچون داغلار باشیندا یا صاف تپه‌لرده، او یئرلرده کی قورخوسی وار دشمان گله هابئله آرخائین اولدوغوز یئرده قؤروقچی قویون تا دشمان سیزه‌ساری‌گلمه‌سین. بونی بیلین‌کی دشمان دوءیوشچیلرینین طلایه‌لری اونلارا گؤزتجی‌دیلر همده سؤزییغاندیلار. بیربیریزدن آیری دوشمکدن حذر ائدین. هر زامان بیر یئرده دوشدوز هاموز دوشون. کؤچنده هاموز کؤچون. گئجه زامانی نیزه‌لری کنارلاردا قرار وئرین. یوخونون دادینی توتماپین بلکه آییق یاتین. ائله بیل‌کی آغیزدا سودولاندیریب ائشیگه توکورسوز.

نامه ۱۲ ـ دن

(او حضرتین وصیت‌لریندن دیر معقل‌ابن قیس ریاحی‌یه او زامان کی اونی اوچ‌مین نفر ایله شاما گوندردی تا او حضرتین جلوداری اولسون): قورخ او اللّه‌دان کی اونی گورمکدن چاره سیزسن و سنه اوندان سوای بیر پناه یوخدور. هر کیمسه ایله ساواشما مگر کی سنله ساواشاچیخا. سحر زامانی یا آخشام چاغی هاوا سرین اولاندا یول گئت. گون اورتاسیندا، دینجل... آداملارین دینجلت... یاواش سور. گئجه‌نین اولینده یول گئتمه. نیه‌کی تانری او زامانی دینجلمک اوچون یارادیبدیر. گئجه‌نین اولینده جانین و آتین دینجه قوی

ائله‌کی سحر اولدی یا هاوا ایشیقلاندی، تـانری طرفینـدن گلـن برکـت و آیدین‌لیـق ایلـه بیرلیکده یولادوش.

او زامان کی دشمانلا قارشیلاشدین، دؤیوشچولرین اورتاسـیندا دایـان. دشـمانا یـاخین اولما ایکی ساواشان کیمی. ئوزاق اولما ایکی ساواشدان قورخان کیمـی... بوحالداقـال تـا منیم حؤکموم سنه چاتسین. یئری وار اونلاری حاق یولونـا چاغیرمـاقدان قابـاق، ساواشـا باشلامیاسیز.

نامه ۱۳ ـ دن

او حضرتین ایکی‌نفر سردارلارینا یازدیغی نامه‌دن

مالک اشتری سیزلره و آرخاداشلاریزا امیرتیکدیم. اونون امرینه اطاعت ائدیب سـؤزلرینه قولاق آسین. اونی ئوزوز اوچون زره و سپربیلین. چون او بیر آدام دگیل‌کی دال چکیلمـک قورخوسی یا آیاغی بودوره‌مک یـا ایشـده یاسسـارلانماق قورخوسـی اولا یـا قؤرومـالی ایشلرده تله‌سه.

نامه ۱۴ ـ دن

او حضرتین لشکرینه ائتدیکی وصیت دندیرکی صفین ساواشـی باشلانمیشـدان قابـاق بویوروب: اونلاردان قاباق سیز محاربه‌یه باشلامیون. قویون اونلار محاربه‌نی باشلاسـینلار ـ چون‌کی«حمد اولسون اللهه» سیزلرده حجت و دلیل واردیر. اگر تانری دیین اولسا، اونـلار سینیب قاچسالار، قاچـانلاری ئولدورمیـون، قـاچـابیلمیین‌لری یـارالامیون، یـاراليلاری‌دا ئولدورمیون. بیرده قادین لاری اونلارین اذیتینه قورشالامیون. حتـی سـیزلرین شـرافت و آغالیغیزاداتوخونسالار، ایشیز اولماسین. چون‌کی اونلارین گوجی، روحی و عاغیلی سسـت اولوبدور. اگر مشرک اولسالاردا ینـه مـأمور اولموشـوق اونـلاردان ال گوتـوره‌ک. حتـی جاهلیت زامانیندا، اگر بیر نفر قادینی بیرکیشی داش یا چماق ایله اینجیتسه ایـدی، اونـی و

ائولادینی بو ایشینه خاطر دانلاردیلار.

نامه ۱۵ ـ دن

او زامانکی محاربه آختاران دشمانی گوره‌ردی، بئله بویوراردی:

الهی! سنه ساری أوره‌گیمیزمیل ائدیب. بوینوموز سنه طرفدیر. گؤزلریمیز سنه تیکلیسب، آیاقلاریمز سنین یولونداادیر، بدنیمیز آریقلیبدیر. الهی گیزلین دشمانچیلیقلار، ئوزین نشان وئریر. کینه قازقانلاری قایناغا گ‌لیبدیر. الهی پیغمبریمزین اولماماغیندان، دشمانین چوخ اولدوغوندان نفسانی هوس‌لر بیزلری چولقاماقدان سنه شکایت گتیرمیشیک.

الهی بیزایله دشمانلاریمیز آراسیندا حاقلا حؤکم ائت. چون‌کی هامودان یاخشی حؤکم ائدنلردن‌سن.

نامه ۱۶ ـ دان

او حضرت ساواش زامانی یاردیملارینا بئله بویوراردی

او دال قاچماقدان کی سونرا قاییتماق وار و او سینیق دان کی سونراسی دشمانا یوگورمک دیر، سیزه آجی گلمه‌سین. شمشیرلرین حاققین وئرین. کورک‌لری یئره گتیرین، نیزه آتین، شمشیر وورون، چالیشین، سس‌لری یاتیردین کی بو ایش قورخونی کنارائدر. آنداولسون او تانرییه کی چرده گی یئرده گویه‌ردیر و اینسانی یارادیرا! اونلار مؤسلمان اولمادیلار اما سؤزائشیتدیلر و کافر اولدوقلارین گیزلتدیلر تا ئوزامانا قه‌ده‌رکی‌ئوزلرینه بیریاردیم تاپدیلار. اوندان سونرا کفرلرین اوستونی آچدیلار.

نامه ۱۷ ـ دن

(او حضرتین نامه‌لریندندیر معاویه‌یه کی‌اونون نامه سینین جاوابیندا یازمیشدی): ...اما او کی شام ولایتین مندن ایسته میشدین بیل من او دگیلم کی دونن یوخ دئمیشدیم بوگون

اونی سنه باغیشلییام.

اما او سؤزکی دئدین محاربه عربلری اودوبدور، بیر آزیاریم چیق قالیر، بیل، آییق أول هر کیم حاق یولوندا شهید اولسا بهشته گئدر. هر کیم باطل طرفده دیر جهنم یولونا دوشوبدور. اما هر ایکی میز بو دؤیوشده بیر قدرتده اولساقدا سنین شک یولدا چالیشماغین منیم یقین یولدا آختاریشیمدان چوخ اولا بیلمز. نیه کی شام اهالیسی دونیایه و عراق اهالیسی آخیرته، چوخ مایل‌دیلر، اما بوسؤزکی دئدین: بیز هر ایکی میز عبدمناف ائولادی یوق بلی بیزیم حاققیمیزدا دوزدور اما امیه هاشم‌کیمی و حرب عبدالمطلب کیمی و ابوسفیان ابوطالب کیمی و مهاجرلر آزاد اولونانلار کیمی پاک نسلی اولانلار یاپیشدیرمالار کیمی دؤز دانیشانلار یالانچی‌لارکیمی مؤمن‌لر منافق‌لرکیمی اولا بیلمزلر. او ائولاد پیس ائولاد دیرکی جهنمه دوشموش بابالاریندان اطاعت ائدر. بونولا بئله فضیلت، بؤیوکلوک و پیغمبرلیک بیزیم سؤلاله‌میزده‌دیر.

بونولا بئله عزیزلری ذلیل و ذلیل‌لری عزته چاتدیردیق.

تانری عرب‌لری دسته‌دسته ئوز دینینه گتیردی. بونلاردان بیر بولومی، ئوز میل و رضالری ایله و بیر بولومی ده چاره سیزلیک یا قورخودان تسلیم اولدولار. اما سیزلر او بولومدن ایدیزکی آرخاداشلیق خاطرینه یا دونیا اوچون بو دینه گلدیز. او زامان کی قاباقدا گئدنلر توفیقه ال تاپدیلار و اولده‌کی مهاجرلر فضیلت‌لری اثرینده گئت میشدیلر. ایندی سن، شیطانا پای و ئوزیوه‌ن بیر تازا یول آچما. سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ۱۸ــ دن

اونامه دندیرکی بصره والیسی عبدالله‌بن عباسه یازمیشدیر

بونی دوشون کی بصره شیطان قونان یئر و پیسلیک لر مکانیدیر. اودورکی اورانین ساکن‌لرینی حوءرمت‌له سئویندیر. قورخونی أوره‌کلریندن قالدیر. سنین بنی‌تمیمه سؤیوجواولماق خبرین منه چاتدی. هامان طایفاکی بیر اولدوزی باتمامیشدان بیر آیری اولدوزی پارلار. جاهلیت و ایسلام زامانی بیر کیمسه اونلارا ال ئوزاتماقدا قاباغا

دوشمه‌دی. اونلار، بیز ایله طایفا و یاخین لیق وارلاریدیر. بیزلره او یاخین اولماقدا و بیرلیک‌ده ساواب، و آیریلیقدا گناه واردیر.

ای ابوالعباس، هر پیس یا یاخشی اگر سنین الیندن باش وئریر، تانری اونون جزاسین وئرسین. اونلار ایله گئچین. سنله‌بیز، ایشده و دانیشماقدا آرخاداشیق. اوجور اؤل کی منیم سنه خیرلی گمانیم اولسون و فیکریم سنین حاققیندا، سست اولماسین... سلام او کیمسه لره کی سلامالایق‌دیلر.

نامه ۱۹ ــ دان

(او حضرتین نامه‌لریندن بیرپاراوالی‌لرینه کی اونون طرفیندن حاکیم ایدیلر). تانرییه حمد و ستایش و حضرت پیغمبره سلامدان سونرا... سن حاکیم اولان شهرین آداملاری، سنین ایش لریندن شکایت ائدیبلر.

بونی دوشوندوم کی اونلارا یئری دگیل کی سنه یاخینلاشسینلار. چون اونلار مشرک دیلر... ئوزاقلاندیرماق و ظلم‌ده یاخشی دگیل. نیه‌کی بیزایله‌ایلغارباغلیبوبلار.

یولی بودور، حوءرمت‌له شدتی‌اونلارا یئرلی بیله سن... یوموشاقلیق ایله داش ئوزلی لیگی ئوزونده شعار قیل. همده یوموشاق اؤل. اونلارا یاخین اولماغیله ایراق گزمه‌گین، اورتا یولونی گئت. انشاءالله.

نامه ۲۰ ــ دن

زیاد بن ابیهه کی عبدالله‌بن عباسین یاردیم ائده نی ایدی و عبدالله‌دا او زامان حضرت طرفیندن بصره، اهواز و کرمانا حاکیم ایدی، بویورموشدی.

تانرییه دوزگون آند ایچیره‌م اگر منه خبر یتیشه‌کی مؤسلمانلارین بیت المالیندان آز یا چوخ خیانت ائتمیسن و منیم حؤکموم ترسه سینده و بیر آیری یئرده صرف ائتمیسن، سنی سیخینتی‌یه سالاجاغام تا ده‌یه‌ر دن دوشوب ذلیل اولاسان. سلام اونلاراکی سلامالیاقتلری وار.

نامه ۲۱ ـ دن

او حضرتین نامه‌لریندن زیادابن ابی‌هه

بیت‌المالی ایشلتمکده آرتیق‌لاشاگئتمه بلکه اورتانج یولی توت. بوگون صاباحین فیکرینده أول. لازیم اولدوغو قه‌ده‌ر آرتیر، بیر آزین قاباقدان آخیرت اوچون یوللا. انتظارین واردیرکی تانری سنه آلچاق کونوللولرین جزاسینی وئرسین؟ بیر حالداکی عصیان ائدن‌لردن سن... آیا تاماه سنی مجبور ائدیر صدقه وئره‌ن‌لرین اجرینی، کی سنه واجب و یئرلیدیر، اونوداسان؟ بیرحالداکی ئوزین نعمت لرایچینده‌سن.اما عاجز، زاواللی، دول قادین و یوخسول لارا فایدا یتیرمیرسن؟ اینسانین قاباقجا گوردوگی ایش‌لرینین جزاسینی وئره‌رلر و قاباقدان یوللادیغینا صاحبدیر. سلام اولسون اوناکی سلامالایقدیر.

نامه ۲۲ ـ دن

(او حضرتین عبدالله‌بن عباسه یازدیغی نامه‌لردندیر. او، بئله نقل ائدیر: حضرت محمدین(ﷺ) سؤزلریندن سونرا بیر بئله فایدالی سؤز ائشیدیب فایدالانمامیشام). تانرییه حمد و ستایش و پیغمبر اکرمه سلامدان سونرا گاهدان اینسانی ئوزاد سئویندیره‌رکی، قرار دگیلمیش اونی الدن وئرسین. هابئله کدرلندیره‌ر بیرزادی تاپابیلمه‌مک کی قرار دگیلمیش اونی تاپسین. گره‌کدیر سئوینمگین آخیرت اوچون اولسون. تاپابیلمه ییب کدرلندیگین‌ده، آخیرت فایداسینی الدن وئرمک خاطرینه اولسون. دونیادان تاپدیغین زادلارا چوخ سئوینمه و دونیادا الدن وئردیک‌لریوه‌ن، دؤزوملی اولوب داها کدرلنمه. گره‌کدیر چالیشماغین آخیرت اوچون اولسون.

نامه ۲۳ ـ دن

(او حضرتین سؤزلریندندیر، او زاماندا‌کی قارغیشا گلمیش ابن ملجمین شمشیری اثرینده یاخیندیر دونیادان گئتسین، بئله تاپشیریر).

سون سوزوم بودورکی هئچ زادی تانرییه شریک قرار وئرمییون و حضرت محمدین (ص) یولونی کورلامایین. بو ایکی دستکی سینماز ساخلییون. اگر بئله اولسا، داهادانلاماغایئری یوخدور.

دونن سیزلرایله وارایدیم، بوگون سیزلره عیبرت و نصیحت کیمی‌یم. صاباحدا سیزلردن آیریلاجاغام. اگر قالسام ئوزقانیما صاحبم. اگر ئولوم منی قاپسادی، بو بیر وعده‌دیر. اگر اونی باغیشلاسام، من اوچون بیر اطاعت اما سیزلر اوچون بیر یاخشیلیق سایلار. اما اونی باغیشلییون«مگر سئومیرسیزکی تانری سیزلری باغیشلاسین؟»

آند اولسون تانرییه من، ئولومدن سونراکی گلەجکدەن قورخمورام گیزلین بیر زاد یوخدورکی اونی تانیمیام. من او سوسوزابنزەرەم‌کی سو دالیندا گزەرو ایستەدیگنی تاپار... تانری ایستیین‌لر، هامی‌یاخشی اینسانلارا گؤزەلدیر.

نامه ۲۴ ـ دن

(او حضرتین وصیت‌لریندندیر: صفین ساواشیندان قائیداندان سونرا بویوروبدورکی مالینی نئجه صرف ائتسینلر). بودور تانری بندەسی علی‌بن ابی‌طالب، مؤمن‌لرین باشچی‌سی تانری رضاسینه حؤکم ائدیب تا تانری او حؤکم اثرینده اوندان راضی اولوب جنته آپارماغیله راحات اولسون.

او وصیتین آردیندا بئله گلیر.

مندن سونرا، اوغلوم حسن، ایشلریمی یئرینه یتیرسین. وار یوخومی شأنیم قەدەر خرج ائتسین. مستحق‌لره یوخسول‌لارا باغیشلاسین. اگر حسنین باشینا بیرایش گلدی، حسین ساغدیر...

او، حسندن سونرا منه وصی‌دیر. تاپشیردیغیمی اونون کیمی بیتیرەر. فاطمەنین هر ایکی اوغلونا هامان باغیشلاماق وارکی علی‌نین آیری اوغلانلارینا واردیر. بو ایشده ایشلریمی فاطمەنین اوغلانلارینا تاپشیردیم تا اللهین رضاسینی الە گتیرەم و اونون پیغمبرینی سئویندیرمگیله قوهوملوق حوءرمتینی نظرده توتوم.

شرطیم بودور، هامان جورکی مالین اختیارینی حسنه وئریرەم، گرەکدیر او مالین کوکونی، ساخلاسین اما فایداسیندان مأمور اولدوغی یولدا

باغیشلاسین...

شرط بودورکی بوخرماباغینین آغاجلاریندان بیرینیده ساتماسین تا ینیآغاجلار گؤیەرمگ ایله اول کیندن ده آباد گورونسون. کنیزلریمین هر بیریسی‌نین ائولادی اولسا، او کنیزی اوشاغینا حواله ائت. اگر او کنیزین اوشاقلاری ئولسه و ئوزی دیری قالسا، آزاددیر کنیزلیک حؤکمی اونون بوینوندان گوتورولسون...

او حضرتین فرمایشی بو وصیت‌ده اودورکی حتی او کندین کیچیک آغاجلارین، ساتماسین بلکه اورا گلن‌لر، او یئری اول کیندن‌ده آباد گورسونلر و تانییا بیلمه سینلر.

نامه ۲۵ ـ دن

(او حضرتین وصیت لریندندیر زکات ییغماقین یولونی و زکات وئرەن‌لره حوءرمت ائتمک و زکات وئریلن دوەلری اینجیتمەمک یولونی تاپشیریر).

بونلاری یازماغیله زکات آلان مأمورلارا بئلەلیکده دوشوندورەردی بیز بوردا بیر پاراسؤزلری او وصیت‌دن بیان ائدیریک تا بیلین‌سین‌کی امام(ع) هر زامان حاققی گؤزلردی. عدالت یولونی حتی کیچیک، بؤیوک گیزلین و آشکاری‌دا بللی ائدر دی.

گئت تانری دان قورخماقیله‌کی اونا تای تاپیلماز، مؤسلمانلاری قورخوتما. ئوزی راضی اولماسا اونون یئریندن گئچمه. تانری بویوراندان چوخ، اوندان مالیات آلما. اگر بیر طایفانین یانینا یتیشدین، سولاریندان ایچسنده، ائولرینه گیرمه. اونلارین یانینا یاواش داخل أول، اورتالیقدا دایانیب سلام ائت، سلامی اونلاردان اسیرگەمه. اوندان سونرا دئی: ای اللهین بندەلری اللهین دوستی و خلیفەسی، منی سیزلره ساری یوللادی تا سوروشام کی اللهین حاققیندان سیزلرده واردیر تا اونی اللهین ولی‌سینه وئرەسیز؟ اگر بیری دئسه بیزده

یوخدور، داها اونا مراجعه ائتمه، اگر بیری دئسه واردیر، اونولا بـیرلیک‌ده گئت امـا اونـی قورخوتما. اونا چوخ زحمت وئریب اینجیتمه یا چتین لیگه سالما. هر نه قیزیل گوموشـدن وئرسه آل. اگر قویون یا أوکوزی اولسا اونون اجازه‌سی اولمامیش سورونون ایچینـه گیرمـه چون او حیوانلارین چوخی اونوندور. اگر او حیوانلارین ایچینه گیردین صـاحبلری کیمـی اونلاراباخما. زور دیین اولما. هئچ بیریسینی سـورگونلـه مـه. صـاحب‌لرینی مـال آلمـاقدا اینجیتمه. او مالی ایکی بولومده آییر مال صاحبینی اختیارلی قوی تا هانسی طرفی گوتـورور گوتورسون هانسی طرفی گوتورسه ایشین اولماسین. ینه او مالی ایکی بولوم ائت. ینـه اونـا اختیار وئر هانسی طرفی گوتورسه گوتورسون ینه ایشین اولماسین بوایشی داواملاشدیر تـا اوقه‌دەر قالسین کی اللهین حاققی دیـر. بئله‌لیکلـه اللـهین حـاققین اونـلاردان آل. اگر بـو بؤلومی سئومه‌سه یا فسخ ائتسه سن‌قبول ائت. ینه بیربیرینه قاتاندان سـونرا ینـی‌دن اولکـی کیمی بولوشدور تا تانری حقوقینی آلاسان...

قوجا، ایشدن دوشن و عیب‌لی دوەلردن آلمـا. بـیر کیمسـه‌نی آرخـایین اولمامیشـدان، اونلارا امین ائتمه مگرکی دینینه آرخائین اولاسان و بیله‌سن کی مؤسلمانلارین مـالیندا و او مالی والی‌یه یتیرمکده، ایشی دوزگوندور و اورتالاریندا پایلییه جکدیر.

اونلارا بیر گودوکچی قوی‌کی دوزگون، یوموشاق اولدوغی حالدا، اونلاری غضب‌لنـوب اینجیتمه‌سین. هر نه ییغمیش اولسان، تئز بوراگونده‌ر تا تانری بویوران یولـدا ایشـله‌دک. او زامانکی اونلاری بیر آرخایین آداما تاپشـیردین، بونـی دا تـاپشـیر. دوه ایلـه سـود امـه ر بالاسینین اورتاسیندا، آیریلیق سالماسین. چوخ ساغماسینلارکی بالاسینا ضرر توخونار...

مینیشده اونی چوخ یورماسین. ساغماقدا اونولا آیری‌لارین اورتاسـیندا بـیرلیکده رفتـار ائتسین. یئری وار یورولانلاری دینجه قویوب، یورقونلاری یاواش سورسون...

اونلاری دینجلدیب. آز سو و اوت اولان یئرده او حیوانلارا فرصت وئره تا اللهین امـری ایله کوکه‌لیب بیزیم یانیمیزا یتیشن زامان، آریق و یورقون اولماسینلار تا بیزده تانری اذنـی و پیغمبر قوران قورقی یولیله اونلاری حاق صاحبلرینه یتیره‌ک. بو ایشـلرتانری یانینداسـنین اجرتین آرتیرار رستگارلیغا چاتارسان. انشاءالله

نامه ۲۶ ـ دان

(او حضرتین عهدنامه‌لریندندیر عامل‌لرینین بیرینه: او زامان کی اونی زکات ییغماغا یوللامیشدی، بویوروب): اونا حؤکم ائدیره‌م کی گیزلین ایشلرینده ده الله‌دان قورخسون چون اودورکی ایشلری یولونا سالیر. اونا دییه‌ره‌م کی ئوزده تانری فرمانینا اطاعت ائدیب گیزلینده ترسه‌سینه اولماسین. هر کیم گیزلینده یا آچیقدا دیلی ایله گوردوگی ایشی بیر اولسا، امانتی یئرینه یتیره‌ن و عبادتی خالص اولانلاداندیر.

اونا امر ائده‌رم الی آلتیندا اولان اینسانلاری اینیجیتمه‌یوب اونلاری یالانچی بیلمه‌سین امیر لیک هاواسیله اونلاردان ئوز چئویرمه‌سین. چون اونلار دین قارداشلاری و حاق آلینماق اوچون بیزلره یاردیم دیلار.

سنه بو زکاتلاردان، ثابت بیر حاق واردیر. همده یولداشلارین و پای داشلارین کی یوخسوللار و عاجزلردیلر. بیزسنین هامی حاققین وئریریک. سنده اونلارین حاققینی‌وئر. اگر بو ایشی گورمه‌سن، قیامت گونی هامودان چوخ دشمانین اولاجاقدیر.

وای او آدامین حالیناکی قیامت گونی دشمانلاری، یوخسوللار، الی بوشل، قاپودان قوغولموش لار، بورجلولار، گناهسیز یئره بورجادوشن‌لر و یولدا قالمیش لاردیلار. هر کیم تانری امانتینی ذلیل سایا یا خیانت ائده، یئمه‌گین پاک ائتمییه، دونیادا رسوای اولوب آخیرتده‌ده اوندان آرتیق، ذلیل و رسوای اولاجاقدیر.

هامودان بؤیوک خیانت و رسوای چیلیق امته خیانت ائتمک و هامودان پیس فضیحت اماما کلک گلمه‌دیر.

سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ۲۷ ـ دن

(او حضرتین نامه‌لریندندیر محمدبن ابی‌بکره کی میصیرین حکومتین اونا وئرنده بویورموشدی): قانادین اونلارین قاباغیندا یاتیرت. یوموشاق و گولر ئوز أول. اونلاری

باخیشدا بیر گؤزده گور تا آیری بؤیوک‌باشلار سنین ظلمون اثرینده ئوزخیرلری اوچون اونلارا تاماه ائتمه سینلر. همده عاجز و آوارالار سنین دوزگونلوک و عدالتیندن اومودسوز اولماسینلار.

چون تانری سیزلرین بؤیوک و کیچیک، گیزلین و آشکار گناهلاریزدان سوروشاجاقدیر. اگر مجازات ائده ظالیملردن ایمیش‌سیز. اگر باغیشلاسادا لطف و احسان ائدیبدیر.

ای اللهین بنده‌لری؛ بیلین پرهیزکارلار بو دونیانین و گله‌جکده آخیرت دونیاسینین فایدالاریندان پای آپاریرلار. اونلار دونیا اهلی‌نین دونیا منفعت‌لرینده شریک اولورلار. اما دونیا اهلی بونلارین آخیر ساوابیندا شریک اولا بیلمزلر.

دونیادا یاخشی منزل‌لرده اوتوردولار. یئمه‌لی‌لرین یاخشیسیندان یئدیلر، دونیادان مترفلر کیمی لذت آپاردیلار، ظالیملرکیمی کام آلدیلار، دونیادان گئتدیلر بیر حالداکی ئوزلری ایله بیرلیکده توشه آپاردیلار زهدایله بیر آلیش وئریش‌ائتدیلرکی اونلارا فایدالی ایدی. دونیانین خوشلوق لارینا دونیادا نایل اولدولار. اومود واریدی کی صاباح اللهین رحمتی قارشی سیندا دیلار و ایستک‌لری یتیشر، خوشلو ق لاردان فایدالانارلار.

ای اللهین‌بنده‌لری، ئولومدن‌و اونون‌یاخین اولدوغوندان قورخون‌و اونون یوکینی حاضر ائدین چون‌کی ئولومون آردیندا بؤیوک وخطرلی ایشی واردیر. خیر وئره‌رکی اوندا پیس‌لیک یوخدور شر، ائله گلرکی اوندا خیر تاپیلماز...

نه قه‌ده‌ر بهشت یاخشیلارا و جهنم پیسلره یاخیندیر!!. سیزلری ئولوم قوغالیر اگر دورساز، توتاجاقدیر، قاچساز تاپاجاقدیر. ئولوم، کولگه‌لریزدن سیزلره یاخیندیر... ئولوم، آلین‌لاریزین توک‌لرینه باغلی‌دیر. دونیانی آردیزدا ییغیشدیریرلار... قورخون او اوددان کی درین‌لیگی اندازه‌دان آرتیق و عذابی تازادیر...

اورا بیر یئردیرکی رحمت یوخدور. ایستک‌لر قبول ائدیلمز. غصه توکنمز. اگر الیزدن گلیر و تانریدان قورخوسوز و اونون رحمتینه گمانیزوار، قورخوایله اومودی یادیزا سالین. چون بنده‌لرین تانری رحمتینه اومود اولماغی، قورخوسی اندازه‌سی‌جه دیر. هامودان یاخشی آداملار هامودان چوخ، تانری دان قورخارلار.

ای محمدبن ابی‌بکر!! بونی بیل سنی عسکرلریمین بؤیوگی و میصیرین امیری ائتدیم اودورکی اگر لیاقتین‌وار هوای نفس ایله محاربه ائت. دینین قؤرولا حتی بیله‌سن کی عمروندن نئچه ساآت قالیر اونون یارانمیش‌لارینی سئویندیرمگیله، اللهی غضبه گتیرمه. چون‌کی بنده‌لرده اولاندان یاخشیسی و عوضی تانری یانیندا دیر. اماتانریدااولان، بنده‌لرده یوخدور.

نامازی زامانیندا قیل ـ ایش سیز اولساندا، ئونه چیخیب قارشی لاما، ایشین چوخ اولسادا یوبانما... بونی بیل کی عمل‌لرین قبول اولونماسی نامازیندان سونرادیر.

بو عهدنامه دندیر

سربست لرین مولاسی ایله، قولایلارین مولاسی، پیغمبرین دوستی ایله دشمانی بیرمقامدا دگیل‌لر. حضرت پیغمبر منه بئله بویوردی: من، امتیمه، مؤمن یا مشرکدن قورخمورام. چون‌کی الله، مؤمنلری ایمانلاری اولدوغونا گوره ساخلاشدیرار. شرکی اولانلاری دا شرک‌لری اوچون ذلیل ائدەر. اما من ایکی ئوزلی‌لردن کی دیلده بیرجور أوره‌کده بیر آیری جوردولر قورخورام. چون سیز سئوه‌نلردن دانیشیر اما قولای ایشلردن چیخیر.

نامه ۲۸ ـ دن

(او حضرتین گؤزه‌ل نامه لریندن بیریدیرکی معاویه‌نین قولای سوزلرینین جاوابیندا یازمیشدیر). تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... او نامه‌ده‌کی منه چاتدی یادیمیزا بئله سالیرسان: الله، حضرت محمدی(ﷺ) ئوز دینی ایسلام اوچون اختیار ائتدی و اونی بیر پارا یاردیمچی‌لری ایله گوجلندیردی. بئله بللی اولور زمانه سنین طرفیندن اولان بو عجب ایشی بیزلره گیزلتمیشدی کی ایندی باشلامیسان اللهین بیزلر حاقیندااخیر و یاخشی لیقلاری و نعمت و باغیشلاری و هابئله پیغمبرین برکتلی وجودی یانیمیزدا اولدوغونی بیزلره دوشوندورورسن؟ بو ایشده سن او آداما بنزه‌رسن‌کی دوروب اوستادینی اوخ آتماق یاریشینه چاغیریر. یا هجره خرما آپاریر.

سن خیال ائتدین ایسلامدافلان کس‌ایله بهمان کس‌لر هامودان افضل دیلر؟ بیرزادی یـادا سالدین کی اگر دوزگون اولا، سنه فایدا وئرمز. دوزاولماسـادا سنه زیـانی و اوتانماغی یوخدور. سنین بؤیوک، کیچیک‌لرایله نه ایشین اولا بیلر؟ آزاد اولونموشـلاری و اونلاریـن ائولادینی، مکه‌دن مدینه‌یه کؤچنلری و اونلارین مقام‌لارینی بیزلره تانیتدیرماقدا نـه خیـالین واردیر؟ سندن بو سؤزلر چوخ ایراقدیر!!. او اوخدان سس گلیرکی قمار اوخلاریندان دگیل. او آدام خلافت و حکومت حاقیندا حؤکم ائدیرکی لیاقتی یوخدور. بو ایشـلر خلافتـه‌لایق اولانلارین ایشیدیر. ای اینسان نیه آخساق اولدوغـون بیلمیرسـن؟ الیـن قیسـالیغین نیـه قانمیرسان؟نیه گری اوتورموسان بیر حالداکی قضا و قه‌ده‌ر گری اوتورماغین ایستیر؟ داهـا زییان گوره‌نلرین زییانی یا خیر گوره‌نلرین خیری سنه بیر عهده گتیرمیر. سـن آزقیـن لیـق چؤلونده گئدیرسن. دوزگون یولدان چیخمیسان. بو سؤزلری یالنیز سنین اوچون‌یوخ، بلکـه تانری نعمت لریندن اوتری سویلیره‌م. یوخسا بیلمیرسن بیر پارامـهاجرلردن تـانری یولونـدا ئولوبلر و هاموسونون او یولدا سعادت و شرافت‌لری واردیر؟ بیزیم شهیدیمیز ئولنـده، اونـا سیدالشهدا لقبی وئریلدی. یعنی تانری یولوندا ئولن‌لرین مولاسـی و حضـرت رسـول(ﷺ) اونون جنازه سینین نامازیندا یتمیش تکبـیر بویـوردولار؟ یوخسـا گورمـه دیـن کـی بـیر پاراسینین قوللاری تانری یولوندا قیریلدی؟ بورداهاموسینین فضیلتـی واردیـر. او بـیزلردن بیری ایدی کی طیار فی الجنه یا ذوالجناحین آدلاندی. یعنی اودور ایکی قانادیلـه بهشـتده اوچـان. اگر تـانری آدامـلاری ئوزیـن أو مکـدن مـانع اولماسـایدی، بودانیشـان ئـوز فضیلت‌لریندن چوخونی مؤمن‌لره تـانیتدیراردی اوجورکـی قولاقـلارا خـوش گلسـین یـا أوره‌کلر اونا تانیش اولسونلار. ایندی او شکارکی سنی یولدان چکیبدیر الدن بـوراخ. بـیزلر تانری امری ایله تربیت گورموشوق. آیری‌لری‌ده بیزدن تربیت گوروبلر.

اوتن زامانین شرافتلری و بؤیوکلوق لاری هئچ مانع اولمادی کی سـیزلره قاریشـاق یـا سیزلردن ائوله‌نک یا ائولندیرک. نئجه‌کی یاخینلاریمیز بئله ائده‌رلر. بو بیر حالدا ایـدی کـی سیزلر او مقامدا دگیل دیز. هاردا او مقاملارا ال تاپمیشدیز؟ چون:

پیغمبر بیزلردن،

اونی دانان سیزلردن.
اسدالله بیزلردن،
اسد الا حلاف سیزلردن.
بهشتین ایکی جوان آغاسی بیزلردن،
اودلاردا یانانلارین ائولادی سیزلردن.
بیزدندیر دونیالارین یاخشی قادین لاری
سیزلردندیر اودون گتیره‌ن قادین.
داها چوخ یاخشیلیق‌لار بیزلرده وارکی خیریمیزه تامام اولار.
اما سیزلرده پیس لیک‌لر وارکی زیبانیزا قورتولار.

بو بیزیم ایسلامیمیز دیرکی ائشیتدین. جاهلیت دانیلماز. تانری کتابی بیزیم داغیلانلاریمزی بیر یئره ییغدی. بو کتابدا دئیلیبدیرکی بیرپاراآدام‌لار بیرپاراآداملاردان یاخشی دیلار... بو اللهین بویوردوغی دیرکی ابراهیمه یاراشان اینسانلار اونلاردیلار کی اونون یولونی گئدیرلر. همده بو پیغمبره ایمان گتیریبلر.

تانری مؤمن‌لره یاردیمچی‌دیر. بیرطرفدن اونا قرابت جهتیندن و بیری‌ده اوندان اطاعت ائتمک بابتیندن. بو ایشلره‌بیز سندن اوستونوک.

او زامانکی مهاجرلر سقیفه گونونده انصارلارا حضرت پیغمبرین قرابتینی دلیل گتیردیلر، بو دلیله گوره غالب اولدولار. اگر غالب اولماق قرابتده اولسا ینه‌حاق بیزیمکی دیر نه سیزینکی. اما اگر اوستون گلمک قرابت یولی ایله اولماسا، ینه انصارلار ئوز ادعالرینده وارديلار...

سن بئله خیال ائتدین کی من خلیفه‌لره پاخیل لاندیم، و اونلارین حاقیندا ظلم ائتدیم؟... اگر بئله بیرایش اولسادا سنه یاپیشاجاغی یوخدور تا یانیندا عذر ایسته نیلسین. بو بیر گناهدیرکی اوتانماغی سنه قالمییوبدور.

بیرده دئدین منی دوه کیمی بورنومدان مهار ائدیب دولاندیریردیلار تا بیعت ائدیم. آند اولسون تانرییه ایستیردین منی دانلیه‌سن اما تعریف ائتدین ایستیردین رسوای ائده‌سن

ئوزین رسوای اولدون. او مؤسلمانین‌کی دینی و ایمانیندا یقینی اولا، اگر مظلومدا اولسا عیب دگیل. منیم بو دلیل‌لری گتیرمکدن قصدیم سندن آیری‌لاری دیلار کی لازم اولدوغوقه‌ده‌ر سئوله‌دیم. اما من ایله عثمانین آراسیندا اولان ماجرانی یا دیما گتیردین لازم ایدی سن کی اونولا قرابتین وارایدی، بو سوزه جاواب وئره‌ایدین. سن یا من هانسی میز اونا عداوت ائدیب ئولدورولماغینا یول آچدیق؟ یا او کیمسه‌نی کی ایستیردی اونا یاردیم‌اولسون، مانع‌اولان‌کیمیدیر؟ تا ئولوم قضا وقه‌ده‌ری اونی قاپسادی؟

آند اولا تانریه بئله دگیل. تانری او آدام‌لاری کی سیزلری ساواشدان مانع اولدولار وقارداشلارینادئدیلر: بیزه ساری گلین، حال لارینی یاخشی تانیر. نیه‌کی اونلار ئوزلریده بیر آز زاماندان سوای ساواشا حاضراولمازلار. بونلار عذر اوچون دلیل اولا بیلمز. چون عثمانین بیرپارابدعت لرینه گوره گاهدان عیب‌لرینی توتاردیم. اگر منیم اونا یول گوسترمگیم، گناه ایمیش، بو قراردان چوخلو دانلانان لار واردیلارکی گناه سیزدیلار. گاه چوخ دانلییان آداملار تهمته دوچار اولارلار. ایندی گوجومدن آرتیق ایسته‌میره‌م و توفیقاتیم‌دا تانری یاردیمی ایله ممکن‌دور. اونا توکل و اعتمادیم‌وار و اوناساری قائیداجاغام.

بیرده دئدین، منه و منیم صحابه‌لریمه شمشیردن سوای بیرزاد یوخدور. منی بوسوزیله، آغلییاندان سونرا گولدوردون. سن هاردا گوروبسن کی عبدالمطلب ائولادی شمشیرلردن قورخسون؟ بیر آز دؤز تا حمل ئوزینی یتیرسین. او زامان سن آختاردیغین آدام سنی تئز تاپار. او آدامی کی ئوزاقدا بیلردین سنه یاخینلاشار.

من چوخلو مهاجر و انصار و دوءیوشچیلریله سنه ساری گلیره‌م هامانلارکی آرخامی ساخلارلار، سایلاری چوخدور، توزلاری هر یانی بورویوب، ئولوم کوینگین گئیب‌لر. نهایت آرزی لاری اللهین گوروشونه نایل اولماقدیر. اونلار هامان بنی‌هاشم ائولادی دیلار کی بدر ساواشیندا ایدلر و بنی‌هاشم‌لرین شمشیرلری یانلاریندا دیر. سنده او شمشیرلرین ایتی اولدوغونی یاخشی تانیرسان کی قارداشین، دائیین، جدین و قوهوملارین اورتادان قالدیردیلار. اونلارین ووروشما عذابی ظالیملردن ایراق قالمییه‌جکدیر.

نامه ۲۹ ـ دان

او حضرتین نامه‌لریندندیر بصره اهلینه

پیمانی سیندیرماق، دشمانچیلیق ونفاق و مخالفت ائتدیز. بونلارین هاموسینی بیلردیز اما گناهلاریزدان گئچدیم. قاچانلاریزا شمشیر چکمه‌دیم. قائیدانلاریزی قبول ائتدیم. بوندان سونرا اگر خاراب فیکرلرایله حاق یولونون خلافیندا گئدیب منله دشمانچیلیق ائده‌سیز، بونی بیلین کی آتلاریمی سیزه ساری چکیب یول گئدن دوه‌لره پالان قویارام. اگر منی ئوزوزه ساری گلماغا مجبور ائده‌سیز، سیزایله او ساواشی ائده‌ره‌م کی جمل ساواشی اونون یانیندایالاماقدیر. بونولابئله سیزدن اطاعت ائدنلرین فضیلت‌لرینی و اویود وئرن‌لرین حاققینی، دوشونوره‌م. گناهسیزلاردان، تهمت وورانلارا و پیمان سیندیرانلاردان وفالی‌لارا حدود قایل اولارام.

نامه ۳۰ ـ دان

او حضرتین نامه‌لریندندیر معاویه‌یه

تانری سنه وئردیگی نعمت‌لره گوره اوندان قورخ. دقت ایله او حاققاکی سنین بوینوندادیر اونا ساری ، قائیت. چون عذرگتیره بیلمه‌سن. نیه‌کی اوندان اطاعت ائتمک اوچون نشانه‌لر و بللی یوللار آچیقدیر. هامونون آرزی سی‌وار، اورا وارد اولسون. آلچاق آداملار بوردا اطاعت ائتمزلر، هر کیم او یولدان بودوره‌سه، حاق یولوندان چیخیب، غفلت چؤلونه آیاق قویوبدور. اللهدا ئوز نعمت‌لرینی اوندان آلیب عذاب جزاسینی اونا وئریبدیر. ایندی‌ده نفسیندن قورخ کی تانری سعادت یولون سندن اوتری آچیق ساخلییوبدور.

باجاردیغین قه‌ده‌ر ضرر، ظلم و کفره ساری، آت چاپدیرمیسان... او نفسین‌دیر کی سنی شرارته و گناها ساری مجبور ائدیب و آزقین یولا سالیبدیر.

نامه ۳۱ ـ دن

(او زامان کی صفین ساواشیندان قائیدیردی،«حاضرین ده...» اوغلی حسنه(ع)بئله یازمیشدی): بو بیر وصیت دیر بیر آتادان کی ئولوم و فنایه یاخینلاشیب، روزگارین برک بوشون بیلر. داها دیریلیگه ئوز چئویریب روزگارا تسلیم، دونیانی سئومیین ئولی‌لر ائوینده ساکن اولان و صاباحی اوندان کوچن، ئولاده آرزی ائده‌ن و تاپابیلمیین ایتن‌لرین یولون گئدن، خسته‌لیکلره نشانه اولان، دونیادا مصیبت و غصه‌لره هدف اولان، دونیایه قول اولوب آلیش وئریش ائده‌ن آلدادان، یوخ ائدن، ئولومه چکن، غصه‌لره یولداش، آفت‌لره نشانه، آرزی لاری توپراقلاردا قالان و ئولولرین یئرینده اوتوراندیر.

بوگون بئله دوشوندوم کی دونیانین منه دال چئویرمه‌سی و طغیانی و آخیرتین منه ساری گلمگی بیرزاد دیلارکی، منی آیری‌لاردان و گله‌جک فیکرلردن قویار دوشوندوم کی گره‌کدیرئوز فیکریمده ده اولام.

اودورکی فیکریم هوای نفسین قاباغین آلدی و ایشیمن چرده‌گین منه بیلیندیردی و مجبور ائتدی او یولدا چالیشام کی، او یونچاق دگیل و اوندا یالان اولماز. سنی ئوزومدن بیلدیم بئله‌کی اگر بیرزاد سنه ئوز وئرسه، ایله بیل کی منه ئوز وئریبدیر. اگر سن ئولسن منده ئولموشم. سنین ایشلرین منیم فیکریمی قاتیب و ئوز ایشلریم کیمی غصه‌لندیردی. بو نامه نی سن اوچون و بو خاطره یازدیم کی آرخایین اولوم.

سنی تقوالی اولماغا و اللهدان قورخماغا و اونون امریندن اطاعت ائتمگه تاپشیریرام. کونلون اونون یادی ایله آباد ائت. اونی یادا سالماق باعث اولارکی سنله اللهین اورتاسیندا اولان رابطه داواملی اولسون. کونلون موعظه و اویودلا دیری ساخلا. اونی زاهیدلیک‌ایله، ئولدور. ایمان ایله گوجلندیر. حیکمت له ایشیقلاندیر. ئولومی یادا سالماغیله نفسین ذلیل ائت. اونی مجبور ائت فنا اولدوغونا اقرار ائتسین.

نفسین دونیانین پیس‌لری و یاخشیلاری‌ایله تانیش لاندیر. اونا سؤز وئرکی زامان پیسدیر. اوندان قورخوت کی گئجه گوندوزلرین آلچاق اوجاسی وار. اونا دونیادان گئدن‌لرین خبرلریندن دانیش. یادینا سال کی اوندان قاباقجا آیری لاریداواریمیشلار. اونلارین

ائولرینده اثرلرینه فیکر ائت و گورکی نـه‌لر ائتدیلـر؟ نـه اولـدولار؟ هـاردان گلیـب هـارا کوچدولر؟ اوندا بیلرسن کی یولداشلاریندان آیریلیب واحد بیر یئرده قالیبلار...

سنده او قه‌ده‌ر زامان چکمز اونلاردان اولارسان بوناگوره او منزل و مـزاری اینـدی ده‌ن آباد ائت. او دونیانی بو دونیایه ساتما. بیلمه‌سـن دانیشـما، گره‌گینـده اولماسـا، دینمـه. او یولدان کی آز دیرار قورخ. نیه‌کی او یولدان گئتمک آزیب یا قورخمـاقدان یاخشـی دیـر. خیر ایشلره امر ائت تا او ایشلرین اهلی اولاسان. ال و دیلی ایله پیش ایشلره قارشـی چیـخ و چالیش قویما پیس ایشلر گورولسون. تانری یولونـدا تانرییـه لایـق جـهاد ائـت. اونـون یولوندا دانلییانلارین دانلاغیندان قورخما. حـاق اوچـون برکـه بوشـادوش، دینینـده علـم ئویره‌ن، ئوزین صبر ائتمگه عادت وئر، چون تانری یولوندا صبر ائتمک ان یاخشی ایشـلردن بیریدیر.

ایشلرده نفسین، تانری اختیارینا تاپشیر، چون بیرینه تاپشیرمیسان کـی گؤزه‌ل سـیغیناقلی و قؤرویاندیر. هر نه ایسته سن الله‌دان ایسته کـی باغیشـلیان یـا اومودسـوز ائدنـده اودور. چوخلو خیر ایش و یاخشیلیق ائت، منیم وصیتمده دقتین اولسـون، اونـدان ئـوز چئویرمـه چون یاخشی سؤز اودورکی فایدالی اولسون. بونودادوشون بیلجی‌لیکده یاخشیلیق اولماسـا، ده‌یه‌رسیز دیر. او علمدن کی أویره‌نمه سی چیخارلی دگیل، فایدا یوخدور.

ای اوغول، من قوجالدیقجا دوشونوره‌م کی بوش وگوجسوز اولـورام. اودورکـی سـنه اویود وئرمکده، سؤزلریمده او فضیلت لردن دئیره‌م کی قورخورام ئولوم منی قـاپسـییا، امـا سـنه دئمـه‌میش اولام یـا فیکریمـه یتیشـمییه. نئجـه‌کی جسـمیم گوجسـوزلنیبدیر یـا بیرپارااایستک‌لریم، یا دونیا فرتینالاری ئولمکدن قاباق، سنین حاققیندااجرایه گله. اونـدا بـیر قیزقین دوه کیمی بویروقدان چیخاسان. جوان آدامین کونولی بیربوش یئره بنزه‌رکی، هر نـه اوندا اکسن، بیتیره‌ر... بو سبب‌دن سنی ادب ائتمگه باشلادیم و قویمادیم أوره‌کین برکیسـین یا عاغیلین اسیر اولسون یا ئـوز باشـینا بـیر ایـش گوره‌سـن‌کی لازم دگیلمیـش و سـندن قاباقکی‌لارداونی سیناقلامیشدیلار. داها سیناماقا، احتیـاج یوخـدور. سـنه ادبـدن هـر نـه یتیشسه، بیزه زحمت‌له یتمیشدی. ایندی سنه آیدین اولان، اوندا بیزه گیزلین ایدی.

عزیز اوغلوم من اوتـــن آداملارجـا یاشـامادیم. امـا ایشـلرینده، یوللاریـندا، اثرلریـنده فیکیرلشدیم. دئمک اولورکی اونلارین بـیری کیمـی اولموشـام. اونلاریـن ایشـلری منـی پیشیردی. سانکی، اولدن آخیره‌دک اونلاریله یاشاردیم.

اونلارین یاخشی یامانلارینی دوشوندوم. خیر و شرلرینی بیلدیم. هر زاددان یاخشیسـینی و سئومه‌لیسین سئچدیم. باشی بللی اولمیانلاری قیراغا قویدوم و بئله صلاح گوردوم هر نـه مهربان آتا دوزگون تربیت‌دن اوتـری ائولادینـا لازم بیلـر، سـنی‌ده ادب‌لـه تربیـت ائدیـم. چون‌کی یاشایشین، اولینده نیتیـن تمـیز و نفسـین پـاکدیر. سـنه تـانری کتـابین و اونـون تأویلی‌نی ئویره‌تدیم، ایسلامین حالال و حاراملارینی تانیتدیردیم.

بیرده قورخوم اودورکی مؤسلمانلارین بیر آزی فیکیرلرینده بیرپارایانلیشلارادوشسـونلر. بونولا بئله کی بیلیره‌م سنه دئمک لازم دگیل، بونی دوشونوره‌م کی ممکن دور یالنیش فیکـر ائده‌سن. بئله صلاح گوردوم هر زادی بیله‌سن و ئوز باشینا قالمییه‌سن کـی هـلاک اولمـاق واردیر. اومود تانرییه واریمدیر توفیق تاپاسان تا بو وصیته عمل ائتمگیله رستگار اولاسان.

عزیز اوغلوم، بونی بیل هـر نـه منیـم وصیتیمـدن ئویره‌نسـن، اولـی الله‌دان قورخمـا و چکینمکدیر. بیرده او یولدا گئتمک دیرکی آتا بابالارین او یولدا ایدیلر. چون اونلار بیلمـک و دوشونمک فیکرینی اونودمادیلار. سنده اونلار کیمی فیکرائـت. یـئری وار او فیکرلریـن اثرینده، تانینمالیلاری ئورگنیب و منع اولونانلاری قؤرویاسان.

اگر نفسین دؤزه بیلمیر و بابالارین تجربه لریندن جان قاچیردیر و ایسته‌میر دوشونسـون، نئجه‌کی اونلارا آیدین ایدی، واجبدیر ئویره‌نیب دوشونه‌سن نه کی شککه دوشوب قـاجلیق ائده‌سن... بیر زادا ئوزگتیرمکدن قاباق، الله‌دان یاردیم چیلیک ایسته تا اونـا سـاری گئتمـک اثرینده توفیق تاپاسان. ائله‌کی دوشوندون و أوره‌گین ایشیقلاندی، آلچـاق کونـول اولـوب فرماندا قالدین، بیل‌کی فیکرین رشدی کماله چاتیبدیر و داغینیق دگیل. اوندا دئدیک‌لریمـه دقت ائت. اگر گوردون کونلون اونلاری قبول ائتمـیر، اونـدا بیـل قابـاغین گورمیـه ن دوه کیمی‌یانالمیسان. همده فیکرین قاریشقیدیر و قارانلیق یولدا ییخیلاجاقسان.

یالنیش گئده‌نین دینی کامل دگیل. یولـدان آزار. حـاق ایلـه بـاطلی تانیـه بیلمـز اونـدا

گره‌کدیر یاواشلانیب تلسمییه‌سن.

اوغلوم، وصیتیمی درک ائت: بونی بیل‌کی، ئولوم و دیریلیک‌ده اونون الینده‌دیر. اودورکی هم یارادار همده ئولدوره‌ر. فنایه چه‌کر یا دیریلده‌ر. متبلی ائدن و نجات وئرندیر. دونیا یئرینده اولا بیلمز مگرکی؛ اللهین ایسته دیگی، باغیشلانماسی یا احسانیدیر. حتی او احسانلارکی خبریمیز یوخدور.

اگر قاباغیوه‌ن بیر موشگول گلسه، اونی ئوز بیلمه‌مز لیگلمیزدن خیال ائت. نیه‌کی دونیایه گلنده بیلمز ایدین، سونرا بیر زادلار دوشوندون. اینندی‌ده حؤکم دندیرکی بیر زاد فیکریوه گلمیر. یا بصیرتین یوخدور و سونرالار بیله جکسن.

ایندی تانری ایپینه ال آت کی او، روزی وئرن و سنی گؤزه‌ل شکیلده یارادان دیر. عبادت و قوللوقچو لوغون اوندان اوتری اولسون. اونا ئوز چویر و اوندان قورخ.

عزیز اوغلوم، بونی بیل بیر کیمسه پیغمبر خبر وئرن کیمی، اللهی بیزلره تانیتدیرمیوبدور. ایندی اونی ئوزیوه‌ن باشچی و نجات وئرن تانی.

من سنه اویود وئرمکدن اسیرگه‌مه‌دیم. هئچ زامان هر قه‌ده‌رده چالیشسان، منجه ئوز فیکرینده اولا بیلمزسن. دوشون ای اوغول: هر زامانکی تانرییه شریک قرار وئریلدی، او زامانین پیغمبری گلیب اونون سلطنت و حکومت اثرلرینی بللی ائدیسب کردار و نئجه لیکلرینی دوشوندوره‌ردی اما، تانری بیردیر نئجه‌کی ئوزیده بویوروب«انما الیهکم اله واحد» هئچ کیم شاهلیقدا اونا قارشی چیخا بیلمز. هئچ زامان آرادان گئتمز. هر زامان واردیر، هامی زادلاردان ازلده و تامام زادلاردان آخیرده‌دیر. نه اولی وار نه آخیری. او بؤیوکدور. اونون بؤیوک اولدوغی، گؤز یا کونول ایله ثابت اولماز...

ائله‌کی اونون نئجه لیکلرینه ال تاپدین، یئری‌وار سن کیمی بیر آدام. تامام کیچیک اولدوغی حالدا ،گوجی آز، مقام سیز، عاجز، باجارا بیلمیین، چوخلو محتاج، اللهین رحمتینی آختاران، عذابدان قورخان، خشم و غضبیندن تیتریه ن اولوب اونون قوللوغونی یئرینه گتیره، کی بویوروب: یاخشی أول و پیس ایش لردن کنار گز.

ای اوغول؛ من سنی دونیانین آرادان گئتمه سینه و اونون حالاتینی هابئله آخیرتدن و

اونون اهلینه حاضر اولان ماجرالردن خبر وئردیم. سنه دونیا و آخیرت حاققیندا مثل چکدیم تااونلاردان عیبرت آلاسان. دونیانی یۇخلاییش ایله تانییان او یولچویا بنزه‌رکی بیر باهالیق اولان یئردن، بوللوق اولان یئری اراده ائده. و اوراچاتماق اوچون یولون زحمت‌لرینه، غربت و چتین‌لیگه و قولای یئمک‌لره دؤزه تا بوللو یئره چاتا. ائله بیر ادام، یولون ایذاسیندان و چتین‌لیک لریندن قورخوسی یوخدور. آرتیریب او یولدا ایشلتمگی زییان بیلمز. هئچ زاد اونلارا یامان اولماز.

اوغلوم نفسین ئوزی ایله ئوزگه‌نین اورتاسیندا ترازی قرار وئر. هر نئی‌کی ئوزین اوچون سئومیرسن، ئوزگه‌لره ده‌سئومه. ئوزگه‌لره ظلم ائتمه. نئجه‌کی ایسته میرسن سنه ظلم اولسون. یاخشیلیق ائت اگر سئویرسن سنه یاخشیلیق ائده‌لر. هر زادی کی ئوزگه‌لردن پیس بیلرسن ئوزیوه‌ده، پیس بیل. سن آدام لاردان اونا راضی اول کی سئویرسن، آدام‌لاردا سنه او ایشدن راضی اولسونلار.

ایسته میرسن بیر سؤز ائشیده‌سن، او سوزی دئمه. بیله‌سن یا، آزبیله‌سن، اوردادانیشما. اگر ایسته میرسن کاتی سؤز ائشیده‌سن، کاتی دانیشما. بونی دوشون کی کاتی سؤز، حاق ئوزه‌رینده دگیل بلکه عقل‌لره کورلاییجی دیر.

روزی تاپماق اوچون چالیش ئوزگییه خزانه‌دارلیک ائتمه. اگر دوزیولا دوشدون آلچاق کونول أول و تانری فرمانیندا قال. بونودادوشون قاباغیندابیر ئوزین و قورخمالی یول‌وار. چون اوردان گئتمگه مجبورسان، لازم اولدوغو قه‌ده‌ر یونگول وار سورسات گوتور. نه او قه‌ده‌رکی آغیرلیقی سنی دوشگونله‌دیب اینجیده...

اگر گوردون بیر نفر یولدا قالان وار، و سنین سورسات و احسانین سنی قیامت منزلینه چاتدیرار، او سورساتی، هامان بیرنفره وئر. اونا یاردیم اول. نیه‌کی وارینديړ و شاید بیرگون لازیمین اولسا، احسان ائده‌سن، بئله فرصتی اله سالا بیلمیه‌سن.

هر کیم سن محتاج اولمیان زامان سندن بورج ایسته‌سه، کی سن محتاج اولان زامان وئرسین، او فرصتی غنیمت بیل. بونودادوشون کی قاباغیندا بیر چتین گدیک وار. هر کیمین یوکی یونگول اولسا یوکی آغیر اولاندان راحات کئچر. یاسسارلانان، قیزقین اولاندان،

ئوزی قارادیر. چاره یوخدورکی سن بهشت یـا جـهنمده قالمالیسـان. اودورکـی او منزلـه چاتمامیشدان قاباق بیر ئونچی یوللا یا خودگتمه‌میشدن مـنزلی حـاضرلا. چـون اینسـانلارا ئولندن سونرا، سئویندیرمک سببی یوخدور. بیر کیمسه‌ده ینی‌دن دونیایه گلمز.

دوشون او تانری کی یئرلرین و گؤیلرین خزانه‌سی اونون الینده دیـر، دؤعـا ائتمـگی و ایسته‌مگی اجازه وئریبدیر و اونلارین قبول ائتماغین ضـامندیر. سـنه بویـوروب: ایسـته تـا باغیشلاییم رحمت و یوموشاقلیق ایسته‌سن اودا یوموشاقلیق ائده‌ر.

تانری ئوزیله سن آراسیندا حـایل قـرار وئرمییوبـدور تـا گیزلینـده اولا. سـنی مجبـور ائتمییوبدورکی اونون یانینا شفاعتچی گتیره‌سن. سنی توبه ائتمکـدن مـانع اولمییوبـدور. اگر پیسلیک ائتمیش اولسایدین ینه‌ده مجازات ائتمگه تلسمییوبدور. بلکه، توبه قاپوسین آچیـب کی هر زامان اونی چاغیرسان، جاواب وئره. اگر مناجات ائده‌سن، أوره‌گینده اولان سـرلری بیلر... سنده أوره‌ک سرلرینی اونا دئی. سؤزون اونا یتیر. غصه‌لریندن اونـا شـکایت ائدیـب اوندان چاره ایسته. اونی یاردیم چیلیغا چاغیر. اونون رحمت خزانه سیندن هر نه ایسته‌سـن، وئره‌ر. یاشاماغین آرتیمی، بدنین ساغلام اولماسینی، روزی‌لرین بؤل اولمـاغی کی‌آیریلـری باغیشلییابیلمزلر، اوباغیشلار. سنین اللریندە خزانـه‌لرین کلیدلرینـی بئلـه تـاپشـیریب کـی ایسته‌سن آچیلسین. اونون رحمتلرینی چاغیراسان، یوبانسادا اومودسوز اولمییاسـان. چـون، باغیشلاماق اونون اراده‌سی ایله اولور. گاهدان، قبول اولمـاق لار یوبانـار دلیـل بودورکـی ایستیین‌لرین جزاسی بؤیوک و باغیشلانماغا اومودی آرتیق اولسون.

چوخ زامان بیرزادی ایسته‌سن، سنه وئریملز اما، اونـدان یاخشـی سـینه ال تـاپارسـان. بیرزادی ایسترسن کی سنه سئومه‌لی‌گلیر، اما شاید دینین خاراب اولدوغونا باعث اولار...

بیرده یئری وار بیرزاد ایستیه‌سن کی یاخشی اولدوغی سنه یتیشه و ایذاسی اولمییا. مـال سنه قالماز سنده مال اوچون قالمیه جاقسان.

بونودابیل کی سن آخیرت اوچون یارانیبسان نه دونیااوچون. بقایوخدور فنا وار ئولمـک وار، دیریلیکده، همیشه‌لیک دگیل. بوردان آخیرته کوچمه‌لی‌سن. ئولوم سنی قوغالیر قاچـان، توتولاجاقدیر. آختارسادا ال گوتورمز، داها چاره ئولومدور. اینـدی ده ئولومـدن قـورخ و

گناه ائتمه‌دن ال گوتور. او زامان کی ئوز آراندا دئیردین توبه ائـــده‌رەم، قـورخ کـی ئولـوم یتیشه، سنله فیکرین آراسیندا آیریلیق سالا. اوندا قولای اولارسان.

ای اوغول ئولومی و اونون دالیندا گلن‌لری یاد ائت. چالیش او گونلره حاضر أول. بئلیـن باغلا کی بیردن بیره ئولوم گلیب سنی چولقار.

دونیا اهلینه توغلانماقدان قورخ. اونلارین تاماه و دشمان چیلیق‌لاریندان کی تانری خـبر وئریب، کنار گز. دونیا ئوزینی سنه نشان وئریب پیس‌لیک لرینی ده بللی‌لندیریبدیر. دونیـانی سئوه‌نلر، هورن، ییرتینجی، شکارآختاران کـوپک‌لـر کیمیدیلـر. بـیری بیرینـه آجیقلانیـب قیشقیرارلار گوجلی‌لر عاجزلری ییـه‌رلر. بؤیوکلـری کیچیک‌لـره زور دییـه‌رلر. بعضی‌سـی باغلانمیش یوک داشییان حیوان‌کیمی دیلر. بعضی‌لریده بوراخیلمیش، عـاغیل لاری‌آزقیـن، سونی اولمییان یولدا آزیب زییان وئره‌نلر دندیلر. بیر حیوانلاردیلارکی شورچولده اوتلاماغـا بوراخیلیبلار. چوبانلاری یوخدور تا اوتارسین یا گؤزله سین. دونیا، اونلاری گؤزی بـاغلی اوجسوز بوجاق سیز یولدا آپاریر. آزقین اولدوغو حالدا دونیانین خوشلوقلارینا چولقـانیب اونی ئوزلرینه تانری بیلرلر. دونیـادا اونلارایلـه و اونـلاردا دونیـا ایلـه أوینـورلار... دالـدا گلن‌لریده اونودوبلار.

بیر آز گئچین. وول وئر تا قارانلیقلار قورتالسینلار... دئمک اولورکی کجـاوه‌لر یتیشـیر، آزقالیر اونلاردا قاباقجا گئدنلره چاتسینلار.

آییل اوغلوم؛ هر کیمین دوه‌سی گئجه گوندوز یول گئـده، اونـودا آپـاریر. ئـوزی یـول گئتمه‌ییب دینجلســه‌ده ینـه یـول گئدیـر. بونـی یقیـن اینـان کـی هئـچ زامـان آرزی یـه چاتمییه‌جاقسان. ئولوموندە الینــدن قورتالابیلمیه‌جاقسـان. سـن او یولداسـان کـی سندن قاباقکی‌لار او یولدادیلار. بوناگوره چالیشمادا مدارا ائدیب ایشلری راحات تـوت. هـر نـه کسب ائتسن یاخشی یولدان اولسون. چون‌کی چوخلو چالیشمالار وارکـی مـالی اورتـادان گوتوره‌ر. هر چالیشاندا، تاپابیلمز هر اورتـا یوللـو اومودسـوز اولمـاز. نفسـین هـر جـور آلچاقلیق‌دان ساخلا اگر نعمت‌لره‌ده چاتسان اونـولا بئلـه هـر نـه نفسـیندن مایـا قویسـان، عوضینی تاپابیلمیه‌جاقسان. ئوزگه‌نین قوللوغوندا اولما نیه‌کی تانری سـنی آزاد یـارادیبدیر.

اویاخشی کی اوندان پیس‌لیک گلر نه‌گؤزه‌لیگی‌وار؟اوگشایش کی چتین اله گلر نه فایداسی وار؟

او تاماه دوه‌لریندن کی سنی فسادا ساری چه‌کرلر کنار گز. اگر کونلون سئوسه کی سنله تانری آراسیندا آیری بیر باغیشلیبان اولماسین، او دوزگون فیکردیر. نیه‌کی ئوز پایین آپاراجاقسان. الله‌دان آزدا پای وئریلسه ینه بنده‌لرین چوخ پاییندان اوستوندور.

اگر ساکت اولدوغوندا، بیر زاد سنه یتیشمه‌سه، اونی اله گتیرمک بوندان راحاتدیرکی بیر زادی دانیشماغیله الدن وئره‌سن. قابیندا اولان زادین باغلاماسی دوروملی اولسا، ساخلاماغی راحاتدیر. سنین الینده اولان زادی ساخلاماق، منیم خیالیمدا او زادلاری ئوزگه‌لرین الیندن ایسته‌م راحاتدیر.

اومودسوزاولماغین آجی‌لیغی بوندان یاخشی دیرکی، آداملارین قاباغیندا ال آچاسان. پاک ایش گورمک زاهیدلیک‌ایله گناه کار وارلی اولماقدان یاخشی دیر. کیشی سرینی یاخشی ساخلار. چوخلو چالیشمالار وارکی اینسانین زیبانینا دیلار. چوخ دانیشان اویومسوز و یاراماز دانیشار. هر کیم فیکر ائده، گؤزی آچیق اولار. یاخشی آداملار ایله اوتور، تا اونلاردان اولاسان. پیس آداملاردان آیریل تا اونلاردان اولمیاسان. حارام یئمک چوخ پیسدیر. عاجزلره ظلم ائتمک چوخ یامان ظلم دور. او یئرده‌کی گئچینمک، یوموشاقلیق، قیزقین لیق سائیلار او قیزقین لیق هامان یوموشاقلیق دیر. نئجه‌کی چوخ درمانلار آغری و چوخ آغریلار درماندیر. چوخ آدام وارکی گره‌کمز گؤستریش وئرسین چون اویود وئره‌ر اما خیانت نظری وار.

آرزی لارا آرخئین اولوب گووه‌نمه. نیه‌کی آرزی، عاغیلسیز آداملارین ثروتی‌دیر. اما عاغیل تجربه‌لری نظرده توتماقدیر. هامودان یاخشی سیناماق اودورکی، سنه‌اویودوئرسین. تا فرصت وار، چالیش قویما الدن گئتسین. هر آختاران، تاپابیلمز. هر یولدان چیخان بیرده گری دونه بیلمز. خاراب ایشلردن بیری بودورکی اینسان توشه‌سین الدن وئره و آخیرتین کورلیا. هر ایشین، سونی واردیر. هر نه سنین قسمتینده اولسا، یتیشه‌جکدیر. بیر تاجر مال اوچون جانین خطره سالیر اما چوخ مال واردیرکی برکتی آزدیر. آز مالدا وار دیرکی

برکتی چوخدور...

پیس واسگیک آدامین یاردیمچی لیقینـدا فـایدا یوخـدور. بـیرده تـهمت آلتینـدا اولان یولداشدان فایدا گلمز. تا او زمانه دک‌کی زمانه‌نین، قاچماز دوه‌سی اختیاریندا دیـر، اونـی راحات توت و آرتیق ایسـته‌مکدن اوتـری ئوزیـن خطـره سـالما. قویمـا میندیگیـن دوه هایخریب سونجوقلاسین...

قارداش یولداشیله بیرلشیب حتی ئوزچئویرسه‌لرده، یوموشاق و باغیشـلییان أول. اونـلار ئوزاقلاشدیقجا سن ایره‌لـی یـئری. او بـر کیسـه، سـن یوموشـاقلیق ائـت اونـون گنـاهی اولدوقجاسن عذر ایسته. بئله خیاله گلسین کی سن قول سان اوداسنین، آغاندیر.

مغایات أول کی دئدیک‌لریمی، یئریندن سوای بیر آیری یئرده ایشلتمیه‌سـن یـا یارامـاز یئرده ایشله‌ده سن.

یولداشین دشمانلاریله، یولداشلیق ائتمه. چون ئـوز یولداشـیله دشـمانچیلیق ائدیرسـن. اویود لاریندا قارداش یولداشلاریله یاخشی یا پیس اولسالار، حتی سـنه آجیقلانسـالار یـا خوش اولسالار، خالص أول. خشم ائتمه. چون‌کی من خشمی اوتماق نتیجه سیندن شـیرین و دادلی بیرزاد بیلمه‌ره‌م. سنه خشم ائده‌نین، قاباغیندا یوموشـاقلیق ائـت. چـون، او قـه‌ده‌ر چکمزکی قائیدیب سنه مهربان و یوموشاق اولاجاقدیر. دشمان لا یاخشـی أول کـی ایکـی اسـتونلوگه صاحب‌اولارسـان. اگر ایسـته‌دین قـارداش یولداشـدان قیراسـان، بـیر آز یولداشـلیقدان سـاخلاکی اگر لازم اولسـا، بـیرده قائیتماغـا یئرقالسـین. هـر کیـم سـنین حاقیندااخیرلی و خوش خیال ائده. اونون خیالین اینان. بیرده قارداشین حاقین کورلاما. بـو آرخائین اولماغیله کی سنله اونون اورتاسیندا محبت وار، خاراب ائتمه. اگر اونون حـاقین خاراب ائتسن. داها قارداشلیق دئمک اولماز.

یئری وار سنین ائولادین و قوهوملاری سنه گوره قاراگونلی اولماسینلار. هر کیم سـندن ایراق گزماغی آریر تانیشلیق وئرمه. گره‌کدیر قارداشلارین ایلـگی قیریلماسـی، سـنله ائلـه اولاکی سنین اونولا ایلگی و یاخشیلیق‌لارین ئوزه‌رینده پیسلیگی سندن اوستون اولمیه.

ظالیملرین ظلمی سنه یئکه گلمه‌سین. چـون او، ئـوز زییانینـا و سـنین فایدالانمـاغیوان

چالیشیر. هر کیم سنی سئویندیرسه جزاسی او دگیل کی اونی کدرلندیره‌سن.

اوغلوم بونی بیل‌کی روزی ایکی جوردور. بیرینی سن آختاریرسان، بیریده او روزی دیرکی سنی آختاریر. اگر اونا ساری گنتمه سنده ینه گلەجکدیر. نه پیس اولور آلچاق کونوللولوک او زامان کی احتیاجین‌وار. و نه پیسدیر زور دئمک و برک اولماق او زامان کی وارینندیر.!! بوگون دونیادان گوتوره‌ن فایدا، او اولابیلرکی ئوزون او فایدالارایله اصلاح ائده‌سن. اگر الدن وئردیگین زادلارا ناله ائدیرسن، یئری‌وار الیوه‌ن چاتمیان لارا ناله ائده‌سن. وار اولمییان زامانلاری واراولان زامان یادا سال. نیه‌کی دونیا ایشلری، بیربیرینه بنزه‌رلر. او آداملاردان اولماکی گؤستریش وئرمک اونلارا فایدا وئرمز مگر زور اولا. او عاغیلی اولان آدامدیرکی ادب اثرینده اویود قبول ائدر. اما حیوانلارکتک اولماسا یولاگلمزلر.

قاباغینداکی غصه‌لری دوزمک و یاخشیلیق فیکری‌ایله اورتادان قالدیر. هر کیم اورتا و دوز یولدان چیخسا، حاقدان ایراق اولدوغوندا ئوزونه ظلم ائدیبدیر. یولداش، قوهوملارکیمیدیر. یولداش اودورکی گیزلینده ده سنله دوزگون اولسون. هوس کور شریک دیر، چوخ ئوزاقلار یاخین و چوخ یاخین‌لار ئوزاق آدلانار. غریب و یوردی اولمییان آدام او آدامدیرکی یولداشی یوخدور او آدام‌کی دوز یولی توتمییه گئتدیگی یول داردیر. هر کیم ئوزقدرینی بیلسه اوناقالیجی دیر. چوخ زامان بیر زادین اله گلمه‌مه‌سی، بیرجور تاپماقدیر. نیه کی؟ اونا تاماه ائتمک فسادا دوشمکدیر. هر ییرتیق بللی اولماز. و هر فرصت بیرده اله گلمز. هر گؤزی آچیق و عاغیل‌لی آدام ممکن دور دوز یولدا خاطا ائده. اما، گؤزی گورمیه‌ن غافیل دوز یولدا اولا.

چالیش پیس ایشلردن چیخماغی دالا سال. نیه‌کی هر زامان کونلون اولسا اونی گوره بیلرسن. قانمازلاردان آیریلماغین فایداسی، عاغیلی اولانلارا یاپیشماقدیر...

هر کیم گون گئچریندن آرخائین اولا، گون گئچری اونا خیانت ائده‌ر. هر کیم اونی بؤیوک و اعتبارلی سانا، اونی ذلیل ائده جکدیر. هر اوخ آتان، نشانیه ووراربیلمز. هر زامان بیر سلطان ده‌ییشیلنده، زمانه ده‌ییشیلر. یولدان قاباق، یولداشیندان سوروش. ائودن قاباق

قونشونی آختار.

گولملی سؤز دئمکدن کنار گز، حتی اونی ئوزگه‌لردن ائشیتمه. قـــادین لاردان مشـــورت ائتمگی قیراغا قوی. چون اونلارین، فیکری، آلچـــاق و اراده‌لــری بـؤش دور... دوواق ایلـه اونلارین گؤزلرین، گوروشدن ساخلا. چون، دوواقی رعایت ائتمک، اونلارا یاخشـــی دیــر. بونلارین دوواق ایله ائشیگه چیخماقی اوندان پیس دگیل‌کی آیری بیر نفره اعتمـــاد ائدیـب ائوه گتیره‌سن. اگر باجارسان بیر ایش گورکی، سندن آیریسینی تانیماسینلار. قادینـــا اویمـــاز زادلارا، قادینی مسلط ائتمه. چون، قادین بیر عطیرلی کولا بنزه‌ر، اما ایگید اولابیلمـــز. اونـــی حوء‌رمتیندن آرتیق بؤیوتمه. اونی تاماهاسالماکی بیرینه شفاعت ائتسین. او یئرده‌کی غـــیرت لازم دگ‌یل غیرته گلمه. چون بو ایش عفتی اولانی فیکره سالار. اهـــل ائولادیـــن هره‌ســینه بیرایش تاپشیر و او ایشبه گوره اونلاردان تکلیف ایسته.

بو ایش باعث اولار تا اونلار ایشـــلرینی بیربـــیرینین بوینونـــا سالماســینلار. قوهوملاریـــن حوء‌رمتینی ساخلا. نیه کی اونلار سنین قول قانادین و اصل کوکوندولـــر و سـنده اونـــلارا قائیدیرسن.

اونلار ایله هجوم چکیرسن. دین و دونیان، تانرییه تاپشیریرام اونـــون یاخشـــی تقدیرینـــی ایندی و گله‌جکده دونیا و آخـــیرتده، ســـندن اوتـــری، تـــانریدن ایســـتیره‌م. ســلام اولســـون اونلاراکی سلامالایق دیلر.

نامه ۳۲ ــ دن

او حضرتین معاویه‌یه یازدیغی نامه‌لردندیر

آدام‌لاریـــن چوخونـــی فســـاده چکدیـــن. اونـــلاری فـــیریلداق ایلـــه توغلادیـــن و ئـــوز فیرتینادنیزینده، دالغالارا تاپشیردین تا أوشونوشلر اورتاسیندا اوینا سینلار. اونلار دوزیولـــدان چیخیب گری قائیتدیلار.

آتا بابالارینا أووه‌ندیلر اما گؤزی آچیـــق‌لار ســـنی تـــانییب آیریلدیـــلار و آللهـــه ســـاری گئتدیلر. او زامان کی اونلاری دیره دین، و دؤز یولـــدان چکدیـــن، تـــانری اونـــلارا یـــاردیم

اولوب سندن ال گوتوردولر...

ای معاویه اللهدان قورخ نوختان شیطان الینه وئرمه. نیه‌کی دونیا سندن آیریلاجاقدیر آخیرت ده سنه یاخیندیر.

سلام اونلارا کی سلامالایقدیلر.

نامه ٣٣ ـ دن

(بونامه‌نی قثم‌بن عباسه کی مکه‌ده اونون طرفیندن والی ایدی، یازمیشدی): منیم سوراغچی لازیم، شامدان بئله یازیبلار: شام اهلیندن بیر پاراسی حجه گلیرلر اما أوره‌کلری قارانلیق، گؤزلری کور، قولاقلاری کاردیلار. اونلار حاققی باطل‌ایله آختاریرلار. بیر یارانمیشین گناهیندان اوتری، تانری بویروقوندان کنار اولاراق، اونون یارانمیشیندان حؤکم آپاریرلار. دینی بهانه ائدیب، دونیانی ساغیرلار. بو دونیانی بهشت یئرینه آلماق ایستیرلر. بوردا یالنیز یاخشی آدام خیر گوره‌ر اما پیس آدام مکافات چه‌کر. هر نه الینده واردیر، اونی احتیاط ائدن و عاغیللی آداملار کیمی ساخلا. چون، عاغیلی باشیندا اولان آدام، ئوز امامیندان فرمان آپارار...

اولماسین بیرگون کی دالدا عذر ایستیه‌سن... خوش اولان زامان، چوخ سئوینمه. گرگین لیگه دوشن زاماندا. أوره‌گین سیلکه‌لنیب ئوزین ایتیرمه... سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ٣۴ ـ دن

(او زامانکی محمدابن ابی‌بکر میصر حکومتیندن دوشنده غصه‌لندی. مالک‌اشترکی میصر والیسی اولموشدی، اما میصره چاتمامیشدان اودا دونیادان گئتمیشدی. بویوروبدور).

ائشیتدیم، مالک اشتری میصیره یوللاماقدان کدرلنمیسن؟ منیم بو ایشیم، سنین آز چالیشماغیندان اوتری دگلیدی. ایندی‌کی بو ایشی سنین الیندن چیخاردیرام، سنی بیر ایشه

والی ائده‌جه گم کی زحمتی آز اما امارتی خوشدور. میصیره والی ائتدیگیم کیشی، خیریمیزی دوشونن و دشمانیمیزا غالب گلندیر. تانری اونا رحمت ائتسین کی عمرین سعادتله باشا وئریب ئولدی. بیز اوندان راضی‌ییک تانری ئوز رحمتینی اونا وئرسین. جزاسین دؤنه‌دؤنه آرتیرسین.

ایندی آییق اولماغیله‌دشماناساری گئت: ساواشا گلنین ساواشینا تئزباشلا. اونی تانری یولونا چاغیر. الله‌دان یاردیمچی لیق ایسته تا سنی ئوزونتولردن ساخلییوب قادالاردا یاردیم اولسون.

نامه ٣٥ ـ دن

محمدبن ابی‌بکر ئولندن سونرا، عبدالله‌بن عباسه یازمیشدی.

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا. میصری آلدیلار محمدابن‌ابی‌بکر شهید اولدی. تانریدان اونا خیر جزا ایستیریک. نیه‌کی بیزلره خیر سئولیین، حوءرمتلی، زحمت چکن ایدی. او بیر کسگین قلینج و آرخالی بیر دایاق ایدی. من کیشی‌لری اونا ساری کونول لندیردیم تا ئولمه‌میشدن قاباق اونا یاردیم اولسونلار.

بیر یول یوخ بلکه نئچه قات سوزومی ینی‌دن دئیردیم اونلارین بعضی‌لری نگران و کونولسوز گلیردیلر بعضی‌لری بهانه گلیب یا اوتوروب اعتنا ائتمیردیلر.

الله‌دان ایسته‌ره‌م منی تئزلیقجا اونلارین الیندن قورتالسین. آند اولا تانرییه اگر شهادت آرزی سیندا اولمییه ایدیم، دشمانی گورنده ئولومه ساری گئتمزدیم ایسته میردیم بیرگون اونلاریله یاشاییب یا ئوز به ئوز اولام.

نامه ٣۶ ـ دان

(او حضرتین نامه لریندندیر عقیلین نامه سینین جاوابیندا، او زامانکی اونی بیر پارا دوءیوشچیلر ایله دشماناساری یوللامیشدی، بویوروب): چوخلو دوءیوشچیلر، اونون

یاردیمچیلیغینا یوللادیم اما او تله‌سیب قاچاندان سونرا قائیتدی. منیم یوللادیغیم دؤیوشچولر، گون باتان زامان، یولدا دشماناچاتیب بیر آزاراق چیرپیشدیلار. اما او بیر آز دایانمادی بلکه غصه‌دن بوغازی سیخیلانلارکیمی، بیر حالداکی یاریم چیق جانی قالمیشدی چتین لیگ ایله جانینی قورتالدی.

قریشین آزقین لیقدا چاپدیرماقلاری، دشمانچیلیقدا گزینمه‌لرینی و ساواشجیل‌لیق و سوزه باخماماقلارینی اوتور. چون، مندن سونرا اونلاری یئرلرینده اوتوردا جاقلار. چون منله پیغمبرین قرابتینی دوشونمه دیلر و خلافتی‌ده مندن قاچیتدیردیلار...

اما منیم فیکریمی ساواش حاققینداسوروشدون: لازم گوروره‌م ایلغار سیندیرانلارینان کی منله ساواش اوچون حاضر لاشدیلار، محاربه ائده‌م. منیم دوره‌مده آداملارین چوخ اولماقلاری، عزّتیمی آرتیرماز. دوره‌مدن داغیلماقلاری‌دا هئچ قورخوگتیرمز.

بونی فیکر ائتمه اگر آتان اوغلونی آداملار تک قویالار آلچاقلانوب یا آغلیه‌جکدیر یا زور آلتیناگیریب عاجرلیه جکدیر، یا خود اختیارینی بیرینه وئریب یا بیرینه اسیر اولا جکدیر!!.

نئجه‌کی بنی سلیم‌ده اولان‌قارداش دئیبدیر: اگر حالیمی سوروشسان بونی بیل زمانه‌نین سیخینتی سی قاباغیندا، گوجلی و زورلی‌یم. چتیندیر منده غم تاپیلا تا یولداشیم آغلییه یا دشمانیم

نامه ۳۷ ـ دن

معاویه‌نین جاوابیندا یازیلان نامه‌لر دندیر

تانرییه ذکر دئیب اونی هر عیب‌دن پاک بیلیره‌م. نفسین آزقین اولدوغی و حیرتده قالماغی و حاققی اورتادان قالدیریب ایلغارلارین قیراغا قویولماغی چوخ تعجب‌لیدیر.

اما عثمانین حاققیندا چوخ ال آیاق چالیب دانیشماغین جاوابی: سن عثمانا او زامان یاردیم اولدون کی انتظارین واریدی غالب اولاسان اما، سنین یاردیمچیلیغین اونون خیرینه تامام اولماق ایکن، اوندان ال گوتوردون. سلامالیاقتلری اولانا سلام اولسون.

نامه ۳۸ ـ دن

مالک‌اشتری‌میصیره‌والی‌ائدنده‌اونرانین‌اهلینه‌خطاب‌بویورموشدی

«بو نامه‌نی تانری بنده‌سی علی امیرالمؤمنین یوللور او آداملارا ساری کی تانری رضاسی اوچون خشمه گلیبلر. اونون توپراغیندا گناه ایشلردن چیخیب فرمانیندا اولمییانلارا و اونون حاققینی آیاقلییانلارین قارشیندا قیام ائتدیلر...

چون: ظلم، یاخشینی، پیسی یول گئده‌نی، اوتورانی، قاپسادی. یاخشی ایشلر تاپیلمیر کی آدام اونا باخماقیله سئونیسین. هابئله آزقین پوزقون ایشلردن مانع اولان یوخدور.

ایندی تانری بنده‌لریندن بیرینی، سیزه ساری یوللادیم کی قورخولی گونده، دشماندان قورخماز او، فاسد آداملارا اوددا یاندیرماقدان یاماندیر. او مالک‌ابن حارث‌قارداش مذهج طایفه سیندندیر. اونون سؤزون ائشیدین، فرمانیندا اولون چون او، تانری قلینج‌لاریندان بیریدیر. او بیر قلینج دیرکی هئچ زامان کوت اولماز، وورسا، اثرسیز دگیل. اگر او سیزلره حؤکم ائده‌کی دشماناساری گئدین، گئدین.دئسه قالین ،قالین. نیه‌کی او قاباقدان گلن لیک ائتمز، ئوز چئویرمز. من دئمه‌سم قاباغا گئتمز.

اونون بوردالازم اولدوغی حالدا، ینه سیزلره ساری گوندردیم. چون او سیزین خیریزی ایستیر و دشمانلاریزین آغزینی باغلار.

نامه ۳۹ ـ دان

عمروبن عاصه گوندردیگی نامه دندیر

سن دینین او آدامین دونیاسینا باغلادین کی، آزقین‌لیقی بللی و حیا پرده سیده بیرتیلمیشدی. او، قورولتای لاریندایاخشی آداملارا عیب قونداریب عاغیلی اولانلاریندا ئوزینه تای ائدیر.

سنده بئله بیر آدامین دالیندا اونون آرتیغینی ایسته مگیله، بیرکوپک کیمی کی اصلانین دالیندا گزه‌ر و اونون دیرناقلارینا باخیب، انتظار چکن کیمی، اونون آرتیق قالانینا گؤز

تیکمیسن.

بونی بیل دونیا و آخیرتین، الدن وئرمیسن. اگر حاققاساری ئوز چئویره ایدین، دونیادان هر نه ایسته سه ایدین، تاپاردین. اما اگر تانری منی سنه و ابی سفیانین اوغلونا غالب ائتسه، سنی مکافاته چکه جاغام.

اگر منی یوردوز، مندن سونرا قاباغا گلن بلالار چوخ آغیردیر. سلام اونلاراکی سلامالایقدیلر.

نامه ۴۰ ـ دن

او حضرتدندیر والی‌لرین بیرینه

منه خبر یتیشیبدیر بیر ایشدن چیخیبسان‌کی اگر دوز اولا، اللهی خشمه گتیریب امامین سؤزوندن چیخیب امانته خیانت ائتمیسن، منه خبر یتیشیبدیرکی تاخیلی گوتوروب هر نه الده واردیر ییغیشدیرمیسان الینده کیلری‌ده یا یئیب یا ئوزیوه‌ن ساخلامیسان. ایندی منه حساب وئر. بونودا بیل کی قیامت گونی حساب وئرمک بوندان آغیر دیر...

سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ۴۱ ـ دن

او حضرتدندیر عامل‌لرینین بیرینه

من سنی بو امانتده ئوزومه ایش داش ائتدیم. کوینگیمین آستاری کیمی بیلدیم. منیم قوهوملاریمین هئچ بیری بو امانتی یتیرمکده سندن امین دگیلدیلر. اما او زامان کی گوردون زمانه عمواوغلووا زور گلیر و دشمان اونا خشم‌لی اولوبدور و آداملارین امانتی فساده چکیلیب، امت ده ئوزه‌دوروب و داغیلیبلار، سنده عمواوغلووا دال چئویریب او بیریسی‌لر ایله بیرلیکده اونا یاردیمچی اولمیوب، امانتی یئرینه یتیرمه‌دین. دئمک اولورکی سن چالیشماغیندا اللهی نظرده توتموردون.

دئمک دن تانرییه دوغرودگیلدین، یا تانرییه کلک ووروردون، یـا ایسـتیردین جاماعـاتی وارلارینا گوره توغلویاسان؟ ائلـه‌کی خیـانت اثرینـده کوجلندیـن یـوگوروب آداملاریـن مال‌لارینی کی دول قادین لارا، آتاآناسـیز اوشـاقلارا ییغیلمیشـدی، قیـوراق قـورد ازوای چپیشی قارماللیان کیمی، ال‌لریـنـدن چیخـاردیب، جاناسـینرلیک‌ایله حجـازا داشـیردین. او ایشین گناهیندان نیه قورخمادین؟ سن کی آتا بابالیسـان! ائلـه بیـل کـی دده مـالینی‌ائویزه یوللورسان.

بو ایشلردن تانرییه پناه آپاریرام... دئمکدن قیامته و اورایا قائیتماغا ایمانین یوخدور؟ یـا دقت‌لی حساب چکمکدن قورخمورسان؟ ای او آدام‌کی سنی عـاغیل صـاحبی بیلردیـک، نجور اونلاری یئیب ایچمک جانیوه‌ن سینیر؟ بیلرسن کی حـارام یئیـب حـارام ایچیرسـن؟ کنیز آلیرسان؟ ائوله‌نیرسن؟ یتیم‌لریـن، یوخسـول‌لارین، جـهادا گئـدن مومن‌لریـن مـالینی یئیرسن؟ او مال‌لارکی شهرلری ساخلاماقدان اوتری ایدیلر؟... تانری دان قورخ، او مـاللاری ئوزلرینه قایتار.

اگر بو ایشی گورمییه‌سن، تانری منی سنه قدرتلندیره‌ر وقلینج ایله ئولدورمکـده، تـانری یانیندا عذروم اولماز.

تانرییه آند اولسون اگر حسن(ع) یا حسین(ع) بو ایشلردن چیخسایدیلر، کـی سـن چیخیرسان اونلاریله باریشمازدیم. بو حاققی اونلاردان قایتاتدیراردیم و اونلار ائدن ظلمـی باطل ائده‌ردیم.

آند اولسون دونیانین اللهینه، آپـاردیغین مـال اگر حـالال یولـی ایلـه منـه چاتـا، منـی سئویندیرمز تا ئوزومدن سونراکی لارا دا ارث قویام. اودورکی دئیره‌م چشته زامانی، دوه‌نـی یاواش اوتار، فیکر ائت کی عُمرین باشا گلیب توپراق آلتیندا قویلانمیسـان و عمـل لریـنـده قاباغیندا حاضر دیلر. او یئرده‌سن کی ظالیملر غصه‌لریندن هـارای چـه‌کرلر. فسـاد ائدنلـر دونیایه گری قائیتماغی آرزی لارلار.

بو، بیر حالدادیرکی داها قائیتماق اولماز.

نامه ۴۲ ـ دن

(او حضرتین نامه لریندندیر عمر ابن ابی سلمه مخزومیه کی اونـی ایشـدن گوتوره‌نـدن سونرا و نعمان ابن عجلان زرقی‌نی اونون یئرینه قویاندان سونرا، بئله یازمیشدی).

تانرییه ستایش و پیغمبره سلامدان سونرا... من، نعمان بن عجلان زرقی‌نی بحرینه حـاکیم و والی ائتدیم و سنیده او ایشدن گوتوردوم. سنده دانـلاق یـئری یوخـدور چـون امـارتی گؤزه‌ل وجه ایله یئرینه یتیردین بیت‌المالین امانتی‌نی یاخشی ساخلادین. ایـندی، یانیمـا گل کی حاقیندا‌پیس گمانیم یوخدور. سنی‌ده دانلیوب یا تهمت وورمییه جگم. سنی بورا ایسـته مکدن نظریم بودورکی تانری ایسته‌سه شام ظالیملرینین ساواشینا گئتمک اوچون من ایله بـیر لیکده اولاسان چون بیر آدامسان کی دشمانلا ساواش ائتمکده و دینین تاوان سویکه سـینی برکیتمکده منه آرخا اولابیلرسن.

نامه ۴۳ ـ دن

(او حضرتین مصقله‌ابن هبیره شیبانی‌یه کـی اردشـیر خـوره‌ده والـی ایـدی، یـازدیغی نامه‌دندیر): منه بـیر خـبر چـاتیب کـی اگر دوز اولسـا، اللـهی غضبـه گتـیریب و امـامی آجیقلاندیرمیسان. چون مؤسلمانلارین مال‌لارینی کی ساواشـدا آتـلار و نـیزه‌لر گوجـی و هابئلـه مؤسـلمانلار قانیلـه الـه گلیبدیـر، ئـوز تـانیش عـرب قوهومـلاری اورتـالاریندا بولوشدورورسن!

ند اولسون تانرییه کی چرده‌گی یئرده بیتیره‌ر و اینسانی یارادار. اگر بوسـوز دوز اولسـا، الیمدن قورتالا بیلمه‌ییب اعتبارینداندا آزالاجاقدیر. اودورکـی دئـیره‌م: اللـهین حـاقی‌نی اسگیک توتما و ئوزدونیان آبـاد اولمـاغی اوچـون دینیـن کورلامـا کـی آخـیرتده زیـان گوره‌نلردن اولارسان. بونی دوشون کی، سـنله منیـم یـانیمیزدا اولان مؤسـلمانلار حـاقی بولوشوکده بیردیر. اونلار او حاقدان اوتری یانیما گلیب گئدیرلر.

نامه ۴۴ ـ دن

(زیاد ابن ابیهه یازان نامه‌دندیر: خبر واردیرکی معاویه اونا بیر نامه یازیب ایستیر اونی قارداشلیق آدیله ئوزونه ساری چکسین): خبر گلدی کی معاویه سنه نامه یازیب ایستیر یولدان چکه. ایستیر سنین‌عاغیلین آزدیرسین. منده سندن ایستیره‌م اوندان کنار گزه‌سن چون او بیر شیطاندیرکی قاباقدان، دالدان ساغدان سولدان گلیر تا بیردن بیره غفلت ائده‌نلری قاپسیبا و عاغیل‌لارینی اوغورلیا. عمرابن خطابین زامانیندا، ابوسفیان‌دان بیر شیطانی و توغلییان سؤز قولاغیما چاتدی. بو سؤزی دئمک اصل و نسبی اثبات ائتمیر هئچ کیم‌ده ارث آپارا بیلمز. هر کیم بئله بیر قولای سؤزه میلی اولا، او آداما بنزه‌رکی ئوزونی چاخیر ایچن‌لرین اورتاسینا سالار، اونلاردا هر زامان اونی ئوزلریندن کنارا قویارلار. او، بیر اودوندان اولان چاناغا بنزه‌رکی ال وورمامیشدان دینگیلده‌ر...

«ائله کی زیاد او حضرتین نامه‌سین اوخودی، بئله دئدی: آند اولسون کعبه‌نین اللهینه، ابوسفیان بو سؤزه شاهد چیخیبدیر. بو سوز اونون یا دیندا ایدی تا معاویه ده اونون قارداشی اولدوغونا اقرار ائتدی».

او حضرتین بویوردوغونا گوره: واغل او آداما دییرلرکی ئوزونی چاخیر ایچن‌لرین اورتاسینا سوخار، یعنی اونلاریله ایچه‌ر اما اونلارین جرگه سیندن اولمیین حالدا هر زامان اونی قوغالارلار و ئوزلریندن بیلمزلر.«النوط المذبذب». چاناق کیمی بیر زاد دیرکی مینیگین یانیندان آسیلار، او حیوان دینگیلدیب یئری دیکجه، او دا ترپه‌شر.

نامه ۴۵ ـ دن

(عثمان ابن حنیفه کی او حضرت طرفیندن بصره والیسیدی. او زامان کی ائشیتدی بصره‌لی‌لردن بیر پاراسی اونی قوناق چاغیریبلار و اودا قوناقلیغا گئدیبدیر، یازمیشدی).

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... ای حنیفین اوغلی، منه خبر چاتیبدیرکی بصره‌نین جوانلاریندان بیریسی سنی قوناقلیغا چاغیریب، سنده تله‌سیک گئتمیسن. هر جور

یئملی، بؤیوک قاب قاجاقدا سنه وئریلیبدیر. فیکر ائتمیردیم کی او قوناقلیغا گئده‌سن. چـون اونلار آجلارینی قوغارلار اما توخلارینی چاغیرارلار چئینه دیک‌لریوه‌ن باخ گور او یئمـک قابیندان نه‌لر یئیرسن؟ شبهه‌لی اولسا یا بللی بیرزاد اولما سا، یـئره آت. بللـی اولانـی یئـی. بونی دوشون کی هر مریدین بیر باشچی‌سی وار. هر کیم اونون بوخوورنـدا اولسـا، اونـون علمیندن آیدین لیغا چیخار. بونودا بیل کی سنین امامین دونیادان ایکی پارچا کهنه پالتـار و یئمک لردن ایکی چوره‌گه قناعت ائدیبدیر. بوناگوره سـیزلر بئلـه‌بیر دیریلیـگه داوام گتـیره بیلمه سیز... اما منی قؤروماقدا، پاک‌لیقدا، چالیشماقدا و دوزگونلوکده یـاردیم اولـون. آنـد اولسون آللهه، دونیادا قیزیل ییغمامیشام، مـال آرتیرمامیشـام بـو چـورک و پالتـاریم اولان یئرده، آیری کهنه پالتار آلمامیشام. دونیادا بیر فدک الیمیزده ایدی کی اونادا بـیر پـارالاری پاخیل اولدولار. بیر پارالاریدا اونی باغیشلیوب، گری اوتـوردولار... تـانری ئـوزی بـوردا یاخشی قاضی اولا بیلر. فدک یا اوندان آیریسی، نه ایشیمه گلر؟ چـون گلـه‌جکده آدامیـن یئری قارانلیق قویلاقدیر و اثرلری و خبرلریده ایته‌جکدیر. اورا بیر یاللاغاندیرکی، هر انـدازا قویلاق قازان اونی گن گوتورسه، ینه داش کسـک اورانی دارالدا جاقدیر و دلیک دئشـیک لرینی‌ده توپراقلار توتاجاقدیر.

من بو فیکرده‌یم کـی، نفسـیمی قوروماغیلـه عـادت وئـره‌م تـا قیـامت گونـی ایـاغیم بودوره‌مه‌سین. اگر ایسته‌سم باجاریغیم وار سوزولموش دوری بال یا بوغدا چـوره‌گی ییـیم یا گئیدیگیم ایپک پارچالاردان اولسون اما، منـه هـوس ال تـاپـابیلمز تـا تاماهین چـوخ اولدوغی مجبور ائده دادلی هر جور یئمه‌لی یی‌یم. اما حجاز یایمامه ده بـیری‌نین چـوره‌گی اولمییه یا توخ اولماق اونون یادینا گلمییه!...

منه یاراشماز توخ قارین ایله یاتـام امـا کنـاریمدا آج قـارینلار، سوسـوز أوتکـه لـر، اولسونلار یا او جور اولام کی بیر سؤز صاحبی بئله دئیبدیر:

(بو آغری سنه بسدیرکی گئجه‌نی دولی قارین ایله یاتاسان امـا کنـاریندا بـیر پـارالاری شیندیر درینین آرزی سیندا قالالار).

آیا نفسیمی بونا قانع ائدیم کی دئسین‌لر بو امیرالمومنین‌دیر؟ اما دونیانین بـرک بوشـوندا

اونلاریله بیر اولمویام؟ منی یاراتمیوبلارکی یئمه‌لی یئمک‌لرایله باشیمی قاتیم یا بیخولی حیوانلارکیمی کی فیکری یالنیز یئمکدیر یا بوراخیلمیش حیوانلارکیمی کی حتی زیبیل‌لری دئشه‌لر، تا بیرزاد تاپیب یا قارنینا هر نه گلدی، دولدورسون اما دوشونمه‌سین کی اونی نه اوچون بسله ییرلر؟ منی بوندان اوتری یاراتمییوبلار، ایشسیز ایشسیزوئل دولانیم یا آزقینلیق ایپین‌دن توتوب شاشقین هر یانا گئنده‌م؟ شاید سیزلردن بیریسی بئله سویله‌سین: اگر ابوطالب اوغلونون یئمکی بونلار اولسا، گوجی اولمیه جکدیر رقیب‌لر یا ایگیت‌لرایله قارشی لاشسین.

اما بونی بیلین چؤلده اولان سوسوز آغاجین اودونی هامودان داواملی اولار بیر حالداکی سولی یئرین آغاجلارینین قابیغی نازیک‌دیر. چولده اولان بیتگی‌لرین آلووی یانارلی ولی سونمه‌گی هامودان گئج اولار.

منیله اللهین رسولی ایکی بوداق کیمی یا ایکی قولا بنزه‌ریک کی بیر بدندن دیلر...

آند اولا اللهه، اگر عربلر منله ساواش اوچون بیرله شه‌لر، اونلارین قاباغیندان قاچمارام. اگر فرصت الیمه دوشسه‌ده، اونلارا قارشی گئده‌ره‌م. بیر او قه‌ده‌ر زامان چکمزکی بو قولای کیشی‌نین وجودینی یئر ئوزیندن سیله ره‌م تا بوغدادان کسگ پارچاسینی ائشیگه آتان کیمی، اونی ائشیگه آتام.

ای دونیا! مندن ال گوتور چون‌کی نوختان کوهانین اوستونه آتمیشام. الیندن، ایپیندن، گئدیشیندن، سویروشماغیندان ئوزیمی قاچیرتمیشام. هانی او آداملارکی مزاح ایله اونلاری اویونچاق ائدیب توغلادین؟ هانی او آداملارکی بزه‌ک‌لرین اونلاری آلدادیب آزدیردی؟ ایندی‌ده اونلار قویلاق داشلاری آلتیندا گیرو ساخلانیبلار.

آند اولا اللهه. ای دونیا، اگر بیر آدام کیمی گوروکن و بیلینن اولائدین، آللهین حدودینی سنین حاققینداجاری ائده‌ردیم. آرزی لارا خاطر توغلادیغین آداملارین انتقامینی، سندن آلاردیم. قاراگونلو ائتدیگین شاهلاری کی یاماجلاردان دیغیرلاندیریب اونلاری یوخاچیخارداردین، بیر بلا یاللاغانینا سالاردیم کی داها قائیتماق اولماز.

من سنه توغلانمارام نیه‌کی هر کیم سن اولان چوخورا یاخینلاشا سوروشر. سنین

بورولغانیوەن دوشوب، بوغولار، هر کیمسه سنین تله ایپیندن قاچا، نجات تاپار. هرکیم سنین الیندن سالم قاچسا، یئری دار اولموش اولسادا قورخوسی یوخدور. دونیا اونون باخیشیندا باتیب گئدن گونش‌کیمی گلر.

ای دونیا، مندن ئوزاق أول، سنه هئچ زامان اسیر اولمارام کی منی اسگیک ائدەسن، سنه یوموشانمارام کی فرمان وئرەسن. آند اولسون تانرییه کی یالنیز اونون اراده و ایسته‌گینی قبول ائدەرەم. ئوزومه ائله عادت وئرەرەم کی بیر پارچا چورەک و بیر آز دوزا قناعت ائده. گؤزلریمی ائله ئورگه‌دەرەم کی یاشلاری کاسادا قورویا.

او حیواندیرکی اوتلییوب قارنین دولدورار سونرا دایانیب دوشر یا قویون سوروسی کیمی اوتلییاندان سونرا یاتان یئرینه گئدرا!...

آیا علی اونلار کیمیدیر؟ کی یئسین، یاتسین؟ گؤزوموز آیدین اگر ایللر بویوندان سونرا سوروده اوتلییانلاردان تقلید ائده!! خوش او اینسانین حالینا کی اللهین واجب‌لرینی یئرینه گتیره، برکه دوشنده دوزومی اولا، تا او زامانا دک کی یوخی اونی سیخا، یاتماقدان کنارا گزه، یاتاندا، قوری یئرده الینی یاسدیق کیمی باشینین آلتینا قویا و قیامت قورخوسوندان آییق قالانلارکیمی دوداقلاری تانری ذکرینده و اوندان باغیشلانماق ایستییه. بئله بیر کیمسه‌لر، تانری حزبیندن دیلر و او حزبده اولانلار قورتولانلاردیلار.

ای حنیفین اوغلی، الله‌دان قورخ کی بیرتیکه چورەک، تانری دان نجات تاپماق اوچون بسیندیر.

نامه ۴۶ ـ دان

او حضرتین نامه لریندیر، والی‌لرینه

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... سن او آداملاردان سان کی دینی ساخلاماقدان اوتری من اونلارین یاردیمچی لیگینه باغلیام. گناهی اولان عاصی‌لری، یئرلرینده اوتوردارام، دشمانین قورخولی یولونی باغلارام.

او ایش کی سنی غصه‌لندیره‌ر الله‌دان یاردیم ایسته. دین یولوندا، شدتله یوموشاق لیغی

بیرلشدیر. مدارا ائت او زامانکی، گوروروسن مدارا یاخشیدیر. شدتلی اول او زامانکی گوروروسن شدت سیز ایش قاباغا گئتمیر. اینسانلاری، قانادین‌آلتینا ییغ. گولر ئوز و یوموشاق أول. هر جور باخیشدا یوموشاق یا غضبلی هامونی بیر گؤزده گور تا ظالیملر و بؤیوک باشلار، سنین شدتیندن تاماها دوشمه سینلر و امرین آلتیندا اولانلاردا اومودلارین سندن ئوزمه سینلر... سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ۴۷ ـ دن

(او حضرتین وصیت لریندندیر حسن و حسین علیه‌السلاما او زامان کی ملعون‌ابن ملجم اونا ضربت ووردی).

سیزلری تقوالی و الله‌دان قورخماغا چاغیریرام. دونیا حتی سیزلری آختارا ینه اونون دالینجا دولانمیون. اگر بیر زادی الیزدن آلسادا، اونا کدرلنمییون. دوز دانیشین. ایشی ساوابیندان اوتری گورون. ظالیمه دشمان اولون، مظلومدان حیمایت ائدین.

سیزلری و ائویمده تامام اوشلاقلاریمی و او آداملارکی منیم نامه‌م اونا یتیشسر، تقوایه و الله‌دان قورخماغا و ایشلریزی یولونا سالماغا و محاربه‌لر علت‌لرینی آرادان قالدیرماغا چاغیریرام.

نئجه‌کی جدیز پیغمبردن ائشیتدیم، بئله بویوراردی: ایکی نفرین آراسین باریشدیرماق تامام اوروج نامازلاردان یاخشیدیر. الله‌دان قورخون، الله‌دان قورخون یتیم‌لرین حاققیندا. اونلاری آج ساخلامیون و قویمیون فساده دوشسونلر.

الله‌دان قورخون، الله‌دان قورخون، قونشولاریزین حاققینداکی اونلار پیغمبر تاپشیرماسیدیلار.بوتاپشیرماقدا ائله خیال ائتدیک کی اونلارادا ارث قرار وئره‌جکدیر.

الله‌دان قورخون الله‌دان قورخون قرآنین حاققینداکی ئوزگه‌لر اونا عمل ائتمکده سیزلردن قاباغا گئچمه سینلر.

الله‌دان قورخون، الله‌دان قورخون ناماز حاققینداکی او دینین داياغیدیر.

الله‌دان قورخون، الله‌دان قورخون کعبه حاققیندا، اورانی بوش قویمییون. اگر بوشونا

بوراخیلسا، تانری عذاب وئرمکده سیزه مجال وئرمییه‌جکدیر.

الله‌دان قورخون، الله‌دان قورخون، تانری یولوندا جهاد ائدین. مالیزدان، جانیزدان، دینیزدن و بیربیریزه یولداش اولون. بیر بیریزه باغیشلایین. بیربیریزه دال چئویرمکدن و آیریلماقدان، کنار گزین. بیربیریزی یاخشی یوللارا چکماغی و پیس ایشلرین قاباغین آلینماسینی، ایسته‌یین. یوخسا قولای آداملار، سیزلره اوستون گلرلر. اوندا یالوارماغا مجبور اولارسیز، داها فایدا وئرمز.

ای عبدالمطلبین ائولادی، ایسته‌میره‌م الیزی مؤسلمانلارین قانینا بولاشدیراسیز و دییه‌سیز امیرالمومنین ئولدورولدی. بونی بیلین قاتلیمدن سوای هئچ کیم منیم قصاصیمه ئولدورولمه‌سین.

باخین، اگر اونون ضربه‌سیندن ئولدوم، سیزده اونا بیر ضربت وورون. اما گره‌کدیر پارچاتیکه اولماسین، من اللهین رسولیندن ائشیتدیم کی بویوراردی: ئولن‌لری پارچاتیکه ائتمکدن حتی سیزلری، کوپک‌لریله اینجیتمیش اولسالار، مانع اولون.

نامه ۴۸ ـ دن

او حضرتین نامه‌لریندیر معاویه‌یه

ظلم، یالانچی اولماق، اینسانین دین و دونیاسین خارابلار. اینسانین ناقص اولدوغونی ئوزه چیخاردار. سن بونی یاخشی بیلرسن کی تقدیرله الیندن چیخانلاری بیرده تاپابیلمیه جکسن. بیر پارا آداملار، بیرپاراایشلری ترسه سینه گوررولر. اللهین آیدین فرمانلارینی ئوزلری سئوه‌ن کیمی یوررولار. تانری اونلاری یالانچی تانیر. ایندی قورخ او گوندن کی ایشین سونی یاخشی اولان سئوینه جا اما او آدام کی اختیارینی شیطان الینه تاپشیریبدیر، پشیمان اولاجاق.

اما سن قرآن اهلی اولمییه اولمییه، منی قرآنین حؤکمونه چاغیردین. منده جاوابین وئرمه‌دیم بلکه، قرآنین حؤکمونی قبول ائتدیم. سلام اولسون او آداما کی سلامالایقدیر.

نامه ۴۹ ـ دان
او حضرتین نامه‌لریندندیر معاویه

تانرییه حمد و ستایش و پیغمبره سلامدان سونرا... بو دونیا اینسان اوچون باش قاتماق یئری و اودونیانین ایشلریندن غافل ائده‌ندیر. دونیانی سئوه‌ن، دونیا سبب لریندن فایدالانماز یالنیز تاماهی چوخالیب اونا بئل باغلار. دونیانی سئوه‌ن، دونیا وارلیق‌لارینا هر زامان محتاج اولدوغی حالدا، آخیرت نعمت لرینه ینه محتاجدیر. بونلار بیر حالدادیرکی اله گلندن سونرا آیریلماق وار و یئرینه محکم اولموش حالدا ینه سینیب داغیلاندیر. اگر گئچمیش‌لردن عیبرت آلسان، و گله‌جکده ئوزوندن مغایات اولسان، فایدالاناجکسن، سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ۵۰ ـ دن
او حضرتین نامه‌لریندندیر سینیرلرده کی عسکرلره

تانری بنده‌سی علی امیرالمومنین دندیر، سینیر قوروقچولارینا: تانرییه حمد و ستایش و پیغمبره سلامدان سونرا... یئری‌وار دیر والی‌نین مقامی آرتیردیقجا، جاماعاتا گوره حالی دییشیلمه سین بلکه، تانری وئره‌ن نعمت‌لر اونی مؤمن قارداشلارینا یوموشاق ائتسین.

آییلین منیم سیزلره حاققیم بودورکی هئچ سری محاربه‌دن سوای سیزلردن گیز لتمییم و هئچ بیر ایشی‌ده شرعی حؤکمدن سوای مشورتسیز گورمییه‌م، حاققیزی الیزه چاتدیرام. تا اونی کماله یتیرمه‌سم، ال گوتور مییم، بیرده حقوقدا، هامونی بیرگؤزده گوره‌م.

اگر منیم گئچینمه‌م سیزایله بئله اولسا، آللهدا نعمت‌لرینی بیزلره تامام ائده‌ر. منیم حاققیم سیزلره اودورکی فرماندا اولوب، مندن ئوز چئویرمیه‌سیز. چتین ایشلرده، حاق یولوندا چالیشاسیز.

اگر بئله اولمییا، عناد ائدندن آلچاق آدام، منیم یانیمدا یوخدور. بئله آدامین منیم یانیمدا قاچیش یولی یوخدور. گره‌کلی دیر اونی سزاسینا چاتدیرام. سیزلر بوقراری

باشچی‌لاریزدان أورگه‌نین. همده ئـوزوزدن او زادلاری باغیشـلییون کـی تـانری اونلاریـن سببینه ایشلریزی یولونا سالار. سلام اولسون اوناکی سلامالایقدیر.

نامه ۵۱ ـ دن

(او حضرتدندیر خراج آلان والی‌لره خطاب: تانرییه حمد و ستایش و پیغمبره سـلامدان سونرا بو بیرنامه‌دیر تانری بنده‌سـی علـی امـیرالمؤمنین دن تحصیلدارلارینـا). هـر کیمیـن قاباغینا بیر ایش گلسه، ئوز ایشلرینین اثرینده دیرکـی گره‌ک نتیجه‌سـیندن ده قـاچماسـین. چون: ئوزوندن اوتری بیرزادکی اونی عذابدان نجات وئرسین، یوللامییوبدور. بونـی بیلیـن، هر نه کی اونون قیلینماقیناأمور اولموسوز آزدیر، اما ساوابی چوخدور. اگر تـانری ظلمـی نهی ائتسه ایدی، آداملار آرتیق‌لاشاگئدنده، عذابـدان قورخمـازدیلار. امـا ظلمـدن ایـراق گزماغین بیر ساوابی‌وار کی اوندان، ال چکمگه عذریئری قویمور. ایندی‌ده جاماعـات ایلـه انصافلی اولون. اونلارین ایستک‌لرینه دؤزون. چون‌کی اونلارا امین و وکیل اولموسوز.

جاماعاتین ایسته‌گینی یئرینه یتیرین. ایسـتکلریندن مـانع اولمیـوب خشـمه گتـیرمییون. وئرگی آلاندا، یای، قیش، البسه‌لرینی، حیوانلارینـی و خدمتچـی لرینـی سـاتماغا، مجبـور ائتمییون. بـیر کیمسـه‌نی درهـم و دینـاردان اوتـری وورمییـون. مؤسـلمانلارین و جزیـه وئره‌نلرین مالّلارینا ال آتمییون. آنجاق آت یا آیری نه سنه لرلرکی اونلاریلـه مؤسـلمانلارا ظلم اولونار آلین‌سین. نیه‌کی یاراشماز او نه سنه لـر ایسـلامین دشـمانلاری الینـده قـالیب اونلاری قدرته گتیره. ئوز ئوزوزه اویودوئریـن. عسـکرلریزه یاخشـیلیق ائدیـب جاماعاتـا یاردیم اولون. اللهین دینی‌نی گوجلندیرین. تانری یولوندا هر نـه یـئری وار، اونـی واجـب بیلین. چون تانری بیزلردن ایستیر اونون احسانی قارشیندا، چالیشاق و شکر ائدک. الیمـیزدن گلنه‌قه‌ده‌ر اونا یاردیم اولاق، کی هئچ قدرت تانری‌دان سوای آیری لارین الینده دگیل.

نامه ۵۲ ـ دن

شهرلرین والی‌لرینه، نامازلارین زامانی‌نی بویورور

تانریه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا: جاماعات ایله گون اورتـــا نامــازین قیــل، تــا او زامانا دک‌کی کولگه بیر آز گئچی کومه‌سی بویی، یا ییلسین. بو، فضیلتلی زاماندیر. اونـــلار ایله ایکیندی نامازینی، گونش آغارتیسی ئولوشگه مه‌میشدن، یا ایکیندینین اورتا بؤلومونـــده ایکی آغاج یول زامانی قالانادک ناماز قیلین. گون باتان نامازین دا اونلار ایله او زامان قیـــل کی اوروجون افطار زامانی دیر یا حاجی‌لار منایه ساری گئتمگه باشلیرلار. عشا نامـــازین او زامان قیل کی گونشین آل رنگی داها بللی اولمور تا، گئجه‌نین اوچده بیری سووشسون.

اونلار ایله سحر نامازی قیل او زامان کی بیر کیشی بـــیرینین ئوزینـــی گورور. اونلاریلـــه عاجزلرکیمی و مختصر ناماز قیلین تا یورولماقدان فیرتینا یارانماسین.

نامه ۵۳ ـ عهدنامه لردن

باغیشلیان و مهربان اللهین آدیله. بو بیر حؤکم دور اللـــهین بنده‌ســـی علـــی امـــیرالمؤمنین مالک‌بن حارث اشتره، یازیبدیر. چون اونی میصیره والی ائتمیشـــدی تـــا اورانیـــن خراجینـــی ییغسین، دشـــمانلا ساواشـــسین جاماعـــاتین حـــالینی یولونـــا سالـــسین، اورانیـــن شـــهرلرینی آباداتسین، بئله هدایت ائدیر:

حؤکم ائدیر الله‌دان قورخسون، نفسین قؤرولاســـین، اونـــون کتـــابیندان یـــول اویره‌نـــسین نیه‌کی هر واجب و مستحب ایشلر اگر اونـــون حؤکمـــی اولماســـا آغ گونـــه چیخـــا بیلمـــز. قاراگونلی او آدامدیرکی اونون یولوندان چیخیب ایشلرینی کورلییا. بیرده تانرییه اوره کـــدن ال و دیل ایله یاردیم اولسون چون‌کی تـــانری هـــامونین یـــاردیم چیلیگینـــی قبـــول ائـــده‌ر و حوءرمت ائده‌نی حوءرمتلی ساخلار. امر ائدیـــر نفـــسانی شـــهوت‌لر غلبـــه ائدنـــده، نفـــسین قؤرولاسین و اختیارینی الدن وئرمه‌سین، چـــون اگر آللـــهین رحمتـــی اولماســـا، ایـــستک‌لر، نفسی، پیس یولا چه‌کرلر. بونی بیل ای مالک، من ســـنی او ولایت‌لـــره گونـــده ریـــره‌م کـــی

سندن قاباق، او یئرلرده عدالتلی یا ظالیم والی‌لر، حؤکمرانلیق ائتمشدیلر.

نئجه‌کی سن اوتن والی‌لرین ایشلرینه باخیرسان، جاماعاتدا سنین ایشلریوه‌ن نظر سالیرلار. سنه‌ده او سوزلری دییه جکلرکی، سن اوتن والی‌لرین حاققینداتانیرسن. یاخشی آداملاری‌دا اونلارین دیلیندن تانیماق اولار. گره‌کدیر گله‌جکده ن اوتری یاخشی آرتیرمان و یاخشی عملین اولسون.

نفسین قاباغین آل. هر شئی کی اونا حالال دگیل گره‌گینده بیلمه. هر کیم نفسین قاباغین آلا، سئوه یا سئومییه، عدالتدندیر. جاماعات ایله یوموشاق اولماق و اونلاریله خوشلوق و یاخشیلیق لاری اؤرگینده یئرلشدیر.

اونلارا بیر آوچی یا بیربیرتینجی حیوان کیمی اولما تا یئماقلارینی غنیمت بیله‌سن. نیه‌کی اونلار، ایکی بولومده دیلر: بیر پارالاری سنین دین قارداشلارین دیلار، بیر پارالاری‌دا، یارانماقدا سنله بیر دیلر. اگر اونلاردان بیر گناه باش وئره علتی واردیر کی ایستر ایسته‌مز اللریندن قاچیر. بوردا اونلارین خاطالارین باغیشلا. نئجه‌کی سئویرسن تانری سنین خاطالارین باغیشلاسین. هامان جورکی سن اونلاردان اوستون سن، تانری دا سندن اوستوندور و سئویرکی اونلارین ایشلرینی گوره‌سن. چون اونلاری سنه یوخلاییش سببی قرار وئریبدیر.

اولمییه‌کی ئوزین تانری ساواشینا حاضر ائده سن و سونرادا عذابینا دؤزه بیلمییه‌سن. یقین بیل باغیشلانماغا چوخ احتیاجین واردیر. سنده هئچ زامان باغیشلاماقدان پشیمان اولما. یا عذاب وئرمگه سئوینمه و غضب لنمگه‌ده تلسمه. دئمه‌کی من امر ائدیره‌م و هر نه دئسم قبول ائدین. بئله بیر فیکر، دینی فسادا چکیب أوره‌کلری خاراب ائدر و نعمت‌لری الدن آلار.

اگر حکومت سنی شئشه لندیره و ئوزین بؤیوک باش ساناسان، اوندا اللهین‌بؤیوک لیگین و حکومتین نظرده توت‌کی، سندن اوستوندور و سنه ائله قدرتی وارکی سنین ئوزیوه‌ن او قدرت یوخوندور.

بو باخیش و اعتقاد سنین قابارماغین و داشغین اولماغین قاباغینی کسر. آرتیقلاشا

گئتماغین قاباغین آلار و الدن چیخان عاغیلین سنه قایتارار...

تانرییه بؤیوکلوک ساتماقدان کنار گز. ئوزین اونون کیمی بیلمه، چون، تانری هر بوینی یوغونی و شئشه لینی اونم دن سالار.

تانری ایله انصافلی أول. ئوزین ، قوهوملاری، الین آلتیندا ایش گوره‌نلرین طرفیندن، جاماعات ایله اینصافا گل. اگر عدالتلی اولمییه‌سن، ظالیملر جرگه‌سیندن سن. هر ظالیم اللهین دشمانی‌دیر. هر کیم تانرییه دشمان اولسا، عذرینی قبول ائتمز چون او تانری ایله محاربه ائدیر. مگر کی قئیدیب توبه ائده.

هئچ زاد اونون نعمت‌لرینی الدن وئرمک اوچون، اونون بنده‌لرینه ظلم ائدیب و اللهی خشمه گتیرمکدن پیس دگیل. چون تانری مظلوم‌لارین ایسته ییشین تئز ائشیده‌ر و ظالیملرین پوسقوسوندادير. هر ایشین اورتانجی یولونی توت تا، عدالت اولان حالدا، جاماعاتاخوش اولسون. چون هامونی خشمه گتیرمک اثری، نئچه نفری راضی سالماق اثرینی، آرادان آپارار. اما، نئچه نفرین خشمی هامونون قاباغیندا اثری یوخدور. الین آچیق اولان زامان، قوهوملارین یوکی، والی‌لره هامودان آغیردیر. اما ال باغلانان زامان، هامودان آز یاردیم ائده‌رلر و هئچ زاماندا بیرلیگی سئومزلر. ایستک‌لری آرتیقدیر اما باغیشلاماقلاری و شکر ائتمکلری آزدیر. باغیشلاماقلار گئج اولسا عذرلری قبول ائتمزلر روزگارین حادثه‌لرینده صبرلری آزدیر و سن‌ایله دگیل‌لر.

اما اونلارکی دینه آرخادیلار همده مؤسلمانلارین چوخ اولدوغی سببدن دشمانلا ساواشماغا حاضر اولانلار، هاموسی جاماعاتداندیلار. گره‌کدیر اونلاردان اولاسان. جاماعاتین ایچینده او آدامدان ئوزاقلاشیب دشمان أول کی عیب آختاراندیر. اما هامودا عیب اولار. یئری‌وار والی، او عیب‌لرین اوستونی ئورتسون. هر نه جاماعاتدا عیب اولسا، اثشیب دئشمه. بلکه بیلسنده، اونلاری ئورتمه‌لیسن. چون گیزلین‌لرین قضاوتی، تانری یانیندادير. باجاردیقجا جاماعاتین عیبنی ئورت. کی تانریدا سنین عیب‌لرین ئورتر. جاماعات ایله آچیق ساخلاما، انتقام آلماق فیکرینی باشیندان آت. بیلمه دیگین زادلاردا ئوزین کناراچک. سؤزدولاندیرانلارین سؤزلرینی تئزاینانما. چون سؤزدولاندیران آدام اگر اویود

وئره‌ن لر کیمی اولسادا، ینه خائن و آدام توغلیاندیر. مشــورت لرینـده پـاخیل آدامـا یـۆل وئرمه‌کی سنی یاخشیلیقدان قویار و یوخسول لوقدان قورخودار. قورخـــان آدامـی یـانیوه‌ن قویما، چون سنی ایشلرینده تنبل ائده‌ر. تامـاهجیل آدامـدان دا، کنـار گز. چون‌کـی سـنده تاماهین چوخلوغوندان، ظلمه ساری گئده‌رسن. دئمک اولورکی پاخیل اولماغ، قورخـو، آج گؤزلولوک، بیر طبیعتلردیلرکی اینسانی، تانرییه نسبت شبهه لندیره‌رلر.

هامودان پیس وزیرلر اونلاردیلارکی سندن قاباقجا پیـــس آداملاریـن وزیـری ایدیلـر و اونلارین گناهلارینداا شریک ایدیلر. اودورکی بئله بیر آداملاری یانیوه‌ن قویما. چون اونـــلار گناهکارلارین یاردیمچی‌سی و ظالیملره قارداشدیلار.

سن اونلاردان یاخشی بیرکیمسه‌لری تاپابیلرسن کی مشورت لرینده اونـلار کیمـی دیـر اما، اونلار کیمی گناهی یوخدور، خرجی ده سنه آز اولار. همده یاخشی یاردیم اولا بیلرلـر. سنه چوخ یوموشاق و سندن آیری‌لارینا، یولداش دگیل‌لر.

بونلاری ئوز مجلس لرینده هامودان یاخشی آدام تانی. او آدامی قبول ائـت کـی آجـی اولسادا، حاق سؤزی آرتیق لاشا سؤلییه بیلسین. سنی ایشده و دئیشده حتی تانری سـؤمیین یئرده آجیقلانماغیوه‌ن باخمییه‌راق هامودان آز تعریفله سین. دوزگون و زاهید آدامـــلار ایلـه اولسون. اونلارا ائله عادت وئرکی، آز تعریف ائدن اولسونلار. کیچیـک و قـولای ایشـلرده سنی سئویندیرمه‌سینلر. چون‌کی تعریف ائتمکلر، اینسانا شئشه لیک گتیریب اونی داشیردار.

اما اولمییه کی یاخشی ایله پیس آداملار، گؤزونــده بـیر ئولچـوده اولسـونلار... چـون، یاخشی آدامی ایشینده کونولسوز و پیســی‌ده جســارتلندیره‌ر. اونـلاری، ایسـته دیکلـری و سئچدیکلری کیمی اجرت وئر. یاخشـــیلیق ائتمکلـر، اونلاریـن یوکونـی یونـگول لـه‌ده‌ر. خصوصا او ایشلرده کی گره‌کمز ایدی گورسونلر... یئری وار سنین گئچینمن ائلـه اولسـون کی جاماعات سنین حاققینداخوش خیال ائتسین‌لر، بو ایشـین اثرینـده. چوخلـو زحمت‌لـر سندن زایل اولار.

بیرینه خوش خیال اولماغین او زامان یاراشارکی سندن اونلارا یاخشیلیق یتیشـیبدیر امـا سنه پیس لیک ائده‌ن لردن شبهه‌لی أول.

یاخشی عادت ومراسم‌لری، بیری بیرینه وورما چـون، جاماعـاتین بؤیـوک باشـلاری او گئدیشده اولوبلار. بو سببدن اورتالارینda بیرلیک تاپیلیبدیر. گره‌کمز بیریول یـا بـیر عـادت اونلارین ایچینده قویاسان کی اونلارین گئچمیش اصول‌لارینا زییان وورا. بوناگوره سـاوابی او آدامیندیرکی بو عادت‌لری قویوبدور اما او سنت‌لری سیندیرماغین گناهی سنه یتیشر.

شهرلری ساخلاماقدان اوتری و جاماعاتین ایشی نظاما دوشوب و سـندن قابـا نظـاملار حاققیندا، بیلیجی کیشی‌لریله دانیش، هابئله دوزدانیشان و یاخشی ایش بیلن‌لر ایلـه صحبـت ائت.

بونودا بیل کی جاماعات نئچه بؤلوم دیلر:

- اونلاردان بعضی‌لرینین ایشی بعضی‌لرایله گورولر.
- اونلاردان بیر بؤلومی اللهین عسکرلریدیلر.
- بیر بؤلگوسی‌ده یازیچی لردیلر کی گیزلین یا آچیق حالدا یازارلار.
- بیر بؤلگوسی، قاضی‌لردیلر کی عدالتله ایشلری وار.
- بیر بؤلگوسی‌ده، ایش دولاندیرانلاردیلار کی انصافی اونودمازلار.
- بیر آیری بؤلوک، ذمه اهلی یا جزیه وئره‌ن لردیلرکی مؤسلمانلارا جزیه وئررلر.
- بیر بولوگی‌ده آلیش وئریش ائده‌نلر و ایش باجارانلار دیلار.
- بیریده اشاغا گروپدا محتاج‌لار و یوخسول لاردیلار.

تانری ئوز کتابیندا یا حضرت پیغمبرین سنتینده، بونلارین واجب اولونموش حصـه‌لرینی بللی ائدیبدییر و یا بیزیم یانیمیزدا ساخلانیبدیر.

عسکرلرده تـانری امریلـه، جاماعـاتین داواملـی قـالالاری دیـلار. والی‌لریـن زینـت و یاراشیقلاری، دینین عزتـی، حکومتیـن راحـاتلیغی‌دیلار. جاماعـات اونلارسـیز قـالابیلمز. دوءیوشچیلرده خراجسیز یاشـایابیلمزلر. چـون، بوخراجـلار وسیله‌سـیله تـانری اونـلاری دشمانلار قاباغیندا گوجلندیره‌ر تا ایشلرینده دایـاقلاری اولـوب احتیـاج زامـانی آرخئیـن اولسونلار. بو ایکی دسته راحات اولا بیلمزلر مـگر اوچونجوسـی کـی، قـاضی لردیلـر و مالیات عامل‌لری و دیوان یازیچی‌لری کـی ایشـلری‌ده یولونـا سـالارلار و مؤسـلمانلارین

عمومی و خصوصی ایشلرینده امین دیلر. بونلارین ایشلری‌ده آلیش وئریشچی و صنعت صاحبلریله یولادوشر. چون، تانریدان گلن فایدالار ایله، بازار ایشلرینی دولاندیرارلار و او ایشلری گوره‌رلرکی آیری‌لارینین الیندن گلمز.

بونلاردان سونرا، آلچاق بوءلوم، یوخسول و زاواللی لاردیلارکی باغیشلا ماق و حمایه اونلارا واجب و یئرلیدیر... بو دسته لرین تانری یانیندا یاشایش و راحاتلچیلیق حاقلاری واردیر. هابئله والی‌لرین یانیندا حاقلاری‌وار تا ایشلرینی یولونا سالسین والی‌ده بیرایش گوره بیلمز مگر کی، چالیشا و الله‌دان یاردیمچی لیک ایستییه و ئوزینی حاق یولوندا ایشلره حاضرائدیب، راحات یا چتین ایشلرده ده صبری اولا.

عسکرلریندن او آدامی ایش اوسته گتیر کی، الله، پیغمبر و امامین یولوندا، خیر آختاران صبرلی، پاک أوره‌ک، عذر قبول ائدن، یازیق‌لارا رحمی گلن، اونلاریله زور دانیشانلارا خشم لی اولان و خشم ائدن زامان، عصیانه چکیلمییه. بیرده چوخ یوموشاق اولمییه کی هامی اونی عاجزله‌ده. هابئله او آداملاردان سئچ کی، یاخشی آدلی سانلی دیر. بیرده بؤیوک باش، کیشی نئجه لیک، ساواش ائدن و باغیشلییان اولا.

اونلارین ایشینده بیر آتاکیمی فیکر ائت، اما او یاخشی‌لیق‌لار سنین گؤزونده بؤیوک جلوه لنمه سین. یاخشیلیق هر اندازا آز اولسادا نظره کیچیک گلمه‌سین چون حتی آز یاخشیلیق اونلاری سنه یوموشاق ائدر. بو اوموداکی بؤیوک و کیچیک ایشلرده یاردیم چیلیگی اونودمیه‌سن. چون، سنین احسانین آز اولسادا، بیر یئر وار کی اوندان فایدا آپارارلار و بیر زامان وارکی بؤیوک احسانا هامی محتاجدیر.

عسکرلرین بؤیوگی گره‌کدیر او آدام اولاکی، اونلاریله یولداش کیمی بیرلیکده یاشاسین و الیندن گلن قه‌ده‌ر، اونلارا احسان ائتسین تا ائولادلری زحمته دوشمه سینلر. بیرده دشمانین محاربه سینده سنله ال بیر اولوب، أوره‌کلری سنه ساری یوموشاق اولسون.

او زادی‌کی والی‌لری سئویندیره‌ر، شهرلرده عدالت و جاماعاتی سئومکدیر، اونلارین یولداشلیقی او زامان بللی اولارکی دوزگون یاشاسینلار. بیر نفر دوزگون قالابیلمز مگر کی والی‌لری ساخلییه بیله‌لر. یانلارنیدا اولوب ایشلرینی آغیر بیلمیه‌لر و حکومت لرینین

سونونی گؤزله میه‌لر. سنده اونلارین آرزی لارینی یئرینه یتیر. اونلاری آلقیشلاییب، زحمت لرینین قدرینی بیل. چون اونلارین یاخشی ایشلرین تانیتدیرماق، اونلاری جسارته گتیره‌ر و قورخاق اولانلاری دا چالیشماغا مجبور ائده‌ر.

هره‌نین زحمتلرینین قدرینی بیلمک ایله، بیری‌نین زحمتینی او بیری سینین حسابینا یازما. اونی والی‌دن اومودسوز ائتمه. اجرتینی، زحمتی قه‌ده‌ر هر نه تئز وئر. بیری بؤیوک اولسادا، اونون کیچیک ایشینی بؤیوتمه. بیری اشاغا بؤلگودن اولسادا، اونون بؤیوک ایشینی کیچیک سانما. او چتین ایشلرده کی حیران قالیرسان، اللهین کتابینا و حضرت پیغمبرین سنتینه باخ. چون، الله، سئودیگی آداملاری هدایت ائده‌ر.«ای ایمان گتیره‌ن‌لر: الله‌دان، اونون پیغمبریندن والی‌لریندن اطاعت ائدین. اگر بیر حؤکمده داغاناقلیقادوشدوز، تانرییه و اونون پیغمبرینه رجوع ائدین» محکم حؤکمی قرآندان، سنت‌لری حضرت پیغمبردن آلین کی هامی بویولی سئوه‌ر. بیغار و قویماز داغیلسین. قضاوت ایشلرینده، جاماعاتین یاخشیسین اختیار ائت. او آدامی کی بو ایشلر اونا چتین اولماسین. ساواشانلاردا، چوخ دیره‌نماغیله سؤزلرینی و ایستک‌لرینی اونون بوینونا قویماسینلار. یانلیش ایشلرده دایانماسین. حاققاساری گئتماقدا، عاجز قالماسین، اونون نفسی، تاماهامیل ائتمه‌سین. آز فیکر و دوشونماقیله، تئز ایشه باشلاماسین. شبهه‌لرده دوزومی هامودان چوخ اولسون. دلیل‌لری هامودان کسگین، شکایت‌لری ائشیتماقدا دزوملی، دوگون‌لری آچماقدا صبرلی، حؤکم وئره‌ن زامان حؤکمی کسگین اولا. بیر اینسان اولاکی چوخ تعریف‌له مک اونا شئشه لیک گتیرمیوب اونی توغلاماقیله بیر طرفه مایل ائتمیه. بئله بیر نئجه لیکده حاکیم، آزتاپیلار.

اونلارین قضاوتلریندن خبرین اولسون، اونلارا یتیش. او قه‌ده‌ر اونلارا باغیشلاکی، راحات گئچینه بیلسین‌لر. و آداملارین باغیشلاماغینا محتاج اولماسینلار. یانیندا اونون مقامینی آرتیر تا آیری‌لری اونا گؤزتیکمه سینلر. تا اونی آرادان آپارماغیله، راحات اولسونلار. او دورکی قاضی‌لری سئچماقدا، بو دئدیگیم سوزلری، یادیندا ساخلا. نیه‌کی بودین، پیس آداملارین الینه دوشر اوندا ئوز ایسته دیک‌لری کیمی اونولا یول گئدرلر. دیسن آدینا دونیانی قارمالارلار.

سنده والی‌لرین ایشلرینده دقت ائت. امتحان ائده‌ندن سونرا، اونلارا ایـــش تـاپشیر. امـا مشورتسیز و اؤزباشینا بو ایشی گورمه‌کی خیانت و ظلم سائیلار. بئله والی‌لـــری تجربـه‌لی، حیالی، ایسلامدا اول و زاهید عشیره‌لرین ایچیندن سـئچ. چـون اونلاریـن اخـلاق و نئجـه لیکلری دوزگون، حوءرمتلی، تاماهلاری آز و ایشلرینده گله‌جاغی گوره‌ندیلر.

اونلارین یاشایش مواجب‌لرینی آرتیق وئر تـا اصلاحـا گلیـب گوجلنسـین‌لر و اللرینـه یتیشنی یئمه سینلر. بونلار بیر دلیل دیلر کی فرمانیندا اولوب، امانتده خیانت ائتمزلر.

اونلارین ایشلرینه یتیش. دوزگون مفتش‌لری، ایش اوسته چاغیر. چون اونلارا آختـاریجی قویسالار، اونلاردا مجبور اولارلارایشلرینی دؤزگور سونلر. و جاماعات ایله مـدارا ائدیـب یوموشاق اولسونلار.

ئوزون خائن یولداشلاردان کنار ساخلا؛ کی اگر اونلاردان بیریسی الی خیانته چولقانسـا و مفتش‌لر اونی سنه یتیره‌لر، هامان خبر کفایتدیر. بوناگوره اونی مجازات اوچون جزالاندیـر. ذلیل ائت و خیانت ائده‌ن لردن تانی.

خراج آلماقدا دقت ائت کی خراج وئره‌نلرین صلاحی اوندادير. خراج وئره‌نلرین ایشی دوزه‌لمه‌سه. آیری‌لارین ایشی دوزه‌لمز. نیه‌کی هامی خراج یولیله گئچینیر.

گره‌کدیر یئره، خراج آلماقدان چوخ باخاسان. چون هر کیم خـراج آلا امـا یـئری آبـاد ائتمیه، شهرلری خاراب ائده‌ر، جاماعاتی ئولومه چه‌کر، ایشی راسـت گلمـز. اگر خراجیـن آغیرلیغیندان عارض اولسالار، یا اکین‌لره بیر بلا گله یا اکین‌لـری سوسـوزوندان یانسـا یـا یاغیش یاغمیا یا یئرلرینی سوباسا، اونلارین یوکونی یونگول ائت تا ایشلری دوزه‌لسین. هـر قه‌ده‌ر اونلارین ایشلرینی راحات ائتسن، داها آغیرگلمز. چون آزالتماق و یونـگول توتمـاق بیر اندیرمه دیرکی شهرلری آباد ائتماغیله سنه قایتارارلار. بیرده اونلاری أویماق و سـتایش ائتمک و اونلاری ئوزیـوه‌ن سـاری چکمـاق، اونلاریـن گوجینـه دایـاق اولمـاق، اونـون نتیجه‌سیدیر.

جاماعاتین فیکرین راحات ائتماق و اونلارا آرخائین‌لیق وئرمک و عدالت گوسـترماقلار، سنه بیر دایاقدیر. بویاخشیلیق لاردان سونرا اگر بیر حادثه ئوزوئره، اوندا خوش کونول ایلـه

دایانارلار. چون‌کی آباد ئولکه‌دن هر نه ایسته‌سن آلا بیلرسن. اما هر ئولکه‌نین صاحبی یوخسول اولسا، ویران اولار. شهرلرین ساکن‌لری او زامان یوخسول اولارلارکی، عامل‌لر، مال ییغماغا باشلییوب، ایشلری اوسته دایانمازلار. چون گله‌جکلرینه آرخئین دگیل‌لر. قالماقلارینا دا اومودلاری یوخدور، زمانه‌نین حادثه‌لریندن عیبرت آلمازلار.

یازیچی‌لریوه‌ن دقت ائت. اونلارین یاخشی سینی ایش اوستونه گتیر و سر ساخلییان، صالح‌لرینی کی سنه قابارمازلار یا طغیان ائده‌ن دگیل‌لر، ئوزیوه‌ن مخصوص ائت. اونلارکی سنه قاج دگیل‌لر غفلت‌لری باعث اولمیه عامل‌لرین یازی لرینی سنه یتیرمکده و او یازی لرین جاوابین یازماقدا غفلت ائتسین‌لر، سندن آلانی، سنه وئره‌نی، اونودمازلار. ایلقارلارینی سست ائدیب یا اونی سیندیرمازلار. او ایلقار کی سنین زییانیوه‌ن دیر اونی سیندیرمکده باجاریغی اولا. ایشلرینده یئرلرینی تانیه‌رلر. چون هر کیم ئوز قدرینی بیلمه‌سه، ئوزگه‌نین قدرینی نئجه بیلر؟

بو کاتب‌لری سئچمکده یالنیز عاغیل و آرخئین‌لیکلری سئوه‌ن‌لره دایاقین اولماسین، چون اونلارین بعضی‌لری، والی‌لرین نظرینی ئوزلرینه ساری چکماقدا گؤرونوش لرینی بزه‌رلر. اما گیزلین‌ده، امانتدن و مصلحت‌دن اثر یوخدور.

سن اونلاری سیناقا چک. هامان خدمته کی سندن قاباقکی والی‌لره ایشلردیلر، ایشلت. یعنی آرخئین أول کی اونلارین ایچینده هامیدان یاخشی و امین هانسی‌دیر؟ بو، تانری دینی نین و اونون ولی‌سینین صلاحیندا اولماغین علامت‌لریندن بیریدیر. ایشلریوه‌ن بیر وکیل تیک. اما ائله اولماسین کی ایشین بؤیوکلیگی اونی قدرتسیز یا قاریشیق ائتسین. کاتب لرینده هر نه عیب اولسا و سنده اونلاردان غافل اولاسان، مسئول سان.

داها آلیش وئریش‌چی‌لر حاققینداتاپشیرماقلاری قبول ائت. سنده عامل‌لره تاپشیرکی اونلارا یاخشیلیق ائده‌لر.

اونلارین بیر یئرده اولانلاری و گلیب گئده‌ن‌لری وار. ال ایشیچی لری‌کی فایدا یتیره‌رلر، ئوزاق و چتین یوللاری، چؤل، دنیز، داغ داش گزه‌نلر، آدام اولمیین یئرلر و قورخولی ئولکه‌لرده قورخمییوب گئدنلری‌وار کی بیرکیمسه ایله ایشلری یوخدور.

اونلارین ایشلرینه دالدا بوجاقدا یا گؤز قاباغیندا یتیش. اما اونلارین ایچینده، تا ماهجیل پیس آلیش وئریشچی، پاخیل، ییغیب ساتمیین، باهاجیل‌لری‌ده واردیرکی بو ایشلری، جاماعاتین ضررینه و والی‌لرین پیس آدلیم اولماقلارینا سایبلار. گره‌کدیر مالی ییغیب ساخلییانلاردان مانع اولاسان. چون آللهین رسولی او ایشین قاباغین آلاردی...

آلیش وئریش گره‌کدیر راحات و عدالتلی اولسون، دوزترازی چه‌کن اولوب ترازی‌لرینده بیرینه آرتیق بیرینه اسگیک وئرمه‌سین.

هر کیم سن دییندن آرتیق، مال ییغیب ساخلییا اونی جزاسینه یتیر تا آیری‌لرینه‌ده عیبرت اولسون اما، اندازادان آرتیقلاشا گئتمه.

الله‌دان قورخ، الله‌دان قورخ. قالمیش، چاره‌سیز، یوخسول، محتاج، خسته دوشن و قدرتسیزلرین حاققینی یئرینه یتیر. چون اونلارین ایچینده‌ده یوخسول واردیرکی، دیلـه گتیره‌بیلمز. تانری رضاسی اوچون اونلارین حاققینی وئرمه‌لی سن. مؤسلمانلارین انباریندان غله‌لر و یئردن اله گلن فایدالاردان، ئوزاقـدا، یاخیندا هاموسینا بیر هاوا وئرملی‌سن و اونلارین حاققینی گؤزله مک، سندن ایسته‌نیلیبدیر. اولمییه‌کی نعمت‌لر ایچینده قویلانیب یوخسول‌لارا وئرمیه‌سن؟

هئچ زامان کیچیک ایشی بؤیوک ایشدن اوتری کنارا قویماغا معذور دگیلسن. اودورکی یوخسول‌لارین ایشلرینه یتیش. اونلارا قاش قاباق ساللاما. هر کیمین الی سنه یتشمه‌سه‌ده ینه اونون ایشینه یتیش. آلچاق طبقه‌لرینده، کی بیر کیمسه اونلاری حسابا گتیرمز، اؤره‌گین اله گتیر. آرخایین اولدوغون آدامی اونلارا ساری یوللا تا اونلاری دیلـه توتسون. الله‌دان قورخوب اونلارا آلچاق کونوللی اولسون همده اونلارین ایستک و سؤزلرینی سنه یتیرسین.

اونلارین حاققینداا‌وجور گئچین کی تانری یانیندا، عذرین قبول اولسون، چون‌کی او طبقه، عدالته، هامودان آرتیق محتاجدیلار. اونلارین حاققینی یئرینه یتیرمکده، عذر و دلیلین اولسون یتیم‌لره و اختیاردان دوشن‌لره عهده‌دار اؤل، نیه‌کی چاره‌لری کسیلیبدیر...

بئله دوشونولورکی دئدیک لریمیز والی‌لره آغیردیر چون، حاق سؤز هر زامان آغیردیر. اما، تانری‌او آغیرلیغی، صبر ائده‌ن‌لره ویاخشی امک ایستیین‌لره، یونگول لندیره‌ر. دوغروسی

بئله دیرکی اللهین وعده‌لرینه آرخایین دیلر.

زامانیندان بیر آزینی محتاج لارا، مخصوص ائت و اونلارین ایشینه یتیش مکدن اوتـری، عمومی بیر مجلس‌ده اوتور. تانرییه تواضع ائت. عسکرلره و قاپوچی‌لره اجازه وئرمه اونـلارا زحمت وئرسین‌لر بلکه، اجـازه وئـر قورخوسـوز و دیل‌لـری توتمییـن حـالدا سـؤزلرینی دئسین‌لر. من اللهین رسولیندن نئچه یول ائشیدمیشم کی بویـوراردی«هئـچ امـت پـاک اولا بیلمز مگر کی سؤزونی و حاققینی آیدینلیق جا و قورخوسوز بیان ائده».

سنده اونلارین ایتی یا کتره دانیشماقلاریندان دارقینیـب، اینجیمـه، حتـی ئـوزه چکمـه. قیزقین اولماق وشئشه لیگی، ئوزوندن کنار ائت تا، تـانری رحمـت قـاپولاریـن ئوزیـوه‌ن آچسین و اونون فرمانیندا اولماغین ساوابینی سنه نازل ائتسـین. هـر زاد باغیشلاسـان، ائلـه باغیشلاکی خوشلو ق اولسون. باغیشلاماساندا، حوءرمتلی حالدا عذر گتیر.

ایشلرین ایچینده بیر پارا ایشلر واردیرکی گره‌کدیر ئوزین گوره‌سن:

ـ بیری، والی‌لره جاواب وئرمکدیر او زامان کی یازیچی‌لر جاواب وئره بیلمزلر.

ـ بیریده جاماعاتا جاواب وئرمکدیـر او زامـانکی، عـامل‌لر جـاواب وئرمکـده کدرلـی اولارلار.

هر گونون ایشلرینی هامان گون بیتیر. نیه‌کی هر گونون بـیر ایشـی واردیـر. زامـانلارین یاخشیسینی و پاکینی کی سن ایله تانری آراسیندا دیر، ئوزین گوتـور. بـو نولابئلـه هـامی زامان، اللهین دیر و اگر نیت‌لـر دوز اولسـا، هامویـا راحـاتچیلیق دیـر. گره‌کدیـر اللـهین واجبلرینی اونون یاخشی زامانیندا بیتیره‌سن بوناگوره گئجه یا گونـدوزدن، تـانری اوچـون کنارا قوی. اینجیسن ده چالیش، تا اوردا خالص اولاسان. اگـر نامازین جماعتله قیلیرسـان، اونلاری اینجیدیب نامازی‌دا ده‌یه‌ردن سالما. چون‌کی جاماعـاتین ایچینـده خسـته و ایشـی اولان اولار. اللهین رسولیندن(ﷺ) او زامانکی منی یمنه یوللوردی، سوروشدوم اونلار ایلـه نئجه ناماز قیلم؟ بئله بویوردی:

اونلار ایله عاجزلر و گوجسوزلری کیمی ناماز قیل. مؤمن‌لره یوموشاق اؤل بیرده ئوزیـن جاماعاتدان قیراغا چکیب گیزلنمه. نیه‌کی والی‌نین دالدا قالیب گورونمه‌ماغی اونون شـدتین

و بیلمه‌مزلیگین بیلیندیره‌ر. همده ایشلردن خبری اولماز. بئله‌لیکده بؤیوک ایش کیچیک و کیچیک ایش بؤیوک، پیس یاخشی، یاخشی پیس، دوزگون أیری، أیری‌لرده دوزگون‌لرایله قاریشار. والی‌ده بیر اینساندیر هر نئی اوندان گیزلتسه‌لر، بیلمییه‌جکدیر. حاقیقیندابیر نشانه‌سی یوخدور تا اونولا تانینسین. سنده بو ایکی نفردن بیری، اولا بیلرسن:

ـ یاباغیشلییان، سخاوتلی و ال آچیق‌سان، اوندا نیه ئوزین گیزله دیرسن؟ و بیر حالداکی واجب حاقی، یئری وار یئرینه یتیره‌سن، ندن اونودورسان؟

ـ یا باغیشلامییان، پاخیل و دارگؤزسن. ینه نیه ئوزین گیزله دیرسن؟

او قه‌ده‌ر چکمز کی هر ایکی حالدا جاماعات، سندن ال گوتوره‌رلر، اومودلارین کسرلر، بیر حالداکی گوجین چاتیراونلارین ایستک‌لرینی یئرینه یتیره‌سن. بو ایشلرین سنه زحمتی یوخدور. چون ظلمدن شکایت ائدیرلر و عدالت‌آختاریرلار.

والی‌لرینده اقربالری وارکی عادت ائدیبلر بیر پای آیری‌لاردان آرتیق اولسونلار. سن اونلاری کنارا سالماغیله ظلمی کوکوندن، کس. هئچ بیرینه امک سیز باغیشلاما. گره‌کمز اونلاردا، پاخیل اولوب بیر اکین یئری آلماغیله یاسو ایچه جک یئریندن اوتری، قونشو یئرلی‌لره زیبان وورالار یا بیر آغیر ایشین گورولماغینی، اونلاردان ایستیه‌لر. بئله زاد لارین فایداسی اونلارا یتیشر اما زیبانی و عیبی دونیا و آخیرتده سنه گلر. حاق هر کیمین اولسا، اونی یاخین صاحبینه یتیر. بوباره‌ده، دوزوملی اولماغین ساوابینی الله‌دان ایسته. حتی بو حاقین اجراسین ئوزگه یا قوهوملارین بیرینه شامل اولسا، ینه سونونی نظرده توت کی یاخشی اولاجاقدیر.

اگر جاماعات سنی ظالیم بیلسه‌لر، دلیل ایله عذرین اونلارا آشکار ائت و پیس خیال‌لارینی باشلاریندان چیخارت کی صبر، عدالت، یوموشاقلیق و رفتارین، اونلاری یولا گتیره‌ر و ایسته‌دیک لریوه‌ن ده چاتارسان. دشمان ایستیین باریشیقدا اگر تانری رضاسی اولسا قبول ائت. چون دوءیوشچیلرین دینجه اوتورارلار و غصه‌لر باشلاریندان چیخار. شهرلرین راحات اولارلار...

اما امان امان باریشاندان سونرا ینه دشماندان کنار گزمه‌لی‌سن چون ممکن دور دشمان

بوباریشماغیله ایستیرسنی غفلتده ساخلاسین. اودورکی احتیاطلی أول هئـچ زامـان خـوش خیال اولما. اگر دشمانلا بیر قرار قویوب یـا اونـا امـان وئرمیسـن، سـؤزون اوسـته دور و بوینووان آلدیغین‌دا، یئرینه یتیر. ایلغاریندان دا دفاع ائت چۆن جاماعات قاتماقاریشیق و هـر جور عقیده‌ده اولسالار، ینه سـؤز اؤسـته دورمـاغی بؤیـوک واجب‌لـردن بیلرلـر. بونـدان اوتری‌کی سؤزلریندن دؤنماغین پیس نتیجه‌سین دادیبلار. دئدیگیم کیمی اگر امـان وئردیـن داها اونی آیاقلاما. دشمانی‌دا توغلاما و بو ایشیله تانرییـه جسـارت ائتمـه کـی زاواللـی و عاغیلی اولمیین آداملارین ایشلریندندیر. چون تانری پیمـانیندا امـان وئریبدیـر و اونـا بـیر حریم قویوبدور تا اونون دالداسیندا یاشاسینلار. اودورکی قولایلیق و توغلامـاق اجازه‌سـی وئریلمییوبدور.

سنده بیر قرار قویوب یا ایلغار باغلاماکی اوندا قاچاق یولی آختاراسان یا تأویل ائدیـب بهانه گتیره‌سن. ایلغار وئره ندن سونرا، ایکـی آنلاملـی سـؤز ایشـلتمه و ایلغـارین چتیـن اولدوغی سنی مجبور ائتمه سـین کـی ایلغـاری، سیندیراسـان. بـو چتیـن یولـدا صـبرین فایدالاری و یاخشی حالدا قورتولوشی، او حیله‌دن کی اونون عذابیندان قورخوسـان و یـا، تانری طرفیندن سوروشولاجاقسان و قاچاق یولودا یوخدور تا عذر ایستیه‌سن، اوستوندور.

حاقسیز یئره قان توکمکـدن قـورخ. چـون هئـچ زادیـن عذابـی، حاقسـیز یـئره قـان توکولمکدن چوخ دگیل.

گناه آرتیراندا، نعمت‌لری آرادان گوتوره‌ر و عمری قیسسالدار. تـانری قیـامت چـاغیندا اول باشدا ناحاق یئره توکولن قاندان سوروشار. بوناگوره، قان توکماغیله حکومتین حارامـا چکمه. چون حارام یولداقان توکماق، اینسانی قدرتدن سـالار و آرادان آپـاریب یـا آیـری لرینه چئویره‌ر. بیله بیله ئولدورماغا منیم یانیمدا عذر یئری یوخدور. گره‌کدیر حتما قصـاص اولا. اما اگر خاطا ائدیب یانلیشماغیله بیرینی ئولدوره یا شمشیر الیندن قاچدی یـا یومـروق توخوندی یا اوندان آیری زادیله بیری ئولدی، گره‌کدیر حکومت باشـیندا اولمـاغین، سـنی شئشه لندیرمه‌سین. اولمیه کی شئشه لیک سـنی مجبـور ائـده ئوزیـن هـامودان یوخـاری توتاسان و توکولن قانلارین قصاصینی آلابیلمیه‌سن.

شئشه لیکدن کنار گز شئشه لیگه آرخائین اولماق، ئوز تعریفینی ائشیدیب اونی سئومک شیطان ایشیدیر. یوگورور تا یاخشی آداملاری اورتادان قالدیرسین.

یاخشی اولماغیله، جاماعاتا منت قویما، گوردوگون ایشی بؤیوک سانما، وعده وئرسن. ترسه سینده اولما. منت قویماکی منت قویماق، یاخشی لیغین قیمتینی آزالدار. ایشی بؤیوک بیلیندیرمک، حاق چیراغین سوندوره‌ر. خلاف وعده وئرمک، آللهین خشمینی آرتیرار نئجه‌کی بویوروبدور«آللهین یانیندا یئکه دشمان اودروکی دییه اما عمل ائتمییه».

زامانی چاتماسا، ایشلرده تلسمه، چاتسادا یوباتما. هابئله غضب‌لن او یئرده‌کی، دوز یول ایتیر. یوموشانما او زامان کی. الین اونا چاتیبدیر. هرزاد یئرینده و هر ایشی زامانیندا گورملی‌سن. هامی شریک اولان زادی، ئوزیوه‌ن چیخیب یی‌یه‌لنمه...

بللی اولانلاری‌دا بیله‌بیله اونودما کی هامویایئرلیدیر. او قه‌ده‌ر زامان چکمز اونلارین حسابین سندن چه‌کرلر. او زامانکی سرلرین ئورتوگی کنارا چکیلر، مظلوم‌لارین حاققی ظالیملردن آلینار بیرده غضب‌لی و قیزقین اولان زامان، الین، دیلین، قوْرولا. خشم ائدن زامان بیر آز یوبان تا آرام اولوب اختیار الیندن چیخماسین. هئچ زامان آرام اولا بیلمه‌سن مگرکی یادا سالاسان، آخیرده تانرییه ساری قائیده جکسن.

سنه واجبدیر قاباقکی والی‌لرین عدالتینی و اونلارین یاخشی سنت‌لرینی دوشونه‌سن یا پیغمبردن قالان اثر یا تانری کتابیندا اولان‌لاری، یاد ائده‌سن. بیزلر اقتدا ائده‌نه سنده اقتدا ائت. چالیش بو عهدنامه‌ده اولانلاری باشا آپاراسان. من، بو عهدنامه‌ده دئدیگیمی سنه دئدیم. اگر نفسین یولدان چیخسادا بهانه یئری قالماسین.

اللهدان سوای هئچ کیم پیسدن ساخلییان و یاخشیلیغا چاغیران دگیل. حضرت رسول(ﷺ)، وصیت‌لرینده منه تاپشیرمیشدی ناماز اوخوماقدا و زکات وئرمکده چالیشام. منده او حضرتین وصیتینی سؤزلریمین سونوندا سنه یتیردیم کی هر نه اولسا، اللهین ایسته دیگیندن دیر.

اللهدان ایستیره‌م بؤیوک قدرت و رحمتیندن، بیزه توفیق وئره تا رضاسینی اله گتیره‌ک و اونون یانیندا آیدینجا عذرموز اولا. شهرلرده یاخشی آد، یاخشی اثرلر، نعمت و کرامت و

سعادت‌لر ایله عمری باشا یتیره‌ک. شهادت بیزه نصیب اولاکی بیزلر اونی سئوه‌ریک. پیغمبرین ئوزینه و پاک سؤلاله‌سینه سلام و صلوات اولسون.

نامه ۵۴ ــ دن

(طلحه و زبیره یازان نامه دندیرکی عمران بن حصینین وسیله سیله یوللامیشدی. بو نامه‌نی، ابوجعفر اسکافی، مقامات کتابیندا، علی(ع) نین تعریفینده یازیبدیر).

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... اما سیزلر نئجه‌گی بیلردیز اما گیزلین ساخلادیز. من جاماعاتین دالینجا دوشمه‌دیم. اونلار منه ساری گلدیلر تا ئوزلری بیعته راضی اولمادیلار، من اونلارین بیعتینی قبول ائتمه‌دیم. سیز ایکی نفرده اونلاردان ایدیزکی منله بیعت اتئدیز. جاماعاتدا منله بیعت‌لری، اوناگوره دگیل‌دی کی الیم آچیق و مالیم واریدی.

سیزلرده منله کونول رضاسی ایله بیعت ائتدیز بوناگوره تا زامان گئچمیبدور، قائیدین و توبه ائدین. اگر آشکاردا، کونولسوز بیعت ائتدیز، اما گیزلینده او بیعتی کنارا آتدیز، بو علته آراماق یولونی منه آچیق قویدوز. آند اولسون جانیما سیز تقیه‌ده او بیری مهاجرلردن آرتیق دگیلدیز. چون منیم بیعتیمی سیندیرماق، سیزلره بو بیعتدن قاباقجا ممکن ایدی.

خیال ائتدیز من، عثمانی ئولدورموشم؟ سیزلر ایله منیم آرامیزدا قضاوتــه، مدینه‌لی‌لردن واردیلارکی حتی منه بیعت ائتمییوبلر، سیزلره‌ده سوءیکه ک دگیل‌لر. او زامان الی بو ایشده اولان بللی اولار.

ای قوجا کیشی‌لر، فیکریزدن دال اوتورون. چون بوگون، دونیادا اوتانماق و آخیرتده‌ده، اللهین اودی واردیر.

نامه ۵۵ ــ دن

او حضرتین نامه سیدیر معاویه‌یه

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... اولو تانری، دونیانی آخیرت اوچون وجوده

گتیردی تا دونیاداکیلاری سیناقا چکیب، یاخشیلاری تانیسین.

بیزی دونیا اوچون یاراتمییوبلار و اوندان اوتری‌ده چالیشماغا مأمور ائتمییوبلر بلکه، بیزی دونیایه گتیرمکدن نیت یوخلاماقدیر تا سنی منله و منی سنله یوخلاسین و بیریمیزی او بیریسینه دلیل گتیرسین. اما سن قرآنی دونیادان اوتری تفسیر ائتدین بیر قارایاخدین کی الیم و دیلیم اوندان خبرسیز ایدیلر. سن شام اهلی ایله بیرلیکده‌او افترانی منیم بوینومایپخدین. بیلن‌لر بیلمیین‌لری و دورانلار، اوتورانلاری قورشالادیلار.

تانریدان قورخ و یاخان شیطان الینه وئرمه. آخیرته ساری ئوز چئویرکی سنیله منیم یولوموزدور. اللهین بلاسیندان چکین‌کی کؤکون قازار. من سندن اوتری تانرییه آند ایچیره‌م کی دیلیمده یالان یوخدور. اگر زمانه سنیله منی ئوز ئوزه چیخاردا، دایانارام تا تانری آرامیزدا حؤکم ائتسین چون او یاخشی حؤکم ائدندیر.

نامه ۵۶ ـ دان

(او حضرتین وصیتیندندیر شریح‌بن هانی‌یه، او زامان کی اونی شاما یوللیان عسکرلره امیر ائتمیشدیر). هر سحر آخشام الله‌دان قورخ. دونیانین توغلاماغیندان چکین. هئچ زامان دونیایه سوءیکه لنمه. اگر نفسین قاباغین آلماسان، هوسلرین چوخلوقی، سنی اویان بویانا چکیب زیبانی توخونا جکدیر. نفسین قاباغین آل. خشمی‌ده ازیب آرادان آپار.

نامه ۵۷ ـ دن

(او حضرتین نامه‌لریندندیر کوفه‌لی‌لره، مدینه‌دن بصریه گلن زامان بویورموشدی). تانرییه حمد وپیغمبره سلامدان سونرا... من عشیره‌مین ایچیندن ائشیگه چیخدیم. ظالیم یا مظلوم اولسامدا، فرماندا اولسام یا اولماسامدا، نامه‌م هر کیمه چاتسا، اللهی اونون یادینا سالیرام تا یانیما گلسین. اگر یاخشی آدام اولسام، منه یاردیم اولسون پیس اولسامدا دئسین تا حاق یولونا گئدیم.

نامه ۵۸ ـ دن

(او حضرتین نامه‌لریندندیر شهرلرده اولانلارا یازیبدیر و صفین‌ده اولان ماجرا لرینی سویلور). اولده بیز ایله شام اهلی گوروشدوک. بو بیر حالدا ایدی کی، تانریمیز، پیغمبریمیز، دین‌میز بیر ایدی. تانرییه ایمان گتیرمکده، پیغمبری تصدیق ائتمکده، یولوموز بیرایدی بیز اونلاردان و اونلاردا بیزدن ایسته یبردیلر اعتقادیمیزی آرتیراق. آنجاق بیر اختلافیمیز واریدی و اودا عثمانین قانی حاققیندا ایدی کی بیزیم الیمیز اوقانا بولاشمامیشدی. اما دئدیک گلین بوگون فیرتینالار اودلارینی سوندورماغیله، جاماعاتی سوسوق ساخلیاق. بیر ایش گوره ک کی آتیشمااولماسین. چون چیرپیشاندان سونرا، داها چاره‌سی یوخدور تا ایشلر دوزه‌له و بیزده حاققی یولوناسالاق. اما دئدیلر بو ایشی بیز زورایله بیتیره‌ریک. بئله اولدی تا وورو‌شماق اودی آلیشدی و ایشلر چه‌تین اولدی. چون ساواش و چیرپینماق بیز ایله اونلاری قاپسادی و دیرناقلارینی بیزلره باسدی. اوندا ایدی کی من دیین‌لری قبول ائتدیلر...

بیزده اونلارین چاغریشینی ائشیده‌رکن اونلارا یاردیم اوچون حاضر لاندیق تا حجت اونلارا تامام اولسون و عذر یئری قالماسین. هر کیم بوسوزون اوستونده دورسا تانری اونی ئولومدن و چوروکلردن قورتالار .اما هر کیم برکییه، آزقینلیقدا قالیب اللهدا اونون أوره‌گینی، قارانلیقلار ایله چولقار. پیس بلالاردا، اونون باشی اوسته فیرلانارلار.

نامه ۵۹ ـ دان

حلوان دوءیوشچیلرینین باشچیسی اسودبن قطبه‌یه یازمیشدیر

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... اما والی‌نین سؤزلری هردن بیر جور اولسا، اونی عدالتدن ئوزاقلاندیرار. اودورکی گرگ حاققی یئرینه یتیرمکده، هامی اونون گؤزونده بیر مقامدا اولسونلار چون‌کی ظلم ایله عدلی، بیرلیکده توتمازلار. او ایشدن چیخماکی اونون تایینی، ئوزگه‌لرده سئومیرسن. نفسین او یولدا آپارکی واجبدیر، خیر جزاسی وار و

عذابدان قورخودار.

بونی دوشون، دونیا بلا یئری دیر. اونی سئون اینسان، هئچ زامان اوندا راحات یاشاماز. یاشاسادا، قیامت گونی اونا غصه گتیره‌ر. هئچ بیرزاد سنی حاققامحتاج اولماقدان مانع اولا بیلمز. حاقلاردان بیریده، نفسین قاباغین آلماق و باجاردیغین قه‌ده‌ر جاماعاتین راحات لیغیندا اللشماقدیر هر نه بویولدا قازانسان، باغیشلادیغیندان اوستوندور. سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ۶۰ ـ دان

(اللهین بنده‌سی امیرالمومنین علی(ع)دن شهرلرین عامل‌لرینه کی عسکرلری اونلارین بؤلگی لریندن گئچیر). تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... عسکرلریمدن بیر پاراسینی خراج آلماغا یوللادیم، کی تانری ایسته‌سه، سیزین ولایتدن ده گئچه جکلر... نئجه کی تانری بویوروب، منده تاپشیرمیشام اذیت ائتمه سینلر، ضرر وورماسینلار. بو ایلغارا گوره، سیزلره و ذمه اهلینه یتیشن اذیت‌لردن منیم نفرتیم وار مگر کی آجلیق، بیر عسگری مجبور ائده یاقارنی دویماغا چاره‌سی اولمییه. هر کیم زور دئسه یا ظلم ائده، مجازات ائدین. عاغیلسیزلری، اونلارا اذیت وئرمکدن مانع اولون. من دالیزداگلیره‌م اول الله، اگر بیر کیمسه اونی رفع ائده بیلمه‌سه، منه رجوع ائدین. تانری یاردیمی ایله، اونی سیزلردن ئوزاقلاندیرارام.

نامه ۶۱ ـ دن

(بو نامه‌نی کمیل‌بن زیاد نخعی‌یه کی«هیت» ده اونون والیسی ایدی، یازیر و بئله عیب توتورکی نه اوچون دشمان عسکرلری اونون یئریندن گئچیب و مؤسلمانلاری سویماغاگئدیبلر اما، مانع اولمییوبدور؟)

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... هر کیم تاپشیریلمیش شئی‌دن مغایات اولمییوب

الدن وئره یا بیر ایشده‌کی اونا تاپشیرمییوبلار زحمته دوشسه، عاجز اولدوغونـی و خـاراب فیکرینی بللی ائدیر. سن نیه ئولکه‌ن بوراخیب قرقیسیا شهرینی تالان ائتمه گه گئتمیسن؟ بـو بیر حالدا دیرکی سینیرلرینده، کی سنی اورا والی گوندر میشیک، بیر کیمسـه یوخـدور تـا گؤزله سین و دشماندان قؤرولاسین؟ بو خاراب فیکر دیر. نئجه بیر کـورپـو اولموسـان تـا دشمانلار اوردان گئچیب یولداشلاریمیزین سـویقونلوغونا گئتسـین‌لر؟ نیـه سـنده قـدرت یوخدور؟ نیه دشمان سندن قورخموردی؟ نیه یول باجانی باغلیا بیلمه دین؟ نیـه دشـمانین جلالینی پوزمادین؟ نیه بـیر کیمسـه قویمامیشـدین تـا اورانیـن جاماعـاتینی قؤروسـون؟ امیرالمؤمنینی‌ده راضی سالا بیلمه دین...؟ سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ۶۲ـ دن

میصیر والیسی مالک اشتر ایله یوللادیغی نامه دندیر

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... تانری حضـرت محمـدی(ﷺ) مـأمورائتدی تـا دونیا اهلینی، تانری عذابیندان قورخوتسون. نیه‌کی او پیغمبرلر یولونون شاهدی دیـر. چـون او حضرت دونیادان گئتدی، اوندان سـونرا مؤسـلمانلار اونـون یـئرینده اوتورماغـا بـیری بیری‌نین جانینا دوشدولر.

آند اولا اللهه، هئچ زامان خاطریمدن کئچمیر دی‌کی او جنابدان سونرا، عرب‌لر خلافتـی اونون سؤلاله‌سیندن سوای، بیر آیری سینا تاپشیر سینلار، یـا منـی خلافتـدن مـانع اولـوب زحمته سالسینلار و فلانکسین اتگیندن تودوب بیعت ائتسینلر.

بئله لیکده ال ساخلادیم چون گوردوم کی بیر پارا جاماعات ایسلامدان دؤنوب ایسـتیرلر حضرت محمدین(ﷺ) دینی‌نی آرادان آپارسینلار. بوردا قورخدوم کی اگر مؤسـلمانلارین و ایسلامین یاردیمینه گئتمه سم، بیر گرگینلیک‌قاباغاگله‌کی مصیبت وغصه‌سـی، منـه‌حکومت وولایت پایسیزلیقیندان آرتیق اولا. بئله بیر حاکیم اولماق کی اونون داوامـی نئچـه گونـدن آرتیق دگیل، نتیجه‌سی ساراب کیمی تئز آرادان گئدر. یا بیر داغیلان بولـوت کیمـی اولار. اودورکی او قاتما قاریشیق‌لارین قاباغیندا، آیاغا قالخدیم تـا فیرتینـاو چـوروک ایشـلرین

قاباغی آلیندی و ایسلام دینی ئوزقرارینا گلدی.

آند اولسون اللهه، اگر من ئوزتکیمه اونلاریله قارشی لاشسام، اونلاردا دونیا ئوزونی توتسالار، ینه اونلاردان قورخمارام. من اونلارین آزقین لیقدا قالمالاری و ئوزومون هدایت یولوندا اولدوغومی یاخشی بیلیرەم و اونا ایناﻧﻤیشام. اونون لقاسینی آراییب، یاخشی جزا سینا گؤز تیکمیشم. اما منیم غصەم اونداندیرکی، بو جاماعاتا، عاغیلسیز و پیس آداملار حاکیم اولارلار و اللهین مالینی آرالاریندا ال اله دولاندیریب، تانری بندەلرینی ئوزلرینه قول تیکماغیله یاخشی آداملاری دشمان بیلیب پیس آداملاری ئوزلرینه یولداش ائدەرلر.

اونلاردان بیری، سیزین یانیزدادیرکی چاخیر ایچدی و اونا حد ووردولار... یا اونلاردان بیری وار کی ایسلام دینینه گلمکدن اوتری بیر زاد باغیشلادیلار تا مؤسلمان اولسون. من بونلارین سیزلره حاکیم اولماغیندان قورخورام. اگر اونلار اولماسایدیلار، سیزلری جهادا چاغیرمازدیم، دانلامازدیم، بیر یئره ییغماغا چالیشمازدیم. هر زامان کی سست اولوب جهادا گئتمیردیز، ئوز حالیزا بوراخاردیم.

مگر گورموسوزکی سینیرلریزه ال آتیبلار و یئرلریزی الیزدن چیخاردیرلار؟ یا ئولکەلریزده محاربه واردیر؟ تانری سیزی باغیشلاسین. دشمانیله محاربەیه گئدین. ائولریزده اوتورمییون کی ذلیل اولارسیز. محاربه ائدەن آییقدیر. هر کیم یوخلاسا دشمانی یوخلامییبدور. سلام اولسون یاخشی آداملارا.

نامه ٦٣ ـ دن

(ابوموسی اشعری کی امام(ﷺ) طرفیندن کوفەده والی اولموشدی، چون خبرگلدی جمل محاربەسینده اجازه وئرمیر کوفه جاماعاتی او حضرتین یاردیمنه گلسین‌لر، و اونلاری قورشالیر تا یوللاشمازاولسونلار، اونا بئله یازمیشدیر):

تانری بندەسی علی امیرالمؤمنین‌دن عبداللەبن قیسه: تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... سندن منه بیر سؤزون خبرینی یتیردیلرکی هم فایدالی و همده ضررلی دیر. منیم ائلچیم سنین یانیوەن گلەجکدیر. ال اایاغین ییغیشدیر، بئلین باغلا، یوواندان ائشیگه چیخ.

یانینداکیلاری دا چاغیر.

اگر گوردون، حاق منیم‌دیر، قبول ائت. اما اگر قورخوب یا شبهه‌ده قالدین، اوندا ایشیندن کنارا گئت. آند اولسون تانرییه هارداولسان، سنی ئوزحالیوه‌ن قویمازلار بلکه چکیب گتیره‌رلر. ایشلرین ائله قاریشارکی، ساغ سولون ایتیره‌رسن و قاچماغا چاره یولی قالماز. یئریندن قالدیرارلار، قاباقدان قورخان کیمی، دالدان گلندن ده قورخارسان.

فیکر ائتمه بو فیرتینابئله راحاتدیر! بلکه، بؤیوک بیر بلادیر کی یئری وار دوه سینه مینیب چتین‌لیکلری راحات ائده‌سن. عاغیلین باشیوه‌ن ییغ، ایشیندن مغایات أول، پایین گوتور. سئومه سنده، گئت بیر دالدا بوجاقدا اوتور. آیری‌لری سنین ایشین باشا آپارا بیلرلر... اگر سن اویقودا اولسان، بیر کیمسه‌ده سوروشمازکی هارداسان؟

آند اولا اللهه، بو محاربه حاقدیر و او آدامین امری ایله اولورکی، حاق اونوندور. بسیزده، دینسیزلر گوره‌ن ایشلردن، قورخوموز یوخدور. سلام اولسون، سلامالایق اولانلارا.

نامه ۶۴ ــ دن

معاویه‌نین مکتوبی جاوابینده

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... نئجه‌کی دئدین، سنله بیز اوتن‌زامانلاردا یولداش و تانیشیدیق. اما دونن اورتامیزدا آیریلیق دوشدی. بیز ایمان گتیردیک اما سیزلر یولسوز اولدوز. ایندی بیزلر دوز یولداییق اما سیزلر فیرتیناو چوروک ایشلره، بولاشمیسیز. سیزین مؤسلمان اولانلاریزدا او زامان مؤسلمان اولدولارکی، آیری بؤیوک باشلار مؤسلمان اولدولار.

دئدین کی: طلحه و زبیری، من ئولدورموشم، عایشه‌نی ئوزاقلاشدیردیم، کوفه ایله بصره آراسیندا قالدیم. بو، بیر ایشدیرکی سن اوردا دگیلدین، سنه ده زیانی یوخدور. نه اوچون عذر ایسته‌ییم؟ بیرده دئدین: مهاجر و انصارلار ایله قارشیوان چیخاجاغام. او زامانکی قارداشین توتولوب اسیر اولدی، هجرت ده باشا چاتدی. اگر چوخ تله سیرسن، دایان کی گلدیم. دییه‌سن الله، منی سنله قارشیلاشماق اوچون مأمور ائدیبدیر. اگر بورا گلسه

بیلسن، گل. بنی اسدلی شاعر قارداش دیین کیمی:«ئوزلری یایدا اسن و داش قوم سوغوران یئله ساری، داغ داش آراسیندا قالیبلار».

او شمشیرکی بؤیوک بابان، داییین، قارداشین بیر یئرده ئولدوردی، هله یانیمدادیر. آنند اولسون تانرییه هله کونلون باشا دوشموب، عاغیلین ده خارابدیر. سن بیر نردیوانا چیخیب بیر گؤرونتو گوروورسن کی خیری یوخ اما شری چوخدور. چون بیر زادی آختاریرسان کی سنین ایتگینین دگیل. بیر داوار اوتاریرسانکی سنین دگیل. بیر مقام آختاریرسان کی اونالایق و او معدن‌دن دگیلسن. ندندیر گوردوگون ایشلر دئدیگین کیمی دگیللر؟ چوخ یاخشی دایی و عمی‌لریوه‌ن بنزیرسن کی قارابخت اولماق و پیس آرزی لار اونلاری مجبور ائتدی تا محمدین(ﷺ) پیغمبر اولدوغونی دانسینلار. اما نئجه‌کی بیلیرسن، ئولوم اونلاری توتدی و ئوزلریندن‌ده دفاع ائده بیلمه‌دیلر، یاردیم اولونمادیلار، شمشیرلرینده قاباغی، آلینمادی.

عثمانی ئولدوره‌ن لردن چوخ دانیشدین. اما ایندی گل جاماعات قبول ائده‌نی قبول ائت. اونلارین قضاوتینی منیم عهده‌مه قوی تا سنی و همده اونلاری، تانری کتابیله حؤکم ائدیم.

اما بو فیکرکی ایستیرسن منی توغلییاسان، من سود اوشاغی دگیلم تا توغلاماقیله سوددن آچاسان. سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ۶۵ ـ دن

ینه او حضرتین نامه لریندن دیر معاویه یه

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... داها زامان چاتیبدیر تا بوللی ماجرادن فایدالاناسان. اما سن بابالارین یولوندا گئدیرسن. یالان و پوچ ادعالرایله، جاماعاتی توغلوب اونلاری شبهه‌یه سالیرسان و بیر مقامی ایستیرسن کی اونون شأنینده دگیلسن.

حاقدان قاچیب یالان ادعالرایله سنه تاپشیرانلاری منیمسه ائدیب قارمالادین. اما اوکی سنه دریدن و قاندان واجب و یئرلیدیر، بیله بیله و ائشیده ائشیده هاموسین داندین. نه اولدی کی حاقدان دونوب بو آیدین لیقدا باطله دوشدون؟ بو شبهه‌لردن و حاققی باطله قاتماقدان قورخ کی چوخداندیر ئورت باسیرلارین، قارانلیق فیرتینالاری، گیزلینده ساخلیر.

بیر نامه‌ن الیمه چـاتیبدیر کـی چـوخ قاتماقاریشـیقدیر. باریشـیقدان سؤیله‌میسـن امـا سؤزلرین پوچ، گوجون آز و آلداداندیر. چون بیر آدام اولموسان کی بوش توپراغـا باتاباتـا قارانلیقدا یول گئدیر. بیر یئری ییه‌لن میسن کـی اونـا چاتمـاغین ماحـالدیر. علامت‌لـری اوزاقدا گورونمور. حتی قرقی، او اوجالیغا چیخابیلمز بلکه عیوق اولدوزی کیمیدیر.

تانرییه پناه آپاریرام کی مندن سونرا مؤسلمانلارین ولی‌سی اولماغیلـه اونلاریـن خـیر و شرلرینی قبول ائده‌سن. یا سنه آلیش وئریش یا شرعی مسأله‌لر جهتیندن، بـیر مقـام وئـره‌م. ایندی ئوزین حاضر لا و فکیر ائت. چون اگر قیسسا گله‌سن، تانری بنده‌لـری سـنه سـاری هجوم چه‌کرلر اوندا قاپولار ئوزیوه باغلانار. بوگون سندن قبول اولان ایش، گله‌جکده قبـول اولماز. سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ۶۶ ـ دان

عبدالله‌بن عباسه یازان نامه دندیر بیر آیری روایتده

تانرییه حمد و پیغمبره سـلامدان سـونرا... آدام گاهـدان بـیرزادین یئتیشـمگیندن کـی تقدیرایمیش اونا یئتیشه، سئوینر و بیرزاددان‌کی تقدیر دگیلمیش اونا چاتا، غصه‌له‌نر.

اودورکی دونیـادان یئتیشـن‌لر خوشـلوق و یـا خشـم اولسـادا، اینجیک‌لیـک یولونـدا اولماسین. بلکه، أوره‌گین باطل‌لرینی، اورتـادان قالدیرمـاق و گؤزه‌ل لیک‌لـری دیریلتمـک یولوندا اولسون.

گره‌کدیر قاباقدان یوللادیغین زادلارا سئوینه‌سن و یئرده قالانلارا حیفین گلسـین. بـیرده، ئولومدن سونرایا فیکر ائت.

نامه ۶۷ ـ دن

قثم‌ابن عباسه کی مکه والیسی ایدی. یازمیشدیر

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... حجتی یئرینه گتیر و تـانری گونلرینـی، دیـری

ساخلا. هر سحر و آخشام چاغی، اونلاریله اوتور. فتوا سوروشانلارا حؤکم وئر. بیلمییِن‌لـره ئویره‌ت. بیلن‌لرایله دانیش.

گره‌کدیر دیلین جاماعاتا سؤزیئتیره‌ن اولسون. جاماعات ایله ئوز آراندا، قاپوچی قویمـــا. محتاجلاری گوروشوندن محروم ائتمه. چون او ایش کی اولده سنین الیندن گله‌بیلر، آخـیرده گوره بیلسن‌ده ائله خوش دوشمز.

تانری مالیندان اگر یانیندا اولسا، حسابینا یتیش. اونـــدان، یـانینداکی عایلـه سـی چـوخ اولانلارا، آجلارا، یوخسول و محتـــاجلارا یتـیر. آرتیقـی نـی‌دا بـیزیم یـانیمیزا یولـلا تـا، یانیمیزداکیلارین آراسیندا بؤلوشدوره‌ک.

مکه اهلینه فرمان وئر تا اورالی اولمیین لردن کیرا آلماســینلار. نئجـه‌کی تـانری قرآنــدا بویوروب: عاکف و بادی بو ایشده بیردیلر. عاکفدن مراد مکـه‌لی‌لردیلر و بـادی‌دن مـراد او آدامدیرکی حجه گئدیبدیر و اورالی دگیل.

تانری بیزی و سیزی ایسته دیــگی یولــدا توفیــق وئرســین. ســلام اولســون ســلامالایق اولانلارا.

نامه ۶۸ ـ دن

خلیفه اولمامیشدان قاباق، سلمان فارسی یه بویورموشدی

دونیا بیر ایلانا بنزه‌رکی الده یوموشاق اما زهـــری، ئولدورندیـر. هـر نـه سـنی دونیـادا سئویندیرسه، اوندان ئوز چئویر. چون هر نه کی سنی دونیـــاده سـئویندیره‌ر، بـیر آزجاسـی یانیندا قالمالیدیر. اونون غصه‌لرینی باشیندان چیخارت. نیه‌کی اونون آیریلماغینی و حــالینین دولانماغینی بیلرسن. دونیانی سئون هر انـــدازا اونـون خوشـلوق لارینـا آرخـائین اولا، او اندازادا گره‌ک اوندان چکین‌سین. چون سیخینتی‌یه سالاجاقدیر. اگر اورداقالماغینـــا خــوش اولسا، ینه اونی قورخوداجاقدیر. سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ۶۹ ـ دان

بو نامه‌نی حارث همدانی‌یه یازمیشدیر

قرآنین بویوردوغونا باخ و اویودون ائشیت. حالالینی، حالال و حارامینی حارام بیل. بوندان قاباقکی حاقلارا احترام قوی. دونیانین گئچمیشیندن گله‌جک اوچون عیبرت آل. چون دونیا ایشلرینین بیر پاراسی، بیر پاراسینا بنزیر. آخیری، اولینه یاپیشیق‌لیدیر. هاموسیدا آرادان گئدندیر.

اللهین آدینی بؤیوک بیل: حاق یولوندان سوای، آیری یئرده اونا آند ایچمه. ئولومی و ئولومدن سونرانی یادیوه‌ن سال. او ایشدن کی بیری ئوزینه یاخشی بیلر اما آیری مؤسلمانلارا سئومیر، کنارگز. هر ایشدن کی گیزلینده گورولسه اما آشکاردا اوندان خجالت چکماق وار، کنار گز. بیر ایش گورمه کی سوروشسالار نه ائدیرسن؟ اوتاناسان. کنار گز بیر ایشدن کی اگر اونی گوره‌ندن سوروشسالار نه ائدیرسن؟ اونی باشینداد آتا یا کی عذر ایستیه. ئوز ناموس و شرافتین، دانلاقلار آلتیندا قویما. هر نه ائشیتسن، آیری‌لارینا یتیرمه شاید یالان سؤیله‌مه‌گین، علامت لریندندیر.

سنه جاماعات هر نه دئسه‌لر، دئمه خاطادیر، یالان‌دا سایما چون بیلمه‌مزلیگین علامتی دیر. خشم‌لی اولما. گوجلی اولان و باجاران زامان عفو ائت. قیزقین اولساندا، صبرین اولسون. گوجون چاتسادا. ال آچما. تانری سنه یاخشی و خیرلی جزا وئرسین. تانری وئره‌ن نعمت‌لرین شکرینی یئرینه گتیر و اونون نعمت‌لرینی خاراب ائتمه. یئری وار تانری وئره‌ن نعمت‌لرین نشانه‌لرینی سنده گورسونلر.

بونودابیل کی مؤمن‌لرین یاخشی سی اودورکی، مال، جان و قوهومیله تانری یولوندا اولسون. چون هر یاخشی عمل کی او دونیایا یوللورسان، اوردا سن اوچون بیر یئره توپلانیر. اما بوردا هر نه‌ئین قالسا، خیرینی، آیری‌لاری آپاراجاقدیلار.

چالیش او کیمسه ایله یولداش اولماکی فیکری و عاغیلی آلچاقدیر. چون اینسانی یولداشیله تانیماق اولور. بؤیوک شهرلرده اوتور چون مؤسلمانلارین بیغینتی‌سی اورالاردا چوخدور. او یئرلرده اوتورماکی الله‌دان غافل دیلر یا بیری بیرلرینه ظلم ائدیرلر یا تانری

اطاعتینه آز آدام تاپیلار. سنده یالنیز او فیکره اللش کی ایشیوه‌ن گلر. بازاردا یا سوقاقلاردا اوتورماکی اورالار، شیطان اوتوران یئرلردیلر. او آداما دقت ائت کی، اونددان اوستون سن. چوخلو فیکر ائت، چون اونون حاقیندافیکر ائتمک، نعمت‌لرین شوکرینی یئرینه گتیرمکدیر.

جمعه گونی سفره گئتمه تا جمعه نامازین قیلاسان. مگر بیر سفر اولاکی تانری یولوندا دیر یا عذرین اولا. هر ایشده الله‌دان اطاعت ائت. چون‌کی اونون اطاعتی هر زاددان یاخشیدیر. عبادت ائدن زامان، نفسین توغلوب تانرییه ساری آپار. اونولا مدارا ائت قویما اینجیسین. بیرده باغیش و سئوینه جک اولان زامانیندا اونون الیندن یاپیش. مگر او زامان کی سنه اطاعت و عبادت واجبدیر و اونددان چاره یوخدور. او زامان ئولومدن قورخ کی زامانی چاتا اما سن دونیادان اوتری، تانری عبادتیندن غافل اولموسان. پیس آدام‌لاریله یولداش اولماکی سنی پیسه چه‌کر. اللهی بؤیوک بیلیب، اونا اطاعت ائت اونون دوستلارینی دوست توت. بیرده آجیقلانما کی چیمخیر ماق شیطانین بؤیوک یاردیمچی سیدیر سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ۷۰ ــ دن

(او حضرتین نامه‌لریندندیر سهل بن حنیف انصاری‌یه کی اونون طرفیندن، مدینه‌ده والی ایدی و چون مدینه اهلیندن بیر پارالاری، معاویه‌یه بیعت ائتمیشدیلر، او جنابا یازمیشدی).

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... منه خبر گلدی. بیر پارا مؤسلمانلاردان، گیزلینده معاویه طرفینه گئدیرلر. اونلارین گئتمگی و سنین آداملاریندان آزالماغا کدرلنمه. اونلار آزقین دیلار و سنه‌ده اونلارین زحمت‌لریندن شفاتاپماق کفایت ائده‌ر.

اونلارین قاچماغی سعادت یولوندان آزماق و ایتگین‌لیک یولونا دوشمکدیر. اونلار، دونیا سئون‌لردیلر. چون تله‌سیک اونا ساری، گئدیرلر. اما عدالتی تانییوب دوشونوبلر و بیلرلرکی بیزیم یانیمیزدا اولان کیشی‌لر حاق ئوزه‌رینده بیرگه دیلر.

اونلار قاچدیلار تا آرتیق آلماغیله آیری‌لارین حاققینی آرادان آپارسینلار. تانری

اونلاری ئوز رحمتیندن کنارا سالسین. آند اولا اللهه، اونلار ظلمدن قاچیب عدالته دوشمه‌دیلر.

اومود بودور تانری بو ایشین چتین لیکلرینی بیزلره راحات ائتسین. سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ٧١ ـ دن

(او حضرتین نامه‌لریندندیر منذربن جارود عبدی‌یه کی بیرپارائولکه‌لرده والی اولدوغوندا خیانت ائتدی).

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... آتان یاخشیلیغی منی توغلادی فیکر ائتدیم اونون کیمی سن و اونون یولوندا گئدیرسن. اما منه خبر یتیشدی کی خیانت ائدیرسن. نفسیندن ال گوتوروب، آخرتیوه‌نده بیرزاد ذخیره ائتمیرسن. ئوز دونیان آباد ائتمک اوچون، آخیرتین داغیدیرسان.

دینی اونودورسان تا ائلینده اولان قوهوملاریوان یاپیشاسان. اگر منه یتیشن خبر دؤز اولسا، میندیگین دوه و باشماقین باغی سندن شرافتلی دیلر. اگر بیری سنین کیمی اولسا، لایق دگیل کی سینیرلری ساخلاسین یا بیر ایش گورسون، یا مقامی آرتیرسین یا اونی امانتلرده شریک ائتسین‌لر. منیم بو نامه‌م سنه یتیشمک هامان، بورا گل.

سیدرضی بویورور: «منذر هامان آدامدیرکی امام(ع) اونون حاققیندابویورموشدی. او هر زامان ایکی طرفینه باخیر. گئیمه سینه أووه‌نیب، آیاق قابی‌لارینی سیلیر.

نامه ٧٢ ـ دن

او حضرتین نامه‌لریندندیر، عبدالله‌بن عباسه

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... سن اجلدن قاباغا گئچه بیلمه‌سن. هر زاد کی سنه روزی دگیل، سنه وئریلمیه جکدیر. بونودا بیل کی زمانه ایکی گونلوک دور: بیرگون

سنین خیرینده، بیرگونده سنین زیبانیندا دیر. دونیا بیر ائو دیرکی ال اله دولانار. سنین قسمتینده اولان، هر قدر عاجز اولساندا یتیشه‌جکدیر. هر نه سنین زیبانیوه‌ن دیر، گوجیله قایتارا بیلمه‌سن.

نامه ٧٣ ــ دن

او حضرتین نامه سیدیر معاویه‌یه

تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا...

من سنه دال با دال جاواب وئرمک ایله فیکریمی سست ائدیب،چئویک اولدوغومی خاطالاریمین حسابینا قویورام. سن، نامه‌لرینده مندن بیر أولمیان زاد ایسته‌دیگین، او آداما بنزه‌رکی آغیریوخودا، قاتما قاریشیق یوخی گورور. یا بیر آداما بنزیرکی باشی گئدیر و ایاغی اوسته دورابیلمیر. هر نه باشینا گلسه‌ده خیر یا شر اولدوغونی قانمیر.

سن اونون کیمی دگیلسن بلکه، او، سنین کیمیدیر. آند اولا اللهه، اگر قالماغیوی ایسته‌مه‌سه ایدیم، باشیوه‌ن بیر اویون گتیره‌ردیم کی سوموگون او فاقلاندیریب اتین اریده‌ردی. بونودا بیل‌کی شیطان قویمور یاخشی ایشلردن چیخاسان و یاخشی فایدالی گؤستریشلری ائشیده‌سن. سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ٧٤ ــ دن

(بیر پیماندیر او حضرتدن کی ربیعه عشیره سینه و یمن شهرینین اهلینه یازمیشدیر. بو نامه، هشام‌بن کلبی‌نین خطی ایله نقل اولونوبدور): بو بیر قرارلاشمادیر یمن لی‌لر و اونون کناریندا اولان ئولکه‌لر و ربیعه ائلینه کی ییغیشیب و قبول ائدیبلر تا جاماعاتی، تانری کتابینا چاغیرسینلار و اونون فرمانی کیمی حؤکم ائتسینلر و هر کیم ده اونا ساری چاغیرسا، قبول ائتسینلر. او خدمت ئوزه‌رینده پول آلماسینلار و هئچ زادیله ده عوض ائتمه سینلر. همده نفاقین قاباغین آلماق اوچون، بیرله‌شیب، یولداش اولسونلار. چاغیرماقلاری

بیر اولسون. بیر کیمسه‌نین دانلاغیله یا خشمی‌ایله بو قرارلاشمانی سیندیرماسینلار بو قراری، حاضراولان، حاضر اولمیان، عاغیل‌لی، عاغیل‌سیز دوشونن و صبر ائده‌ن و دوشونمیین شاهددیلر. بیرده بو قرارلاشمییه هامی عهده‌له نیر و تانری بویوراندان‌دا سورشولاجاقدیر. یازان علی‌بن ابی‌طالب دیر.

نامه ۷۵ ـ دن

(او حضرته بیعت اولونان زامانین اولینده، معاویه‌یه یازمیشدیر: بونلاری واقدی جمل کتابیندا یازیبدیر): تانری بنده‌سی علی امیرالمؤمنین، معاویه‌بن ابی سفیانه یازیر: تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا یاخشی بیلیرسن کی من، سنین حاققیندا‌عذروم واردیر و هر نه کی اولدی، منیم او ایشلرده الیم یوخیدی. او ایشلرین ده قاباغین آلماق اولمازیدی. حکایه‌سی ئوزین و سؤز چوخدور. آنجاق گئچن‌لر گئچدی، گلن‌لر گلدی.

هر کیم سنین یانیندا اولسا، اوندان منه بیعت آل ئوزونده یولداشلاریله بیرلیکده یانیما گل.

نامه ۷۶ ـ دان

(او حضرتین وصیت لریندندیر عبدالله‌بن عباسه، او زامانکی اونی بصره‌ده حاکیم ائتدی). جاماعات ایله ییغینجاقلاریندا، اوتوروب دورماقدا، دوزگون و گولر ئوز أول. خشم‌دن کنار گز. چون خشم فیکرین آلچاقلیغی دیر و شیطان اونا حاکیم دیر. بونی بیل هر ایش کی سنی تانرییه یاخین ائتسه‌ده سنی اوتدان ئوزاقلاندیرار. اما هر ایش کی سنی الله‌دان ئوزاقلاندیرار، اوتا یاخینلادار.

نامه ۷۷ ـ دن

عبدالله‌بن عباسه کی خوارج لرایله دانیشماغا گوندرمیشدی، بئله بویورور: اونلارا

قرآندان تانیق گتیرمه. چون قرآنین چوخلو تفسیر و تأویلی واردیر. بیرین سن دییه‌رسن بیرین اونلار دییه‌ر. اوندا ایش ئوزونا چه‌کر... اما اونلارا سنتدن دلیل گتیر. چون اونلارا قاچاق یولی یوخدور.

نامه ۷۸ ـ دن

(او حضرتین نامه لریندن دیر: ابوموسی اشعری‌نین جاوابیندا یازیر. بو سؤزلری سعیدابن یحیی' مغازی کتابیندادا گتیریبدیر). جاماعاتین چوخی ده‌ییشیل دیلر و اونلارا ئوزگتیره‌ن سعادتدن، فایدالانابیلمه دیلر. دونیایه ئوز چئویردیلر و کونول‌لری سئون کیمی دانیشدیلار. من بو ایشده عجب مات قالمیشام. اورایغیشانلارین بیر پاراسی یالنیز ئوزلرین گوروردولر. ایندی من بیر قوخوموش یارانین توخداقینی آختاریرام کی ممکن دور چیبانا دونوب ساغلام لاشمییا. بونودا بیل محمد(ﷺ) امتین بیر یئرده ییغیب و اونلارین ایشلرینی یولونا سالماقدا، مندن چالیشان کیمسه اولا بیلمز. منده بو ایشده الله‌دان اجر ایستیره‌م و چون قبول ائتمیشم وعده‌مه وفا ائده‌جه گم آیریلاندان سونرا حالین ده‌ییشیلسه‌ده، سوزومده وارام. زاواللی آدام اودورکی، آغلیندان فایدا آپارابیلمییه. منده، تارتان آدامین سؤزلرینی قبول ائده بیلمه‌ره‌م و تانری سئوه‌ن، دوزگون ایشی کورلامارام. اودورکی بیلمه دیکلریندن ال گوتور چون، پیس آداملار، بئله قولای سؤزلر اثرینده، سنه مایل اولارلار. سلام اولسون سلامالایق اولانلارا.

نامه ۷۹ ـ دان

(او حضرتین نامه لریندندیرکی، خلافته چاتان زامان، اردوباشچی لارینابویورموشدی). تانرییه حمد و پیغمبره سلامدان سونرا... سیزدن قاباقکی لارین فناسی بو علت‌دن ایدی کی جاماعاتی، دوزیولداگئتمکدن ساخلادیلار. جاماعاتدا قبول ائتمگیله اونلارین باطل یولوندا گئتدیلر...

اوچونجی بؤلوم

قیسسا سؤزلر(حیکمت لر)

بو بولومده او حضرتین حیکمتلی و قیسسا سؤزو و گؤستریشلری و بیرپارا سور و شمالارین جاوابی گلیبدیر.

١ ـ فیرتینالار اولان زامان، او دوه بالاسی کیمی اؤل کی نه مینه بیلسین‌لر ونه‌ده ساغسینلار.

٢ ـ هر کیم تاماهجیل اولسا ئوزینی اسگیلدر و هر کیم دردینی هر گلنه دئسه، ئوزینی قیمتدن سالار.

٣ ـ پاخیل اولماق اوتانمالیدیر، قورخی اسگیک لیکدیر، یوخسوللو ق دیلی قیسسالدار ئوز یوردوندا، ئوزگه‌لر کیمیدیر.

٤ ـ عاجز اولماق مصیبتدیر، صبر شجاعت، قناعت دولت، و نفسی قؤروماق، گؤزتچی‌دیر. راضی دوشمکده. گؤزه‌ل یولداشدیر.

٥ ـ علم بیر میراثدیرکی شرافت گتیره‌ر. یاخشی نئجه لیکلر یئنی بزکلردیلر، فیکرائتمک آیدین و پارسی اولمییان بیر کوزگی‌دیر.

٦ ـ عاغلی اولانین کونولی، اونون گیزلین سؤزلر قاساسیدیر. گولر ئوزلی اولماق یولداش بیغاندیر. چتین ایشلرده دؤزوملی اولماق، عیب‌لر مزاریدیر. باریشماق، عیب‌لری ئورتر. ئوزیندن راضی اولانین سوءزلوسی چوخ اولار.

٧ ـ صدقه بیرتوخداق دیرکی درمان ائدر. بنده‌لرین عمل‌لری هر نه اولسا، او دونیادا گؤزلری قاباغیندا، اولاجاک دیر.

٨ ـ بو ماراقلی اینسان، حیرت ائتمه‌لیدیر. چون: یاغ ایله گورور، ات ایله دانیشیر، سوموگ ایله ائشیدیر، باجادان نفس چکیر.

٩ ـ دونیا هر کیمه ئوز گتیره، اؤزگه‌لرین یاخشیلیق لارینی اونا امانت تاپشیرار. اما دال چئویرسه، اونون یاخشیلیق لارینی، الیندن آلار.

۱۰ ـ آداملاریله ائله یاشیيون کی ئولنده سیزه آغلاسینلار، قالسازدا یوموشاق اولسونلار.

۱۱ ـ اگر دشمانیوه‌ن ال تاپدین، شوکرانه سینه اونی باغیشلا.

۱۲ ـ زاواللی آدام اودورکی یولداش تاپابیلمز اوندانـدا زاواللی اودورکی دوست تاپسادا، باشا وئره بیلمز.

۱۳ ـ ائله‌کی نعمت‌لر سیزلره یتیشماغا باشلادیلار، آز شوکور ائتماغیله دالیسی‌نی، قیرمییون.

۱٤ ـ هر کیم یاخینداکی قوهوملارینی بوراخسا، ئوزاقداکیلار اونا یاردیم اولارلار.

۱٥ ـ هر توغلانمیشی دانلامازلار.

۱٦ ـ دونیا ایشلری تقدیره باغلی دیلار، اونلارا تدبیر ائتمک ممکن دور خارابچیلیق سببی اولا.

۱۷ ـ او حضرتدن سوروشدولارکی پیغمبر(ﷺ) بویورموشدی: (قوجالیغی خینا ایله گیزله دین و ئوزیزی یهودی‌لره اوخشاتمین) ایستیرمیش نه دئسین؟ بویوردی: او زامان مؤسلمانلار سایدا آزیدیلار اما ایندی کی ایسلام گنیش لنیبدیر، هر کیم ئوزی بیلن کیمی ائتسین.

۱۸ ـ محاربه اولان زامان، یانیندا گئدنلره بویوردی: حاققی ذلیل ائتدیلر، اما باطله یاردیم اولمادیلار.

۱۹ ـ هر کیم دیلک لر دالیسی‌جه قاچا، ئولوم اونی قاپسار.

۲۰ ـ جومردین جایماغینی باغیشلایین. نیه‌کی اللهین اونا عنایتی واردیر.

۲۱ ـ قورخی اومودسوزلوق گتیره‌ر. حیا بوردا فایداسیز یولداشدیر. فرصت‌لر بولوت کیمی، گئچیرلر. بوناگوره فرصت‌لری غنیمت بیلین.

۲۲ ـ بیزیم بیر حاققیمیز واردیرکی اگر وئرسه‌لر، گوتوره‌رم یوخسا وئرمه‌سه‌لر، بیر دوه قالچا سینا مینیب گئجه گوندوز یول سوره‌رم.

بو سؤزلر، سئچگین سؤزلردندیر و آنلامی بودورکی اگر بیری حاققیمیزی آلسا، ال گوتورمه‌ریک اگر دوه اوسته اوتورسادا بیز او دوه‌نین قالچاسیندا اوتوروب هارا گئتسه او

دوه‌ایله گئده‌ریک و حاققیمیزی آلاریق، اگر ئوزونا چکسه‌ده چکیبدیر.

۲۳ ـ هر کیمین ایشی اونی بیر یئره یتیرمه‌سه، أوتراقی‌اونی بیر یئره یتیره بیلمز.

۲٤ ـ بؤیوک گناه‌لارین کفاره سینه، مظلوم‌لارین سه سینه یتیشمک و ئوزونتولولری سئویندیرمکدیر.

۲۵ ـ ای آدام آتانین(ﷺ) اوغلی، او زامان کی گورورسن، الله، بوللی نعمت‌لری سنه یتیریر، نیه اونون امریندن چیخیرسان؟ الله‌دان قورخ!

۲٦ ـ هئچ کیم بیر سؤزی گیزلینده ساخلییه بیلمز مگرکی، رنگی قاچا و أوره گینین سرلری بللی اولا.

۲۷ ـ نئجه‌کی آغری‌لار سنین قاباغیندا دایانیر، سنده اونلارین قاباغیندا دایان.

۲۸ ـ ده‌یه‌رلی زهد اودورکی، بیر کیمه بیلیندیرمیه‌سن.

۲۹ ـ اگر دونیایه دال چئویریبسن و ئولومده سنی قارشی‌لیر، بیر بیریزه تئز چاتاجاق سیز.

۳۰ ـ الله‌دان قورخون، الله‌دان قورخون. چون اللهین پرده‌سی ائله ئورتولی دیرکی نظره گلیر باغیشلییوبدور.

۳۱ ـ او حضرتدن سوروشدولار: ایمان ندیر؟ بویوردی: ایمان دورد کؤکون اوستونده دایانیبدیر: صبر، یقین، عدل، جهاد.

ـ صبرین ده دورد آیریمی واردیر: آرزی، قورخی، زهد، انتظار.

بهشتی سئون کیمسه، هوسلرینی باشدان آتار. جهنم‌دن قورخان، حارام قاتماز.

دونیانی یونگول توتان، مصیبتی آزدیر. ئولومه اینانان، خیر ایشه گئدر.

ـ یقین‌دن ده دورد قول آیریلار: چئویک‌لیکده بصیرت اولا. حقیقتده دوشونجک اولا. دونیادان عیبرت گوتوره. اوتن بابالاردان سنت گوتوره.

هر کیم بصیرت‌له باخسا حیکمته ال تاپار. حیکمته ال تاپان عیبرتـه ال تاپار. عیبرت آلان‌دا اوتن آتا بابالارکیمی یاشار.

ـ عدالت‌دنده دؤرد قول آیریلار: دوشونمگه درین باخیشلار، حقیقته بیلگی ایلـه ال

آپارماق، یاخشی قضاوت ائتمک، صبرده دایانماق.

دوشونن کیمسه، بیلگینین دیبینه چاتار، اونون دیبینه چاتان، شریعت بولاغیندان فایدالانار. هر کیمین دؤزومی اولا، ایشینی دوزگون گوروب آداملار ایچینده خوش آدلیم اولار.

ـ جهاد ائتمکده دؤرد بولوم دور: یاخشی ایشلره بویروق وئرمک، پیس ایشلرین قاباغین آلماق، گناهکارا دشمان اولماق و جهاد دا دایانماغی دوغرو اولا.

هر کیم یاخشی ایشلره امر ائتسه، مومن‌لرین آرخاسینی محکم ائده‌ر، هر کیم پیس ایشلرین قاباغین آلسا، منافق‌لرین بورنون اوغوبدور، هر کیم جهاد ائتمکده دوغرو چولوق ائده عهده سینده اولان تانری حاققینی ادا ائدیبدیر. هر کیم گناهکارلاریله دشمان اولا و تانریدان اوتری غضبه گله، قیامت گونی تانری اونی سئویندیره‌ر.

ـ کفرین دؤرد دایاقی‌واردیر: جاماعاتین ایشلرینه باش ئوزاتماق، تانرییه دشمانچیلیق اءتمک، حاق یولوندان چیخماق حاققادشمان اولماق.

هر کیم آداملارین سرینی آراشتیرا، حاققاساری دگیل، هر کیم قانمامازلیقدان خصومت ائده، حاققی گوره‌ن گؤزی یوخدور. هر کیم حاق یولوندان کنار اولا، یاخشینی پیس و پیسی یاخشی گوروب آزقینلیق سرخوشی دیر.

ـ هر کیم تانرییه دشمان اولسا یولی کتره و ایشی چتین اولوب، اوندان قاچماغا یول تاپابیلمز.

ـ شککین دورد قولی واردیر، دانیشیق لاردا چارپیشماق، قورخماق، شکده قالماق و فیرتینالارا تسلیم اولماق دیر.

هر کیم چارپیشماغی ئوزونه عادت وئرسه، ظلمتده یاشیر. هر کیم قاباغا گلندن قورخسا، دالی قالار. هر کیم هر زادا شک ائده شیطان اونی آیاقلار. هر کیم دونیا و آخیرت فیرتیناسینا تسلیم اولسا، هر ایکی دونیانی اوتوزوبدور.

مرحوم سیدرضی بئله بویورور: بو سؤزدن سوای بیر آیری دانیشیق واردیر اما سؤز ئوزونا چکیلمک قورخوسوندان و بو کتابین یولوندان چیخماماقدان اوتری قیسسا گلدیک.

٣٢ ـ خیر ایش گورەن، یاخشی ایشدن یاخشیدیر. شر ایش گورەن پیس ایشیدن پیسدیر.

٣٣ ـ باغیشلییان اؤل اما اسراف ائتمه. اورتانجی یولدان گئت اما ئوزیووەن چتین لیک وئرمه.

٣٤ ـ آرزی لاردان ال گوتورماق، شرافتلی محتاجسیزلیق لاردان بیریدیر.

٣٥ ـ هر کیم بیردن بیره، جاماعاتا او سؤزی دییه کی سئومیەلر، اونون حاققیندابیلمەمزلیکدن سویلرلر.

٣٦ ـ هر کیم آرزی لارین ئوزاتدی، ایشلرینی پیس طرفه چکدی.

٣٧ ـ (امام شاما ساری گئدنده انبار ئولکه سینین اکینچی‌لری اونی گورمک هامان احترام اوچون پیاده اولوب قاباغیندا قاچماغا باشلادیلار... اونلارا بئله بویوردی:) بونه ایشدیر گوروروسوز؟ دئدیلر: عادت ائتمیشیک بئله‌لیک‌له باشچی‌لاریمیزا حئورمت ائدەریک! بویوردی: آند اولا تانرییه کی بؤیوک باشلاریز بو ایشدن فایدالانا بیلمەدیلر سیزده بو دونیادا ئوزیزه زحمت وئریرسیز و آخیرت ده ده قارابخت اولاجاق سیز. خیری یوخدور او زحمتین کی سونوندا عذاب واردیر. اما او راحاتچیلیق یاخشی دیرکی، دالیندا جهنم اودی یوخدور.

٣٨ ـ او حضرت اوغلی حسنه(؏) بئله بویوردی:

اوغلوم دؤردزادی مندن ائشیت و یادیندا ساخلا. اگر اونلاری ایشلەده سن، زییان گورمیەجکسن:

ـ باهالی محتاجسیزلیق عاغیلدیر.

ـ بؤیوک یوخسول‌لوق بیلگی سیزلیکدیر.

ـ قورخولی تک اولماق ئوزینی سئوماقدیر.

ـ حوءرمتلی و بؤیوک اصالت، یاخشی خصلت‌دیر.

اوغلوم!

قانماز آدامیله دوست اولما نیه‌کی ایستەسه سنه یاخشیلیق ائده، زییان وورار.

پاخیل آدامدان کنار گز نیه‌کی هر نه لازمین اولسا قبول ائتمز.

چوروک و گناهکار آدامدان کنار گز نیه‌کی سنی آزپولا، ساتار.

یالانچی ایله یولداش اولما چون او سارابا بنزه‌رکی، یاخینی ئوزاق و ئوزاقی یاخین بیلیندیره‌ر.

۳۹ ـ عاغلی اولانین دیلی أوره‌گینین دالیندا دیر. اما قانماز آدامین أوره‌گی دیلینین دالیندادیر.

سیدرضی بویورور:(بو حیرت ائتمه‌لی آنلاملاردان بیریدیر و امامین سؤزی بودورکی، عاغیلی اولان آدام، أوره‌گینه صاحبدیر تا اونولا مشورت ائتسین. اما آنلاماز آدام هر نه دیلینه گلسه، آغزین آچیب مشورتدن قاباق دیلله‌نر. اودورکی عاغیلی اولانین دیلی أوره‌گیندن فرمان آپارار. اما عاغیلی اولمییانین أوره‌گی دیلینه باغلی‌دیر.) بو معنانی آیری جورده بویوروبدور:

۴۰ ـ قانماز آدامین أوره‌گی آغزیندادیر. اما عاغیلی اولانین دیلی. أوره گینده‌دیر هر ایکی‌سی بیر سؤزدور.

۴۱ ـ اگر مستحب ایش‌لر سنی واجب ایشلردن قویسا، تانرییه یاخین اولماغا زیانی وار.

۴۲ ـ صحابه‌لرینین بیری، خسته دوشمکدن شکایت ائده‌نده، اونا بویورموشدی: تانری شکایت ائتدیگین علتی، سنه گناه‌لارین باغیشلانماق سببی قرار وئرسین نیه‌کی خسته اولماغا جزا وئریلمز اما گناهلاری آغاج یاپراقلاری کیمی آزالدیب توکر. یاخشی جزا اودورکی دیلده دئیلسین اما ایشده ال آیاقیله گورولسون، تانری دوزگون نیت و پاک أوره‌ک خاطرینه، هر هانسی بنده‌سینی ایسته‌سه بهشته آپارار.

سیدرضی بویورور: امام(ع) سؤزون دوغروسونی بویورموشدی کی: خسته‌لیگه جزا یوخدور چون خسته‌لیک ئوزادلار داندیرکی عوضی‌وار اما جزاسی یوخدور. چون عوض، بلا و مصیبت‌لرین ئوزه‌رینده دیرکی تانری طرفیندن بنده‌لرینه وئریلر اما جزا، بنده‌لرین ایشلری ئوزه‌رینده دیر. بودورکی عوض ایله جزانین اورتاسیندا تفاوت واردیر امام(ع) دا بیلگی و تدبیری اقتضا سینا گوره، اونی بویوروبدور.

۴۳ ـ خباب‌ابن ارتدن یاد ائدیب بویورور تانری خباب‌ابن ارته رحمت ائتسین

ئوزکونولی ایله مؤسلمان اولدی و اراده‌سیله هجرت ائتدی. روزی‌سینه قانع اولدوقدا تانریدان راضی ایدی. بیر جهاد ائدن کیمی دیریلیک ائتدی.

٤٤ ـ خوش او آدامین حالیناکی قیامتی یادینا سالار. حساب گونی اوچون ایشلر. قناعت‌له گئچینر و تانریدان راضییدیر.

٤٥ ـ اگر بوخنجریم‌له بیر ایمانلی کیشی‌نین بورنوندان وورام کی منه دشمان اولسون اولمییه‌جکدیر. و اگر دونیانی بیر منافقه وئرەم تا منی سئوه، ینه قبول ائتمییه جکدیر. بو، او تقدیردیرکی پیغمبر(ﷺ)ین ده دیلینه گلیبدیر.

کی بویوردی: (ای علی! مؤمن سنی دشمان بیلمز و منافق‌ده سنه دوست اولماز).

٤٦ ـ او پیس‌لیک کی سنی غصه‌لندیرەر، تانری یانیندا او یاخشیلیقدان کی سنه شئشه لیک گتیرەر، یاخشی دیر.

٤٧ ـ کیشی‌نین قیمتی چالیشماغی قەدەردیر. همده کیشی‌نین دوزگونلوگی جومردلیکده‌دیر. هر کیشی‌نین شجاعتی، غیرتی، چوروک ایشلردن اوتانماغی قەدەر دیر.

٤٨ ـ غلبه ائتمک، ئوزاق گوره ن لیکدیر. سونرانی دوشونمک، عاغیلی ایشه سالماق و سرلری گیزلتمکدیر.

٤٩ ـ جومردین آج اولان زامانی، هیبتیندن قورخون. اما نامردین، توخ اولان زامانیندان چکینین.

٥٠ ـ اینسانلارین کونول‌لری، بیری بیریندن قاچارلار. اما هر کیم اونلاری ئوزونه ساری چاغیرسا، گئدرلر.

٥١ ـ تا او زامان کی دونیا سنه طرفدیر عیب‌لرین گیزلیندیر.

٥٢ ـ باغیشلاماغا هامودان یاخشی او کیمسه دیرکی مکافات ائتمگه هامودان زور دور.

٥٣ ـ ایسته مه میشدن بیرزادی باغیشلاماق، سخاوتدیر. اما اوکی ایسته‌مه‌گیله وئریلر یا اوتانماقداندیر یا قیناماق قورخوسوندان دیر.

٥٤ ـ هئچ محتاجسیزلیق، عاغیل کیمی دگیل و هئچ یوخسول‌لوق،آخماق‌لیق کیمی اولماز. هئچ میراث ادب کیمی دگیل و هئچ آرخاداش مشورت کیمی اولماز.

۵۵ ـ صبر ایکی جـوردور: بـیری سـئومه‌دیگین زادلاردا دوءزومـون اولسـون. بـیریده سئودیگین زادلاردا دوءزه بیله‌سن.

٥٦ ـ وار، دولت، یاد اولکه ده آداما وطن کیمیدیر اما وطنده یوخسـول‌لوق یـاد اولکـه کیمیدیر.

٥٧ ـ قناعت بیر مالدیرکی تامام اولماز.

٥٨ ـ وار، دولت هوسلرین بینوره‌سیدیر.

٥٩ ـ هر کیم سنی پیس‌لردن کنار ائده، ایله بیل کی سنه خوش خبر گتیریبدیر.

٦٠ ـ دیل بیر بیرتینجی جاناوار کیمدیر اگر ئوز باشینا أوتورسه‌لر، قاپار.

٦١ ـ قادین بیر عقرب‌دیرکی چالماغی شیریندیر.

٦٢ ـ سنه سلام وئرسه‌لر جاوابیندا اوندان یاخشی سلام وئر. اگر سـنه احسـان ائتسـه‌لر، اوندان یاخشی سیله جاواب وئر اما فضیلت او آدامیندیرکی اولده باغیشلییبدور.

٦٣ ـ آرا باریشدیران، ایستیه نین قانادلاریدیر.

٦٤ ـ دونیانین آداملاری او مینیجی‌یه بنزه‌رلرکی مرکب اوسته یاتیبلار.

٦٥ ـ یولداشی الدن وئرمک غربته دوشمکدیر.

٦٦ ـ ایستک‌لره ال چاتماماق، قولای آدامدان بیر زاد ایسته‌مکدن یاخشیدیر.

٦٧ ـ باغیشلادیغین آز اولسادا، اوتانما. نیه‌کی بیرینی امودسوز ائتمک اوتانمالیدیر.

٦٨ ـ زاهیدلیک یوخسول لوغون بزه‌گیدیر.

٦٩ ـ هر زامان ایسته دیگین زادی تاپابیلمه‌دین، غصه‌لنمه هر حالداوارسان.

٧٠ ـ آنلاماز آدامی گورمه‌دیم مگر کی بیر ایشی آرتیق یا اسگیک گتیره.

٧١ ـ عاغیل چوخالدیقجا،دانیشماق آزالار.

٧٢ ـ زامان بدن‌لری قوجالدار، آرزی لاری تازالار، ئولومی یاخینا گتـیره‌ر، اومـودلاری ئوزالدار. هرکیم الی اونا یتیشدی، زحمته دوشـدی و هـر کیمـین الـی اونـدان ئوزولـدی، مصیبته قالدی.

٧٣ ـ هر کیم ئوزینی جاماعاتا بؤیوک باش ائتسه، یئری وار جاماعاتا ئویرتمـه‌دن قابـاق

ئوزینی ادب ائتسین. دانیشماغیله أورگتمه‌دن قاباق، گره‌کدیر عمل ایله‌ادب ائتسین، هر کیم ئوزینه علم اویره‌دیب ادب آرتیرا، او آدامدان کی اینسانلارا علم و ادب ئویره‌دیر حوءرمتلی دیر.

۷٤ ـ آدام هر نفس چکماغیله ئولومه یاخینلاشیر.

۷۵ ـ هر زادکی سایا گله، قورتالان دیر و هر گؤزله‌مک، باشاچاتاندیر.

۷٦ ـ اگر ایشلر بیربیرلری ایله یانلیش اولسالار، گورولن زامان اونون سونی اولدن بللی دیر.

۷۷ ـ ضراربن ضمره الضبانی‌نین خبرینه گوره، او زامانکی معاویه‌نین یانینا گئتدی، و معاویه امیرالمومنین علی(ع)دن سوروشدی، ضرار جاوابیندا بئله‌دئدی: (من شاهدم بوناکی گئجه‌نین بیر زامانی، محراب عبادتده مبارک ساققالیندان توتوب ایلان چالانلار کیمی، قیویرلیب کدرلی حالدا آغلارکن دئیردی).

ای دونیا، ای دونیا! مندن ایراق أول. ئوزین نشان وئرمکدن اوتری، یولوم اوسته دورموسان؟ یا کی منه وورولموسان؟ منیم أورگیمده‌هئچ زامان سنه یئر یوخدور. گئت آیری‌لارینی توغلا. منیم سنه احتیاجیم یوخدور. من سنی اوچ دونومه طلاق وئرمیشم. داها گری دونمیه جاغام. عمرین آزدیر، اعتبارین یوخدور. سنی آرزی لاماق، اسگیک‌لیکدیر. آه آه آزتدارکدن! آه یول و منزلین ئوزین و ئوزاق اولماسیندان. آه حساب گونونون چتین اولماغیندان.

۷۸ ـ او حضرتین سؤزلریندندیر، او زامانکی بیری سوروشدی: آیا بیزیم شاما گئتماغیمیز. اللهین قضا و قه‌ده‌ری ایدی؟ جاوابیندا، بیر ئوزین سؤزون قیسساسی بودور.

وای اولسون سنه، شاید لازم قضانی و حتمی قه‌ده‌ری خیالیندان گئچیر دیرسن: اگر بئله اولموش اولسا، ساواب و عذاب، هابئله وعده وئرماقلار و قورخوتمالار باطل ایمیش‌لر؟ تانری ندندیر ئوز بنده‌لرینه امر ائدیب و اختیار وئریبدیر، یوخ دئیب تا قؤرولاسینلار؟ هر نه امری اولسا، راحاتدیر. آز عمل‌لره، چوخ خیر جزا وئره‌ر اگر مغلوب اولوب سینسالاردا اونون فرمانیندان چیخمازلار. بیر کیمسه‌ده اونلاری، الله‌دان فرمان آپارماغا مجبور

ائتمیوبدور. پیغمبرلری‌ده او یونچاق اوچون یوللامیوبدور. کتابلاردا، سبب‌سیز یوللانمیوبدولار. گؤی‌لری و یئرلری و اونلارین ایچینده کی لریده علت‌سیز یاراتمیوبدور. او خیال‌لار، کافرلرین فیکرلریدیلر. وای اولسون جهنمی دانان کافرلره.

٧٩ ـ حیکمتی، هاردا اولسا، اؤیره‌ن نیه‌کی حیکمت گاهدان منافق‌لرین أوره‌گینده اولور اما اونلارین أوره‌کلری، چیرپینار تا حیکمت، دیل‌لرینه گلندن سونرا اصلی صاحبی یعنی مؤمن‌لرین أورگینه یاتسین.

٨٠ ـ حیکمت، ایمان گتیره‌نین ایتیگی‌دیر. منافق‌لردن‌ده اولموش اولسا، حیکمتی ئویره‌ن.

٨١ ـ کیشی‌نین ده‌یه‌ری، بیلدیگی هنره باغلیدیر. بو بیر سؤزدورکی اونا قیمت قویماق اولماز. بیر حیکمت دیرکی تایی تاپیلماز و هئچ سؤز اونا یاخین دگیل.

٨٢ ـ سیزلره بئش زاد تاپشیریرام. اگر اونلاری تاپماقدان اوتری زحمته دوشسزده، یئرلیدیر: الله‌دان سوای، آیری لارینا اومودون اولماسین.

گناهیزدان سوای آیری زاددان قورخمییون.

اگر بیرزاد سوروشسالار، بیلمه سه اوتانماسین، دئسین بیلمیره‌م.

هئچ کیم بیلمه دیگی زادی ئویره‌نمکدن، اوتانماسین.

دوءزون دوءزمک ایماندان دیر چون هر بدنه، باش کیمیدیر و باشسیز بدنین فایداسی یوخدور. هابئله، صبر سیز ایمان ایشه گلمز.

٨٣ ـ (بیریسی اونی تعریفله دی، اما أوره‌ک سوزینی دئمه‌دی... اونا بئله بویوردی:)

من دیلیوه‌ن گتیره‌ن سؤزدن چوخ اشاغی‌یام، اما اؤره‌گیندکی سؤزدن آرتیغام.

٨٤ ـ شمشیرلردن قورتولوب قالانلارین عمرلری چوخ و ائولادلاری آرتیملی دیر.

٨٥ ـ هر کیم بیلمیره‌م دییه‌بیلمه‌سه، ئولومه قالار.

٨٦ ـ بیر قوجانین فیکر ائتمه سی‌نی، بیر گ‌ءنجین زوربالیغیندان آرتیق سئوه‌رم.

(بیر آیری روایتده بئله گلیبدیر:) بیر قوجانین فیکر ائتمه‌سینی بیر گ ءنجین(ساواشدا) حضوروندان چوخ سئوه‌ره‌م.

٨٧ ـ شاشغیدایام او آدمدان کی اومود سوزدور، بیر حالدا کی آللهین باغیشلاماسی

واردیر.

۸۸ ـ (ابوجعفر محمدبن علی‌الباقر او امامدان، روایت ائدیب بویوردی:)

ایکی زاد یئر ئوزونده. تانری عذابینین قاباغین آلارمیش. بیری الدن چیخدی اما او بیریسی یانیزدا دیر. اوندان ال گوتومیون.

اما اوکی الدن چیخدی، اللهین رسولی(ﷺ) ایدی. اما قالان پناهیمیز، اللهدان باغیشلانماق ایسته مکدیر. تانری بئله بویورور:«تانری اونلاری عذاب ائتمز، نیه‌کی سن اونلارین اورتاسیندا، وارسان و تانری اونلاری عذابا چکمز نیه‌کی باغیشلانماق واردیر».

(بو سؤز، آنلاملی سؤزلردندیر کی گؤزه‌ل شکیلده حقیقت‌لری سویلور).

۸۹ ـ هر کیم ئوزی ایله تانری آراسیندا اولانلاری یاخشی ساخلییه، تانریدا اونولا جاماعاتین آراسین یاخشی لاندیرار. هر کیم آخیرت ایشلرینی حاضرلمیه، تانریدا اونون بودونیاسین یولونا سالار. هر کیم نفسی اوچون، دوشونجه گین ایشه سالا، تانری اونا بیر گؤزه‌تجی قرار وئره‌ر.

۹۰ ـ کامل دوشونن فقیه او آدامدیرکی اینسانلاری تانری باغیشلاماسیندان اومودسوز ائتمز. اونلاری تانری طرفیندن اولان خوشلوق و راحات‌لیقدان اومودسوز قویماز.بیرده اللهین عذاب ائتمه‌مه سیندن، آرخائین‌لیق وئرمز.

۹۱ ـ بوکونول‌لر، بدن‌لرکیمی یورقون دوشرلر اودورکی أوره‌کلره ینی بیلکی و حیکمت آختارین.

۹۲ ـ بیلگی‌لردن آلچاقی، دیل اوجوندا، و هامودان یاخشیسی أوره‌ک لرده‌دیر.

۹۳ ـ سیزلردن بیر کیمسه دئمه‌سین کی: الهی! فیرتینالاردان سنه پناه گتیریره‌م. چون بیر آدام یوخدورکی چوروک ایشه دوشمه‌سین. اما پناه آختاران، آزدیران فیرتینالاردان، پناه آختاریر.

تانری بئله بویورور«آییلین کی مال و ائولاد فیرتینادیلار» بو سؤزون آنلامی بودورکی، تانری اینسانلاری مال و ائولادلاری ایله سیناقا چه‌کر تا اونون روزی‌لریندن، راضی و ناراضی‌لری بیلیندیرسین. بودورکی اونلاری الله، هامودان آرتیق تانیر. اما بیر پارا ایشلر

واردیلارکی ساواب یا عذاب اولماقلاری یئرلیدیر. چون بیر پارا آداملار، اوغلانلارینی سئوه‌رلر اما قیزلارینی سئومزلر بیر پارالاری‌دا مال آرتیمینی یاخشی بیلرلر اما اونون آزالماغیندان شاکی اولارلار. مرحوم سیدرضی بویورو: بو شاشغین سؤزدورکی او آیه‌نین تفسیرینده، او حضرتدن ائشیدیلیب دیر.

٩٤ ـ او حضرتدن سوروشدولار خیر ندیر؟ بویوردی: خیر او دگیل کی مالین یا ائولادین چوخ اولسون، بلکه خیر اودورکی بیلگین آرتیرسین و صبرلی و تانرییه عبادت ائتماغیله، باشی اوجا اولاسان. اگریاخشی ایشلردن گؤره‌سن، اللهه شوکر ائده‌سن و اگر گناه ایشلردن چیخسان، اوندان باغیشلانماق ایستییه‌سن.

دونیانین فایداسی یوخدور مگر ایکی نفره: بیری اودورکی اگر گناه ائتمیش اولسا اونون توبه سینه‌ده نایل اولا. بیریده او آدامدیرکی یاخشی ایشلره چالیشا.

٩٥ ـ هئچ ایش تقوا ایله آز دگیل. نجور اولا بیلرکی قبول اولان تقوالی ایش آزبیلینه؟

٩٦ ـ پیغمبرلره یاخین اولان آداملار، اونلارین دینی‌نی چوخ بیلن‌لر دیلر...

سونرا، بو آیه‌نی اوخودی: ابراهیمه یاخین اولان آداملار، اونلاردیلارکی، اونا تابع اولدولار و بو پیغمبره ایمان گتیردیلر. سونرا بویوردی: محمدین(ﷺ) ایستیه‌نی او آدامدیرکی، تانرییه اطاعت ائده. حتی نسلی پیغمبره یتیشمیه. محمدین(ﷺ) دشمانی او آدامدیرکی، الله‌دان دا سؤز قبول ائتمیر. حتی پیغمبرین سؤلاله‌سیندن ده اولموش اولا.

٩٧ ـ (چون ائشیتدی خوارجدن بیری، ناماز اوخوماقدان اوتری گئجه‌نی آییق قالیب، قرآن اوخویور، بویوردی): یقین ایله‌یاتماق، شک ایله ناماز قیلماقدان یاخشی دیر.

٩٨ ـ ائله کی بیر روایت ائشیتدیز، اونی دوشونوب عمل ائدین. نه‌کی ائشیدیب روایت ائدین. چون روایت ائدن‌لر چوخدولار اما اونا عمل ائدن‌لر آزدیلار.

٩٩ ـ ائشیتدی کی بیریسی دئیر:«اناللهوانااالیه راجعون» بویوردی:

اوکی دئیر بیز تانریدان ایق، اونا اقرار ائدیر. اما اوکی دئیر بیز اونا ساری قائیدا جاووق، فنایه اقرار ائدیر.

١٠٠ ـ بیر پارالاری، اونی‌تعریف ائتدیلر، اونلارا بئله بویوردی: ای منیم اللهیم! سن منی

ئوزومدن یاخشی تانیرسان و منده ئوزیمی اونلاردان یاخشی تانیرام. ای الله! سن بیزی اونلار فیکر ائده‌ندن ده یاخشی لاندیر و اونلار بیزدن بیلمیین‌لری‌ده باغیشلا.

۱۰۱ ـ احتیاج‌لاری آرادان قالدیرماق، اوچ زادا باغلی دیر: اونلاری کیچیک بیلمک تا تانری یانیندا بؤیوک گوروشسون‌لر. اونلاری گیزلتمک، تا تانری یانیندائوزه چیخسینلار. تلسمک تا دادلی اولسونلار.

۱۰۲ ـ بیر زامان گلرکی. سؤز دولاندیرانین ایشی قاباق اولار و پیس آدامدان سوای، آیری‌لارین قیمتی اولماز. انصافلی آداملاری، عاجز بیلرلر. صدقه‌نی جریمه تانییه‌رلر. یولداش یا قوهوملار ائوینه گلیب گئدمگه، منت قویارلار. عبادتی‌ده بؤیوکلوک ساتماق وسیله‌سی تانیرلار. بئله زاماندا، حکومت ایشلرینده کنیزلرایله مشورت ائده‌رلر. حؤکمدارلیق گ‌ه‌نج و دلی قانلی‌لار ایله اولار. ایشلرین تدبیری، خواجه‌لر الینه گئچر.

۱۰۳ ـ چون امامین(ع) اگنینده یاماقلی و چوخ ایشلنمیش پالتارگوردولر، علت ندیر؟ سوروشاندا، بویوردی: اینسانین أوره‌گی آلچاق کونول اولار، نفسینی ذلیل ائده‌ر، مؤمن‌لر اونا اقتدا ائدره‌لر.

دونیا و آخیرت بیربیرلرینه ایکی یولا گلمیین دشمان دیلار و هر ایکی سینین یولی، او بیریندن آیری‌دیر. هر کیم دونیانی سئوسه، و اونا میلی اولسا، آخیرتی دشمان بیلیب آتاجاقدیر. بو ایکی‌سی، بیربیرلرینه دوغو و باتی کیمی‌دیلر. هر کیم بونلارین بیرینه یاخین اولسا، او بیریسیندن ئوزاقلاناجاقدیر. بونلار بیری‌بیرینه قوروقچو کیمیدیلر.

۱۰٤ ـ نوف بکالی‌دن روایت اولوب کی دئدی: بیر گئجه امیرالمومنین علی‌نی(ع) گوردوم یاتاقیندان آیاغادوروب أولدوزلارا باخارکن بویوردی: ای نوف! یاتمیسان؟ یا آییق‌سان؟ دئدیم: گؤزلریم باخیر. بویوردی: ای نوف! خوش او آداملارین حالینا کی بو دونیادان ال گوتوروب. او دونیایا گئدیبلر. اونلار بیر اینسانلاردیلارکی یئری ئوزلرینه ئورتوک و اونون توپراقلارینی، یاتاق، سویونی پاک، قرآن کونول‌لرینده، دؤعا دیل‌لرینده دیر و حضرت مسیح(ع) کیمی دونیانی آتیبلار.

ای نوف! حضرت داوود گئجه‌نین بئلنچی بیر ساآتیندا ائشیگه چیخیب بویوردی بو

ساآتدا هر بنده دؤعا ائده اوندان قبول اولار مگرکی وئرگی آلان یـا چوغوللـوق ائـدن یـا دارقا یانچیسی یا طبیل و طانبور چالان اولموش اولا.

۱۰۵ ـ تانری سیزین بوینوزا، واجب بیر وظیفه‌لر گتیریبدیر و لازم دیر اونلاری، خـاراب ائتمیه‌سیز. هابئله قرارلارین ئولچی سیندن آرتیق لاشا گئتمیون، سیزلره حـارام ائدیلن‌لریـن حریمینی پوزمییون. اونلاری تاپماقدان اوتری، ئوزیزی زحمته سالمییون.

۱۰۶ ـ جاماعات، دونیادا بیرزاد قازانماقدان اوتری، دین‌لریندن بیرزاد الدن وئرمزلر مـگر تانری بیر آلقاش سالاکی اونون فایداسیندان چوخ، زیبانی‌نی قاباقجادان گتیره.

۱۰۷ ـ چوخ عالیم و بیلجی‌لر واردیلارکی اونلارین دوشـونمزلیگی، اونـلاری آیـاقدان سالار. بیلگی اونولا اولسادا اونا فایدا وئرمز.

۱۰۸ ـ بو اینسانین قارنیندا دامارلاریندان ات‌لر آسـیلیدیر. امـا أوره‌ک اونـون شاشـغین زادلاریندان بیریدیر. نیه‌کی اوندا به‌یه‌نیلمیش حیکمتلر و اویوشماز نئجه لیکلـر دن واردیـر. اگر أوره‌کده اومود اولسا، تاماه اونی ذلیل ائده جکدیر. اما اگر چاره سـیزلیک اونـا هجـوم گتیرسه، ینه تاماه اونی چورووده‌جکدیر اگر اومودسوزلوق اونا ال تـاپـا، حسـرت چکیـب، آغری اونی ئولدوره‌جکدیر. اگر قیزقین اولسا. آجیقلار اونا زورگله جکدیـر. اگر کونلونـی اله گتیرسن، دوزوملی اولماغی، اونوداجـاقدیر. اگر قورخویـا دوشسـه، قیراغـا چکیلمـک اونون باشینی قاتاجاقدیر. اگر راحاتچیلیغا چیخسا، غافل اولا جـاقدیر. اگر مصیبتـهٔ قالسـا، یالواریب یاخارماق اونی رسوای ائده‌جکدیر. اگر مال تاپسا، مال اونی آزغین ائده جکدیـر. اگر یوخسول لوق اونی اینجیده، بلا و مصیبت اونی قاپسیه‌جکدیر. اگر آجلیق اونـا هجـوم چکه، عاجزلیک اونی آیاقدان سالار. توخ اولسادا، قارنی دولی اولماق اونا، زیباندیر. یعنـی هر جور قیسساگلمک اونا ضرر وئره‌ر، و هر زادین آرتیق اولدوغی، اونی فسادا چه‌کر.

۱۰۹ ـ بیزلر، اورتالیقدا اولان دینجلمه یاستیغی کیمی ییک. دالـدان گلـن بـیزه چاتـار، قاباقدا گئدن ده بیزه ساری قائیدار.

۱۱۰ ـ اللهین حؤکم و فرمانین یوللاندیرا بیلمز مگر او آدام‌کی حاق یولونـدا یوموشـاق اولمییه آلچاق کونولوک ائتمیه، تاماهلار دالینجا قاچمییه.

١١١ ـ سهل‌بن حنیف انصاری، صفین محاربه سیندن قئیدنـدن سـونرا، کوفـه‌ده وفـات ائتدی. چون امام(علیه السلام) اونی هامودان چوخ سئوه‌ردی، بویوردی:«اگر بیرداغ منـی سئوسـه، تیکه پارچا اولوب توکولر. مرحوم سیدرضی بویورور: بو سؤزون معناسـی بودورکـی بـو سیناماقدازحمتلری چوخالار، چتین لیک لری آرتار. بو ایش‌لر گورولمز مگر یاخشی اینسـان و نفسین قؤرویانلار حاققیندا. نئجه‌کی ئوزی بویوروبدور»:

١١٢ ـ هـر کیـم بـیزیم پیغمـبرین سؤلاله‌سـینی سئوه، گره‌کدیـر یوخسـول‌لوق و دارماداغینلیق اوچون حاضر اولا. حضرتین بو سؤزونی آیـری آنلامـلاردا دا یورمـاق اولار کی بوردا سویله مگه یئر یوخدور.

١١٣ ـ او حضرت بویوردی: هئـچ مـال عـاغیل‌دان فـایدالی دگیـل و هئـچ یـالقیزلیق، ئوزسئورلیکدن قورخولی دگیل. هئچ عاغیل فیکر ائتمک کیمی اولمـاز و هئـچ جومردلیـق، قؤرولاماق کیمی و هئچ یولداش یاخشی نئجه لیکلر کیمی اولماز. هئچ میراث ادب کیمـی دگیل. هئچ باشچی ایشه توفیق تاپماق کیمی و هئچ آلیش وئریش یاخشـی و صـالح ایـش کیمی اولماز. هئچ فایدا، ساواب کیمی و هئچ چکینمه، شبهه‌لر قاباغیندا، دایانماق کیمـی و هئچ زاهیدلیک، حارامدن کنار گزمک کیمی و هئچ علم، فیکر ائتمک کیمی و هئچ عبـادت، واجب‌لری یئرینه گتیرمک کیمی و هئچ ایمان، حیا و صبرکیمی و هئچ اصل و کوکی اولمـا آلچا کونوللی اولماق کیمی و هابئله هئچ شـرافت بیلیجـی اولمـاق کیمـی و هئـچ عـزت دؤزوملی اولماق کیمی و هئچ آرخا مشورت کیمی اولماز.

١١٤ ـ او زامان کی، یاخشیلیق، زامانا و اونون آداملارینا اوستون گلـه، بـیری، بـیرآیری سینا پیس گمان ائده بیر حالداکی اوندان بـیر پیـس ایـش بـاش وئرمیوبـدور، اونـا ظلـم ائدیبدیر.

اگر بیر نفر پیس آدام، زامانا و اونون اهلینه غالب اولا و اینسانلار اونون حاققیندایاخشـی گمان ائده‌لر، ئوزلرین توغلییوبلار.

١١٥ ـ اونا دئدیلر یا امیر! ئوزین نجور گوروسن؟ بویوردی: نجور اولا بیلر بیر اینسـان کی قالماغی یوخدور، ساغلام اولدوغوندا خسته اولار. ئولوم اونی، اولدوغی یئرده قاپسار.

۱۱۶ ـ چوخ آدام واردیرکی بیر آز نعمتی اولدوقجا تورا دوشر. گناهی اوسته اوءرتو چکیلماغیله توغلانار، حاقفیندابیر یاخشی سؤز دئماقیله، سیناقا چکیلر. الله، هئچ کیمی وول وئرمک کیمی، سیناقا چکمز.

۱۱۷ ـ ایکی نفر منه خاراب اولدولار: بیری او یولداش‌کی دوستلوقدا اندازاسینی ساخلامادی. بیری‌ده او دشمان کی دشمانلیقدا آرتیق‌لاشا گئتدی.

۱۱۸ ـ فرصتی الدن وئرمک، بؤیوک آجیلیق‌لارداندير.

۱۱۹ ـ دونیانین مثالی اوایلانا بنزه‌رکی ال وورندا یوموشاقدیر اما ئولدوره‌ن آغیسی واردیر. توغلانان آدام اونا ساری گئده‌ر اما عاغیلی باشیندا اولان، اوندان ایراق گزه‌ر.

۱۲۰ ـ قریش‌دن سوروشدولار، بئله بویوردی: اما بنی‌مخذوم سؤلاله‌سی، قریشین عطرلی گل‌لری دیلر، سئوه‌ریک کی اونلارین کیشی‌لری ایله دانیشاق و اونلاردان ائوله‌نک. اما بنی عبدالشمس سؤلاله‌سی، مشورتده، ایشین سونونی دوشونن و مال و جان ایله حیمایت ائتمکده، گوجلری چوخدور. اما بیزلر، هر نه الیمیزده وار اولسا، اونلاردان سخاوتلی و ئولوم زامانی، جومردلرکیمی ییک، اما اونلار سایدا چوخدولار. آدام توغلییان، فیریلداق ائده‌ن و ئوزی پیسدیلر. اما بیزلر دیلده سؤزوموز کسگین، هامودان خیر سئوه‌ن و گولر ئوزلردن ایک.

۱۲۱ ـ ایکی ایش بیری بیری ایله توتماز: بیری اودورکی لذتی گئدر اما گناهی قالار. بیریده اودورکی زحمتی گئده‌ر اما جزاسی قالار.

۱۲۲ ـ بیر جنازه‌نین دالینده گئدرکن، ائشیتدی کی بیریسی گولور. بئله بویوردی:

دئمکدن دونیادا ئولومی بیزلردن آیری‌لارینا یازیبلار؟ حاق بیزلردن آیری‌لارینا واجبدیر. ائله بیل ئولی‌لردن بونی دوشونوروک کی اونلار یولچو دولارکی بو تئزلیکده قائیداجاقلار. اونلاری قویلاقدا گیزله دیریک و اونلارین میراثلارینی، یئیریک ائله بیل کی اونلاردان سونرا ابدی داوام گتیره‌جاووق داها اویود وئره‌نلرین دئدیک‌لرینی اونودوب، و بلالارین هدفی اولوروق.

۱۲۳ ـ خوش او آدامین حالینا کی ئوزین آلچاق بیله و تمیز بیر کسبی اولا و روحینی

پیسلیک لردن، آییرا، یاخشی نتجه لیکلی اولوب، مــالینین آرتیـق اولانلارینـی باغیشـلییا و دیلین آرتیق دانیشماقدان ساخلیا و شررینی آداملاردان کسه. سنت اونا کفایت ائده‌ر. هئـچ زامان ئوزینی بدعت‌لره نسبت وئرمییه.

سیدرضی بویورور: بعضی‌لر بو سؤزلری و اوندان قاباقکی سـؤزلری حضـرت پیغمـبره نسبت وئریرلر.

۱۲۴ ـ قادین لارین کیشی‌یه پاخیل اولماغی کوفردور. اما کیشی‌لرین قادینا پاخیل لیقـی ایماندان دیر.

۱۲۵ ـ ایسلامی ائله تانیتدیریم کی مندن قاباق بیریسی اونی تانیتدیرمییوبدور.

۱۲۶ ـ پاخیل آدامدان چوخ شاشغی دایام چـون او یوخسـول‌لوق طرفینـه قـاچیرکی، اونون الیندن قاچمالیدیر و او وارلیقی آختاریرکی، الیندن گئدیر. اودورکی پاخیل هر زامـان، یوخسوللار کیمی عمرین باشا سوره‌ر اما او دونیادا وارلی‌لارکیمی، حساب وئـره جکدیـر. او کبرلی آدامـدان شاشـغینام‌کی دونـن نطفـه ایـدی امـا صابـاح مرداردیـر. او آدامـدان شاشغینام‌کی تانری حاققینداشک ائدیـر. بـیر حـالداکی اونـون یـارانمیش‌لاری، گؤزلـری قاباغینداديرِ او آدامدان شاشغینام‌کی او دونیادا دیریلمه‌گی قیراغا قویوب اما بوردا نطفـه‌نین اینسان اولماغینی گورور. شاشغینام اوندان کی بو ایتن دونیانی آباد ائدیـر، امـا قـالیجی او دونیانی، اونودوبدور.

۱۲۷ ـ هر کیم ایش گورمه‌دن، جان قاچیردا، ئوزونتولره دوچار اولاجاقدیر. هـر کیمیـن مال و جانیندان، تانرییه فایدا یتیشمه‌سه، اللهین‌دا اونا احتیاجی یوخدور.

۱۲۸ ـ سرین دوشنده اول لرده ئوزوزدن مغایات اولون: اما آخـیرلرینده اونـون قاباغینـا گئدین. چون سرین بدن‌لره هامان ایشی گوره‌رکی آغاجلارا گورور. یعنـی اول‌ده قوغـورار اما سونلاردا یاپراق گویه‌ر در.

۱۲۹ ـ اللهین بؤیوک لیگینی دوشونسن، یارانمیش‌لاری بؤیوک بیلمه‌سن.

۱۳۰ ـ صفین محاربه‌سیندن قائیداندا، کوفه‌نین مزارلیغینا باخیب بویوردی: ای قورخولـی ائولرده دینجه‌لنلر، ای بوش و قارانلیق مزارلاردا اولانلار، ای توپراقلاردا یاتانلار، ای یی یـه

لری اولمیانلار و ای تک قالانلار! ای قورخانلار! سیزلر قاباقدان گئتمیسیز، بیزلرده دالـدان گلیب سیزلره یتیشه جاووق. اما ائولر: اونلاردا اوتوردولار، قادین لار، اره گئتدیلر، مـال‌لار، بؤلوندولر. بیزلرده یالنیز بو خبرلر وار! سیزلرده نه خبرواردیر؟ سونرا یولداشـلارینا بـاخیب بویوردی: اگر اونلارا اجازه وئرسه ایدیلر. تا دانیشسـینلار، سـیزلره دیـردیلرکی هـامودان یاخشی آرتیرماق نفسی قؤروماقدیر.

۱۳۱ ـ ائشیتددی بیریسی دونیانی دانلیر، بویـوردی: ای دونیـانی دانلییـان، ای دونیـانین حیله‌لرینه توغلانان. ای کی اونون یالان لارینا آلدانیبسان!! اماونی دانلیرسان. سـن دونیایـه یونتالیرسان یا دونیا سنه گناه یونتالیر؟ دونیا هاچان سـنی شاشـغییا سـالدی؟ نجـور سـنی توغلادی؟ آتان مزاری‌نین چورومگی؟ آنان مزاری؟ یا توپراقدا یاتمـاقلاری؟ نئچـه نفرلـره یاردیم اولدون؟ کیملره خدمت ائتدین؟ نئچـه خسـته دوشـه‌نه یئرسـالدین؟ نئچـه سـینین ساغالماقینی ایسته‌دین؟ یا طبیب‌لردن توخداقلاریـن سوروشـدون؟. امـا سـحر زامـانی او توخداقلار فایدا باغیشلامادی. آغلاماقین اونلارا فـایدا سیز اولـدی. سـنین قورخمـاقین، اونلارا فایدا وئرمه‌دی. ایسته دیگین اله گلمه‌دی، هئچ گوجیله خسته‌لیک. اونـلاردان ایـراق اولمادی. آنجاق دونیا اونی سنه اوءرنک قرار وئردی. اونون ئولومی، سـنه‌ده ئولـوم خـبری اولدی. دونیا، ایناناں لارا دوز دئیر. توخداق ائـوی دیـر اگر تـانییوب اینـانمیش اولاسـیز. اوندان باغاج گوتوره‌سن راحات اولارسان. هر کیم اویود ائشـیده گؤسـتریش ائـوی دیـر. اللهی سئوه‌ن لرین عبادت یئری، فرشته‌لرین ناماز اوخویان یئری، اللهین وحیـی نـازل اولان یئر و هابئله اونی سئون بنده‌لرین آلیش وئریش یئری دیر. اوندا رحمت و باغیشـلانماق الـه گلر، وئرگیسی‌ده جنت دیر. او کیمدیرکی دونیانی دانلیر؟ بیر حالداکی او. بیزدن آیریلمـاغی و ئوزاقلاشماغی خبر وئریر. قیشقیریرکی آیریلاجاقدیر. او دئیرکی: بیرکسه قالمییـه‌جاقدیر. دونیا دئیر: فنا اولاجاغام. حتی اوندا کیلاردان بیریسی‌ده جان قورتالمیه‌جاقدیر.

دونیا ئوز زحمت‌لریندن بیر اؤرنه ک حاضرلادی، اونلاری سئویندیرماغا چکدی. آخشـام بئله‌لیکده سووشدی. اما سحرچاغی مصیبت‌لر یتیشدی تا اهلینی قورخـودوب، قؤرولامـاق طرفینه چاغیرسین. بیر کیمسه‌لر پشمانچیلیق سحری، اونی دانلادیلار. بیر پـارالاری قیـامت

گونی اونی تعریف ائتدیلر. چون یادلارینا سالدی، اونلاردا دوشوندولر. اونلاریله دانیشدی تا سؤزلرینی ایناندیلار. گؤستریش وئردی اونلاردا قبول ائتدیلر.

۱۳۲ ـ اللهین بیر فرشته‌سی واردیرکی هر گون باغیریر: دوغون، ئولمکدن اوتری ییغین داغیلماقدان اوتری، تیکین خاراب اولماقدان اوتری.

۱۳۳ ـ دونیا بیر یئردیرکی اوندان کوچوب گئدرلر و هئچ زامان اوندا قالمازلار. اینسانلار دونیادا ایکی بؤلوم دولر: بیر پاراسی نفس‌لریندن اطاعت ائدیب هلاک اولارلار. بیر پارالاری‌دا ئوزلرین، عبادت‌له آلیب آزاد ائده‌رلر.

۱۳٤ ـ یولداش، یولداش دگیل مگر کی اوچ زاددا، یولداشین گؤزلییه: بلالره دوشنده، حاضر اولمیاندا، ئولندن سونرا.

۱۳۵ ـ اینسانا دؤردزاد وئریلیبدیر تا دؤرد زاددان قالماسین: دؤعا وئریبلر تا قبول اولونمادان اومودسوز اولمییه. توبه قرار وئریبلر تا قبول اولونسون و اومودسوز اولماسین.

باغیشلانماق قرار وئریبلر تا باغیشلانسین و اومودسوز اولماسین. شوکر قرار وئریبلر تا نعمت‌لرین آرتیمینا سبب اولسون و اومودسوز اولماسین. بو سؤزه شاهد، اللهین کتابیدیرکی بیر دؤعاده بویوروب: «منی چاغیرین تا قبول ائدیم» باغیشلاماق حاققیندابویوروب:«هر کیم بیر پیس ایش گوره یا نفسینه ظلم ائده اما سونرا باغیشلانماق ایستییه، اونی، باغیشلییان و مهربان تاپاجاقدیر». شوکرائتمک حاققیندابویوروب:«اگر شکر ائده‌سیز، نعمت‌لری آرتیراجاغام» توبه حاققینداداا بویوروب:«هر کیم غافل اولوب پیس ایشدن چیخا، اما سونرا توبه ائدیب تانری طرفینه قائیدا، تانری اونی باغیشلار. چون‌او دوزگون توبه‌نی تانیین و حیکمت صاحبی‌دیر»

۱۳٦ ـ ناماز هر زاهید آدامین، تانرییه یاخین اولماق سببی‌دیر. حجه گئتمک بیرجهاددیرکی، عاجزلر اوچون‌قرار وئریلیبدیر. هر زادا زکات‌واردیر و بدنین زکاتی‌دا اوروج توتماقدیر. قادینین جهادی، اری‌نین فرمانیندا اولماقدیر.

۱۳۷ ـ روزی‌نی صدقه وئرمک ایله ئوز طرفیزه دونده‌رین.

۱۳۸ ـ هرکیم‌تانریدان یئرلیک آلماغا اینانسا، باغیشلاماقدا سخاوتلی‌دیر.

١٣٩ ـ او قه‌ده‌ر سنه یاردیم اولوناجاقدیرکی احتیاجین واردیر.

١٤٠ ـ هر کیم اورتا یولدا گئدسه، یوخسول اولماز.

١٤١ ـ ائولادین آزلیغی، ایکی وارلیقدان بیریدیر.

١٤٢ ـ یولداشلیق ائتمک عاغیلین یاریسی دیر.

١٤٣ ـ ئوزونتولوک، قوجالیغین یاریسیدیر.

١٤٤ ـ دوزوملی اولماق مصیبتین ئولچوسی قه‌ده‌ر نازل اولار. هر کیم مصیبت زامانی الین دیزینه چالا، ساوابی آرادان گئده‌ر.

١٤٥ ـ چوخ اوروج توتان واردیرکی، اوروجوندان یالنیز آجلیق و سوسوزلوق اونا قالار. چوخ گئجه یاتمییان واردیرکی آییق قالماقدان و ناماز قیلماقدان یالنیز زحمته دوشر. نه گؤزه‌لدیر چئویک آداملارین یوخوسی، و خوشدور اونلارین اوروج آچماسی!

١٤٦ ـ ایمانیزی صدقه ایله ساخلیون، مالیزی زکات ایله، بلالاری دادؤعا ایله قایتارین.

١٤٧ ـ او حضرتین سوزلریندندیر کمیل‌بن زیاد نخعی‌یه: کمیل‌بن زیاد دئیدی: امیرالمومنین علی(ع) الیمدن یاپیشوب، چؤله آپاردی: چؤله یتیشنده، أوره‌کدن ئوزین بیر آه چکیب بئله بویوردی: ای‌کمیل! بو أوره‌کلر قاب قاجاق کیمی دیلر اونلارین لاب یاخشیسی، یاخشی ساخلییانلاردیلار. اودورکی هر نه دئیره‌م یادیندا ساخلا:

اینسانلار، اوچ بولومده دیلر: بیری، او بیلجی کی تانری تانییان‌دیر. بیری او اویره‌نن کی تانری یولوندا قورتولوشا چالیشیر. بیریده آلچاق و چوروک آداملاردیلارکی میلچک کیمی ساغ سولا گئدیب هر زادا بولاشارلار و هر سسین دالینا ییغیشالار. هارا یئل اسسه، او طرفه میل ائده‌رلر، اونلار نه بیلمکدن خبرلری وار و نه بیر ثابت یئرلری وار تا اونا پناه آپارسینلار.

ای کمیل! علم اویره‌ن مک، مالدان یاخشیدیر. علم سندن مغایات اولور، سنده مالدان مغایات اولورسان. مال خرج ائتمگیله، آزالار اما علم، سپیلمگیله چوخالار. مال ایله بجه‌ریلن زاد، مال الدن گئدنده، اودا اورتادان گئدر.

ای کمیل! علمی تانیماق اودیندیرکی اونون سببی ایله اینسان، جزالانار و دیریلیکده

اطاعت ائتمگی اویره‌نر و ئولومدن سونرایا یاخشی آد آرتیرار.

علم فرمان وئره‌ر، اما مال، فرمان آپارار. ای کمیل! مال ییغانلار، دیری اولدوغو حالدا ئولی کیمیدیلر. اما عالم‌لر، تا دونیا وار، واردیلار، جسم‌لری اورتادان گئتسه‌ده، ایزلری کونول‌لرده، قالاندیر. بیل کی بوردا (دوءشونه اشاره ائدیر) علم چوخدور... اگر... ئویره نن تاپابیله ایدیم. آه... بیلن تاپدیم اما اوندان آرخائین، دگیلم نیه‌کی امین دگیل. دین ایله دونیا قازانیردی. اللهین نعمت‌لری ایله، اونون بنده‌لرینه آغالیق ایستیردی. علمین گوجیله اونون اطاعت ائده‌ن‌لرینه بؤیوکلو ق ساتیردی. اما عالم‌لره اطاعت ائده‌ن‌لرین ایچینده، او آییق‌لیق تاپیلمیر. اگر اونون أوره‌گینه بیر شبهه گلسه، أوره‌گین بولاندیرار.

بیل کی نه بو یامسیلایان علم اهلی‌دیر، نه ده او ایتی اوسلو دور.

گوروِرسن بیرینی تاپیرام کی، لذت‌ده آرتیق‌لاشا گئدیب لذت و شهوت‌لره تسلیم اولور، یا بیرینی گوروِرسن کی، دونیا مالی ییغماقا و آرتیرماغا میلی چوخدور. بونلارین هئچ بیری دینی قؤرویا بیلمزلر. بلکه بیر جاناوارا بنزه‌رلر. بوجوره علم، علم صاحب‌لری ایله یوخ اولوب آرادان گئده‌ر.

بلی، دونیا اللهین حجت‌لریندن بوش قالماز. او، یا گؤرونوش ده دیر، یا گیزلینده و یا قورخولی حالدا غایب‌دیر تا، اللهین حجتی و اونون نشانه‌لری باطل اولوب آرادان گئتمه سینلر. بونلار نئچه نفر دیلر؟ و هاردادیلر؟...

آند اولا تانرییه! بونلار سایدا آزدیلار، اما ده‌یه‌ر ده چوخدولار. تانری حجت‌لرینی و نشانه‌لرینی بونلار ایله ساخلار تا، ئوزلرینه تای بیر آیری لاریناتاپشیریب و اونلارین کونول‌لرینده ساخلاسینلار. بیلگی، حقیقت ایشیقینی اونلارا ساچیر. اونلاردا یقینین روحونی دوشونوبلر و راحاتچیلیق ایله ایشله دیرلر. هامان ایش کی نازیله بسله‌نن‌لر، چتین بیلرلر، بونلارا راحات گلر. او زاددان کی دوشونمیین‌لر قاچارلار، بونلار انس توتوبلار. جسم‌لری بو دونیادا اما اوجا روح‌لاری ایله واردیلار. اونلار یئرده اللهین خلیفه‌سی و وکیل‌لری دیلر. جاماعاتی اونون یولونا چاغیریرلار.

آه، آه، چوخ میلیم‌وار اونلاری گوره‌م. سونرا بویوردی: ای کمیل! اگر کونلون ایستیر

قائیت!.

۱۴۸ ـ کیشی، دیلینین آلتیندا گیزلنیبدیر.

۱۴۹ ـ او کیشی کی ئوز قدرینی بیلمه‌سه، خاراب اولار.

۱۵۰ ـ بیر کیشی. اوندان ایسته‌دی کی، اونا اویود وئرسین، بئله بویوردی: اونلاردان اولماکی بیر ایش گورمه‌میشدن، آخیرته اومود باغلییار. یا ئوزین ئوزین آرزی ائتماقیله توبه‌نی گئجیک دیرەر. دونیا حاققیندا زاهیدلرکیمی دانیشار اما دونیا ایشلرینده دونیانی آختاران لاریولونی گئدر. دونیانی اونا وئرسه‌لر، دویماز. قاباغین آلسالار، الینده کینه قناعت ائتمز. اونا وئریلن‌لرین شوکریندن عاجزدیر اما حاققیندان آرتیق ایستیر. پیس ایشلرین قاباغین آلماق ایستیر اما ئوزی پیس ایشلردن چیخیر. ئوزی باجارمیین ایشی، ئوزگه‌لره فرمان وئریر. یاخشی آداملاری سئوەر اما اونون ایشی، اونلارین ایشیندن دگیل. گناه ائدن‌لری دشمان بیلر اما ئوزی، اونلاردان بیریدیر. ئولمگی سئومز. و چون، گناهلاری چوخدور، اودورکی ئولومدن قورخور. اگر خسته دوشه، پئشمان اولار اما ساغلام اولان زامان، شه نلیک ائدەر. حالی خوش اولسا، شئشه لیک یله ئوزین هامودان آرتیق بیلر. قادالارا توتولاندا، اومودسوز اولوب، سیزیلدار و تانرییه یالوارار. اما اگر بیر یئردن اومودی اولسا، تانرییه عاصی اولار.

امر ائدەن نفس، اونی اطاعتینه چکیبدیر، قویمور گناهلارینی. باغیشلاندیرسین. اما ئولومه اوستون گلمکدن عاجزدیر. جاماعاتین آزجا گناهلاریندان قورخور. ئوز ایشلرینین ساوابیندان چوخ، جزا آختاریر. اگر الی بیر وارلیغا چاتا، وارلی اولماغیندان سئوینیب فیرتیناو آزقینلیغا دوشر و گوردویو ایشلردن قیرتار. اجرت ایسته‌سه چوخ آرتیق ایستر. نفسی اگر اونا اوستون گلسه، گناه ائتمگی، توبه‌دن قاباغا سالار. اگر بیر بلایه دوشه، دین یولوندان چیخار. هامویا عیبرت آلماق یولونی ئویره‌دەر اما ئوزی، عیبرت گوتورمز. اندازادان آرتیق هامویا اویود وئرەر اما ئوزی، گؤستریش قبول ائتمز. دئمکده هامودان آرتیق دانیشار اما ایش گؤرمکده هامودان دالداقالار. فنا اولمالی‌لاری سئوەر و اونلاری اله گتیرمکدن اوتری چالیشار اما قالمالی لاردا ایشدن قاچان اولار.

آخیرت اوچون اولانلاری جریمه امـا جرم‌لـری غنیمـت بیلـر. ئولومـدن قورخـار امـا فرصت‌لری الدن وئره‌ر. ئوزگه‌لرین گناهینی بؤیوک بیلر اما ئوز گناه‌لارینی هر قه‌ده‌ر بؤیـوک و آرتیق اولسادا، کیچیک خیال ائده‌ر. هامودان دقت ایستر اما ئوزونه یاسساردیر. وارلـی‌لار ایله اوتوروشی یوخسول‌لار اوتوروشـوندان چـوخ سئوه‌ر. بویولـدا اللـهی خاطرله‌مـه‌دن حاقسیز اولسادا، ئوزونه فایدا و آیری‌لارینا زیـان آختـارار. آیری‌لاریـن فـایدا آپارمـاغی اوچون حاقلی اولسادا ئوز زیبانینا حؤکم ائتمز. ئوزگه‌لره یول گوستره‌ر امـا ئـوزی اطـاعت ائتمز. حاققینی آلار اما، آیری‌لرین حاققینی وئرمز. جاماعاتدان قورخار اما بو قورخی تـانری یولوندا دگیل بلکه جاماعاتین ایشینده، الله‌دان قورخماز.

سیدرضی بویورور: «اگر بو کتابدا بوندان سوای بیر آیری بویورمـاق اولماسـایدی، بـو فایدالی سؤزلر و حیکمتلی گؤستریشلر، گوره‌ن گؤزلـره و عیـبرت آلیـب فیکـر ائده‌نلـره کفایت ائده‌ردی».

١٥١ ـ هر ایشین سونی، شیرین یا آجی‌دیر.

١٥٢ ـ هر آغ گونلونون ایشی، ائله‌گری قائیدارکی، فیکر ائده‌رسن. ازلدن یوخیمیش.

١٥٣ ـ صبر ائده‌ن آدامدان حتی زامان اونا زور گلسه‌ده، اؤستونلوک آیریلماز.

١٥٤ ـ هر کیم بیرینین ایشینه سؤینسه، ائله بیل‌کی اونلارین ایچینده ایمیـش و هـر کیـم بوش و یاراماز ایشه باشلاسا، ایکی گناه اونون بوینونا گلر: بیری او ایشی گورمک و بـیریده اونا راضی اولماقدیر.

١٥٥ ـ او آدام ایله قرارلاشین‌کی اومودوزوار اونا وفالی اولسونلار.

١٥٦ ـ اونلاردان اطاعت ائدین‌کی، اونلاری تانیماماقدا عذر یئری یوخوزدور.

١٥٧ ـ سیزلره گؤز وئریبلر اگر گوره‌جک گؤزوز اولسا. یول گوستریبلر اگر اونـدا گئـده سیز قولاق وئریبلر اگر ائشیده‌سیز.

١٥٨ ـ دین قارداشین یاخشیلیق ائتماقیله، دانلا و اونـون پیس‌لیکلـری ئوزه‌رینـده اونـی باغیشلا تا زیبانی اولسا، ئوزونه ساری دونسون.

١٥٩ ـ اگر بیریسی ئوزین او یئرده قویساکی پیس خیال ائده‌لـر، اونـون حـاققینداپیـس

خیال ائده‌نی دانلاما.

۱۶۰ ـ هرکیم حکومت وارلیغینا ال‌تاپا، اگر قؤرولاماسا، جیزیغیندان چیخار.

۱۶۱ ـ هر کیم یالنیز ئوز فیکرینی سئوسه، هلاک اولار. و هر کیم جاماعات ایله مشورت ائتسه، ئوزونی اونلارین دوشونجه گینده شریک ائتدی.

۱۶۲ ـ هر کیم سرینی گیزلتدی، اختیارینی الینده ساخلادی.

۱۶۳ ـ یوخسول‌لوق، بؤیوک ئولومدور.

۱۶٤ ـ هر کیم حوءرمت ائتمیه‌نه حوءرمت ائده، ئوزینی اونا قوللوچی ائدیبدیر.

۱۶۵ ـ یارانمیش لاردان فرمان آپارماق او یئرده‌کی تانری فرمانیندان کنار دیر، یاراشماز.

۱۶۶ ـ بیر کیشینی اوندان اوتری دانلامازلارکی نیه حاققینی گئج ایسته دی؟ بلکه او زامان دانلارلارکی، بیرزاد ایستر اما حاققی دگیل.

۱۶۷ ـ ئوزینی سئومک آدامی، یوکسلمه‌دن قویار.

۱۶۸ ـ ئولوم یاخیندیر، قؤنوشماق آزدیر.

۱۶۹ ـ گؤزی آچیق آداما، سحرین ایشیقی بللی‌دیر.

۱۷۰ ـ گناهدان ال گوتورماق، توبه ائتمکدن راحاتدیر.

۱۷۱ ـ چوخ زامان، بیرپارا یئمک‌لر، آدامی داها یئمکلردن قویار.

۱۷۲ ـ جاماعات، بیلمه دیکلرینه، دشمان‌دیلار.

۱۷۳ ـ هرکیم عاغیل ایله بیر ایش گورسه، پیس ایله یاخشینی تانیار.

۱۷٤ ـ هر کیم تانری یولوندا خشم ائده، باطل‌لری اورتادان قالدیرار.

۱۷۵ ـ اگر بیر ایشدن قورخسان، او ایشین ایچینه‌گیر، نیه‌کی ئوزون قؤرولاماق، بیر ایشدن قاچیب و اوندان قورخماقدان چتین دیر.

۱۷۶ ـ أوره‌ک گنیش‌لیگی، آغالیق وسیله‌لریندندیر.

۱۷۷ ـ پیس آداملار اینجیمکدن اوتری، یاخشیلارا، خیر جزا وئر.

۱۷۸ ـ پیس لیک‌لری أوره‌گیندن چیخارتماقیله آیری‌لارین أوره‌گینی پیس لیک‌لردن سیل.

۱۷۹ ـ عنادجیل اولماق فیکر ائتمه‌نی خارابلار.

۱۸۰ ـ تاماهجیل اولماق سونسوز قوللو ق ائتمه‌دیر.

۱۸۱ ـ بیر ایشده قیسسا گلمگین نتیجه‌سی پئشمانچیلیق وقورولاماقین نتیجه‌سی ساغ قالماقدیر.

۱۸۲ ـ بیلن یئرده دانیشماق لازم اولسا، دینمه‌مک حارامدیر. اما بیلمیین یئرده دانیشماغین خیری یوخدور.

۱۸۳ ـ بیر ادعاده ایکی جور چاغیریش اولسا، بیری آزقین لیقدادیر.

۱۸٤ ـ او زاماندان کی حاق یولونی تانیدیم، داها شکه دوشمه‌دیم.

۱۸۵ ـ یالان دانیشمادیم، یالان ائشیتمه‌دیم، آزقینلیغا دوشمه‌دیم، بیرینی ده آزدیرمادیم.

۱۸٦ ـ هر کیم اولده ظلمه ال وورا، سون گونده پشیمان اولاجاقدیر.

۱۸۷ ـ کؤچوب گئتمک گونی، یاخیندیر.

۱۸۸ ـ هر کیم حاق اوچون چیرپیشا، قانمازلار الینده هلاک اولار. بیر آیری یئرده: هر کیم حاقدان قاچا هلاک اولار.

۱۸۹ ـ هر کیمین دؤزومی اولماسا، ته‌لسمه گی اونی ئولدوره‌ر.

۱۹۰ ـ چوخ عجب دیرکی خلیفه اولماق، یولداشلیق و آرخاداشلیق ایله اله گلر اما، سؤلاله‌یه باغلی اولماق، صحبت ایله اله گلمز؟؟

او حضرتدن بو معناده بیر شعر روایت اولوبدور:

«اگر سن شورا ائتماغیله حکومته چاتدین، نجور شورا ایمیش‌کی رأی وئره‌ن‌لری اوردا دگیل‌دیلر»؟

«اگر قوهوملوق یولیله دشمانلارادلیل گتیردین، کی بیر آیری‌لری ده سندن قاباق پیغمبره یاخین ایمیشلار»؟

۱۹۱ ـ اینسان دونیادا هدف و علامتدیرکی ئولوم اوخلاری اونا ساری آتیلیر. بیر چاپاوول اولوناندیرکی بلالار و آغری‌لار، اونا ساری گلیرلر. هر ایچمکده بوغاز توتولماق و هر تیکه‌ده غصه‌لر وار، اللهین بنده‌سینه بیر نعمت وئریلسه، بیریده آلینار. بیر گوندن

آیریلاندا، آیری بیر گونه چیخار. اودورکی بیزلر ئولومه یولداشیق. و جانلاریمیز ئولومه هدفدیر. نجور اولا بیلرکی بیز قالماغا کونول وئرمیشیک ؟ بیر حالداکی بو گئجه و گوندوز، تیکدیگی عمارت‌لری قائیدیب بیرده ییخماقدادیلار.

١٩٢ ـ ای آدام اوغلی! یئیب ایچمکدن آرتیق، ییغماقلاریندا ئوزگه‌لره ان یاخشی خزانه دارسان.

١٩٣ ـ کونول‌لرده گاه ایستک‌لر، گاهدا ئوز چئویرمک واردیر اودورکی چاغیراندا اونا ساری گئدین. چون ئوزباشینا و مجبور اولسا، کور اولار.

١٩٤ ـ اگر غضب‌لی اولام، هاچان غضبیمی سوندوره‌رم او زامانکی انتقام آلا بیلمه‌دیم تا منه دئسین‌لر صبر ائتسن یاخشی اولار؟ یا باجارا بیلسم‌کی منه دئسین‌لر باغیشلاسان اوندان یاخشیدیر.

١٩٥ ـ او زامانکی بیر زیبیل‌لیکدن گئچیردی بویوردی: بودور پاخیل آداملارین ایشلرینین سونی. بیر آیری روایتده: بو بیرزاد دیرکی دونن اونون اوستونده چالیشیردیز.

١٩٦ ـ الیندن گئتمه‌دی او مال مگر کی سنه بیر اویود وئردی.

١٩٧ ـ بو کونول‌لر بدن‌لرکیمی یورقون دوشرلر، اودورکی أوره‌کلره یئنی بیلگی و حیکمتلر آختارین.

١٩٨ ـ او زامانکی خوارجدن ائشیتدی(حؤکم یالنیز اللهین حؤکمی‌دیر) بئله بویوردی: بو بیر حاق سؤزدور اما اوندان باطل اراده اولونور.

١٩٩ ـ ده‌یه رسیز و اسگیک آداملار حاققیندابویوردی:

اونلار بیر یئره ییغیشاندا اوستون گلر لر و اگر داغیلسالار تانینماز لار.

(دئیرلر امام(ع) بئله‌ده بویوروبدور:) اونلار بیر آدامدیلارکی ییغیشاندا، زییان وورارلار اما داغیلاندا فایدالاری وار. دئدیلر: ییغشاندا زییانلارینی بیلدیک، داغیلماقلارینین فایداسی ندیر؟ بویوردی: ایش چیلر ایشلری اوسته گئدرلر آداملاردا اونلاردان فایدالانارلار نئجه‌کی حوءرگو چکن تیکینتی ایشینده، توخوجی ئوز توخوماقیندا چوره‌کچی‌ده چورک پیشیرماقینا مشغول اولارلار.

٢٠٠ ــ بیر جنایت ائده‌نی اونون یانینا گتیردیلر. بیر پارا دا یئرسیز و اسگیک آداملاردا اونولا وار ایدیلار. بویوردی: گولمه‌سین او ئوزلرکی رسوای چلیق و پیس‌لیک زامانی گورونرلر.

٢٠١ ــ هر اینسانیله ،ایکی ملک واردیر، اونی گوده‌رلر تا، او زامانا دک‌کی اللهین تقدیری گلر، اوندا اورتانی بوشالدارلار. دوغروسی هر اینسانا عمر بویی گؤزه‌تجی‌وار دیر.

٢٠٢ ــ چون طلحه و زبیر او حضرته دئدیلر: بیعت ائده‌ریک بو شرطه کی، حکومت ایشلرینده سن ایله شریک اولاق. بویوردی: یوخ. اما سیزلر منه یاردیم‌اولماقدا و یولداشلیق‌دا شریک اولا بیلرسیز او زامانکی عاجز اولوب گوجوم آزاولا.

٢٠٣ ــ ای جماعت او الله‌دان قورخون کی بیر سؤز دانیشساز، بیلر و کونلوزده اولانی دوشونر. ئولمگین قاباغینا چیخین! نیه‌کی اگر قاچسازدا توتاجاقدیر، دایانسازدا توتاجاقدیر. اونود سازدا یادا سالاجاقدیر.

٢٠٤ ــ او آدام کی سنین یاخشیلیق لاریندان منت‌دار اولماز، داها اوجور اولمییه‌کی سنی یاخشیلیق ائتمگه کونولسوز ائده. شاید بیریسی سندن تشکر ائده اما فایدا آپارابیلمیه. اما سن شاکرین تشکریندن فایدا آپارارسان. او فایدا کافر اولانین نعمت نانکورلوغوندان آرتیقدیر. «الله‌دا یاخشی آداملاری سئور».

٢٠٥ــ هر نه قاب قاجاق دولاندا، داشار، اما بیلگی کاساسی بیلگی ایله دولاندا، گنیش له‌نر.

٢٠٦ ــ دوءز ماغین ان بیرینجی فایداسی بودورکی جاماعات، قانمازلار ئوزه‌رینده اونا یاردیم اولارلار.

٢٠٧ ــ اگر دؤزومون اولماسادا ینه ئوزین دؤزوملی گوستر، کی هر کیم ئوزونی بیر طایفا یا بنزه‌ده، اونلاردان اولار.

٢٠٨ ــ هر کیم نفسینین حسابینی ساخلییا فایدا آپاراجاقدیر. اما هر کیم غافل اولسا، زییان گوره‌جاقدیر. هر کیم الله‌دان قورخا، اماندا قالار. هر کیم دونیادان عیبرت آلسا، گؤزی آچیق اولار و هر کیم گؤزی آچیق اولسا، دوشونوب قانار و هر کیم دوشونسه، بیلیجی

دیر.

۲۰۹ ـ دونیا طغیان ائدندن سونرا، بیزیم سؤلالەیه ئوز چئویریب یوموشاق اولار. نئجەکی بیر قیزقین دوه ئوز بالاسینی سئوینجه گیندن دیشلر. سونرا بو آیەنی اوخودی:
«بیز ایستەریک او الـسیز آیاقسیز آدام‌لارا منّت قویوب اونلاری باشچی و بؤیوکلرین وارثی قرار وئرک». (سوره ۲۸ آیه ۵)

۲۱۰ ـ اللهدان قورخون! او قورخو کی، بیر زاهید و دونیادن ال گوتورەن چالیشار تا ئوزین حاضر ائده و بندەلیک یولوندا تلەسیب، تانری قورخوسوندان قاباقدان گلن‌لیک ائدەر تا اورا کی گرەکدیر ایشین سونوندا گئده، چاتسین.

۲۱۱ ـ جومرد اولماق آبئیرنین گؤزتجی سیدیر. صبر ائتمک، عاغیلی آز اولانا، قولدور. گناهلاری باغیشلاماق، اوستون اولمالارین زکاتی‌دیر. وفاسیز یولداشدان قاچماق اونون جزاسیدیر. مشورت، دوزیولا، یول تاپماقدیر. هر کیم یالنیز ئوز فیکری ایله ایش گوره، چتین لیگه دوشر. دوزوملی اولماق زمانەنین چتین‌لیک لرینی آرادان آپارار. دؤزومسوزلوک، زمانه زحمت‌لرینی آرتار. هامودان شرافتلی احتیاجسیزلیق آرزی لاری بوراخماقدیر.

چوخ عاغیلی اولانلار واردیلارکی، نفس ایستک‌لرینه اسیردیلر و نفس، اونلارا امر ائدیر. مودلولوق لاردان بیریده سینابیشلاری ساخلاماقدیر. هر کیم یولداشلیق ائده، یاخین‌لیق ایلگی‌لرینی دواملاندیرار. تئز اینجیب کدرلەنندەن خیالین راحات اولماسین.

۲۱۲ ـ ئوزین سئوەن اینسان عاغلینا پاخیل اولانلاردان بیریدیر.

۲۱۳ ـ زمانەنین بالاجا زحمت‌لریندن گؤز أورت یوخسا، سئوینمییه جکسن.

۲۱٤ ـ هر کیمین دوستلوق آغاجی یوموشاق اولسا، قول بوداغی دا چوخدور.

۲۱۵ ـ او یارسیز یوللاشماماق، عاغیلی خارابلار.

۲۱٦ ـ هر کیم آرتیق زینگین اولا، ئوزونی هامودان یوخاریدا بیلر.

۲۱۷ ـ زمانەنین دولانماسی، کیشی‌نین جوهرینی بیلیندیرەر.

۲۱۸ ـ یولداشین پاخیل‌لیقی اونون دوغری اولماماغیندان دیر.

۲۱۹ ـ چوخ عاغيللارين گيزلنمه‌سی، تاماهلارين آرتيق ليغينداندير.

۲۲۰ ـ ظن ايله حؤكم سورمک، عدالتدن دگيل.

۲۲۱ ـ تانری بنده‌لرينه ظلم ائتمک، آخيرته قولای آرتيم آپارماقدير.

۲۲۲ ـ جومردلرين ياخشی ايشلريندن بيريده، بيلديگی عيب‌لردن گؤزأورتماقدير.

۲۲۳ ـ هر كيم حيا پالتاری گيسه، جاماعات اونون عيب‌لرينی گورمز.

۲۲٤ ـ آز دانيشماق وقـار گتيره‌ر، عدالـت يولـداش آرتيرار، ياخشيليق، جيخـاری چوخالدار. آلچاقِ كونول اولماقدا، نعمتلر كماله چاتار. زحمت‌لره دؤزمک، آغاليق گتيره‌ر، ياخشيليق و عدالت‌ايله دشمانين بئلی سينار. عاغيل سيز و آنلامازلار ئوزه‌رينده دؤزوملی اولسان، سنه ياردیم ائدن چوخالار.

۲۲۵ ـ چوخ شاشغی ديركی پاخيل آداملار جاماعاتين ساغلام اولماغينا فيكر ائتميرلر.

۲۲٦ ـ تاماهجيل آدام، ذليل اولماغينا باغلی دير.

۲۲۷ ـ ايمان‌دان سوروشدولار، بويوردی: ايمان أوره‌كدن تانيماقِ، ديلده اعتراف ائتمک و آيری اندام لار ايله فرمان آپارماقدير.

۲۲۸ ـ هر كيم دونيادان غصّه‌لی‌دير، اللـهين قضاسيندان غضبلی‌دير، هـر كيـم قاباغـا چيخان غصّه‌دن شاكی اولا، اللهدان شاكی دير. هر كيم بـير زينگيـن آدامـا آلچـاقليق ائـده، دينی‌نين اوچده ايكی‌سينی الدن وئره‌ر. هر كيم قرآن اوخويا، اما ئولندن سـونرا اودايانـا، او آداملاردانديركی، اللهين كتابينی اسگيک لنديريب دير. و اونی ناغيل سـانيرميش. هـر كيـم دونيايه باغلی اولا، دونيادا اوچ زاد اوندان آيريلميه جاقدير:

غصه يئمک اونولا واردير.

تاماه اوندان ال گوتورمز.

آرزی لارينا چاتا بيلمز.

۲۲۹ ـ هئچ وارليق قناعت كيمی اولماز. ياخشی اولماق تئز ال وئره‌ن نعمتدير. چـون او حضرتدن سوروشدولار:«ياخشی و صالح بنده‌لره ياخشی ديريليک وئره‌ريک» آنلامی نديـر؟ بويوردی: او ياخشی ديريليک، اوءز پايينا قانيق اولماقدير.

۲۳۰ ـ روزی‌سی بول اولانیله شریک اولون چون او وارلی اولماغا لایقدیر و اقبالین اونا ئوز گتیرمه‌سیده، یئرلیدیر.

۲۳۱ ـ اللهین بویوردوغی:(تانری عدالت و احسانا امر ائدیر.) حاققیندا، بئله بویوردی: عدالت هامان انصاف و ظلمدن کنار گزمکدیر و احساندا هامان یاخشیلیق و باغیشلاماق آنلامیندا دیر.

۲۳۲ ـ هر کیم قیسسا ال ایله باغیشلاسا، ئوزین الدن باغیشلانار.

سیدرضی بئله بویورور: آنلام بودورکی هر نه، مالدان تانری یولوندا باغیشلانسا، آزاولسادا تانری اونا بؤیوک جزا وئره‌ر. او ایکی الدن مقصود، ایکی نعمت دیر و امام(؈) بوردا بنده‌لرین نعمت‌لری ایله تانری نعمت لرینین اورتاسیندا تفاوت قویدی.

بنده‌لرین نعمتینی قیسسا ال و اللهین نعمتینی، ئوزین ال آدلاندیردی. چون‌کی اللهین نعمت‌لری اصل‌دیر و هر نعمت ده تانری داندیر و اوندان آیریلیبدیر.

۲۳۳ ـ اوغلی حسنه بویوردی: بیرینی محاربه‌یه چاغیرما، اما اگر محاربه‌یه چاغیر دیسلار، قبول ائت. چون‌کی محاربه‌یه چاغیران، ظالیمدیر و ظالیمده سینیب ذلیل اولمالیدیر.

۲۳٤ ـ قادین لارین ان یاخشی نئجه لیکلری، کیشی‌لرین پیس نئجه لیک لریندندیر: شئشه لنمک، قورخی، و پاخیل اولماقدیر.

اگر قادینین شئشه لنسه، اجازه وئرمز بیری اونا ال تاپا.

اگر پاخیل اولسا، ئوزونون و اری‌نین مالیندان مغایات اولار.

اگر قورخاق اولسا، هر نه پیس قاباغیندا اولسا کنار گزه‌ر.

۲۳۵ ـ او حضرته دئدیلر عاغیلی چوخ اولانی بیزه تانیتدیر، بویوردی: عاغیلی اولان او کیمسه دیرکی هر زادی ئوزیئرینه قویار. ینه دئدیلر: عاغیلی اولمیانی بیزه تانیتدیر:! بویوردی: دئدیم! بو سوزون آنلامی اودورکی هر زادی لازم اولان یئرینه قویماز. دئمکدن بیری‌نین نئجه لیکینی ترک ائتمک، اونا نئجه لیک دیر. چون، تەرپەنیشی عاغیل یولوندا دگیل.

۲۳٦ ـ سیزین بو دونیاز منیم گؤزومده بیر تونگؤز سوموگوندن کی بیر نفر خورالی

الینده اولار، اوندان اسگیک‌دیر.

٢٣٧ ـ بیر پارا آداملار اللهی باغیشلانماق اوچـون، مـدح ائده‌رلـر. بونلاریـن أومه‌سـی تاجرلرین ایشی کیمی‌دیر. بیر پارالاری قورخودان مدح ائدرلر. بئله بیر أووش، قول لاریـن ایشی دیر. بیر پارالاریدا اونی شوکر ائتمک اوچون مـدح ائده‌رلـر، بئلـه بـیر عبـادت آزاد آداملارین ایشیدیر.

٢٣٨ ـ قادین لارین هر زادی پیس دیر. هامودان پیسی اودورکـی هـامی اونـدان چـاره سیزدیلر.

٢٣٩ ـ هر کیم ایشده سست اولا، حاققی ضایع اولار و هر کیم سؤز دولاندیراندان سؤز ائشیده، یولداشین الدن وئره‌ر.

٢٤٠ ـ غصبی داش هانسی ایؤده اولسا، خاراب اولماغینا سـببدیر. بـو سـؤز حضـرت پیغمبردن(ﷺ) ده، روایت اولوبدور. بو ماراقلی دیرکی سؤزلرین هر ایکیسی‌ده بیر قویـودان دولان دولچایا بنزه‌رلر.

٢٤١ ـ مظلوم‌لارین گونی ظالیملره، ظالیملرین گونی مظلوم لاردان، آغیردیر.

٢٤٢ ـ تانریدان قورخ، حتی آز اولسا. تانری ایله ئوز آراندا بیر آسلاق قـرار وئـر حتـی اینجه اولا.

٢٤٣ ـ اگر جاوابلار بیری بیرینه بنزه‌ریش‌لری اولا، دوزگون جاواب،أورتولی و گیزلینـده قالار.

٢٤٤ ـ هر نعمتده، اللهین بیر حاققی واردیر. هـر کیـم او حـاققی وئرسـه، اللهدا اونـون نعمتینی آرتیرار. اما هر کیم قیسسا گلسه، ئوزونی فنا اولماغا چه‌کر.

٢٤٥ ـ باجاریق آرتاندا، هوس‌لر و ایستک‌لر آزالار.

٢٤٦ ـ نعمت‌لرین آرادان گئتماغیندان قورخون نیه‌کی، هر الدن چیخان بیرده اله گلمز.

٢٤٧ ـ جومرد یولداش، قوهومدان ایستکلی اولار.

٢٤٨ ـ هر کیم سنین حاققیندایاخشی خیال ائده، اونون خیالینی، صداقت ئوزوندن بیل.

٢٤٩ ـ یاخشی ایشلردن بیری اودورکی. نفسین مجبور ائده‌سن تا او ایشی گورسون.

۲۵۰ ـ من، اولو تانرینی، ایشلرین دوزه‌لمگی و دؤیونلرین آچیلماغیله تانیدیم.

۲۵۱ ـ دونیانین آجیلیق‌لاری، آخیره تین شیرین اولماغی و دونیانین شیرین‌لیک‌لری، آخیره تین آجی اولدوغونا سبب اولا بیلر.

۲۵۲ ـ تانری ایمانی واجب ائتدی تا، شرک‌لری سیلسین. نامازی واجب ائتدی تا اینسان کبر و عناددان پاک سیلینسین. زکاتی واجب ائتدی تا یوخسول لارین روزی‌لرینه وسیله اولسون. اوروجی واجب ائتدی تا جاماعاتین اخلاصی سیناقَاچکیلسین. حجّی واجب ائتدی تا دین گوجلنسین. جهادی واجب ائتدی تا ایسلامی حوءرمتلندیرسین. یاخشی ایشلره فرمان وئردی تا عاوام، اصلاح اولسون. پیس ایشلرین قاباغینی آلدی تا، عاغیلی چاشانلارین قاباغی آلینسین. قوهوملاری یولوخماق قرار قویدی تا بؤیویوب سایلاری چوخالسین. قصاصی بللی ائتدی تا قانلار داها قؤرولانسین. حد وورماق حؤکم اولدی تا حارام‌لاردان قاچماغا سایغی وئریلسین. چاخیر ایچمه مک حؤکمی گلدی تا عاغیل‌لار یئرلرینده قالسین. اوغورلوق پیسلندی تا جاماعاتین مالینا ال وورولماسین. زنا ائتمه مکده،نسب‌لر یئرینده قالسین. لواطی ترک ائتدیردی تا اوشاقلارین نسلی چوخالسین. شاهد چیخماغی بویوردی تا دانیلمیش حاقلار، ئوزه چیخسین‌لار. یالان سؤیله مک پیس لندی تا دوز دانیشماقین مقامی آرتیرسین. بیری بیرینه سلام وئرمگی امر ائتدی تا قورخولی یئرلرده، اماندا قالینسین. امام تیکیلدی تا جاماعاتین ایشی، دوزونه چیخسین و هابئله امامدان اطاعت ائتمک حؤکمی وئریلدی تا امامین مقامی بؤیوک گورونسون.

۲۵۳ ـ اگر لازم اولسا، ظالیملره بئله آند وئردیرین کی دئسین‌لر: اللهین احاطه‌سیندن و گوجوندن نفرتیم‌وار. اگر بئله بیر یالان سؤزه آند ایچه، جزاسیناچاتاجاقدیر. و اگر آند ایچه‌کی اوندان سوای بیر تانری یوخدور، اونی جزالاندیرماقدا، تلسمه سینلر. نیه‌کی او اولوتانرینین بیر اولدوغونا اقرار ائدیبدیر.

۲۵٤ ـ ای آدمین اوغلی مالیندا ئوز نفسین وصی‌سی اؤل! ائله بیر ایش گؤرکی، سئویرسن سندن سونرا کیلار گورسونلر.

۲۵۵ ـ قیزقین اولماق، دلی‌لیکدیر، چون‌کی قیزقین آدام پشمان اولار، اگر اولماسا دلی

اولماغی اونولا قالمالیدیر.

۲۵۶ ــ بدنین ساغلام اولماغی، پاخیل‌لیقین آزلیقیندادیر.

۲۵۷ ــ ای کمیل! یاخین آداملارین مجبور ائت تا گوندوزلر یاخشی نئجه لیکلری ئویره‌نمگه گئتسین‌لر گئجه‌لرده یوخودا اولان یوخسول‌لارین احتیاجلارینی، آرادان گوتورسونلر. آند اولا اوناکی، ائشیده‌ر و سس‌لر اونی، احاطه ائدیب‌لر! ائله بیر کیمسه یوخدورکی بیر کونولی سئویندیره اما تانری اونون جزاسینی، سئوینماق، یاخشی لیق و احسان وئرمیه. هر زامان کی اونا بیر مصیبت یتیشه، اویوموشاق لیقلار سوکیمی اوناساری آخار. تا مصیبتی ئوزاقلاندیرسین، هامان جورکی بیر ئوزگه دوه‌نی ئوزاقلاندیرار.

۲۵۸ ــ یوخسول لوقا دوشنده، تانری یولوندا صدقه وئرمگیله، تانری ایله معامله‌چی اولون.

۲۵۹ ــ وفاسیزلارا وفا ائتمک، تانرییه وفاسیز اولماقدیر. اما وفاسیزلارا وفا ائتمه‌مک، تانرییه وفا ائتمکدیر.

۲۶۰ ــ (بو کلام‌بیرده یوز اون آلتینجی بویروقدا بیان اولوبدور).

چوخ آدام واردیرکی، بیر آز نعمتی اولدوقجا تورا دوشه‌ر. گناهی أوسته پرده چکیلماغیله توغلانار. حاقیندابیر یاخشی سؤز دئمگیله، سیناقاچکیلر. تانری هئچ کیمی وول وئرمک تکین سیناقا چکمز.

(بو بولومده او حضرتین کلمه‌لریندن کی بیر آز دولاشیق گورونور، آچیقلاندیرماقی گره‌کدیر).

الف ــ او حضرتین حدیثینده بئله واردیر: بئله بیر زاماندا، دینین صاحبی(یعسوب). ئوز تابع‌لری ایله سون باهار بولوتلاری کیمی(قزع) بیر یئره ییغیشارلار. یعسوب دینین باشچی‌سی و قزع، یاغمییان بولوت معناسیندادیر.

ب ــ او حضرتین حاقیندادیر: بو خطبه اوخویان کی چوخ باجاریق‌لی‌وچئویک دیر بویورور: شحشح‌دن قصد، بودورکی خطبه‌لرده، باجاریق‌لی اوسلو، سؤز باجاران و دانیشاندیر. هر کیم سؤزون آردین توتوب و آراشا،«شحشح» دیر. بیر آیری آنلامدا«شحشح»

پاخیل و دار گؤز آدامدان عبارتدیر.

پ ـ او حضرتین سؤزلریندندیر:«دشمانچیلیقدا فنالیق و خاراب اولماق واردیر.» قحم‌دن قصد بوردا خاراب اولان یئردیر. چون‌کی چوخ زامان چارپیشماق، آداملاری فنایه چـه‌کر... بونا تای دیر: أوتورمز مگر بیر آریق سوموکلی جاناوار قالار.«قحمة‌الاعراب» آیری جـورده، معنا اولوبدور: یعنی باهالیق و قوراق لیق، اونلاری آیری آباد شهرلره گئتمگه مجبور ائده‌ر: یعنی چؤلون قوروماغی اونلاری محتاج ائدر و اونلاردا آیری شهرلره گئدرلر.

ت ـ او حضرتین بیر آیری حدیثینده واردیرکی: چون قادین لار کماله چـاتدیلار، آتـا بابالاری اونلارین ایشلرینده، آنا بابالاریندان اوستوندولر«نص» هر ایشین نـهایت کمـالیدیر. مثلا گئدیشده و او بیر حیوانین ان آرتیق یئگین گئتماغیدیر. یعنی او زامانکی دئیلیر«نصحـت الرجل عن الامر» بو آنلامدا دیرکی: سوروشـــماقلارین هاموسـینی سوروشـدوم و هـر نـه لازیم‌ایدی، دوشوندوم. بورداکی نص الحقایقدن قصد، بالغ اولماقدیرکی بـیر صغـیر، حـد تکلیفه چاتیر. بو بیر فصاحتلی کلمه و ماراقلی کنایه لردندیر.

یعنی او زامان کی قیز اوشاقلاری اوحده چاتدیلار، آتا طرفینده کـی اقربـالر اگر محـرم اولسالار، آنا طرفینده کی قوهوملاردان اوستوندولر. یعنی قارداشلار و عمی‌لر اگر ایسته سـه لر، آنادان دا قاباق اونی اره وئره بیلرلر.

حقاقدان قصد، آنا ایله آتانین یاخین آداملاری، بیر قیز اوشاغی اوسـته چـارپیشـماقدیر. اوردا ساواش و دشمانچیلیق قاباغاگلر یعنی منیم سندن آرتیق بونالیاقتیم وار. بـو آنلاییـش دا(حاقته حقاقا، جادلته جدالا) کیمی‌دیر. و بیرده دئیبلر نص الحقاق، عاغیلین کمـالیدیر و اودا بالغ اولماق کیمیدیر و امامیندا قصدی بو سوءزی دئمکدن، او زاماندیرکی بوتوولوکـده حاقلار و حؤکم‌لر واجب اولورلار و نـص الحقـایق، روایـت ائده‌نیـن فیکرینـده حقیقـت کلمه‌سینین چوخلاندیرما و توپلومودور.

بو معنانی(ابوعبیده قاسم‌ابن سلام) بیان ائدیبدیر اما منیم فیکریم بودورکی، بـوردا نـص الحقاقدان مقصد، بیر قیز اوشاغینین بالغ اولماسیدیرکی ائوله‌نیب یا حاققینداتصرف ائده‌بیلـر. بو سؤزون بنزه‌ریشی عربجه حقاق(دوه) دیر و حقاق، حاق و حاققاکلمه‌سـینین تکی‌دیـر و

او بیر دوه دیرکی اوچ یاشی قورتالیب، دوردونجی یاشا گیریر و بو بیر زاماندیرکی او دوه، مینیش وئره‌بیلر یا یول گئده بیلر. حقایق‌ده حقه‌نین توپلومودور و بونلارین هر ایکسی‌ده بیر آنلامدا دیلار. اما بو سؤز عرب بیچیمینده، قاباقکی دئیلن معنایه چوخ بنزه‌ریشی وار. اوناگوره بوردا آچیق جا، سویلندی.

ث ـ او حضرتین سؤزلرینده. بئله گلیبدیر: ایمان بیر آغ نقطه کیمی دیرکی، أوره‌ک لرده تاپیلار. هر اندازا ایمان آرتیق اولا، هامان اندازا آغلیقی آرتیرار. سیدرضی بئله بویورور: لمظهٔ بیر آغ یا اونا بنزه‌ر بیر نقطه‌دیر. و بو آنلامداندیر، فرس المظ: یعنی آتین دوداغیندا آغ واردیر.

ج ـ بیر حدیثینده بئله گلیبدیر کی اگر بیری، بیرنفردن آلیجی اولا. یعنی ظنون؛ اما بیلمیه کی آلابیلر یا یوخ، اگر آلا بیلسه اونا واجبدیرکی، اوتن ایلین زکاتینی ده، وئرسین. و ظنون بیر مالدیرکی بورج آلانین بوینونداڍیر. چون، بورج وئره‌ن بیلمیرکی او مال، اوندان آلیناجاق یا یوخ؟ اگر شکی اولا کی آلیناجاق یا آلینمیه‌جاقدیر، آلسا، گره‌کدیر گئچمیش گونلرین زکاتینی وئرسین. یعنی«ظنون بورجی» بیر مالدیرکی بورج وئره‌ن اونی بورجلودان آلا بیله‌جک یا یوخ؟ بورج وئره‌ن بوردا، گاه اومودی وار گاه اومودی یوخدور.

بو بیر فصاحتلی سؤزدور. هابئله اگر سن، هر نئی آختاراسان اما بیلمیه‌سن کی تاپاجاقسان یا یوخ؟ بو، هامان ظنون دور. بو آنلاییشدا اعشی‌نین بیر سؤزی واردیر: اگر خیال اولوناکی چولده بیر قویدا سو واردیر یا یوخ؟ او قویو حسابا گلمز چون سسلی یاغیشدان کی فرات کیمی جوشغون و داشغین اولور، گمی‌نی یا ئوزگونچی‌نی آیاقدان سالیر، داها خبر یوخدور.

جد، اسکی بیر قویودور، چولده و ظنون بیر قویوردورکی، بللی دگیل سویی واردیر یا یوخ؟

چ ـ او حضرتین بیانیندا دیر او زامانکی بیر پارا عسکرلرینی یولا سالیب محاربه‌یه یوللوردی بئله بویوردی: هر قه‌ده‌ر باجارساز، ئوزیزی قادین لاردان کنار ائدین. بو آنلامدا دیرکی اونلاری یا دیزا سالمییون أوره‌گیزی اونلارا مشغول ائتمییون و اونلارا یاخین

دولانمییون کی غیرتی سست ائده‌ر و گئتمک فیکرینی باشدان چیخاردار. دشمانی قوغماقدا قوچاق اولابیلمه‌سیز. میداندا دشمانلا ئوز ئوزه دورابیلمه سیز و هر زاد کی سیزلری، قارشیلاماقدان ساخلاسا(اعذب عنه یا اعذاب) دئمک اولار. عاذب و عذوب اودورکی، یئیب ایچمه‌دن منع اولونوبدور.

ح ـ او حضرتین سؤزلریندندیر: او قمار اویونونا بنزه ریشی وار کی اول اویونوندا آپارماغی گؤزلور. بوردا«یا سرون» او آداملاردیلارکی قمار اوخلارینی، کسیلن دوه‌لر اوچون آتارلار. «فالج» بوردا غالب اولان و اوغورلی آنلامیندا دیر: نئجه کی دییرلر«فلج علیهم و فلجهم» یعنی حریفلره غالب اولوب، آپاردی. بیر رجز اوخویان دئمیشدیر:«فالجی» گوردوم کی غالب اولدی.

خ ـ حضرت او سؤزلرده‌کی بویورور: محاربه چتین لیگه گئچنده، بیز ئوزیمیزی، حضرت پیغمبر ایله ساخلارو. یعنی بیزلردن هئچ کیم اونون کیمی دشمانا یاخین اولماز ایدی...

بو سوزون آچیق آنلامی بودورکی، دشماندان قورخماق فیکری آرتیراندا و هامی زورا دوشنده، مؤسلمانلار پیغمبر اولان طرفه قاچاردیلار و اوندان ایستر دیلر اونلارا یاردیم اولسون. بئله زاماندا، الله، پیغمبرین وجودی برکتیندن، اونلاری غالب ائده‌ردی.

او حضرتین سؤزی کی بویورور:«اذا احمر البأس» محاربه‌نین موشگول اولماغینا اشاره دیر و بو آنلامدا نئجه سؤز دییبلر و اونلارین یاخشیسی بودورکی، حضرت امام علی(ع). محاربه‌نین قیزقین لیگی‌نی اوتون ایستی‌سینه بنزه‌دیر. بو سؤزه حضرت پیغمبرین سؤزی شاهددیر کی«حنین» محاربه سینده، چون جاماعاتین ساواش ائتمه سینی گوردی و او هامان «هوازن» محاربه سی‌ایدی، بئله بویوردی:

«الان حمی الوطیس» «وطیس» اود یاندیران یئردیر. اللهین پیغمبری، ساواشین قیزقین الدوغونی، الولانیب یانماغینا بنزه‌دیبدیر.

بئله‌لیکده بوبولوم باشا چاتدی، ایندی اولده‌کی یولوموزا قئیده‌ک.

۲۶۱ ـ چون معاویه‌نین یاردیم‌لری الینده، انبار شهرینین چاپیلماغینی ائشیتدی.

ئوزی مینیک سیز یولا دوشوب نخیله‌یه چاتدی. نخیله‌لیلر اونولا بیرله‌شیب دئدیلر: ای مؤمن‌لرین آغاسی! بیز سنین عوضیندن اونلارا کفایت ائده‌ریک. او حضرت بویوردی: سیز ئوز باشیزی ساخلییه بیلمیرسیز، نجور آیری ایشده منه یاردیم اولا بیلرسیز؟

اگر مندن قاباق جاماعات والی‌لرین الیندن سیزیلدیردی‌لار، بوگون من جاماعاتین جفاسیندان شکایت ائدیره‌م. ائله بیل کی من اونلارین تابعی‌یم و اونلاردا منه باشچی دیلار یا من محکومام، اونلار حاکیمدیلر!

سیدرضی بویورور: امام(ع) بو سؤزلری ئوزین بیر دانیشیق‌دا بیان ائدیر. منده بوردا او سؤزلرین قیسسالمیشینی گتیردیم.

ایکی نفر یولداشلاریندان، اونون یانینا گلدیلر، بیری دئدی: من ئوزوم و قارداشیمدان سوای بیر کیمسه یوخومدور، اما ای مؤمن‌لرین آغاسی، بیزه هر امر ائتسن. دالینجا گئده‌ریک. امام(ع) بویوردی کی: سیز، هاردا من ایستین ایشی گوره بیلرسیز؟ الیزدن بیر ایش گلمز!

٢٦٢ ـ روایت اولوبدورکی«حارث ابن حوط» حضرتین یانینا گلیب دئدی: فیکر ائدیرسن کی من، جمل محاربه سینی سالانلاری آزقین بیلره‌م؟ بویوردی: حارث! سن آلچاق نظرله باخدین! یوخارییه دریندن فیکر ائتمه‌ئییب حیران قالمیسان! سن، نه حاققی و اونون اهلینی تانیرسان و نه، باطلی و باطلده اولانلاری تانیرسان، تا بیله‌سن اونلار کیمدیلر؟

حارث دئدی: من سعیدبن مالک و عبدالله‌ابن عمرله بیرلیکده، قیراغا چکیلریک! امام(ع) بویوردی: سعیدبن مالک نه حاققایاردیم اولدولار و نه باطله ساری گئتدیلر!

٢٦٣ ـ شاه‌لاریله اوتوروب دورانلار، اصلانا مینن‌لر دیلر. او مقامین حسرتینده دیلر اما، او، ئوز مقامینی هامودان یاخشی بیلیر.

٢٦٤ ـ او بیری‌لرین قالانلارینا یاخشیلیق ائدین تا سیزینده قالانلاریزا یاخشیلیق ائتسین‌لر.

٢٦٥ ـ اگر بیلیجی آداملارین سؤزلری دؤز اولسا، درماندیر. اگر یالان اولساآغریدیر.

٢٦٦ ـ بیر کیشی اوندان ایسته‌دی تا، ایمانی اونا تانیتدیرسین، بویوردی: صاباح منیم

یانیما گل تا آداملار ایچینده جاوابینی وئریم. کی اگر منیم دئدیگیمی اونودسان، بیر آیری‌سی یادیندا ساخلاسین. نیه‌کی دانیشماق هولکه‌یه ن بیر أوودور کی بیری اله گلسه، او بیریسی الدن چیخار.

سیدرضی بویورور: بیز، امامین او کیشی‌یه وئرن جاوابی‌نی‌کی بویورموشدی ایمان دورد قسم دیر، قاباقدا دئمیشدیک.

۲۶۷ ـ ای اینسان! گلمه‌میش گونون غصه‌لرینی بوگونه قاتما. نیه‌کی اگر صاباح سنین عمریندن اولسا، تانری اونون روزی سین، یتیره‌جکدیر.

۲۶۸ ـ یولداشین او اندازا سئوکی، اندازادان چیخماسین. شاید صاباح سنه دشمان اولا. هابئله دشمانیله او اندازا کینه‌لی اولماکی، شاید صاباح سنه یولداش اولا.

۲۶۹ ـ دونیانین آداملاری، دونیا ایشلرینده، ایکی جوردولر: بیری اودروکی دونیا اوچون ایشلر، آخیرتدن قالار. همیده قورخار میراثچیلاری یوخسول قالسین‌لار اما ئوزینین آخیرت یوخسولی اولماغینداان خبری یوخدور. اوناگوره یاشایشین ئوزگه‌لر راحاتچیلیغی یولوندا فنا ائده‌ر. بیریده اودورکی دونیادا اخرتی اوچون ایشلر. دونیایه باخمییه‌راق مقدر اولموش روزیلردن فایدالانار. یعنی هر ایکی فایدانی اله گئچیردیب و هر ایکی دونیانی آلیبدیر. تانری یانیندا دا ئوزی سولودور، هر نه تانری‌دان ایسته‌سه وئره‌جکدیر.

۲۷۰ ـ روایت دیرکی«عمربن خطاب» زامانیندا، کعبه‌نین زینت‌لریندن و اونلارین بوللاشماق و چوخلوغوندان دانیشیق اولدی. بیر آزی دئدیلر: اگر اونی ساتاسان و اونون پولی ایله مؤسلمانلارین قؤشون لارینی تامین ائده‌سن، چوخ یاخشی اولار. نیه‌کی کعبه‌یه بزه‌ک لازم دگیل. عمر ایسته‌دی بو ایشی گورسون حضرت علی‌دن مصلحت ائتدی. او حضرت بویوردی: قرآن پیغمبره نازل اولدی، او زامان ماللاری دورد بولوم حسابلار دیلار:

مؤسلمانلارین مالی کی حساب ئوزی ایله گره‌کدیر میراثچی‌لار آراسیندا بؤلونسون.

محاربه غنیمتی گره‌کدیر مستحق‌لر آراسیندا پایلانسین.

بئشده بیری ساخلانیلسین.

بیریده صدقه‌لر دیلر کی اونلاری بللی اولونموش یئرلرده ایشله‌در دیلر.

اوگون کعبه‌نین زینتی واریدی، اللهدا اونی هامان حالدا ساخلادی و ئوز حالیندا قویدی. سنده اونی، ئوز یئرینده ساخلا. اونودوب یا ئوز باشینا أوتورمه کی اللهدان گیزلین دگیل. عمر دئدی: اگر سن اولماسایدین، بیز آدی پیسه چیخمیش لردن اولاردیق داهازینت‌لره ال وورمادی.

۲۷۱ ـ روایت اولوبدور، ایکی نفر اوغرونی کی تانری مالیندان اوغورلو ائتمیشدیلر. اونون یانینا گتیردیلر. اونلاردان بیری،«بیت‌المال» قولی ایدی. بیریسی‌ده آیری کیمسه‌نین قولی ایدی بئله بویوردی: اوکی اللهین مالیدیر، تانری مالیندان یئیب دیر اونا حد وورولماز. اما او بیرینه حدووروب الین چاپدیلار.

۲۷۲ ـ اگر بوردا آیاقلاریم بودوره‌مه‌سه، چوخ زادلاری ده‌ییشه ره‌م.

۲۷۳ ـ بو دونیانین، تانری بنده‌لری، حتی چوخ چالیشقان، حیله‌ائده‌ن و باجاران اولسالاردا، او بویوران و تقدیر ائده‌ندن چوخ اله گتیره بیلمزلر. عاجز و گوجسوز بنده‌لرین، تقدیر اولونموشا ال تاپماق اوچون قاباغین آلمیوبدور هر کیم بونی دوشونسه، او ایستکده ایش گوره‌ر و هامودان آرتیق فایدا آپارار. اما هر کیم اوندان گؤز أورته یا شبهه‌له نه، هامودان آرتیق زیبانا دوشنلردندیر. چوخ نعمت صاحبلری، نعمت‌لره توغلانیب، عذاب طرفینه یاخین‌لاشار. چوخ مبتلالار وار کی تانری اونلاری سیناقا چکیر تا نعمت وئرسین. بوناگوره‌فایدا آپاران‌تانرییه، چوخ شوکر ائت، تلسمه‌حاققیندان آرتیق دا ایسته مه.

۲۷٤ ـ بیلگی لریزی بیلمه‌مز لیکده و اینا ندیغیزی شک ائتمکده، باشا سورمیيون. ائله‌کی بیلدیز، او بی‌ـلگی لرین اوستونده ایشلییون. یا ائله‌کی ایناندیز، قاباغاگئدین.

۲۷۵ ـ تاماه بیر نئجه لیک دیرکی آدامی سوسوز آپارار، سوسوز گتیره‌ر. ضامندیر اما سؤزی اوسته دورماز. چوخ ایچن لر واردیلار کی دویمامیشدان بوغازلاری توتولار. چوخ سئویندیره‌ن ده‌یه‌رلی زاد وارکی ایتیرماغینین غصه‌سی آرتیقدیر. آرزی لاروار، گؤزلرین قاباغینی توتار. گاهدان او آدامائوز چئویره‌ر کی اونون دالیسی جاگئتمز.

۲۷٦ ـ ای منیم اللهیم سنه پناه گتیریره‌م بوندان کی ائشیگیم جاماعاتین گؤزونده،یاخشی اما ایچه‌ریم‌سنین یانیندا پیس‌اولا جاماعاتین‌یانیندا ریا ائدیب ئوزیمی‌یاخجی بیلیندیره‌م بیر

حالداکی سرلریمی ئوزومدن ده یاخشی بیلرسن.

سنه پناه گتیریره‌م بوندان کی ئوزده یاخشی اولدوغومی هامویا گوستره‌م اما پیس عمل لریمی یانیوه‌ن گتیره‌م. و ئوزومی بنده‌لره یاخینلادیب، سنین رضایتیندن کناردا قالام.

۲۷۷ ـ آند اولا او تانریه کی اونون قدرتیندن بیرقارانلیق گئجه‌نی باشا آپاردیق. گئجه‌نین قالانیندان ایشیقلی گوندوزون گلمگی بللی دیر. بئله‌سی یا ائله‌سی یوخدور.

۲۷۸ ـ بیر ایشین آز اولوب فایدالی اولماغی، چوخ گورولوب فایداسیز و یورقونلوغون‌دان یاخشی دیر.

۲۷۹ ـ گرمستحب‌ایش، واجب بیرایشه ضرروورسا، اومستحبی‌أوتورون.

۲۸۰ ـ هر کیم ئوزین مسافرتی، یا دینا سالسا ئوزین اونا حاضر ائده‌ر.

۲۸۱ ـ فیکر ائتمک، گورمک کیمی اولابیلمز. نیه‌کی ممکن دور گؤزلر یانلیشادوشه اما عاغیل، گؤستریش ایستیه‌نه خیانت ائتمز.

۲۸۲ ـ سیزایله اویودون اورتاسیندا، غفلت‌دن بیر پرده آسیلیدیر

۲۸۳ ـ سیزلردن عاغیلی آزاولان ایشی آرتیرار کی گره‌کدیر آرتیرمییه ایدی اما عاغیللی اولانیز ایندی گورمه‌لی ایشی یوبالدار.

۲۸۴ ـ علم ئویرنمک بهانه آختارانلارین عذرینه قارشی دیر.

۲۸۵ ـ هامونی تله سیک چاغیرارلار اما هامی وول ایسته‌رلر. هامویا بللی بیر زامان وئریرلر اما اونلار، یوبانیرلار.

۲۸۶ ـ جاماعات، بیرزادا خوش حالینه اولسون دئمزلر نیه‌کی زمانه اونون اوچون بیرپیس گون ساخلییوبدور.

۲۸۷ ـ او حضرتدن تقدیرین آنلامین سوروشدولار، بویوردی: بیرقارانلیق یولدور. اورا، گئتمین. درین دنیزدیر. اولمییه اونا دوشه سیز. او، تانری سرلریندندیر، اونی آچماق اوچون، ئوزوزی یورمییون.

۲۸۸ ـ اگر تانری ایسته سه بیر بنده سینی دوشگون ائده، اونی علم ئویره نمکدن مانع اولار.

٢٨٩ ـ اوتن زامانلاردا بیرقارداشیم واریدی کی، تانری یولوندا منله قارداشلیق ائده‌ردی و اونون(دونیانی کیچک بیلمک خاطرینه) مقامی یانیمدا بؤیوک ایدی. قارنی اونا حکومت ائتمز ایدی، تاپابیلمه سه ایدی، آرزی ائتمزدی. تاپدیغینی ده چوخ ایشلتمزایدی. چوخ آز دانیشاردی. او دانیشاندا، آیری دانیشانلار سؤزده قالاردیلار. سوروشانلارین ئویره‌نمک عطشین، سوندوره‌ردی. آلچاق کونول ایدی، اما گؤزلرده عاجز گورونردی. ایش گؤرنده اورمانلیق اصلانی یا چؤل ایلانی تکین ایدی. تا قاضی یانینا گئتمه سه ایدی، حجت گتیرمز ایدی. عذری اولانی دانلامازدی تا، عذرینی بیر بهانه ایله ائشیتسین. آغری لاردان سیزلامازدی مگر او زامان کی، توختامیش اولایدی. هر نه دئسه ایدی، بیتیره‌ردی. ایش گورمه دیگینه ده آغیزآچمازدی. اگر دانیشیقدا اونا غالب اولسالایدیلر، دینمه مزلیک ایله مغلوب اولماز دی. ائشیت مگه دانیشماقدان چوخ کونول وئره‌ردی. اگر بیر زاماندا ایکی ایش قاباغینا چیخسالایدی، فیکرینه سالاردی کی هانسی هوسدندیر تا اونی، آتسین.

ایندی سیزلرده، بو نئجه لیکلرده اولون و اونلاری تاپماقدا بیر بیریزه سبقت توتون. باجارماسازدا بونی بیلین کی آزتاپماق هاموسین الدن وئرمکدن یاخشیدیر.

٢٩٠ ـ تانری ئوزی اوچون عاصی اولماغی قدغن ائتمه سه ایدی ینه واجب ایدی کی اونا عاصی اولونماسین.

٢٩١ ـ قیسین اوغلی اشعثه کی اوغلی ئولموشدی بئله بویوردی: ای اشعث: اگر اوغلون اوچون کدرلی اولموسان، حاقلی سان چون قوهوملوق سببین دندیر. اما اگر دوزوملی اولسان، تانری یانیندا اجرین واردیر. ای اشعث! بو اللهین حؤکمی دیرکی گلیبدیر. اگر صبر ائده‌سن اونون یانیندا اجرین واردیر اما اگر ناله ائده‌سن، چون سنین حاققیندااللهین تقدیری جاری دیر گناه ائدیرسن.

ای اشعث! اوغلون دونیایه گلنده سنی سئویندیردی اما او، سنه بلا و سیناق ایدی. سنی غصه‌لندیردی اما یئرینده اجر و باغیشلانماق واردیر.

٢٩٢ ـ پیغمبرین مزاری أوسته، اونی توپراغا تاپشیراندا بویوردی: دوزمک یاخشی دیر، اما سنی الدن وئرمکده، یوخ. اوخشاماق پیسدیر مگر سنین وفاتیندا. مصیبتین آغیردیر. اما

سندن قاباق یا سونرا کیلار آغیر دگیل‌لر.

۲۹۳ ـ عاغیلسیزلارا یولـداش اولمـا چـون او ایشـلرینه سـندن اوتـری بـزه‌ک وورار، سئوه‌رکی سنیده ئوزی کیمی ائتسین.

۲۹٤ ـ بیری اوندان دان ایله باتی نین ئولچی سین سوروشدی، بئله بویـوردی: گونشـین بیرگونلوک یولی قه‌ده‌ردیر.

۲۹٥ ـ یولداشلارین اوچ بؤلوم دیلر. دشمان لاریندا اوچ بؤلوم دیلر. امـا یولداشـلارین: بیری یولداشین بیریده یولداشین یولداشی او بیری‌دشمانین دشمانیدیر. اما دشـــمان لاریـن: بیری‌دشمانین بیری ده یولداشین دشمانی او بیریده دشمانین یولداشیدیر.

۲۹٦ ـ بیر نفری گوردی‌کی‌دشمانینین زییانینا ایشلیر عین حالدا ئوزینـه‌ده زییـان وورور، بئله بویوردی: سن او آداما بنزیرسن کی نیزه‌نی ئوزینه تاخیر تا دالدا کینی ئولدورسون.

۲۹۷ ـ اویودلار نه قه‌ده‌ر چوخدولار، اما اویود ائشیده‌نلر آزدیلار.

۲۹۸ ـ هر کیم دشمانچیلیقی آرتیرا، گناه ایش گورور. هر کیم واز گئچیـــب دال اوتـورا آیاق آلتیندا قالار. هر کیم محاربه‌یه باشلییا، الله‌دان قورخماغا فیکری قالماز.

۲۹۹ ـ او گناه‌دان ایکی رکعت توبه نامازی قیلماغا زامانیم اولسا منی کدرلندیرمز.

۳۰۰ ـ اوندان سوروشدولار: تانری نئجه بشرین حسابینا یتیشـــر، بـیر حـالداکی سـایدا چوخدولار؟ بئله بویوردی: هامان قسم کی اونلارا روزی وئـــره‌ر، سـایلاری دا چوخـدور. داها سوروشدولار، نئجه حسابلارینا یتیشر؟ بیر حالداکی اونی گؤرمورلر؟ بویوردی: هامـان قسم‌کی روزی وئریر اما اونی گؤرمورلر.

۳۰۱ ـ سندن خبر گتیره‌ن، سنین عاغلین اندازاسینی بیلیندیره‌ر. اما یازی‌لارین آرتیق‌لاشـا و گؤزه‌للیک جه سؤزون یتیره‌ر.

۳۰۲ ـ او کیمسه‌کی بؤیوک بلایه قالیبدیر، او قه‌ده‌ر دؤعا محتاجی دگیل کـــی بـیر نفـر بلایه توتولمییان، بلایه انتظار چکیر.

۳۰۳ ـ بوتوولوکده بشر، دونیانین بالاسی دیلار. بیر اینسانی، آناسـین سـئومه‌گینـه گوره دانلامازلار.

۳۰۴ ـ یولچونی، تانری یوللایوبدور. هر کیم اونا مانع اولا، تانرییه مانع اولوبدور و هر کیم اونا بیرزاد باغیشلیه، تانرییه باغیشلیوبدور.

۳۰۵ ـ جومردین، غیرتی واردیر هئچ زامان زنا ائتمز.

۳۰۶ ـ قؤرولاماغا، اجل یاخشی گؤزه‌تجی‌دیر.

۳۰۷ ـ اوغلی ئولن یاتابیلر اما مالی گئدن یاتا بیلمز. بو سؤزون آنلامی بودورکی، اوغول ئولومونه دوزه بیلیر اما مالین گئتمگینه دوزه بیلمیر.

۳۰۸ ـ آتا بابالار ایله ائولادین آراسیندا یولداشلیق بیناسی اولماق، اونلارین آراسیندا، محبت یارادار. قوهوملوق محبته چوخلو احتیاجی‌وار اما، محبت قوهوملیغا اوقه‌ده‌ر محتاج دگیل.

۳۰۹ ـ مومن‌لرین ظن ائتمه‌لریندن چکینین چون‌کی تانری، حاق سؤزی اونلارین دیلینه قویوبدور.

۳۱۰ ـ بیر بنده‌نین تانرییه ایمان گتیرمگی، دوز اولا بیلمز مگرکی، تانرییه آرخائین‌لیقی الینده کیندن چوخ اولا.

۳۱۱ ـ او حضرت انس‌بن مالکی بصره‌ده طلحه و زبیرین یانینا یوللادی تا بیر حدیثی اونلارین یادینا سالسین کی حضرت رسول(ﷺ)دان ائشیتمیشدی. انس، او پیغامی یتیرمه‌ییب، قائیداندان سونرا دئدی:«یادیمدان چیخدی»

حضرت(ع) بویوردی: اگر یالان دئیرسن، تانری سنی آغ و پارلییان دردده سالسین کی، عمامه‌ده اونی أورته بیلمه‌سین.

او زاماندان بری اونون ئوزینده بیر آغ تاپیلدی. داها هئچ کیم اونی نقاب‌سیز گورمه‌دی.

۳۱۲ ـ کونول‌لرین سئوه‌نی و سئومییه‌نی واردیر. اگر أوره‌کلری سئومه لی ایشلر حاققیندا، ایشله دیب یا گری اوتوراسان، هامان واجب ایشلر سیزه کفایتدیر.

۳۱۳ ـ قرآندا سیزلردن قاباق و سیزلردن سونرا کیلرین و هابئله ایندی نجور کئچینمه‌لی سیز، هاموسینین حؤکمی واردیر.

۳۱۴ ـ داش هاردان آتیلیب، اورایا قایتارین. نیه‌کی، آزغین ایشه، پوزغون جاواب

گره کدیر.

۳۱۵ ـ ئوز یازیچی‌سی عبیدالله‌بن رافعه بویورور: بویاق قابینین ایچینه لیقه سال. قلمین اوجونی ئوزین ائت. سطرلری بیری بیریندن آرالی توت. حرف‌لری بیری بیرینین یانینا یاز! بئله ایش گؤزه‌ل یازماق اوچون یئرلیدیر.

۳۱۶ ـ من مؤمن‌لرین آقاسی‌یام اما مال، پیس آداملارین آقاسیدیر. آنلامی بودورکی مؤمن‌لر مندن اطاعت ائده‌رلر اما چوروک آداملار، مال‌لاریندن اطاعت ائده‌رلر. نئجه‌کی بال آری لاری، آنا آری دالیندا اولارلار.

۳۱۷ ـ بیر یهودی اونا دئدی: پیغمبریزی توپراغا تاپشیرمامیشدان، اونون حاققینداااختلاف ائتدیز. او حضرت بویوردی: بیزیم اختلافیمیز خلافتینده ایدی نه کی اونون یولوندا. اما سیزلرین آیاغیز دنیز سویوندان قورومامیشدی کی دئدیز: نئجه‌کی اونلارین الله‌لاری واردیر، بیزه ده بیر تانری قاییر! اودا بویوردی: دوغروسی سیزلر چوخ قانماز آدامسیز.(اعراف سوره سی آیه ۱۳۸)

۳۱۸ ـ اونا دیدیلر: نجور حریف‌لری ازدین؟ بویوردی: بیر آدام گورمه‌دیم کی ئوز سینماغیندا منه یاردیم اولماسین. بونا اشاره‌دیرکی منیم قورخوم، اونلارین أوره‌گینی تیتره‌دیردی.

۳۱۹ ـ اوغلی محمدبن حنفیه‌یه بویوردی: اوغلوم! من سنین یوخسوللوقوندان قورخورام. اودورکی، تانرییه پناه آپار. چون یوخسول لوغون دینه زییانی واردیر. عاغیلی چاشدیرار دشمانچیلیغی آرتیرار.

۳۲۰ ـ بیریسی اوندان بیر قاریشیق دولاشیق مسأله‌لردن سوروشدی. اونا بئله بویوردی: بیلمکدن اوتری سوروش، لاکن اینجیتمه. چون‌کی بیلمییب اویره‌نن هامان بیلندیر. اما انصافسیز بیلن هامان بیلمیین دیر.

۳۲۱ ـ عبدالله‌بن عباسه کی او حضرتین عقیده‌سینین ترسه سینده یول گوسته‌ریردی بئله بویوردی: یئری واردیر منه یول گوسته‌ره سن. اگر من قبول ائتمه‌دیم، اوندا منیم اطاعتیمده اولمالیسان.

٣٢٢ ـ بئله روايت اولوبدوركی او حضرت صفين محاربه سيندن سونرا كوفيه قائيداندا و(شبامی) لارين يانيندان گئچنده قادين لارين اوخشاماق سسلرينی، صفين‌ده ئولن‌لر حاققيندا، ائشيتدی.«حرب‌ابن شر حبيل شبامی» آديندا باشچی‌لاری او حضرتين يانينا گلدی. امام(عليه السلام) اونا بويوردی :ائشيديره‌م كی قادين لاريز سيزلره اوستون‌لوک ائديرلر. نه اوچون اونلاری اوخشاماقدان مانع اولمورسوز؟

حرب، پياده گليردی اما او حضرت مركبه مينميشدی، اونا بويوردی: بوردان قائيت! سن كيمی‌لرين منيم يانيمدا پياده گلمگی، حاكيم اوچون بلا سببی و مؤمن‌لره اسگيک‌ليک گتيره‌ر.

٣٢٣ ـ نهروان‌دا ئولن خوارجين يانيندان، كئچنده بئله بويوردی: وای اولسون سيزين حاليزا! سيزلری توغلييان كيمسه، سيزلره زيبان ووردی!

سوروشدولار: ای آقا كيم اونلاری توغلادی؟

بويوردی: آزديران شيطان و امر ائده‌ن نفس، اونلاری آرزی لارينا چاتديرماق هوسيله توغلادی. اونلارا يول گوستردی، غالب اولماقی موشتولوق وئردی. بو سبب‌لر ايله اود ايچينه سالدی.

٣٢٤ ـ گيزلينده تانرييه مان ايش گورمييون، چون‌كی گوره‌ن (تانری) ئوزی حؤكم ائدن‌دير.

٣٢٥ ـ ائله‌كی محمدبن ابی‌بكرين ئولوم خبرين ائشيتدی، بويوردی: بسيزيم غصه ميز، اونلارين سئوينماقلاری قده‌ر دير. يالنيز اونلاردان دشمانچيليق آزالدی اما بيزدن يولداشليق آزالدی.

٣٢٦ ـ او حضرت بويوردی: او نئچه ايل كی اينسانين، تانری يانيندا عذری اولار، آتميش ايلدير.

٣٢٧ ـ هر زامان گناه بير نفره اوستون گلسه، غالب اولمييه‌جكدير. هر كيمه پيس ليک اوستون گلسه، سيناجاقدير.

٣٢٨ ـ تانری يوخسول‌لارين روزی‌لرينی، وارلی‌لارين مالیندا قرار وئريبدير. بير

یوخسول آج قالماز مگر کی بیر وارلی اونون حـــاقیندان وارلــی اولا. بــو ایشــه گوره، آلله وارلی‌لاردن حساب چکه‌جکدیر.

۳۲۹ ـ عذر ایسته‌مگه احتیاجی اولماماق عذر ایسته‌مکدن شرافتلی دیر.

۳۳۰ ـ اللهین، هامودان آز حاققی بوینوموزدا بودورکی، اونون نعمت‌لری ایله اونــا گناه ائتمییه سیز.

۳۳۱ ـ تانری چئویک و آییق آداملارا، او زامانکی عاجزلر اطاعت ائتمک‌دن قیسساگلیب یا با جارا بیلمه‌سه‌لر، اطاعتی‌غنیمت وفایدا قراروئریبدیر.

۳۳۲ ـ موسلمان باشچیلار، یئر ئوزونده اللهین گؤزه‌تجی لریدیلر.

۳۳۳ ـ مؤمنین سئوینمگی، ئوزونده‌دیر. غصه‌سی، أوره‌گینده. کونلــی چــوخ گنیـش امـا نفسی چوخ آلچاقدیر. یئکه‌لیک ســاتماقدان آجیغــی گلــر. ریــا ائدیــب ئوزیــن جاماعاتــا گوسترمگی دشمان بیلر. اونون ئوزونتوسو چوخدور امــا چالیشــماغی آرتیقدیــر. سوســوق اولماغی چوخـــدور. چــوخ زامــان توتقونــدور. شــکر ائــده‌ر. دؤزوملــودور. فیکرده‌دیــر. ایستک‌لرینی بیرینه دئمز. وام تربه نیش لی‌دیر. یاواش یول گئــده‌ر. نفســی داشــدان محکــم دیر. آلچاق کونول‌لوکده قولدان اذیت سیزدیر.

۳۳٤ ـ اگر اینسان اجل و اونون آخیرینی گوره، آرزی‌یا و اونــون توغلانماقینــا دشــمان اولار.

۳۳۵ ـ هر کسین مالیندا، ایکی شریک واردیر: بیری وارث، بیریده حادثه‌لردیلر.

۳۳٦ ـ اگر بیریندن بیرزاد ایسته‌سه‌لر، تا وعده وئرمییوبدور، آزاددیر.

۳۳۷ ـ او آدام کی جاماعاتی تانرییه ساری چاغیریراما ئــوزی ایشــله‌میر، بــیر اوخ آتانــا بنزه‌رکی زهی اولمییان کمان ایله اوخ آتیر.

۳۳۸ ـ یلگی‌لر ایکی جوردور: بیری فطــری، بیریســیده اکتســابیدیر. اکتســابی بیلگی‌لــر فطرت ایله اولماسا، فایداسیزدیلار.

۳۳۹ ـ دوزگون فیکر، دولت ایله بیرلیکده اولا بیلر، اونولا گلر، اونولا گئده‌ر.

۳٤۰ ـ عفت یوخسول‌لوغون بزه گیدیر. شوکر ائتمک‌ده وارین بزه‌گیدیر.

۳۴۱ ـ ظالیملرین حساب وئره‌ن‌گونی، مظلوم‌لارین ظلم اولونان گونوندن چتین‌دیر.

۳۴۲ ـ بؤیوک وارلی اولماق، آداملارین الینده‌کینی آرزی ائتمه مکدیر.

۳۴۳ ـ سؤزلر، ساخلیان‌لارین یانیندا امانت‌کیمی دیلر و گیزلین‌لر آچیق. هر کیم گوردوگی ایشه مسؤول دور. آداملارین کمال عاغیل‌لاری، ناقص یا خسته‌دیر مگر کی تانری اونلاری ساخلییه. چون اونلاردان جاواب چه‌کن، اینجیدندیر. جاواب وئره‌نلرده سؤز ایچینده، بند آلیبلار. اونلاردان هر کیمین فیکری دوزگون اولسا، تزلیکجه رحمتی یا غضبی اونی قایتارار. اما هر کیمین دوشونجه‌گی اونلاردان داواملی‌دیر، بیر گؤز باخیم زاماندا زیبان گوره‌ر یا بیر کلمه اونی، بیر حالدان او بیری حالا سالار.

۳۴۴ ـ الله‌دان قورخون! چوخ آرزی ائده‌نلر آرزی لارینا چاتابیلمزلر، چوخ ائوتیکن‌لر، ائوینده اوتورمییوبدور. چوخ مال ییغانلار مال‌لارینی أوتوره‌رلر. شاید او مالّلاری حارام یولدان اله گئچیرتمیش دیلر یا بیر یوخسولا مال وئرمه میشدیلر. اگر حارام یولدان ییغیلا، نتیجه‌سینده گناهی بوینوندا قالار. حیف‌سیله‌نه حیف سیله‌نه تانری یانینا گئدر. بو دونیا و او دونیادا زییاندادیر.

۳۴۵ ـ گناه ایشلردن چیخمه‌مک، بیر جور، گناهدان ال چکماقدیر.

۳۴۶ ـ حیثیت و شرف، دونموش سوکیمی‌دیر ایسته‌مک اونی اریده‌ر. باخ گؤر ئوزین سویونی کیمن یانیندا توکورسن؟

۳۴۷ ـ یاراشیقدان چوخ بیرینی تعریف ائتمک، یالتاقلانماقدیر. اندازادان آز مدح ائتمکده، یا باجاریق سیزلیقدیر، یا پاخیل‌لیق‌داندیر.

۳۴۸ ـ گناه‌لارین آغیری او گناه دیرکی آدام اونی یونگول سانا.

۳۴۹ ـ هر کیم ئوز عیب‌لرینه باخسا، ئوزگه‌لرین عیبی‌نه باخماز. هر کیم تانری وئره‌ن پایا راضی دوشسه، الیندن گئده‌نه کدرلنمز. هر کیم ظلم اوچون قلینج چکسه، ئوز قانینی توکر. هر کیم باجارمیان ایشلرده ئوزینی آرتیق یورا، ئوزینی هلاک ائده‌ر. هر کیم ئوزینی بورولغانا سالا، بوغولار. هر کیم پیس یئره گئده، آدی پیسه چیخار. هر کیم چوخ دانیشا، چوخدا یانلیشاگئده‌ر. هر کیم چوخ خاطا ائده، اوتانماغی آزالار. هر کیمین اوتانماغی

آزاولا، گناه لاردان چکینمز. هر کیمین تقواسی یوخدور، أوره‌گی ئولـــی کیمیدیـر. أوره‌گی ئولنین‌ده یئری جهنمده دیر. هر کیم جاماعاتین پیسلیک‌لرینه باخسا، و اونی پیس بیلسه، امـا ئوزی اوپیس ایشلردن چیخسا، عاغیلی یوخدور. قناعت بیر مالدیرکی، قورتالماز. هـر کیـم ئولمه‌گی یادینا سالسا، دونیادا آزلیغا راضی دوشر. هر کیم بیله‌کی، دانیشـماغی اونـا عمـل حساب اولار، ئوزونه باغلی اولان لاردان سوای آیری سؤز دانیشماز.

۳۵۰ ـ ظالیمین اوچ علامتی واردیر: ئوزوندن یوخاری‌یه(تانرییه) فرمان آپارمـاز، کـافر اولار. ئوزوندن اشاغییا غالب اولماغیله ظلم ائدر. ظالیملره آرخـادوروب یـاردیمچی لیـک ائدر.

۳۵۱ ـ چتین لیکلر باشاچاتاندان سونرا، آچیق لیق‌لار ال وئره‌ر و بلاحلقه‌لرینین آردینـدا راحاتچیلیق اولار.

۳۵۲ ـ یولداشلارینین بیرینه بویوردی: ایشلریندن چوخونی قادین اوشـاقلاریوان بـاغلی اولما کی اگر اللهی سئوسه‌لر، الله‌دا اونلاری اونودماز، اگر تانرییـه دشـمان اولسـالار، سـن اللهین دشمانلاری ایله نه ایشین وار؟

۳۵۳ ـ بؤیوک عیب اودورکی بـیرزادی، بیرینـه عیـب بیلیرسـن. امـا ئوزیـن او عیبـه توتولموسان.

۳۵٤ ـ بیریسی بیرینه، او حضرتیـــن حضورینـده کـی بـیر اوغـلان اوشـاغی صـاحبی اولموشدی، بئله دئدی: گؤزلرین آیدین اولسون کی بئله بـیر آت مینـن دونیایـه گلـدی! او حضرت بئله بویوردی: ائله دئمه بلکه بئله دئی: باغیشلییان تانرییه شـوکر و بـو هدیـه سـنه مبارک اولسون، کماله چاتسین، یاخشی اولدوغودا سنه روزی اولسون.

۳۵۵ ـ او حضرتین عامل‌لریندن بیریسی بیر بؤیوک بنا تیکـدی. او حضـرت بویـوردی: گوموشلر ئوزلرینی، بللی ائدیرلر. بو بنا، سنین وارلی اولدوغون نشان وئریر.

۳۵٦ ـ اونا دئدیلر: اگر بیرینین ئوزونه قاپولاری باغلاسالار، روزی‌لری هاردان گلر؟ بئلـه بویوردی: او یئردن گلرکی ئولوم گله بیلر.

۳۵۷ ـ بیر جماعتی ئولولرینین حاققیندا، اونـلارا بـاش سـاغلیغی وئـردی و بویـوردی:

سیزین بو ایشیز سیز ایله باشلانمییوب، سیز ایله‌ده قورتالمیه جکدیر. او، یولداشلاریزدان بیریدیر. فیکر ائدین سفره گئدیبدیر، اگر سیزه ساری گلسه، گلیبدیر، گلمه‌سه سیز اونا ساری گئدیرسیز.

٣٥٨ ـ ای جماعت! نعمت‌لر بوللی اولان زاماندادا، گره‌کدیر الله‌دان قورخاسیز هامان جورکی گناهلارین عذابیندان قورخوسوز. هر کیمین مالی آرتیراندا، او مالی عذابلارا یاخین اولماق یولی بیلمییه، و ئوزونی اماندا فیکر ائده وبینا هر کیم یوخسول اولسا و او یوخسول‌لوغی اللهین سیناماقی بیلمه‌سه، ساوابی اورتادان گئده‌ر.

٣٥٩ ـ ای نفس الینده اسیر اولانلارا! دایانین کی دونیایه باغلی اولانی یالنیز ئوزونتوو آغری لارین دیشلری سسی، قورخودابیلر. ای اینسانلارا! ئوز نفسیزی یاخشی لادین! و اونلاری پیس اویرنج لره یاناشماقدان گوزله یین.

٣٦٠ ـ بیرینین آغزیندان چیخان سؤزه گره‌کمز پیس گمان اولا، بیر حالداکی یاخشی گمان اولا بیلر.

٣٦١ ـ هر زامانکی اللهه احتیاجین اولسا، باشلانیشدا اونون پیغمبرینه سلام و صلوات یوللا، سونرا احتیاجین ایسته. چون تانری دا او بؤیوکلوق وارکی، ایکی حاجت اوندان ایسته‌سن، اداایلر، بیرینی قبول ائدیب بیرینی یئرده قویماز.

٣٦٢ ـ هر کیم ایسته‌سه آبئیر و ناموسی یئرینده قالا، چارپیشمادان چکینسین.

٣٦٣ ـ گوجون چاتمییان یئرده بیر ایش گورسن یا زامانی چاتاندا بیر ایشه باشلامییه‌سن، یخمه‌لیکدندیر.

٣٦٤ ـ هله گلمیین دن سوروشماکی ندیر؟ چون ئوز وئرن‌لر، باشین قاتماغا کفایت ائده‌ر.

٣٦٥ ـ فیکر بیر دوری و پارلاق کوزگی‌دیر. عیبرت آلمالیلار سنی قورخودوب گؤستریش وئره‌ندیلر. سنه بونلار کفایتدیلر، اونی کی سئومیرسن، نفسی ادب ائتمک اوچون ئوزگه‌لره‌ده سئومیه سن.

٣٦٦ ـ علم ئویره‌نمک، ایشلنمگینه باغلیدیر. هر کیم بیلسه، اونی ایشله‌ده‌ر. نیه‌کی

بیلمک، ایشلتمگی چاغیرار. اگر قبول اولونا، فایدالانماق واردیر. اما ایشلنمه‌سه، بیلمک. ایشلتمکدن ئوزاقدا قالار.

۳٦۷ ـ ای جماعت! دونیا مالی بیر کیچیک و قوروموش، و با توتان بیتگی‌دیر کی گره‌کدیر او اوتلاقدان کنار گزیلسین. اوندان ال گوتورمک، اونی سئویب یئره سالماقدان یاخشیدیر. دونیادان بیر آزاجیق گوتورمک، چوخلو مال ییغماقدان صلاحلی‌دیر. چوخ گوتورمگین یوخسول اولماغی‌دا واردیر. اما هر کیم ئوزونی محتاج بیلمه‌سه، راحاتچیلیقی چوخدور. هر کیمین گؤزلرینه دونیا مالی خوش گلسه، قاماشماغیدا آردیندا واردیر.

هر کیم دونیایه عاشق اولا، دونیا اونون أوره‌گینی ئوزونتولریله دولدورار و او آغریلار، أورگینده چرده‌ک کیمی اویناقلار. بیر پارا فیکرلر اونون باشینی قاتار، بیر پاراسی غصه‌لندیره‌ر. ان سونوندا بوغاز توتولوب بیر بوجاقدا دوشر. سونرا اونی توپراغا تاپشیرارلار بیر حالداکی، أوره‌ک دامارلاری داها ایشله‌میر. ئولومی تانری الینده آما توپراغا تاپشیرماغی قارداش یولداشلار الینده چوخ راحاتدیر.

مؤمن آدام دونیایه عیبرت له باخار. احتیاجی اولان اندازا اوندان گوتوره‌ر. دونیانین سؤزلرینی خشم‌لی و دشمانچیلیق فیکریله ائشیده‌ر، چون اگر دئیلسه کی فلان آدام وارلی‌دیر، او قه‌ده‌ر چکمز کی دییرلر یوخسول اولدی. اگر بیر زامان اونون ئولمگ‌ینه سئوینسه‌لر، بیر زاماندا اولارکی، اولمادیغینا غصه‌له‌نرلر. بو دونیادا، بو،اینسانین باشینین یازی سیدیر. بیر حالداکی اومودسوزاولان گون هله چاتمییبدور.

۳٦۸ ـ تانری اونا اطاعت ائتمگه ساواب و اطاعتسیزلیگه عذاب قرار وئریبدیر تا بنده‌لرینی عذابدان قورتالیب، بهشته ساری آپارسین.

۳٦۹ ـ بو جماعتین بیرزامانی اولارکی قرآندان یالنیز بیر نشان و ایسلامدان یالنیز بیر آد قالار. او زامان، اونلارین مسجدلری کؤکوندن آباد اولار، اما ارشاد ائتمه‌دن خبر اولماز. اورانی تیکن‌لر و اوردا اوتورانلار، دونیانین پیس آداملاریندان اولارلار. هر جور فیرتینااونلاردان باش وئره‌ر. گناه و فساد ائده‌رلر. هر کیمده او گرکین لیکلردن قاچسا، ینه او طرفه چه‌کرلر. هر کیم دال اوتورسا، قاباغا آپارارلار. تانری بویورور: «ئوزیمه آند

ایچیره‌م اونلاری بیر گرگین لیگه سالارام کی، عاغیلی باشلاریندا اولانلاری و صبیرلی‌لریده حیرتده قالسین‌لار» و بئله‌ده ائده بیلر. بیز تانریدان بو غافل اولمالارین و خاطالارین باغیشلانماغینی ایستیریک.

۳۷۰ ـ روایت اولوبدور، آز منبر واردیرکی او حضرت،«ای جماعت» کلمه‌سین خطبه‌دن قاباق، بویورماسین. او بویوراردی: ای جماعت! الله‌دان قورخون کی الله، هئچ اینسانی بوش بوشونا یاراتمییوبدور تا اویونچاق اولسون. ئوز باشینادا بوراخمییوبدور تا هر نه بیلدی ائتسین. بورا اونون دونیاسی دگیل کی ئوزونه اوندان اوتری بزه‌ک ووروبدور. بورا، او آخیرتین یئرینده اولا بیلمز کی پیس باخیشلی‌لار خیال‌لاریندا بیلرلر. هئچ شئششه لی آدام چالیشماقیله دونیادان آرتیق فایدالانابیلمز و بیرلیکده اولا بیلمز او آدامیله کی آخیرت، اوچون بیر کیچیک ایش گوروبدور.

۳۷۱ ـ هئچ شرافت،«ایسلام» دینیندن فضیلتلی دگیل. هئچ عزیزلیک، تقوادن اونم لی دگیل. هئچ ایسته‌مک توبه کیمی نجات وئره بیلمز. هئچ خزینه قناعت کیمی اولماز. هئچ مال الله‌دان یتیشن روزی‌یه راضی اولماق کیمی یوخسول لوغین قاباغین آلماز. هر کیم الله‌دان یتیشه‌نه راضی اولسا، راحات یاشار. دونیانی ایسته‌مک و اونا یولداش اولماق، آغیر زحمت‌لرین آچاری و باش قاتان بیر آتدیر. تاماهجیل اولماق و پاخیل‌لیک اینسانی گناه‌لارا بولاشماق اوچون چاغیرارلار. پیس، هامی پیس لیکلری بیر یئره ییغار.

۳۷۲ ـ جابرابن عبدالله انصاری‌یه بویوردی: ای جابر! دونیا دورد زادا باغلیدیر:

ـ بیلن اینسان کی بیلگی سینی ایشله‌ده‌ر.

ـ قانماز آدام کی ئویره‌نمکدن قاچماز.

ـ باغیشلییان آدام کی باغیشلاماغیندا پاخیل اولماز.

ـ او یوخسول کی او دونیاسین بو دونیایه ساتماز.

اگر بیلیجی، علمی‌نی خاراب ائده، قانماز آدام ئویره‌نه بیلمز یا وارلی باغیشلاماغیندا پاخیل اولا، اوندا یوخسول، آخیرتین دونیا اوچون الدن وئره‌ر. ای جابر! هر زامان کی اللهین نعمت لری بیرنفرده آرتیرا، جاماعاتین‌ده ایسته مک‌لری آرتیرار. هر کیم تانریدان

اوتری او نعمت‌لری ایشله‌ده،تانری‌دا او نعمت‌لری آرتیرار. امـــا هـر کیـم او دییـن کیمـی نعمت‌لری ایشلتمه‌سه، الیندن آلیب یوخاچه‌کر.

۳۷۳ ـ ابن جریر طبری ئوز تـاریخ کتـابیندا، عبدالرحمـان‌ابن ابـی لیلـی فقیـه‌دن کـی حجاجین ضدینه محاربه ائتمک اوچون ابن اشـــعث ایلـه اونـون قارشـینا چیخمیشـدیلار، جاماعاتی محاربه‌یه قورشالائیب بئله سویلردی کی بـیرگون شـام اهلی‌نیـن گوروشـونده، علی(ع) دن ائشیدیم‌کی بویوردی:

ای ایمان گتیره‌ن‌لر، هر کیم گوره‌کی ظلم ائدیرلر یا بیر جماعتی پیس یـولا چـاغیریرلار، اما بو، أوره‌کدن راضی اولمیه، سلامت قورتالیب گناه‌دا ائتمییوبدور. هر کیم دیلـی ایلـه او پیس لری دانسا، جزاسینا چاتار اما أوره‌کدن دانانین یوکسـه ک لیـگی آرتیقدیـر هـر کیـم قلینج ایله او پیس‌لرین قارشینا چیخا تا تانری بویورانلار او جالانســین، و عنـاد ائده‌نلریـن سؤزلری یئرده قالسین، او بیر آدامدیرکی هدایت یولوندادیـر و ایمـان ایشـیقی اؤره گینـده پارلیر.

۳۷٤ ـ (بئله بیر سوزون تایی‌نی‌ده آیری یئرده بویورور): اونلاردان بیری، پیـس ایشـلری أوره‌ک و دیلده قبول ائتمیر. بئله بیر آدام یاخشی نئجه لیکلری کامل ائدیر. اونلاردان بـیریده پیس‌لری اؤره گینده پیس بیلر اما الینده و دیلینـــده اونـلاری دانمـیر بئلـه بـیر آدام، ایکـی شرافتلی نئجه لیکی خاراب ائدیر اما بـیرینی سـاخلیر. امـا بـیریده گورورسـن ال، دیـل و أوره‌کده، پیس ایشلرین قارشیندا دورمور. بوجور بیر آدام دیری‌لرین ایچینده اولسادا لاکـن ئولوکیمیدیر. بوتوولوکده یاخشی ایش‌لر(تانری یولوندا جهادا گئتمـک، یاخشـیلارا حؤکـم ائتمک و پیسی اونله‌مک‌دن...) اوستون دگیل‌لر و اونون قاباغیندا گنیـش دنـیزه آغیزسـویی سالماق کیمی دیلر. یاخشی یه حؤکم ائتمک و پیســی اونلـه‌مک، ئولومـی قاباغـاگتیرمز، روزی‌نی ده آزائتمز هامودان اوستون یاخشـییه حؤکـم ائتمـک و پیسـی اونلـه‌مک، ظـالیم حاکیمین یانیندا عدالت سؤزو دانیشماقدیر.

۳۷۵ ـ ابی جحیفه دئدی: او حضرتدن ائشیتدیم کـی بویـوراردی: اول زادکـی اونـدان سینارسیز، ال ایله جهاد ائتمکدیر اوندان سونرا دیل و اوندان سونرادا اؤره‌کدیـر. هـر کیـم

یاخشیلاری تانیماسا و پیس‌لری دانماسا ایچ ترپه نیشلری ترسه‌لیب، یوخاری‌لاری اشاغی و اشاغی‌لاری یوخاری اولار.

۳۷۶ ـ او حضرت بویوردی: حاق سؤز آغیر اولار اما دادلی‌دیر. باطل سؤز یونگول اولار اما خسته‌لیک گتیره‌ندیر.

۳۷۷ ـ بو امتین هامودان یاخشی سینا عذابدان آرخئین اولماق اوچون، تانری بویوروبدور: اللهین عذابیندان آرخئین دگیل لر مگر زیبان گوره‌نلر. بیرده بو امتین هامودان پیسینه تانری رحمتیندن اومودسوز اولماق اوچون بویوروبدور: تانری رحمتیندن یالنیز کافرلر اومودسوز دولار(اعراف ۹۹ و یوسف ۸۷).

۳۷۸ ـ پاخیل اولماق پیس‌لیکلری بیر یئره ییغار. او بیر نوختادیرکی هر پیس‌لیک اونولا چکیلیر.

۳۷۹ ـ روزی ایکی جوردور: بیری اودورکی سن آختاریرسان. بیریده اودورکی «او» سنی آختاریر «دالینجا گئتمه سن ده، او سنی تاپاجاقدیر اودورکی بیر ایلین غصه‌لرینی بیر گونده چکمه کی هر گونون روزی سی سنه کفایت ائده‌ر. اگر او ایل عمروندن سایبلا، تانری اونون گونده لیگی‌نی، یتیره‌جاقدیر. اگر عمروندن سایبلماسا، قسمتینده اولمیانا نیه غصه ائدیرسن؟ هر نه روزی تقدیرینده اولسا، بیر آیریسی سندن قاباغاگئچمیه جاق دیر و هئچ غالب اولان سنه اوستون گله بیلمز. بیرده تقدیرینده هر نه اولسا، یوبانمیه‌جاقدیر. (بو سؤزلر قاباقکی سؤزلرین ایچینده دئیلمیشدیر. اما بورادا گنیش و آچیقدیر. اودورکی کتابین اولینده اولان قرارا گوره بوردا ینی دن گتیردیک.)

۳۸۰ ـ چوخلاری وارکی سحری گوره‌ر اما آخشاما چاتماز. چوخ آداملار وارکی اول آخشام اونا پاخیل‌لیک ائده‌رلر اما گئجه‌نین سونوندا اونا آغلییوب اوخشارلار و حیف‌سی‌له‌نرلر.

۳۸۱ ـ سؤزی تا دانیشمامیسان، سنه اسیردیر، دانیشاندان سونرا، سن اونا اسیرسن، اودورکی دیلین ساخلا نئجه‌کی قیزیل گوموشی ساخلیرسان. چوخ زامان بیر سؤز بیر نعمتی آپارار یا بیر نعمتی گتیره‌ر.

۳۸۲ ـ بیلمه‌دیکلریندن دانیشما بلکه بیلدیکلریندن ده دانیشما. نیه‌کی تانری سنین عضولرین اوچون، بیر وظیفه قرار وئریبدیر و او عضولر ایله قیامتده سنه حجت گتیره‌جکدیر.

۳۸۳ ـ بوندان قورخ‌کی تانری سنی گناه ائده‌نده گوره یا اونا اطاعت ائتمیه‌سن،اوندا زیبان‌گوره‌نلردن اولارسان.گوجلی اولان‌زامان،تانری اطاعتینده گوجلی اؤل عاجر اولساندا، اونون حاقیندا‌گناه ائتمک‌لردن عاجز اول.

۳۸٤ ـ دونیایه باغلی اولماقدان کنار گز. بیر حالداکی اونون اعتباری یوخدور اگر یاخشی ایشلردن چیخماسان، زیبان گوره‌جاقسان. اونی یوخلامیشدان، آیری‌لارینا آرخئین اولماق، باجاریسیز آداملارین ایشی‌دیر.

۳۸۵ ـ تانری یانیندادونیانین ذلیل اولدوغونا بو کفایتدیرکی یالنیز بو دونیادا اونون حاقیندا‌گناه اولونار. الله، خیر جزا وئرمز مگر دونیادان ال گوتورولسون.

۳۸٦ ـ هرکیم بیرزادی آختارسا. هاموسین‌تاپماسادا،بیرآزین تاپاجاقدیر.

۳۸۷ ـ او خیره‌کی دالیندا جهنم اودی واردیر، خیر دئمک اولماز. او پیسلیک‌کی دالیندا بهشت واردیر. پیس لیک ساییلماز. هر نعمت‌لر بهشت‌دن سوای، حسابا گلمز و هر عذاب اوددان سوای، ساغلاملیق دیر.

۳۸۸ ـ بلالردن بیری، یوخسول لوقدور. اوندان پیس، بدن خسته‌لیگی و اوندان‌دا پیس، جان خسته لیگی دیر. بیلین کی نعمت‌لردن بیری، مالین چوخلوقی‌دیر. و اوندان یاخشی، جان ساغلیقی و انداندا یاخشیسی، کونولین گناهسیزلیقی دیر.

۳۸۹ ـ هر کیمین ایشی اونی دایاندیرسا، آتا بابالی اولماق اونی یگین‌له ده بیلمز. بیر آیری دئگی ده: هر کیمدن ته مه للی لیک قالدیریلسا، قوهوملارین بؤیوک اولدوغی اونا فایده وئرمز.

۳۹۰ ـ مؤمن آدامین زامانی، اوچ بولومده اولار:

ـ بیر بولومی اودورکی، تانری اوچون عبادت ائدیر.

ـ بیر بولومی اودورکی گئچینه‌جاغین یولونا سالیر.

ـ بیر بولومیده اودورکی حالال یولدا، دونیا لذّتلریندن فایدالانیر.

عاغیلی باشیندا اولانا یاراشمازکی، بو اوچوندن سوایین دالینجا گئتسین:

ـ یا گئچینه جاغین فیکرینده اولا.

ـ یا قیامت گونونه خاطرلانا.

ـ یا حالاللاردان لذت آپارا.

٣٩١ ـ دونیانی چـوخ سـئومه! تـا تـانری دونیـانین پیس‌لیکلرینـی، سـنه تانیدیرسـین. خبرسیزده قالما کی سندن خبرسیز دگیل‌لر.

٣٩٢ ـ دانیشین تا، تانیناسیز نیه‌کی اینسان، دیلینین آلتینا باغلی‌دیر.

٣٩٣ ـ دونیـا سـنه هـر نـه وئرسـه، آل! وئرمه‌سـه، ال گوتـور، اگر باجارابیلمیرسـن، آختارماغی اندازه‌دن چیخارتما.

٣٩٤ ـ چوخ سؤز واردیرکی، اثری قلینج دن آرتیقدیر.

٣٩٥ ـ هر نه‌یه کفایت ائتمک اولسا، هامان بسدیر.

٣٩٦ ـ ئولوم، کیشیه، ذلیل یاشاماقدان یاخشیدیر. آزا راضی اولماق، اونون بونون یانینـا گئتمکدن یاخشیدیر. یئره اوتورانا وئرمزلر، چوخ آیاق اوسته قالاندا تاپابیلمز.

دونیا ایکی گونلوک دور: بیرگون سنی سئویندیره‌ر، بیر گونده اومودسـوز ائـده‌ر. سـنی سئویندیره‌ن گون، اطاعتسیزلیک ائتمه. اومودسوز ائده‌ن گونده، صبر ائت.

٣٩٧ ـ مُشک، گؤزه‌ل قوخولی بیر عطیردیر. دولاندیرماغی راحات، قوخوسی خوشدور.

٣٩٨ ـ ناز ائتمه، غرورلی اولما، مزارین یاد ائت.

٣٩٩ ـ ائولادین، آتا اوچون، بیر حاققی واردیر. آتانیندا ائولادا بیر حاققی واردیر. آتـانین حاققی ائولادا اودورکی، هر ایشده اوندان فرمان آپارا اما تـانری اطاعتسـیز لیگینـده یـوخ. ائولادین حاققی آتا اوچون بودورکی اونا یاخشی آد قویسون. یاخشی ادب ائتسین و قـرآن اوخوماق ئویره‌تسین.

٤٠٠ ـ گؤز نظر وورماق، سحر و جادو ائتمک، شگون بیلمک، یاخشـی فـال حـاقدیلار اما، پیس فال،(بیر پارا) خسته‌لیکلر، بیریندن بیرینه یتیشمز. خـوش قوخـولار خسـته‌لیکلری

درمان ائدەر. بال، شفا وئرەن دیر. آتا مینمک یاشیل بیتکی‌لره باخماق درمان ائدن دیلر. و آجیلیق لاری اورتادان قالدیرارلار. خسته‌لرده توختارلار.

٤٠١ ـ جاماعات ایله اوتوروب دورماق و ترپه نیشلری دوشونمک ، باعث اولارکی اونلاردان گلن کینه‌لرین قاباغی آلینسین.

٤٠٢ ـ بیر نفر او حضرتیله دانیشاندا ئوزوندن یئکه دانیشدی، اونا بئله بویوردی: قاناد چیخارتمامیشدان اوچورسان. جوجوقسان اما بؤیوک آدام کیمی سسلنیرسن! بو کلمه‌ده(شکیر) قوشلارین توکه بنزەر، اول قانادلاریدیر. «سقب» تازا دوغولموش دوەدیر. دوه بالاسی سس چیخارتماز، مگرکی بؤیوک اولا.

٤٠٣ ـ چوخ چاره دالیجا قاچان، چارەسیز قالار.

٤٠٤ ـ او حضرتدن سوروشدولار:«لاحول و لا قوه الا باللـهین» نین معناسی ندیر؟ بویوردی: تانری اولان یئرده، بیزده اختیار یوخدور، هر نه وئرسه، او بیزیمکیدیر. اودورکی هر نەئی بیزه وئریبدیر، یئرلی‌دیر و بوینوموزا بیر تکلیف گتیریبدیر. اگر بیزدەن آلسا، تکلیف ده بوینوموزدان گوتورولور.

٤٠٥ ـ چون ائشیتدی، یاسرین اوغلی عمار، مغیرهٔ ابن شعبه‌نین سؤزلرینه جاواب وئریر، بویوردی: عمار! اوندان ال گوتور! نیه‌کی او دیندن بیر زاد قانمییوبدور. یالنیز اونلاری دوشونورکی اونی دونیایه یاخین ائدەر. بیله بیله ئوزین بیلمه‌مزلیگه و یاهالماغا وورور تا خاطا ایشلرینه عذری اولسون.

٤٠٦ ـ نه گؤزەلدیر کی وارلی‌لار تانری وعده وئرەن جزانی اله گتیرمک اوچون یوخسول‌لار برابرینده آلچاق کونول اولالار. و اوندان گؤزەل یوخسول‌لار، وارلی‌لارا «الله» اولان یئرده اعتنا ائتمیه لر.

٤٠٧ ـ الله، عاغیلی‌اینسانلاردا قراروئریبدیرتابیرگون اونی‌نجات وئرسین.

٤٠٨ ـ حاققین قارشیندا چیرپیشان، ئوز قانین آخیدار.

٤٠٩ ـ کونول، گؤزون کتابیدیر.

٤١٠ ـ زهد و قؤرولاماق، نئجه لیکلرین باشیدیر.

٤١١ ـ سنه هر کیم بیر سؤز ئویره‌تسه، اونا جسارت ائتمه و هر کیم سنین دانیشغین یاخشیلاندیرسا، اونولا فصاحتدن دانیشما.

٤١٢ ـ نفسی آییتماق اوچون بو کفایت ائدره‌کی ئوزیوه‌ن ایسته میین‌لری ئوزگه‌لره ایسته‌میه‌سن.

٤١٣ ـ هر کیم بیر ایشه صبر ائده، آزاد اینسانلار کیمی دزوملی اولوبدور. اما صبر ائتمه‌سه، یئری واردیر عاغیل سیزلار کیمی اونودولا.

٤١٤ ـ بیرخبرده‌گلیبدیر: قیس اوغلی اشعثه کی یاسلی ایدی، بویوردی: اگر بؤیوک آداملارکیمی صبر ائتسن، یاخشی دیر یوخسا جاناوارلارکیمی اونودولمالی‌سان.

٤١٥ ـ دونیانین نئجه لیکینده بویوردی: توغلار، ضرر وورار، کئچر گئدر. تانری دونیانی دوستلاری اوچون جزاو دشمان‌لاری اوچون کیفر وئرمگی سئومییبدور. دونیا ساکن‌لری بیر کروان‌کیمی دیلر تا ایسته‌سه لر دینجلسین‌لر، کروان آپاران سسلرکی: دوروون یوکی باغلییون گئدک.

٤١٦ ـ اوغلی حسن علیه‌السلامابویوردی: اوغلوم! دونیادا ئوزوندن سونرایا بیرزاد ساخلاما نیه‌کی اونلاری، ئوزوندن سونرا بو ایکی نفردن بیرینه ارث قویاجاقسان.

ـ یا بیر نفردیرکی او مالی تانری یولوندا ایشله‌ده‌ر، سن قارابخت اولدوغون زادیله او آغ گونه چیخار... یا بیرینه یتیشرکی آللهین رضاسیندا ایشلتمز و سن ییغدیغین مال ایله، قاراگونه دوشر. اونلادیرکی سنده اونون گناهیندا اءل بیرسن و سنه یاراشمازکی بونلارین هئچ بیرینی ئوزوندن قاباغاچکه‌سن. بو سؤز بیر آیری شکیلده روایت اولوبدور. هر نه کی دونیادان سنین الینده وار، سندن قاباق ییه لری واریمیش و سندن سونرادا بیر آیری‌سینا یتیشه‌جاقدیر. سنده بیر آدامسان کی ایکی نفردن بیرینه ییغیرسان. یا او آداماکی تانری اطاعتینده ایشله‌ده جاقدیر. سن قاراگون اولدوغون زادیله او آغ گونه چیخاجاقدیر. یا او آداما یتیشه‌جاقدیرکی اللهین رضاسیندا ایشلتمز. بوردادیرکی اونا ییغدیغین مال ایله، قاراگونلی اولورسان. بونلارین هئچ بیری سنه یاراشمازکی اونلارین یوکون گوتوره‌سن. اودورکی ئولن لر اوچون آللهین باغیشلاماغینی اومواول و قالان لارادا اللهدان روزی

ایسته.

۴۱۷ ـ بیریسی اونون یانیندا«استغفرالله» دئدی. اونا بئله بویوردی: آنان سنه آغلاسین بیلیرسن استغفرالله ندیر؟ استغفار، شانلی مؤمن‌لرین مقامیدیر... اونون آلتی معناسی واردیر:

بیر ـ کئچمیش‌لره پشیمان اولماق.

ایکی ـ داها گئچمیش‌لره دونمه‌مک.

اوچ ـ جاماعاتین حاققینی وئرمک. تا تانری سنی پاک گورسون و ئوزیسن گناه لاردان سیلکه‌له‌نه‌سن.

دورد ـ خاراب ائتدیگین واجب‌لری یئرینه گتیره‌سن.

بئش ـ حارامدن بیتن ات‌لرین، غصه‌دن اری‌سین ائله اولا کی دری سوموگه دایانیب ینی‌دن اءت گلسین.

آلتی ـ اطاعت آغریسینی وجودیوه‌ن دادیزدیراسان نئجه‌کی گناه‌لارین دا دینی آلمیسان. اونداديرکی «استغفرالله» دییه بیلرسن.

۴۱۸ ـ دوزوملی اولماق عشیره کیمیدیر.

۴۱۹ ـ بو یازیق آدم ئولادی! ئولومی گیزلین، خسته‌لیگی گیزلین، ایشلرینین حسابی یازیلار، بیر سیناماق اونی اینجیده‌ر، بیر اودوم سو اونی بوغار، یا بیر آز ترله‌مک اونی قوخودار.

۴۲۰ ـ روایت اولوبدور، بیرگون اوحضرت یولداشلاریله اوتورموشدی، بیر گؤزه‌ل قادین اونلارین یانلاریندان گئچدی. اورداکیلار اونا گؤز تیکدیلر بئله بویوردی: بو ارکک‌لرین گؤزلری هوس‌له باخیر وباخماقلار جوشقون‌لوق سببی اولور، سیزلردن هرهانسی بیرگؤزه‌ل قادیناگؤزی تیکیلسه وخوشی گلسه گره‌کدیر ئوز قادینی ایله اولسون چون ئوز آروادی دا اوقادین کیمی‌دیر.

خوارج لردن بیر کیشی دئدی: تانری بو کافری ئولدورسون نه گؤزه‌ل فقیه دیر! جاماعات دوردولار اونی ئولدورسونلر. بویوردی:، ایشیز اولماسین، یامان سویله‌ینه یامان سویلرلر یا گناهیندان گئچرلر.

۴۲۱ ـ عاغیل‌دان سنه بو کفایتدیرکی آزقینلیق و دوزگونلوک یولونی گوستریر.

۴۲۲ ـ خیر ایشلردن گورون و اونون آزینی‌دا کیچیک بیلمین. گره‌کمز سیزلردن بیری بونی سویلیه‌کی آیری‌لاری بو ایشدن اوتری مندن لیاقتلی دیلر. آند اولا تانرییه کی بئله‌ده اولاندیر. چون خیره و شرّه ییه واردیر، یئرده قویسالار ییه سی اونی گوتوره جاقدیر.

۴۲۳ ـ هرکیم ئوزگیزلین‌لرینی دوزه‌لده، اللّه‌دا اونون آیدین لارینی دوزه لدر. هرکیم دینه فیکر ائده، الله‌دا اونون دونیاسینی دوزه‌لدر. هر کیم ئوزی ایله تانری آراسینی یاخشی لادا، الله‌دا اونولا آیریلارین آراسینی یاخشی لاندیرار.

۴۲۴ ـ صبر، بیر پرده‌دیر ئورتن، عاغیل بیر قیلیج دیرکسن، سنده صبر ائتمگیله عیب‌لرین‌گیزلت وهوسلی ایسته دیکلرین، عاغیل‌قیلینجی ایله ئولدور.

۴۲۵ ـ اللهین بیر بولوم قوللاری وارکی اونلارا مخصوص نعمت‌لر وئره‌ر تا آیری بنده‌لر اوندان فایدالانسین‌لار. او نعمت‌لری اونلارا تاپشیرار تا باغیشلاسینلار اگر باغیشلاماقدا دایانسالار، هامان نعمت‌لری اونلاردان آلیب آیری لارینا وئره‌ر.

۴۲۶ ـ بنده‌لره یاراشمازکی بو ایکسی نئجه لیکه آرخئین اولسونلار: بیری ساغلام اولماغی بیریده مالی چوخ اولماقدیر. چون بیرینی چاغ بیلرسن اما، بیردن بیره خسته دوشر یا بیرینی وارلی تانیرسان کی اودا بیردن بیرده یوخسول اولار.

۴۲۷ ـ هر کیم ایسته مگینی بیر مؤمنه دئسه، ائله بیل‌کی تانرییه دئیبدیر. اما بیر کافره دئسه، ایله بیل کی الله‌دان شاکی‌دیر.

۴۲۸ ـ بایراملارین بیرینده بویوردی: بو بایرام او آداملارین بایرامیدیرکی تانری اونون اوروجون قبول و نامازینا اجر وئریبدیر. هر گون کی گناه اولونماسا، ائله اوگون بایرامدیر.

۴۲۹ ـ قیامت‌گونی بؤیوک‌حسرت چکمک اودورکی،بیری،مالینی حارام یولدان قازانا بیریده اوندان ارث آپاریب هامان مالدان تانری یولوندا باغیشلیا. او کیشی، باغیشلاماقدان بهشته گئده‌ر، اما حارامدان قازانانین یئری جهنمدیر.

۴۳۰ ـ آداملار ایله آلیش وئریشده زییان گوره‌ن و چالیشماقدا اومودسوز اولان، او کیمسه دیرکی، جانینی مال اوچون چوروده‌ر و تقدیرلر اونولا دوز گلمز. اونداديرکی حیف

سیله‌نیب، دونیادان گئده‌ر و او مالین و بالینی آخیرته آپارار.

۴۳۱ ـ روزی ایکی جوردور: بیری سنی آختارار. بیرییده سن آختارارسان. هر کیم دونیانی آختارسا، دالیندا ئولوم واردیر. تااونی دونیادان ائشیگه سالسین. و هر کیم آخیرتی سئوسه، دونیا اونی آختارار تا روزی‌لرین چاتدیرسین.

۴۳۲ ـ اللهین دوستلاری اونلاردیلارکی، دونیانین ایچه ری‌سینه و قالیمسیزلیغینا باخارلار. او زامانکی جاماعات، دونیانین ائشیگین گوره رلر، بونلار آخیرینی دوشونرلر. او زامان کی جاماعات دونیانین ایندیسینه باشلارین قاتدیلار و قورخدولار دونیا الینده ازیلسین‌لر، دونیانی ازدیلر. اما اونلاردان کی قورخوردولار بو تئزلیقدا اونلاری یالقیز قویسون، ال گوتوردولر. دونیادان آرتیق فایدالانماغی، اسگیک‌لیک بیلدیلر. اونون نعمت‌لرینه چاتماغی، اونون سعادتینی الدن وئرمک دوشوندولر. اونولا باریشانلاریله دشمان اولدولار. هابئله اونولاکی‌جاماعات دشمان بیلر،باریشدیلار اللهین‌کتابی‌اونلارین وجودی ایله، آیدین‌لاشدی. چون اونلار، تانری‌کتابینا هاموادان بیلیجی‌دیلر. قرآن کتابی اونلارین الینده دوروملی اولار. اونلاردا تانری کتابینین‌کولگه سینده، یاشارلار. اومودلاریندان آرتیق اومود بیلمزلر و الله‌دان سوای هئچ زاددان قورخمازلار.

۴۳۳ ـ بونی بیلین‌کی لذتلر قورتولاندی اما اونداکی گناه‌لارین اثری قالاندیر.

۴۳٤ ـ جاماعاتی سیناقا چک، سونرا دشمان اؤل! سیدرضی بویورور: بعضی‌لری بو سؤزی پیغمبر(ﷺ)دن روایت ائدیبلر، اما اوکی دلیل‌دیر بو سؤز حضرت علی دندیر،«ثعلب» ین سوزودورکی، ابن اعرابی‌دن بیان ائدیر: مأمون دئدی: اگر بو سؤزی علی(ﷺ) دئمه‌سه ایدی،«سیناقا چک تا دشمان اولاسان» من دییردیم: دشمان اول. سونرا سیناقا چک.

۴۳۵ ـ بئله دگیل کی تانری شوکر ائتمک قاپوسون بیرینین ئوزونه آچا. اما نعمتلرین آرتیرماق یولونی باغلییا یا ایسته ییش قاپوسون آچا اماقبول اولونما قاپوسون باغلییا.

۴۳٦ ـ جومرد لیک او آداملارا یاراشارکی جومردلر اونولا تانینالار.

۴۳۷ ـ او حضرتدن سوروشدولار: عدالت یا باغیشلاماق هانسی یاخشیدیر؟ بویوردی: عدالت، ایشلری اورا سالارکی یئریدیر و باغیشلاماق اونی یئریندن چیخاردار. عدالت

هامودان مغایات اولار. اما باغیشلاماق، باغیشلانان آداما فـایدا وئـره‌ر. اودورکـی عدالـت، باغیشلاماقدان شرافتلی دیر.

۴۳۸ ـ جاماعات ئوزادا دشماندیلارکی بیلمزلر.(۱۷۲ده، دئیلمیشدیر).

۴۳۹ ـ زهدین هاموسی قرآنین ایکی کلمه‌سینده دیر: تـانری بویـورور:«الـیزدن گئده‌نـه حیف سیله‌نمیون، الیزه یتیشه‌نه‌ده، سئوینمیون» هر کیم گئچه جاغا غصه ائتمیه و گلـه‌جاغا سئوینمیه، هر ایکی طرفدن زهده یاخیندیر. (حدیدآیه ۲۳)

۴۴۰ ـ یوخی، گوندوز توتان تصمیم‌لرین چوخونی، اورتادان قالدیرار.

۴۴۱ ـ حکومت ائتمک،کیشی‌لر اورتاسیندا، بیر قوشوشما ساحه‌سیدیر.

۴۴۲ ـ بیر شهر او بیری شهردن سنه یاخشی اولا بیلمز. یاخشی شـهر اودورکـی اونـدا، راحات یاشاییرسان.

۴۴۳ ـ ائله‌کی مالک اشترین ئولوم خبرینی ائشیتدی، بویوردی: مالک! مالک نه ایمیـش؟ آند اولا تانرییـه اگر داغ اولسـایدی، او بـیری داغـلاردان آیـری بـیر داغیـدی. اگر داش اولسایدی، هئچ جاناوارین دیرناغی اونون باشینا چاتماز ایدی. هئچ اوچان قوش، اونا قانـاد سالا بیلمزایدی. سیدرضی بویورور: داغلاردان آیری دوشن داغا«فند» دییرلر.

۴۴۴ ـ داواملی آز، غصه‌لی چوخدان یاخشیدیر.

۴۴۵ ـ اگر بیرینده تعجب ائتمه‌لی بیر نئجه لیک گوردوز،اوناتای لاریداگؤزله یین.

۴۴۶ ـ «غالب ابن صعصعه ابی الفرزدق» ایلـه دانیشـاندا بئلـه بویـوردی: او چوخلـو دوه‌لرین، نه ائتدین؟

دئدی: جاماعاتین حاققینی وئرمک، اونلاری داغیتدی!

بویوردی: بو داغیلماق،سئچیلمیش یوللارین بیریدیر.

۴۴۷ ـ هر کیم دین حؤکملرین بیلمه‌میشدن آلیش وئریشه باشلاسا، فایز چیلیغا دوشر.

۴۴۸ ـ هر کیم کیچیک مصیبت‌لری بؤیوک بیله، تانری اونی بؤیوک مصیبته سالار.

۴۴۹ ـ هر کیمین نفسی کرامتلی اولدی، هوسلری، گؤزونده ذلیل اولار.

۴۵۰ ـ هئچ کیم مزاح ائتمز مگر کی، عاغیلیندان بیر آزین وئره.

۴۵۱ ـ سنی سئون آداما خوش ئوز نشان وئرمه‌سـن، فـایدا سـیزدیر و سـنی سـئومیه‌نه راغب اولسان، نفسین ذلیل ائدیبسن.

۴۵۲ ـ وارلی‌لیق و یوخسول‌لوق او زامان بللی اولارکی، تانرییه عرضه اولونا.

۴۵۳ ـ زبیر هر زامان بیزلرینن ایدی. تا او زامانـادک‌کی اونـون شـوم اوغلـی(عبـدالله) اورتالیغا گلدی.

۴۵۴ ـ بو آدام اوغلی(اینسان)، نه اوچون ناز ائدیر؟ نیه‌کی ازلده نطفـه‌ایدی. آخـیرده‌ده بیر قوخوموش مرداراولاجاقدیر. نه‌ئوزی روزی وئره‌بیلر،نه‌ده ئولومون قاباغینی آلابیلر.

۴۵۵ ـ اوندان سوروشدولار: شاعرلرین یاخشیسی کیمدیر؟ بویوردی: شاعرلر بیر میدانـا چیخمیوب لارکی سونا چاتسین یا آخیری بیلینسین. اگر بویولداقضـاوت لازم اولسـا، بـو لقب او آزقین لار شاهینا یاراشار. سیدرضی بویورور: منظوری بوردا(امروءالقیس) جـاهلیت شاعری‌دیر.

۴۵۶ ـ آیا بیر آزاد فیکر ائده‌ن یوخدورکی بویئگینیـن آرتیقینـی آغزینـدان چیخـاردیب اهلینه آتا؟ سیزلرین نفسیزه بهشت‌دن سوای آیری قیمت یوخدور. اونی اوجوز ساتمیيون.

۴۵۷ ـ ایکی تاماهجیل هئچ زامان دویماز. بیری، علم ئویره‌نندیر بیریده مال ییغاندیر.

۴۵۸ ـ ایمان اودورکی دوزدانیشاسان حتی سـنین زییـانیوه‌ن اولاکـی‌اگر، یـالان دئسـه ایدین، خیرین اولاردی. بیریده، دانیشماغین بیلمگیندن چوخ اولمییـه. بـیریده، آیری‌لاریـن حاقیندادانیشاندا، الله‌دان قورخاسان.

۴۵۹ ـ اللهین تقدیری، اینسانین تدبـیریندن، اوسـتون گلـر. حتـی سـونی دوشـونمگی خارابلار.(بو آنلامدا، آیری کلمه ایله قاباقدا، سؤزوئریلمیشدیر.)

۴۶۰ ـ صبر، دؤزماق، هر ایکیسی بیر قاریندان دوغولوبـلار. هـر ایکیسـی، اوجـا اراده دندیلر.

۴۶۱ ـ کیشی‌لرین دالیندا اونلاری پیسله‌مک عاجز آدامین ایشیدیر.

۴۶۲ ـ چوخ آداملار، جاماعات اونلارین حاقیندایاخشی دانیشـماق اثرینـده، آزقینلیغـا دوشرلر.

٤٦٣ ـ دونیانی، دونیادان آیری‌لارینا یارادیبلار، نه دونیا اوچون. چونکی دونیا بیر کورپودورکی اونولا آخیرته گئچمک اولار.

٤٦٤ ـ بنی امیه اوچون، بیر وول وئریلیبدیرکی اونولا قاچیرلار. بودورکی ئوز اورتالاریندا اختلاف سالیرلار و کفتارلار اونلارا آغیز آچیب توغلورلار. سیدرضی بویورور: بوردا مرود وول و فرصت وئرمک آنلادیر و بو بیر فصاحتلی و گوروکملی و شاشغی لی سؤزلردندیر. دئمک اولورکی او حضرت اونلارا وئریلن ایندی کی وولی بیر میدانا بنزه‌دیرکی آخیره‌دک قاچیرلار. اما آخیرینه چاتارکن، ایشلرین نظامی اللریندن چیخار.

٤٦٥ ـ انصارلارین مدحینده: آند اولا تانرییه اونلار ایسلامی، نئجه‌کی بیر آت قولانین بسلرلر. سخاوتلی ال و کسگین دیل‌لریله بسله‌دیلر.

٤٦٦ ـ آچیق گؤز، مقعدین سیجیم و باغلییانیدیر. سیدرضی بویورور: بو بیر شاشغین استعاره‌دیر. ائله بیل کی، اوتوران یئر تولوخ و گؤزده اونون باغلی سیدیر ائله‌کی سیجیمی آچدیلار هر نه اولسا ائشیگه توکولر. بو سؤز بیر حسابا پیغمبرین(ﷺ) بویوردوقلاریندانديـر. بیر پارا آداملار اونی علی(ؑ) دن بیلرلر. بومطلب کی«مبرد» «المقتضب کتابینده» بیان ائدیبدیر و بیزده بو کنایه‌نین حاققیندااکتابیمیز«مجازات الآثار النبویه» ده دانیشمیش‌ایق.

٤٦٧ ـ او حضرتین سؤزلرینده گلیبدیر: اونلارا بیر نفر والی تیکیلدی. او، ایشین داواملاندیردی، صبر ائتدی تا دین، یئرینده اوتوردی.

٤٦٨ ـ بیرگون اولارکی جاماعاتین گئچینه‌جگی چتین اولار. وارلی الینده‌کیلری محکم ساخلار. اما اونا بئله تاپشیرمیبوبلارا! تانری بویورور:

«ئوز اورتازدا بیر بیریزه باغیشلاماغی اونودمییون»

او زاماندا پیس آداملار، اوجا مقاما ال تاپارلار، اما یاخشی آداملار ذلیل اولارلار. مجبور حالدا، زاواللی آداملاریله آلیش وئریش ائده‌رلر. پیغمبر(ﷺ) بویوروبدور: زورلا چاره‌سیز اولان لاریله آلیش وئریش اولونماسین.

٤٩٦ ـ ایکی نفر منیم حاققیمدا ئولدولر: بیری او یولداشدیرکی اندازادان آرتیق گندیر،

بیریده او دشمان کی یالان یئره قارایاخیر. بو سؤز بئله‌ده گلیبدیر: ایکی نفر منیم حاقیمدا ئولدولر: افراط ائده‌ن یولداش، بهتان دئیب یالان سؤلیین دشمان.

۴۷۰ ـ توحید و عدالتدن سوروشدولار، بویوردی توحید اودورکی اونی یانلیش سانمیه‌سن. و عدالتده اودورکی اونون شأنینده اولمییانلاری، اونا باغلامییه‌سن.

۴۷۱ ـ دانیشمالی‌یئرده دینمه‌سن، یاخشی دگیل. دینیمین یئرده دانیشسان یاخشی دگیل.

۴۷۲ ـ یاغیش ایستیین زامان، دؤعا ائده‌نده بویوردی: الهی! منی آرام و سنین‌فرمانیندا اولان‌بولوتلاریله‌دویور. او بولوتلاردان یوللاکی‌فرماندا اولارلار.

بو سؤزلرده عجیب فصاحت واردیر. نیه‌کی اوشاخان و سس‌سالان بولوتلاری، اویناقلییان وفرمان آپارمییان‌دوه‌لره بنزه‌دیرکی. یوکلرین سالیب مینیش وئرمزلر. اما یاغان بولوتلاری. آرام دوه‌لره بنزه‌دیرکی، راحات ساغارلار همده مینرلر.

۴۷۳ ـ او حضرته دئدیلر: نه اولاردی توکلریوه‌ن بویا وورایدین؟ بویوردی: توکی خضاب ائتمک، بزه‌نمکیدر اما بیز هله عزا ساخلامیشیک. بوردا حضرت پیغمبرین دونیادان گئتمگینه اشاره ائدیر.

۴۷۴ ـ تانری یولوندا جهاد ائده‌نین جزاسی، او آدامدان کی زاهیددیر و زاهید قالابیلر، آرتیق دگیل. یاخین دیر پاک و گناهلاردان قاچان آدام، اللهین فریشته لریندن بیری حساب اولسون.

۴۷۵ ـ سئوینمک بیر مالدیرکی توکنمز. بعضی‌لری بو سؤزلری حضرت پیغمبردن بیلیرلر.

۴۷۶ ـ چون زیادابن ابیهی، عبدالله‌ابن عباسین یئرینه، فارس و اونون قیراق شهرلرینه والی گونده‌ردی، اونی بیر ئوزین سؤزیله، زامانی چاتمامیش خراج آلماقدان منع ائتدی و بویوردی: ایشلرین عدالت‌له اولسون. ظلم ائتمه‌ده‌ن کنار گز. نیه‌کی ظلم، جاماعاتی سورگون سالار همده ظلم ائتمک، قلینجی اورتایا چه‌کر.

۴۷۷ ـ هامودان آغیر گناه اودورکی گناه ائده‌ن اونی یونگول توتا.

۴۷۸ ـ الله، بیلمیین‌لرین بوینونا تکلیف گتیرمه‌دی کی ئویرنسین‌لر، اما بیلن‌لره تکلیف

ائدیب‌کی بیلمیین‌لره ئویره‌تسین‌لر.

۴۷۹ ـ پیس‌قارداش او آدامدیرکی اوندان اوتری زحمته دوشه‌سن. سیدرضی بویورور: طاقتدن آرتیق تکلیف، زحمته سببدیر و بو چتین لیگه، قارداش سببدیر یعنی او، پیس قارداشدیر.

۴۸۰ ـ او زامانکی بیر مؤمن قارداش، ئوز قارداشینی غضب‌لندیردی، ئوزیله اونون آراسیندا آیریلیق سالدی. سیدرضی بویورور: «حشمه و احشمه یعنی ائله‌کی اونی غضب‌لندیردی». اوتانیب و خشمه گلمگی اونون اوچون ایسته‌دی، داها آیریلماق زامانیدیر. ایندی زامانی چاتیبدیرکی‌اوحضرتین سئچیلمیش سؤزلرینی بوردا بیتیره‌ک. او کی تانری بیزه منت قویوب و توفیق وئردی، شوکر ائدیریک. هر نه داغینتی سؤزلر واریدی، بیر یئره ییغدیق، ئوزاقداکیلاری یاخیناگتیردیک. عهده‌میزه آلدیغیمیزکیمی هر بؤلومون آردیندا، نئچه آغ‌واراق قرار وئردیک تا اونودولان سؤزلری، تاپدیقجا اورا یازاق. شاید گیزلین سؤزلر آیدینلاشا و ئوزاقدا اولانلار اله گلسین‌لر. توفیق یالنیز الله‌داندیر. اونا توکل ائده‌ریک او بیزه کفایت ائده‌ر. نیه‌کی یاخشی‌وکیل‌دیر. ایندی رجب آیی وکوچری تاریخدن دورد یوزئیل‌گئدیر. سلام اولسون پیغمبریمیز وآغامیز حضرت‌محمده(ﷺ) کی‌پیغمبرلرین آخیرینجی‌سی ویاخشی‌یوللارا چاغیرانیدیر. و سلام اونون پاک سؤلاله سینه و یاردیم‌لاریناکی هدایت اولدوزلاری دیلار.

انتشارات دانش موسوی

تلفن: ۲۲۱۸۶۳۴ - ۰۵۱۱

همراه: ۰۹۱۵۱۳۱۳۲۷۷

قیمت: ۴۰۰۰ تومان